

t'Antwerpen gedruckt by Ian Meyssens Const vercooper op de Eyermert inden goude Rex dald

Abrah. a Diepenbeck delin. Cornelis Meyssens sculpsit.

HET GULDEN CABINET
VANDE EDELE VRY
SCHILDER-CONST

Ontſloten door den lanck ghewenſchten Vrede tuſſchen de twee machtighe Croonen van

SPAIGNIEN
EN
VRANCRYCK,

Waer-inne begrepen is den ontſterffelijcken loff vande vermaerſte Conſtminnende Geeſten

ENDE

SCHILDERS

Van deſe Eeuw, hier inne meeſt naer het leven af-gebeldt, verciert met veel vermakelijcke Rijmen ende Spreucken.

DOOR

Cornelis de Bie Notaris binnen Lyer.

DEN GEBOEYDEN MARS

Spreckt op d'uytleggingh vande Titel plaet.

El wijckt dan mijne Macht, en Raserny ter sijden?
Moet mijne wreetheyt nu dees boose schant-vleck lijden?
Dat ick hier ligh gheboyt en plat ter aert ghedruckt,
Ontrooft van Sweert en Schilt, t'gen' my is af-geruckt?
Alleen door liefdens kracht, die Vranckrijck heeft ontsteken,
Die door het Echts verbont compt al mijn lusten breken,
Die selffs de wreetheyt ben, wordt hier van liefd' gheplaeght,
Den Dullen Orloghs Godt wordt van den Peys verjaeght.
Ach! d'Edel Fransche Trouw: (aen Spaenien verbonden:)
Die heeft m'allendigh Helt in ballinckschap ghesonden.
K'en heb niet eenen vriendt, men danckt my spoedigh aff
Een jeder my verstoot, ick sien ick moet in't graff.
Nochtans sal menich mensch mijn ongeluck beclaghen
Die was ghewoon door my heel *Belgica* te plaeghen,
Die was ghewoon met my te liggen op het landt
Dat ick had uyt gheput door mijnen Orloghs brandt,
De deught had ick verjaeght, en liefdens kracht ghenomen
Midts dat mijn fury was in Neder-landt ghecomen
Tot voordeel vanden Frans., die my nu brenght in druck
En wederleyt mijn jonst, fortuyn en groot gheluck.
Alleen door liefdens kracht die my nu compt verachten
Die my nu selfs laet in't vergoten Bloedt versmachten.
Ha *Venus* wree Goddin, vervloeckte voester vrouw
Van al dat liefde voelt, en oorsaeck van dees Trouw,
Hoe compt dat ghy mijn siel door af-keer soo laet krencken?
Ach! wilt mijn soete jonst (bid ick) noch eens ghedencken;
Die ick u eenmael gaf, trots uwen Man *Vulcaen*,
Als wy in overspel hebben den lust verslaen.

Waerom en ſtraft ghy niet, die door ſijn minne ſchichten
Doet Trommel en trompet, en't Krijghs Canonnen ſwichten
Cupid' u dertel Kindt, die *Spaenien* verweckt
Door't minnen-vier tot Peys, en *Vranckrijck* ontſteckt.
O wanckelbare Vrouw, die eerſten hadt gedrongen
In't hert van Nederlandt, *Anteros* uwen jonghen
Cupidos eygen broer, maer ongelijck van aert
Die door ſijn booſheydt eerſt t'landt had met nijdt beſwaert.
En ſiet, nu laet ghy toe *Cupidos* minne luſten
Die door een Echte Trouw de Landen brenght in ruſten.
Dat ick den ſchelm hier had, ick ſcheurden hem van een
Ick aet hem levent op van 't hooft tot aenden teen
Ick ſou ſijn dertel jeught te pletteren ſtracx botſen
Ghelijck *Saturnus* 't kindt ſmeet tegen d'herte rotſen
Want hy van mijn verdriet de rechte oorſaeck is
Den oorſpronck van mijn leet en t'ſiels bederffenis.
Waer is mijn blixems ſweert, waer ſijn mijn oorloghs knapen
Kloeckmoedigh inden krijgh, manhaftigh inde wapen;
My dunckt ſy zijn verjaeght, een jeder my verlaet
Niemandt en iſſer die mijn ſiele compt tot baet:
Ick ben nu aen het radt der wree Fortuyn gheteugelt
En van mijn ſnellicheydt oock heel en gans ontvleugelt,
Ick ſien het is om niet, de liefde is te groot
Die Vranckerijck beſit, en deſen Vrede ſloot.
Mijn aeders giftich bloedt begint de doodt te voelen
Mijn tygers vree ghelaet mijn jngewand doet woelen.
De prickel ſpoor des Nijdts tredt op mijn roemich hert
En ſchettert met mijn quael vol ingecropte ſmert.
Iae al mijn dullicheyt, mijn tieren, ſchreeuwen, raeſen
Eylaes mijn droef gheween, niet als met quellingh aeſen.
Schoon ick ſoo langhen tijdt 't landt heb gheſtelt tot roof
Den Peys en Vred' verjaeght, jae oock by-naer 't Geloof,

Die't

Die't heyligh Christendom, by-naer oock had ontluystert
En al den hellen glans der deughden heel verduystert
Door mijn bloedt-dorstigheydt by-naer al doen vergaen
Die de staet-gierigheydt en pracht heb voorgestaen
In fin 't heel Nederlandt door mijn ghewelt gherengelt
Door wreedtheydt ende *Nydt* met grooten twist ghemengelt
Met boosheydt en bedrogh, met belghsucht, *dievery *jelousy
Met onrechtveerdigheydt, en helsche raserny.
En schoon ick selver heb *Pandoras* doos ontsloten
Waer door de Wereldt werdt met boosheydt overgoten,
De liefde (die van GODT eerst haren oorspronck heeft)
Is oorsaeck dat in rust weer alle dinghen leeft,
Is oorsaeck dat den *Peys* gecroondt wordt met laurieren.
Is oorsaeck datmen gaet over mijn doodt nu vieren.
Dat al de Consten weer bethoonen henne deught
En weeldigh leven in haer volle rust en vreught.
Voor eerst de schoon *Pictur*, die met haer eel Pinceelen
Door Konst vercrygen sal veel gaven en juweelen,
Daer by *Rethorica* met haer *Soet-Rijm* ghedicht
Die menich droef ghemoet en swaeren geest verlicht,
Die ick had door't ramoer van mijnen Krijgh doen dolen
En allen hunnen lust, jever, en gheest ghestolen,
Die ick soo had geplaeght, met arremoy verkracht,
Dat niemandt vande Const by Menschen wert gheacht:
Die compt de liefde weer van alle cant bejegnen
Die desen nieuwen *Peys* met rijckdom gaet vertegnen.
De wonder *Schilber-Const*, en Rijcke Coopmanschap.
Die klimmen weder op Fortunas hooghsten trap.
Nu sal *Poæsis* pen tot mijnen spot gaen schrijven
Om 's menschen vrees des crijghs uyt het ghedacht te drijven
Nu salder menich gheest krijghen haer grootste jonst
De Meesters sunderlingh van d'Edel *Schildsr-Const*.

Den

Den *Peys* die sal den gheest met jever nu ontsteken
En al mijn Wapen-tuygh in duysent stucken breken.
Den *Peys* en geeft my niet als droefheyt druck en pijn
Als wanhoop' sonder troost, om haest in't graf te zijn.
Den *Peys* en geeft my niet als quellingen met hoopen
Om als een bedelaer nu achter 't landt te loopen.
Den *Peys* die heeft ontrooft, de weelde die ick had:
Wanneer my rijck en arm om mijn ontsagh aenbad.
Den *Peys* die heeft ontrooft mijn jaerelijckse renten
Die ick wist vanden boer te persen met tormenten.
Den *Peys* heeft nu ontrooft mijn pluymen vanden hoet
Mijn kleedt met gout gheboort, en mijnen hoogen moet.
Compt hier *Megera* compt en laet de wolcken dondren
Laet over mijnen druck de wereldt eens verwondren.
Isser dan gheen genaey; seght *Pluto* wreet ghesel
Die sijt den quaetsten Godt en dwingher vande hel?
Ghy cunt wanneer ghy wilt de gansche aert doen beven?
Ghy cunt wanneer ghy wilt den mensch veel quellingh gheven?
Waer is nu *Eolus* die Godt is vanden windt
Dat *Bereas* nu eens my tot mijn wraecklust dient.
Sa helschen *Charon* compt, haelt my onsaligh sterver
Met u bebloeyde schuyt, die ben den Hel beerver
Want *Iupiter* en wilt my niet meer by ghestaen
Die door sijn blixems vier de Reusen heeft verslaen.
Den vred' en geeft my niet anders als pijnlijck voetsel
Als eenen haet en nijt vol boos fenijnich broetsel.
Dat my nu vry slickt in den dry-hoofdighen hondt
Die niet als vlammen spouwt uyt sijnen helschen mondt:
Compt wree *Fataelen* compt met u vergifte slangen
Compt helpt my *Titius* oft ick sal my verhangen
Want wie op d'aerde leeft, die heeft van my een walgh
Men heeft my lanck ghenoegh ghewenscht aen eene galgh.

Den

Den lanck verwachten *Peys*, die gaet de weth heirmaken
Sy brenght de ruste med' en doet den Krijgh versaecken:
Ick ben den Godt des *Moorts*, en isser niemant niet
Die my dan troosten sal in dit mijn groot verdriet?
Soo wil ick dan voor 't lest: Eylaes mijn graf-schrift schrijven
Dat by de menschen mach tot een memori blijven.
De *Liefde* en de *Trouw* hebben den *Krijgh* verjaeght
Die by de dertigh jaer heeft *Nederlandt* gheplaeght.
Wanneer de *Min* haer cracht aen *Vranckerijck* bethoonde
En met de *VVedermin* van *Spaenien* beloonde
Waer door den *Peys* en *Vred'* met vreughden is ghemaeckt
Waer door den *Oorloghs Godt* is in sijn doodt gheraeckt.

DROOM VAN DE BIE.

NAer dat ick *Floras* Hoff had lest eens overvloghen
En uyt haer blom-ghewas veel soete Const ghesoghen,
Soo socht mijn hert de rust door swaeren sluymer-sucht,
Daer mijn Natuer terstont op't hoochst' wert med' bevruht:
En qualijck had den slaep mijn siel oock niet becropen
Den Droom-Godt is daer oock met stilheyt by geslopen,
Die my heeft ingebeldt een wonder vrempt geval
Vol swaer becommernis, 't gen' ick u seggen sal.
Ick droomde dat ick was ghestelt in een valleye,
Beplant met groen geboomt en tuynen tusschen beyen,
seer aengenaem en fraey, daer ick twee weghen sach
Waer-by tot mijn vermaeck een vreughdigh lusthoff lach.
En soo ick stondt verstelt wat wegh ick in sou treden
Om al mijn Honingh-soet te moghen wel besteden,
Te schencken aen de gen' die al haer deughden smaeckt
En naer haer lackerny met open Monden haeckt,

Om

Om mijnen soeten Cost met vreughden op te dragen
Daermen geen hinder lijdt van 't winters felle dagen:
Daer is mijn jverich hert met vreught naer toe-gesnort
Daer noyt den grijsen tijdt het blom-gewas verdort.
Dit nacht-gesicht verdween, den droom is oock gheweken
En des' jnbeldingh heeft mijn hert met lust ontsteken,
Want soo den slaep ontschoot met haesten uyt 't ghemoet
(Die menichmael 't ghedacht met valsche listen voedt)
Soo heb ick metter daet een vrempt gheheym ghevonden
'Tgen' dient te zijn ontdeckt, 't gen' ick hier moet verconden
Ter wijlen dat den Mensch al menichmael bevindt
Dat eenen kleynen Droom tot voordeel dickwils dient.
Want siet door desen Droom weet ick te onderscheyen
Waer henen my den sin van dit gheval wilt leyen,
Dat is naer 't vreughdich Hof daer geene Const ontbreckt,
En die ons met genucht seer wesentlijck ontdeckt.
Een geest van kloeck vernuft, een kender vande krachten
Die oyt de *Schilders* met Pinceel ten voorschijn brachten.
Daer socht ick mijne rust, naer dat ick al den schat
Der honigh-soete Const by een versamelt had.
Doen quam de rasse Faem my uyt den slaep verwecken
En naer den vollen eys dit lustich Hoff ontdecken
Daer al de schoon Schildry beschaemt schier de Natuer
Door d'overvloedicheydt van d'edel vry *Pictuer*
Daer t'blom en t'fruyt ghewas op doeck seer levent schijnen
Nochtans geen winters kou en can haer kracht verdwijnen
Hier vondt de *Bie* haer plaets om haeren honigh-graet
(Die schuylt in desen Boeck) te stellen inden staet,
Te brenghen voor den dagh en naer dit Hoff te draghen
Daer menich Constenaer schept vreught en groot behaghen,
Om al de seldsaemheyt van d'edel *Schilder-Const*,
Daer (die dat Hoff besit) is Rijckelijck med bejonst.

WAERHEYT BAERT NYDT.

OP-

ANTHOINE VAN LEYEN.
Grand amateur des artes, peintures, etc.
N'admirez pas icy la grace exterieur,
C'est l'ombre du subiect: considerez le coeur
Rempli de mill[e] vertus, et l'invisible esprit,
Dont les perfections iamais burin n'acquit.

E. Quellinus pinxit. Richard Collin sculpsit 1661.

ONTSCHULDINGH
Vanden Auctheur aen alle Rijm-lievende Poëten over d'uytheymſche woorden (doch eyghen Schilder-ſpreucken) hier in begrepen.

MVlta renaſcentur quæ jam cecidere, cadentque
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus
Quem penes arbitrium eſt, & jus & norma loquendi.

HORATIUS *in arte Poatica.*

Oo jemandt vande Konſt ſoeckt naer de hinder-palen
Van mijn cleyn rijm-ghedicht en tracht te achterhalen
Oft in mijn duytſch beſchrijf niet ongherijms en is
T'gen' vrempt in d'ooren luyt, oft niet uytheyms en is.
Daer een Poëetſe tongh mocht ſpots-ghewijs op ſpelen
En ſonder mijne weet d'eer van mijn wercken ſtelen:
(D'welck niemandt doen en ſal die d'eel *Pictuer* verſtaet,
En kent den handel daer ſy mede omme gaet)
Dus moet ick evenwel my hoeden voor hun ſtormen
En ſegghen dat ick niet mijn ſpellingh can heirvormen
Als *Cadmus* d'A. B. C. (die t'draeckx Tant-ſaeyer was)
Want ſoo *Pictura* ſpreckt compt in dit Boeck te pas.

OVIDIUS *Libro 3.*

Waerheyt baert Nijdt.

Op de ſpreuck des Auctheurs.
VVaerheydt baert Nijdt.

ALs waerheyts Sonne-ſtrael de Nijdt voor ooghen ſtelden
Haer grauwel, die ſy baert (tot eyghen ſpijt en ſtraf
Js ſy verdwenen voor de *Bie'ens* beldt der belden
Die levende en dôon herſtelden uyt hun graf.

N. OMASVRINVS
Omnia in Deo.

OP.

OP-GHEDRAGHEN

Aenden Conſt-minnenden, Deught-rijcken ende ſeer Diſcreten Heere

D'HEER

ANTHONIO VAN LEYEN

VVoonende binnen de Keyſerlijcke Stadt van Antwerpen, den 10. Februarij Anno 1662.

Enghesien ſeer weet-lievenden Heer ick lanck ghewetén heb dat V. L. begaeft is met een uytnemende kenniſſe vande hooch-gheachte vry Schilder-conſt, *die van V. L. ten hoochſten bemint ende in weerden ghehouden wordt, ghelijck den coſtelijcken Schat van V. ſeldſaeme ende uyt-ghekeurde ſtucken van Schildry, daer van ghetuyghenis ghenoch gheven. Soo hebbe ick my langhen tijdt veel willigher als vermoghende ghevoelt, om V. L. (als rechten Beſcherm-heer vande Schilders) dit mijn* Gulden Cabinet *der* Schilder-conſt *op te draghen, het welck my niet onvoeghelijck en docht, aenghesien door deſen onbrekelijcken ende lanck verwachten* Peys *tuſſchen de twee machtichſte Croonen van* Spaignien *en* Vranckrijck *alle Conſten wederom ſullen floreren, nu ſy verloſt zijn uyt de bloedtdorſtighe ſlaverny vanden wreeden Oorlogh. Verhopende dat t'ſelve werck V. L. ſal aenghenaem weſen inſiende de liefde die mijnen iever (tot verheffinghe der vermaerſte Gheeſten ende Lief-hebbers der Schildry) heeft aenghedreven ende verweckt om den grondt van deſe wetenſchap eenichſints uyt te wercken, niet ſonder eerſt van V. L. vernuftheyt raedt ende oorlof ghevraeght hebbende, eer dat ick t'ſelve heb derven beſtaen, want volghende de Leſſe vanden wijſen* SALOMON: De Tonghe der Wijſe maeckt de Leere lieffelijck. *Soo en twijffel niet oft dit mijn werck ſal door V. L. beſcher-*

minghe aen een jeder aenghenaem ende lieffelijck bevonden, ja van alle Lasteraers bevrijdt worden. Ick bekenne dat mijn vleughels van verstandt te swack zijn, om de kracht van sulckdanighe Const te verheffen: Ick wete wel dat het ander Voorsnijders souden moeten wesen, om soo-danich werck voor te dienen ende op te rechten, eer jemandt den vollen smaeck daer van soude ghevoelen. Maer ter wijlen de loffelijcke Pictura *my soo veel wetenschap van haer verholen Const heeft mede ghedeylt, dat ick my eenichsints heb derven verstouten om haeren Loff ten voorschijn te brenghen, siende datter niemandt der Const-minnende Geesten met desen lust bevrucht en is. 'Tis waer dat jemant anders letter-condigher ende reden-rijcker als ick, dese eer der* Schilders *had connen uyt-drucken. Maer t'is grootelijckx te beduchten (by aldien hy selver gheen Schilder oft Kennis-hebber van dese Const en waer) oft hy de eyghenschappen van* Pictura *sou hebben connen treffen, niet dat ick hier mede wil doen verstaen dat ick my selven daer toe gans bequaem sou kennen, waer over ick my niet en beroeme, daerom en sal* Momi *tongh daer uyt gheen voetsel willen trecken, want t'selve sou wesen een specie van hooverdy, al oft ick hoogher sou willen vlieghen als een ander, waer door ick mocht comen tot eenen leeghen val. Maer midts een ander (sijnde vande Const) gheenen lust oft jever en heeft, om sulckdanighen werck met beter gheleghentheydt van wetenschap, ende grooter verstant aen te vatten, soo heb ick t'selve ghedaen. Hopende seer voorsinnich Heer dat t'selve werck, ghemenght zijnde met goedtjonsticheydt ende vervrempt van diepsinnighe reden, met een willich hert ontfanghen ende aenghenomen sal worden, des ick dit mijn cleyn vermoghende werck V. L. op offer, en stelle inde bewaernisse van V. L. rijpe voorsichticheyt, wensende hier mede aen V. L. ghesontheyt, peys, voorspoet, ende lanck leven op dese wereldt, ende naermaels d'eeuwighe Salicheyt.*

blijvende

Seer Konst-lievende Heer

V. L. onderdanighen ende dienstwillighen Dienaer

CORNELIS DE BIE.

VOOR-

VOOR-REDEN
TOT DEN NIEU-LUSTIGHEN
LESER.

Ck wete seer wel Goedt-jonstighen LESER, datter veel (dit Boeck openende, ende den jnhouden van het Werck siende) niet en sullen aenghelockt worden, om den Loff der SCHILDER-CONST met verstandt te aenmercken, uyt redenen datter veel Menschen vyandt van dese Const zijn, ende oock niet gheren hooren jemandts lof uyt sprecken, als door een jngheboren belgh-sucht ende hooverdy t'selve benijdende, sal my nochtans troosten met het Latijns spreeck-woordt seggende: *Ars nullum habet jnimicum nisi jgnorantem*, dat den onwetenden alleen vyandt vande Const is. Oft wel aldus: naer het segghen vanden gheleerden, SIDONIUS APOLLINARIS: *Qui non norunt artes, non mirantur artifices.* Aenghesien dan, dat de edel vry SCHILDER-CONST met groote wetenschap begaeft is, soo en ist my niet mogelijck gheweest achter te laten de selve Const met mijn Rijm-ghedicht te vercieren, besonderlijck overdacht hebbende datter stof ende materie ghenoegh is, om aende Poëtsche Lief-hebbers den lof der selver aenghename Const in't licht te brenghen. Want aenghemerckt dat eertijdts de Heydenen, jae de grootste Monarchen des wereldts de Schildry in sulcken weerden hielen, datse daer voor groote schatten gaven, ghelijck ALEXANDER MAGNUS voor een Schildry aen APELLES gaf dry hondert Talenten: ende den Coninck ATTALUS kocht een Tafereelken (het welck den vermaerden ARISTIDES gheschildert hadde) voor hondert Talenten, doende elcke Talent (naer de opinie van BUDEUS, ende sommighe andere curieuse Lieden) ses hondert goude Croonen: boven dien soo was den voorseyden ATTALUS noch bedroeft dat hem een Schildry wert gheweyghert voor ses duysent Sisterces. Ende meer ander sulcken voorvallen souden connen by-ghebrocht worden, waert saken dat ick niet en hadde ghevreest den goet-willighen ende weet-lievenden

LESER

LESER daer door den lust te benemen van voorder te gaen. Maer om met de oude anticke gheschiedenissen niemandt verdrietich te vallen, soo en wil maer by-brenghen het kostelijck CABINET oft ESCHORIAEL van sijne Majesteyt van Spaignien, ende overslaet eens de weerde van alle de uytnemende Stucken die daer te vinden zijn, ende voor de grootste seldsaemheyt des wereldts bewaert worden, om te sien wat merckelijcke somme gheldts dat de selve souden uyt-brenghen, ick en twijfel niet oft sult moeten bekennen dat dese eerlijcke ende vrije SCHJLDER-CONST is een treffelijcke Oeffeninghe die voor gheen ander Naturelijcke oft vrije Consten en moet wijcken, die door den wreeden MARS ende rasende BELLONA soo lanck in verdeyninghe is gheweest, maer nu door desen ghewensten Peys wederom opghetrocken zijnde, heeft my den jever de Const-minnende ghedachten soo ontsteken, dat ick mijn MUSA niet en heb connen ontsegghen, om PICTURA te verghesellschappen naer den Bergh PARNASSUS, alwaer sy vande Neghen Sangh-Goddinnen (als rechte Voedtsters vande seven vry Consten) verwacht wordt, om haer te stellen in haer oude besit-plaets tot vreucht van alle Pinceelhanteerders, ende Leer-gierighe jeught.

Tot de neghen Musen.

No ha sot il Cielo &c.

1. GUlden Lauwer-dragher
Pithons eersten Plagher
Prael van alle vreught
Die *Parnas* verheught
Met spelen, en quelen
Op u soete velen
Daer den Musen sanck
Door hun helle kelen
Past op U gheclanck.
2. STelt U losse snaeren
Om te connen paeren
Met *Amphions* fluyt
En *Eratos* Luyt,
Siringhen, wilt singhen
En u pijpen bringhen
Naer den *Helicon*
Daer de aeders springhen
Vande water-bron

3. HOort hoe dat de Herpe
Vande eel Euterpe
T'Cabalins ghebergh
Met haer thoonen tergh
Plaisirich en virich
Gheestich en manirich
Hout *Clio* de maet
Daer de stem heel swirich
T'spel te boven gaet.
4. MOesels en Schalmeyen
Hoortmen tusschen
Orghel en Cornet (beyen
Spelen een Balet
Siet *Venus* en *Rhenus*
Luyst'ren naer *Thymbreus*
Daer den soeten dranck
Vanden vrindt *Lyéus*
Ververst het gheclanck

5. HIpocreen gaet vloyen
Nu de Konsten groyen
Op *Pegasus* dal
Door dit bly gheschal,
De dieren die swieren
Ende vrolijck tieren
Jn dit Musen hof
Die door Konst vercieren
D'eel *Picturas* lof.
6. DIaen mue van't jaghen
Krijght oock groot be-
Jn dit stil accoort (haghen
Dat daer wordt ghehoort
Des' trecken haer wecken
En het *Wilt* ontdecken
Dat sy door den booght
Anxtich ded' verrecken
Als het voor haer vloogh.

Jn lau-

Jn laudem Honestissimi ingeniosissimique Viri
CORNELY DE BIE
Civitatis Lyranæ Notary, Artiumque Magistri, nec non Poëtæ Dulcisoni Poemata sua in lucem Proferentis.

CAstalidum cur turba gemit? cur tota querelis
Atria Parnassi, fluminis instar eunt?
An quod Apollineos nulli lustrare Cothurnos
Sit cura, & pereat Daphnide plenus ager?
Musa genas absterge precor: Nouus ecce Poëta
Phæbo non impar limina vestra terit
Sponte venit, sapidam carpens de flore medullam
Et sugit gracilis mellea sicut APIS
Dona petita diu vobis fert aurea, mille
Quæ vates versu non potuêre suo:
Dona refert totus multum quêis gaudeat orbis
Quêisque novum Pallas nomen ad astra vehat.
Audior: applaudunt Musæ lacrymasque remittunt,
Flebilis & cessat fusus ob ore sonus.
Pegasidum clamant pariter juga sacra Sororum
Huc, huc Corneli Noster alumne veni.
Lilia prende manu cingat tua tempora laurus
Quæ dudum præses cinctus Apollo fuit.
Tu Decus Aony, nostri tu gloria Montis
Calliope Natum quem putat esse suum.
Diva Minerva tuis labris dedit vbera lactis
Clara vt Pictorum pandere gesta queas.
Melliferæ quamvis volucris modo nomina serues
Attamen excellens Carmine Phœbus eris.
Ergo age dulcis APIS *tua grata poemata pande*
Prodeat in lucem Suada quod optat opus
Hinc tibi surget honos, surget quoque gloria vatum
Inclyta; quæ multis non adhibenda viris.

F. Guilielmus Carolus de Haze Ord. Præd.

TOT

TOT DEN AUTHEUR
Spelende op den Naem van
DE BIE.

En PAUS URBANUS voer dry Byen in sijn wapen,
Hy, die de plaets besat van die 't al heeft gheschapen,
En die de wetten gaff aen Godts vercoren Lie
Beseghelde Godts wil alleenlijck met DE BIE.
Sy spijst het Autaers licht, en leert oock aenden Coningh
De straf en de ghenad' door d'anghel en den honingh.
Behoeft daer dan den PAUS, den Coninck en Godts dienst
Soo is DE BIE het meest al is mijn schrijven t'minst.
Die niet een sier en cost, oft noyt een dicht en maeckte
Js die eerst door DE BIE aen dese Const gheraeckte.
DE BIE suyght Const des bloms, mijn schrift haer honing-graet
Soo ist ten minsten soet, al is het maecksel quaet.

Seght cort en al,
Soo heeft het val.

B. V. MEVRS.

Tot den Lof-weerdighen Auctheur
Op sijn Af-beldsel.

PICTVR' en can door Konst den gheest niet achterhaelen
Van hem (die door sijn Konst) PICTVRAM af can maelen.

EEN ANDER.

IN Coper staet ghesneën seer konstich naer het leven
CORNEEL DE BIE, wijns gheest nochtans gheest-rijcker is
Als hem oyt Konstenaer can in't graveren gheven
Soo veer de ziel van't lijf schilt sijn ghelijckenis.

EEN ANDER.

DE rijcke Konst-Goddin (behoeftich in haer vlercken)
Swicht hier als JCARVS voor PHæBI licht verstelt
Wanneer sy t'hooch vernuft quam van DE BIE te mercken
Heeft slechts het wesen maer den gheest niet uyt ghebelt.

N. OMASVRINVS
Omnia in Deo.

TOT

CORNELIVS DE BIE

Née dans la ville de Lyere l'an 1627. le x. de fevrier, Notaire, Procureur et Greffier de l'Audience Militair dans laditte ville, Aucteur de ce liure.

E. Quellinus pinxit. I. Meyssens excudit.

TOT LOF VAN

Mr. CORNELIS DE BIE

Autheur van desen Boeck.

FOPPE quam uyt verre landen,
En vertelden aen de liên,
Dat hy aen de Wester stranden
Wonder dingen had ghesien,
Bien groot als onse schapen.
TITER vraeghden, met een lagh,
Oft hy van dees vreemde apen
Oock haer korven niet en sagh?
En hoe groot dat die wel waren?
FOPPE seyde, meer, noch min
Als de onse. Wel hoe paeren
Dese bien dan daer in?
Daer laet ick haer meed' betijen.
Siet sijn stoeffen viel hier vuyl:
Ick laet FOPPEN dan besyen
Want ick acht hem voor een uyl.
'K heb een grooter BIE ghevonden,
Die met 't schrijven van sijn handt
Heeft in eenen tuyl ghebonden
Al de bloemen van het landt;
En daer uyt heeft hy ghesoghen
Al den honich, daer hy med'
Hemel hooch is opghevloghen
Hooger als oyt Bie ded':
Daer gheeft hy hem nu ten besten
Aen all' die de Const bemindt:
Seght nu eens in wat ghewesten
Datmen sulcken BIE vindt?
LIER sal u den korref wijsen
Van DE BIE, en van sijn Werck,
Die de dooden doet verrijsen
Wt het kerckhof, ofte Kerck,
Daer ist dat hy pluckt de bloemen
Die hy ons ten thoone stelt,
En der Schilders deught vol roemen
Met haer wonder Wercken telt;
Tot verquicking vande vromen,
Die met leersucht sijn belaen,
Tot een spoor' van die met dromen
Haeren tijdt voorby doen gaen.
Dat's den Honich die wy suyghen
Moghen uyt sijn SCHILDERS-BOECK,
Dats daer MOMVS voor moet buygen
En den Nijdt moet in den hoeck.
Desen Boeck die is mijn proeve
Van DE BIE, en sijnen lof,
Soo dat ick niet en behoeve
Tot een toet-steen ander stof.
Laeten wy dan FOPPEN blijven
Met sijn bie soo soo wonder groot.
GROOTE BIE met u wel schrijven
Siet ghy s'allen over t'hoot.

E. Quellinus.

TOT DEN SNELLEN
BERISPER.

Haemſchender ſonder Eer, die ſoo u prael bedeckt
En inden valſchen liſt gheveynſdelijck confijt
Roem-drager, die fenijn uyt ſoete Conſten treckt
Toomt vry in tijts u tongh hier wordt u ruſt ontſeyt.

Op dat mijn MVSA aen u leugentael niet lijmt,
Die den doorſlepen aert bemomt met valſcheyts ſchijn
Iſt dat mijn cleyn gedicht naer uwen ſin niet rijmt
Als niet naer Conſt gemaeckt, ſpouwt daer op noyt fenijn.

Verdooft haer reden niet met Nijdt ſuchts bitter gal
Eer uwen quaden gheeſt van jeder wordt verſmaet
Rijmhater, die de liefd' der Conſt licht brenght tot val
U booſe laſteringh van FAMA wordt behaet
Midts u lichtveerdigheydt maer inden twiſt beſtaet.

VRede brekers twiſt bereyders
Laſter ſprekers jeught verleyders
Die inwendigh wolven ſijn
En ghelijck een duyf in ſchijn,
Momi vrinden die met looſheyt
Onder-winden groote booſheyt
Sijn door hunnen quaden wil
Arger als een Crocodil,

Conſt benijders, ruſt beletters
Deught beſtrijders, horen ſetters
Op gheblaſen door den haet
Die en wenſche ick geen quaet,
Als twee langhe ezels ooren
Die Poëſis Conſte ſtooren
Oft een Sots-cap 'k geef hun keus
Die ſchoon fluyten voor den neus.

IN-

INLEYDINGHE.

LEstmael liet ick mijn ghedachten
Eens van d'Erghwaen gans vercrachtē,
Om dat ick voor oogen sach
Datter een verschillingh lach,
Tusschen PALLAS die naer reden
Had een aerdich beldt ghesneden
En Pictura oock daer by
Had gemaeckt een schoon Schildry.
PALLAS liet haer Const aenschouwen
Die in Marber was gehouwen
Naer het doots-hooft van een beest
Oft het leven had gheweest.
'T selfs gerijmpt PICTVR' oock brochte
'Tgeē my noch veel schoonder dochte
Dat sy met haer eel pinceel
Had gheschildert op panneel.
Dese twee van my strax vraegden
Welcke Const my meest behaeghden
Die van hen was af-gebelt,
Maer ick bleef daer in verstelt.
Stracx begost den NYDT te blasen
En oock MOMI tongh te rasen.
MIDAS daer het Vonnis gaff
En wees d'Eel PICTVRA af.
MOMVS riep den NYDT ter sijen
Met de helsche rasernijen
MARS die hiel de handt oock aen
Om PICTVER te doen vergaen.
Hy beloofde te verjaghen
Al de Schilders door sijn plagen.
Vande boose Orloghs cracht
Die hy had in't landt gebracht.
Maer PICTVRA heeft ontboden
Tot haer hulpe al de Goden
Om dat sy van jeder een
Wert ghetreden op den teen.
Sy ded' aen IVPYN haer clachten
Om dat sy haer sach verachten
En dat PALLAS vande jonst
Wert verheven inde Const.
Al de negen Sangh GODDINNEN
Waren oock verstoort van sinnen
Om dat MARS daer sonder reen
Wou de Schilder-Const vertreen.
Siet de GODEN gingen samen
By malcand'ren om te ramen
Watter best moest sijn ghedaen
Om PICTVRA by te staen.
PALLAS Hooft van Marber steene
Werdt gethoont aen jeder eene
'Tgeen soo constich hun beviel
Dat het eerst den prijs behiel.
Maer als Sy PICTVR' ghenaeckten
Hen noch meer verwondert maeckten
Want des' Const naer hunnen sin
Had noch meerder crachten in.
Dit gerijmpt was op pineele
Plat gheschildert met pinceele
Dat de Goden maeckte stom
Die daer stonden ront en om;
Want des' Const haer soo verhefte
Dat sy PALLAS overtrefte,
Dat het steenen beldt daer by
Scheen te wesen een Copy.
Maer IVPYN den vrindt van PALLAS
Die den hoochsten Godt van al was
(Om te hebben geen verwijt)
Heeft verjaeght den haet en nijdt,

En

En in't by-ſijn vande Goden
Eenen blinden Man ontboben,
Die niet eenen ſteeck en ſach
Schoon dat was in claren dach:
't Steenen hooft wert hem ghegeven
Dat gemaeckt was naer het leven
En men vraeghden hem wat 't was,
't Geen' hy ſeyde met den tas.
Hy ſprack vlijtich, ſoo ick ſpeure
T'is van achter en van veure
t'Dootshooft van eẽ muyl oft peert
Daer het vlees is af geteert,
Maer alſmen hem heeft ghegeven
D'eel Schildry, die ſcheen te leven
Daer het ſelve Hooft op ſtont
Ded' hy open ſijnen Mont
Dit ſijn twee verſcheyde ſaecken
Want hier can ick niet af maecken
Dit is maer een enckel planck
In't heel geen twee voeten lanck.
Doen begoſten ſy te mercken
Dat de Edel Schilders wercken
Beldt-Sny'ry te boven gaen
Als ſy op paneelen ſtaen.
Al de Goden die daer waren
Soo ſy hoorden dit verclaren
Sagen dat PICTVRAS cracht
Wort in Conſt het hooghſt geacht.
Is het wonder lieve vrinden
Want geen Conſt en is te vinden
Die ſoo inde ooghen ſpelt
Als een ſchoon PICTVRAS belt.
Want haer deelen ſijn ſoo crachtich
Haer pinceelen oock ſoo machtich
Dat een jeder tuyghen moet
Dat ſy veele luſten voet,
Sy verheft haer wel ſoo wonder
Soo van boven als van onder
(Schoon dat ſy by naer is rouw)
Dat een jeder ſeggen ſou
't Leeft al 't geen men in Schildry ſiet
En als ghy het maer van by ſiet
Is het plat en niet en ſier
't Gen' van vers is vol plaiſier.
Siet de Aerdighe Figuren
Schijnen dat 's hun ſullen ruren
Soo biſaert is't uyt geboetſt
En van d'eel pinceel getoetſt.
Boomen landtſchap, en proſpecten
Metſelrijen, Architecten
Soet in alle ſijn verſchiet
Siet wat Conſt Pictur' geniet.
Soumen niet van haere ſtucken
Schier de malſe fruyten plucken
En de boomen oock daer by
Leven inde eel Schildry,
Iſſer jemandt wel veel milder
Inde Conſten, als den Schilder
Want hy maeckt het gen' hy peyſt
En dat ſijn verſtant vereyſt.
Siet eens aen dit ſchoon ſpectakel
't Schijnt te weſen een mirakel
't Schijnt te weſen toovery
En t'is ſtomme Poeſy.
Daerom laet ons dan betrachten
Deſe Conſt wel groot te achten
Want in haer geen Conſt ontbreckt
Die vol edel gaven ſteckt
Hier med' wil ick't laten blijven
En niet meer haer eer beſchrijven
Want ſy geeft my ſoo veel ſtof
Om te dichten haren lof
Dat my ſou pampier gebreken
Om ten vollen uyt te ſpreken
Haren lof met groote vreught
Die daer in bethoont haer deught.

F I N I S.

AEN-

AENMERCKINGHE.

OM aende Weetlievende Verstanden het beginsel ende oorspronck vande
uytnemenste Schilder-Const eenichsints te ontdecken / eer dat ick de
Loffbaer Oeffeninge der over-vliegende Geesten geruchtbaer maecke.
Soo heb ick goet ghevonden hier voor oogen te stellen hoe dat Pictvra
haer eerste Scheppinghe heeft ghecregen uyt een ydel schaduwe voorts-
comende door het helle licht der Sonnen / den Schijn des viers ofte Claerheyt des
waters / want ghelijck de verscheydentheyt der thoonen in het loffelijck Musyck /
is gheboren op den Aenbeldt door het ghelupt der hamer-slaghen / de letters
(die de fondamenten der Lees ende Schrijf-const sijn / ende door wiens gebruyck
de Eeuwigheydt der memorie wordt onderhouden) zijn ghevonden in Egypten / Diodorus
die haer begin hebben uyt den omloop der sterren en hemel-teeckenen: Andere seg- lib. 1.
ghen uyt de vremde ghesichten der Egyptsche beesten die verscheyde sinnen des
ghemoets uytbeelden. De Edele Druck-Const schijnt haren oorspronck te hebben
uyt de schorse vanden beucke-boom waer uyt eenen Laurens de Coster was snij- Adrian.
dende eenighe verkeerde letters die hy daer naer op papier wist te drucken. De Iun.
Geometrie (ghelijck Herodotus in sijn 2. Boeck verhaelt) heeft oock in Egyp- Batau.
ten haer begin ghenomen door de menichte des waters die daer d'een jaer meer / pag. 255.
d'ander jaer min is te sien / waer uyt sy oordeelen oft de vruchten in dat jaer veel cap. 17.
oft luttel sullen wesen. Oock eenen Egyptenaer voelt sijnen natuer tot blijschap /
droefheyt / rust / dorst oft honger ghenegen met het op en afgaen vanden Nyl / waer
uyt de Geometrie eerst is gevonden. Het vier is by eenen Sone van Tiles gevon-
den in een key / gelijck 't selve daer noch inne te vinden is. Plinius seyt dat 't selve
eerst ghevonden is van sommige Herders / de welcke (als hun steenen oft keyen
waren ontbrekende) het vier hebben ghevonden uyt verscheyde boomen / als
Moerbesie / Laurier ende Weil boomen: En ghelijck het hout door het vier wordt
vernielt / wisten sy door den sleet ende hert wrijven vande voorsz. boomen vier
voorts te doen comen. Ende meer andere (te lanck om te verhalen) Soo ist dat
Pictura oock haer wesen ende aert heeft opgenomen uyt een een enckel schaduwe /
alswanneer den herder Philocles in het sant de schaduwe sach van sijn schapen
door het licht der Sonnen / die hy vlijtichlijck wist af te teeckenen / waer door de
Teecken-const (als zijnde siel van Pictura ende de verven het lichaem) wordt ghe-
boren. Naer het segghen van Quintilianus: Niemant en moet hem verwonderen
dat soo grooten Const is ghesproten uyt een schaduwe (die in haer selven Niet
en is) aengesien wy altemael voorts comen van slijm der aerden op dat wy ons
selven souden leeren kennen / oytmoedigh leven / ende salich sterven / want ons
lichaem (dat soo delicaet wordt opghevoet) wederom in slijm en vuylicheyt moet
vergaen / daerom behooren wy wel met reden de Hemelsche dinghen meer te
beminnen als te trachten naer de ydelheydt des werelts: ick segghe ydelheydt /
door dien alle dinghen (behalven Godt te beminnen) maer ydelheydt en is. Om
dit claerder te bewijsen sult bevinden datter geen Const soo eel oft vermaert en is /
oft de selve comen altemael voorts van Niet. Het Musyck uyt een ydel geclanck

ende

ende Pictura uyt een verganckelijcke schaduwe, die nochtans de bloem is van alle Consten / waer op wel te pas compt de fabel van Narcissus, den welcken (synde op de jacht) seer dapperlijck werdt vervolght vande Nymph Echo, die eerst een schoon jonghe Maghet was / ende nu eenen vliegenden galm.

Ouid. lib. 3.

Een lijveloose stem die nievers en wilt schuylen
Als in het eensaem wout, in bosch en diepe kuylen
Oft by het hoogh gebou daer sy de woorden breeckt
Die eenich menschen tongh ontrent haer wooningh spreeckt.

Ende verlievende op syn eyghen schaduwe (die hy in een claer Fonteyn oft Springhbron was siende) is van droefheydt ghestorven / ghelijck den blinden Tiresias aen Liriope syn Moeder voorseyt hadde / ende is verandert in een bloem / waerom de bloem aen Pictura niet qualijck en wordt toegheeygent / ter wijlen het water (uytbeeldende de schaduwe van Narcissus) de oorsaeck was van sijn liefde ende doodt: synde een recht voorbeeldt datmen soo licht syn sinnelijckheyt niet en behoorde te volghen / en datmen door opgheblasen behagen tot syn selff een ander niet en behoorden te verachten. Plinius verhaelt oock dat de Dochtee van eenen Potbacker (verlieft zynde op eenen Jongelingh) den omtreck van syn tronie met een swerte cole seer aerdich wist af te trecken / de welcke door het keers licht haer schaduwe gaf op den muer om altijdt syn ghedaente voor oogen te hebben / soo dat door de dry voorvallen eenichsints waerschijnelijck can betoont worden dat Pictura haren oorspronck heeft uyt een schaduwe des viers water oft licht der Sonnen / ende vervolgens sou de Schilderye geteelt wesen van dry Vaders / te weten: Phœbus, Neptunus, ende Vulcanus.

Plin. lib. 35. cap. 12.

De Edele *Pictur* (die suyver is en teer
En treckt uyt niemants schad'' haer hooch verheven eer,
Al terght sy den Natuer, den iever wint haer gunst
Wanneer alleen ontbreeckt het leven inde Cunst.
Die den sichtbaren geest op de paneelen maelt
En uyt een aertse verff met sacht pinceelen haelt,
Jae schoon het Sonnen licht haer d'eerste voetsel gaf
En 't flickerende vier trock hare schoonheyt af.
En 't silver clare Nat ontfongh oock haeren aert
Die in het levens schijn haer wesen openbaert
Nochtans en vintmen niet dat iemandt schade lijt
Als sy in dese dry haer spiegh'len gaet met vlijt.

Niemandt en sal my ghelieven te berispen om dat ick soo Edelen Const noeme een schaduwe ende de selve ghelijcke by een bloem / wel wetende dat ons leven niet

niet anders en is als een weecke Veldt-bloem ende een wijckende schaduwe. Om voorders uyt te drucken waer uyt den Naem van Schildry haer beginsel oock is hebbende / dat can ick bethoonen uyt den voorseyden gheleerden Plinius, seggende dat de Schildry spruyt vanden Naem: Schildt: want eertijts hadden de Romeynen de manier / dat / alswanneer een Cloecke veldt-tocht was ghedaen / tot meerder loff ende eer vande Cloeckste Helden in hunne schilden werden afgebeldt hun vrome daden om soo te climmen op den trap van meerder glorie. Plin. lib. 35. cap. 30. Als Minerva te veldt trock wapende sy haer selven met Jupiters harnas / ende nam op haer schouderen sijnen schildt / waer op de vreeß ende verschrickthеyt / twist / tweedracht ende ghekijf / gramschap en furie / ende in't midden het hooft vande Gorgonne seer grouwelijck gheschildert waren. Dien treffelijcken Poëet Homerus verhaelt / dat op den schildt van Agamemnon was gheschildert een ghewoel van alle wreedtheyt / om soo den vyandt de bleecke vrees des doodts aen te jaeghen. Op den schildt van Perseus was het hooft van Medusa daer hy Atlas in eenen bergh mede heeft doen verscheppen. Oock soo hadde Vulcanus eenen schildt gemaeckt voor Achilles met duysent derley versieringhen / te weten: hemel ende aerde / de zee / den loop van Son en Maen ende die hemel-teeckens met alle de sterren. Men leest dat de Schildry eertijts in sulcken weerde wert gehouden dat Candaules voortijts Coninck van Lidien cocht met ghewicht van goudt een Taffereel geschildert van eenen Bularchus, alwaer den Crijgh der Magneтes in was uytgebeldt. Waer uyt te gissen is dat dese Const wel van grooten ouderdom moet wesen / aengesien dat de voorverhaelde Schildry moet gheschildert sijn ten tijde van Romulus, mits hy was levende als den voorseyden Candaules regneerde. Wyders wil ick spreken; ick lees dat ontrent 200. jaer naer de Diluvie / Belus Sone van Nemrot liet een beldt maecken / waer uyt is ontstaen de Afgoderije. De Troysche Vrouwe Helena wist naer het belegh van Troyen met sijn garen in haer weef-werck af te belden den heelen crijgh vande batalien / vechtinghen ende strijden tusschen de Griecken ende Troyanen. Siet hoe aendachtelijck dat Virgilius schrijft in't eerste boeck der Æneidos dat den Troyaen Eneas comende te Carthago in eenen Tempel van Juno, een Schildry vont vande belegeringe van Troyen daer hy Priamus, Achilles ende veel andere naer 't leven gheschildert sagh / dat hy de selve altemael daer uyt wist te kennen / daer desen Achilles het doodt lichaem van Hector (om de mueren van Troyen ghesleept hebbende) vercoopt voor een deel goudt / ende meer ander omstandicheyt / al het gene soo aerdich ende net gedaen was dat het Æneas sijn gemoet soo beweeghde dat de traenen uyt sijn oogen driggelden / ende sijn wangen bevochtichden. Eyndelijck soo connen wy uyt dit voorschreven merckelijck bewijs genoech voelen dat de Schilder-const wel van groote cracht ende deught is: welcke Const voormaels by de Oude Romeynen van niemandt en mocht als van Edel Persoonen geoeffent worden / die onder de slaefachtige Ambachten / handt-werckers, oft onvrije Consten niet en mocht gerekent sijn / gelijck nochtans de selve by plompe en onwetende Midas kinderen hier te lande wel wordt gevoeght by verachtelijcke ende grove Ambachten / daer de Const van Pictura by past gelijck eenen flawеlen lap op eenen ouden versleten voornaeyden ende vollapten mantel. Dese vry Schilderconst (die de Suster is vande levende Poësie) heeft haer eerste wesen ghehat in Chaldeen door

Egypten in Griecken, van daer te Room ende soo herwaerts over is sy verbreyt geworden / gelijck ick voorders hier sal bewijsen met dese naervolgende veersen sprekende vande Edele Teecken-Const / de voedster van alle wetenschappen / ende de ziel van Pictura.

OP DE TEECKEN-CONST.

T'Is seker dat Natuer haer met den gheest sal voeghen
Wanneer in eenich dinck den mensch schept sijn ghenoeghen,
Als sijnen gheest met lust en jever is ghemenght
Al t'geen hy maecken wilt, door arbeyt licht volbrenght.
Ghelijck ick tot een preuff aen al de jeught sal thoonen
Die in *Picturas* school als voester kinders woonen
Hoe dat de edel Const wordt van Natuer versterckt
Soo haest sy door 't ghesicht in jemants sinnen werckt.
Dit sal u *Philocles* met rijper reden segghen
En door Ervarentheyt ons breeder uyt can legghen
Die eenen Herder was, en sijnde op het velt
Heeft eenen vremden gheest in sijn ghedacht ghespelt:
Wanneer de gulde Son met haer goudt-geele straelen
Quam op't ghewolde vee van sijne schaepen daelen,
Soo sach hy op de aert daer door hun doncker schaey
Het gen' hem in't ghemoet docht aenghenaem en fraey
Die hy in't drooghe sant seer vlijtich af gongh meten
Waer door hy quam den gront der Teecken-const te weten
Des' proeff beviel hem soo dat hy van stonden aff
Hem tot dees' nieuwe Const met grooten lust begaff.
En *Phidias* daer naer (hier door gans aenghedreven)
Heeft hem tot Teecken-const oock neerstich gaen begeven
En alles wat hy sach wert van hem soo ghevat
Dat hy heeft voor de jeught vergaert veel rijcken schat

Van

Van cloecke Teeckeningh, Omtrecken Meesterachtich
Seer snel, soet, eel en fraey, suyver en wonder crachtich
Waer door dat *Gyges* oock werdt inden gheest verweckt
Die heeft door sijn verstant de Schilderconst ontdeckt,
En *Cleophas* de verff, waer med' dat werdt gheschapen
De Edele *Pictur'* om lusten uyt te rapen.
Soo was't dat dese Const haer eerste voetsel creegh
Waer door de tongh vol nijdt van *Momus* schandich sweegh,
En siet door eene schaey is alles voorts ghecomen
Een schaey die heeft alleen des' gaven aengenomen,
De Constighe Schildry een schay heeft voorts ghebracht
Die Coninck, Keyser, Prins bemint en t'hoochsten acht.
Ist wonder; aenghesien dat 'tgen' noot was voor desen
Gheschapen is van niet, uyt niet eerst creegh sijn wesen,
Eer dat de wereldt stont, eer jet sijn selven sach
En dat (al watter is) in eenen *Chaos* lach
Eer datmen cost ghesien eenich volmaeckt ghewemel
Eer dat den reghen seegh van boven uyt den Hemel,
Soo heeft den grooten Godt naer sijnen wil en wensch
Geschapen d'aert van niet, van slijm gemaeckt den mensch,
Pictura van een schaey, diemen soo siet beminnen,
Waer op den Mensch soo vast stelt al sijn ydel sinnen,
Al 't gen' de wereldt ons stets prijst soo vlijtich aen
Is maer een schaey en sal ghelijck een schaey vergaen.
Daerom ghy jonghe jeught, die neerstich soeckt te leeren
De gronden van *Pictur'* wilt met de schaey verkeeren:
Leert dat des' diepe Const maer enckel schaey en is
Maeckt datse niet en streckt tot t'ziels bederffenis.
Wilt u in't teeckenen altijdt verstandich draghen
En in d'onnutticheydt en schept geen vuyl behaghen
Dat ghy niet naer en boetst litmaten naeckt ontdeckt
Waer uyt een suyver oogh onsuyver lusten treckt:

Want wee hun die de oogh van ſuyver zielen quellen
Met hen Figuren hier en daer te naeckt te ſtellen.
Leert dan van jonghs af aen beſtieren uwe handt
In Conſt met deught ghemenght, ſoo ſchouwt ghy veele ſchant.
En op dat ghy het Mergh der Conſten uyt ſout ſlorpen
Soo mooght ghy nimmer U aen traegheyt onderworpen
Want traegheyt is de Moer van alle ſondich quaet
Voedtſter van d'arremoy en ondeughts giftich ſaet.
Sijt inde Teecken-conſt eerſt wel oprecht ervaren
Soo ſal u cloeck verſtant veel Edel Conſten baren:
Eerſt alles op ſijn maet, en naer den reghel ſtelt
Eer dat ghy met Pinceel gaet toetſen eenich Belt
Want die gheen vaſte handt en heeft van Teeckeninghen
Can ſelden fraey Schildry volmaeckt ten voorſchijn bringhen
Soo dient van jeder een gheprent in ſijn ghemoet
Dat vaſte Teeckeningh alleen *Picturam* voet.
Hoe menigh ſchoon Schildry, die u ſchijnt aen te ſpreken
Waer in men ſiet de Conſt van teeckenen ontbreken
Hier ſietmen eenen arm, oft handen veel te ſtijf
Een been gheſtropieert, te groot oft cleyn van lijf:
Lichaemen hier en daer die ſtaen te crom en hellen
En alles by ghebreck van niet te connen ſtellen,
Soo dat de Teecken-conſt is 't lichaem van *Pictur*
En hare ziel alleen den omtreck der Figuer
En haer gheſteltenis des gheeſt, en tweede leven
Wordt vande Verf alleen aen d'eel Schildry ghegeven.
De oeffeningh daer van die opent het verſtant
En maeckt het werck vermaert en ſeldſaem t'alle cant,
Daerom wanneer ghy wilt u in deſ' Conſt vercloecken
En al haer wetenſchap gaet neerſtich onderſoecken
Soo ſalmen u voor eerſt voor geven een Ovael
Oft om-treck van een Ey dat recht is en egael,

Als

Als uwen A. B. C. en als ghy dat sult weten
Soo salmen u daer naer ontdecken meer secreten,
En voorts een oor oft neus, een oogh, voet oft een been
Het gen' ten lesten compt met t'lichaem over een.
Nempt cryt, cool, enck en pen, en wilt met stille sinnen
Op blauw oft wit papier des' Const dan gaen beginnen
Waer in de gratien te sien sijn vanden gheest
Die altijdt t'fondament der Consten is gheweest:
Leert reuselen met cryt, leert mette penne trecken
Soo sult ghy uwe jeught tot meerder vreughe verwecken,
Teeckent, arseert, en wast, naer Print oft schoon Schildry
Naer 'lleven uyt den gheest oft naer boetseerdery,
Let op u Muskels wel in't hoogen, diepen, schaeyen,
Dat can u teeckeningh met groote Const verfraeyen
En in de Cleedingh oock u hoochsels wel bewaert
Spaert wel u ploykens uyt, soo gheeft ghy't cloecken aert,
Geen Printen door en treckt, dat uwe const doet lieghen
En wilt met ruyten oock u selven niet bedrieghen,
Soo sult ghy dan in't lest gheraecken op den trap
Van des' seer edel Const, en meerder wetenschap.
Beneerstight uwen lust, en leert hoe lancks hoe liever
En nimmermeer en laet verslappen uwen iever
Soo sult ghy meer en meer crijghen *Picturas* jonst
Ghelijck als *Zeuxis* ded' door sijn begaefde const.
Die eenen wijngaert had soo aerdichlijck gheschildert
De druyven soo bisaert, de tacken soo verwildert
Soo levendich naer Const, soo aengenaem voor d'oogh
Dat hy het pluym ghediert des lochts daer door bedroogh,
Parasius daer by, die ded' door Const verschijnen
Op eenen blooten muer twee groote groen gordijnen
Die *Zeuxis* schuyven wou, maer selfs bedroghen viel
Soo dat *Parasi* Const de grootste eer behiel.

In

In fin de Teecken-const, waer uyt de Consten spruyten
Die can het fondament van alle Const ontsluyten,
Wat Ampten datter sijn die't teeckenen verstaen
De ander Ampten al in Const te boven gaen.
Belthouwers, Musisiens, Smeders, Astrologanten
Plaetsnijders, Inseigneurs, Slijpers van Diamanten
En alderhande Soort van eenich edel werck
Die niet op Teecken-const en nemen oogh ghemerck
Die connen in hun Const oprecht niet sijn ervaren.
Want d'edel Teeckeningh moet alle Consten baren.
Nempt uwen tijdt wel waer, en oock besteedt hem wel
Soo wordt ghy eens op't lest *Picturas* Med'ghesel.

Tot Loff vande Edel
VRY SCHILDER-CONST.

SWijght Smeders weynich stil met u seer hert gheclop
Treckt d'yser uyt het vier en hout u hamers op,
Op dat *Pictur'* haer Const met diep en stille sinnen
Eens mach op't gladt pinneel met aerdicheyt beginnen
Die door haer soete Const een jeder overtreft
En hare Edelheydt boven de Const verheft.
Schoon de Beldthouwers al en geestighe Boetseerders
Borduerders vol verstant, Bouwmeesters en Stoffeerders
Voeghen hen Const hier by en willen wesen een
Pictura boven al die heeft den loff alleen
Alleen spant Sy de Croon, Sy is te eel gheboren
Daerom heeft sy altijdt de eenicheydt vercoren
Om met een rijp ghedacht en onbecommert hert
De vruchten van't verstant te Schilderen op bert.

GHE-

GHESANGH

STEMME:

Si jauois les Cheueux blond, &c.

1.

GEest-rijcke jeught hoort met vlijt
Hoe de Schilders sijn verheven
Op dat ghy den schoonen tijt
Met neerstigheydt bemint
En soodanich eer verdient
Als die dese Const bedrijft
Maeckt dat ghy onsterflijck blijft.
De snijders in het Houdt, jn Marber oft Ivoor
Die sijn oock heel vermaert de ganse wereldt door
Die door hun wijs vernuft de menschen connen gheven
Een werck het gen' ghelijckt te wesen d'eyghen leven
Maer moet noch even wel uyt *Paris* oordeel gaen
Alsmen het selve werck op het paneel siet staen
Dat hem daer soo verheft, en schijnt u aen te spreken
Nochtans en voeldet niet, dat sijn de Schilders treken.
't Vry peysende ghedacht heeft wonder cloeckheydt in
Als't maer en jnventeert naer jeders hert en sin.
Men siet op eenen doeck veel werckelijcke boetsen
Seer lieflijck af-ghemaelt, 't gen' de pinceel can toetsen
Daerom gheeft *Pallas* selff des' Const den hooghsten prijs
Om dat haer weerdigheydt gheacht wordt naer den eys.

2.

T'Is geen Ampt de Schilders Const
Die den Eeldom can bederven
Want den Eeldom meest bejonst
En begaeft d'Eel Pinceel
Als haer werck op het pineel
Cloeck naer Const wordt afghemaelt
Daer Coninck en Prins naer taelt.

Pictura

Pictura die begint, den Esel is ghestelt
En haer pallet ghemaeckt tot een seer Constich belt:
Sy nempt een swerte cool en geeft de cloeckste trecken
Om door het sacht pinceel met verven te bedecken
En tempert voor het eerst naer haeren eyghen sin
Wat Loot-wit of Seruys, en daer wat Ocker in
Een weynich Fermilioen, en weet dat soo te strijcken
Dat sy daer med' t'recht vlees en leven doet ghelijcken.
Hoe swierich staet dat werck vol schoon Poëtery
Seer aerdigh naer de Const gheployt de drappery,
Bisaert, cloeck, en seer mals, ghescherst heel naer het leven
Gehooght en uyt ghedlept, gheschommelt en verdreven,
Seer net op sijnen dach, een geestich wederlicht
Plaisant in het verschiet, vermaeck'lijck in't ghesicht.

3.

HOe aerdichlijck en bisaert
Hoe eel en gheestich naer t'leven,
Met wat eenen cloecken aert
Wordt dese Const ghetreft
Die haer soo wonder verheft
Met een rijpsinnich verstandt
't Comt al vande Schilders handt.

Men siet hier in dit stuck *Nasonis* cloeck verstant
Soo dat haer rijpe Const de schoonste croone spant
Pictura heerst alleen boven de seven Consten
En wint door haere cracht Coninckx en Keysers jonsten
En hebben Pausen niet ghestelt hun hert en sin
Op *Michiel Angelo* en *Raphael Vrbin*?
Apelles had de jonst alleen van *Alexander*
Frans Floris, *Ian van Eyck*, *Holbeen* en noch meer ander
Die hebben g'hadt de jonst van menich Potentaet
Om dat des' Rijcke const boven al d'ander gaet

Van

Van Dijck in Engelandt, en *Rubbens* oock in Spangien
Freer Segers den blommist by Princen van Oraignen
In Duyts-landt *Aldegraeff*, daer sal de snelle faem
Tot inder eeuwigheydt verbreyden hunnen Naem.

4.

EDel Schilders cloeck van gheest
Die by Keysers, Coninck, Princen
Sijt verheven om ter meest
Door uwe wetenschap
Die besit den hoochsten trap
Van hun liefde jonst en eer
Die u maecken eenen Heer,
Waer is nu d'oude Const vanden Athensen *Demon*
Melanthus Phidias, *Antitodus* en *Abron*
De Wercken van *Carats*, van *Sandro Bellicello*
Den wond'ren *Titiaen*, en oock van *Bandinello*
Van *Guido Bolloneis*, *Cleanthes*, *Tintoret*
Bassan en *Pollidor*, *Quintyn Messys* den Smet.
Mabeus, *Herri de Bles*, en *Rogier vander VVeyden*
Breugel, *Merten van Cleef*, *Franck* en *Lucas van leyden*
Blommaert en *VVillem Kaey*, *Spranger* en *Ieroon Bos*
Mostaert en *Hans de Vries*, *Grimmer*, *Marten de Vos*
Michiel Coxi, *van Oort*, *Vadder* en *Lenaert Bramer*
De Backer *Pauwels Bril*, *van Aken*, *Elsenhamer*
Frans Floris en *Verbeeck*, *Octavo Venus* oock
Sijn met den snellen tijdt te saem vergaen als roock.

5.

IS het wonder dat den Mensch
Des' Const bemint om haer gaven
Was't oock niet den wil en wensch
Van Godts Moeder en Maeght
Die des' Const soo heeft behaeght
Dat haer LUCAS met pinceel
Heeft gheschildert op pinceel.

Dees Conſt heeft boven dit een lieſelijck vermaeck
Den menſch ghebreckt daer in alleen maer ſijne ſpraeck
De beeſten, keucken goet, de nachten en de branden
De blommen en het fruyt, landtſchappen en waranden
Proſpect en metſelry, compartiment, ovael
Zee, water en Ruwien, grot, Kercken ende ſael.
'T wordt al wat datter is naer 't leven uyt ghetrocken
En menich ſtaende werck de Menſchen aen can locken,
T'Is ſonder ſiel en ſmaeck, t'is ſonder reuck het cruyt
Al wercktmen deſe Conſt ſoo weſentlijcken uyt,
Maer ſpeelt ſoo vlijtelijck in d'oogen vande menſchen.
Die dickwils van't pineel oft doeck de vruchten wenſchen,
Wie derft dan eenich Ampt ghelijcken aen deſ' Conſt
Die door haer edelheydt verwint een jeders jonſt.

6.

LUCAS Heylighen Patroon
Vande Schilders eel gheboren
Die beſit des Hemels throon
Wy hebben menich reys
U ghebeden om den Peys
Die nu met PICTVRA leeft
En den crijgh verdreven heeft.

Aurora Titans Bruydt nu uyt den ſlaep ontweckt
En haer hel claer gheſicht voor deſe Conſt ontdeckt.
Sy pronckt ſeer lieffelijck by *Thetis* hooge bergen,
Beglinſtert vande Son, en compt de Schilders tergen.
Siet daer hoe dat *Pictur'* de ſchoone *Ceres* vleyt
En heeft een aerdich beldt tot haeren loff bereyt;
Siet hoe de boomen ſtaen, en haer voor uyt verheffen
Van achter ſoet en flauw die deſe Conſt betreffen;
Iae *Flora* ſtaet verbaeſt, *Pan* wilter inne gaen
En meynt ſelfs dat het leeft ſoo wel ſtaet het hem aen.

De

De beestjens inde wey, Melck-meyskens in prieelen
Fonteyn, beeck ende grot, Heyders, huys, en Casteelen
Een schoon verdreven locht, 't verschiet soo soet en licht
Dat 't schiet noyt en versaedt des menschen hel ghesicht.

7.

SIet 't blomghewas vlijtich aen
Met sijn ghevlamde Coleuren
En 't gheboomt daer neven staen
Het gen' de Const al doet
Oft van Natuer waer ghevoet
T'is door't pinceel naer gheboetst
En alleen daer aff ghetoetst.

Den Schilder Conterfeyt den Mensch soo wonder naer
Oft hy het leven had en soo gheschapen waer:
Maer d'oogh bedrogen valt hy is staegh sonder leven
Dat den Algever Godt hem maer alleen can gheven.
De bloem staet op den doeck soo levendich in fleur
Het cruyt heel aengenaem en sonder reuck oft geur
De vruchten op pineel soo geestich staen en proncken
En schijnen voor de oogh u stadich toe te loncken
De druyf, peer, abricock, de appels krieck en noot
De pers, vis en het vlees, radijsen en caroot,
Den wijn vers in het glas, t'is wonder aen te mercken
Al sijn sy sonder smaeck, het sijn al Schilders wercken
Den Grooten Schilder Godt hier af is't Principael
Den Mensch alleen Copy, Godt weet het altemael.

8.

GOdt die't al gheschapen heeft
Den Hemel, Aert en de Menschen
Die een jeder voetsel gheeft
En den Mensch in't verstant
Sulcken Const en eer inplant
Om te Schild'ren naer den sin
Maer ten heeft gheen leven in.

HET EERSTE DEEL,

Vande Vermaertste Schilders in onse Eeuw ghestorven zijnde.

MEn leest dat Cupido ende de Doodt samen eens hadden gheslapen op sekere plaets/ en smorgens heel vroegh noch half slaepdronck opstaende / nam de Doodt onwetende den Pijl-Coker van Cupido ende in teghendeel Cupido den Coker vande Doodt elck in't besonder meynende dat hy sijnen eyghen Coker hadde / ende elck sijnen wegh nemende naer de wereldt om met hunne Pijlen de Menschen naer ghelegentheyt te quetsen: soo ist gheheurt/dat de Doodt sommige Menschen (die door derselver ouderdom niet meer bequaem en waren om te leven / ende de welcke inde gheneuchten des wereldts geen vreught meer en costen scheppen) meynde van't leven te ontrooven / door den brandenden pijl van Cupido tot een nieuw leven heeft verweckt / ende 't hert met liefde soo ontsteken/ dat sy in plaets van op het graf te dencken / door de liefde een nieuw leven wilden aennemen; vanden anderen cant den verblinden Jonghen van Venus heeft uyt dertelheydt door de cracht van sijn pijlen de liefde onder de jonghe jeught gaen soecken te bringen ende hen herten met liefde te bevanghen/ maer beter wetende oft hy en was ghewapent met sijnen eyghen Coker / heeft met de pijlen des doodts de jonghe jeught voor der handt omghebracht / en in plaets van inde minnelijcke gheneuchten der liefde te doen leven / heeft de selve door de verkeerde pijlen met groote droefheyt ende beclach doen sterven.

Om dan tot den inhouden van dit volgende Deel te comen / soo dunckt my dat in dese ghelegentheydt de Faem in plaets vande Doodt, ende Pictura in plaets van Cupido samen sijn op-ghestaen uyt den slaep van veel onrust des oorloghs / voerende Pictura den Pijl-coker der Consten en de Faem den Coker der nieuwe maer verwisselende van pijlen. Dat is hoe Pictura door den nieuwen Peys ende Vrede (daer Nederlant mede begaeft is) tracht de jonghe jeught vlijtich aen te wackeren ende met lust tot haer Const te ontsteken/ en brenght in dit Deel geen ander Const voor den dach als de Faem der roemruchtichste Schilders die deser wereldt overleden sijn / ende de Faem in teghendeel meynende te verbreyden ende met haer trompet uyt te blasen den ongestadighen Oorloghs handel tusschen Spaignien en Vranckrijck (die de oorsaeck vande ballinckschap der Schilder-const ende de vrees vanden Vrede is geweest) en becommert den lust der nieusgierige Geesten (die den inhouden van dit werck lesen) nievers mede als met de verholentheyt van Picturas Consten ghelijck hier door de Wercken van menighe Constenaers (in onse Eeuw ghestorven zijnde) can bewesen worden / welcke Wercken hun door de Faem doen verrijsen.

ADAM

ADAM VAN OORT

Fut un peintre renommé, en magnificques ordonnances, ce qu'on peut voir per diverses œuvres qu'on trouve entre les mains des amateurs. il at eu son pere pour son maistre, nommé Lambert van oort. il est né en Anvers l'an 1557 et il y mourut l'an 1641.

Iacobus Iordaens pinxit. *Hend. Snyers sculp.* *Io. Meyssens exc.*

ADAM VAN OORT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1557.
Ende ghestorven Anno 1641.

T'Is waer Rethorica can door haer Rijm [illegible]
Een droef swaermoedich hert met grooten [illegible] lichten
Als sy de fabels van *Ovidius* ontdeckt
Waer door sy menich Mensch tot nieuwe [illegible]
Maer siet een cloecke handt die met pinceel [illegible]
Die sal historien en fabels daer beneven
Seer geestich munten uyt, met sulcken aerdicheyt
Soo datmen siet voor d'oogh het gen' den D[illegible]
Het gen' den Dichter schrijft en u stets uyt wil [illegible]
En can hy door de pen oft met den mont maer [illegible]
Pictur in tegendeel die doet u alles sien
In haer eel stomme Const al watter can ghe[illegible]
Des' Const en is by't gout van *Cræsus* niet te gh'lijcken
Sijn rijcken schat moet voor [illegible] Hemel-gaeve wijcken
Des' Const die heeft van O[illegible] soo wel en fraey ghedaen
Dat veele Geesten selffs daer af verwondert staen.
De vrinden vande Const sijn handelingh beminnen
Die hy heeft uyt ghewerckt met cloeck en rijpe sinnen
Die hy van jonckx af aen seer neerstich heeft gheleert
En met de eel *Pictur* seer vlijtichlijck verkeert,
Want sijnen cloecken geest is daer aff voort ghecomen
Daerom heeft hy altijdt des' Const wel waer ghenomen
By *Lambert* sijnen Vaer, in't groot en in het cleyn
Die seer ghetrocken wordt midts sy is ongemeyn.
Waer af de snelle faem altijdt sal eeuwich melden
Want sijnen geest die was het leven af te belden
Soo dat sijn Const (die hy met sorghen heeft vergaert)
Wordt by een jeder een voor seldsaem Const bewaert.

OCTA-

OCTAVIO VAN VEEN

Estoit en son temps, un de plus florisantes maistres de toute le paijs bas, comm' on peult cognoistre per un tableau dans l'eglise de Nostre Dame en Anvers, sur l'autel de la chappelle de S.t Sacrament, estant la derniere cene de Nostre Seigneur, avecq ses apostres. il a esté paintre du prince de Parma, et de l'Archiducq Albert, et autres princes. il fut ne a Leyden, en l'an 1558. et mourut a Brussellen l'an 1629. le 6. de maij. Gert. van Veen pinxit. Ægid Rachel sculpsit. Ioan Meyssens excudit.

OCTAVIO VAN VEEN.

Schilder van Leyden gheboren Anno 1558.
Ende ghestorven Anno 1629.

ACh! waer is nu den tijdt, ghelijck den windt verstoven
Waer is het wonder werck van *Semiramis* hoven
Waer in *Afriquen* sich gheheel verwondert vondt
Waer is den rijckdom nu van *Cira* sonder grondt.
Waer is de schoonheydt al van d'eel *Zantippes* wanghen,
Die eenmael *Socrates* had soo met liefd' bevanghen,
Waer is het blonde hair van *Dido* helder wit
Waer op *Æneas* seer trouhertich was verhit,
Waer is de liefde van *Roxaen*, en *Alexander*
Van *Paris*, en *Helen'*, van *Hero* en *Leander*,
Waer is *Anthonis* liefd', waer is sijn vreught en heyl
Als hy *Cleopatra* sach met haer schip en seyl.
Waer is de liefde van *Hanibal* en *Thamira*
Waer is den fellen Camp, die om *Deianira*
Door *Achelaus* wert met *Hercules* bestaen
T'is met den snellen tijdt te saem als roock vergaen.
Soo gaeget met den mensch, die is terstont verbeten
Die is ghelijck als niet in corten tijdt versleten.
Octavio van Veen in Hollandt hooch gheacht
En groote Geesten meer sijn, vande doodt vercracht:
Nochtans hun wercken al die blijven in het leven
Die hebben menich hert tot grooten lust ghedreven.
De Conste van *Octaeff* (die haer soo hooch verheft)
Wert van hem soo ghedaen en gheestich wel ghetreft
Dat Keyser, Coninck, Prins, Bisschop en ander Heeren
Octaeff daer voor met jonst en loff quamen vereeren,
Die met *Octaeff van Veen* vergaen sijn als een bloem
Maer d'edele Schildry die draeght noch haren roem.

Schoon

SChoon dat mijn MVSA haer Dicht-pen hier schijnt op te houwen / ende daer mede de weerdicheyt van OCTAVO VENVS voor by te gaen / het welck sijn verdiende Eer niet toe en laet / my dwingende om wat meer sijnen onsterffelijcken Naem kenbaer te maecken. Soo wil ick hier voor oogen stellen hoe dat OCTAVO VAN VEEN, niet alleen en is ghe weest een uytnemende ende wijtvermaert Schilder / maer oock in gheleertheyt wonderbaer heeft uytghesteken / als blijckt aen sijn schriften die hy heeft achter-gelaten / ende door de Edele Druck-pers aen ons voorgehouden. Soo wanneer dat de Constighe Schilders de naeste Erffgenamen vande milde Natuer sijn / die stadich hen tot voordeel is dienende / als wesende de gene / daer sy alle gaben af ghenieten als sy de volcomen schoonheyt in verscheyde deelen naervoetsen. Soo acht ick dat OCTAVIO VAN VEEN daer van eenen is om dat hy de rechte oorsaeck heeft ghe weest vande [illegible]ele vry Schilder-const tot sulcken ghedaente ende wesen te brenghen (als de selve niet alleen in Italien / maer oock in dese Nederlanden vande rampsalighe Crijghen ende ongheballen soo over-loopen werdt / dat niet alleen de Schildery / maer selver de Schilders ontbraken) datse door hem in Nederlandt wederom is op-ghetoghen / ende in fleur ghe raeckt / waer op dese naervolgende Poëmata niet qualijck en sullen wedergalmen / ende soude Octavio van Veen met volle recht hebben moghen segghen:

Dum quondam jngentes præfferunt prælia mentes
Dum tenuit plenas Belgica *fonte genas*
Nocte tenêbrarum visa est Pictura *ferarum,*
Ascendisse polum, deseruisse solum.
Picturæ *lator, sculpendi nullus amator,*
Nec, quæ blanda struit, picta tabella fuit.
Ast modo florescit, per me eius gloria crescit:
Et vehitur motis cuncta per arua notis:
Astra petit, sursum meditatur ad Æthera cursum:
Et cuicumque placet, captus amore, tacet.
Per me haud jmbelles lator sibi Pictor Apelles
Consimiles miros gaudet habere viros.
Duxi ad solertes animos OCTAVIVS *artes:*
Hinc me Fama manet, quæ mea facta canet.

BY-VOEGHSEL.

SChoon MARS verhongert was in alle snoo crakeelen
Om hem in't s'menschen bloedt op't grouwlijckxt te versaen
Den lieffelijcken lust van VENVS mins pinceelen
Heeft sijn crakeels ghemoet door liefde doen vergaen

Sijn Nijdt-suchts moet-wil is verkeert in soeticheden

Als sijn bloedt-dorstich oogh grimlaggende besach

D'aenlocksel vande Min in VENVS naeckte leden

Die op natuers paneel naer Const gheschildert lach.

ALs de beste Voesterlingen (die den Natuer tot dese Const crachtelijcken aenlockt) comen te smaecken / ende met smaeck te ghevoelen de overvloedighe borsten vande onderwijsinghe / dan sietmen datter grooten wasdom ende cracht ghschiet / ghelijck in Octavio te bespeuren is als hy met groote neersticheydt de secreten van sijn verstant soo jonstelijck heeft geopent ende mede ghedeelt aen sijnen Discipel Petrus Paulus Rubbens, den welcken door de Leersaeme Onderwijsinghe van Venus soo inde Const is op-getogen ende ervaren ghewordden datter de wereldt noch over hondert en meer Jaeren af sal ghedencken. Door desen Doorluchtighen Octavio van Veen, door desen Naem-weerdighen Man (die uytmuntich is gheweest in loffelijcke deughtsaem oeffeninghen ende gheleertheydt) heeft ons den hemel met een vrindelijck gheneyght toe-vlopen der Nature deelachtich ghemaeckt met de hoochste eer der Schilder-const die Octaeff in Nederlandt wederom heeft doen verrijsen naer datse door den wreeden MARS was vertreden ende gedoot/ wiens weerdicheyt ick niet en wete hoe luyt-stemmich dat ick de selve sal uyt-blasen met het Crompet vande wijt-vlieghende Faem. Den Ervaren Poëet ende Schilder Carel van Mander, en heeft oock niet connen naer laten de weerdicheyt ende noot volpresen Loff van Venus naer sijn verdienst in sijn Schilder-Boeck ruchtbaer te maecken / seggende dat hy uyt een goedt Gheslacht is ghebooren tot Leyden / ende natuerelijck aenghewent sijnde vande Schilder-const/ heeft Italien/ Room ende andere plaetsen in sijn leven besocht / en is soo inde Const ervaren gheweest / dat hy by den Prins van Parma en de meeste Heeren werdt in eeren ende groote weerde ghehouden. Oock in sonderheydt by haere Hoocheden den Doorluchtighen Ertz Hertogh Albertus, ende Isabella Clara Eugenia de Hertoginne / oock by den Coninck van Vranckrijck Saliger ghedachtenis. Hy heeft veel selsaeme ende fray constighe Contersfeytselen ghedaen / oock de twee Contersfeytsels van haere voornoemde Hoocheden / de welcke ghesonden sijn aenden Coninck van Engelandt Jacobus den tweeden in't jaer 1604. is oock van hem ghecomen een groot stuck wesende een Bachus Feest oft Triumph / ghelijck tot Middelbourgh een is ghedaen ende te vinden van Hems-kerck, oft oock de selve Ordonnantie / midts sy in print is. Daer is van Octaeff oock te vinden eenen Zeuxis Schilderende naer 't leven vijf naeckte Vrouwen/ seer uytnemende ende fraey om sien / ende voorts meer andere selsame stucken die ick om cortheydt wille achterlaet / dan en can niet voor-by-gaen het Costelijck Tafereel het welck van hem te sien is inde Heylighe Sacraments Choor in onse Lieve Vrouwen Kerck tot Antwerpen / wesende een devote Avontmael Christi / ghetuygende sijn uytnementheydt van inventie ende ordonnantien soo in Actitude drapperijen als Coloreren / waer in hy ghethoont heeft den uytersten gheest der Consten / sijn overvloedicheydt in ordonneren heeft hy abundantelijck ghethoont aen diversche printen van hem uytgegaen / de welcke meest ghesneden sijn van Gijsbrecht van Veen, ende Q. Boel, die sijn teeckeningen seer naer 't leven ende met lossen aert hebben uyt-ghebeldt / namentlijck ghelijck te sien is aen sijn Emblemata Horatiana, het Leven van Sinte Thomas Acquinas, als oock aen sijn Emblemata Amoris Divini, mede het leven der Batavieren ende noch veel ander door Anthoni

Tempeest

Tempeest ghesneden / waer inne de Heerelijcke Inventien ende Constvloeyende Aerdicheden van Octavio ghenoech te speuren sijn. Hy is in Nederlandt het eenich licht van Pictura gheweest / ghelijck sijn Discipels (die hy in groot ghetal heeft gehadt) ghenoech connen ghetuyghen. Soo dat ick met recht mach schrijven dat hy is gheweest den nieuwen Phœnix der edele vrij Schilder-const. Want ghelijck den Phœnix (door het vier van het Sonnen licht ontsteken) tot assen sijn self laet verbranden / ende daer uyt wederom eenen anderen voghel Phœnix opstaet. Volgens het singhen van mijn Sangh-goddin sprekende aldus:

Den *Phœnix* die het vier tot sijne doodt bereyt
En soeckt daer in sijn eyndt, terstont de Sonne vleyt,
Op dat haer heete strael het houdt stracx soud' ontsteken
Om soo door desen brandt sijn heel Natuer te breken,
Het vier is sijne doodt, het vier brenght hem tot asch
Dat weer een *Phœnix* wordt ghelijck als *Phœnix* was.

SOo ist dat Octauio van Veen de suyvere ende crachtighe Pictura (de welcke eerst door de bloedtdorstighe ende al vernielende Orloghen / ende in't 's menschen ieder door onlust en quade tijden gans verslapt was) met sijn aenporrende neerstichheyt ende licht van verstant wederom heeft ontsteken ende doen verrijsen / jae soo in hooghen ende leven ghehouden / dat de selve Const in sijnen tijdt het hondertste paert meer wert geestimeert ende gheacht als in dese tegenwoordige tijden de selve wordt ghesocht / behalvens dat een jeghelijck door desen nieuwen Vrede wederom tot ieder wordt verweckt die de eenighe oorsaeck is dat alle Consten wederom in't leven sullen comen: want al ist dat de doodt Octavio van Veen heeft den draet des levens af-ghesneden / de leeringhen ende verholen wetenschappen der Schilder-const die hy aen veele van sijn Discipelen als Rubbens en meer andere heeft naergelaten / sijn ghetuyghen gheweest dat de selve Const wederom is verresen / ende sal altijdt leven.

ABRAHAM BLOMMAERT.

Schilder van Gorricum.

HEt goedertierent gheluck heeft ghedooght ende gevoeght dat d'aenporrende Natuer van inde lenten sijns jeughts heeft vercoren eenen uytstekenden ende vernuften geest by naeme Abraham Blommaert, weerdich vercroont met de bloemen aller Consten / want Pictura heeft hem vergunt veel bloemaerdighe vercieringhen af te belden tot meerder loff ende vermaertheyt vande stadt Gorricum alwaer hy ghebooren is in't jaer 1564. ende over 3. a 4. jaeren eerst ghestorven. Was een seer Constich Architect ende Inseigneur / sijnen Vader een Beldt-snijder ghebooren van Dordrecht: den welcken sijnen voorschr. Sone (ontrent 15. a 16. jaeren oudt sijnde) heeft ghesonden naer Parijs / ende was aldaer by eenen Jan Bassot ontrent ses weken / ende van daer by eenen andren Schilder geheeten

Maistre

Maistre Henry, waer by hy alles uyt den gheest was Schilderende / oeffende hem selven ondertusschen uyt den geest te Teeckenen. Eyndelijck Blommaert heeft hem inde Const soo beneerstight, dat hy een overtreffende Meester ghewordden is. Hy heeft tot Amsterdam onder veel andere fray dingen ghemaeckt / een seer groot plaisant stuck / waer inne comen verscheyde Naeckten van Mannen en Vrouwen / soo groot als het leven / uytnemende wel ende met verstant ghehandelt / wesende de Historie van Niobe daer haer kinderen doodt gheschoten worden van Apollo en Diana. Van de selve Historie (doch van ander ordonnantie) is van hem oock by den Keyser / een groot heerelijck ende Const-vloyende stuck / daer sijn Majesteyt ende alle Const-verstandighe groot behaghen in hebben. Desghelijckx is van hem oock gheschildert een seer schoon Goden bancquet seer wel gheordonneert ende uytghewerckt / d'welck by den Graef vander Lip eertijts heeft te sien ghewees / en misschien noch onder sijn gheslacht. Voorts sijn oock te vinden by verscheyde Lief-hebbers veele andere cleen stuckxkens die grooten welstant hebben. Onder andere dry tronien van Venus, Iuno en Pallas, voorts oock een doodts-hooft en ander byvoeghselen seer wel ghecoloriert ende net ghedaen / oock een Andromeda daer Perseus haer verlost. By de Const-beminders worden van hem oock ghevonden aerdige Lantschappen met eenighe boetserije / boeren / huysen / boerigh ghetuygh / boomen en gronden / die veel tot Uytrecht te sien sijn. Hy heeft gehadt een fraey handelingh met de pen / daer hy eenighe sappighe verven wist onder te menghen tot groote cracht van sijn werck. Ende ghelijck hy in alle deelen der Const seer ervaren was / gaff hy sijn dingen grooten aert ende schoonheyt / daer inne somtijts te pas brengende eenige someschijnen / weerlichten / duyster oft vierighe lochten naer den eys des werckx. Dese dingen (hoe wel niet overladen met werck) staen seer besonder ende uytstekende wel. Verscheyde dingen / ordonnantien en belden van hem gheteeckent met de pen / ende daer naer met wit en swert en van olie verff gheschildert sijn in Coper ghesneden door den Constrijcken Ioan Muller, ende noch meer door den vermaerden Sanredam die in sijn teeckeningen grooten lust had. Eyndelijck desen Blommaert (daer de Poeet-vloyende pen van Carel van Mander noch breeder van schrijft) was een Man van stil ende bequaem wesen die hertelijck verlieft en toe ghenegen was altijdt meer en meer naer te soecken / de gronden / crachten ende uyterste schoonheden van de volmaeckte Pictura, de welcke Blommaert om sijnen Blommen-aert (van hem bloemich verciert wesende) gheheelijck vrindelijck toegedaen ende gunstich was. Sijn Const is d'eenighe oorsaeck dat sijnen Naem soo in Hollandt als Brabandt / Vlaenderen ende meer wijder plaetsen / door de alsiende spraeck ende duysent tonghsche snel vliegende Faem wordt gheruchtbaer ghemaeckt / die hem in dit boeck figuerelijck heeft doen stellen / ende door de Rijm-constige Poesie vercieren.

De

ABRAHAM BLOMAERT
Un tres vaillant paintre, inventif en grandes, et petites figures, paisages, et animaulx. aussi un bon desseigneur: natif de Gorckom, en l'an 1564.

Her. Blomaert delin. *Hen. Snijers sculpsit.* *I Meyssens excudit.*

DE bloeme vande Conſt is BLOMMAERT uyt vercoren
Die oock als eene blom is inde lent gheboren.
Gorcum de ſchoone ſtadt die roempt op ſijne eer
Uytrecht, s'Hertoghen-boſch, en Amſterdam noch meer
De Eer heeft hem ghevolght in veel vermaerde Rijcken
Daer hy al menich Gheeſt ded' voor ſijn Conſte wijcken
Was een Belthouwer eerſt, en wonder Inventeur
Modern' in Architect, en fraeyen Inſeigneur
De doodt had hem gheſpaert ontrent de hondert jaeren
Om dat hy beter ſou de Conſt veropenbaren.
Was vloeyende van gheeſt in alle drappery
Cloeck, mals, en wonder los in teeckenen daer by,
En had veel gaven meer als *Mander* heeft gheſchreven
Ghelijck het Schilder-boeck ſpreckt van ſijn weerdich leven,
Heel Ordonnanti rijck in't cleyn ſoo wel als groot
Waer in hy heeft den luſt gheoeffent totter doot,
Meeſt heeft hy uyt den geeſt deſ' Conſt alleen becomen
En ſonder onderwijs deſ' wijſheydt waer ghenomen,
Iae ſijn weetlieventheydt was ſoo in als volmaeckt
Dat hy daer door oock is in't Schilder-boeck gheraeckt.
Daer *Mander* met verſtant u aenwijſt al ſijn wercken
Die *Blommaert* heeft ghemaeckt ſeer wonder aen te mercken
Daerom ſal ſijne Faem oock ſijn onſterffelijck
Om dat ſijn Edel Conſt ciert menich Coninckrijck.

De bloeme vande Conſt is Blommaert, &c.

TOBIAS

TOBIE VERHAECHT.

Peintre en paisages fort renomme' par ses rare tableau a'st este primiez maistre du fameux P. Paul Rubbens est ne a' Anuers l'an. 1566 et mourut. 1631.

C. van Caukercken fe. — Octauio venus pinxit I. Meyssens excudit

TOBIAS VERHAEGHT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1566.
Ende ghestorven Anno 1631.

HOe wordt den lossen lust des menschen hert gheterght
Wanneer de oogh aenschouwt, 't gheboompt en hoogh gheberght
Van onsen gheest VERHAEGHT, die in sijn jeughdich leven
Heeft wonder groote Const met d'eel Pinceel bedreven.
Ghelijck men aende cracht van al sijn wercken siet
Hoe fraey dat jeder stuck versoet is in't verschiet.
Sijn boomen schoon ghelooft en levendich gheschildert
De gronden los en mals, de tacken dicht verwildert:
Daer by in Metselry en netten Architeckt
Al wat hy heeft ghedaen heel naer het leven treckt.
Men siet hoe wonderlijck hy binnen t'stadt Florencen
Verbreydt heeft sijne Const tot aenlock vande Menschen
Alwaer hy in het Hof des Hertoghs heeft verkeert
Die hem met groote jonst heeft om sijn Const vereert,
Daer hy met cloeck verstant PICTVRAS diepste gronden
In't Jtaliaens gheberght heeft door't Pinceel ghevonden
Wanneer hy naer den eysch het leven volghden naer
Dat sijn Schildry haer draeght oft tweede leven waer.
De Edel Stadt van Room die can dat oock bewijsen
En thoonen dat hy was in sijne Const te prijsen
Die daer in Fresco is met wonderheydt te sien
Hoe fraey hy is gheweest in Landtschap en Ruien,
Waer hy oock heeft ghemaeckt den BABILONSEN thoren
Die daer meer wordt gheacht als eenich werck te voren
Ghelijck hy naermaels noch ghemaeckt heeft dry oft vier
Waer van men eenen vindt oock binnen stadt van Lyer.
Die FRANCK heeft ghestoffeert met aerdighe Figuren,
Waerom dat sijnen Naem door Const sal eeuwich dueren:
Om dat sijn vry Pinceel naer 't leven heeft ghewerckt
Die al de wetenschap van d'Eel PICTVR versterckt.

ADAM

ADAM ELSHEIMER.

Natif de Francfort en lan 1574. filz d'un Tailleur, faisoit son aprentisage a Francfort Chez Philippe Oudenbach, gran deseignatour, et tres bon painctre, neaumoins Surpassoit son maistre de beaucoup, estoit d'un Humeur melancolique, se trouent ordinairement dans les Eglises ou en quelque Viele Ruine, exersent de la facon son estude, on troue peu de ses oeuures mais extremement labourées, auecque vne grande force et d'un diuin entendement, Il a peu dessaingue, mais tenant du grand maistre, Touchant sa vie at aste de peu de durée, mourut poure, laissent per le monde vne Renomée qui durera a jamais:

W. Hollar fecit. *I. Meyssens pinxit et excudit.*

ADAM ELSHAMER.

Schilder van Franckfort Anno het jaer 1574.

DEn gheest der Schilder-const wordt in't ghedacht gheboren
En t'gen men maecken wilt inwendich compt te voren,
Eer dat een stoute handt, doeck oft pincelen toetst
Waer op sy met vermaeck haer inbeldinghen boetst.
En hoe den mensch meer is gheregelt in manieren
Gheschickt, stil, en beleeft, hoe meer den geest sal swieren.
FRANCKFORT de rijcke stadt in Duytslandt wijt vermaert
Heeft door ELSHAMER dit wel rijpelijck ghebaert.
Die met sijn Schilder-const en wonder seldsaem wercken
PICTVRAS geesten al oock mede compt versterckcn.
Een Man in sijnen tijdt vernustich en gheleert
Sijn Const ghetuyghen can wat loff sijn FAEM begeert
Was wonder in sijn werck van groot en cleyn te maecken
Om soo naer sijn verdienst op't sop van d'eer te raecken.
Hy was melancolijck en altijdt stil van geest
In d'eensaem plaetsen daer bevonden hem het meest
In Kercken oft in Cluys, daer saeyden hy sijn deughden
En als hy was alleen, dan schepten hy meest vreughden.
Melancoly soeckt rust in stillicheyt altijdt
Bemint de droefheydt seer en d'eensaem eenicheydt.
'T gheselschap vluchte hy om daer geen quaet te leeren,
Hy wist wel dat den [illegible] niet als ondeught cost leeren
Hy volghden wel de les die SENECA ons gheeft,
Als hy was uyt gheweest, seer wel ghesproken heeft
Als ick was by het volck heb niet als quaet vernomen
'K gingh uyt als eenen mensch, ben minder mensch t'huys comen.
Dit was een Heydens woordt een rechte redens slodt
Want deught en vintmen niet by menschen maer by Godt.
Daerom had ADAM oock den gheest in eensaem saecken
By rotsen en ruien, om soo wat fraets te maecken
Soo heeft hy sijnen tijdt besteedt tot inder doodt
In d'edel Schilder-const bekent by cleyn en groot.

GUIDO

GUIDO RHENUS

Excelloit en grandes ordonances, d'un esprit abondant: ses inventions sont assez cognues par les estampes, qu'on voit de sa main faictes, en eau fort. le iour de sa nativité a été à Bologne 1574. et mourut en l'an 1642.

Guid. Rhenus pinxit. — *I. Meyssens fecit et excudit.*

GUIDO RHENUS.

Schilder van Bologne gheboren Anno, 1574. Ende ghestorven Anno 1642.

COmt MVSA soete Nymph met PALLAS, JVNO, VENVS
En singht met volle Stem den loff van GVIDO RHENVS
Hoe dat hy door de Const PICTVRAM heeft vereert
Met veel en schoon Schildry, die hedendaeghs floreert.
Hy heeft meest op het groot ghestelt sijn vaste sinnen
Waer door hy wist de oogh van menich mensch te winnen.
Soo dat de snelle FAEM, sijn Rijpsinnich verstant
Met 't hel trompet van loff verbreyden mach door't landt,
Veel schoon versieringhen wist hy te weegh te bringhen
En liet in overvloet uyt sijn Pinceelen springhen.
BOLONIEN die gheeft ghetuygenis daer van
Wat GVIDO RHENVS was voor een diepsinnich Man,
Die met sterck water oock seer aerdich wist te leven
Waer med' hy op de plaet heeft groote Const bedreven
Men mach daerom sijn eer wel brenghen voor den dach
Mits sijn Constvloyentheydt vry meerder lof vermach.
Den gheest der jonghe jeught haeckt naer sijn cloecke schetsen
Om met een vollen lust die vlijtich naer te etsen,
Hun hert verlanght naer sijn Constvloyende Schildry
Die overloopt van Const en schoon Poetery.
Ghelijck een dorstich hart sal naer het water trachten
Soo sietmen GVIDOS gheest van jeder een oock achten.
Soo sietmen dat 't gheluck fortuyn en milde jonst
Verheffen sijne FAEM door sijn begaefde Const
Om dat sijn Edel werck was vol van soete trecken
Die ('sonder roem) de cracht van't leven gans ontdecken,
Leeft dan sin-rijck vernuft tot inder eeuwicheyt
Want ghy 't recht voesterlinck van d'Eel PICTVRA sijt.
Men hoort noch uwen loff op den Parnassus singhen
By t'wit ghevleughelt peert, daer veele aders springhen.
Om dat U Cloeck verstant in Const was werckelijck
In't leven heel volmaeckt, in alles redenrijck.

EEn dinghen is weerdich met verstandich insicht te aenmercken / ende met verwonderingh te ondersoecken dat den Natuer soo verschepdentlijck inde menschen is werckende. Ende een jeghelijck met verschepde Const begaeft / den eenen die uptsteckt in Lantschap sal verbzempt sijn van Figueren / in tegendeel de Figuer-schilders onwetende in Lantschap / den tweeden sal overblieghen in Frupt den anderen in Blommen / den derden in water / den anderen in vier en soo voorts / sal selden eenen Schilder in alles ervaren sijn / schoon dat hy in eenighe particuliere Const d'andere overtreft. T'is ghelijck een coppel sleutels de welcke altemael van eenen ost verschepde Smeders en elck naer de Const ghemaeckt ende gheoplt sullen wesen / nochtans altemael een slot niet connen open doen ghelijck het latijns spreeckwoort sept / non omnia possumus omnes. Soo ist oock met de menschen en Constminnende verstanden ghestelt die altemael in een Const niet ervaren en sijn. Daerom behoorde een jeder mensch die van Godt begaeft is t'sy met particuliere Const ost rijckdom sijn selven te vreden te houden en niet verder sijn selven te verloopen als de pennen van sijn vleugels en strecken. Is hy bejegent met matighen ost soberen rijckdom / ost armoede / hy behoorde sijn selven te vreden te houden ende sich te dragen naer staet ende macht / want non omnia possumus omnes, gaet sijnen naesten broeder ost ghebuer wat ijdelder verciert als hy / misschien dient hem de fortuyn beter t'sy door officie ost ander gheluck / dat sijnen staet wat beter dracht vereyst / non omnia possumus omnes, maer siet hedendaeghs de hooverdy der menschen wordt soo inghesogen datmen den Edelman upt den boer qualijck meer en kent / waer door ons al veele straffen over het hooft waepen / al ist dat den mensch niet en wilt weten van waer sy comen / daerom machmen wel seggen met Job. Manus Dei tetigit me propter scelus populi mei. Wyders soo vintmen oock een groot ghebreck inde verstanden der menschen / als wanneer sy (ghelijck sommighe onervaren Schilders alles trachtende naer te trecken) van alle wetenschappen willen kennis dragen en niet te vreden sijn met 't gene hun van Godt verleent is / want somtijts sal een Ambachtsman willen berispen een vrp Const darende verstant / eenen onwetende die lesen ost schrijven en can sal willen een ervaren Doctoor ost schriftgheleerden Theologant trachten te achterhalen in gheleertheyt ost sijn gheleertheyt naer te aepen daer hy bequaem toe is ghelijck om gout upt steen te disteleren / andermael sal oock eenen anderen die niet verder en siet als den neus lanck en is willen sijn oordeel geven over een wel gestelt ende frap gecoloriert stuck Schildery dat niet naer een botte plompaerts oogh geflateert / maer eygentlijck naer de Edel Const ghemaeckt is / en dickwils beter sou verstaen verckens te stouwen / als sulcke diepsinnighe Const te oordeelen. Want die dese wetenschap naer tracht / moetse soecken daer sy is te vinden / de wetenschap en waerheyt connen sonder oordeel by den mensch sijn / en het oordeel can daer oock sonder kennis en wetenschap sijn ende de kennisse vande onwetentheyt is de beste ghetuygenis daer van. Appelles den Prince der Schilders / Schilder van Alexander den Grooten die seer aendachtich ende opmerckich in sijnen handel was / dat hy niet en verwierp menich slecht mans oordeel als hy 't selve op den toetssteen der reden vont goet te wesen / daerom hadde hy een ghewoonte (als hy eenich stuck Schildery hadde opgemaeckt / 't selve te stellen in een galdery ost ghemeyn wandel plaets by sijn huys in't ghesicht des volckx / en wist hem heymelijck daer achter te verborghen / om acht te nemen op de ghebreken diemen daer in vinden soude. Soo ist eens gheschiet dat eenen schoenmaecker jet had ghevonden te segghen op een van Appelles Tafereelen datter aen eenighe schoenen te weynich stricken ost riemen waren om die te mogen dragen / want men moest op dien tijdt de schoenen met veel bindtleiren ost

stricken.

stricken binden / ghelijckmen de selve noch in oude stap Schildery can sien / Apelles, die van grooten gheest was heeft dit wel connen verdragen berispt te wesen van eenen schoenmaker / de wijl hy maer en oordeelde dat sijn ambacht belanghde / en bindende sijn meyninghe oft Schoenmakers oordeel goet / heeft het stuck in huys ghenomen ende die schoenen verbetert ende met meer stricken ghemaeckt / des anderen daeghs werdt het Taeffereel wederom uytgestelt ter plaetsen daer het te voren had ghestaen / ende den selven schoenmaecker wederom voorby het Tafereel comende / en siende de schoenen verandert / was wat hoovaerdich om dat Apelles op sijn oordeel was te werck ghegaen. Soo begost hy het stuck wat voorder aen te sien / en wilde oock wat seggen op de schene van het been van een naeckte Venus, immers Plinius seght een schene / ende Valerius seyt een been / dat in dat Tafereel was / dat den Schoenmaker seyde niet behoorelijck gheschildert te zijn / het welck Apelles niet en conde verdragen dat hy hem dorst berispen over een dingen dat buyten sijn Ambacht was en daer hy geen verstandich oordeel van doen en conde / heeft hem straffelijcken aengewesen dat hy hem niet verder en sou bemoyen als sijnen pantoffel oft schoen / waer van het ghemeyn spreeckwoort de wereldt door verbreydt is. Ne Sutor vltra Crepidam. Dat den Schoenmaker sijnen schoen niet voor by en gaet. Dit spreeckwoordt soo Plinius en Valerius gnetuyghen / heeft sijnen oorspronck van dien overvliegenden gheest Apelles, waer uyt te speuren is dat in dien tijdt oock wonder ende verstandighe Mannen ghevonden zijn. Welcken Apelles soo wonder was in het Schilderen dat hy op sekeren tijdt comende te Marcedonien daer hy vremt was ende noyt ghewecst en hadde / wert vande Schilders des Keysers Alexander Magnus (den welcken aldaer sijn Hoff hiel) seer behaet uyt vreese dat sy (soo wanneer den Keyser sijn Const sou comen te aenschouwen) uyt de gratie mochten gheraecken / hebben uyt een vervloeckte jalosie ofte ergwaen onder malcanderen raet gheslagen om desen Apelles van cant te helpen / en vonden goet dat sy hen souden cleeden inde livrape van sijn Keyserlijcke Majesteyt / ende alsoo met den avont by den voorschz. Apelles gaen om hem van 's Keysers wegen te gebieden by den Keyser sanderdaeghs te gast te comen / daer den Keyser niet van en wist oft den voorschz. Apelles niet en kende oft noyt en had gesien / wel wetende dat hy het ghebodt des Keysers (dat dese nijdige ende belghsuchtige Schilders uyt gaven) volbrengende / soude in groote schaempte ende vreese des doots gheraeckt hebben. Sy sijn dan onder dien deckmantel daer op toegegaen hen verthoonende voor Apelles als pagien oft lackeyen vanden Keyser met expres bevel dat hy sonderdaeghs by sijn Majesteyt sou te noen mael comen. Apelles in dit landt vrempt zijnde ende noot te voren de voorschz. Schilders (nu in schijn van lackeyen oft pagien) ghesien hebbende / heeft hem sanderdaeghs in't Hoff verthoont ende voor ghenooden gast gheprefenteert. Den Keyser Alexander aengedient sijnde dat sekeren vremdelinck by hem was ghenoot / is seer ghestoort gheworden / seggende: wie dat hem dorst verstouten met den overwinner des werelts te comen noenmael houden ter wijlen noyt jemandt ghewoon en was met hem te eten / doch curieus zijnde om de uytcomste van dese stoutheyt te sien doet Apelles binnen comen ende ghevraeght hebbende wat hy begeerde / sach Apelles dat hy bedroghen was / hem voor de voeten vanden Keyser worpende badt sijn lijfs ghenade / ende seyde: dat hy van de knechten bevolen was 't gebodt des Keysers te onderhouden ende niet te versuymen / Alexander hier door beweeght ende by een doen roepen hebbende alle sijne knechten / vraeghden aen Apelles wie van hun / hem ghenoodt hadde / maer niet eenen daer af kennende / eyschte hy een swerte ghebrande kole om de persoonen (die hem ghenoot hadden) op den muer door sijn ervaren Const uyt te mogen

mogen drucken: Ende siet watter ghebeurt is. Soo haest als aen Appelles door't Keysers bevel de versochte cole ghegeven was / wierden de tapijten op-ghelicht en hy heeft op den witten muer met sulcken geestichheydt de persoonen (die hem ghenoot hadden) af gebeldt dat den Keyser Alexander ende alle sijne Edelieden terstont merckelijck kenden dat de selve waeren de Schilders die Alexander in groot aensien hiel / maer door dese nijdige actie uyt het hof moesten verhuysen / ende Appelles bleef van stonden aen des Keysers gast / daer hy langhen tijdt de edel Schilder-const by heeft gheoeffent ende daer door den Keyser seer behaeght. Iemant van verstant dit eens overwegende sal verwondert staen dat eenen Schilder (als Apelles) jemant in sijn afwesen weet naer te boetsen oft hy leefden / besonderlijck jemandt die hy maer eens in sijn leven ghesien en hadde. Hier uyt blijckt de cracht ende groot vermogen van Pictura die de Oude Meesters hebben uytghewerckt. Ende om dat dese nu vanden tijdt versleten ende uyt menschen memorie schier verdwenen zijn / soo wil ick eens daelen op de onuytsprekelijcke Const die de wijt befaemde ende edele Schilders van dese Eeu ghehandelt hebben / die noch vers in 's menschen memorie woonen / ende niet alleen in Spaignien/ Vranckrijck/ Italien/ Duydtslandt en andere hooghe Coninckrijcken / maer in ons vredelijck Nederlandt te sien is/ waer van onse oogen sekere ghetuyghen zijn/ ende oversulckx de oogen sijn veel getrouwer als de ooren / want jet ghesien te hebben meer gheloof verdient als van hooren segghen/ daerom wordt een oogh ghetuygenis meer geacht als van't gehoor / ende seyt Plautus dat hier uyt spruyt dat het ghesicht by het verstant wordt vergeleken. Om dan de oude Meesters aen d'een sijde te stellen midts van hen wercken geen overblijffels meer en zijn/ soo wil ick voor het eerst aenwijsen de seldsaeme ende Constvloyende Schildrijen die Petrus Paulus Rubbens heeft ghedaen als binnen de Rijcke ende Keyserlijcke Stadt van Antwerpen in overvloedigheyt te sien sijn die de Const en Inventien der oude Meesters niet en wijcken. Ende ghelijck altijdts in verscheyde Consten t'zy Metselry/ Poesie oft Schildery is gheweest ende sal wesen de Inventie de rechte Moeder van alle uytnemende Wercken die fray Geesten in't licht brenghen. Soo is dese sonderlinghe gratie der naturen te deele bevallen den wel-gheboren ende gheleerden Petrus Paulus Rubbens Edel Schilder van Antwerpen / ghebooren in't jaer 1577. ende ghestorven Anno 1640. tot wiens meerder loff ende onsterffelijcke Eer niet qualijck en sijn uyt Poesi yen ghevallen dese volgende veersen.

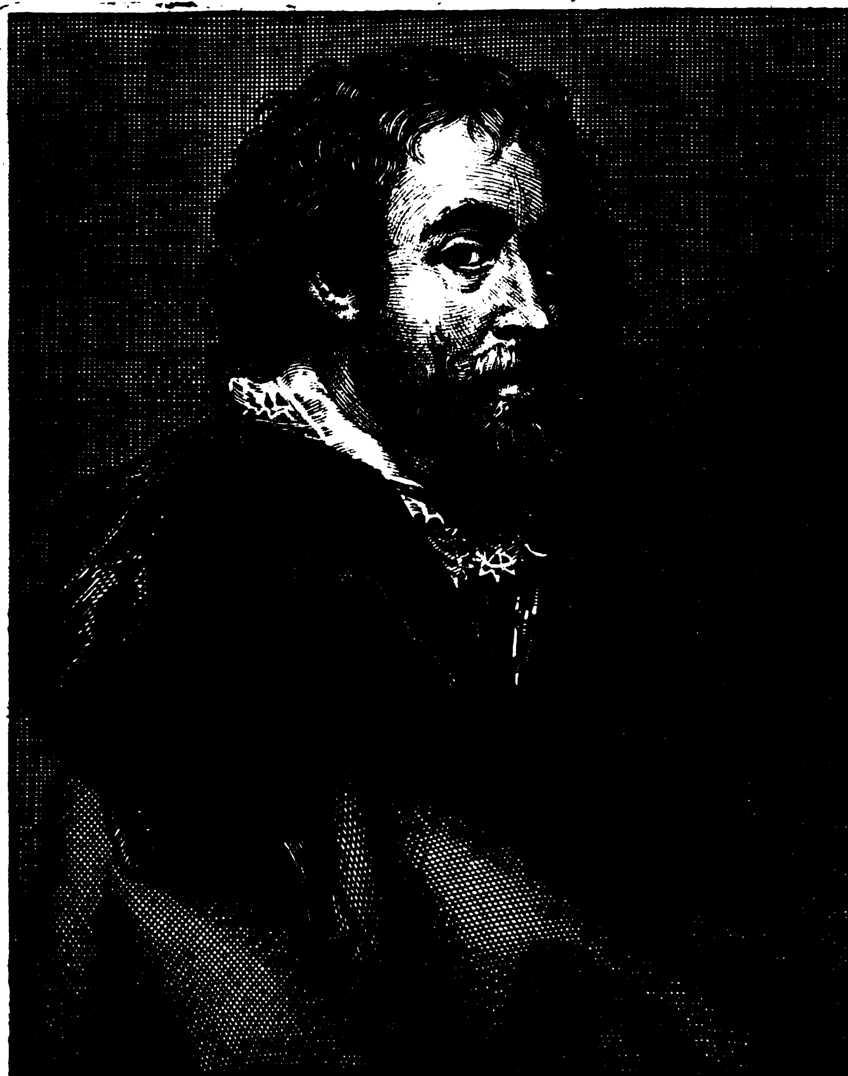
PETRUS

PETRUS PAULUS RUBBENS.

Edel Schilder van Antwerpen.

DE ſchoon Schildrijen van de oud' Egyptenaren
Eertijts by't Griecxſe volck in groote achtingh waren.
'T verſtant van *Ludius*, *Oreſtes* en noch meer
Van *Iphis* en *Leon* behaelden groote eer.
Ariſtiphonis Conſt was wonder aen te mercken
Als hy gheſchildert had *Anceus* met t'wilt vercken
Het gen' *Aſtiphale* met grooten ſchroom aenſach
Ter wijl hy in ſijn bloedt daer by verſlagen lach.
Den *Perſiaenſchen* ſtrijdt vol lancien en ſabels
Daer *Schillis* met ghewelt af ſnijt de ancker cabels
Die had *Androbius* ſoo gheeſtich af-ghebeldt
Dat een mirakel ſcheen ſoo wonder was't gheſtelt:
Antichides Eel Conſt ghehouden wert in weerden
Als hy gheſchildert had den wagen met twee peerden
Daer de victorie alleen den voerman was,
Siet wat een Conſt bedreef eenen *Oenias*
Eenen *Simonides Tauriſcus* en *Craterus*
Nealces Cleſides, *Artemon* en *Severus*
Daer by oock *Titiaen* uytſtekende van gheeſt
Die by de hondert jaer een Schilder is gheweeſt.
Maer als ick overloop de dry-en-ſeſtich jaeren
Die *Rubbens* heeft beleeft en was in Conſt ervaren
Soo vindt ick wel te recht dat hy heeft overtreft
De oude Meeſters die de Faem ons ſoo verheft,
Die door ſijn eel pinceel, de wereldt maeckt verwondert
De Faem in Nederlandt om ſijne Conſte dondert,
Die van het Spaenſche Rijck gehadt heeft groot faveur
Die wert van Engelandt ghemaeckt Amdaſſadeur

T'is

PETRUS PAULUS RUBENS

[illegible] encor plus noble par les rares dons de les quelles il etoit pourveu, car c'est lui pour qui toutes arts liberaux ont employé toutes leur sciences pour amasser dans lui, le plus haut de leur pouvoir. certe la peinture aijant faict un compact avec la fame pour promulger ses louanges par tout l'univers n'a point manqué en son intention. mais l'Eloquence accompaignee de la Dignité et Richesse, la tellement adornée, que le Roij d'Espaigne, le Roy de France et le Roij d'Angleterre; en temoinage de ses merites, lui ont faict l'honneur de leur ordres de Chevalerie. Anvers est la ville de ceste heureuse nativite, le 28. de Iuin, 1577. aussi du deplorable iour de son trespas, l'an 1640, le 30 de mai.

T'is *Rubbens* die ick meyn, die Edel is gheboren
Nochtans en liet hy noyt den tijdt eens gaen verloren
Die hy soo neerstelijck in groote sorghen nam
Dat hy daerom niet veel in het ghesels chap quam,
Om dat hy dese Const op't hoochste sou betreffen
Om eeuwlijck sijnen Naem door Const te doen verheffen
Ghelijck hy heeft ghedaen, want die de Const bemint
En heeft geen groote Const daermen niet *Rubbens* vint.
Seght! wie en sou dan niet op sijne Eelheydt roemen
En hem het fondament van dese Conste noemen
Hy is van Edel stam, noch Eelder door de Const
Waer door hy oock vercreegh een jeders diepste jonst.
Wie isser oyt gheweest van over hondert jaeren
Die soo in d'edel Const van teeck'nen was ervaren?
En in Poëtery, jae alderhande tael
In't leven ende spraeck hy wist het altemael.
Hoe wonder wist hy niet van als te inventeren
Een schat-kist voor de jeucht om jevrich naer te leeren:
Hoe wonder heeft hy niet het licht van sijn verstandt
Ontsteken aen t'pinceel van *Titiaen* in brandt
Hy was in fin soo fray in groot en cleyn figuren
In Landtschap heel plaisant, wist alles uyt te vueren.
Gaet naer't Escoriael in Spanien vermaert
Daer heeft sijn cloeck verstant het merck der Const ghebaert,
Hoe menich geestich quant can sijn verstant verscherpen
Als hy sijn Conste siet in d'edel stadt Antwerpen
In ons Lieffvrouwen Kerck, een recht Const Cabinet
Daer hy heeft menich stuck van sijn pinceel gheset
Tot Brussel, Mechelen, tot Gendt en ander steden
Iae in Italien wordt sijn Schildry beleden
Te wesen d'uyterste dat naer het leven treckt
Die door de Edel Const het leven schier ontdeckt.

Het

Het Keysers Cabinet, des Coninckx groote Saelen
En't Princen Hoff daer by sijn Faem ghenoch verhaelen,
  Ten is hier niet van noy te segghen wie hy is
  Sijn werck geeft ons ghenoch daer van ghetuygenis.
Sijn Ordonantien soo rijckelijck vercieren
En met een groot verstant in een soo geestich swieren
  Soo wel ghecoloriert en net op sijnen dach
  Dat niemandt lasteringh daer teghen spreken mach,
Want t'Werck verheft sijn self en ons can claer bewijsen
Dat *Rubbens* in't pinceel ten hoochsten is te prijsen,
  Soo wel in drappery als in het poesel naeckt
  In Landtschap en het Fruyt was *Rubbens* heel volmaeckt.
Room, en Florentien, Veneten en Milaenen
En noch veel plaetsen meer, die meest de weghen banen
  Der diepste wetenschap van d'edel Schilder-const
  (Die in Italien oprecht eerst is begonst,)
Die heeft hy met vermaeck in't eersten al doorwandelt
Daer heeft hy dese Const al lanck ghenoech ghehandelt,
  Daer heeft hy sijn vernuft met sulcken cracht ghewet
  Dat hy in d'eerste plaets der Schilders wordt gheset.
Schoon hy door ouderdom daer naer niet meer cost reysen
Hy sach t'modernich werck van Room in sijn ghepeysen:
  Sijn hooch begaeft verstant (het licht van d'edel siel)
  Ghedurich op de cracht der Consten soo verviel,
Dat niet van sijne handt ten voorschijn is ghecomen
Oft t'schijnt dat al sijn werck heeft t'leven aengenomen.
  Waer door oock sijnen Naem onsterfflijck blijven sal
  Om dat sijn soete Const nu uytsteckt boven al.

FRANCHOIS SNYERS.

Schilder van Antwerpen. Anno 1579.

DEn aenporrenden gheest can door de oeffeninghen
Veel wonder seldsaem Const voor d'oogh der menschen bringhen
Hoe mild'lijck heeft Natuer haer gaven med' ghedeylt
En haere wetenschap aen vremde gheesten veylt:
Ghelijck waerschijnelijck compt daghelijckx te blijcken
Hoe sy met groote Const de Menschen can verrijcken,
Den eenen met vernuft dat tot gheleertheydt streckt
Den and'ren met een Ampt dat menich hert verweckt
Tot aenlock van veel vreught, en voorts tot groote dinghen
Die sy in overvloet can inde Herssens dringhen.
Maer siet oock sonderlingh, hoe sy den mensch begonst
Met groote wetentheydt van d'edel Schilder-const.
Den eenen heeft den gheest te Schil'dren cleyn Figuren
Den anderen in't groot, vol gaven der Naturen
Den derden in Landou, den vierden in het Fruyt
Den vijfden in't ghediert werckt wonder boetsen uyt.
Siet SNYERS inde Jacht, hoe aerdich naer het leven
Wist hy des' soete Const een groote faem te gheven:
Het gen' hy heeft ghemaeckt, was altemael soo vlack
Dat daer maer enckelijck het leven in ghebraeck.
De herten op den loop en honden die haer jaghen
De Swijnen, wolff en Stier, die Mensch en beest verslaghen,
Cost hy met geesticheydt uyt-belden wonder snel
Dat niemandt sijne Const can Schilderen soo wel.
Maer nu de bleecke doodt hem heeft de Const verboden.
Als hem het levens cracht door't sterven is ontvloden
Soo blijft noch even-wel in't leven sijn pinceel
Die onse jacht Goddin brenght op het Const-toneel
Haer honden staen verbaest, als sy des' vremde dieren
Soo naer het leven sien in bosch en canten swieren,
MELIAGER op de jacht, NARCISSVS by fonteyn
Het is soo uyt ghehaelt oft waer een VENVS pleyn

ACTEON

FRANCOIS SNYDERS

Un tres excellent paintre, en chasses, poissons, et fruicts. il est ne en l'an 1579. en Anvers il a faict plusieurs magnificques ordonances des chasses, et autre admirables ordonances qu'iles il a paint pour le Roy d'Espaigne, et aussi pour l'Archiducq Leopolde Wilhelmo, et plusieurs autres princes. son maistre fut Henri van Balen, et il a este long temp en Italie.

Ant. van Dyck pinxit. *Io. Meyssens exc.*

ACTEON by de beeck (die met DIANA lachte)
Hoe dat hy ſich daerom in groote quellingh brachte,
Hoe 't jacht ghetuygh verdwijnt en is heel wilt en fel
Hoe 't lichaem wordt bedeckt met een rouw herten vel,
Hoe hy door wreetheydt wordt van al ſijn eyghen honden
Seer onghenadichlijck voor eenen hert verſlonden.
Ghelijck in overvloet te ſien ſijn in het hoff
Die door de ſoete Conſt bewijſen meerder loff.
Die SNYERS heeft verdient om de verheven crachten
Die ſijn pinceelen in Pictur' ten voorſchijn brachten.
Voorwaer al wat hy heeft ghemaeckt was ſeer biſaert
En levendich ghedaen, ſeer net en cloeck van aert.
Vier Wolven voor hun proy gaen daer een Peert verſcheuren
Daer ſietmen Torcken die den Struys en Leeuw nae ſpeuren,
Den Luypaert en den Beir ſijn vande jacht omringht
Daer menich ſnellen Wint en hitſich Brack nae ſpringht,
Daer t'Swijn verſcheurt het net met cracht en groote felheydt
Daer d'Herten loopen wech met een ghevreeſde ſnelheydt
Soo dat ſijn dieren al ſoo geeſtich ſijn ghedaen
Dat veele Menſchen daer af ſeer verwondert ſtaen.
By FON SOLDANI ſijn Schildrijen ſijn verheven
En LEOPOLDVS houdt ſijn werck voor't tweede leven.
Hy heeft Jtalien door-reyſt wel treffelijck
En is daer door vermaert in menich Coninckrijck.
De Viſſen en het Fruyt wiſt hy oock naer te treffen
Wie en ſou ſulcken gheeſt met loff dan niet verheffen,
Wie en ſou met de pen beſchrijven niet ſijn eer
Die door ſijn weerdicheydt verdient ghewis al meer:
Want d'eelheydt van ſijn werck en is niet af te meten
Soo wonder heeft de handt van SNYERS ſich ghequeten
En ſchoon de handt is doodt, die veel gheſchildert heeft
Haer werck vol gheeſticheydt tot onſe vreught noch leeft.

GUILLAUME DE NIEULANT

Natif d'Anverr lan 1584. paintre renomé partout, il faisoit les ruines de Rome parfaitement bien, et adornées de petites figurer, et paysages. il illuminoit, et faisoit de merveille en eau fort. il fut entre le meilleurs poëtes de son temps, ayant apris son art chez Iacq Saveri a Amstelredam, l'an 1599 et il est allé a Rome, ou il demeuroit 3 ans aupres Paul Bril, et retonant de Rome, l'an 1607. il entré dedans la confrerie de paintres en Anvers. et aijant demeuré long temp en la dicte ville, il retournoit a Amstelredam, ou il mourut, l'an 1635.

Ioan Meyssens fecit et excudit.

GUILIAM NIEULANDT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1584. Ende ghestorven Anno 1635.

WAt Costelijck ghebouw van schoon al oude wercken
Werdt eertijdts al ghemaeckt, seer wonder aen te mercken
Daer d'overblijfsels noch aff binnen Roomen staen
Die nu by naer al zijn versleten en vergaen,
Van Piramiden, en van Naelden, Kercken, saelen
Van Welffels en Ruien, van Arcken triumphalen.
Column', Brugh, Laborinth', van Rots, Fonteyn, Pileer
Van Graven en Paleys, en noch veel wercken meer.
Den grooten Obilisq' (seer weert om te vertellen)
Van eenen steen ghemaeckt, hoogh hondert twintich ellen
Daer by de Piramid' oft scherp Egypse Naeldt
Die hebben groote Eer de wereldt door behaelt.
Den Coperen Coloss' den Dool-hoff en Theater
Den Tempel van DIAEN, de Brugghe over t'water
Op Jster de Rivier (soo SENECA vercondt)
Die met haer boghen op twintich pilaeren stont,
Het Capitolium en noch veel ander bouwen
Met arbeydt op-ghemetst en uyt 't ghesteent ghehouwen
Den gheest van NIEVWELANDT soo fraey ghesschildert heeft
En op de Plaet gheetst, al oft het had gheleeft
Sijn Rotsen en Ruien, sijn schoone Water-vallen,
Drijf-wolcken, steyl Gheberght, Hoven en oude stallen
Bewassen en bemost, ghescheurt en afghecalmt
Van oudtheydt schier vergaen, daer Echo teghen galmt
Dat wist sijn Cloeck vernuft, soo aerdich af te maelen
Dat sijne Const daer in de grootste eer cost haelen.
In't Landtschap heeft hy oock doen blijcken sijn verstant
En sich vermaert ghemaeckt in't heele Nederlandt
Die als PROMOTHEVS het leven socht te brenghen
In sijn begaefde Const, en met de verff te menghen
Die t'vier van d'eel Natuer soo crachtich heeft ghevleyt
Dat sy aen NIEVLANTS Const noyt leven heeft ontseyt.

BE-

BETRACHTINGHE.

DE Const van Schilderen spelt soo verscheydentlijck inde verstanden der Menschen ghelijck een accoort oft over-een-cominghe der clocken / want den eenen geest sal tot vermaeck ende voldoeninge des Menschen ghesintheyt sich oeffenen met lichtveerdighen aert heel plaisant te schilderen / den anderen seer delicaet en soetelijck met pinceel te handelen met het licht ende verdiepinghe wel vast ende seker op hun plaetsen te stellen tot meerder lof van sijn werck / andere doen in't verdonckeren en schaduwen hunnen geest claerlijck blijcken: Sommige hun verwen vlack aenleggen / en veele metten eersten treck hun Const tot perfectie brengende / ende alsoo thoont een jeghelijck met groote behendicheyt des gheests de cracht van sijn verstant. Men sal oock bevinden datter veel seer ervaren / net en wonder eel inde Teecken-const sullen wesen / nochtans vot en sonder cracht in het pinceel / andere wonder geestich in't handelen der verven / en vot in het teeckenen. Soo dat segh ick / de verscheyden ghenegentheydt der naturen bremt in aensien is. Ick hebbe in mijnen tijdt vande studie ghekent veele Studenten / ende onder andere / sommighe / de welcke inde cleyn latijnsche schole waren uytstekende in Carmina oft Poætelijcke Poæmata te componeren / en nochtans seer slecht ende onervaren in Oratien, ghelijck oock eenige in Oratien uytstekende / ende plomp in Carmina sijn gheweest. Dit en is niet te verwonderen terwijlen de Menschen van verscheyde voesters worden op-ghequickt ende hunnen aert uyt diversche ouders wordt ghesoghen / maer ghedenckweerdich is te noteren dat Goulartius verhaelt van twee ghebroeders / die tweelinghen waeren ende die de gheleertheydt seer beminden / nochtans soo verscheyden in hun studie / dat den eenen nergens lust in en hadde dan in Historien / vremde discoursen ende in het Musijcke / in tegendeel was den anderen alle het selve grootelijckx verachtende ende vyandt der voorschz. wetenschappen / en hadde alle sijnen lust ende uyterste vermaeck in het ondersoecken der verholentheden vanden natuer / en beminde de eenicheydt soo seer als sijnen broeder het gheselschap.

ABRAHAM IANSSENS.

Figuer Schilder van Antwerpen.

ENde ghelijck Guiliam Nieuwelandt grooten arbeydt heeft ghedaen om met neerstighe vlijt / de oude vervallen Ruinen / Modernige wercken / Berghen en Rotsen / Landtschappen ende veer ghesichten af te belden (het welck hy meest naer het leven was doende:) Soo heeft Abraham Ianssens Schilder van Antwerpen in sijn Schilder-studie oock ghedaen / de welcke van Nieuwelants Const seer verscheyden is / want hy heeft uytghesteken in Figuren soo groot als het leven af te malen dat hy niemandt in sijnen tijdt daer inne ghweken heeft. Al sijn wercken sijn uyt een vaste handt ghestelt / seer aerdich in anotomie / de verven wel

 vermenght

vermenght met groote const aengheleyt ende verdreven/ vol rijckelijcke gratie/ de verdiepingen der vercortselen en bouwen der drapperijen wel waer ghenomen / die sijn verstant inde Figuren soo heeft te wercke ghestelt/ ende de Schilder-const door sijnen snellen gheest met verscheyde vindinghen soo heeft vermeerdert ende verbetert / waernemende de ghelijckformicheyt/ maet/ wesen ende ghesteltenisse sijnder Beelden/ dat sijn Const van Pictura door het leven menichmael wordt aenghesien/ de welcke hy met groote aendachticheyt ende goede manier naer het eygen leven heeft weten naer te voetsen/ want het leven den vasten grontsteen van Pictura is/ het leven geeft de uyterste natuer ende wesen inde Schildry / het leven is sonder blanckestsel van flateringhen verciert / het leven wijst den wegh van perfectie en gheeft den sin van Godts Mogentheydt. Het leven (dat alleen van Godt voortcompt) leert alle dinghen. Ergo soo moet de Const van Pictura (die naer het leven uytghewerckt is ende het leven afschaduwende) onghelijck meerder cracht hebben als het gene gecopieert wordt naer den schijn van het leven. De Gifte die my uyt de handt van eenen vrindt ghschoncken wordt/ is aenghenamer ende van meerder aensien als de gene die my vanden selven vrindt door eenen derden toegebrocht wordt. Den Constrijcken Druck sal aengenamer ende vry soeter om lesen sijn als de letter die uyt den druck met de pen gheschreven is / in tegendeel sal de nieuwicheyt van eenich beschrijf met de penne seldsamer ghewerdeert worden als het gene (door den druck ghecopieert sijnde) ghemeyn is. Daerom behoorde de leergirige jeught altijdt te trachten naer het leven te teeckenen (daer door een vaste handt crijgende) om naermaels uyt het leven te schilderen / soo sal de Const met een vermaeckelijck behaegen van alle Natien des volckx altijdt ghesocht worden. Hoe menich fraey Meester en worter niet ghevonden / die soo bisarre ende wel sal copieren eenich origineel stuck Schildry (naer het leven ghedaen zijnde) datmen de Copije daer uyt niet en sal connen kennen. En soo wanneer hem wordt versocht te maecken eenighe ordonantie uyt sijn eygen phantasie dat noyt te voren ghesien en is / die sonder het leven niet volcomentlijck en can uytgewerckt worden / sal beschaemt staen jae geen middel vinden als hem te behelpen met het gene hem door een ander Ervaren Schilder sal worden voorgheschetst. T'is ghelijck veele vrouwen die sonder patroon geenen werckcant oft breynaert / geen steecklettes / oft figuren en connen met de naelde af-malen. Daer nochtans allen de cracht der Consten in verborghen is / dat is de inventie/ hier af geeft Nieuwelant goede ghetuygenis door de gesteltenisse van alle sijn edel wercken die meest in druck sijn uyt-gegaen en seer dinstich en voordeelich by de Schilders worden gheestimeert ghelijck oock de crachtighe inventien van Abraham Janssens, hoe wel verscheyden van Const ende wesen aen Nieuwelant, den welcken geen Ruinen / Landtschappen oft verschietende gronden en heeft uyt gebelt/ maer was seer ervaren in Figuren en Historien met pinceel soo uyt te drucken dat sijn Naeckten naturelijck vlees / ende de cleederen waerachtich het leven schijnen te wesen. Waerom ick niet en cost voor-by-gaen sijnen lof door dese volgende veersen wat breeder te ontdecken.

Hier

Hier compt een hoogh vernuft door onse Landen rennen
Als eenen Arent met sijn uytghekeurde pennen
Ghevult met sacht pinceel, die dienen tot de Const
Wanneer sy op den Doeck van *Janssens* wordt begonst.
Siet sijn Anatomi in't 's Menschen naeckte leden
Naer 't leven uyt ghewerckt volgens Natur' en reden,
De rimpels in het vleesch, de ployen in't habijt
De vouwen inden doeck vol soete aerdicheyt:
Daer by den grooten geest van't menghen der Coleuren
Waer in men 't minsten geen ontsteltenis can speuren
Soo crachtich staet sijn Const en grondich uytghewerckt
Dat menich geestich oogh in Schilder-const versterckt.
Besiet het langh ghenoegh met opghetoghen sinnen
Wat diep verholen Const dat daer al schuylt van binnen.
Ghelijck de beste vrucht is midden in het veldt
Soo leydt de diepste Const oock in *Picturas* beldt.
Als wel aen *Janssens* blijckt, een vande Cloeckste Gheesten
Die was ghelijck een vorm om herssens op te leesten:
Sijn Conste op panneel ghelijck een beke vliet
Die hy voor al de jeught de wereldt over giet.
Een jeder staet verbaest, want die des' Const besichten
Ghevoelen dat sy licht de sinnen can verlichten,
Om naer proportie en wel op sijne maet
Te volghen d'eel *Pictur'* ghelijck den regel gaet:
Als *Janssens* werck bethoont, dat selfs ontsluyt de monden
Om door 't ghesicht alleen sijn eere te verconden
Daer niemandt eenichsints af mach verwondert staen
Want 't werck sijn selven prijst, en wijst de waerheyt aen.

Wie en sou dan inde Schilder-const geen groote neerst doen om tot soodanighen/ jae hondert-mael grooteren lof te geraecken / tot eenen lof die ontsterffelijck is / want jemandt die uytnemende Consten can achterlaten (die dickils 300. jae meer jaren in fleur blijven:) daer moet de wijde Faem lanck af ghedencken ende de werck door verbreyden / wat sulcken verstant in sijnen tijdt heeft connen

uytwercken. Ende al ist dat jemandt van desen tijdt sijn Const ten hooghsten siet verheven / daerom en moet den Schilder der selve Const sijn selven niet verhooverdighen noch trachten naer de eer / maer wel nae een verstandich oordeel/ want ist dat hy hem verloopt met sich in te planten eenige laetdunckentheyt / soo compt hy nootsaeckelijck tot de hooverdy die den lust benempt vande Const ende de bederffenis vande siele is en in plaets van tot eer / rijckdom ende hoogen naem te comen / raeckt licht tot de grootste armoede ende spot vande wereldt. Daerom behoorden een verstandich Schilder te volghen de leere van Seneca die ick hier in rijm verduytse.

> Hy rijck op d'aerde leeft die d'hooverdy veracht
> En hy het meeste heeft die naer het minste tracht.

Die den minsten lof soecken verdienen de grootste eer / hoe veel en vintmen hedendaeghs niet die met de sieckte van laetdunckentheyt en hooverdy besmet sijn/ die hun soo veel toeschrijven dat sy het al meynen te weten (een teecken vande uyterste onwetentheyt) dat sy een jeghelijck verachten ende niet en verstaen de spreucke die ghemeyn is / Quantum est quod nescimus, dat is te segghen ; hoe veel ist dat wy niet en weten. Voorwaer daer resteert al veel te weten dat wy meynen te weten ende niet en weten : dit ghebreck is meest te vinden in menschen die door een goede fortuyn wat ghemackelijck aenden cost gheraecken / by menschen die rijck sijn/ en meest by menschen die van niet tot iet ghecomen sijn/ want ter wijlen dat hun miltheydt voor de pluymstrijckers ende vleyers van openstaet (die om een lecker brocxken van tafel te crijghen) sulcken Dedalische kinderen verheffen) suyghen de hooveerdicheyt ende ydel glorie soo in datse hun laten voorstaen gheleert te sijn al ist dat hun herssens dickwils geen aes swaer en weghen. Leert dan ghy Weet-lievende Schilder-jeught altijdt de hooverdy verachten / de vleyers haten/ ende die uyt vrindtschap u fouten aenwijst / beminnen. Want soo lanck ghy de vleyers in uwen voorspoet ghehoor geeft / soo lanck sullen sy u by-blijven ghelijck de swaluwen die den somer volghen / maer wilt ghy hun soecken in uwen tegenspoet dan sullen sy den rugh keeren/ daerom ghelijckt Plutarchus hun by de luysen die de dooden verlaten om dat sy geen bloedt meer en hebben / soo en comen de vleyers oock niet by arme maer by rijcke menschen die groot van vermoghen zijn. Hoe wel datmen niet en mach segghen / dat al die jemant prijst vleyers sijn/ want het prijsen bestaet oock in vrintschap doch eer den noot vereyst vrinden te ghebruycken moetse eerst leeren kennen / want de vrinden veelderley sijn daer Seneca wijt en breedt af verhaelt ende om corthept wille wordt achter-ghelaten

> Die vrinden inden noot behoeven
> Die moetse als het goudt eerst proeven.

En ghelijck dese loswaerde Edele Const de vrindinne vande eenicheyt is en volkomentlijcker inde eenicheyt veropenbaert wordt als in tegenwoordicheyt van eenich menschen ghesels chap / aenghemerckt dat eenen Schilder de vruchten van sijn verstant niet wel tot rijpe uytbeldinghe can brenghen alser luttel oft veel persoonen

soonen ontrent sijn / upt redenen datter altijdt jemant is die daer over sijn vonnis sal willen gheven. Soo dient de jeught aendachtich opsicht te nemen dat sy het gheselschap moet schouwen / eensdeels om door flateringhe van een ander niet te comen tot ydel glorie die de moeder van hooverdy is / anderdeels om door berispinghe den iver ende lust niet te verliesen/ want den lust ende iever hebben het meeste vermoghen om te leeren ende om wat goets in't licht te brengen/ gheducrich de jonckheydt aenporrende soo lanck den geest noch ongheboncen ende in volle vrijheydt leeft. Ende ist dat oock jemandt in't groenste van sijn leer-jaeren sijn sinnen belast met liefde ende daer door vroegh gaet verbinden aen den houwelijck soo blijft sijnen wil ghetoompt / ende de vruchten vanden houwelijck beletten terstont sijn studie / den lust haeckt meer naer de winst om de schouw te doen roocken/ als naer meerder wetenschap. De vrouw bindt hem aen den block van de sorgh die de winst boven de eer stelt. En schoon den man het selve meynt te wederstaen en tracht (ghelijck in sijn jonckheyt en volle libertept) te studeren op de verholentheyt der natuer om't selve met smaeck iever en lust upt te wercken / de liefde (die van meerder cracht is / can hum dat beletten. Want Petrarcha seght seer wel in sijn eerste boeck/ geintituleert de remediis vtriusque fortunæ, in dese woorden: Amor est latens ignis, gratum vulnus, sapidum fenenum, dulcis amaritudo, delectabilis morbus iucundum supplicium & blanda mors, hoe ist dan moghelijck dat jemant met dese siecktcn overgoten sijnde sijn selven can begheven om de volmaecktheyt van Pictura met rijp verstant inde stille eensaemheyt te ondersoecken / wel is waer dat dese siecktcn altemael schuylen in een bedeckt vier der liefde sonder nochtans het lichaem te verbranden oft te hinderen. Want naer onse duytse tael is de liefde een aenghename wondt een smaeckelijck venijn / een soete bitterheyt een lieffelijcke sieckte / een ghenochelijcke straf ende een plaisante doodt.

Die sijn vrijheydt vroegh wilt toomen
En de min in't hert laet comen
  Set terstont sijn wetenschap
  Op *Picturas* leeghsten trap
Want veel onghetemde sorghen
Ligghen dan in't hert verborghen
  Boven al het Echte bedt
  Grooten lust van Const belet.
Laetmen fijne sinnen spelen
Op het swieren der pinceelen
  Tot meer loff van d'eel *Pictur'*
  Daer ontbreckt terstont Natuer,
Die wilt wesen onbedwonghen
Niet gheport oft aengedronghen

Want

Want in haer een leven ſweeft.
Dat in volle vrijheydt leeft.
Liefde doet den aert vergeten
Diemen eerſt wiſt af te meten
Inde Conſtighe Schildry
Oft de ſtomme Poëſy.
Daerom die *Pictur'* beminnen
Stelt u hert en teere ſinnen
Op de min niet voor den tijt
Eer dat ghy goet meeſter zijt:
Onderſcheyt eerſt wel u plichten
Eer CVPIDOS minne ſchichten
Dringhen in u jeughdich hert
En u aendoen groote ſmert.

Den hoogh vlieghenden ende gheleerden CATS ſeyt ſeer wel op deſe paſſagie te pas comende:

Vier en liefde trecken ſterck
En beletten menich werck.

DAT IS:

Si quis amore Calet, conſueta negotia ceſſant.

Wat iſſer ſtercker als de liefde tot de Vrou/ de welcke als eenen Magneet-ſteen de ſinnen vanden Man ſoo tot haer treckt dat hy ſelden ſijn werck (namentlijck de Schilder-conſt die ſtudieus is) tot volle perfectie can brenghen.

Darius vraeghden eens aen veel van ſijne vrinden
Wat dat het ſterckſte was hier op deſ' aert te vinden
Gheloofde die 't hem ſeyd' met wel beleyden praet
Dat hy hem gunnen ſou een hoogh en ed'len ſtaet.
Den eerſten heel vernuft begonſt daer uyt te treden
En gaf den Coninck ſtracx deſ' wel ghegronde reden:
Dat niemandt ſtercker was als eenich Potentaet
Waer onder 't heele landt alleen ten dienſte ſtaet.

Den

Den tweeden heeft aldus *Darium* aen ghesproken
En door sijn reden daer het eerst relaes ghebroken
En sprack' op s'weteldts boom geen stercker dinck te zijn
Als den ghemenghden dranck van eenen soeten wijn,
Den wijn heeft menich Vorst ghevelt en overwonnen
Is *Holofernes* eyndt door wijn niet af-ghesponnen?
Den derden seyd' noch wijn, noch Vorst tot dit en dient
Maer ick segh dat een Vrou het sterckste overwint.
Een Vrou het sterckste is die can Monarchen temmen
Schoon dat hun sinnen wel in straffe gramschap swemmen.
Siet hoe de groote cracht van *Esters* lief ghemoet
Assuerum heeft ghetemt en sijnen torn' versoet.
Wert *Sampson* niet ghevelt, van *Dalila* bestreden?
Als sy hem met de scheir het hayr heeft af-ghesneden:
Siet *David* quam tot val om eender Vrouwen schoont
Door *Barsabea*, die hem heeft van rust ontcroont.
Een Man die wordt beheerst van eens Vrouwen aenschouwen
Die can qualijck 't verstant in sijn balance houwen.
Dit was het redens eynd', het slot en rechte grondt
Waer door dat jeder een de Vrou het sterckste vondt.
Het is een cloecken Man die hem van sond' can mijden
Noch cloecker die de oogh van Vrouwen can bestrijden,
Die dan verwonnen wordt van een oprechte min
Mint met de suyver deught soo ist een goet begin.

Maer ist dat jemants geest in't groenste vanden tijdt ghedreven wordt tot eenighe edele Wercken als tot de vry-hanteringhe der Schilder-const / die moet sijn verstant van alle minne-lusten / en sonderlingh oock van andere handt-wercken af-trecken en nievers naer trachten te schieten als naer het wit daer de glorie van sijn eere in verborghen leydt/

Want wilt hy meer als een beminnen
Soo wordt hy licht verstroyt van sinnen

Pluribus intentus minor est, ad singula sensus.

De

De Edele Pictura is vyandin van het ghesel schap/ van de sinnelijcke liefde tot de Vrouwen ende den eenighen schroom vanden overdaet / maer in tegendeel de voester vande eenichheyt welvaert der Consten ende vrindinne vanden arbeydt. En ter wylen datter niet sonder arbeydt en can vercreghen worden dat eenige volmaecktheyt voortbrenght (ghelijck het latijns spreeckwoort seyt: Par est fortuna labori: vigilando, agendo, bene consulendo prospere omnia cedunt. Soo ist datmen geenen arbeydt en mach ontsien om de uyterste verholentheyt der Schilder-const te vatten.

Salust. Catil.

De Art. Poët.

Qui studet optatam cursu contingere metam
Multa tulit, fecitque puer: sudauit & alsit.
Abstinuit venere, & vino qui pythia cantat
Tibicen, didicit prius, extimauitque magistrum.

Adolescens Bachum & Venerem fugiens, recta ad honoris & quietis metam tendit, dum vigilat, currit, & cæli ac fortunæ injurias inuicto fert animo.

DAT IS

Die tot de volmaecktheyt vande eer ende glorie soeckt te comen / die moet van jonghs af door hitte ende kou geenen arbeydt ontsien van sijn hersens te breken ende abstineren van wellust ende overdaet / labor enim est bonæ gloriæ pater, want den arbeydt is den vader van een goede glorie. Daerom seyt Ovidius seer wel.

Dum vires annique sinunt, tolerate labores
Nam veniet tacito curua senecta pede.

Verdraeght den arbeyt als het de crachten ende jaeren toelaten / want den crommen ouderdom allenskens aencompt. Oock niemant en is tot onsterffelijcke Eer ghecomen door luyerdy en sonder den arbeyt lief te hebben.

Sallust. *Nemo vnquam ignauia est factus immortalis.*

Daerom segh ick noch eens behoort de leergirighe jeught d'occasie van groot gheselschap ende wellust te schouwen. Want d'occasie maeckt over al den dief.

Ghelegentheyt maeckt roof, en die d'occasi mint
Seer licht een open deur van veele sonden vint.

Laet iemandt in't vlopen van sijn leer-jaeren sijn sinnen verleyden door occasie vanden minnen-lust / soo verdwijnt sijn wetenschap ghelijck den roock / ende blijft een slaeve des wereldts. Soo dat somwijl de occasie van eenich quaet de bederffenis der weet-lievende jeught is.

Malitia tantum occasionis indiget.

Le trou appelle le larron.

Een

Een open gat roept ſelf den dief
En wijſt den wegh naer ſijn gherief.

Daer op ſpreckt den voorſeyden CATS oock ſeer wel:

Een open deur oft open cuyl
Daer in ſteckt licht een hont ſijn muyl.

Iſt dat jemandt ſich te vroegh laet vervallen op de minne-luſt / de occaſie brenght hem ſoo ver dat ſijn luſten) tot de Conſt verkeeren in minne-ſpel en wordt door de cracht der Vrouwen aenlockſel overmant / die de eenighe oorſaeck is dat het verſtant alſdan verdooſt wordt van ſware ſorgh ende achterdencken: die inde luſt ontiteken is, die is als een brandende vier ende en hout niet op tot dat hy verbrandt. Sir. 23. 22.

Al die dan trachten wilt naer d'hoochſte eer der Conſt
Hebt lief den arrebeyt en vlucht CVPIDOS jonſt
Schouwt de ghelegentheydt van eenich ander werck
Als ghy op d'eel *Pictur* hebt d'uyterſte oogh ghemerck.

Hier mede wil ick eens openen ende aenwijſen den coſtelijcken Toets-ſteen der uyterſte Conſten die ons den waerachtighen Phœnix van Nederlandt (te weten Anthoni van Dyck) heeft achterghelaten / die te ſien is in ſijn Edele Schilder-Conſt tot verwonderinghe van alle menſchen.

ANTHONI VAN DYCK

Schilder ende Cavailler vanden Coninck van Engelandt CAROLVS *den* I. *gheboren Anno* 1599. *ende gheſtorven binnen Londen Anno* 1641.

HOe wonder wordt den Geeſt der menſchen aengedreven
Om rijpelijck te ſien al watter wordt beſchreven:
Den eenen die bemint den oorloghs handel ſeer
Den and'ren onderſoeckt den Eeldom pracht en Eer.
Siet hoe 't Romeynſche Volck, Aerts-helden *Mavors* kinders
Die door hun macht alleen ghebleven ſijn verwinders
Van 't heel werelts ghebou, door hun ſcherp blickxems ſweert
Een jeders cloecken moet hebben in crygh verteert.
Ghelijck *Suetonius* ons claerder uyt can legghen
Waer van dat *Curtius* en *Livius* oock ſegghen.
Hun crachten ſijn voor-by, vergaen als eenen ſchijn
Daer geene vruchten van meer op de wereldt ſijn
Hun ingegriften *Mars*, bloetdorſtighe *Bellone*
En Thermodonſchen ſtrijdt wraecklustigh' *Amaſone*
En canmen met de pen ſoo wel niet drucken uyt
Ghelijck de Eer vereyſt en hunnen Lof beduyt.
Nochtans ben ick miſnoeght, om daer af veel te praten
Om dat ſy niet een ſier en hebben naer ghelaten,
Als enckelijck een Faem, die van hun daden ſpreckt
Daer ſy ons geene vrucht in't minſte van ontdeckt.
Maer als ick d'edel Conſt der Schilders gaen doorgraven
Die overvloedich is van wonder rijcke gaven,
Soo vind' ick onder al, een man van groot verſtant
Eenen *Van Dyck* ghenoempt vermaert in Engelant,
Die door ſijn ſtoute handt vol cracht van cloecke trecken
Den grondt van d'eel *Pictur'* wiſt aerdich te ontdecken:
Die (ſegh ick in ons Eeuw niemant gheweken heeft
Iae aende Schilders al een nieuwe leeringh geeft,

Wanneer

ANTHOINE VAN DYCK CHEVALLIER DU ROY DANGLETERRE

Est ne a Anvers lan 1599. le 22. du mois de mars, a este le vray Phoenix de nostre siecle. on voit par tout de ses merveilles soit en pourtraicts ou en tableaux, dont il a monstré son esprit divin, c'est dommage que la mort nous a ravij d'un tel miracle de la nature en un si bas age, il mourut a Londres l'an 1641.

Ant. van Dyck pinxit. *Paul. Pontius sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

Wanneer dat jemant siet sijn hooch verheven wercken
Waer med' hy heeft verciert, Paleysen, Huysen Kercken.
Sijn vruchten sijn soo fraey, soo seldsaem en soo raer
Datmer af spreken sal naer seven hondert jaer,
Soo crachtich, mals en soet, soo los, soo cloeck en swierich
Soo levendich in Const, soo hel, verlicht en vierich,
Soo wel geobserveert en vlijtich aengetast
Vleesachtich in het Naeckt, soo fortsich sterck en vast
Datmen 't jugeren sou te wesen enckel leven
Soo aengenaem en net is sijn Schildry verheven:
Notoirlijck in pourtret en oock in taeffereel
Daer leeft sijn cloeck verstant, daer sietmen sijn pinceel
Dit sal de rasse Faem noch breeder u verconden
Reyst maer naer Engelandt in d'edel Stadt van Londen
Daer hy den Coninck self met d'Edel Coningin
Seer wel ghe schildert heeft naer jeders hert en sin,
Dat hy als Cavailler oock Ridder werdt gheslaghen
Om dat hy sijnen geest soo wel heeft op-ghedraghen.
Hoe menich cloecken Helt en machtich Edel Heer
Heeft hem om sijne Const begaeft met lof en eer?
En schoon dat hem de doodt tot Londen quam vercrachten
Den Roem van sijne Const en cost sy niet versmachten.
De vruchten van *Pictur* en sijn noch niet vergaen
Die op de wereldt noch ghelijck mirakels staen.
Hoe menich Tafereel staet op Godts dienst Altaren
Die sijnen weerden naem en Faem ghenoech verclaren
En seggen wat *Vau Dyck* was voor een Edel-man
Daer niemant inde Const soo by gecomen can
Daer compt de Cloeckicheydt alleen van hem te blijcken
Schoon dat sijn vrome handt daer af heeft moeten wijcken.
De daet van d'edel werck noch inde oogen blijft
Daer menich cloecke pen veel loff en eer af schrijft.

Iae

Iae dat ick waer begaeft met hondert duysent tonghen
Die sijne eer in Const van d'eel *Pictura* songhen,
Ten waer noch niet een sier, daer sou ghebreken stof
Om uyt te spreken eens ten vollen sijnen lof.
Men leest van al 't gherucht van Trommels en Trompetten
Van Sabels, Lancien, Harnassen en Casketten
Van Peerden heel verwoedt, van Schilden Pijl en boogh
Het scheen dat jeder een vier ende vlammen spoogh
Waer med' dat quam te veldt het volck van *Macedonen*
Dat snorcken ded' 't ghewelt der strijtbaer *Schipionen,*
Hoe dat hun groote Macht de heele wereldt dwongh
Iae door hun snelheyt schier door muer en vesten drongh,
Nochtans en sietmen niet verschijnen van hun vruchten
Waer in den mensch met vreught can scheppen sijn ghenuchten
Daer en is geene schets oft overblijffel af
'Tis altemael vergaen, ghesmolten in het graf.
Maer siet de vruchten vande crachtighe Pinceelen
Ghetoetst met oli-verf op gladde Taefereelen
Alleen van d'edel handt van onsen Geest *van Dyck*
Die niemant inde Const can vinden sijns ghelijck.
Die al de Roomsche macht, van wapens doet verdwijnen
Als hy met sijne cracht van Conste compt verschijnen.
Al ist dat hem eylaes; is 't leven af ghetuckt
Daer wordt veel leeringh uyt sijn eel Schildry gheplückt.
Die hedensdaeghs floreert en wordt seer hoogh verheven
Om dat sy door de Const compt aldernaest by 't leven.
Soo dat hy is gheweest den Phœnix van ons Eeuw
Daer Fama van verhaelt, en roept met luy ghe schreeu
Den stouten toets *Van Dyck*, en is niet af te meten
Soo overvloedich is sijn Const van fray secreten.
Ist wonder, aengesien dat 't spreeckwoort ons verclaert
Dat meestendeel den Mensch treckt naer sijn voesters aert

Het

Het gen' ick claerlijck can hier in *van Dyck* bewijsen
Diemen van jeder hoort in Const ten hoochsten prijsen.
Sijn Moeder was begaeft met groote wetentheyt
In't steken mette naeld ghelijck de Faem ons seyt.
Sy wist door teeckeningh te stellen heel figuren
En dan met soet coleur der sijden te borduren,
Ghelijck sy met vermaeck heeft meesten-deel gedaen
Besonder als sy van, *van Dyck* heeft groot gegaen.
Soo heeft sy mette naeld' seer aerdich net ghesteken
Een Schou-cleet wonder fray, en vol van cloecke treken
Seer wel gecoloriert en wonder wel ghestelt
Dat de Histori van de schoon Susan af belt.
Leeft dan cloeckmoedich Geest eeuwich in eeuwicheden
Want uwen Naem die leeft in veel vermaerde steden:
Al menich stuck van U dat op Godts Passi treckt
Veel sielen tot berou van hunne sonden weckt:
De deughden die daer door u fijn pinceel quam saeyen
Die hop' ick dat u siel, op't lesten af quam maeyen
Als sy ghescheyden is uyt dit droef tranen dal
Waer door sy in Godts Rijck eeuwelijck woonen sal.

Graf-Schrift op de Sepulture van ANTHONI VAN DYCK.

HIER LEYT DEN ROEM VAN D'EEL PICTVR'
EN GROOTSTE CRACHT VANDE NATVR'
DIE DOOR HVN HOOCH VERHEVEN CVNST
DIE TOT HAER TROCKEN JEDERS GVNST
WANNEER SY SWEEFDEN IN VAN DYCK
DIE IS VERGAEN IN STOF EN SLYCK,
DEN HEMEL HEEFT SYN SIEL GHEMAEYT
EN D'AERDE MET SYN CONST VERFRAEYT
DIE HY AEN FAMA ACHTERLAET
WAER IN DEN GEEST GHESCHILDERT STAET.

Galenus. De manieren volghen de ghematicheyt van het lichaem. Welcke ghematicheyt ghebouwt is op het goet voetsel, en ghelijck de humeuren ghestelt zijn, soo sijn oock de manieren.

GILIS

GILIS MOSTAERT.

Op dat van het vier der aenghename Schilder-Const (voortbrenghende soo menichderley soete effectien) mach volherden / ende haer volcommen vlammen vermeerderen in't huys vanden vlijtighen iever / inde saele vande liefde / ende in't Salet vanden Natuer / die haeren levenden geest aen Pictura mede-deelt / als sijnde de rechte voester-vrou vande Edel Pinceel: Soo en cost ick niet voor-by gaen in't licht te brenghen de wijt-befaemde Const die aen ons is achter ghelaten door Gilis Mostaert Schilder van Hulst in Vlaenderen / soo seer te prijsen door de volmaeckte ghesteltenis soeten aert en wel gecoloriert wesen van plaisantie als oock door de aerdighe en vreemde Boetserijen die den selven Mostaert heeft uyt-ghewerckt. Waer in te speuren is dat hy eenen rechten Aep der natueren is gheweest / om dat hy alle natuerelijcke dinghen vlijtich wist naer te aepen. En soo hy was in het leven soo was hy in sijn sterven. Qualis vita, finis ita, sulcken leven sulcken eynt / ons Godt ghemeynelijck toeseynt. Sijn leven leerden veele onnoselen om sich voor slimme streecken en valse bedrigerijen te hoeden / ende aen de quaetdadighe hun fout te verbeteren. Die alle sijn actien ende vreemde manieren naer ghelegentheyt van tijde met goet fatsoen sulcken verf wist te gheven / dat al de werldt door sijn gheestige slagen hem moest beminnen. Hoe wel dat hy van opgheblasen en staetgirighe menschen dickwils wert veracht / om dat hy de ydelheydt des wereldts versoeyde / hy werdt vande vrecke girigaerts ghehaet / om dat hy liberael was / vande dobbelhertige Momi vrinden verstooten om dat hy openhertich was: eyndelijck oock vande eersuchtighe ghe-blammeert om dat hy ootmoedich was. Hy trachte meer naer eenen onsterffelijcken naem als naer verganckelijcken rijckdom. Curtius die sprongh gewapent in den brandenden put op de Roomse merckt om eenen onsterffelijcken naem achter te laten en seyde: Pro patria mori dulce est. Als den Coninck Porsena de Stadt Roomen belegert hadde / wilden den Cloecken Scevola met dry hondert Jonghmans de selve Stadt ontsetten / ende den voorschr. Coninck om hals brenghen / dan Scevola de selve moort meynende uyt te wercken / ende door eenen misslach doodende den Secretaris in plaets van den Coninck / weet ghevanghen ende ghedoemt / sijn rechte handt met sijn sweert in't vier te laten verbranden / daer hy den Coninck meynde mede te vermoorden: waer op hy met een groote cracht des ghemoets (in't branden van sijn handt) antwoorde: al heeft dese handt ghemist / daer isser noch dry hondert die het connen doen. Waer op Martiales ghelandelijck spreeckt: Si non errasset fecerat ille minus. Had hy niet ghemist hy sou het minst ghedaen hebben. Voorwaer een groote cloeckheyt om eenen onsterffelijcken Naem achter te laeten. Den stouten Erostratus naer 't schrijven van verscheyde Schrijvers stack den tempel van Diana (die een vande Mirakelen des werelts was) in brandt / om als eenen Phoenix uyt de assen vanden selven Tempel op te staen ende onsterffelijck te leven. Eenen Romeyn (sijnde op zee inden zee-slach) hiel met sijn handt des vyants schip teghen het sijn ghedrongen / om dat het volck te wacker soude vechten / en niet tegenstaende sijnen arm wierdt af-ghecapt / troch met den anderen het schip naer hem / en den selven arm oock

verliesende

verliesende viel met sijnen mondt ende half lichaem op het schip om sijn volck aen te wackeren tot dat hy 't leven verloor.

Ende Mostaert en heeft sijn leven oock niet overgebrocht met veel farsen en drollighe hanteringhen uyt te wercken) als alleneliick om eenen onsterffelijcken naem achter te laten / sijn leven is soo wonder gheweest als sijn Const / sijn manieren nochtans waren in de deught ende goedertierentheydt ghefondeert / hy was met sijn fortuyn te vreden / ende vyandt van den overvloedighen rijckdom / wel wetende dat den Rijcken altijdt ongherust van gheest is / hy en wilde met Icarus niet te hoogh vlieghen / om ghelijck eenen Dedalus te vallen / hy volghde

Socrates. de leere van Socrates die seyt: Eenen Mensch die met weynich te vreden is die gaet eenen lieffelijcken wegh die veel ghemack ende luttel moyt heeft. Ende voorwaer allen het selve wel considererende soo moet men bekennen dat de overvloedicheyt den mensch tot groote slaverny brenght / want den mensch houwt ondertusschen met sijn goeden al qualijck huys en stellet soo aen oft hy eeuwich wilden leven. Sommighe verquisten hun goet met bouwen en timmeren de welcke hun in groote sorgh brenght en niet en peysen dat sy eens moeten verhuysen / en dat die meest bouwt selden sijnen bouw bewoont / een teecken dat Godt sulcken wercken moeten mishaghen. Mathusalem die tot den ouderdom van 969. jaren ghecomen was

Gen. 5. cap. en wilde noyt om soo cleynen tijdt een huys bouwen. Die van het edel gheslacht van Este hadden in Italien voor sijn huys doen stellen in goude letteren: Nulli certa domus, dat niemant hier op dese wereldt een seecker wooninghe is hebbende. Voorwaer een reden die ghebouwt was op groote wijsheydt. Sommighe verquisten hun goet met processen aen te vatten / het welck het alderquaetste leven is / want dat is een leven vol sorgh en onrust. Sommighe ghebruycken hun goet in overdaet en alle schelm-stucken / de welcke het arghste ende perijckeleuste is ter wijlen sy beulen sijn van hun eyghen lichaem het welck sy door overdaet onteuysheyt / vechtery en hondert ongeluckken soo raeybraecken datse somwijlen in eenen oogenblick uyt de wereldt gheruckt ende inden afgrond der duysternissen worden ghewórpen. Mostaert alle dese perijckelen schouwende / was te vreden met sijn nootelijck behoef / wel wetende dat den overvloedighen rijckdom de bederffenis vande siel is. Want selden rijcken oft hy is al beseten met de giricheyt dat eenen ongeregelden appetijt is die de menschen meest quelt om rijcker te worden

Seneca. als sy sijn sonder jemandt van hun goet mede te deylen / pecunia non satiat sed jrritat, & idcirco auarus ipse miseriæ suæ est causa: Eenen girigen is selfs de oor-

Aristot. saeck van sijn eyghen miserie. Desiderium diuitiarum viuit in infinitum, de begeerte naer het geldt is oneyndelijck. Mostaert wert liever van sijn geldt ghedient als het geldt te dienen / en was met sijnen staet te vreden om dat hy naer een goet ghe-

Seneca. rust en salich eyndt hoypte. Nemo alius est Deo dignior, quam qui opes contemplit. Quarum possessionem tibi non interdico sed efficere volo vt illas intrepide possideas. Jngentis animi est qui diuitias circumfusas sibi multum diuque miratus, quod ad se venerint, ridet, suasque audit magis esse quam sentit. Niemandt en is aengenamer aen Godt als die de rijckdommen veracht / nochtans en verbiede ick u niet de selve te besitten / maer wil maecken dat ghy die sonder vrees besit. T'is een cloeckmoedich Man den welcken de rijckdommen (rontom hem aengevloyt) veel en langhen tijdt verwonderende / schier laght datse tot hem sijn ghecomen / en eerder

eeder van vander hoort datse hem toebehooren als dat hy dit selver is ghevoelende. Eenen Rijcken (die qualijck het eyndt van sijn goedt en weet) is door de verblondde begeerlijckheydt altijdt ongherust om meer en meer in sijnen pot te crijghen. Quo plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ. Soo is oock een gierich mensch/ hoe satter dat hy is van rijckdom hoe meer hy naer rijckdom dorst heeft. Eyndelijck bevanght dit ghebreck den mensch soo dat hy sijn selven berooft van sijn eyghen liefde. Sinte Augustinus ghelijckt den girigen by de helle/ om dat sy nimmermeer uyt en spouwt en noyt en seyt datse ghenoch heeft; en waerlijck seyt den Sophist Bion dat de girichevt het hooft-stuck is van alle boosheden. Heeft den girigaert een officie daer hy twee peerden met een Coets can op houden/ hy tracht naer hoogher om vier peerden in sijn Coets te voeren/ altijt trachtende naer beter. Sinte Ieronimus seyt dat den girigen soo behoeftich is van 't gene dat hy heeft als van 't gene dat hy niet en heeft / ende dat de girichevt altijdt wast ghelijck het vier onder het droogh hout. De stoische Philosopen seggen dat de behoefelijckheydt ende noodsaeckelijckheden van armoede niet en comen / maer vande overvloedicheydt / want hoe eenen mensch meer heeft hoe behoeftiger hy is. Besluytende dat het goet is luttel te hebben om niet behoeftich te sijn / waer op Iuvenalis wel spreeckt: sommighe winnen ende profiteren alleenelijck om het leven te onderhouden / maer ander die leven om te winnen. Altijdt trachtende naer meer / niet en overlegghen dat sy op het lest maer en winnen een handts vol aerde. Hiert is te noteren de fabel vanden Esel die t'elckens van Meester veranderde om altijt eenen betteren stal te hebben. Ende sijnde eerst by eenen Hovenier verdroot hem altijdt den mageren cost te eten ende den sueren arbeyt te doen. By den Potbacker wert hy moe altijt cley en steen te draghen. Eyndelijck by den Leertouwer claeghde hy van altijdt ghe laden te gaen met huyden van peerden koeyen en sijn naeste maeschap / vreesende oock op't lest eens sijn huyt te verliesen / somma noyt gherust om altijdt beter en beter te crijghen / ghelijck de girighe menschen die altijdt naer meer en meer trachten tot op het eyndt des levens als sy wel wenschen te sijn den armsten om altijdt te leven. Hoe seker en handelt den mensch dan niet die met eenen cleynen staet te vreden is met hope van een goet eyndt te hebben / want hy alsdan hem met geen rijckdommen en moet becommeren / daer in tegendeel eenen rijcken in girichevt sonder hope leeft / want die met de onversadelijcke girichevt is beseten en heeft geen hope / die hy verliest door de becommernis van rijckdom. Als Alexander den grooten vraeghden aen Diogenes (sittende inde Ton) oft hy wilde mede gaen naer sijn hoff dat hy hem daer sonde gheven al dat hy begeerde/ waer op Diogenes uytviel en seyde: wie van ons beyde heeft meer van noode / ick die niet meer en begeer als ick heb / oft ghy die u niet en vernoeght met u Vaders Rijck / maer u leven in ghevaer stelt om de heele werelt te crijgen: daer-en-boven beneemt ghy my dat ghy my niet gheven en condt te weten het licht en schijnsel der Sonnen. Waer op Alexander met een verstelt ghemoet antwoorde / vtinam non essem Alexander, sed vnus Diogenes, och oft ick waer eenen Diogenes in plaets van Alexander. De reden (beminden Leser) was alleen om dat hy wel wist dat Diogenes gherust van geest was / en dat hy in sijn selven vondt eenen knagenden worm van onrust. T'is waerachtich ende seker dat eenen armen mensch / die met sijn sober fortuyn te vreden is / die geen processen en heeft / oft geen sorgh moet

August.
Bion.
Ieronim.
Iuvenal.
Fabel vanden Esel.
Antwoort van Diogenes.

L hebben

hebben over syn schatten en rijckdommen als eenen rijcken wreckgirigen mensch die door sijn staetgiricheyt noyt versaeyt en is die liever de hellicht van sijn middelen om eenen hoogen staet sou verproorederen als te wijcken aen jemandts anders opinie daer ter contrarien eenen armen liever sou gheven sijn rechtveerdich goedt aen eenen ongerusten onrechtveerdighen mensch als daerom te procederen. Nochtans wordt hedendaeghs eenen onrechtveerdighen die rijck is meer gewaerdeert / geeert ende verheven / als eenen armen die vol deughden / Consten / ende gheleertheyt is. De armoede is hedendaeghs een alghemeyne verachtinghe / een verstootelingh vande vrintschap / een arm mensch staet van achter / hy eet het laetst / het slimste ende het dierste / sijn reden worden voor sot ghehouden / sijn wijsheydt wordt voor ondeught beschuldight / niemandt en beschermt sijn recht / niemandt bewijst hem gunst / niemandt en troost hem in tegenspoet / en al uyt reden dat hy berooft is van rijckdom. Ende in teghendeel eenen rijcken al waer hy sot / men acht hem wijs / is hy plomp / men hout hem geestich / is hy overdadich / men seyt dat hy liberael is / in fin al had hy al de ghebreken des wereldts inghesogen / soo sonnen sijn seyten verbeteren ende hem aenhanghen. Met dese siechten heeft altijdt de wereldt besmet gheweest / waer door datmen can sien hoe bedriegheliјck de vrinden des wereldts zijn. Mundus impostor & falsarius est, omnes siquidem decipit omne hominum genus excæcat & fascinat vbi fugerit, nihil est, cum videtur mera est umbra cum sustollit se & effert, fumus & mera vanitas. De wereldt is een bedrieghster ende falsaris / want sy bedrieght een jeghelijck / sy berooft ende strijckt het menschelijck ghestacht uyt / waer sy vlucht oft niet / als sy ghesien wordt / is een waerachtighe schaduwe / als sy haer verheft ende verhooveerdicht / een rechte ydelheydt ende verganckelijcken roock: Al 't gen' de wereldt is en prijst ons vlijtich aen en is maer ydelheydt / en moet als roock vergaen. Die de wereldt veracht en verliest niet / maer wint al veel meer als hem de wereldt can gheven. Al heeft Alexander den Grooten de heel wereldt onder sijn macht gehadt / hy en heeft niet ghewonnen als een cleyn leemen huysken / eenen mieren nest in plaets van het Costelijck Paleys des Hemels daer de rijckdommen (die oneyndich sijn) ende de eeuwighe glorie altijt verschijnen naer het seggen vanden Prophet Psal. 3.

Petrus Bessæas.

Matth. 16.

Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, anima vero suæ detrimentum patiatur.

DAT IS

Wat helpt den mensch de heel wereldt ghewonnen te hebben, ist dat hy sijn siele verliest.

Wonder is te aenmercken dit volghende Lijck-dicht op de doodt vanden voorschreven Alexander den Grooten, het welck naer mijn duncken voor sijn graf-schrift niet qualijck en sou passen.

DIE HEDEN DOOR SYN MACHT D'HEEL WERELT HAD GHEWONNEN
EN PAELDE DAER DE AERT VERLIEST HET LICHT DER SONNEN,
DIE D'AERDE SCHEEN TE CLEYN, EN WAS DAER BY SEER DROEF
DAT HY GEEN WERELT MEER EN VONDT TOT SYN BEHOEF.

DIE

DIE LEYDT HIER IN EEN GRAF BY VUYL EN NAECKTE WORMEN
DIE 'S WERELTS DWINGHER, NV TOT IN'T GHEBEENT BESTORMEN
EEN GRAF VAN CLEYN BEGRYP BESLVYT SYN HOOCH GHEMOET
DAER D'AERD' SYN ROEM VERSLYT EN 'T LICHAEM D'AERDE VOET.

Om dan in dese Materie niet te verwerren ende vast te gheraecken/ soo wil ick (om tot ons voorstel te comen) hier by voeghen dat het verachten des wereldts op verscheyden sin moet verstaen worden: dat is/ verachten de wereldt om deught te winnen oft om tot sijn eyghen ghemack de sinnelijckheyt te volghen. Want sommighe versmaden de wereldt en haeten den rijckdom/ om daer door niet te comen tot hooverdy ende andere wellusten. Andere versoyen de staetgiricheyt/ en verstooten de ydel glorie om hun gelt-sucht sonder belet van een ander beter uyt te wercken/ uyt wat reden den Constrijcken Gilis Mostaert de wereldt als eenen Democritus bespotte ende haer ydel pracht verstiet en staet my niet toe te ondersoecken/ doch canmen uyt sijn belaggelijcke adventuren en geestighe snaeckerijen wel merckelijck sien dat hy al menichmael den grondt des wereldts wanckelbaerheydt heeft doen blijcken. Hy was een Man seer uytnemende fraey en versierlijck van belden en historien in't cleyn te schilderen/ namentlijck in devotie oft de gheschiedenissen van het oudt en nieuw Testament seer aerdich uyt te belden/ met sulcken lossen aert en goede Teeckeningh dat niemandt in ons eeuw den natuer van perfectie soo naer en compt/ emmers die hem overtreft. Dat hy seer vermaeckelijck in manieren ende spraeck was/ canmen bewijsen uyt een vreemde actie die hy ghespelt hadde aen seker Edelman die van Mostaert was uytgheschildert seer constich en wel ghedaen dat de spraeck en leven in't Conterfeytsel maer en ontbraken. Dan den Edelman door hooverdy ontsteken sijnde/ was de Const verachtende/ en seyde dat hy in't pourtret niet en gheleeck/ dat het te bruyn was/ en soo Mostaert 't selve niet en wilde verbeteren/ dreyghde hem 't selve aende handt te laten. Desen Mostaert dit liedeken niet geren hoorende ter wijlen hy ghewoon was naer het werck gelt te ontfangen om de weerdinne den penninck te gunnen/ en cost in het stuck niet vinden als een volle perfectie/en denckende datter veele Menschen waeren die soecken gheflateert en ghepluymstrijckt te worden/ heeft gheloost de Troni te veranderen/hoe wel hy daer aen niet en toetste/maer wist om het hooft een geestighe Sots-cap met water verf te schilderen/ settende alsoo het stuck dagelijcks voor sijn deure: ende alsoo den Edelman inde stadt ghenoech bekent was/ waren alle de passanten seer verwondert siende sulcken treffelijck Man met een Sots-cap/ ende 't selve aen hem ghewaerschouwt zijnde/ is met grammen moede naer het huys vanden Schilder gecomen om oock sijn eygen af-beltsel inde figure van eenen Sot te sien/en 't selve siende wert insulcken colair ontsteken dat (by soo verre Mostaert hadde ouder sijn ooghen gheweest) hy den selven sou't leven ghenomen hebben/ ende naer den selven vragende/ wert gheroepen/ den welcken terstont sonder eenighe ontsteltenis ende met een ongeployt aensichijn (siende den Edelman) wist sonder vraghen wat hy begeerde/ ende daer by comende vraeghde den Edelman uyt wat reden hy hem ghelijck eenen Sot hadde gheschildert/ ende alsoo ghelijck eenen Sot noch voor sijn deur op straet ten thoon stelde/ sulcks dat hem alle de wereldt kende: heeft Mostaert terstont daer op met een statich wesen

gheant-

Aerdige antwoort

gheantwoort: verwondert te sijn dat hy sijn selven nu was kennende, ter wijlen hy de Sots-cap aen hadde, en dat hy sijn selven niet en kende als hy ghelijck een wijs Man gheschildert was. Voorwaer een oprecht voorbeldt aen veele Menschen die staet-girich en wellustich van leven sijn / en hun selven niet eer en kennen voor dat de fortuyn hun den rugh keert. Hoe veel sijnder inde wereldt die in voorspoet soo opgheblasen en hooveerdich sijn datse hun naeste vrienden (die wat minder van staet sijnde / qualijck aenden cost connen gheraken) niet en willen kennen. En comende tot de nederlaegh van armoede / als sy door hun bancquetteren / de mode te volghen / en al te hoogh willende vlieghen / ten lesten vande Crediteurs over-vallen / en in't opbreken vande merckt worden ghekent / ende tot spot des werelts gheraeckten / dan kenmen eerst sijn selven.

Op eenen anderen tijdt ist ghebeurt dat iemandt van sijn naeste vrinden stont op het houwelijck / ende vreesende datmen hem niet te gast-mael en sou roepen uyt dien hy sich vande wereldt seer vervremt ende eenich hiel / meer beminnende een slecht gheselschap van goede Cruysen om met de selve in een cleyn pistaverne vrolijck te zijn / als d'opgheblasentheyt van staet / oock om dat hy niet naer de mode en pracht in't habijt en was d'welck hem de bier-kan meer belette als de Edel Const daer hy den rijckdom hadde door connen winnen. Soo heeft hy nochtans (om de wereldt eens te proeven) een opset ghenomen sijnen tijdt beter waer te nemen ende naer een goede winst sijn selven in een eerlijck habijt te stellen / ghelijck hy heeft ghedaen. Sijn vrinden siende dat Mostaert begost wereldts te worden / dat Mostaert de mode ginck volghen / peysden hy hun selven dat hy door sijn groote Const ende rijcke winst hun eenen schat sou achterghelaten hebben / en die Mostaert te voren niet en hadden willen besien oft kennis draghen / begosten Mostaert nu te caraseren / en een jeder was jalours om hem het meest te behaghen. Het ghesciet dat Mostaert met sijn cleeren van pan ghenoot wert / en sittende inde volle Bruylost van sijn Nichte oft Neve / sach voor hem eenen malschen vetten Capoen op de tafel staen / die daer in't schotel in sijn vet lach met een aenghenaem behaghen van alle de ghenoode. Mostaert desen ghebraden Capoen uyt schotel nemende streeck den selven tegen sijn nieuw pannen cleedt / sulcks dat 't selve gans bedorven was / ende d'andere vrinden hem soeckende 't selve te beletten / meynende dat hy dwaes ende sot wert / sprack den selven Mostaert / en seyde: Hola vrinden ick en ben niet dom van sinnen, ick wete seer wel wat ick doen, waert dat ick dit pannen cleedt niet aen en hadde ghehadt, men sou Mostaert niet ghenoot hebben, oversulcks ist reden dat het pannen cleedt mede eet, ter wijlen dat het cleedt maer niet den Meester van het cleedt alhier te Bruylost gheroepen is: waer mede Mostaert alle de gasten den mont in't slot sloegh / en ginck naermaels sijn oude ganghen. Dit wel gheconsidereert sijnde / sal een jeghelijck moeten bekennen dat hedendaeghs met de menschen noch al veel argher gaet: want men siet daer duysenderley exempelen af / daer het gene voorschr. is een vande minste is. De wereldt is hedendaeghs soo dobbel ende vals / soo prachtich en hooveerdich / soo dwaes en sot / datse nerghens als by een recht dulhuys moet ghelijcken worden: datse dobbel en vals is blijckt by duysent exempelen die wy daer dagelijcks af sien / hoe den eenen mensch besich is / om den anderen te bedrieghen en uyt te strijcken / ende datse prachtich en hooveerdich is blijckt oock uyt de dagelijcksche

Cluchtighe antwoort.

expe-

experientie: Eyndelijck datse dwaes en [illegible] meer ghebleken is hebbende / connen bewijsen uyt de nieuwe moden die inde Cleedinghen der Mans en Vrouwen alle daghen opstaen / jae al waert dat een Sots-cap met bellen te draghen de mode waer / het sou ghevolght worden / hoe wel dat de sotte maecksel der Cleederen al veel argher als Sots-cappen sijn / want eenen dwasen dieman met een Sots-cap van papier die houdt sijn mode / dat is altijdt een manier van Sots-cap. Al hadden de Cleermakers hedendaeghs (in plaets van vijf) hondert sinnen om alle daghen wat nieuws te practiseren noch en souden sy de hooveerdighe menschen niet contenteren / welcke hooveerdigheyt (het ghene het arghste is) by de slechtste menschen ende vande vernederste qualiteyt / jae by arm handtwerckers die qualijck sout en broot en winnen om daeghs te verteren / meest is te vinden ende in alles den Rijcken in sijn mode willen naerboetsen en geenen cost en sparen om oock te draghen dat een Edelman draeght / en het grootste ghebreck dat de menschen nu hebben dat is dat sy hun beter en schoonder willen maecken als Godt hun heeft gheschapen / en niet en dencken dat sy naeckt op de wereldt sijn ghecomen en daer naeckt sullen afgaen / sietmen niet dat het hayr ghepoyert / het aenschijn gheblancket / ende met swerte plaesters beplackt is / jae in plaets van menschen hun selven als monsters maecken / en schoon dat het Godt mishaeght en qualijck staet en voor de wereldt stinckt / soo moet het ghevolght worden om dat de mode leert.

De sotte en hooveerdighe statue van Nabuchodonosor (die in Babilonien op- Dan. 2.
gherecht was) hadde het hooft van gout / de armen van silver / het hart van coper / ende de voeten van slijck oft leem / het welck is een waerachtich af-beldt vande sotte wereldt: want het gouden hooft ende silvere armen / dat is het ciersel en blancketsel van een ghepaleert hooft ende een lichaem naer de mode des wereldts ghecleet / maer het coperen hert wilt aenwijsen het boos en quaedt leven dat den mensch daer door overbrenght / ende de voeten van slijck oft leem / wijsen aen de ydelheydt en dwase sotticheydt die den mensch voor sijn modich en hooveerdich leven aenneempt / ende dat al en het selve maer en is ydelheydt en vuylicheydt. Als een Pauw op haer voeten siet dan wortse bedroeft / meynende de schoonste te sijn / en siende op haer voeten (die de slimste deelen van't Pauwen lichaem sijn) kent haer selven. Och oft de menschen somtijts eens overpeysden wat den mensch is / niet anders als een riet dat in slijckachtighe en vuyl plaetsen op-wast / schijnende schoon inde ooghen / sterck en hert van buyten / en van binnen maer ydel vuylicheydt / niet meer als eenen droom die vergaet ende vergeten wordt. Als jemandt in het bed der wellusten leyt en slaept / hy droomt dat hy rijck / gheluckich ende den salichsten des wereldts is / en wacker wordende bevint dat den droom vals is / dat al het gene hy meynden te besitten maer ydel droomen en sijn gheweest. Siet dat ghy dwase menschen die ghedurich leeft inde droomen van wellust en rijckdom / dat ghy daer in niet en verstickt oft en blijft hanghen / maer keert u hert tot Godt die oneyndich en seker is / ende de rijckdommen vergankelijck en onseker. En droomt niet ghelijck den Coninck Sisara die Iudic. 4.
van Jahel met eenen naghel wert door t'hooft ghesmeten en in sijnen droom ghestorven is. Holophernes Prince van den crijgh van Assyrien / zijnde in sijnen droom Iudith.
en dronckenschap van alle wellust des wereldts / wert van Judith onthalst. Siet dan 13.
dat

dat ghy (in wellust des wereldts verdroncken zijnde / niet en vergeet op te ſtaen en die te verlaten : want ſy en connen u niet gheven als een quaet exempel tot bederf-feniſ vande ſiel / hebt Godt dan lief en haet de wereldt / de wereldt en can u geen vrintſchap thoonen inwendich voor de ſiel/maer wel uytwendich voor het lichaem. Moſtaert die naer den voorſeyden treck die hy ſijn vrinden hadde gheſpelt / wilde thoonen en leeren dat eenen vrindt aenden anderen geen eer en moet bewijſen oft eenighe liefde draghen / ter oorſaecken dat hy daer voordeel ende profijt af ſou comen te ghenieten / maer dat hy hem moet beminnen liefhebben ghelijck ſijn eyghen ſelven/ dat hy ſoo ſeer naer ſijn welvaert moet verlanghen als naer ſijn eyghen / dat is oprechte vrintſchap / want de vrintſchap en moet niet uytwen-dich/ maer inwendich toe ghedraghen worden. Daerom ſeyt Lilius Giraldus in ſijn Hiſtori der Goden ſeer wel / dat de Romeynen eertijts de vrindtſchap bloots heefts en jongh van ghedaente hebben afghebeldt / ende voorts ghelijck u Poeſis hier ſal aenwijſen :

Lilius Giraldus

HOort wat *Giraldus* ſeyt in ſijn beſchrijf der Goden
In *Belgica* verbreyt, jae 't blijckt by d'Antipoden.
Hoe vrintſchaps eygendom wert eertijdts afghebeldt
En by 't Romeynſche Volck aen jeder voorgheſtelt
Voor een Geeſtrijcke Maeght, blijhertich in haer weſen
Maer armelijck ghecleet, waer op dat ſtont te leſen
Veer ende By altijdt, op 't hert *leven en doodt*
Een ſpin-rock inde handt, naeckt voets en cael van hoot
Waer 't dobbel wijs vernuft een weynich op moet ſpelen
Eer dat de helle tongh hier af den ſin can quelen,
Waer van *Pitagoras* een claerder uytlegh heeft
En *Lilius* daer af het redens oordeel gheeft,
Die van dit diep begrijp ontſchakelt deſe reden
Met wel beleydt verſtant vol wijsheydts goede ſeden
En uytghemunte prael; hy ſeyt dat t'jongh ghelaet
Beteeckent vrintſchaps cracht die nimmer en vergaet.
Als hy in s'menſchen ſin can vaſt gheſtadich blijven
Soo ſal ſy't ſpoockich quaet van haet en nijdt verdrijven
Die boven dien verhaelt en brenght ons in het licht
Dat d'ongheveynſde hert beſtaet in het gheſicht.

Door't

Door't schrift : *Veer ende by* wilt ons oock claer bethooghen
Dat vrintschap niet alleen moet schijnen voor de ooghen
Maer in afwesentheyt oock haere cracht verweckt
En naer den trouwen vrindt sonder gheveynstheyt treckt.
Naeckt voets en cael van hooft, vervrempt van dobbel sinnen
Ontmaskert, onbecleet, onramstochtich van binnen.
De liefde sonder feyl, in't leven totter doodt
Bepeylt die even sterck, en altijdt meer vergroot:
Noch nijdt noch tegenspoet en connen haer verarghen
Haer rouw habijt weerstaet het nortsich afgunsts terghen.
Hoe Constich dat Natuer haer gaven ons bediet
Nochtans men hedendaeghs die qualijck volghen siet
De wereldt is seer dom, en can seer qualijck rusten
Voor dat den duyvel wieght en boet haer geyle lusten,
Haer vals vermomde gunst die is vol loos beleyt
Gheanckert op bedroch, ghehecht aen dobbelheyt,
Ghelijck den traghen kreft gaet by de oester slapen
En vleyt haer als een vrindt tot dat hy haer siet gapen
Daer hy behendich dan een cleyne key in worpt
En sonder vrees den vis soo in sijn maeghe slorpt,
Het gaet soo hedendaeghs in Dorpen en in Steden
By al het wereldts volck, het sijn hun oude seden,
Die vrindtschap loopt soo dweers die by de menschen is
Dat die ghy liefde thoont, soeckt u bederffenis.
De vrindtschap is bestroyt met suycker als de pillen
Die schoon sijn voor de oogh maer doen den buyck licht swillen
De vrindtschap laght u aen, en schijnt in d'ooghen soet
Maer 't hert tracht naer u doodt, naer deylingh van u goet.
'T schijnt dat de vrindtschap voor u waghen sal haer leven
En dickwils in haer hert u vonnis staet gheschreven.
Dat is des wereldts loop, soo datmen selden siet
Dat jemandt slaet sijn oogh op d'uytlegh en bediet

Het

Het gen' de vrintschap thoont, die ons den wegh can leeren
Hoe datmen op des' aert met vrinden moet verkeeren,
    Hoe dat de vrintschap staegh moet wesen ongheveyst
    Ghelijck den mont bemint dat soo het herte peyst.
Soo sal *Aragne* noyt u vanghen in haer webben
Die by *Erebi* vliet haer swerte wooningh hebben
    En vroeten met den nijdt in't phlegetonse bron
    By Cocitum den Stix, ontrent den Acheron.

Soo en was het niet te verwonderen dat Gilis Mostaert (misschien sijn ooghmerck slaende op de bedrieghelijckheyt des werelds) somtijts de vrinden eens proefde om daer door sijn speculatien voetsel te gheven / ende meest om eenen onsterffelijcken naem achter te laten. Noch een ghedenckweerdige Comedie heeft hy ghespelt aen eenen Portugies die hem had doen schilderen een Avontmael ghelijck hy oock met goet verstant ende naer de Const had uytghewerckt seer devoot ende beweghelijck om sien. Van alsoo den Portugies hem 't selve scheen aende handt te laeten midts hy niet om en sagh / was Mostaert seer ghestoort die liever het geldt van sijn Const sach in sijn borsse als het werck in huys te houden. Heeft oversulcks met lijmverf dit Avontmael overschildert / waer op hy maeckte daer de Apostels samen met de caert spelden / en onder malcanderen vechten / slaende ons Heer ten huysen uyt seer schandeleus en tot spot vande HH. Apostelen / het welck niet en betaemde / ondertusschen den Portugies comende om sijn stuck te haelen / en siende sulcken spectaeckel wert seer toornich / en Mostaert niet vindende (die hem had doen looghenen t'huys te wesen) heeft 't selve stuck van achter met een merckelijck teecken gheteeckent / ende is soo datelijck by den Marckgrave Pastoor vande Parochie ende andere Officieren ghegaen hun biddende met hem te comen ten huyse van Gilis Mostaert om te sien het spectakel dat den selven tot spot ende schandael vande H. Kerck / aldaer had gheschildert ende hun den inhouden verclaert hebbende sijn mede gegaen / Mostaert door de venster siende den Marckgrave dito Portugies ende Pastoor met meer andere Officieren naer sijn huys comen / heeft het stuck (dat hy alreede met eenen natten doeck had uytghewischt) met den rugghe vanden muer gheset / en is sonder achterdencken en gherustelijck aen sijnen Esel ghevallen / om sijn ander werck (dat hy by de handt hadde) te vervoorderen. De Persoonen ghelijck voorschr. is boven comende / en vragende aen Mostaert waer dat alsulcken stuck was als hy voor den Portugies hadde gheschildert / heeft het aenghewesen / den Portugies seer ieverich siende naer sijn ghemaeckt teecken d'welck hy daer op noch vondt / heeft het stuck omghekeert / en daer niet anders als een devote Avontmael op vindende / meynde 't selve enckel toovery te wesen / waer door den Portugies beschaemt stont / en Mostaert protesteerde van injurie / soo dat den Portugies het meeste ongheluck ende schaemte was halende die ghenoech te doen hadde om Mostaert te stillen ende volle satisfactie te gheven. Meer vremde boerticheden heeft hy uytghewerckt

werckt te lanck om hier te verhalen / hy hadde oock eens gheschildert een Oordeel daer hy sijn selven inde helle brocht / en met sijn Cameraden sat en tick-tackte. In sijn sterven liet hy aen sijn kinders achter de heele wereldt / segghende dat sy daer inne ghenoech souden vinden / maer moesten het sien te winnen. Hy is ghestorven in goeden ouderdom in't jaer 1601. Sijn Wercken sijn by de Const-minnende Gheesten veel te sien / en worden by de Lief-hebbers in groote weerden ghehouden.

PEETER BREUGHEL.

IN't jaer 1552. isser binnen Antwerpen oock gheweest een Constich Fraey Meester inde Schilder-const / by naem Peeter Breughel soo Carel van Mander beschrijft. Gheboren van een Dorp ghenaempt Breughel, niet wijt van Breda. Welcken Naem hy met hem ghedraghen heeft / ende sijn Naecomelinghen achter ghelaten. Den Natuer heeft wonder wel haren Man ghevonden / ter wijlen hy (onder de Boeren gheboren sijnde) een groot Constenaer was in Boeren kerremissen en boertighe actien naer te schilderen / daer ons breed-samich Nederlandt met recht op roemen mach. Hy heeft dese uytnemende ende noot-volpresen Const gheleert by eenen Peeter Cock van Aelst, wiens Dochter hy naermaels trouwde / hy hadde veel gheleert uyt de handelinghe van Jeroon vanden Bosch en maeckten oock seer drollighe en viese spoockerijen / waerom hy van veel wert gheheeten Peeter den Drol. In sijn reysen heeft hy veel ghesichten naer het leven ghedaen / soo dat hy (wesende in d'Alpes, al die berghen en rotsen had ingheslocken) en t'huys comende wist de selve op doecken en panneelen soo aerdich te spouwen dat het ghelijck mirakels sijn op de wereldt door de Const ende soete manier van handelingh die daer in uyt-ghewerckt zijn. Ende om niet buyten de spore van mijn voorghenomen grondt-stuck te loopen / om niet / segh ick / buyten den wegh van onse eeuwe te dwaelen / soo laet ick de eer aenden voorschr. Constrijcken Mander die van desen ouden Breughel wijder en breeder in het Boeck der Neerlandtsche Schilders gheschreven heeft. Maer om den Lof van Peeter ende Jan Breughel (des voorschreven Peeters Sonen) gheruchtbaer te maecken / daer Mander niet af en spreeckt als dat sy gheweest sijn goede Schilders / dat Peeter Breughel is gheweest een goet Conterfeyter naer het leven / die gheleert heeft by Gilis van Coninckxloo en Peeter van Aelst. Soo wil ick daelen op den top der Consten die Jan Breughel (diemen hiet den Flaweelen Breughel) soo heeft ten voorschijn ghebrocht / my soo veel materi ghevende / dat ick de penne te swack kenne om sijn verholentheydt van Pictura ten vollen in Rijm te stellen / want hy niet alleen en was ervaren in cleyn Figuren en ghesichten van Lantschap soo uytnemende te maecken daer den Natuer niet voorder en can comen / maer heeft oock uytsteckende gheweest in Blom-schilderen / daer hy door edelheydt en soeten aert (die in dese Const verborghen sijn het leven schier afronteerde. Ghelijck aen veele van sijn Wercken compt te blijcken / ende namentlijck aen den Const-barenden Geest van Daniel Zeghers die sijnen Discipel is gheweest / en soo heeft aenghenomen dat sijn blom-

men

men onweerdeerlijck door hun groote cracht worden gheestimeert.

Ten selven tijde heeft oock gheweest eenen Joos de Momper die seer ervaren en wonder uytstekende was in't Schilderen der Ruinen / Steenrotsen / Waterballen en gronden. Soo dat ick tot sijn meerder eer wel mach singhen dese naervolghende veersen.

SOo haest den mensch besiet de Const van *Mompers* berghen
Den lust sal hem terstont met grooten jever terghen
Om dat sijn edel werck soo geestich is ghestelt
En door het veer verschiet soo fraey in d'ooghen spelt
De Rotsen steyl en hoogh, hier en daer af-ghemortelt.
Daer somtijts compt een beeck van water door ghebortelt.
Steen-gronden wonder net, beset met groen gheboomt
Waer by een claer Rivier tusschen de Bruggen stroomt,
Van achter blauw gheberght soo wijt de oogh can draghen
Daer med' wist *Momper* seer de menschen te behaghen,
Iae tegenwoordighlijck sijn Const soo wert bemint
Dat sy vry meerder lof en grooter eer verdient.
Besonderlijck wanneer hy toetsten de panneelen
Uyt eenen cloecken aert met sijne gout pinceelen
En dat sijn Conste was van *Breughel* ghestoffeert
Met kleyne Boetsery oft Ruyterkens te Peert.
Met Muylen hier en daer, met Schaepkens inde weyden,
Met Pellegrims beschelpt en huysken tussen beyden
Een blauwlijvighe locht, daer 't Sonnen licht door straelt
Dat uyt een lichte wolck op *Mompers* berghen daelt;
Dat is het uyterften dat ons *Pictur'* can gheven
Soo wonder schijnt des' Const te wesen 't tweede leven.
Wie isser oyt gheweest van over hondert jaer,
Die oock in't cleyn soo net ghelijck als *Breughel* waer
De soetheydt van sijn Const en is niet te waerdeeren,
Soo scherp, soo snel en mals, was hy in't ordonneren.
Gheen Diamant en gloyt in jemandts oogh soo schoon
Als *Breughels* Const die hier verdient een Lauwer Croon.

Daer

Daer by sijn Blommen sijn seer soet en wel ghetrocken
En menich Gheest tot Const en nieuwe lusten locken
    Om haere Edelheydt die daer van binnen leyt,
    Die den Natuer beschaempt wat dienter meer gheseyt?
Soo maelde *Breughel* af in schijnsel van het leven
Al wat Natuer vermocht in't blom-ghewas te gheven
    En maeckt door sijne Const de snelle bie verstelt
    Als sy 't gheblompt besiet, en sweeft plat teghen 't belt.

ADRIAEN BROUVVER

Schilder uyt Vlaenderen.

WAt een stadich voornemen met een vlijtich volherden al vermach om te comen tot den uytersten ende hooghsten graedt van den Natuer / is wel gheblecken aen Adriaen Brouwer die in sijnen tijdt is gheweest een vande beste over-vliegers der Schilder-const / die alle sijn studie ende vermaeck des gheests hadde in't Schilderen van aerdighe ende seer vremde boetserijen en boertighe conversatien. Desen Brouwers (gheboren in Vlaenderen) en heeft niet minder sijn speculatien ghenomen inde vremde hanteringhen der menschen als den voorseyden Gilis Mostaert: soo dat sijn leven door geestighe aventuren (die hy heeft ghehadt) noch langh inde ghedachtenis sal blijven. Sijn verstant was soo groot / dat hy onder den deckmantel van spots-ghewijse / redenen en manieren / de sotte dulheydt des wereldts wist aen jeder te ontdecken. Hy speelden tot Amsterdam eens eenen gauwen treck daer veel leersaem lessen costen uyt ghetrocken worden: als wanneer hy (op Zee gheweest hebbende) vanden vyandt gans berooft was / ende met groot gheluck sijn leven behouden hadde / ende geen middel vindende om by te leven / boven dien naeckt ende bloot / heeft de handt aen het palet ghestelt ende door sijn ervaren wetenschap der Schilder-const terstont geldt weten te becomen / en heeft van grof slecht lijnwaet doen maecken een cleet ende mantel naer de mode / d'welck hy daer naer seer geestich wist te witten met lijmverf ende daer op te schilderen seer fraey ende aerdighe blommen dat het kleet sich verthoonde oft het vande beste ende costelijckste stof des wereldts hadde ghemaeckt gheweest daer Brouwers alle dach mede ginck poncken: de Damen ende modige Joffvrouwen op dese stof seer jeloers zijnde / trachtende de selve in eenighe winckels van Amstelredam te vinden / om hun selven daer mede op te cieren / en luttel peynsden dat Brouwers selver den wever der voorschz. stoffe hadde gheweest / ghelijck daer naer is gheblecken. Want Brouwers (zijnde in een Comedie / die inde Academie van Amstelredam werdt ghespelt) sprongh naer het eynde van de selve Comedie op den Theater / hebbende in elcke handt een natte schotel-vodde (en seyde teghen alle

de Omstaenders die daer in groot ghetal vergadert waeren) in dese oft dierghelijcke woorden: vrinden vande wereldt / en weest niet verwondert over de selfsame costelijckheydt van mijn Cleedt / daer soo menighe oogh der Amsterdamse Joffvrouwen ende Edele Damen hebben op gheloert: jae ghetracht om vande selve stoffe te vinden / ghelijck de selve nievers en is te becomen / uyt dien ick alleen daer van den weber ende inventeur ben / en om te thoonen dat het niet en is als vuylicheyt / bedrogh / ende ydelheyt / soo sult ghy vinden en moeten bekennen dat het met de wereldt aldus ghestelt is als met dit Cleet / die bedrieghelijck ende vals is. Waer mede hy het selve Cleedt af-wiesch / en met de voorseyde twee schotel-vodden de blommen en helle coleurkens soo schoon dede vergaen datmen niet meer en sach als het grof ende slecht lijnwaet. Siet hoe veer de verstanden van perfecte Meesters sijn swierende. Hoe veer dat hunnen gheest de stoffe gaet soecken om de ydelheydt des wereldts aen hooveerdighe menschen voor ooghen te houden.

Mundus exteriora rerum ostendit, interiora tegit.

Voorwaer de wereldt thoont haer van buyten soo aengenaem en schoon voor d'ooghen / als sy van binnen grouwelijck en schroomich in aensien is. Al het gene sy weet te bedecken tot op het lest / als wanneer den Mensch soo diep in haer wellusten verdroncken leyt / dat hem onmoghelijck daer is uyt te raecken.

De wereldt is een ydel schijn
Van binnen valscheyt en fenijn.

De woeste Zee thoont haer aenden Schipper somtijts calm en stil / maer hout van onder bedeckt de clippen en steenrotsen die het schip dreyghen / en daer naer ten grondt trecken. De wereldt schenckt den mensch lichtelijck eer / staet / ende wellust / maer houdt bedeckt de perijckelen die daer in ghelegen sijn. Soo heeft de
2. Reg. 19. wereldt oock verthoont aen Absalon den glans der Coninckliјcke digniteyten / de ghehoorsaemheydt der ondersaten / de Regeringhe der Provintien / de Coninckliјcke Macht over de leghers en al den wensch der wellustigheyt / maer heeft bedeckt de perijckelen die in elck besonder verborghen laghen / sy en heeft hem den boom niet ghethoont daer hy met sijn gout-geele hayr sou aen verweirren / noch de lancie niet laten sien daer hy door Ioab mede sou doorloopen worden. De wereldt heeft de ooghen van Judas verblint door de vermaledijde penninghen die hy inde
Math. 27. Sinagoge had ontfanghen ende daer voor onsen Salighmaecker verkocht / en heeft hem niet ghethoont den boom daer hy hem daer naer aen sou verhanghen. My dunckt dat onsen Constrijcken Brouwers sulckdanighe gheschiedenissen en duysent meer ander die door de bedrieghelijckheyt des wereldts comen te gheschieden / niet qualijck met sijn beschildert lijnwaeten cleedt te pas en brocht. Waerom ick voorder sijnen handel van Rijm-const sal ontdecken.

Den smaeck van *Brouwers* Const, die *Brouwers* heeft ghebrouwen,
Die sal de wereldt noch ghewis al lanck onthouwen,
Die arm van gheeste was, maer inde Const heel rijck,
Seer wreck aen al sijn werck, in't gheven mindelijck.

Hy

Hy menghden sijn vermaeck door Const met wonder voordeel,
Hy trachten naer gheen Eer, maer naer een vlijtich oordeel,
Om dit met claerder sin te dringhen in't ghemoet
Hy heeft altijdt veracht al 's wereldts ydel goet.
Was traegh in't Schilderen, en milt in het verteren
Met 't pijpken inden mont, in slechte pis taveren,
Daer leefden sijne jeught, schoon hy was sonder gelt
Ghelijck hy meestendeel was al den dagh ghestelt,
Maer sijne wetenschap, daer hy sijn hop' op bouwde,
Op 't lest sijn voordeel was, daer hy hem op betrouwde.
Hy loegh met 's wereldts pracht en achte meer de Faem
Die hy door Const verereegh, tot lof van sijnen Naem,
En soo hy was in't werck, soo droegh hy hem in't leven
En heeft tot 's wereldts spot veel aepery bedreven,
En als hy was in noot by eenen stueren weert
Daer hy had eene som van vyftich pont verteert
En had hy cruys noch munt om hem dan te betaelen,
Soo ded' hy wat papier, wat enck, en pennen halen
Om niet tot sijne schandt te spelen broecxken uyt
Die dickwils niet en was weert een ses dobbel duyt.
Daer hy met cloeck verstant een aerdich beldt op stelde,
En soomen hem daer voor gheen hondert daelders telde,
Soo wierp hy sijne Const met haesten in het vier
Schoon darmen twintich pont hem bode voor 't papier.
En woumen hem voor een van sijne teeckeninghen
Gheen hondert pattacons oft hondert croonen bringhen
Geringh liet hy sijn werck versengen inden brandt,
En liever bleef hy cael, jae sitten in veel schandt.
Al sijne snaeckery waeren mismaeckte boetsen
Die hy soo aerdich wist met d'eel pinceel te toetsen
Dat niemandt sijns ghelijck in onse Eeuw en is
Die soo compt over een met sijn ghesteltenis.

Hier

Hier sietmen eenen Boer van satticheydt staen spouwen,
En 't wijf met eenen stock, om sijne huyt te touwen,
Daer eenen Boots-ghesel met 't pintjen inde vuyst
Hier eenen Fielen-roth dat met de caerten tuyst.
Daer stopt een viese snaeck de verse toeback-pijpen
Hier sietmen eenen quant naer 't meysens voorschoot grijpen.
Daer vechtmen om 't ghelach met pot, stoel, ende banck,
Daer sietmen boers ghevry, daer vreught ghemenght met sanck
Hier vaeght een wijf haer kindt dat hem heel heeft bescheten.
Daer sietmen eenen hondt den heelen huspot eten;
In fin al 't gen' men siet in sijne schoon Schildry
En is niet als ghewoel van alle apery.
Waer in dat *Brouwers* noyt jemandt en heeft gheweken,
Iae altijdt door sijn Const daer in heeft uyt-ghesteken.
Als *Rubbens*, en *Van Dyck*, en ander Meesters meer
Beleden dat hy heeft behaelt de grootste Eer,
Door sijne Edelheydt en geestighe Manieren
Waer med' hy sijne Const ded' in malcand'ren swieren,
Diemen noch hedendaeghs voor d'alderraerste hout
En noch seldsamer wordt, hoe datse meer verout.
Men sach naer sijne doodt niemandt om 't goedt crackeelen:
Want hy niet achter liet als eenighe pinceelen,
Met esel en pallet, maer sijne Schilder-const
Die wordt van jeder een door d'edel Faem bejonst.

GRAF-

GRAF-SCHRIFT

Op den ontsterffelijcken Gheest van ADRIAEN BROUWER.

Siet desen Sarck beslvyt BROUWERS verteerde Leden
Die met het Cloeck Pinceel, meer als Apelles, deden.
Een Geest van hoogh verstant, die 'swerelts bracht verstiet,
En achten het ghewin en ryckdom min als niet.
Maer naer syn bleecke doodt de Const naer d'eere draefde
Wanneermen syn ghebeent vyt d'eerste graf omtgraefde.
Den Roem van synen Gheest socht de ontsterffelyckheydt
Als 't Lichaem wert met lof in't tweede Graf gheleyt
Niet om syn Edeldom oft cloecke Orloghs slaghen
Wert BROUWERS naer de Kerck van't kerckhof ghedragen:
Maer d'eerste graf dat scheen te wesen niet ghenoegh,
Om dat syn groote Const noch al veel swaerder woegh.

GEERAERT

GEERAERT SEGERS

Constich Figuer-Schilder van Antwerpen, ghestorven Anno 1651. den 18. Meert.

SEGERS die is vermaert in veer en vremde Landen
Om sijne cloecke Const, het puyck van veel verstanden
Hy was seer lieffelijck en mals in al sijn werck,
Seer krachtich in pinceel, devoot, en wonder sterck,
Die dickwils 't s'menschen hert in't aensien heeft bewoghen,
Jae menich snelle oogh voor 't leven heeft bedroghen.
ITALIEN bekent sijn hooghe weerdigheyt
Die sijne Schilder-const de wereldt door verbreydt:
Waer op Antwerpen roempt daer SEGERS was gheboren
Die was een Constich Gheest van duysent uytvercoren.
En schoon de bleecke doodt hem nu begraven heeft,
Sijn Const vol wijs vernuft noch op de aerde leeft,
En in het hemels Rijck daer leven al sijn deughden
Die hebben sijne siel van hier ghehaelt met vreughden.
De wereldt erft sijn Faem met grooten lof en prijs
Sijn deught won voor de siel het eeuwich Paradijs.
Sijn Const sal dickwils noch, jae over hondert jaeren,
Aen menich goede siel veele devoti baeren;
Midts hy de Passi Godts soo wel heeft af-ghemaelt
Dat sy uyt s'menschen oogh al veele tranen haelt.
Wanneer men sterck beloert haer soet en suyver wercken
Wat daer al groote cracht en aert is in te mercken
Waerom den Spaenschen Vorst hem thoonden groot faveur,
De la maison Royale te wesen Serviteur.
Soo wordt des' Const bemint, dat al de hooghste Heeren
Haer met den elsten staet en grootste pracht vereeren.
Gheen Keyser is soo Eel, soo rijck oft hoogh van macht
Die meer den Eeldom als de Schilder-conste acht,
Soo haest den Edelman wordt van Fortuyn verlaten
En dat hy arm (als Job) moet bed'len achter straten,
Soo hy het Edel werck der Schilder-const hanteert,
Den Eeldom t'minste niet daer door en wordt onteert.
Maer gaet hy door den noodt een ander ampt beginnen,
Al werckt hy dach en nacht, om sijnen cost te winnen.
Het schijnt dat hy daer door den Eeldom doet te cort,
Ghelijck het hedendaeghs dickwils bevonden wort.

LOWIS

GERARD SEGERS

Tres expert peinctre en grand il a faict beaucoup de belles pieces principalement en devotion, a long temps demeure en Italie comme aussi en Espaigne dont le Roy lui a honnore du tiltre de serviteur de la maison royale, tient sa demeure a present en Anvers ville de sa naissance faisant illec de belles oeuvres.

Gen. Segers pinxit. *Pet. de Iode sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

LOVVIS DE VADDER

Landtschap Schilder van Brussel.

SOo haest als *Cibele* den somer had ontsloten
En dat *Tellurus* schoot met lust was overgoten,
Van *Cloris* ghepalleert, van *Vesta* op-gheciert,
Van *Flora* met gheblompt op't schoonst ghecoloriert.
En dat het vruchtbaer hooft van *Ceres* werdt beschenen
Door *Phœbi* stralen licht, en swinters kouw verdwenen,
En dat den groenen Eyck met bladers was ghelooft
Den grijsen tijdt vergaen en van sijn kracht berooft,
Dat al de *Driades* en Somerse vrindinnen
De schoon *Castalides* en soete bosch Godinnen,
Sijn in haer volle vreught en uyterste ghenucht,
Dan sachmen VADDERS gheest maeyen des Somers vrucht,
Dan ginck hy naer het wout in't dichtste vande boomen
Om hunnen lossen aert in't leven by te comen,
Als *Titan* lach en sliep en dat *Auroor* op rees
Die hem in't groene wout veel schoon ghesichten wees,
Ter wijl hy met pinceel de cracht des booms ginck soecken,
En stelden die seer fray op fijn en effen doecken
Van voor sterck uyt-ghediept dat 't leven schier gheleeck,
Soo wonderlijck ghetoetst dat 't leven niet en weeck.
De beecxkens hier en daer met cruyt en lis bewassen
Daermen de boomen oock siet schijnen inde plassen,
De gronden wel verdeylt, 't ghebercht soet uyt ghehaelt
Daer 't flickerich ghescheen van't Sonnen licht op-straelt,
Dat wist de VADDERS gheest soo aerdich te verdeelen
Seer crachtich naer de Const met sijne verf pinceelen,
Dat niemandt in ons Eeuw sijn werck soo naer en compt
Besonder in het groot daer sijne Faem op-roempt.

AEN-

AENMERCKINGHE.

DRy dinghen sijnder inde wereldt die den Mensch meest tot de Schilder-const bewegen: dat is / het geldt / de eer / ende de liefde. Maer die beweeght wordt tot de Const ter oorsaecken van het geldt / die wordt op't lest vande giricheydt beseten/ daer hy een slave van wordt/ en dickwils verliest de volmaecktheyt en diepste wetenschap van Pictura. Ende die ghene aenghelockt wordt tot de Schildery door de eer/ die wordt beseten vande ydel glorie / hoe wel hy de uyterste wetenschap der volmaecktheyt hier door niet en verliest / maer wordt licht berooft van sijn wijsheydt. Eyndelijck die tot dese Const wordt ghetrocken alleen door enckel liefde / die en verliest gheen wetenschap / om dat de neerstigheyt verduldicheyt ende ghewillighen arbeyt hun ghedurich by blijven en hun leyden tot de verholentste volmaecktheydt der naturen. Dese leste gaeve heeft ghehadt eenen Michiel Mierevelt ghebooren van Delft, wiens Vader was eenen Silversmidt/ ende om dat hy was uytstekende fraey int Contersepten / werdt van Mauritius Prins van Oraignen seer bemint / ende voor sijnen Schilder aenghenomen. Eenen Wenslaus Coebergher die Prefect is gheweest vanden Bergh van Bermhertichheydt tot Brussel / ende eertijts menschelijck Figuer-schilder van Albertus Aerts-Hertoghe van Brabandt / was seer wonder in ordonneren ende naer het leven te schilderen / dat hy niemandt in sijnen tijdt en heeft gheweken. Eenen Gaspar Ravestijn Contersepter en fraey ordonnantie Schilder inden Haghe / heeft sijnen naem niet min als de voorgaende door sijn soete handelingh der pinceelen ruchtbaer ghemaeckt / als oock eenen Palamedes Palamedessen Batali-schilder in Hollandt / de welcke soo aenghenaem en fraey in ordonnantien sijn gheweest/ dat hun Conste by alle Lief-hebbers in groot aensien en vermogen wordt ghehouden. En noch meer andere/ die ick om cortheydt wille heb goet ghevonden in Rijm te stellen : om de Weet-lievende ende Const-minnende jeught ondertusschen een veranderinghe te gheven/ ende door langhe Prosa den lust niet te benemen.

Michiel Mierevelt.

Wenslaus Coeberger.

Gaspar Ravestijn.

Pallamedes Pallamedessen.

SIet eens den cloecken aert in d'edele Schildrijen
Van *Palamedessen* vol oorloghs vechterijen.
En steenwijckx prospectif, en netten architeckt
Daer d'uyterste der Const wordt wesentlijck ontdeckt.

De Ordonnantien van gheestighe Figuren,
Die *VVolfaert* en *Pepijn* met hulpe der Naturen
Af-maelden op den doeck oft fijn ghe schaeft panneel,
Beschamen 't leven schier, soo cloeck was hun pinceel.

De soete Const daer by van *Henderick van Balen*
Can menich droef ghesicht uyt 's menschen herte haelen
Wanneer de oogh besiet sijn Conste, heel devoot
En gheestich uyt-ghewerckt, soo wel in't cleyn als groot

Rombouts heeft oock de Const der vry *Pictur'* doen leven
En heeft haer eenen glans door haer pinceel ghegeven
Als van hem 't Crijghs ghetuygh wert aerdich af-ghebelt
Wacht-huysen daermen tuyst en met de caerten spelt.
Daermen staet sinternel oft dobbelt op de trommel
En leyt de wachten af met schrickelijck ghedommel
Oft daermen in het ront siet gheven 't stille woort
En daermen slaet revel op't sluyten vande poort.

Niet min en was vermaert *Ian VVildens* inde boomen
En *Rijckaert* in't gheberght, en losse water stroomen,
Dat al het geen Natuer can schencken aenden Mensch.
(Besonder inde Const) dat deden sy naer wensch.

Van Lier. *Peeter van Avont* was in't Naeckt oock poeselachtich
In kinders sonderlingh seer soet en wonder crachtich,
Seer mals in het pinceel, in't oogh heel aenghenaem
Waer door hy heeft verbreydt sijn eere ende faem.

Daer by van *Lonius* seer vrempt in't ordonneren
In sijn figuren vast, waer uyt de jeught can leeren.
En *Isack Mijtens* is gheweest fray in pourtret
In't Conterfeyten soet, plaisant en wonder net.

Wel hoe can mijne pen soo lanck den beck bedwinghen
Om oock den lof van *Franck* hier in het licht te bringhen
Eerst hoe *Sebastiaen* met rijpe aerdicheyt
Te schild'ren wist 't ghewoel van Oorlogh ende strijt

In

In landtschap en figuer heeft hy oock uytghesteken
En heeft in sijnen tijdt niemandt daer in gheweken,
En daer by *Gabriel* was soo in Const volmaeckt
Dat hy *Picturas* gront in alles heeft gheraeckt.
Den *Ionghen Franck* in't cleyn soo geestich en manierich
Soo los en abondant, soo crachtich, eel en swierich,
't Ghen' sijnen lichten dach naer Const soo wel ontfanght
En met een goet fatsoen in een soo geestich hanght
Dat sijn vermaerde Const aen niemandt en sal wijcken
Soo naer compt sy Natuer, jae 't leven schijnt te g'lijcken.
Ist in Historien van 't Nieuwe Testament
Oft oudt Romeynsche volck, 't ghewoel is sonder ent.
Het gen' sijn eel pinceel daer in wist af te malen
En met een lossen aert seer crachtich uyt te halen,
Waer af de wereldt noch al lanck ghedencken sal
Want daer geen schimpers tongh op spouwen can haer gal.

VVENSLAUS COEBERGER

Van Brussel.

SChoon dat de bleecke doodt, *VVenslaus* herte trof,
Sijn Const het leven houdt, en wordt begaeft met lof.
Den *Erts-Hertoch Albert* die heeft oock wel gheweten
Dat sijn Const overliep, van wonder fray secreten.
Daerom namp hy den geest, van *Coeberghs* Conste waer
Die was in sijnen tijdt, den grooten Constenaer
Te hand'len met pinceel, besonder in Figueren
Die schier het leven gaf aen alle sijn Postueren
Hy is door sijn verstant en Const begaeft pinceel
Gheworden 's wereltds eer, en nu des Hemels deel.

GASPAR

GASPAR RAVESTYN

Schilder vanden Haeghe.

HEt huys van *Ravestyn* placht eertijdts te floreren,
Door al het groot besoeck van d'Eeel gheboren Heeren,
Die daer met grooten lust, jverich dronghen aen
Om door *Picturas* Const op het panneel te staen.
Die *Ravestijns* pinceel soo levendich af maelde
Dat hy in het pourtret de meeste eer behaelde.
Waer in den Prins van't Landt oock schepte sijn vermaeck,
Midts dat in *Gaspars* werck het leven maer ghebraeck.

PALAMEDES PALAMEDESSEN

Batalie Schilder in Hollandt.

IS PALAMEDES op-ghekoestert
Van Mars, oft wel de wree Bellon.
Oft vande furien ghevoestert
Het schijnt hy is des Crijghs-Godts soō.
Om dat sijn Cloeck vernuft het leven
Soo heeft door sijn pinceel ontdeckt,
En sulcken cracht aen Const ghegeven
Dat daer maer 't leven in ghebreckt.
Wanneer hy in sijn wonder belden
Heel legher-tochten druckten uyt,
En 't Crijgs-volck in slagh-ordē stelden
Daer jeder tracht naer roof en buyt.
'tSchijnt datmē hoort de trommel roerē
En 't moort-trompet gheblasen wort
Daermen siet de standaerts voeren
En menich herten Coghel snort.
Den rooc door al het grausaem schietē
Verdooft de ooghen met torment,
En al het droevich bloet vergieten
Het schijnt te nemen noyt geen endt.
Daermen menich helt siet sterven
Door het spelen der Canons
Door het houwen ende kerven
Daermen breckt heel schadrons.

MIC-

MICHIEL MIEREVELT

Schilder van Delft.

DE Mier, die heele somer daeghen
Is besich in het groene veldt,
En schier door aerebeydt verstelt
Om Coren-graentjens wegh te draeghen.
(Provisie voor de winters kouw)
Op dat sy die dan eten souw.
Soo sachmen *Miereveelts* ghedachten
Oock swieren op het glad panneel
Door Conste van sijn eel pinceel,
Waer med' heel daghen ende nachten
Hy was becommert inden gheest
Oft hy een Miere had gheweest.

CORNELIS SCHUT

Schilder van Antwerpen.

EN had de Eel Pinceel van *Schut* niet cloeck gheweest
(Waer uyt Natura soogh het leven vanden Gheest)
Den roem van haere Const en waer hier niet ghestelt,
Van Dyck en had oock noyt sijn wesen af ghebelt.
Midts d'overvloedigheydt van *Nazos* Poesy
Leeft ordonnantich-rijck in alle sijn Schildry.
Het werck bethoont de daet, wat dient het meer ghefeyt?
De Druck-pers wijst oock aen sijn Const vol aerdigheyt.

IOAN-

IOANNES SNELLINCKX

Schilder van Antwerpen.

DEn Snellen gheest in *Snellinckx* wercken
Compt ons *Pictura* oock versterckeken,
Die door haer cracht der Const bedroogh
Al menich scherp' en snelle oogh.
Wanneer men sach het tweede leven
In sijn Tapecery gheweven,
Waer in met snel en stouten aert
De ploeyen cloeck sijn uyt-ghespaert.

CORNELIS DE VOS

Schilder van Hulst.

HOe can mijn penne stille staen
En haren jever doch vergaen
Ter wijl' de Gheesten soo vermeeren
En door hun Const dit boeck vereeren,
Ghelyck de wercken vande *Vos*
Seer aerdich, swirich, sterck en los,
Die my soo veel materi schencken
Om hunne cracht te doen ghedencken,
Dat ick daer af niet veel en segh,
Midts Faem al langh hun eer heeft wegh.

HORA-

HORATIO GENTILESCO
Italiaenschen Schilder.

HOe geestich en gentiel, hoe fray in't ordonneren
Was *Gentilesco* niet in doecken te stofferen,
Te schild'ren naer de Const, naer reden en Natuer
Besonder in het groot, in Landtschap en Figuer.
Soo fray en aenghenaem, soo mals en soet verdreven
Dat hy het leven schier aen stof en asch cost gheven,
Daer ons de rasse Faem ghenoegh van openbaert
Die sijn eel Schilder-const de wereldt door vermaert.
De vrinden van *Pictur* beminnen sijn Pinceelen
Om hun gentiligheyt, die sy ons mede deelen
En schencken aende oogh van die de Const bemint
Daermen jentilen aert (als inden Naem) in vindt.

ANDRIES VAN ARTVELT.
Zee Schilder van Antwerpen.

HEt swalpen vande Zee, en 'truyschen vande baren
Waer op men siet soo veel bepeckte Schepen varen,
Daer geene weghen sijn, die jemandt speuren can
En waer in dat versuypt, soo menich oorloghs man.
Die somwijl calm en stil, en somtijts wel soo wonder
Door 't heete blixems vier, den wint en hollen donder
Door onweer en Tempeest haer soo grammoedich thoont
Dat selver, die het diep van haren schoot bewoont.
Wordt bangh door kille vrees, en al sijn leden beven
Het gen' *Artvelt* soo fray gheschildert heeft naer 't leven,
En selfs ghejnventeert, soo crachtich en soo soet
Oft hy van jonghs af aen waer op de Zee ghevoet.

ARIAEN VAN UYTRECHT.

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1599.
Ende ghestorven Anno 1651.

OM dat Adriaen van Uytrecht was een Schilder seer vermaert door de natuerelijcke Const die hy wist uyt te wercken in vruchten / soo levende als doode Beesten / ende besonder: Indiaense Vogels en ander Pluymghediert. Soo heeft de faem hem oock willen ghenoeght hebben onder het ghetal der onsterffelijcke Geesten / want sijn wercken meest te sien sijn by de grootste Monarchen vande wereldt. Uyt dien dat hy Vranckrijck / Provensen / Italien / Duydtslandt / ende meer ander deelen des wereldts ghesien en door-reyst heeft daer hy al menighe vruchten van sijn pinceel tot een eeuwighe ghedachtenis / ende tot roem van sijnen Naem heeft achter-ghelaten / waer in te sien is / hoe goedertierentlijck den natuer hem moet gehandtreyckt hebben / die door de lichaemelijcke schoonheyt / ende uytterste bevallijckheyt in sijn Const af te belden in groot aensien / ende weerde by den groote Vorsten gheweest is. Waerom werdt den grooten Schilder Apelles anders op-ghetrocken by Alexander den Grooten als om dese Const / waerom werdt den Thebeschen Arristides in weerden ghehouden / ende van Mirason Coninck van Elatea bemindt als om dese Const. Waerom werdt Ian van Eyck vanden Graef Philips van Charlois verheven als om dese Const. Waerom heeft Carolus Quintus Albert Duret de grootste eer bewesen als om dese Const. Hans Holbeen heeft om sijn Const het uyterste weldaet ontfanghen van Henrick den Achtste Coninck van Engelandt, eenen uytghenumten Schilder by Naeme Geeraert Dou placht Iaerelijckx te trecken vanden Agent van Sweden duysent guldens / om maer alleen te hebben het eerste ghesicht van sijn Conste die hy met de Edele vry Pinceel ten voorschijn bracht / ende meer vremde weldaden hebben verscheyde Const-minnende Schilders van veel Monarchen des wereldts ontfanghen. Ghelijck oock onsen Voorschreven Adriaen van Uytrecht groot ghelück heeft ghevonden by den Coninck van Spanien en ander Heeren alleen om sijn cloecke handelinghe inde eel Pinceel.

Hy heeft door sijne Const in beesten en in vrucht
Bewesen sijnen aert tot menich gheests ghenucht,
Want waer dat al sijn werck by jemandt heeft ghebleken
Is by de handelingh van *Snyers* vergheleken:
In Duydtslandt vintmen veel van sijn Const-rijcke handt
Van groote cracht en prijs, gheschildert met verstant.

GUI-

ADRIAN VAN UTRECHT

Ne en Anvers, lan 1599 le 12.me de Ianvier, il est un paintre fort renomé partout. son excercice est en fruicts, animaulx mortes, et vifs admirablement, principalement les poulees, cocq d'Indes, et autres oiseaux. on voit de ses œuvres aupres l'Empereur, le Roy de Espaigne, et plusieurs autres grandes princes et au pays d'Hollande. il at ete en France, Provence, Italie, et en Almaigne. et il se teint en la Ville d'Anvers. Ioan Meyssens pinctor excud. Conra. Waumans sculp.

GUILIAM EN GILIS BACKEREEL

Schilders van Antwerpen.

HOe wonder heeft Natuer twee geesten op ghekoestert
Twee Sonen van *Pictur'* en aen een borst ghevoestert,
Die voerden eenen Naem, nochtans geen een Pinceel
Verscheyden inde Const, en beyd' ghenoempt *Backreel.*
Den Eenen wist den gheest in Landtschap te ontdecken,
Den And'ren de Natuer der Menschen te voltrecken.
Den Eenen hiel den sot met 's wereldts domme pracht
Den And'ren heeft al meer den staet en d'eer gheacht.
Den Eenen stierf te Room, t'Andtwerpen stierf den And'ren
En sijn ghewis al veer begraven van malcand'ren.
Nochtans hun beyder Const noch inde wereldt leeft
Die aende jonghe jeught al groote leeringh gheeft.

IAN DE VVAEL

Schilder van Antwerpen sterft Anno 1633.
oudt sijnde 75. jaeren.

VOorwaer men behoeft gheen sonderlinge proeve om te bethoonen dat Pictura is verciert met veel gaven die sy door de soete en stille Oeffeninghe schenckt aende Constenaers / ende doet de jonghe jeught op haer schoonheyt verlieven / de welcke gheen moyt oft arbeydt en sal sparen om de volmaecktheydt van haer achtbare Const soo veer te verleyen dat sy op het leste de selve eens compt te winnen / haer gheduerich met een soet vermaeckelijck behaghen aensiende / om tot de hoochste eer der glorie te gheraecken / dit can ghetuygen het leven van Ian de Wael die sijnen tijdt inde handtteringhe van Pinceel soo wel heeft waer ghenomen by den Ouden Franchois Francquen van Herentals (waer by hy ghelecrt heeft) dat hy sijn selven op corten tijdt bequaem vondt met sekeren Ian de Mayer te reysen naer Parijs, welcken Ian de Mayer oock een goet Schilder is gheweest alwaer hy (niet door de fortuyn van gheluck) maer door sijn Const alleen / rijckelijck werdt begaeft met veel eer / lof / ende groot vermoghen. Want hy heeft in sijnen tijdt veel fray en nette dinghen ghemaeckt en hadde een gratie van seer plaisant / ende lieffelijck te schilderen naer reden ende natuer.

IOOS VAN CRAESBEECK.

MEt het selve gheluck is oock ten hoochsten vereert gheweest sekeren Ioos van Craesbeeck den welcken van sijnen stijl was eenen Backer ghebooren tot Brussel, ende ghelijck Quinten Mathijs door de cracht der liefde (die eerst eenen Smidt was) quam tot de oeffeninghe der vrij Schilder-const ghelijck sijn grafschrift tot een eeuwighe memorie binnen Antwerpen ghetuyght / ende seyt aldus: Conubialis Amor ex Mulcibre fecit Apellem. Dat is: naer onse Tael op desen sin te verstaen: dat de houwelijckse liefde van eenen Mulciber (ofte smet) eenen Apelles heeft ghemaeckt. Soo is desen Ioos Craesbeeck niet door de cracht van sijn pael maer door den drinck-pot ghecomen tot den vollen smaeck van Picturas soetheydt/ want ondertussen met dien grooten Meester Abraham Brouwers cliebende een stoopken en stoppende een toeback-pijpken / heeft hy allenskens de Schilder-const aenghenomen ende den oven verlaten/ siende segh ick ondertussen Brouwers dese Const handteeren / die hy met een wonderlijcke opmarckinghe soo wel wist naer te volghen datmen hem voor den tweeden Brouwers heeft ghehouden / ende ghelijckmen seyt voor een spreeckwoordt: soo d'oude songhen / soo pypen de jonghen / soo is de handelingh van Craesbeeck inde ghesteltenis des gheests ende Ordonantien met Brouwers Const over een ghecomen. Niet alleen in wercken / maer oock in manieren met boertighe aperyen te schilderen / en kluchtighen handel van leven te bedrijven / en ghelijck hy eenen gauwen snaeck en drollighen grol was / soo heeft hy eens (aenden esel sittende) een viese inbeldinghe ghecreghen / latende hem voorstaen dat sijn vrouw liever een ander sach als haeren man / en om eens te proeven oft 't selve oock waer was / soo heeft hy sijn wambas van voor ontcnopt ende op sijn bloote borst gheschildert een seer afgrijselijcke wonde met roode verf haer verthoonende soo natuerelijck ofter een waerachtighe wonde in sijn lichaem hadde gheweest / en sijn temper-mes oock met roode verf beschilderende / gonck plat op de camer uytghestreckt ligghen en schreeuwende seer grouwelijck om hulp al oft hy de doodt op de lippen hadde / sijn vrouwe comende met verhaestheydt boven ghelooppen / en siende haren man daer ligghen (die haer wijs maeckte dat hy by ongheluck in't mes ghevallen hadde) begost te lamenteren ende de wonde te cussen. Waer op Craesbeeck in dese oft diergheliicke woorden antwoorde: Nau ghy sottin houdt u backhuys ick sien wel dat ghy my lief hebt ick en ben noch niet doodt. Sulcken ende meer ander cluchtighe trecken heeft desen Craesbeeck in sijn leven uytghewerckt / en om datmen naer sijn doodt sou sich uyt de af-beldinghe van sijn wesen wat leven hy heeft ghelept / emmers van wat conditie oft natuer hy is gheweest en heeft hy met geen beschrijf vande pen / maer met de pinceelen ghethoont in sijn poertret / daer hy sijn selven niet en flateert met schoonheydt/ maer meer mismaeckt schilderde als hy in sijn selven was / sijnde somwijl gheschildert gapende / andermael spouwende oft maeckende eenighe grillen en treckinghen in't aensicht door het tongh-bijten vanden annijs / op eenen anderen tijt met een plaetster op de een ooghe / en voorts ontallijcke schijters / spouwers/

tuysers/

tuysers / dronckaerts / bordeelders / luysers / slapers / sangers / en andere vuyligheden heeft hy gheschildert met groote neerstigheyt ende studie die by de Const-kenders seer worden gheprezen : waer op wel past dit volghende veers :

Al 't gen' werdt af-ghemaelt door Const-pinceel van *Brouwer*
Was eenen satterick, n'en schijter ofte spouwer,
En soo den Meester was soo was oock sijnen Knecht
Want *Craesbeeck* Schilderden oock tuysers oft ghevecht.

ABRAHAM MATHYS

Van Antwerpen.

TEn is niet te verwonderen dat in voorleden tijden in onse Nederlanden de Edel vry Schilder-const werdt gheoeffent sonder gheleertheydt oft studie/ die de Italianen uyt de Antieque Belden hebben bespeurt. Soo is nochtans te verwonderen vanden welstandighen aert en crachtigh wesen die sy soo vroegh lieten sien in hun belden soo fray ghestelt ende wel ghecoloriert als oft sy het uyt den Natuer gheleert hadden / ghelijck ghemerckt can worden aende Wercken van dien grooten Gheest van Abraham Matthijs / die met sijn weerdighe pinceel-streecken en lossen aert tot de volmaecktheydt van Pictura is ghecomen als ghenoech aen al sijn wercken binnen de stadt Antwerpen ende meer andere plaetsen te sien is.

ADAM

ADAM WILLAERTS

Gentil paintre de mers, bateaux et de petites figures, sur le rivage, ports, et dans les petites barcques. il est ne en Anvers en l'an 1577. et il a pris sa demeure dans la ville d'Utrecht.

Ad Willaerts delin. — Fr. vande Steen sculpsit. — I. Meyssens excudit.

ADAM VVILLARTS

Van Antwerpen, ende ghestorven tot Vytrecht.

ONtwaeckt mijn slap vernuft, wilt uwe Consten drijven
Om uyt een goede jonst een geestjch rijm te schrijven
Tot lof en meerder eer van *VVillarts* cloeck verstant
Die door sijn eel pinceel de jeught heeft ingheplant
Veel leersaem onderwijs, van 't leven 't achterhaelen
Om 't leven met pinceel in verven af te maelen.
Want *VVillarts* Schilder was daer by oock goet Poeët
Die wist *Picturas* cracht, die eenich Schilder weet.
Daerom wanneer den gheest wordt tot des' Const ghedreven
En tracht door sijn verstant te comen by het leven.
Soo dient hem een ghemoet vol rijpe raetsaemheyt
Waer in het jnnich mergh van alle reden leyt,
In dese Const daer is een wetenschap verborghen
Die menichmael 't ghedacht perst met veel diepe sorghen,
'T ghepeys dwaelt hier en daer en staet gheheel beroert
Om dat somwijl den lust een strenghen oorlogh voert
Teghen den swacken gheest, wanneermen vroegh wilt weten
Picturas diepe cracht, en soeckt haer deught te weten.
Want haer verholen deught heeft seker al veel in
Haer Const die wordt verstaen op veel verscheyden sin.
Des' Const vol rijpe deught wist *VVillarts* wel te vatten
Als blijckt aen d'eel Schildry vol rijckelijcke schatten
Die hy ons achter laet soo fray en wel ghedaen
Dat sy op't plat panneel ghelijck het leven staen.
In water, brandt, figuer, Zee-haven en Rivieren
Daer med' wist hy seer net sijn handelingh te cieren
Besonder in het cleyn, t'gen' *Vytrecht* tuyghen can.
Die sijne selsaem Const maeckt kenbaer alle Man.

IEAN

IEAN GUILLAUME BAUUR

Natif de Strasbourg, il faisoit merveille en la miniature, il a demeuré a Rome chez le duc de Brassignano. l'an 1637. il estoit a Venise; et de la il est venu vers l'Empereur d'Almaigne Ferdinand, à Vienne, estant son paintre, mourut l'an 1640.

Io. Guillelmus Bauur pinxit. *I. Meyssens fecit et excudit.*

P

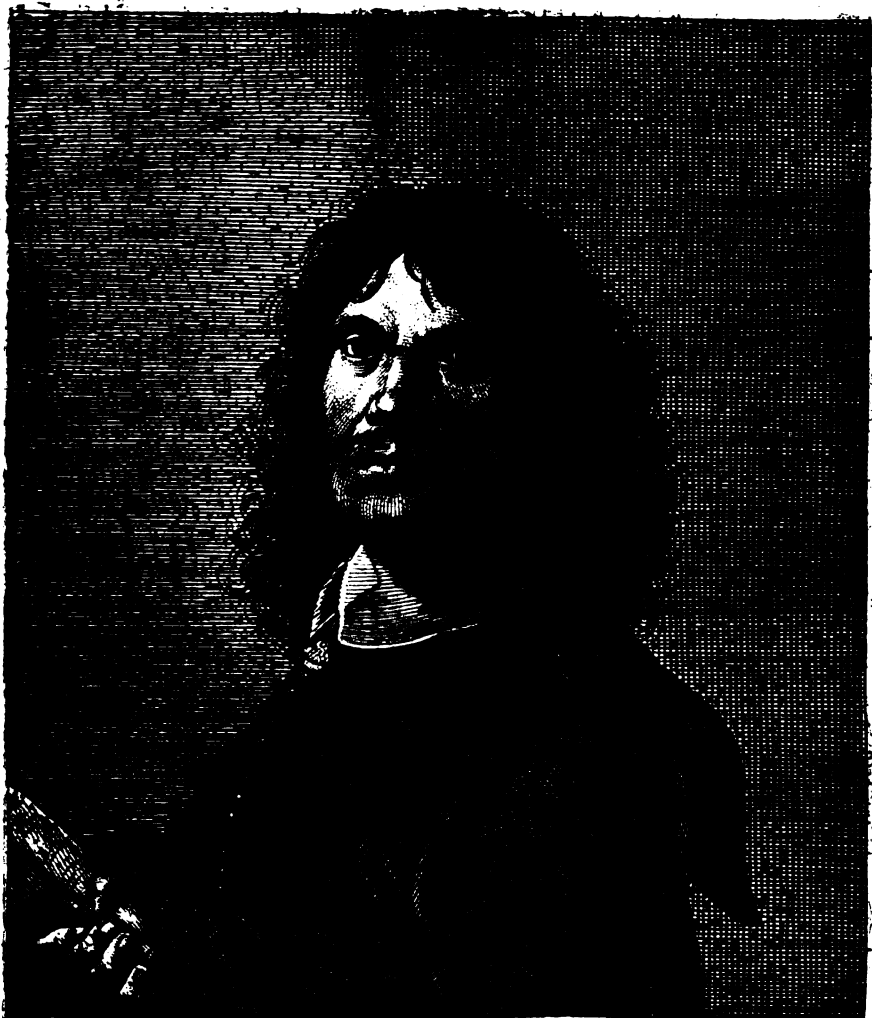
IEAN GUILIAM BOUVVER

Conſtigh Schilder van Straesborgh, ſterft Anno 1640.

OM te thoonen wat de edele Schilder-conſt oock in waterverf oft verlichterije vermach / can gheſpeurt worden uyt de uytnemende Wercken van Jean Guiliam Bouwer, die mirakels vande Natuer ſchijnen te weſen / welcken Bouwer door ſijn Conſt Schilder is gheweeſt vanden Keyſer Ferdinandus den III. ende den Hertogh van Braſſiano tot Roomen. Welcke Conſt den ſelven Bouwer heeft willen ontſterffelijck maecken; want de nettigheyt / ſuyverheyt / edelheyt / ſnelligheyt ende ghewoel van cleyn Figuerkens ſoo verr' als de ooghen connen draeghen / en ſoo cleyn als ſy connen ſien / en is met de pen qualijck te beſchrijven / en ſoo ſeer niet uyt te drucken als de eer van ſijn werck wel verdient. By d'edelſte Princen des Landts en de ijvericſhte Conſt-beminders zijn ſijn wercken in groot aenſien / ghelijck Anthonio van Leyen Mecenas van dit Boeck oock doet ghetuyghen door twee edel en ſuyver Ordonnantien in water-verf verlicht / af-beeldende den Legher van David, daer Abſalon aenden boom hanghende wordt van Ioab doorloopen / ende noch een ander vande ſelve grootte / de welcke ſchier alle Conſten des wereldts beſchamen door de edelheydt en ſuyver nettichheyt die daer in te beſpeuren is. Waerom den ſelven Willem Bouwer noch al meer lof verdient / en behoorden toeghewijt te worden als ick hier met mijn cleyn vermoghende pen voorts brenghe; waerom niet qualijck en wordt ghevueght op ſijne Conſt dit dus luydende ghedicht.

Can *Bouwers* cloeck Pinceel ſoo ed'le wercken bouwen
Op een ſoo cleyn begrijp van weynich parckement,
Waer op heel Leghers ſtaen, die vechten, kerven, houwen;
Iae ſchier ontelbaer zijn en woelen ſonder endt;
Soo moet de raſſe Faem van *Bouwer* eeuwich roemen
En blaſen met 't trompet tot een ghedachtenis,
Dat jeder *Bouwer* moet den overvliegher noemen,
Daer niemandt ſchier ſoo by in Conſt ghecomen is.

NICO-

NICOLAS KNVPFER.

Peintre artificieux en figures. Il fit son apprentissaige a Lipsic, chez Emmanuel Nyssen, l'an 1603. et du depuis a Magdembourg. Il vint l'an 1630. tenir sa residence en Vtrecht, chez Abraham Blommart, ou il at mis au iour quantité de pieces admirables tant pour le Roy de Dannemarc, comme pour aultres grands Princes et personnes curieuses.

Nicolas Knupfer pinxit. *P. de Iode sculpsit.* *Ioannes Meyssens excudit.*

NICOLAES KNUPFER.

Nicolaes Knupfer is gheboren van Lipsic Anno 1603. van Eerlijcke Ouders/ die dese treffelijcke Schilder-const van jonghs af is aengheboren uyt de Natuer; want sijn Vader hem ter studie ghestelt hebbende/ was meer gheneghen om mannekens op papier te maecken als te schrijven den Thema die hem vanden Meester ghegheven was / en al was sijn Meester hem somwijl daer over berispende / ende dat hy niet min vanden Vader ghecastijdt en wierdt / ende menighe statighe roede creegh/ om dat hy de boecken van binnen en buyten beladde met Figuren / Peerdekens / en alderhande Beestjens soo hem de Natuer aenwees/ soo en waren de muren van sijn huys daer oock niet vry af. Onder al hadde hy op de muer van sijn camer seer gheestich af-ghebeldt de Historie van Ulysses, daer Homerus af schrijft/daer den selven Ulysses naeckt is comende by Nausica. waerom hy oock vande Meydt leelijck afghetrocken werdt / midts de muer (naer haer oordeel) met de swerte col' bedorven was / tot dat den Vader (siende hem meer gheneghen tot de Schilder-const als de studie,) hem alle de Ambachten die hy bedencken cost / gheschreven hadde op het papier/ en sijnen Sone voor hiel om daer uyt een te kiesen die hem behaeghde: die niet anders en verkoos als dese vry Schilder-const die hem aengheboren was / en eerst besteedt zijnde by eenen Schilder ghenaemt Emanuel Nijsen, daer hy twee Jaren by woonde/ werdt meest ghebruyckt voor eenen Knecht om den deghen achter hem te dragen; dan t'selve Ampt moe zijnde/ quam tot Maeghdenborgh/ daer hy sijnen cost won met Pinceelen te binden: daer naer by eenen Cladder gheraekende nam hy daer in corten tijdt soo aen/dat hy daer by gheblevén is tot sijn 26. jaren/en comende in't jaer 1630. wederom tot Uytrecht, en siende hier en daer seer fraey en aenghename dinghen van Pictura, werdt tot de Const soo ghepreckelt/ dat hy sijnen iever ende lust te kennen gaf aen Abraham Blommaert, den welcken hem in sijnen winckel een plaets verleende / alwaer hy eerst door neerstighe oeffeninghe ende goede onderwijsinghe is ghereackt op den trap van Picturas volmaecktheyt ende is soo verre ghecomen/ dat hy voor den Coninck van Denemarcken ghemaeckt heeft drij constighe Stucken af-beldende sijn Gheslacht en andere Velt-slaghen/ daer sijn Voor-ouders in gheweest en de victorie behouden hadden. Voorts heeft hy noch seer veel seldsame Schilderijen ghemaeckt die tot Amsterdam / Uytrecht / ende meer vermaerde plaetsen te sien zijn.

Homerus.

Hoe can *Picturas* school dan oyt eens gaen verloren,
Ghemerckt noch daghelijcks des' Conste wordt herboren?
Soo daer maer eenich gheest door ouderdom vergaet,
Soo sietmen dat al weer een nieuw verstandt op staet.

IEAN

IEAN BYLERT

Paintre fort adroict en son art, il faict bien ses ordonances. ses figures sont mediocrement gran- des, et extremement douces. il est fils d'un vitrier, natif de la ville d'Utreht.

Io. Bylert pinxit. Petr. Balliu sculp. Io. Meyssens excudit.

IAN BYLERT

Schilder van Vytrecht.

HEt jnnich vanden lust en is niet t'overweghen,
Soo haest hy inden Mensch tot Consten is gheneghen;
Als 't pandteier van sijn Deught beschaemt wordt in 't ghemoet,
Van liefd' en jever, dan wordt d'edel Const ghevoet.
Dit leert ons d'oude Faem van over langhe jaren,
En compt met goet fatsoen ons claerlijck openbaren,
Hoe altijdt inden Mensch erst eenen lossen lust
Die in het goedt oft quaedt soeckt sijn volkomen rust.
Maer soo hy buyten spoor van neerstigheydt wilt springhen,
Soo schijnt het traegh ghemoet den jever om te bringhen.
Voorwaer die eens de cracht van dit verwert gheschil
Met rijpheyt overleyt wat dat ick segghen wil,
Sal vinden metter daet hoe dat den roep des Heeren
Sich anckert inden Mensch, om tot de deught te keeren
Van eenich edel werck, oft tot Godts eyghen dienst,
Waer in dat samen steckt een over-groote winst.
Dit sien ick wel te recht in BYLERTS soete dinghen,
Die hy met sijn pinceel wist geestich voort te bringhen,
Dat hy van joncks af is tot Consten aen-gheport,
Midts sijn seldsame Const voor goedt ghehouden wort,
Dat sijnen jever-lust den tijdt heeft waer ghenomen,
En is door neerstigheydt in grooten naem ghecomen,
Tot eenen naem die is by ons onsterfelijck,
N'en naem die is bekent in menich Coninckrijck.
Die daer van jeder wordt ten hooghsten op-ghetoghen,
Midts dat sijn weerde Const is van veel crachts vermoghen
Die noyt vergaen en sal uyt 's wereldts ghedachtenis;
'T gen' UYTRECHT best ghetuyght, daer hy gheboren is.
Sijn dinghen zijn soo soet en lieffelijck ghedommelt,
Soo wel ghecoloreert, verdreven en gheschommelt,
Dat de Natuer daer voor is menichmael verstelt,
Wanneer sy als Copy staet neven BYLERTS belt.

IOAN-

IOHANNES VAN BALEN.

Bon Painctre en petit et en grand, il a este quelque temps en Italie, a pris son Commencement, aupres son Pere Henderic van Balen, Il fut ne en Anvers l'an 1611, ou il se tienet mentinant,

Iohannes van Balen pinxit. W: Hollar fecit I: Meyssens excudit

IOANNES VAN BALEN

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1611.

VAn *Balen* (die in Conſt oock ſeer ervaren was,
En brocht het leven ſchier (door Conſt) in doode aſch,
'T gen' hy met d'eel pinceel ſeer geeſtich maelden af)
Is door de bleecke doodt ghetrocken naer het graf.
En ſchoon hy deſe Conſt had vanden Vaer gheerft
Die op deſ' wereldt blijft, en nimmermeer en ſterft:
De handt is doodt en vrot, die wel gheſchildert heeft,
Maer ſiet van *Balens* gheeſt in hare Conſt noch leeft.
Sijn Conſt leeft door den gheeſt, den gheeſt verweckt de Faem,
Om door de Conſt te doen verrijſen ſijnen Naem.

AEngheſien dat de vry Pictura oft Schilder-conſt van ſoodanighe cracht is/ dat ſy naer hondert en meer jaren den Schilder (in manier van ſpreken) can doen verrijſen/ dat is de wereldt door verbreyden den Naem van ſoo grooten Conſtenaer/ die nochtans alsdan inde wereldt noyt gheſien oft in Perſoon bekent en is; want buyten alle twijfel soo verandert de wereldt alle hondert jaren/ en naer hondert jaren can den Naem van eenen Schilder door Conſt noch leven ende bekent zijn/ ghelijck de ſeldſaeme Schilderyen/ ende gheſneden Beelden tot Roomen ende meer andere plaetſen de namen van ſoo veel Conſt-hanteerders (die nu drij hondert en meer jaren overleden zijn) tot op den dach van heden noch doen leven/ daer ſoo menich gheleert Man van ſchrift ende hunnen lof tot verſterckinghe der Schilder-conſt verheft. Want hunne wercken de heele wereldt beroeren om van hen te ſpreken; en hoe wonder van conſt en cloeck van geeſt ſy gheweeſt zijn/ ende hoe langh ſy gheleeft hebben/ het eynde is gheweeſt de doodt. Dien grooten Meeſter Giotto, die door ſijn vremde ordonnantien ende uytmuntende Conſt vanden Coninck van Napels ſoo werdt in weerden ghehouden dat hy hem verſach met hondert goude Croonen jaerlijcks uyt de incomſt vande Stadt/ boven t'gene hy met de Pinceel noch verdiende; heeft nochtans door de doodt alle deſe gaven moeten verlaeten ende ghewonnen eenen onſterffelijcken Naem. Eenen Leonardo Davinci heeft door ſijn treffelijcke Conſt het hert vanden Hertoch van Milanen ſoo becoort ende tot hem ghetrocken/ dat hy van hem door een teeckeningh creegh ontallijcke giften; en op d'eynde van ſijn leven ſlau wordende is inde armen vanden Coninck van Vranckrijck gheſtorven; ſoo veel vermocht de edelheyt van ſijn Pinceel dat ſoo grooten Monarch des werelts ſijn armen niet en heeft ghespaert om te laten dienen in plaets van het doodtbed van eenen Schilder. Anthonio Corregio, Raphael Zanſio van Urbijn, Polidor,

Polidor, Michiel Angel, Iulio Romain, Pierijn del Vaga, Baccio Bandinelli, Baſſan, Tinturet, ende meer ander hebben door hun mirakeleuſe Wercken ende wonder Conſten / Pauſen / Keyſers / Coninghen / Hertoghen / en Princen tot hun ghetrocken / ende de Conſt ſoo doen verheffen / dat ſy onweerderelijck wordt ghehouden by de gene die de ſelve voor dieren prijs heeft connen coopen. De Edelheydt en vaſte gheſteltenis der Conſten die oock eenen Carats, Franciſco Primatrice, Georgio Mantuaen, Franciſco Salviati, Julio Bonaſſoni, Andreas de Monteigne, Petro Teſta, Guido Rhenus, Paulo Verroneus, Dominiquin, Iean Benedetti, en menighe andere hebben uyt-ghewerckt en is met geen goudt te betaelen door de aerdigheyt en wonder cracht die daer in te ſien is / waerom dit cleyn en cort veers tot hunnen Lof niet qualijck en paſt / het welck ick in wijder Materie en overbloedigheren ſin ſou uytghebelt hebben / dan aenmerckende dat ick qualijck het eyndt van hunnen Lof ſoude connen vinden / en hebbe t'ſelve niet noodigh ghevonden / uyt redenen oock dat hen wercken ghenoch bekent ende door haer ſchrijven van verſcheyde gheleerde Italianen onſterffelijck ghemaeckt ſijn.

Italien dat roempt op 't puyck van haer Schildrijen,
Die menich Neerlandts gheeſt gaet als een Vrijſter vrijen,
En ſoeckt daer in ſijn luſt te ſpijſen naer den eys,
Gheen ſandt oft hooch gheberght beſwaren ſijne reys.
Om dat hy winnen ſou de Roomſe Schilder-jonſten
Alwaer den Tiber laeſt *Picturas* diepſte Conſten,
Ghelijck aen d'eel Pinceel van *Raphael Vrbien*
En *Michiel Angelo* ooghſchijnlijck is te ſien.
En noch veel gheeſten meer tot Room op t'hoochſt verheven
Daer ſy door hunne Conſt onſterflijck ſullen leven,
Om dat gheen leven in hun edel Conſt ontbreckt
Waer aen heel Nederlant haer cloeck Verſtant ontſteckt.

Fruſtra fit per plura quod per pauciora fieri poteſt.

'Tis te vergeefs met veel gheſeyt, t'gen' worden can in't cort verbreyt.

Aenmerckinghe op de doodt
Die het eynde is van alle dinghen.

Nil aliud ac vmbra, atque flatus est homo. Sophoc.

ECce sumus puluis, sumus ecce miserrima tellus
Et nostri fugiunt (vt levis aura) dies.
Solvimur vt nebulæ, surgens & in aëra fumus
Lamp. *Et veluti solui sola pruina solet.*
Carpimur vt stipulæ rapido carpuntur ab igne,
Nil nisi viuendo somnus & vmbra sumus.
Vnde igitur fastus venit, vnde superbia nobis?
Quos fatum, præter tot mala, triste rapit.

Quand au cercueil la Mort le Corps faict deualler,
Helas qu' est ce de Nous? si non vne fumée,
Vn ombre, ou vn fantosme esuanouy en l'air,
La vie humaine est courte & de peu de durée.

Lib. 1. Od. 4. *Pallida mors æquo pulsat pede pauperum*
Tabernas regumque turres.

Als ick met rijp verstant eens neerstich gaen bemercken
Het leven vanden Mensch en al sijn ydel wercken,
Soo vinde ick anders niet als slechts een handt vol stof
T'geen met den wint vergaet, als blommen vanden hof.
Ist Paus oft Cardinael, sijn't Bisschops oft Prelaten,
Sijn't Keysers, Coninghen, Princen en Potentaten,
Hertogh, Graef oft Baron, sijn't Oversten in strijt,
Ist edel oft onedel, de doot hen niet en mijt.
De doodt de schrale doodt compt voor Paleysen cloppen
En brenght de Princen om, sy mijdt geen edel coppen:
Sy viert geen Constenaers, hoe rijck oft hoogh gheleert,
Al wat eens leven creegh, wort vande doodt verteert.

Het

Het leven gaet voorby ghelijck de water ſtroomen,
Al wat het leven is, ghelijck ick by de droomen,
[a]Oft by een gulde handt die op den wijſer ſtaet
En wijſt ons aen 't getal van elcke ur' die ſlaet.
[b]Soo gaet den tijdt voorby, den tijdt cant al vernielen;
Den tijt verſlijtet al, de doodt cant al ontſielen:
Het gene dat beſtaet int lichaems eygendom,
Is brooſer als een glas en weecker als een blom.
[c]Een ſchaduw' eenen damp, ſegh ick, iſt s'menſen leven,
Dat (als den dicken roock) is inde locht verheven,
En als een bobbel ſchoon in jemants ooghen ſchijnt
Die op een oogenblick vergaet en weer verdwijnt.
Hoe jeughdich, ſterck en vroom, de doodt cant al verraſſen,
Sy brenget al tot ſtof, tot wormen aes, en aſſen.
Ons erfdeel is de doodt, die niemant niet en ſpaert:
Ons eynde is wat ſtroy, een planck, een ſchupken aert.
Gaet jemant maer voorby daer menſchen beenen leggen,
Ick vraegh' hem oft hy wel aen my ſou connen ſegghen,
Wie daer van gheeſtelijck oft weerlijck is gheweeſt,
Was arm oft rijck van ſtaet, was plomp oft cloeck van geeſt.
Daer jeders ooghen ſijn van wormen uytgheſoghen
Die nu ſijn ſonder ziel en ſonder nachts vermoghen;
Daer leyt den Bedelaer by Coninck ende Prins,
Daer ſietmen dat den menſch maer is een blaes vol wints.
Wat heeft het lichaem doch naer t'leven al ghewonnen,
Als haren webben draet van t'leven is volſponnen?
Niet als een duſſe graf, en 't gen' de ziele wint,
Is vreught ofte groote pijn daermen geen eyndt en vint.
Waer dwaelt mijn los ghepeys met al deſ' buyten-ſprongen
Hier dient een ander liedt met droeuer ſtem gheſonghen,
Wanneermen overleyt hoe menich Conſtenaer
De doodt op corten tijt ghetrocken heeft tot haer.

a *Vt Cuſpis ſic vita fluit dum ſtare videtur.*

b *Tempus edax rerum tuque inuidioſa vetuſtas.*

c Ons leven is als een ſchaduwe op der aerden. *Pſalm.* 102.

Hoe

Hoe menich cloeck verstant, maer-sedert vyftich jaren
En brocht de doodt niet om, t'gen' was in const eruaren
Eruaren in pinceel, int schilderen seer cloeck
De Const mirakel scheen die t'maelden op den doeck.
Van Oort die is vergaen en vande doodt doorschoten
De ooghen van *Octaef* en *Blommaert* sijn ghesloten,
Elshamer en *Verhaeght*, *Rubbens*, *Snijers*, *van Dyck*
Iansens en *Nieuwelant* verkeert in stof en slijck.
Adam de Keuster, die fray schilder was van nachten,
VVolfart, *Steenwijck*, *Delmont*, die quam de doodt vercrachten:
Is *Peeters* oock niet doodt! en *Gaspar Ravesteyn*?
Van Avont, *Rombouts*, en *Van Balen*, en *Pepijn*.
Iae noch veel ander meer te veel om hier te tellen
Het is te grooten hoop om hier in rijm te stellen
Hun wercken leven noch die ons stets wijsen aen
Hoe menich cloeck vernuft is met den tijt vergaen.
Hoe menich wijs verstant als *Mostaert* ende *Brouwer*
VVouters en *VVilleborts*, *Honthorst*, en *VVillem Bouwer*,
De VVael, *Craesbeeck van Hoeck*, *VVildens*, *Cornelis Schut*
Cnupfer, en *Artvelt*, sijn ghesmolten inden put.
VVaerop sal sich den mensch dan moghen vast betrouwen
VVaerop sal hy dan oock sijn hope moghen bouwen,
Als op den goeden Heer die t'al gheschapen heeft
Die al de wetenschap der Consten aen ons gheeft.
Leert dan ghedurichlijck al levende te sterven
Op dat ghy naer de doodt het leven eens mooght erven
En sien cont daer u hert soo menichmael om peyst
Sterft dan op dat ghy leeft als uwe ziel verrijst.

ROE-

ROELANT SAVERY

[illegible] un paintre extraordinaire des animaux, et autres oyseaux; et les [illegible] les quelles il faict, sont bien estimées de les amateurs de la painture [illegible] natif de Flandres. il a esté peintre du l'Empereur Rudolphe second.

Adam Willarts delin. Io. Meyssens fecit et excudit.

ROELANDT SAVERY
Schilder uyt Vlaenderen.

HOe wonder heeft den Heer door ſijn almogentheden
Den Menſch begaeft met Conſt, verſtant en diepe reden,
Ghelijckmen daghelijcks ſtets over al beſpeurt
En ſiet wat groote Eer den Schilder al ghebeurt.
'T verſtant dat valt ſeer vremt in veel verſcheyde Gheeſten
Ghelijck aen SAVERY fray Schilder inde beeſten,
Den welcken het ghediert ſoo wel gheſchildert heeft
Al oft het op panneel had in natuer gheleeft.
Waerom al menich gheeſt moet voor ſijn Conſte buyghen
Ghelijck den grooten Vorſt RVDOLPHVS ſal ghetuyghen,
Die, als hy Keyſer was, van Duytslandt wijt vermaert
Heeft vele ſoete Conſt van SAVERY vergaert.

IOANNES PARCELIS
Zee-Schilder van Hollandt.

HOe ongheſtadich dat den windt de Zee doet raeſen,
Hoe luy de Tritons oock hun holle horens blaſen,
Daer GLAVCVS met vermaeck cuſt ſijne ſtroom Goddin,
En is in't koude nat ontſteken vande min;
PARCELIS wiſt door Conſt haer ſoet-ghecrulde baren
Met ſijn pinceel op doeck ſoo geeſtich t'openbaren,
Dat, die de loſſicheydt van ſijne baren ſiet,
Moet lijden dat ſijn Conſt en wijckt voor 't leven niet.

IOANNES VVILDENS
Landtſchap Schilder van Antwerpen.

HEt groen ghelooft gheboomt' en ſchoon bewaſſen velden
Wiſt WILDENS met de Conſt ſeer geeſtigh af te belden,
En ſoo door d'eel Pinceel (ter eeren van PICTVER)
Sijn ſinnen heeft gheſcherpt op't voorbeldt van Natuer,
Dat ſy de groote cracht van RVBBENS niet coſt hind'ren
Oft oock den loſſen Aert in ſijn Schild'ry vermind'ren,
Als WILDENS had den grondt by RVBBENS Conſt gheſtelt,
En gaf het leven ſchier aen RVBBENS edel beldt.

HEN-

HENRY VAN DER BORCHT,

De Brüssellés ou il naquit l'an 1583, d'ou il fut emmene en Allemaigne par les troubles l'an 1586, et apres il at appris la Pointure Chez Gilles de Valckenborgh. Estant retourne d'Italie il a demeure a Franckendael iusques en l'an 1627 quil est venu demeurer a Francfort au Palatinat, estant aussi un amateur admirable de toute sorte de raretez et antiquitez aussy, que le Conte d'Arondell le Cherischoit pour les rares pieces et Curiositez quil avoit en de luy, tant en Medalles que Peintures et autre sortes d'Antiquitez.

Henricus van der Borcht iunior pinxit, W. Hollar fecit 1650, Ioannes Meyssens excudit

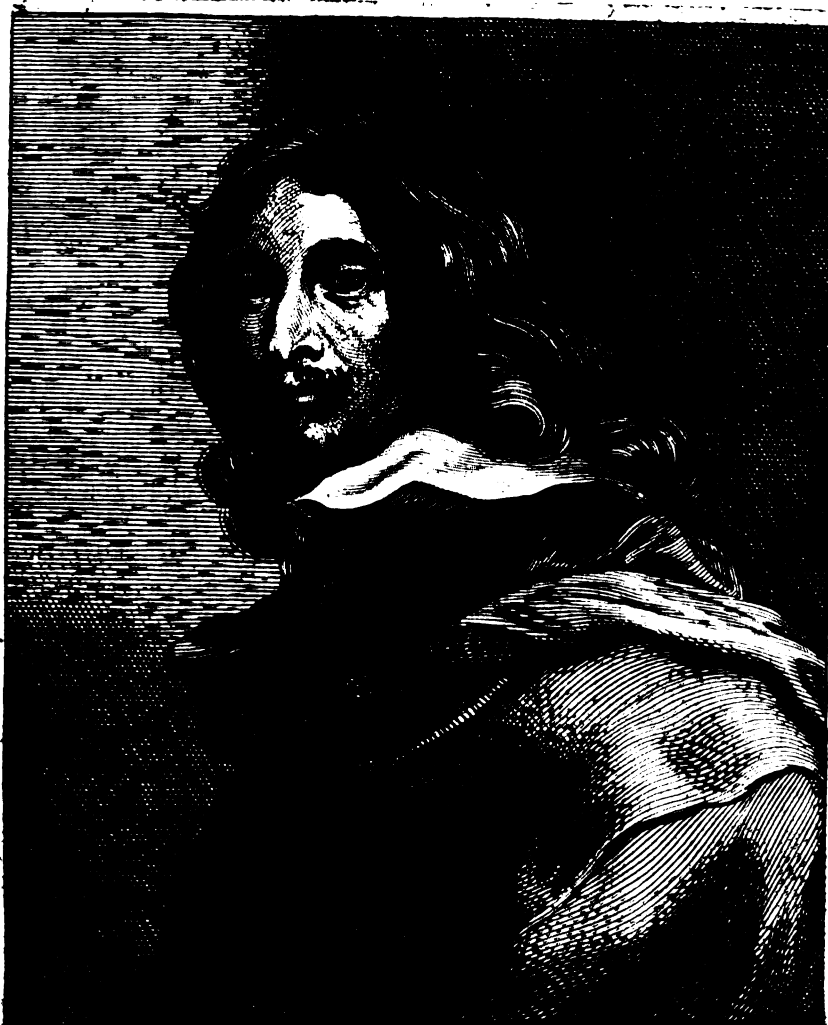
HENRICK VANDER BORGHT POOTE

Schilder van Brussel.

HEnrick vander Borght is ghebooren tot Brussel in't jaer 1583. van waer dat hy is ghevoert naer Duytslandt door de troubelen die in't jaer 1586. hier te Lande waren / ende heeft daer naer de Schilder-const gheleert by Gilis Valckenbourgh. is oock gheweest in Italien / hy heeft tot Franckendael ghewoondt tot het jaer 1627. ende daer naer tot Franckfort / hy was een wonder beminder van alle rariteyten ende anticque dinghen / soo dat den Hertogh van Arondel syn rariteyten soo van Schilderyen als curieuse Madaillen en ander soorten van fraeyheyt in groote weerden is houdende.

Ten is niet te verwonderen dat de grootste geesten / Personagien des werelts de seldsaeme Consten (die eenighe sonderlinghe gheest) uyt-wercken / grootelijckx beminnen ende in weerden houden / aenghesien een jeghelijck met sulck gheluck niet begaeft en is om door syn verstant eenighen Monarck te behaghen daerom en hebben de Coninghen geen meerder miltheydt ghetoont als aen uytghelesen Meesters die door eenighe vreemde wercken / hun miltheyt ghemeyn maeckten. Alexander den Grooten gaf aen Aristoteles boven alle noodighe middelen acht hondert talenten / dat is de weerde van vier hondert tachentigh dusent Croonen / om dat hy de natuer der dieren soude beschryven. Men leest dat den Ghenees-meester Teombratus ontfingh sestich dusent Croonen om dat hy den Coninck Antiochus van seker sieckte ghenesen hadde: sekeren Tadeus die Doctoor te Florencien was creegh sulcken Naem om syn Const ende gheleerdtheydt dat hy alle daeghsen eens uyt de stadt gaende / om syn Const te pleghen / won vyftich Croonen soo dat den rijckdom / eeldom / oft schoonheyt (daer den Mensch mede begaeft is) van soo grooten cracht niet en syn als alleen de wetenschap van Const oft gheleertheyt / hoe menich arm Jongman die van een cleyn nederich gheslacht gheboren is / wordt om synen geest ende besondere gratie in eenighe wetenschap te pleghen / by Coninghen en Princen niet op-ghetrocken ende bemint ghelijck Hendrick vander Borght oock vanden Hertogh Arondel om syn eruaren wetenschap ontallijcke weldaden heeft ontfanghen die van goeden ouderdom ghestorven is doch het jaer aen my onbekent.

IACOB

IACOP BACKER

Est un excellent paintre en grand, fort inventif, et bon couloreur qui s'entend tres bien pour faire un bon nud: et il est fort adroict pour faire un portraict, il est natif de la ville de Haerlinge, en l'an 1608 et il se tient à Amstelredam.

Iac. Backer delin. *Pet. Balliu sculp.* *Io. Meyssens excud.*

IACOB DE BACKER

Schilder van Haerlinghen Obyt Anno 1638.

O Bleecke wree fatael, ô afgheenaeghde doodt;
Die menich fray verstant brenght inden lesten noodt:
Hoe menich constich Gheest moet voor u strafheyt beven
Als ghy in haren fleur ontruckt het jeughdich leven.
O schrick van t'rijcke volck, ô lanck versochten wensch
Voor die hier op de aerdt is een catijvich mensch.
Want uwen boosen nijdt die heeft u oock verwonnen
Als ghy de *Backers* eyndt soo haest hebt af-ghesponnen.
De Backers, weerden naem voor eeuwich dueren sal
Schoon ghy hem door u kracht brocht al te haest tot val,
Soo ghy hem niet en had soo haest sijn jeught benomen
Hy had noch op't Toneel der hoochste eer ghecomen.
Soo levent is sijn Const in't naeckt en drappery
Dat t'leven maer ontbreckt in *Backers* eel Schildry
In Spanien schreeuwt de Faem ghenoch van *Backers* wercken
Die daer al sijn te sien in Huys, Paleys, en Kercken.
Was dertich jaren oudt als hy liet t'leven af
Als hem de bleecke doodt quam trecken in het graf.
Daer leyt den cloecken gheest berooft van alle krachten
Om niet meer door sijn Const naer hoogher eer te trachten.
Om niet meer door sijn Const Natuer te belden uyt
Die nochtans in schildry de grootste kracht besluyt:
Die aenden Schilder gheeft den vasten levens seghel
En wijst hem efter aen *Picturas* rechten reghel.
Die soo wel op haer maet de *Backer* volghden naer
Dat sijn *Pictura* leeft oft van *Appelles* waer.
En had de doodt soo vroegh sijn kracht niet doen verswacken
Hy had al meerder kracht in dese Const ghebacken.
Die soo wel had ghesmaeckt en aenghenaem gheweest
Midts daer in was te sien *Van Dijck* oft *Rubbens* gheest.

PAU-

PAULUS MOREELSE

Schilder, Raedt ende Schepen van Vytrecht gheboren Anno 1571. *en ghestorven Anno* 1638.

EEn der Schilders luyster bloemen
Was MOREELSE door sijn Cunst
Daer mijn penn' wel op mach roemen
En hem schencken lof en gunst.
K'hoor de Faem al hooger schreeuwen
Met een sterck en hel gheluydt
Om sijn eer noch langhe eeuwen
Over al te roepen uyt.
Midts sijn Const ghelijckt het leven
Door de krachten van Natuer
Daer den gheest staet in ghedreven
Tot verheffingh van PICTVER.

D'oordeel laet ick aende ooghen
Als sy sien sijn eel Schildry
Voor die d'eer niet wilt ghedooghen
Uyt een boose jelosy.
Schijn ick wat te hoogh te vlieghen
Voor die sijnen roem behaedt
Oft Poëtelijck te lieghen
Voor die d'edel Const versmaet.
En wilt hare deught vertreden
Die en moet gheen kender sijn
Van PICTVRAS edel-heden
Die uyt Consten suyght fenijn.

Ad Eundem.

PIctorum laudes sonitu dum Musa refundis,
Quos tenuere altos sæcula nostra viros;
Corpora sunt quorum mesto tumulata sepulcro,
Splendidior quorum sydere lucet honos:
Sume Chelijn, *cantare juuat præconia* Pauli,
Quem canit astrei turba novena Chori.
Hunc Vltraiectum *vidit grauitate* Catonem,
Atque Senatorem, *deliciumque suum.*
Obstupuêre omnes, huius dum signa notabant
Artis: nam visa est picta tabella loqui.
Parrhasio *maior, sumpsit* Timantis *honores,*
Et cum præclaro Zeuxide *compar erat.*
Hinc tremulo volitans super Æthera Fama volatu,
Dispersum Pauli *nomen ubique tulit.*

Cuncta quis efferri poterit? quis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] colit?
Plurima [illegible]
Pallida sed nimium mors jnimica fuit.

HENRICK VERBRUGG[illegible]

Schilder van Vytrecht ghestorven Anno 1619.

DEsen Verbrugghen is ghweest een vande vermaerste [illegible]ste Schilders van sijnen tijdt / seer fraey in Histozien [illegible] te Schilderen / die veel vremde Landen doo2-reyst ende besien [illegible]er ervaren in het Conterfeyten ende alles soo naturelijck [illegible]en stucken in Consten en moeten wijcken daer de Stadt Vytr[illegible]n- ghenis af gheven can / alwaer veel van sijn seldsaine Pi[illegible]en sijn / ghelijck op meer andere plaetsen / die met goedt verstan[illegible]t / daer de ghemeyne Faem onder de Const-kenders meer [illegible]en grooten Lof ende Eer als ick hier can schrijven / hy was [illegible]en Oudt ten daghe van zijn overlijden.

De Const wijckt voor de doodt, hoe wijs, sterck, [illegible]
T'moet al eens onderstaen den doodts-pijl, vande [illegible]
Schoon dat het overschot des menschen Const noyt [illegible]
Den mensch verdwijnt in stof, de Const sijn Faem be[illegible]
De Conste noyt vergaet al wijckt sy haeren Man
Sy draeght nae hondert jaer noch haeren roem daer [illegible]

DEODA-

DEODATE DEL MONT

Noble domestiq. du Duc de Nieuborg, son peintre et architecte generale, pour quelques annees, par l'aduoy des Sereniss.mes Archiducs Alberte et Isabelle, des quelles il fut entretenu sa vie durante, mourut en Anvers l'an 1643.

Deodatus del Mont pinxit. *C. Waumans sculp.*

DEODATUS DEL MONT

Edel Schilder van S. Truyen gheboren Anno 1581. ende binnen Antwerpen ghestorven den 25. Novemb. 1634.

VEel gheleerde Mannen en bethoonen niet alleen dat Pictura is een vry Const
maer bewijsen opentlijck dat het is de Alder-edelste Const die by den mensch
gheoeffent can worden: ghelijck de selve niet alleen van ghemeyn volck maer
van Coninghen en Princen is ghehanteert gheweest sonder nochtans hunnen
Edeldom daer door te hinderen. Ende alsoo den Edeldom naer d'opinie van ver-
scheyde Schrift-gheleerde schijnt te bestaen in diversche qualiteyten soo canmen be-
thoonen dat de Schilder-const met eenighe der selve qualiteyten begaeft is / ergo
soo en can niet faelgeren oft missen dat sy moet wesen de Alder-edelste Const.

Ende aenghesien dat Pictura begrepen wordt in jeder een van dese voorschr.
qualiteyten / oft edelheden soo moetse wel verbremt zijn van alle grof handt-
Bart. in d. l. 1. & 10. pla: ibi col. 2. c. de dignit. werck dat de Latijnen noemen Ars Mechanica. Daerom soo segghen de Rechts-ge-
leerde aldus van Pictura. Est qualitas illata per principatum tenentem qua quis vltra
honestos plebeios ostenditur: dat is: het is een ingebrochte qualiteyt vande gene
die heerschappye heeft / met de welcke jemandt sich verthoont ofte uytsteckt bo-
ven het eerlijck ghemeyn volck. Waerdoor men moet verstaen dat door dat woort
(principatum tenentem, heerschappy hebbende) worden begrepen Keysers Coningẽ
en Princen. Wiens ampt is den Edeldom voor te staen: te volmaecken ende te
Plin. in Panegyrico. bevrijden: Cæsaris est nobilitatem conservare & efficere. Dat sy oock behoorden de
ghemeyn opinie der menschen een weynich in te volghen ter wylen den Edeldom
meest bestaet inde opinien ghelijck de Latinisten segghen. Nobilitatem ipsam opi-
Tiraque de nobil. cap. 10. num. 6. nionibus consistere & Famam publicam constituere aliquem quasi in possessione ingenui-
tatis. Soo bestaet den Edeldom oock inde opinie ende al ghemeyne Faem. Waer-
mede ick can bewijsen dat de Schilder-const (hebbende van over langhe veroude
tijden) ende alsnu soo danighen reputatie / mach politiquelijck edel ghenoempt
Plutar. de fort. Alex. lib. 8. cap. 10. Plin. lib. 35. c. 11. worden. Welcken naem sy heeft verkregen door verscheyde Princen / jae Philippus
Maredo ende Alexander den Grooten zijnen Sone hebben de Schilder-const soo ver-
heven dat sy de selve hebben edel gemaeckt/die den Schilder soo grootelijcks eerden
(geen opsicht nemende op zijn hooghe macht ende sinnelijcken appetijdt) gaf aen
Appelles zijn Alder-schoonste Vrindinne Campaspe, want als hy de selve ten ver-
soecke van Alexander soude uytschilderen werdt om haer schoonheydt eñ volmaeckt
wesen soo beroert dat hy de Pinceel uyt de handt liet vallen/ hem latende voorstaẽ
dat haer soedt wesen vriendelijcke ghedaente / ende overgroote schoonheydt de heel
wereldt wel soude hebben in brandt ghesteken. Soo veel heeft de Const vermogen
by de oude Romeynen ende Monarchen des wereldts / dat sy geen dinghen soo
lief en in weerden en hielen oft hebben t'selve wel aende Schilders vereerdt ende
hun daer mede begift. Plinius schrijft dat in heel Griecken-landt de selve Const
werdt edel ghenoempt / ende Plutarchus seydt dat de selve Const de vermaerste/
schoonste / ende volmaeckste was / ende Plinius alsoo hy een voeghende d'een re-
Plin. lib. 35. c. 1. putatie by d'ander seydt noch meer Arte quondam nobili cum expeteretur Regibus

popu-

populisque &c. dat de Const edel is als sy vande Coninghen ende Princen soo ghesocht wordt: datse natuerelijck is midts de selve van Philosophen ende de gheleerste Mannen uyt den Natuer is voordts ghebracht ende gheoeffent. Eyndelijck dat sy gheestelijck is / midts dat sy oock van verscheyde Heylighe ende gheestelijcke Mannen is in't licht ghebrocht gheweest niet anders als geestelijcke dinghen af-beldende tot groote devotie van veel menschen ende wel behagen van Godt. Ghelijck ick in't volghende tweede deel noch naeder sal bewijsen ende met verscheyde waerachtighe exempelen bethoonen. En ghelijck veele Schilders van desen tijdt door hun ervaeren Const zijn Ridders gheslaghen ende edel ghemaeckt soo is den voorsz. Deodatus del Mont om zijn groot verstandt inde edel Const van Schilderen / Geometrie Astrologie / en ander wetenschappen oock genobiliteert vanden Hertoghe van Nieuwenborgh volghens de Patenten daer van zijnde. Daer hy langhen tijdt by heeft ghewoondt. Zijn groote wetentheydt in verscheyde natuerelijcke ende heerelijcke Consten was van sulcken vermoghen dat hy in zijn jonckheydt ten dienst van den Coninck van Spaignen is gheweest Inscigneur / waer over hy alle zijn vrijdommen heeft ghenoten nochtans sonder eenighe obligatie van dienst / ende als den selven vrijdom hem oock ontnomen was ten tijde dat veele plaetsen waeren gheborreerdt soo heeft zijn voornoemde Majesteydt van Spaignien aen sijnen Broeder Ferdinandus den Prince Cardinael by expresse missive bevolen datmen de plaets vanden voorsz. Del Mont soude goet houden ende hem laten volghen de mercede oft vrijdommen ende andersints die hy door zijn ghetrouwe diensten meriteerde / in sulck aensien was den selven Deodatus del Mont by zijn voorsz. Majesteydt om zijn groodt verstandt dat hy in verscheyde Consten hadde doen blijcken. Hy is gheweest Discipel / ende den besten vriendt van Petrus Paulus Rubbens, waer mede hy gereyst ende alle de plaetsen van Italien met groodt vermaeck doorsien heeft / volgens de loffelijcke ende heerelijcke ghetuyghenis die dito Rubbens aen hem tot meerder vasticheydt van zijn groote wetenschap ende neerstich ondersoeck der verholentheden van Pictura, heeft verleendt ende met eedt de selve bevesticht. Waer van ick de Copije naer de Autenticque Copije geschreven ende gecollationeert hier hebbe ghevoeght luydende aldus.

In Dei Nomine Amen,

NOuerint uniuersi præsens publicum instrumentum visuri, inspecturi, vel legi audituri quod Anno a Christo nato Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octavo, indictione vndecima Die vero Decima Nona Mensis Augusti, in mei Petri de Breuseghem *Notary ac Tabellionis Publici Regio Consilio, in Ducatu Brabantiæ ordinato admissi & approbati, testiumq; infra scriptorum præsentia personaliter comparuit, Illustris Dominus* Petrus Paulus Rubbens, *Nobilis Domesticus Serenissimæ Infantis harum Regionum fælicis Gubernatricis, vniuerso fere terrarum orbe celeberrimus, Pictorumque huius sæculi omnium facile Princeps, qui condescendens honestæ petitioni, Nobilis Domini* Deodati vander Mont, *nempe vt testimonium veritatis daret juramento solemni in manibus mei Notary tamquam personæ authenticæ ac publicæ præstito dixit, affirmavit, ac testatus est verum esse. Quod ipse, eundem Dominum* Deodatum, *quoad vitam, mores religionem, nomen ac famam omnino novit.*

Hac

Hac de causa, quod scilicet multis abhinc Annis eum in domum suam & victam recepit, vt apud ipsum Dominum comparentem artem pictoriam disceret, quam quidem dictus Dominus Deodatus *ab ipsis fundamentis ita amplexus est, vt brevi tempore mirum in eadem arte progressum fecerit ipso Domino comparente varias interim Regiones, præsertim Italiam aliasq; mundi partes, ac loca perlustrante, quo ipse Dominus* Deodatus *eum semper secutus ac per jtinera vbiq; comitatus est, nec non semper ac vbiq; locorum ita obtemperantem integrum, veracem solertem, sua aliorumq; bonarum artium, studiosum, probum. honestum, ac denique humanum, & precipue vera orthodoxaque catholica romana religionis amatorem, atque sequacem se præbuit vt non tantum dicto Domino comparente Domino suo Magisto charus omnino satis fecerit, sed etiam omnibus eum cognoscentibus gratus & acceptus fuerit.. Constituto demum tempore elapso, dictus Dominus* Deodatus *convocatis Parentibus eius cum honore amicitia ac summa laude ab ipso Domino Comparente discessit denique Matrimonio junctus ita recte, honorifice ac laudabiliter in hac vrbe se gessit, vt omnium cum eo tractantium sibi amorem ac benevolentiam paraverit, præcipue dicti Domini comparentis cum que indies fere versatur de quibus omnibus consentijt dictus Dominus Comparens, & petijt præfatus Dominus* Deodatus *publicum sive publica vnum vel plura, optima forma sibi confici jnstrumentum vel jnstrumenta, quæ acta vel gesta sunt Antverpiæ in domo dicti Domini Comparentis præsentibus ibidem* Justo Egmont & Guilielmo Paneels *testibus ad præmissa vocatis habitis atque rogatis. Et signavit Dictus Dominus Comparens suo nomine notam huius in Registro mei Notary jn quorum fidem præsens jnstrumentum signavi, rogatus & requisitus. Et erat subsignatum* P. de Breuseghem *Not. Publicus.*

Paulo inferius scriptum erat, Nos jnfrascripti testamur fidemque facimus Petrum de Breuseghem *(qui præcedens instrumentum scripsit ac signavit) esse Notarium Publicum in hac Civitate Antverpiæ residentem, boni nominis ac famæ scripturisque per eum ita signatis omnino fuisse adhibitum, & adhuc adhiberi plenam fidem in judicio & extra illud. Datum Antverpiæ Die Vigesima Sexta Augusti Anno Millesimo Sexcentesimo Vigesimo Octavo subsignauerunt* J. Waerbeque: *Notarius.* L. de Halle *Notarius*; Mr. van Couwenberghe *Notarius.*

IEmandt die curieus ende nieulustich is om de Const van dien uytnemende Schilder ende Const-beminder te sien / ende te aenschouwen de vrome ende vaste handelinghe die hy inde pinceel ghehadt heeft / die en moet maer zijn ooghen slaen op een wel ghecolloreert vast ghestelt ende kloeck gheordoneerdt stuck soo groot als het leven binnen Antwerpen in't klooster ghenaemt de Facons staende op den hooghen Altaer aldaer wesende een offerhande vande dry Koninghen. Ende noch een ander in Onse Lieve Vrouwe kercke afbeeldende de trans-Figuratie Christi. Boven dien alnoch inde Sodaliteyt vande PP. vande Jesuiten eenen Cruys-drager ende dry Koninghen / mitsgaders in vele andere kercken / soo in Vlaenderen / Henegouw / Artoys / ende meer andere die van zijn handt soo in Italien ende veel vermaerde deelen des werelts te vinden zijn. Hy is ghestorven Anno 1634. in't selve jaer dat hy door zijn ervaeren Const van Astrologie dickwils voorseydt hadde / ghenoempt by de Gheleerde Annus Climatericus, dat is het 7. mael neghenste oft neghen-mael sevenste jaer van zijnen ouderdom. Waerom ick niet en heb connen verborghen houden dit volghende tot zijn meerder eer in't licht te brenghen.

Wie

Wie leefter naer fijn doodt in't vry ghedacht der menfchen
Als die den naem door Conft ontfterffelijcken wenfchen,
Als die de vruchten van hun onverlempt verftant
Soo vaft in het ghemoedt van *Fama* fien gheplant.
Dat hunnen hooghen Naem door 't fwerte fpor' der pennen
Gheperft wort op papier om naer de doodt te kennen,
Die altijdt door de Conft hier op del' wereldt blijft
Daer tot ghedachtenis al menich gheeft af fchrijft.
Als wel in *Deodaet* kompt claerelijck te blijcken
Daer *Fama* van verhaeldt in vele Koninckrijcken,
Die hy met jever heeft feer vlijtichlijck befocht
En groote wetenfchap der Conft van daer ghebrocht.
Een wetenfchap die can fijn heel gheflacht vercieren
Een wetenfchap die nu foeckt 't leven in lauriren,
T'geen heeft de Conft verdient van *Deodaet Del Mont*
Waerin men al de kracht van t'weede leven vondt.
T'fcheen 't puyck der wijsheyt was van *Pallas* hem ghefchoncken
En had van jonckx af-aen uyt *Hijpocreen* ghedroncken,
Om dat fijn Schilder-conft gans op het leven treckt
Die al de kracht; en deught van d'eel Natuer ontdeckt.
Om dat oock fijn vernuft had fulcken hooch vermoghen
In't kennen van t'gheftarnt en marber reghenboghen,
Den loop van Son en Maen in't op en onder gaen,
Iae de Planeten die verdeylt in d'hemels ftaen.
Wift door d'Aftrology feer conftich uyt te legghen
En 't jaer van fijne doodt oock waerlijck te voorfegghen,
En foo hy had ghefeyt ift oock alfoo ghefchiet:
De doodt heeft hem vercracht, maer fijne Conft noch niet.
Die blijft ontfterffelijck en fal al langher leven
Midts dat fijn weerde Conft ftaet op 't trompet gefchreven,
Van d'alghemeyne Faem, die onverganckclijck is
En hout altijt de Conft in haer ghedachtenis.

Anders.

CElsa stupet Montis quicumque cacumina cernit
Dum nullis meritis astra ferire videt.
Ast ne mireris dum nostra Poæmata voluis
Dumque Deodati culmina celsa notas.
Fama hunc euexit licet inuida, Montis acumen
Est, habeat dignus, quod videatur, ait.
Hiccine mons tantum conclamat Pallas Olympho?
Altius extollas, sit Pharus alta micans.
Intonuit tandem Regis vox summa Philippi:
Sit par cum reliquis Nobilitate viris.
Talia quis meruit? minimum num forte putatis
Esse Pharum, montem, nobilibusque parem?
Maxima sunt (fateor) meruit sed maxima cuius
Nomen pingendi nobilitavit opus.
Dira sed (heu) morsu parcæ mors stamina mordens
Illi tam celsum non sinit esse locum.
Bis sex cum medio vitæ vix lustra tenebat,
Quin (vt prædixit) mors subeunda foret.
Vt dictum, est actum: subijt nam fata suprema
Pictor & Astrologus nobilitate vigens.
Sijdera qui novit, nomen protendat ad jlla,
Atque Deodatus sit datus ipse Deo.

PEE-

PEETER VANDE PLAS

Schilder van Hollandt.

Hy verdient in de Schilder-const een loffelijcke Eer / en af gheschevden te wesen van alle Const hatende Berispers die in veele deelen van Pictura andere overtreft / ende te boven gaet / waerom de reden bevepst om hier te ghedencken de treffelijcke ordonnantien die Peeter vande Plas heeft in zijnen tijdt voorts ghebrocht met het Pinceel van zijn verstant / tot verwonderinghe van alle Lief-hebbers / midts daer in te speuren is dat den Nature hem mildelijck heeft beionst met de gaven van de uyterste volmaecktheyt die in't leven can ghesien worden ghelijck tot Brussel en meer andere uytlantsche steden te vinden zijn / soo dat zijn wercken ghetuyghen dat hy sonder beroeminghe niemant in ons eeuw in grooter volmaecktheyt naer reden proportie ende eysch van eenighe Schilder-const en heeft moeten wijcken / den welcken binnen Brussel ghestorven is.

IACOB BLANCHAR.

Ock isser gheweest binnen Parijs over eenighe jaren eenen uytnemenden gheest by naeme Iacob Blanchar seer uytstekende fray in het handelen der Pinceelen soo in Figueren als Landt-schappen / waerdoor hy in het Frans Hof onder den Edeldom in groot aensien was om de lossicheydt / lieffelijcken aert / ende nette ghestelteniffe die hy tot wel behaeghen van een jeders oogh inde Edel Schilder-const wist uyt te wercken. Sijnen sterf-dach ende plaets van overlijden is my onbekent.

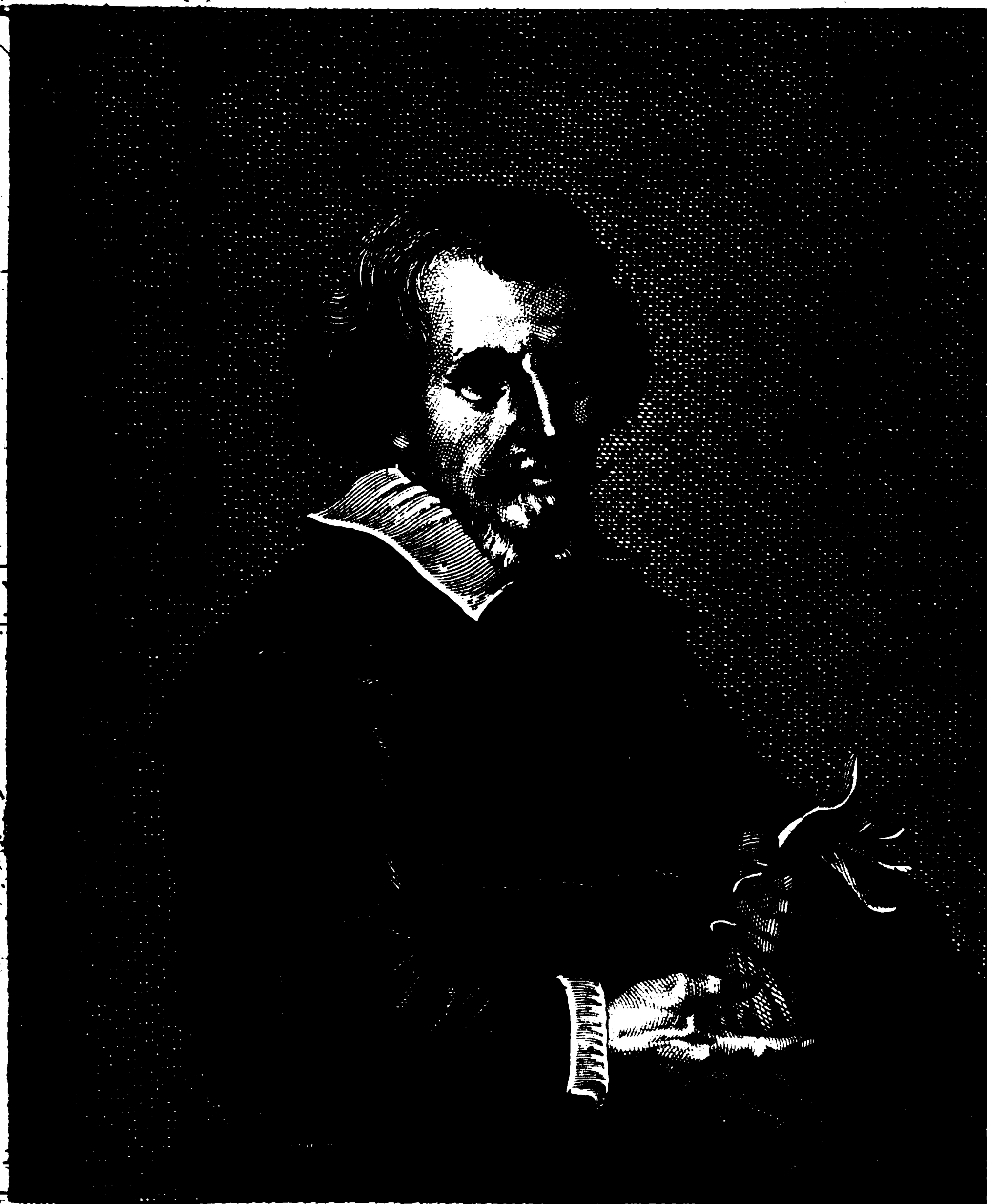

DAVID TENIERS DEN OUDEN.

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1582.
Ende ghestorven Anno 1649.

Desen David Teniers is Discipel gheweest vanden Edelen ende Constrijcken Petrus Paulus Rubbens, ende daer nae in Italien komende heeft thien jaren ghewoont by Adam van Franckfort ghenoemt Elsenhamer, hy was een treffelijck Schilder in't groot ende in't kleyn op de manier ende met soo grooten aert als den voorsz. Elshamer zijn t'weede Meester, seer aenghenaem ende plaisant, ghelijck over al en sonderlingh by de Const-beminders ende groote Heeren des Landts te sien zijn, d'welck soo seer niet te verwonderen als te prijsen en is. Nademael hem een groot voordeel is gheweest als zijn natuer ende lust het gheluck hebben ghenoten van te hebben sulcken vermaerden ende befaemde Meesters als voorsz. is, die zijn handt-leyders ende wegh wijsers waren om de volkomentheyt van Pictura te onderwinden, om uyt te wercken zijn aenlockende voor-beelden, zijnde verghesellschapt met goet, vast seker ende verstandich onderwijs, welck onderwijs ende vernuftighe leeringhen hy oock heeft achterghelaten aen David Teniers zijnen Sone oock een kloeck ende uytnemende Schilder daer in't tweede deel noch naerder af wort ghetracteert. Sulckx datmen wel mach segghen aldus.

Die stets daer stappen heen' naer Room en ander landen
Om daer tot spor der Const te wetten hun verstanden
Te raecken op den trap van d'Eel *Picturas* throon
En soecken inde Const eeuwich een Eeren kroon.
Ist dat u op den wegh den lust ontvalt in't reysen
Wilt vrijlijck wederom te rugh naer Neerlandt deysen
Daer vintmen soo veel kracht in d'Eel Const van *Teniers*
Als daer ghevonden wort by al de Room Scholiers.
Elck een vindt hier sijn les der Const verholentheden
Die ons diep-geestich wijst den reghel vande reden,
Elshamers vaste handt en *Rubbens* los pinceel
Die vintmen overal in eenich taefereel.
Gheschildert van *Teniers*, soo groot ghelijck het leven
Seer wel gheordonneert, ghestelt en net verdreven
Soo dat sijn eel Pinceel van Const noot is ontmaeght
Door al het gen' *Pictur'* in haeren boesem draeght.

DAVID TENIERS SENIOR.

Nasquit a Anvers l'an 1582. ou ayant appris l'art de peinture soubs P.P. Rubens, et Adam Elsh etc. devint Maistre tres excelent et renommé en toutes sortes de grandes, et petites figures, et paÿsages, et mourut l'an 1649.

P. v. Mol pinxit *P. V. Leysebetten sculp.*

En in haer Cabinet verborghen wort ghevonden
Dat wort door ſijn Pinceel voor jeders oogh ontbonden:
Daer ſietmen al het gen' Natuer ons geven can
Daer ſietmen wat *Teniers* was voor een geeſtich man.
Soo dat ſijn wetenſchap vry haren roem mocht dragen
Want niet en can in't oogh der menſchen ſoo behagen
Als t'gen' door het Pinceel wort conſtich voor gheſtelt
Waer in het leven van den menſch wort uyt-ghebelt.

DAVID DE HAEN

Schilder van Rotterdam.

WEl wilt de Faem noch lanck
Mijn jnnighe ghepeynſen
Door haer trompets gheclanck
PICTVRAS Conſt doen veynſen.
Om door dit rijm ghedicht
Te brenghen voor den dach
Tot voetſel van t'gheſicht
Al t'gen' de Conſt vermach.
Schoon dat de Faem al raeſt
Met noyt vermoeyde tonghen
En t'Schilders lof uyt blaeſt
Ghelijck veel Rijmers ſonghen.
Die nimmermeer en ſal
Verſlijten oft vergaen,
Men hoort noch boven al
Het kraeyen vanden HAEN.

Die uyt het Hollants-landt
Naer Roomen was ghevloghen
Alwaer ſijn groot verſtant
Wert jevrich op-ghetoghen.
Door al de wonder kracht
Die hy met d'eel Pinceel
Naer Conſt ten voorſchijn bracht
Op doeck en plat panneel.
Waer voor NATVRA wijckt
En ſtaet ghelijck verſlaghen
Die t'leven ſoo ghelijckt
Tot jeders wel behaeghen.
Dat wie ſijn conſt beooght
Moet lijden dat ſy is
Daer t'leven ſchier voor booght
Door haer gheſteltenis.

VIN-

VINCENT MALO.

PIctura sou met reden haer moghen beclaghen ende seer grootelijckx jelours zijn dat de Faem hier niet en vermelden ende den lof uyt en riep van dien grooten Meester Vincent Malò, seer frap ende uyt-nemende in't groot en cleyn en sonderlinghe in het naeckt dat zijn Const voor gheen Meesters in dese Eeuw en hoeft te wijcken soo aenghenaem / en craghtich is alles daerin uyt gewerckt. Hy heeft eenighen tijdt tot Genoa ghewoont by Cornelis de Wael ende by hem gheschildert / sulckx dat zijn Const niet te verbeteren en is en wel staen mach op het toneel van Picturas uyterste wetenschap / uyt dien geen Const daer in en ontbreeckt maer gans op't leven treckt.

FRANCISCUS PERREER.

MEde was Franciscus Perreer een konstich Schilder die gheboren is tot Parijs alwaer hy Gheeest heeft hondert al oude statuen oft anticquen die seer frap ende aenghenaem om sien zijn / daer alle de deelen ende verholentheden van het leven ende natuer seer constich in uyt ghewerckt staen. Hy is tot Parijs ghestorven / maer in wat jaer oft van wat ouderdom is my onbekent.

IAN VAN HOECK

Schilder van Antwerpen, ghestorven Anno 1650.

OP dat de eerlijcke Stadt Antwerpen in onse Edel Schilder-const mach behouden een dobbel vercieringhe door de menichvuldighe geesten / die sy voortbrenght / als schijnende te wesen de vruchtbaerste Voester van alle wetenschappen / soo dient hier in't licht ghebrocht den gheestrijcken Ian van Hoeck die niet minder als Petrus Paulus Rubbens sijnen Meester / by Keysers Coninghen en Princen om zijn diepe wetenschap in aensien en ghewardeert is ghewneest / den welcken in zijnen tijdt meer Crediet hadde binnen Roomen by den Paus ende Cardinalen als alle de andere Schilders ende constighe verstanden die daer woonden. Want ghelijck de Schilder-const soo eel is / dat sy veel meer als eenighe andere juweelen wordt in weerden ghehouden / ende by Keysers en Coninghen voor het hooghste ciraet des Rijckdoms is gheoordeelt ende op den oppersten trap ghestelt ghewerst: tanquam ars super omnia excellens, ghelijck een Const die boven alle Consten uyt steckt: jae die de selve met woorden niet en costen prijsen / die hebbense met verwonderinghe aensien. Soo ist oock gheheurt met desen van Hoeck dat hy by de Cardinalen tot Roomen in sulcken reputatie was om sijn uytnemende verstandt / dat sy egeen seldsaeme juweel-stucken van

Pictura

Pictura in hun secrete Cabinetten verborghen en hielen / oft lieten de selve aen van Hoeck besien ende van hem copieren / schoon dat niemandt anders inde wereldt het vermoghen en hadde om sulck-danighe Rariteyten te moghen aenschouwen / als alleenelijck dienende tot hun eyghen ghesicht.

Artificum quæ facta manu, si rara, Monarchæ
Illa solent valuis clausa tenere suis:
Sed licet occludant, nulli sint peruia luci,
Attamen aspiciens, dulcis amicus erit.

Ofte wel:

Niet worter by den Mensch soo lief oft weert gheacht
Om sijn seldsaeme Const, en diep verholen cracht
Oft 't wordt aen eenen vrindt noch somtijdts uyt-ghereyckt
Ghelijck aen *Ian van Hoeck* hier voor ghenoeghsaem blijckt.

Het licht van sijn wetenschap heeft in Italien ende Duydts-landt sulcken luyster ende schijnsel ghegheven dat sy al menich oogh der nieuwlustighe Const-beminders verlicht tot voetsel vande jonghe Schilder-jeught tot verwonderingh van veele gheleerde Mannen / ende tot vreught der Edele Heeren. Het Paleys van den Keyser ende meer andere edel huysen van Keurvorsten in Duyts-landt gheven op den dach van heden ghenoeghsaem ghetuyghenis van sijn wercken / daer de selve mede verciert sijn. Hy is met sijne Keyserlijcke Hoocheydt den Arts-Hertogh Leopoldus in Nederlandt ghecomen / daer hy Domesticq ende Schilder van het Princelijck Hof langhe jaeren is gheweest / door de vaste handelingh / cloecke manier / ende vloyende Ordonnantien die hy ghehadt heeft / als over al aen sijn weert-befaemde Schildrijen ghenoech te speuren is.

Soo wie ontluycken doet sijn tintel bruyne ooghen
En laetse spelen op den weerschijn van Natuer
Die ons *van Hoeckx* pinceel soo gheestich can vertooghen
In de ghesteltenis oft wesen van *Pictuer*,
Moet lijden dat sijn Const door vast ghestelde trecken
(Vol levens nutticheydt, vol sins beteeckenis)
In schijn van 't leven schijnt het leven te ontdecken
Door al den levens Aert die in sijn Conste is.
Wie isser doch verrijckt met wijsheydt oft met reden
Die niet op 't eerlijck fray van sijn *Pictuer* en vlampt

Midts sy van *Zoilus* noyt worden can bestreden
  Oft van een Schilders oogh in eenich deel beschampt:
Den roem van sijne Const en Hoorens weerde Maeren
  Die m'over al van hem siet melden door de Faem
D'onsterflijckheyt van d'Eer ghenochsaem openbaeren
  Die sijn Pinceel verdient tot lof van sijnen Naem.

Augustijn Brun, ende Hans Holsman fraey Schilders van Ceulen. Midtsgaders Frederick Brentel ende Jacob vander Heyden vermaerde Schilders van Straesborgh. Hebben door hun groot verstant ende diepsinnighe wetenschap menighen Prins ende Hertogh beweeght door den lieffelijcken Aert die sy tot hun wel-behagen inde Schilder-const uytwerckten/ sulckx datmen wel mach segghen:

Augustijn Brun. Hans Holsman Frederic Brentel. Iacob vander Heyden.

Hans *Holsman* ende *Brun*, *Brentel* en *vander Heyden*
Die costen menich Vorst door hunne Const verleyden
  En *Hesselien* daer by oft *Crabbeken* ghenoempt
  Op Landtschap en Figuer en sijn Ruinen roempt.
Die wonder cloeck en los gheschildert staen naer 't leven
Waer door Natura schijnt (door cracht van Const) te beven.
  Die 't Landtschap siet daer by van *Peeter Meulenaer*
  Sou segghen dat sijn Const oock in het leven waer
Soo geestich uyt-ghewerckt besonder in Batali
Oft daermen voorraet haelt, provisi oft victali,
  De Ruyterkens te peert d'Infanteri te voet
  Oft Crijghs-volckx pestery, 't staet altemael soo soet
Soo mals en wel ghestelt, soo meesterlijck ghemalen
Uyt t'verf coleurich asch dat Faem daer op mach pralen
  Als oock van *Raphael Coxi* Soon van *Michiel*,
  Die door des Vaders geest soo op de Const verviel.
Dat hy seer wonderlijck in Const heeft uyt-ghesteken
Daer geenen levens aert in't minst en schijnt t'ontbreken.
  Daer by oock *Spaniolet* die wonder heeft gheschetst
  In't grauw met sijn pinceel en net op plaet gheetst.

Hesselié van Amsterdam.

Peeter Meulenaer van Antwerpen.

Raphael Coxi van Mechelé

Ioseph Ribera alias Spaniolet.

Gilis Peeters van Antwerpen.

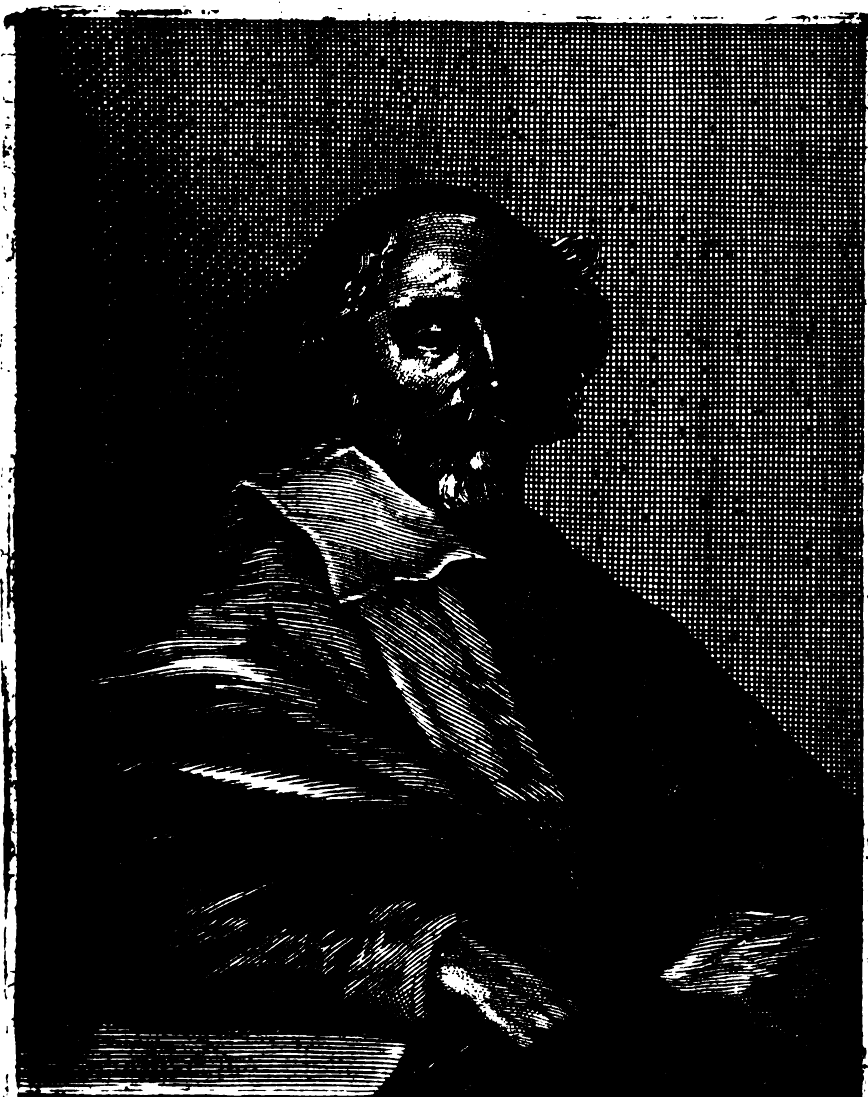
En *Gilis Peeters* in't Gheboompt en groen Landouwen
Seer eel in het verschiet, soo veer d'oogh can aenschouwen
En lantschaps achter-werck, het leven gans ghelijckt
Soo dat sijn soet pinceel geen Landtschap-Schilders wijckt.

ADRIAEN NIEULANDT

Schilder van Antwerpen.

Die dickwils sich begeeft om buytens landt te reysen
Moet altijt onvermoijt gaen baden in ghepeysen
Midts dat in't reysen steckt veel swaer becommernis
Waer van *Voorsichticheyt* den besten Leydtsman is.
Want die sich buytens landt op t'sop van d'eer wilt brengen
Moet sijnen handel met ghetrouwe deughden mengen
En al het gen' hy doet moet eerst wel sijn bedacht
Ghelijck een kieckxken drinckt dat elcken teugh wat wacht.
Dit heeft bedencken in voor die *Pictuer* hanteren
Wanneer sy gaen een beldt naer t'leven ordonneren
Wanneer sy met de col' gaen swieren op panneel
Om eenich edel werck t'ontdecken door Pinceel.
Dat alles op sijn maet ghestelt sy naer de reden
Op dat de Const door fout noyt worden mach bestreden
Soo in ghesteltenis als t'menghen van t'coleur
Want sulcken fouten gaen met d'eelheyts luyster deur.
Soo salmen met vermaeck daer in veel kloeckheyt vinden
Veel gaeven van verstant by d'eel *Picturas* vrinden
Soo sal de Conste zijn ghegrontvest op de eer
Die sonder weergae is en groyt noch meer en meer.
Dit heeft oock *Nieuwelant* al langen tijt gheweten
Eer hy noch op den trap der Consten was ghesceten
Dat in *Pictuurs* Pinceel steckt groote wetentheyt
Die met verstant en sin moet worden overleyt.

Moet

ADRIAN VAN NIEULANT

Tres bon paintre en petites figures, et paijssages, il a faict beaucoup des histoires du vieulx testament, il est natif d'Anvers son commencement á esté a Amstelredam, chez Pierre Isacx, et aupres Francois Badens, 1607 et maintenant se tient á Amstelredam, agé de 59 ans.

Cor. Ionsons pinxit. C. Waumans sculpsit. I. Meyssens excudit.

Moet worden wel bedacht om niet uyt t'loot te wijcken
Van een ghesteltenis die t'leven doet ghelijcken.
T'gen' *Nieuwelant* seer fray met reden en fatsoen
Vyt eenen lossen aert soo geestich wist te doen.
Dat hy door al de Const van zijn Pinceele treken
Geen Constenaers en heeft in dese eeuw gheweken,
Besonder in het kleyn dat grooten welstant heeft
Waer in geen Const ontbreckt maer schijnt dat alles leeft.
Soo in historien als groen gheloofde boomen
Is sijne Const bekent tot binnen Stadt van Roomen
Die hy met jever heeft, gheleert tot Amsteldam
Alwaer hy inde school der Edel Schilders quam.
Om soo het fondament van des' vry Const te leeren
En altijt met vermaeck haer weerde deught te eeren
Soo als hy heeft ghedaen met een seer kloeck verstandt
Tot dat sijn ziel vertrock naer t'hemels *Nieuwe-Landt*.

Aenmerckinghe.

DE wijse der Griecken segghen datter niet en is dat tegen de weerderinghe van Pictura can op ghehanghen worden / en niet sonder reden ter wijlen datter niet nutter / plaisanter / en eerlijcker by den Edelman voor oeffeninghe en can ghevonden worden als de voor verhaelde teecken oft Schilderconst. Want sy is de oprechte moeder van alle vercieringhe / de oorsaecke is / dat alle Constighe wercken door haer de uyterste volmaecktheyt ende hoochste schoonheyt komen te ghenieten / om dit te beproeven / soo moet een verstandich Oordeelder bekennen en toestaen datter niet en can ghebouwt / ghesmeedt ghegoten / ghehouwen / ghesteken / ghetimmert / gheweven / ghenayt / ghebordueert oft andersints ghewrocht worden oft de grootste nerstichheyt ende beste schoonheyt diemen daer in sien kan heeft zijnen oorspronck uyt Pictura. Heeft jemant een kopere plaet die beschildert ofte door den Plaetsnijder besteken is met eenich konstich werck / ghewis sal de selve Const veel meer gheweerdeert worden als de valeur van het koper / soo dat de materie daer alle konstighe hantwercken van worden ghemaeckt / van soo grooten aensien niet en is als wel de Const diemen daer in sien can. Weert is te noteren het leven van Albert Durer uytnemenden Schilder / Plaetsnijder / ende Bouw meester van Norenborgh / den welcken zijnde in't werck voor den Keyser Maximiliaen die Grootvader was van den Keyser Carolus Quintus ende voor den selven teeckenende

kenende jet groots op eenen muer ende soo hooch niet en kost reycken als zijn intentie tot de Const vereysche / soo heeft den Keyser bevolen aen een van zijn Edelmannen die daer teghenwoordich was dat hy de schabel sou vasthouden daer Albert Durer ginck op staen / op dat hy niet en sou vallen / waerover den Edelman zijn excuses oft ontschuldinghe dede aen den Keyser als willende segghen dat hy sijnen Edeldom sou verkleynen met te dienen eenen Schilder inde manier om onder desselfs voeten te moeten knielen om de schabel te houden. Soo ist gebeurt dat den Keyser (segghende dat hy meer estimeerde sulcken Constenaer als een Edelman) aen Alberto Durer voor hem ende zijn naecomelinghen / gaf een wapen / om by hem ende alle Schilders gheuoert te worden te weten dry silvere oft witte Schilden in een blauw velt. Welcke wapen by alle Schilders tot hen loffelijcke ghedachtenis ende Edel-teecken op den dach van heden gheuoert wordt / sulcke ende diergelijcke andere weldaden (die de Schilders by de grootste Monarchen des werelts ghenoten hebben), sou konnen by brenghen doch te lanck zijnde om te verhaelen sullen ons ghenoeghen met t'gene voorsz. is / in dit teghenwoordich deel tot inde volghende deelen daer den Leser seer fray ende ghedenckweerdighe verhalen sal vinden / ende om niet te vergeten de treffelijcke Const van Remigius van Rheni ghebooren tot Brussel die met grooten jever zijnen tijt waerghenomen heeft om te vatten al het gene de grootste kracht van Pictura can uytwercken / sulckx dat hy een uytnemende Schilder is gheweest in fray ordonnantien blijckende aen zijn stucken die van hem gheschildert zijn voor den Grave van Wolsegh in Duytslandt / waer by hy in't jaer 1600. ghewoont heeft ende voor den selven seer veel seldsame ordonnantien vol diepe wetenschap ende Consten / ghedaen heeft / als oock voor meer andere Hoochduytsche Heeren / waer van oock in Nederlandt eenighe te sien zijn / hy is eyndelijck in Duytslant ghestorven naer dat het Casteel vanden voorsz. Grave van Wolsegh (by naeme Henricus) met alle de Const door de Sweetsche gans verbrandt ende gheruineert was.

Remigius van Rheni van Brussel

PEETER VAN LOON.

OOck isser gheweest in onse Eew eenen seer uytstekenden geest by naeme Peeter van Loon die een ander handelinghe hadde als de voor verhaelde / want hy was upter maten cloeck ende vernuftich in ordonneren ende te Schilderen Perspectiven / Architecten ende sulckdanighe loffelijcke wercken die seer net sijn en in groote achtinghe ghehouden worden om de suyverheydt ende aerdicheydt die daer in te sien sijn. Hy is ghestorven tot Antwerpen daer hy oock ghebooren is gheweest.

FRAN-

FRANCHOIS PADOANINO

Italiaenschen Schilder van Padoa.

NU de reden my gaet leyden
Teghen stroom van mijn gedacht
Om de waerde te verbreyden
Vande Italiaensche kracht.
Buyten spor der Neerlants gheesten
Als hier voor meest is ghewoont
Midts PICTVR in die ghewesten
Noch al treffelijcker woont.
Soo dient hier met inck beschreven
D'eel werck van PADOANIEN.
Daer Natuer en t'weede leven
Door de Const in zijn te sien.
Hooch verheven soet ghedommelt
Wel verdreven, en ghestelt
Vast gheteeckent sacht gheschommelt
Niet ghebreckter in zijn beldt.

Sonderlijck in groote stucken
T'sy History oft Pourtret
Wist hy t'leven uyt te drucken
Wat hy ded' t'staet even net.
Leeft dan naer dit tijd'lijck leven
In het eeuwich hemel-rijck
Die u had des' Const ghegeven
Om te leven eeuwich-lijck
By de menschen die beminnen
D'edel Const van u PICTVER
Daer den gheest van uwe sinnen
Noch in spelt als in Natuer.
Daer den gheest van u ghedachten
Sal in sweven langhen tijt
Daermen siet de Faem naer trachten
Om te segghen wie ghy zijt.

LUCAS

FRANCISCO PADOANINO

Natif de Padoa, paintre admirable de grandes figures, il est superflux aux inventions, bon portraicteur, ce qu'il at monstré per les põrtraicts du Conte d'Arondel, et de sa femme. il se tient ordinairement à Rome, et maintenant il tient sa demouré a Padoa.

F Padoanino delin. *I Meyssen fecit et excud.*

LUCAS ENDE PEETER FRANCHOIS

Schilders van Mechelen.

DE Philosophen leeren ons dat de wetenschap (al ist dat sy / van verscheyde conditien ende naturen is) maer en can wesen eenderley / dat is soo wanneer jemant het een gheleert heeft tersiont het ander sal begrijpen. Alsoo leert ons de by Schilder const den aert van groote en kleyn dinghen te verstaen / de Teecken-const leert Pictura ende Pictura de Teecken-const / die de wetenschap heeft van belthouwen moet nootsaeckelijck verstaen op zijn maet ende naer den reghel te teeckenen: uyt reden dat d'een uyt het ander is spruytende. De gheneés Const oft medecijne die in haer selven maer een Const en schijnt te wesen handelt nochtans beyde van ghesontheyt en sieckte van matichept en overdaet / van ghetempertheyt ende ongheterempertheyt / ghelijck oock Pictura soo vande verdeylinghe der verven als vande Teecken-const is handelende met dese Const / is oock ten hooghsten begaeft gheweest Lucas Franchois gheboren tot Mechelen in't jaer 1574. op den 25. Januarij / die van jonckx af aen zijn verstant soo vlijtich ende met groote neerstichept heeft gheoeffent om de verholen wetenschap ende kracht der Schilder-const te ondersoecken / dat de Faem my oock heeft aenghelockt zijnen ontsterffelijcken Naem gheruchtbaer te maecken / Spanien en Vranckrijck (daer hy sesse jaren dese edele Const gheoeffent heeft) gheven ghetuygenis ghenoch wat lof zijn Pinceel ende diepsinnich verstant verdient heeft / welcke Koninckrijcken / Nederlant ende meer andere plaetsen met zijn prijsbaere ende Constrijcke Schilderijen genoch verciert sijn tot verwonderinghe van alle Lief hebbers. Sijn studie brocht groote volmaecktheyt / nerstichept / suyverheyt ende levende ghesteltenis boven in't groot als in het kleyn was seer uytnemende in ordonneren van concepten gelijck inde voorghemelde plaetsen en sonderlijck binnen Mechelen / soo in Kercken gulde Kamers ende andere Huysen ghenoch te sien zijn / by wie dat hy heeft ghelcert en is my niet seker bekent / hy is ghestorven binnen Mechelen den 16. September in't jaer 1643. achterlaetende twee Sonen den eenen by naeme Peeter ende den anderen Lucas Franchois, desen Peeter is gheboren tot Mechelen in't jaer 1606. den 20. October ende ghestorven den 11. Augusti 1654. gheleert hebbende de voorsz. Schilder-const by zijnen voornoemden Vader / ende daer naer by Gerart Segers binnen Antwerpen. Sijnen geest was uytstekende in het cleyn te schilderen / Lantschap te stofferen en andere seer aenghename ordonnantien tot groote voldoeninghe ende contentement van alle Const-beminders / uyt te wercken / oock seer frap in konterfeyten / daer veel Edel ende Hooch-vermoghende Personagien van konnen ghetuyghen die hy naer het leven heeft ghecontersfeyt met sulcken kloeckheyt nette en suyver manier dat door de kracht zijnder Pinceelen daer in het leven maer en ontbreckt. Hy heeft voor Sijne Hoocheyt den Arts Hertogh Leopoldus oock gheschildert en voor andere Edele

Francr

PIERRE FRANCHOYS,

[illegible]estoit fort bon peintre naïf de Malines, et mourut le 11. d'Aoust l'an 1654.

[illegible] Franchoys pinxit — *C. Waumans sculp.*

V

France Heeren binnen Parijs daer hy oock eenighen tijdt sijn woonplaets heeft ghehouden / de wetenschap die hy hadde van wonder te Copieren ende crachtigh te Teeckenen wordt dagheliickx vande alghemeyne Faem by de Lief-hebbers inde memorie ghebracht ende ten uytersten verheven / hy en is noyt ghehouwt gheweest / en spelde by naer op alle instrumenten plaisant ende vermaeckelijck in't gheselschap / soo dat de verscheydentheydt der Consten (als Musica ende Pictura, die by naer alle Consten te boven gaen) in hem te vinden waeren / ende werden met een wonder volmaecktheydt uyt-ghewerckt / waerom dat ick wel segghen mach:

De waerheydt moet van 't werck sijn eyghen vonnis uyten
De proef moet oock de daet van jemants werck besluyten,
Soo als hier Vaer en Soon bethoonen met pinceel
In hun loflijcke Const op doeck oft plat panneel.
De handelingh van Vaer en wilt den Soon niet wijcken
Den Soon doet sijne Const, oock met den Vaer ghelijcken,
In Ordonnantien soo wel als in't Pourtret
Al watmen van hun siet het staet al even net.

PEETER SOUTEMANS

Schilder van Haerlem.

TEn is niet te verwonderen dat uyt den Const-rijcken Winckel oft Schilder-school van Petrus Paulus Rubbens sijn voorts comen soo veel constighe Meesters / die als yeverighe Leerlinghen soo cloecken ende verstandighe borsten van de uyterste volmaecktheydt hebben ghesoghen als waeren de lessen ende gheestighe onderwijsinghen van dien Edelen ende weert befaemden Petrus Rubbens, daer onder menichte van meer andere desen Peeter Soutemans eenen Discipel van is gheweest / waer by hy soo heeft aengenomen ende sijnen lust vervoordert datter geen secrete verholentheden in Pictura te vinden sijn (comende naest by het leven) oft de selve comen in sijn velden ghevonden worden / was seer fraey in't Conterfeyten ende excellent goedt Meester in groote Ordonnantien / sulckx dat hy langhe jaeren is Schilder gheweest vanden Coninck van Polen / wiens Hof ende meer andere Coninckrijcken met sijn ervaren Schildry verciert sijn. Hy is ghestorven tot Haerlem.

PEETER NEEFS

Schilder van Antwerpen.

VVAt Pauselijck portael, perspect oft galderijen
Wat Tempels, Kercken oft verheven metselrijen
Ons Room aenwijsen wilt van Net Architectuer
Dat thoont de *Neeff* ons hier in sijne Eel *Pictur*.
Sijn welf-sels in't vercort, balusters en grottissen
Uytspronckscls net verdeelt, pileeren en cornissen,
Met boghen fray om sien seer net in het verschiet
Waer in men 't minste geen vergaderingh en siet.
Soo veel als 't leven can in eenich deel ons gheven
Dat sietmen van de *Neeff* door sijn pinceel ghedreven:
Het suyver basiment, en netten Capiteel
Ovael en parckiment, thoont *Neef* met sijn pinceel;
Sijn weert befaemde Const is vrempt om aen te mercken
Soo jemandt maer en siet naer 't leven al sijn Kercken
Waer in niet eene Choor oft Ommegangh verschijnt
Tot de Hooch-saelen toe, staen in sijn Const verclijnt.
'T plaveysel van beneën, het welf-sel, en pilaeren
De deuren en portaels, jae tot de sy Altaeren
Men siet in sijn Schildry soo 't leven uyt-ghebelt
Al oftmen in persoon waer inde Kerck ghestelt.

THEODOR BABUER

Van Hollandt.

DE Const van *Theodor* die thoont de Schilder-jeught
En al die Const bemint, hier een gheleerde vreught
In sijn Const-Tafereel seer wel gheordonneerr
En op sijn maet ghestelt, die meerder lof begeert
Als ick hier schrijven can, om dat daer niet ontbreckt
VVant 't schijnt in sijn Schildry het eyghen leven steckt.

IAN BOTH

Schilder van Vytrecht.

MEt wat een lauwer loof, oft groen olijve spruyten
Dient nu het geestich Breyn van onsen *Both* ghehult,
Met wat Poësij pen wil ick sijn roem besluyten;
Die soo den lof en d'eer van sijne Const vetvult.
T'herdencken gans beroert al mijne vry ghepeynsen
Soo ick mijn ooghen slaen op sijn verheven werck
En mijnen lust ontwaeckt jae doet gheheel ontveynsen
Midts ick daer in niet als Naturas cracht bemerck,
Waer uyt te speuren is het leven van ons leven,
Waer op ons leven steunt, en t'levens hope baert
Dat is het soet ghewas t'gen' daegh'lijckx wordt ghegheven
Door Godes zeghen uyt de groen en vruchtbaer aert.
Dit wist *Both* met t'pinceel soo wonder af te maelen
Dat al sijn maelery door haere geesticheyt
Den mensch (die Const bemindt) met jever can bestraelen
En menichmael het hert tot haere deught verleyt:
De dreven des warandts veer uyt t'ghesicht gheleghen,
Het blader-rijck gheboompt, valley, en hoogh gheberght,
Het straelen vande Son langhs onbevolckte weghen
En noch meer lieflijckheydt t'gen' jeders gheesten terght
Dit alles saem ghevoeght door cracht van *Boths* Pinceelen
Wel op sijn maet ghestelt en fraey gheordonneert
Op eenen effen doeck oft fijn gheschaeft panneelen
Wijst aen het uyterste dat ons *Pictura* leert.
T'waer herseloos ghebroet vol haetighe ghebreken
Dat sonder oordeel is van *Midas* overschot
Soo wie uyt bot verstant de Const wou teghen spreken
Die ons ten thoone stelt den gheest van *Ian de Both.*

IEAN BOTH

Bon painctre en payſages bien ordõnées, a la veue bien douces, les devants fortset bien coulerées garnies des figures, et animaux bien entendües. ſe tientmiantenant a Vtrecht ville de ſa naiſſance.

Abr. Willars pinxit. *C. Waumans ſculpſit.* *I. Meyſſens excudit.*

Een Const die niet en soeckt van jemandt eenich voordeel
  Om die te prijsen oft te blamen teghen reën,
Maer midts de ooghen sijn voorloopers van het oordeel
  Soo dunckt my dat dees Const noyt worden can vertreën:
Schoon dat mijn pen te vroech laet haeren beck besnoeren
  Om meerder (naer verdienst) den weert befaemden lof
Van *Both*, om sijn vernust hier claerder uyt te voeren
  Ter wijl my overschiet noch veel bequaeme stof,
Waer-in gheleghen is t'wit, om van hem te roemen
  Daer ons de daet hier gheeft ghetuyghenisse van
Sulckx datmen hem hier mach wel een groot Meester noemen
  Midts t'self ons daeghelijckx sijn werck bethoonen can.

PETRUS TESTA

Van Roomen.

Als het oudt vermaert Roomen langhen tijdt berooft had gheweest van Schilder-const / midts den jever der Schilders door Martis wapen-room gans verdoort en van lust ontbloot was. Soo is even wel daer naer door verscheyde Cloecke verstanden en Roomsche Geesten het selve wederom in fleur ende welstant ghebrocht / als van Peeter Cavallini Giotto, ende meer Andere / ghelijck Petrus Testa haeren roem door sijn uytnemende Const oock vermeerdert ende aen doen groeyen heeft / die seer fray is gheweest in ordonnantien naer t'leven / ende met cloecken Aert uyt te belden / ghelijck over al in Italien en hier te Landt oock veel te sien sijn / besonder aen sijn Printen die hy selfs met sulcken wonder ghesticheydt Gheetst heeft / dat sy door seer selsaem ende ongheemeyn by de Liefhebbers worden ghehouden. Ick laet den Leser oordeelen hoe veel te meer sijn Schildery in weerden wordt ghehouden-daer de Faem in Nederlandt noch al lanck af sal ghedencken / aengesien dat uyt geetste Printen en andere Druckken (die maer als schaduwen van Pictura en sijn) by eenen Const-kender ooghschijnelijck can gheoordeelt worden / met wat diepsinnighe wetenschap den principalen Meester moet begaeft sijn / ghelijck den voorsz. Testa altijdt is gheweest / hy is tot Roomen overleden / doch in wat jaer is my onbekent.

CHRI-

CHRISTOFFEL IACOB VANDER LAENEN,

Converſatie-Schilder van Antwerpen.

DE handelinghen der Schilders ſijn veelderley en vremt / als wanneer den Schilder door den Natuer daer toe ghetrocken wordt / ende niet door een bedwonghen onderwijſinghe de ſelve heeft gheleert. Dit blijckt in Chriſtoffel vander Laenen, die ſeer vervallen is gheweeſt op de Converſatien van bruylagien/ balletten / en andere ghenuchelijcke tijdt-verdrijven van malle Jonckers ende Jouſvrouwen ſeer aerdich uyt te belden die ſeer aenghenaem en lieffelijck ghe-ſchildert ſtaen/ en meeſtendeel niet anders en heeft gheſchildert als de ghene:

Die met mallen en met rallen
 Brenghen over hunnen tijdt
Jn balletten en bancketten
 Daermen geenen coſt en mijdt.
Hier-met danſen daer met ſchranſen
 En veel ander ſotterny
Hier met loncken en met proncken
 Tuſſen beyden vrijery
Siet de Speellie voor de Eellie
 Toetſen baſſen, en viool
Daer s'op ſinghen danſen ſpringhen
 t'Schijnt het is een danſers ſchool
Schroſſen broſſen, ſchincken drincken
 Sonder reghel ſonder maet
Nijghen ſtuypen, droncken ſuypen
 Soo't al inde wereldt gaet
Hier Monſeuren, daer Monkeuren
 Hier wat praten vande min
Hier wat pruylen daer wat muylen
 Jeder naer den tijdt en ſin.
Hier wat vrijen daer wat lijen
 Om te winnen Joffers hert
Hier wat ſlaghen daer wat claghen
 Vande liefd' en minne ſmert
Hier wat wand'len daer wat hand'len
 Van het rijcke Coopmans goet
Hier wat ſpelen ſinghen quelen
 Tot trooſt van een ſwaer ghemoet,
Hier wat clappen, daer eens tappen
 Van het beſte kermis vat
Hier wat doppen daer wat ſoppen
 Tot datmen is vol en ſat.
Van te ſmeren en te teren
 Van te clincken op den pot
Van te cannen en te pannen
 Van te maecken heel den ſot.
Van te tuyſen en te ruyſen
 Schoon dat Godt den Heer mishaegt
Van te boeven en te troeven
 Daermen naer geen geldt en vraegt.
Van te koken en te ſmoken
 Van te ſwemmen in veel quact
Van te ſlaepen en te gaepen
 Van te leven boven ſtaet:
Wiſt ſoo loflijck en ſoo hoflijck
 Soo biſaert, ſoo cloeck en eel
Vander LAENEN uyt te maenen
 Met ſijn liefelijck pinceel,
Heel manierich, los en ſwierich
 Daer Natuer maer in ontbreckt
Soet verdreven, t'ſchijnt dat t'leven
In ſijn eel Schildrijen ſteckt.

DAVID

DAVID BECK

Schilder van Delft.

SOo veel vermach PICTVR' door onghemeyne treecken
Die sy met d'eel pinceel weet claerelijck t'ontdecken,
Dat sy al menichmael een man'lijck hert beroert
Wanneer sijn oogh maer eens op haere Const en loert,
Wanneer de Aerdicheyt van wel ghestelde leden
In wesen en ghedaent vol ghemanierde seden
(Besonder in een vrouw) bethoont wordt op Schildry
Daer dickwils neven staet het leven als Copy:
Soo schijnt dat jemandt voelt Cupidos minne straelen
Soo diep doet u t'ghesicht den lust in't herte daelen
Ghelijck als DAVID BECK heeft met pinceel ghedaen
Waer van den Roem noyt sal verslijten oft vergaen.
Daer sietmen een Pourtret vol Meesterlijcke douwen
'T geen wel een Keysers oogh mach om sijn Const aenschouwen
'T geen wel mach sijn ghesien door al den cloecken aert
Die ons den gheest van BECK daer in veropenbaert.
Een wesen heel volmaeckt; ghemarbert met twee bloosen
Jae op-ghepronckt ghelijck ghefermilioende roosen,
Daer op de borstjens naeckt soo menich croltjen swiert
En daer t'heel lichaem is op t'schoonsten op gheciert,
Vol bagghen oft ghesteent en d'alderfijnste perels
Ghelijck een VENVS oft een Afgoddin des werels
Daer t'leven maer ontbreeckt soo gheestich weet t'pinceel
Van BECK, naturas cracht te brenghen op't tonneel.
Dit wist CHRISTINA wel, de Coningin van Sweden
Die soo wert in't ghemoet van DAVIDTS Const bestreden
Dat sy hem in haer Hof heeft minnelijck versocht
En hem tot groote eer en hooghen naem ghebrocht.
Om dat sijn rijp verstant des' Const wist uyt te vueren
Soo dat sijn weerde Faem sal eeuwichlijcken dueren
En nimmermeer vergaen schoon t'lijf in d'aerde leyt
Sijn werck verbonden blijft aen de onsterflijckheyt.

DAVIT BECK

Peintre, et Valet, de Chambre de la Serenissime Reyne de Sweede, envoié de Sa Ma: pour peindre les personnes Illustres de la Chrestienté, natif de Delft en Hollande.

David Beck pinxit — *Ant. Coget Sculpsit* — *Ioan. Meyssens exc.*

W

NICOLAES VANDER HORST

Schilder van Antwerpen.

WAs een seer excelent Schilder soo in Ordonnantien als Conterfeyten / die gheleert heeft by Rubbens, ende daer naer ghereyst naer veel Coninckrijcken / Landen en Steden / daer sijn handelingh in groote weerde wordt ghehouden. Ende wederom keerende heeft hem langhen tijdt tot Brussel ghehouden/ alwaer hy veel fraey ende nette Teeckeninghen ghemaeckt heeft soo van Tytels als andersints die in print uytgaen ende ghesneden zijn van Cornelis Galle den Ouden / als oock van meer andere. Hy is Hartsier gheweest vanden Arts-Hertogh Albertus ende d'Infante Isabella Clara Eugenia saligher ghedachtenis. Voor wien hy veel seldsaeme ende cloecke Teeckeninghen ghemaeckt heeft / seer aerdich ende diepsinnich ghehandelt. Is ghestorven tot Brussel Anno 1646.

MATHIAS KAGER

Schilder van Ausbourgh.

DE Printen die Ian ende Raphael Saedeler seer uytnemende Net ende Cloeck ghesneden hebben naer de vermaerde Teeckeningen Schildryen ende Schetsen vanden gheruchtbaeren ende Roemweerdighen Mathias Kager gheven meer ghetuyghen wat Meester ende edelen geest hy gheweest is als mijn pen hier can beschrijven waerin te sien is dat hy de uyterste volmaecktheyt ende diepste wetenschap van Pictura in alle haer deelen heeft verstaen / soo in't groot als in't kleyn / soo in't ordonneren als kopieren / in't vercorten als andersints / waerom dat hy is gheweest Schilder vanden Hertoch van Beyeren die grooten lust ende behaghen was scheppende inde eelheyt van zijn Pinceel / ende niet sonder reden uyt dien hy alle de Landen ende plaetsen des werelts (besonder daer de Const in weerden ghehouden wordt) meest ghesien heeft met groote studie ende vermaeck / den welcken tot Ausborgh ghestorven is.

De doodt die scheen jalours te wesen op sijn Const
Waer door dat *Kager* wirdt van jeder een bejonst,
Want had sy hem soo vroegh van t'leven niet beroost
Misschien had sijne Const Naturas roem verdooft.

THEODOR ROMBOUTS

Schilder van Antwerpen gheboren Anno 1597.
Ende ghestorven Anno 1637.

GElijck voortijts de schoone Stadt van Florentien in Italien plaght te wesen een Moeder der Constenaeren / soo is in Nederlant de Rijcke Stadt van Antwerpen een oprechte voester vande vornaemste: (emmers ten deel) der meest vermaerste ende Const-oefenaers die in Pictura wonder ghedaenten van leven hebben aenghewent / ghelijck desen uytnemenden Theodor Rombouts oock een van haer beste scholieren ende voesterlinghen is ghewest / door zijn groot verstant ende neerstighe ondersoeckinghe der Natueren / die hy in groote Figuren boven het leven wist uyt te wercken / soo ende ghelijck aen veel van sijn stucken hier te Landt te sien zijn. Hy heeft Italien en meer ander Landen doorreyst ende tot het eynde des levens de Const met grooten iever waergenomen / zijnde ghestorven binnen Antwerpen in het jaer ghelijck voorseyt is.

HENRICK DE CLERCK.

NIet min en is begaeft ghewest met groote wetenschap der Schilder-const Henrick de Clerck Schilder van Brussel die gheleert heeft by Marten de Vos, ende was seer aerdich ende fraey soo in't groot als in't kleyn af te belden alle poëtery ende oock devotie ghelijck in veel en verscheyde Taeferelen van hem tot Brussel in verscheyde kercken te sien is / die seer Ordonnanti-rijck ende met neerstich opsicht gheinventeert ende uyt ghewerckt zijn. Hy is ghestorven tot Brussel.

ANTHONI SALART

Schilder van Brussel.

HY is ghewest seer overvloedich in Ordonnantien / sulckx dat in het leven niet te vinden en was / oft hy kost het selve door zijn ervarentheyt met Pinceel door zijn treffelijcke Const uytwercken / die noch teghenwoordich in groote achtinghe / ende voor seldsaem ghehouden wordt: want d'aenlockende begeerlijckheyt des soeten ghewins ende den smeeckenden lof (diemen door Const vercrijght met natuerelijcke liefde tot eenen onsterffelijcken naem) brochten hem door een vlijtighe oeffeninghe tot sulcken volmaecktheyt dat hy in zijn leven Niemant in ordonneren / koloreren / vaste stellinghen ende malsheyt des Pinceels en moest wijcken. Hy is tot Brussel ghestorven daer zijn Const in't leven is ghebleven ende sal noch langh inde memorie des menschen onsterffelijck ende bekent blijven.

GEERAERD HONTHORST
Schilder van Vytrecht.

O Edel Enghels Hoff verciert met seldsaemheyt
Van d'Edele Pinceel vol vrome gheesticheyt
Door *Honthorst* afghemaelt, waerin hy naer het leven
Aen Coninckx ooghen heeft seer groot vermaeck ghegeven.
Want al sijn werck dat was seer aenghenaem en net
Als hy den mensch alleen mocht schild'ren in't Portret:
Waerin hy jeder een soo aerdich wist te vatten
Dat niemant wie het siet de weerde can gheschatten,
Soo gheestich is sijn Const ghediept en uyt ghehooght
Vleesachtich sterck en soet daer veele Const voor booght
Soo als Italien en ander Coninck-rijcken
Hem by *Appelles* gheest om sijne Const ghelijcken.
Daer hy heeft langhen tijt in't *Pausen* Hoff verkeert
En in Italien de meeste Const gheleert.
Italien de school van veele wetenschappen
Heft menich fray verstant op d'Eel *Picturas* trappen:
Ick segh Italien, midts sy ons can doen sien
Een wonder vrempt Natuer, van Rotsen en Ruien.
Haer Berghen die schier niet, als vier en vlam en spouwen
Soo menich schoon Paleys, en kostelijcke bouwen,
Die trecken menich geest en uytghekeurt verstandt
(Om al t'seldsaeme werck) naer haer vruchtbarich landt
Naer *Roomen*, die de school is van veel vrije Consten
Want die Room noyt en sach, kreegh noot *Picturas* jonsten.
De groote stadt van *Room*, omringht van t'Tybers vocht
Die heeft al menich geest tot hooghen staet ghebrocht
Soo als aen *Honthorst* blijckt, die om sijn trotse wercken
In't Hoff van *Enghelant*, en oock van *Denemercken*
Werdt hooghelijck gheacht, en rijckelijck bejonst
Om sijn verstant alleen, en weerde Schilder-const.

THO-

GERARD HONTHORST

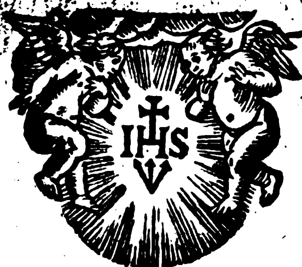
Est ne a Vtrecht l'an 1592. tres bon peinctre en ordonnances et pourtraicts, a esté long temps en Italie y faisant pour plusieurs Cardinaulx des choses exquises, comme aussi il a faict en Angleterre des oeuvres tres belles pour le Roy, lon voit encores en la cour du Roy de Denemarcque beaucoup de ses tableaux, il se tient a present a la Haye au service de son Altesse le Prince d'Orange. son maistre estoit Abraham Blommaert.

Gerr. Honthorst pinxit. *Pet. de Iode sculp.* *Io. Meyssens excudit.*

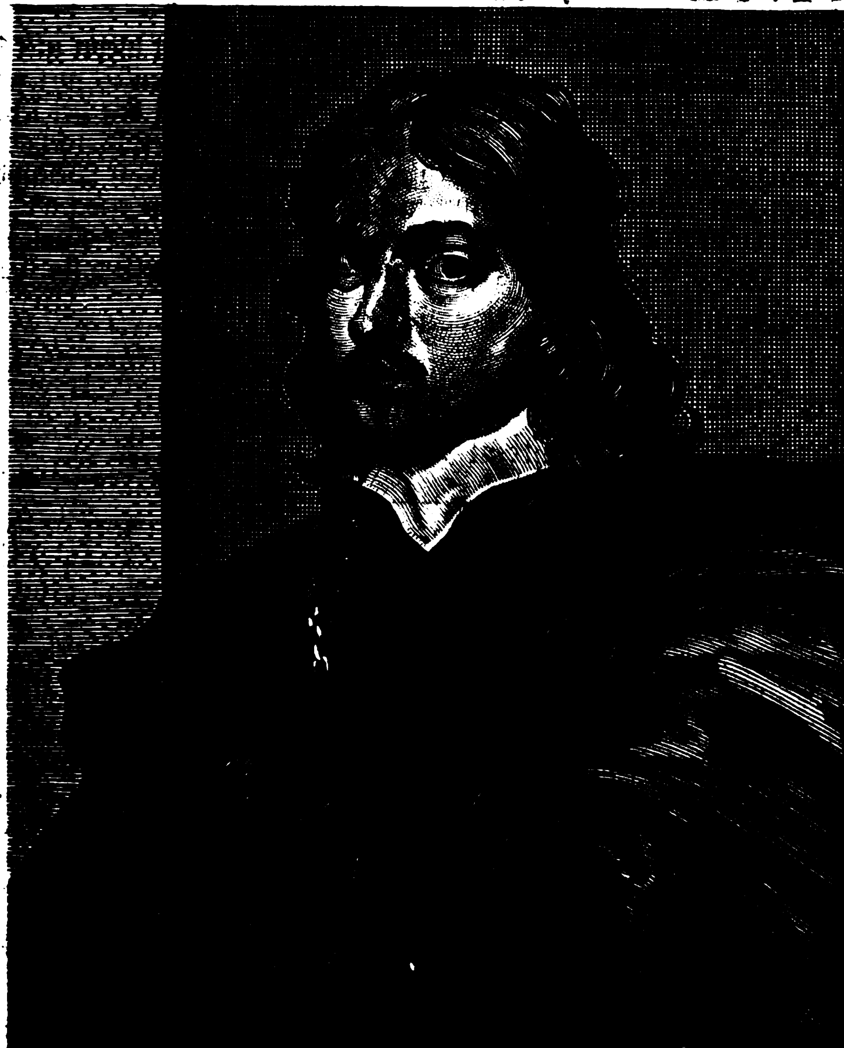
THOMAS VVILLEBORTS BOSSAERT

Schilder van Berghen op Zoom.

VV At aengenaem Pinceel, heeft *VVilleborts* ghehandelt
En daer med' tot sijn eer al menich Rijck doorwandelt:
Al wat hy heeft ghemaeckt was los en cloeck van aert
Vol wijs en diep verstant, dat *Berghen* heeft ghebaert.
Sijn Const wordt groot gheacht in Duytslandt en in Spanien
Tot Roomen, Enghelant, by Princen van Oraignien
Daer hy soo menich stuck naer t'leven heeft ghemaeckt
En is daer door alleen in grooten naem gheraeckt.
Was wonder in Pourtret, Historien naer t'leven
In't groot te belden uyt en goeden aert te geven,
Henricus Frederic Prins *Guiliam* en noch meer
Om sijne wetenschap hem thoonden groote Eer.
Al wat hy heeft ghedaen is wonder aen te mercken
Waer med' dat sijn verciert Paleysen en veel Kercken,
De stadt *Berghen* op Zoom, roempt tot ghedenckenis
Op sijn seer Edel Const daer hy gheboren is.

DANI.

THOMAS WILLEBORTS BOSSAERT

Peinctre tresrenommé, travaill admirablement bien en grandes figures, estimé pour pouvoir faire un pourtraict exactement bien, son Altesse le Prince d'Orange Henry Frederic luy a faict faire beaucoup de pieces, comme aussi son filz le Prince Guillaume, aussi pour d'autres Monarques, son maistre estoit Gerard Segers, est né à Bergue sur le Zoom l'an 1613. et demeur à present à Anvers.

Tho. willeborts pinxit. *Coenr. Woumans sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

DANIEL VAN ALSLOOT.

DE ervarentheyt van Daniel van Alſloot (beſonder in het kleyn met Pinceel eenighe Lantſchappen en gheſichten uyt te wercken) en is met geen pen te beſchrijven als wel de daet daer van verdient uyt reden dat het leven inde aerdicheyt van zijn Conſt maer alleen en onbreckt. Hy heeft veel ſchoon wercken ghemaeckt voor den Arts-hertoch Albertus een ſonderlingh Beminder van Pictura oock veel andere ſeldſame ſtucken en proeven heeft hy gedaen voor meer andere Monarchen des werelts die hun gheneghentheyt vande Conſt qualijck ghenoch en koſten verſaden om de ſelve te ſien en voor dieren prijs te coopen.

Een Landtſchap daer m' in ſiet een groot vermaeck voor d'ooghen
Koſt ons *Van Alſloot* naer natuer en leven thooghen
Seer net in het gheboompt en licht op ſijnen dach
Soo dat ſijn Conſt bewijſt al wat den aert vermach.

IACQUES FOCQUIER

Lantſchap Schilder tot Parys.

DE edel Schilder-conſt (voor ſoo veel raeckt de wetenſchap van Lantſchap naer t'leven te ſchilderen / hadde haer wel te belgen ſoo ick niet ten voorſchijn en brocht de krachtighe handelingh van Iacques Focquier die Niemant in ons Eeu oft voorgaende Eeuwen (aengaende den malſen en krachtigen toets van bladeren verſchieten / berghen en roetſen) en moet wijcken / ſoo aengenaem en aerdich ſtaen alle zijn Schilderijen / die in groote weerde ende voor ſeldſaem by de Conſt-kenders ghehouden worden om de ſuyverheyt en grooten aert van nettichheyt die daer in te ſpeuren zijn.

Al wat de Eel Pinceel brocht van *Focquier* in't licht
Staet krachtich uyt ghewerckt en ſoet in het gheſicht,
De gronden wel verdeylt, het loof heel aenghenaem
En geeſtich in't verſchiet tot lof van ſijne Faem.

GUILIAM MAHUE.

VOorders ſoo iſſer tot Bruſſel oock gheweeſt eenen ſeer konſtighen Conterfeyter by naeme Guiliam Mahue die inde ſelve handelingh van Pinceel ſeer excelent was ende uytnemende wel het leven in zijn Conterfeyten dede gelijcken daer veel en menichvuldighe ſtucken noch ghetuyghenis van geven alwaer hy oock gheſtorven is.

PEETER

PEETER VAN LAER
Ghenaemt van Boets,
Schilder van Vytrecht.

DIe al te geren hoort den Lof van Schilders singhen
Besonder alsmen spreckt van seldsaem oude dinghen:
Van die de vinders sijn van Verf en Teecken-const
Waer in verborghen leydt des Schilders grootste jonst.
Dat hy vry naer den roem *Van Laers* Pinceelen luystert
Want t'licht van sijn verstant de oude Const verduystert
Van *Zeuxis* en *Apel* door al den stouten toets
Die ons *Van Laer* bethoont oft handelingh *Van Boets*.
Die soo verliefelijckt *Picturas* Edelheden
Dat ick wel segghen mach met ongheveynsde reden:
Van Laer is die Natuer van t'leven schier ontmaeght
Van Laer is t'Hollants licht daer hy den naem afdraeght.
Wijns naem noch inden Boeck van *Clio* staet gheschreven
Die op den *Helicon* sal eeuwich blijven leven
Waerop *Caliops* dicht met reden roemen mach
Door al den cloecken geest die m' eertijts in hem sach.
Want t'gen' *Van Boets* wist met sijn eel Pinceel te toetsen
Dat was vol aerdicheyt, vol wel ghestelde boetsen
Bandiets, en Bedelaers, jae Boeven op Galey
Sulck-danich meer ghewoel van ander snaeckery.
Niet min in't eel Musijck en t' toetsen alle snaeren
Daer was *Van Laer* door Const op t'hoochst oock in ervaren,
Soo dat d'onsterflijckheyt van sijnen grooten naem
Belouwert is met eer' by d'alghemeyne Faem.

BONAVENTURA PEETERS

Zee-Schilder van Antwerpen ghebooren Anno 1614.
Ende ghestorven Anno 1652.

DEn straffen *Eolus*, die Godt is vande winden,
Door *Boreas* ghehuyl, de Zee schijnt te verslinden,
En met t'grammoedich weer *Neptun'* ten vollen stoort
Als maer den Zeeschen Godt de donder vlaghen hoort.
Die in het fel tempeest, en diepe water golven
Doen menich kloecke Schip versincken en verdolven.
Men snijdt de Cabels los, hier worptmen Anckers uyt
Daer strijcktmen seyl en lul, men vlucht in't achter schuyt.
De visschen sijn verbaest en stooren al de baeren
De Schepen vallen om, en weten niet waer vaeren
De Zee die raest van spijt, en onghestadich slaet
Waer door dat Locht en vier meynt dat de Aerdt vergaet.
Bonaventura heeft dit alles soo gheschildert
Tempeestich, calm en stil, jae somtijts oock verwildert,
Dat jeder segghen sou, dat enckel water waer
Soo gheestich mals en los, staet elcke baer op baer.
Seer constich uytghehaelt, ghediept en soet verdreven
Soo datmen t'oordeelt oft het is het tweede leven,
Hier vlieght een witte Meeuw, daer swempt den Wallevis
Hier drijft een koopmans pack dat uyt gheworpen is:
En somtijts is sijn Const, verciert met zeesche haven
Met schip, pleyt en geley, met naeckt gheschoren slaven,
Vol dapper oorloghs volck, die naer den Zee-slach staen,
Hier rotsen wonder hoogh, daer baeren teghen slaen.
Soo dat zijn destich werck wort over al ghepresen
Midts niemant sijns ghelijck in Const en schijnt te wesen,
Want niemants Const in Zee soo op het leven treckt
Als *Peeters* cloeck Pinceel, die t'leven gans ontdeckt.

GRAF-

BONAVONTVR PEETERS.

Tres bon Peinctre de Mers. Calmes, et Tempastes il sentent bien aux nauires, galeres, et Batailies sur Mer. Cognoist l'orisont, ses esloignements sont douces, faict bien les Villes, et Chateaux, on voit par tout, Beaucoup de ses oeures, dans les Maisons des amateurs, il est natif d'Anuers, et fut nè en l'an. 1614.

Ioannes Meyssen pinxit et excudit. *W. Hollar fecit,*

GRAF-SCHRIFT
Door ſijnen Broeder Ian Peeters.

Dees aert begrijpt een van des werelts wonderheden
Zee Schilder en Poët, ſoo groot als d'aert oyt lede:
  Peeters ſijn toenaem was, den naem *Bonaventuer*
  Sijn lof eeuwen verſlijt, al rot dees ſepultuer.

Ende om naer mijn ghevoelen den ſin te volmaecken dunckt my niet qualijck op het graff van dien uytnemenden Zee-Schilder ende ſoet-vloeyenden Poët Bonaventura Peeters te paſſen dit naervolghende graff-ſchrift ende lijckſangh.

Beſprinckelt en bedauwt uyt een oprecht medooghen
De doot van *Pallas* Soon met traenen van u ooghen,
  Die hier begraven leydt, en is van kracht berooft
  De fackel van *Pictuer* die leyt hier uytghedooft,
Die *Themis* aen haer borſt met hulp van *Thetis* voyde
Sulckx dat zijn groot verſtandt in alle Conſten groyde,
  Die van Poëſis werdt ghelaeft uyt d'Hypocreen,
  Soo als een ſchemer licht van d'aerde hier verdween.
Neptun' die in een ſchelp van *Tritons* wordt ghedraghen
En doet ghedurich niet als ſuchten, ſtenen, klaghen,
  De ſchoon *Nereides* ſijn inden rouw becleet
  De Zee benevelt is met droefheyt druck en leet.
Apollo wilt ſijn herp in *Lethes* vliet verſmooren
Die over *Peeters* doot oock haer gheclanck laet hooren,
  Van *Peeters* die door Conſt met ſijn Poëtſe tongh
  Soo ſoet en liefelijck ghelijck als *Naſo* ſongh.
Die oock door ſijn Pinceel noyt heeft Natuer gheweken
En ſonderlingh altijt in zee Conſt uyt gheſteken:
  Waer van den hoochſten roem door Faem noyt ſal vergaen
  Maer altijt meer en meer ontſterflijck groyen aen.

LYCK-SANGH,

Stemme:

Le flots n'auront point de rigeur, &c.

DE jammer klacht doorſcheurt mijn hert
Die uyt gheſtort wordt door de ſangh Goddinnen
En vande Zeeſe Mereminnen,
Met droef gheſchrey en over groote ſmert,
Inden verbolghen OCEAEN
Daer al de water Goôn verſlaghen ſtaen,
Om dat de Son nu is verduyſtert
Van PICTVRAS kracht,
En haeren glans ontluyſtert,
Die dit graff verſmacht.

ICk ſien de aert in't ſwert becleet
Met druck bevanghen ſoo veel trouwe vrinden
En vrome gheeſten die hem minden
Om dat hy was kloeck Schilder en Poeët,
Den eerſten Soon van d'Eel PICTVER
Vol ſoeten gheeſt, met naem BONAVENTVER
Die ons op d'Aert-rijck heeft ghegheven
Van ſijn Conſt-een deel
Jn ſchijnſel van het leven
Door Pen en Pinceel.

WAt treurt ghy Vrinden vol verdriet;
Staeckt uwen druck en wilt u wanghen drooghen,
Vaeght af de tranen van u ooghen
En gunt ghy uwen vrindt den hemel niet?
Den roem van ſijn onſterflijckheyt
Sal altijt leven inder eeuwicheyt,
Al leyt ſijn lichaem hier begraven
En vergaen in ſlijck
Sijn deughdelijcke gaven
Sijn in't Hemel-rijck.

EYNDE.

FRAN-

FRANCISCUS VVOUTERS

Schilder van Lyer, ghestorven Anno 1659.

DE Edele Schildry can 's menschen hert vermaecken
En jemants swaeren geest door haere Const ontwaecken,
De liefde dwinght den lust als eenen drooghen dorst
Die menichmael bestrijt met bangheyt jemants borst.
Soo port de liefde oock de noyt versaeyde lusten
Van een Const-minnend' hert dat nimmermeer can rusten
Soo saen *Pictuer* haer Const de Minnaerts toebereyt
En brenghtse voor den dach in overvloedicheyt.
T'gen aende Edel Const van *VVouters* is te mercken
Seer liefelijck in't naeckt en mals in al sijn wercken
Seer los gelijck *Van Dyck*, seer soet als *Titiaen*
Soo net en aenghenaem ded' hy zijn stucken staen.
Het aensien gans becoort den gragen lust van d'ooghen
Die dickwils door des' Const valt in den sin bedroghen.
Siet *Venus* by *Adoon*, oft ander hey Goddin
De naeckte gratien, oft eenich Saters min,
Diana op de jacht, oft daer sy haer gaet wasschen
Oft daer den Satur *Pan*, *Sieringa* wilt verrassen,
Oft daer naer t'leven compt een stille wildernis
Al wat hy heeft ghemaeckt het schijnt dat t'leven is.
Daer veele Const voor moet haer glori laeten buyghen
Soo als ons Engelant met reden can betuyghen,
Daer *VVouters* in het Hof heeft langhen tijt verkeert
En van het Coninckx bloet wert om sijn Const ghe-eert.
Sijn soet vlammighe oogh en Const verrijckte sinnen
Die hebben by den Prins hem hooghe Faem doen winnen
Om sijn welsprekentheyt, gemenght met grooten gheest
Waer door hy in het Hof in aensien is gheweest.

LYCK-

FRANCOIS WOUTERS

est né a Lyere l'an 1614, faict extremement bien les petites figures principalement nuës et aussi des paisages, il a esté disciple de Sr. Paul Rubens, et par son addres est faict peintre de l'Empereur d'Allemaigne Ferdinand le 2.me s'estant allé avec son Ambassadeur en Angleterre, ou estant arrivé receut la novelle que sa Maj.te Imperi.le estoit mort l'an 1637, en apres fut peinctre et homme de Chambre du Prince de Galles, ayant demeuré quelque temps a Londres s'est retourné a Anvers s'y faisant valoir par son art. Fr. Wouters pinxit. Pet. de Iode sculp. Io. Meyssens exc.

LYCK-DICHT
Over de doodt van F. VVouters.

DEn menſch ſterft als hy meyndt het ſekerſte te leven
En ſnelder loopt den tijdt als wel een bie can ſweven,
Soo als aen *VVouters* blijckt, die door ſijn hooghe Cunſt
Trock s'werelts eer naer hem, jae Prins en Coninckx gunſt.
De doodt die heeft de hop' van meerder gunſt ghebroken
Als hy in't ſterf-bed had ſijn leſte woort gheſproken:
Den afghecnaeghden nijdt, die ſchonck hem doen den vred'
T'gen' ſy uyt booſen haet in't leven noyt en ded'.
Ghedurichlijck nochtans ſijn hert naer vrede trachte,
Den vred' van Engelant was 't die ſijn ziel verwachte
En oock ghevonden heeft in't Enghelijck Palleys
Daer noyt geen eyndt en is maer altijt blijden Peys.

HENDRICK ANDRIESENS
Ghenoemt Mancken Heyn.

Schilder van Antwerpen, ende gheſtorven in Zeelant in't Iaer 1655.

AL iſt dat den Naem van Mancken Heyn aen een jeghelijck verachtelijck ſal duncken te weſen / ende my ſullen willen beſchuldighen van botticheyt uyt dien Mancken Heyn ſchijnt eenen naergheworpen naem te ſijn ghelijck ick oock oordeel / doch ter wijlen hy ſelver niet en ſchaemden ſijn Conſtige ſtucken met ſoo daenighen Tijtel te teeckenen / ſoo en hope niet te miſdoen / uyt reden oock hy by de Lief-hebbers alſoo bekent is / ende al iſt dat den naem ſchijnt manck te gaen / ſoo en gaen zijn Conſt-rijcke Schilderijen niet kreupel / want alle de ſtilſtaende dinghen die hy met groot verſtant gheſchildert heeft worden in groote weerde ghehouden / door de netticheyt en levenden aert / die daer in te ſien zijn.

T'Pinceel van *Mancken Heyn* heeft ſoo veel voorts ghebracht,
Dat ſy niet om den naem, maer wordt door Conſt gheacht:
De daet bethoont het werck, het werck verheft den Naem
En blijven allebeyd' onſterff'lijck by de Faem.

Pet

BY-VOEGHSEL.

HEt sterven is ons aenghebozen ende alle menschen ghemeyn. Al ist dat Alexander den Grooten de heel Wereldt heeft in sijn macht gehadt / hy is ghestozven. Al had Salomon de grootste wysheydt / hy is ghestozven. Al had Cræsus den overvloedighsten rijckdom / hy is ghestozven. Al had Appelles de diepste Const van Schilderen / hy is ghestozven. Al had Helena de hoochste schoonheyt sy is ghestozven. Al hadde Sampson de vroomste sterckheydt / hy is ghestozven. En al had jemandt allen dese gaven alleen hy moet sterven. De doodt compt ghelijck eenen dief inden nacht / en meest by menschen daer sy minst verwacht wordt. Den stercken Milo bleef met sijn handen tussen eenen op-ghescheurden boom soo vast gheperst en toegenepen dat hy daer van hongher en pijn moest sterven. Den Poeet Eschilus sittende in een veldt onder de Sonne om hem te verwermen / is ghestozven een wreede doodt doo; de Schildt-pad die den Arent op zijn cael hooft liet vallen meynende dat het eenen steen was. Den Coninck van Navarre by naeme Carolus seer sieck in al zijn leden zijnde / werdt doo; ordre van de Medecijnen / in een lijnwaeten laecken ghewonden dat in den ghebranden wijn ghetempert was / en comende wat te naer by de keersse is de vlam in't laken gheslaghen ende alsoo miserabel ghestozven. Philemon siende aen taefel eenen Esel komen die de vyghen socht te eten die daer op laghen / is van laggen ghestozven. Den Keyser Tiberius wert van zijn Vrouwe Agrippina vergheven en is ghestozven. Iulius Cæsar werdt sonder achterdencken van de doodt doo; Bruto Cassio omghebrocht. Vitellius werdt in den Tyber ghewozpen en is ghestozven. Den Herder Crates werdt in den slaep van eenen Boeck (die hy met zijn andere Schapen weyde) ghedoodt. Henricus den IIII. Coninck van Vranckrijck wert in zijn Coets vermoozt / ende meer andere diemen in groot ghetal sou connen by brenghen waer uyt men can bewijsen dat de doot seker en de ure onseker is / ende dat de Coninghen en Princen de doodt soo wel als de arme menschen onderworpen zijn. Franchois Wouters dien plaisanten Schilder is doo; eenen pistool scheut by ongheluck ghestozven. Ontallijcke gheesten der Schilder-const zijn uyt de werelt ghetrocken ende ghestozven. Ist dan wonder dat eenen mensch / daer op somtijts wel behoozde te dencken / want die daer minst op dencken die wozden van de doodt eerst besocht; Om dan in dese droeve materie niet te blijven hanghen ende daer mede de overledene cloecke Meesters van Pictura de eeuwighe rust te wenschen / soo heb ick voozgenomen eens te ontdecken den onsterffelijcken Loff / die de Edel Hanteerders der byn Pinceel (noch in't leven zijnde) verdienen / die ick met mijn swacke pen / soo seer niet en can verheffen / als hunnen roem vereyst. Ick soude hier meer neersticheyt ende vlijtighen iever ghebruyckt hebben / om oock in't licht te brenghen de uytnemende Eer, diemen de Italiaense Meesters van dese eeuw in de Schilder-const schuldich is. Doch om in gheen verschil te commen met den ghelcerden italiaenschen Schrijver Georgius Vassari, den welcken het leven / manieren / ende ontsterffelijcke Consten / van de italiaensche Schilders in eenen Georg. Vassari.

 beson-

besonderen Boeck heeft beschreven / ende dat Carel van Mander sijn groot verstant heeft gheopent ende laeten blijcken in het beschrijven der vermaertste Italiaensche Meesters / soo heb goet ghedocht daer niet meer af te schrijven als voorschr. staet / laetende Italien behouden den hooghsten roem van alle Landen. Ende niet sonder reden / aenghesien de Schilder-const nievers meer als in Italien en wordt gheweerdeert. De Venetianen achten haer voor de Schilders soo verepelt te zijn / dat sy aen ieder Meester (die in dese Const uyt-steecken) plachten te gheven dry-hondert goude Croonen jaerlijckx / op datse de selve door sulcken begiftinghe binnen hun mueren oft palen mochten behouden. Als Raphel d'Urbijn eerst ghestorven was / heeft men den Paus Iulius den II. sien weenen / en sijn wanghen met traenen overdecken. De moort van Polidoor heeft den Raet van Roomen soo hoogh op-ghenomen / datse den moordenaer soo swaerlijck straften oft hy eenen Coninck omghebrocht hadde. Baccio Bandinelli wert vanden Paus Clemens den VII. (door de liefde die hy tot dese Const droegh) het Ridderschap van S. Peeter ghegheven / en daer naer van Carolus Quintus oock Ridder ghemaeckt. En om uyt ons palen niet te gaen / en den Leser te overlasten / soo wil ick weder keeren tot de Schilders teghenwoordich in't leven zijnde / daer ons vredsaem Nederlant ghenoch af versien is / ende sulcken loyster van Loff en Eer af ontfanght dat sy de gheheel wereldt door / voor de beste Voester-vrouw der Vrij-consten wordt ghehouden. Ende al ist dat Pictura eerst oprecht in Italien wiert opghetrocken / ende door Michiel Angelo, Titiaen, ende Raphael Vrbijn, meest is in staet ghesedt / de welcke uyt de oude antique wercken gingen soecken de volmaecktheydt vande natuer / brengende by een menichvuldighe ghebroken lichaemen / soo van hout ghesneden / als uyt marmer en steen ghehouwen oock van coper ghegoeten / om uyt thien armen / vyf-en-twintich beenen / veel schouders / ende andere deelen des lichaems een volmaeckt lichaem te maecken (ghelijck sy oock met cloeck verstant hebben ghedaen) het welck wy heeten de antiquiteyt. Soo ist nochtans dat onse Nederlantsche Schilders / als Rubbens, Van Dijck, Michiel Coxi, Floris, en meer andere door hun wonder manieren / ende gheestighe inventien: de vrye Schilder-const tot meerder perfectie / ende volcomender leven hebben ghebraght / als de oude antique Schilders hebben ghedaen / het gene ick de beste kenders der Consten laet oordeelen / daer de Keyserlijcke Stadt van Antwerpen het principaelste bescheedt af soude connen geven. Ick segghe Antwerpen om dat sy de vrughtbaerste Moeder is vande kloeckste verstanden der vry Consten voorts te brengen: ende met haer natuerelijcke borsten van wetenschap op te voesteren / daer het ghetal der Antwerpsche Schilders ghetuyghenis af gheeft. Antwerpen (die het hert is van Brabant) is oock de rechte handt van Picturas volmaecktheyt: daerom schrijft den Eerw. Pater Adrianus Pooters Priester der H. Societeyt JESV seer gheleerdelijck in een van zijne boecken behelsende het leven van de H. Rosalia, ende seydt onder zijn honingh-vloeyende Poësi, dese woorden die hy gheboetseert heeft naer het schrift van den Eerw. P. Scribanus in Antverpia folio 136. aldus:

Neder-

Nederlandt, den rinck vande wereldt, ende den Diamant van desen rinck is

Antvverpen.

Nederlandt, de ooghe vande wereldt, ende den appel van dese ooghe is

Antvverpen.

Nederlandt, het bosch vande wereldt, ende den Lavrier van dit bosch is

Antvverpen.

Nederlandt, het Paradijs vande wereldt, ende het lieffelijckste van dit Paradijs is

Antvverpen.

Nederlandt, eenen hemel vande wereldt, ende de Son van desen hemel is

Antvverpen.

Ende ick soude moeghen segghen aldus tot haer meerder Eer, Roem ende Glorie.

SOo lanck als *Phœbus* sal, met sijn vergulde toomen
Beschijnen t'silvre nat van *Schaldis* water stroomen,
En daelen met sijn licht uyt t'hemels claerste wolck
Op al de menichte van t'vredsaem *Antwerps* volck;
Soo sal de snelle Faem, noyt houden op van rasen,
En met haer hel trompet de werelt door te blasen:
Dat *Antwerpen* is t'hert van t'heele Nederlandt
En oock daer by den glans des Neerlandts diamant,
Den toom des vyandts cracht, door al haer ruym ghewesten
Bewatert, sterck Casteel, en schoon bemuerde vesten.
De rijckste Have van, den grooten *Oceaen*,
Daer t'silver en het gout op t'cost'lijckst' comen aen:
Dat Spanien haer seyndt, uyt d'Indiaensche Mijnen
Daer sy haer waeren veylt, en doet haer Const verschijnen
En drijft haer coopmanschap, in overvloedicheydt
Die over haere cruyn haer rijcke vlueghels spreydt.

EYNDE

Van het eerste Deel.

HET

HET TVVEEDE

DEEL.

Jnhoudende

den weert befaemden Lof vande vermaerſte

SCHILDERS,

Zijnde teghenwoordich in't leven, de welcke door hunnen kloecken Aert ende Geeſt-rijcke Oeffeninghe de Edele

PICTURA

in Conſt verſtercken.

Alles tot vermaeck ende luſt der Conſt-jeverighe Lief-hebbers ende Rijm-minnende Poëten by een vergadert ende beſchreven

DOOR

CORNELIS DE BIE, Notaris tot Lyer.

VVaerheydt baert Nydt.

VOOR-REDEN.

Ieu-Lustighen *Leser* aenghelockt sijnde door liefde tot de Doorluchtichste vry Schilder-const soo en hebbe ick niet connen laeten haeren uytsteckende Lof en Eer (die onsterffelijck sijn) inde tegenwordige levenve Gheesten van desen tijt wat claerder te bewijsen ende hoogher te verheffen, wel wetende dat het selve voor de jeught leersaem ende aende Schilder-const-minnende Liefhebbers aenghenaem wesen sal. Ter wijlen dat elcken Schilder ende uytnemenden Gheest teghenwoordich vlamdt om sijn eyghen werck inde Coust te sien floreren, ende te gheraecken op het Toneel vande oude ervaren Meesters. Ende al ist dat in mijn voorgaende deel eenighe wijtvermaerde ende Constvloyende Schilders vergheten sijn, oft dat ick in het begrijp van dit teghenwoordich boeck, sommighe soo overledenen als levende Gheesten (die de Const oeffenen oft gheoeffent hebben) mocht voor by gaen, sult my gelieven te ontschuldigen, ende daer over niet berispen, uyt redenen dat ick my hebbe ghevoeght, naer den Plaetsnijer den welcken my gheen platen meer als daer in staen en heeft ghelevert, uyt oorsaecke oock dat ick niet veel met de uytstekende Meesters en hebbe verkeert, en oversulckx my onbekent sijn, hopende dat sy daerom hun t'selve niet en sullen aendragen aenghesien hunne wercken ende loffelijcke vruchten vande edele Pinceel hunnen Lof meer sullen verbreyden, als ick sou connen doen door de pen van Poësis, jae waert oock soo dat ick de moyt hadde ghenomen om naer ouderdom ende oorden alle de achtbaere Naemen ende verscheyde Consten van onse eeuw op te soecken, ick en twijffel niet oft de druck-persse soude te swack ghevallen hebben, om soo menighvuldighen Loff der overvloedige Constenaeren te drucken. Het dunckt my genoch te wesen dat ick in het beghin van mijnen boeck hebbe geseyt

wat

wat ſchoone vruchten de Edel *Pictura* is barende. Ende waert ſaecken dat jemandt oock ſich beneerſtichde om haer deughden in wijder materie te beſchrijven, ſou qualijck een eyndt vinden, maer wel een ſoete belooningh, vande ghene die haer ſoet aerdicheyt lief hebben en beminnen. Overſulcx en moet niemant hem voor laten ſtaen dat ick al het gene (tot lof van *Pictura* hier in't licht wordt ghebrocht) ſou gheſchreven hebben, om den Leſer meer te doen verwonderen als te gelooven: dan alſoo ick door beveſtinghe van veel exempelen en waerachtighe teeckenen can bewijſen dat de Schilder-conſt is de oudtſte ende aenghenaemſte Conſt, die by Coninghen en Princen ten hooghſten gheſocht wordt, waer mede ick wil te kennen gheven de onſterffelijcke Eer die ſulck-danighe Oeffenaers verdienen, op dat inde toecomende tijden de ghedachten der menſchen niet en ſouden verlieſen de Faem die de teghenwoordighe Schilders hebben en ſullen achterlaten aen alle hun naecoemelinghen de welcke ick door mijn beſchrijf, beſtandiger ende vaſter hope inde memorie te doen blijven ende verſer voor ooghen te houden, wenſchende overſulckx dat hier uyt gheenen nijdt-barenden achterclap oft jeloſie en worde ghetrocken, maer wel eenen nieuwen luſt en ſmaeck tot de Schilder-conſt, die in het leſen van mijn werck U. niet en ſal ontbrecken, doch waertſaecken datter jemandt (met een verkeerde oogh t'ſelve werck aenſiende) my daerinne wilden beriſpen ende verworpen, daerom en ſal den glans van *Pictura* gheenſints ontluyſtert worden, maer meerder aencomen, en met den teghenwoordighen vrede tuſſen *Spanien* en *Vranckrijck* groeyen, door de menichvuldige gheeſten die teghenwoordich opghevoedt worden inde *Academie*, ende ſchole van *Pictura*, want t'is met deſe oeffeninghe gheſtelt, als met de fenijnighe Water-ſlangh van *Hidra* naer het ſchrijven van den ſoet vloeyenden *Ovidius* de welcke, als ſy vanden ſtrijtgierighen *Hercules*

een

een hooft ontrooft wert, wederom seven andere cregh. Gelijck t'selve oock blijckt inde Oeffenaers van *Pictura*. Ovid. lib. 9.

Schoon dat Apelles *is vergaen*
Daer compter seven ander aen.

T'is waer den vreeden oorloghs Godt heeft door zijnen onrechtverdighen Crijgh de seven vry Consten lanck onder de voeten ghehadt. Maer aenghesien sy door eenen onbreckelijcken vrede wederom hunnen aedem herschept ende hun krachten hebben aengenomen, soo is dit werck aenghevat om de Conste daer mede te bejeveren inde ervaeren Geesten van dese eeuw in't leven sijnde, waer van de uytsteckende ende roemruchtichste hier inne meest sijn afghebelt, om te thoonen wat seldsaeme wercken hun cloecke Pinseelen sijn voortsbrenghende, ende oock naer eenen onsterffelijcken naem trachtende, blijvende hier mede als voore Weet-lievenden *Leser*.

V. E. Dinst-willighen ende
gheaffectioneerden Dienaer.
Cornelis de Bie.

Z EER-

EER-DICHT
OP DE POESIE
VANDEN
Weet-lievenden ende Rijck-konstighen Meester
CORNELIS DE BIE.
Spelende op de Spreucke;

De beste Bloem en plucktmen niet,
Het beste Hout en kaptmen niet,
Den besten Voghel en schietmen niet.

GHeen Maeght-en-monster *Sphijnx* met diep-verholen sinnen
Stelt u dit raedtsel voor om t'leven af-te-winnen;
De vraegh en dreyght geen doot, men waeght hier lijf noch goet,
Maer scherpt wat u verstandt, en wet hier u ghemoet.
Ick seggh': de beste *Bloem* die niet en wordt ghetrocken,
En t'beste *Hout* dat noyt ghekapt en wordt tot blocken,
Den besten *Voghel* oock die noyt en vreest den bout,
Dat sijn de *Terwe-bloem*, *de Bie* en t'*VVijngaert-hout*.
Al stont in uwen hof het puyck van alle bloemen,
Waer op dat *Flora* self hooghmoedich soude roemen;
Al broght ghys' een voor een en stelden die ten toon,
Het *Bloeysel* vanden terw' spant boven al de kroon.
Den Eyck, den Noortschen Mast, de groen' Cypressi-boomen,
Den Palm in't jootsche Landt die boordt de Ceder-stroomen,
Dees buyghen haere kruyn voor d'eed'len Wijngaert-ranck,
Die ons schenckt jeught en vreught door sijnen soeten dranck.
Laet vry de trotse Paeuw met haeren steirt gaen swieren,
En dat den Nachtegael sijn stemm' doet tierelieren,
Nochtans *de Bie* verdient den eersten prijs en lof,
Die honich en geel wasch voert in haer strooyen hof:

En

En of dit niet en deed' een *Bieken* van Hijmetten,
Ick weet' een *Bie* tot *Lier* die soud' ick boven setten,
Een *Bie* die onvermoeydt door-vlieght het heele Landt,
En soeter suyght als soet uyt bloemen van t'verstandt.
Wat dient hier noch ghesejt? ghy stelt met jnct voor ooghen,
Wat met verscheyde verw' *Pictura* kost vertooghen:
Ghy doot-verwt jeder een in uwen boeck met swert,
En uwe doot-verw' maeckt dat jeder levend' wert.
Hier leefter naer hun doot, hier leefter in hun leven,
Die naer den doots-pijl oock u penn' sal t'leven geven,
De Bie steckt op de doot, en straelt dit maegher Dier,
Dat het moet aen de *Bie* ghedooghen den Laurier.
En waerom souwse niet? *Picturas* oli-verwen,
En sullen noyt de Const noch Meester laeten sterven,
Noch verder gaet u penn', dat hun Const toe-staen sal,
Want ghy eeuwt in u werck de wercken van hun al.
Mijn *Spreuke* gaet dan vast, dat voor gheen *Doot* noch schichten,
Den *Besten Voghel* oyt het *Bieken* en moet swichten,
Vlieght, vlieght *Europa* door, noch ist een kleen Tonneel,
Voor die *Pictura* schonck haer Const, en haer Pinceel.

Per Amatorem Picturæ.

P. A. P.

LOF-DICHT

Tot den Honingh-vloeyenden Schrijver, Op de ontsluytinghe van sijn Gulde Schat-Camer

CORNEEL DE BIE,

Notaris ende Practisijn tot Lyer.

C*Orn'eel* den Horen duydt van over-vloedt en welden
Kan min *De Bie*, als t'soet des Honing'-graets uyt-belden,
U weventrooftendt Ampt, thoont d'openbaere Trouw
Waer-med' ghy t'onrecht weirt soo wel van Man als Vrouw.

L*Yer* u gheboortens plaets, houdt groot ghewicht en maeten
Dies vintmen wel te recht (in spijt van die u haeten)
Een overvloedt van gheest, en soetheyt in u dicht
Met trouw oprechticheyt, en t'rechte *Lyers* ghewicht.

CORNELIVS DE BIE.
ANAGRAMMATA.

1. Nobile Decvs Rei.
2. Bene dices Livor.
3. Bene Livor cedis.
4. Liber vince Deos.
5. J re nobile decvs.
6. E lvce bonis ride.
7. Nvbes coeli ride.
8. Dvlci is ore bene.
9. Relvcebo indies.

EPIGRAMMA.

Nobile pando *decus rei*; *bene Livor* inique
Dices, dum *cedis* quin *bene*, *Livor* habes.
Vince Deos liber, ipse tonas, tibi gloria surgit,
I cito, *re* cresces; *nobile* & inde, *decus*:
Ride E luce bonis, *Coeli nubes* quoque *ride*:
Nam totum *is dulci* promis ab *ore bene*.

Duyt-

Duytsche Letter-keeren

uyt den selven Naem:

CORNELIS DE BIE,

1. Beeld-Ryc Sone, | 2. Soen Ryc Beeld.

OFT

CORNELIUS DE BIE.

3. Sin Edel Bicorve.
4 Eel Vredens Bicoi.
5. Belden Cier Vois.
6. Levend Bie crois.

UYTLEGGINGH.

De *Bie*, *Apollos* Soon doorsweeft gebloemde velden,
Om voor haer *Biencorf* te saemelen Honingh-raet:
Dat is dit edel Boeck, soo *Rijck* van Kunst als *Belden*,
Daer menich veers vol gheest en cloecken *Sin* in staet.
Hier wordt elck *Beeld* ghekent door Rijm-kunst dusent jaeren
En jeders lof ghehoort van *Musas* soete *Vois*
Soo als *De Bie* ons kan seer *Cierlijck* openbaeren
Wiens penne groeyt als t'Cruydt, of t'*Levend* water *Crois*.

Uyter herten
Door
R. de Mont
Adv^t. tot Antwerpen.

OP

OP 'T GULDEN CABINET DER SCHILDER-CONST

Vanden Rijm-vloeyenden

Mr. CORNELIS DE BIE.

TOen *Mauors* Nederlandt door wapens quam verdelghen,
Wierdt d'edel *Schilder-kunst* vertreden in't ghevecht:
Maer nu *Vulkaan* t'gheweer (verzaadt van bloedt te swelghen)
Tot minne schichten smeedt, wordt zy weer opgherecht:
Want *Venus* Zoon deurwondt het hooft der Fransche Rijken
En Dochter van *Philips*, tot schrick van t'Krijghs gheweldt,
De min is machtich om het Oorlogh te doen wijken.
Dit wist *De Bie*, en heeft de Kunst hierop herstelt.
Wie dat de Kunst beschrijft zal leven door sijn blaaren:
Dit is gheen *Bie* die op *Himet* sijn honing gaart,
De strijdtbre *Scheldt* zoo rijck van Kunst als Kerck Outaaren
Verthoont het oogh, een *Bie* van loffelijcker aart.
Wie zucht tot Maal-kunst heeft is waart om op te roemen,
Waer dat *Mecenen* sijn wordt alle Kunst ghevoedt,
De *Neet-Bie* suyght geen zap uyt leveloose bloemen:
Maer uyt besielde verff doormenght met vlees en bloedt.
De verven weeten t'oogh door Kunst naer sich te trekken,
Al wat-aanminnig is, heeft onghemeene kracht:
De Bie komt haar, voor ronnen, met vleughels over-dekken,
Zy biedt *De Bie* tot loon van sijn ghetrouwe wacht
Haer gulde hulsel van Paletten en Penseelen:
Wie dat de Kunst herstelt behoort met haar te deelen.

Ian Vos.

AEN

AEN DEN

Gheleerden ende Konst-rijcken
M^r. CORNELIS DE BIE,

Op het uytgheven van sijn Schilder-boeck.

DE Kunst ghenooten die naer de volmaecktheydt trachten
En d'edel Poësy verr' boven alles achten
En raecken nimmermeer het doelwit van hun hert
Ten zy een houwelijck by hun voltrocken werdt.
Een houwelijck dat noeyt d'Echt scheydingh koemt te vreesen
Van twee zeer Edele, dogh evenwel maer weesen
De Rijm-en-Schilder-kunst, die schoone kinders van
Den gheest, en wetenschap, t'vermaeck van jder Man.
Die wondere, daer zich *Appollo* van laet troet'len,
En sonder welck ons doen verandert in een hoet'len,
Versamelt, en vereent in een rechtschapen breyn,
Dat heden flickeren al om laet sijnen schijn.
En vraeght ghy wie dit is? doorloopt de boeckerijen
Gaet by die kennis heeft van Kunst en Schilderijen,
En is u dit te' ver? zoo luystert naer de Faem
Die aende kinders self gheleert heeft sijnen Naem.
Appelles, en *Appoll'* zijn by hem jnghe swolghen,
Hy komt den eenen, en den anderen te volghen,
Te volghen soo naer by, dat ghy hun beyd' verliest
En dickwils de Copy voor t'Principael verkiest.
Het is die waerde *Bie* die *Hibla*, die *Himetten*,
Met hunnen honich-schat, ons komt als voor te setten,
Van wiens was ons wordt soo lichten keers ghemaeckt
Dat alle man daer naer, als naer sijn dachlicht haeckt.
Die 't Cabinet ontsluyt van d'edele verstanden
Die naer den Lauwerier met open herten branden,

En

En t'edele Penceel in't hooghste glori-top,
Door hunne neerstigheydt, ghedreven hebben op.
Die soo een omtreck heeft van hun bedrijf ghegheven,
Dat sy, naer hunne doot daer in onsterv'lijck leven,
Die soo heeft afgheschetst hun daden, en verstandt,
Dat hy het bloeyend' schier ons voor ons ooghen plant.
Hoe staen ick niet verstelt wanneer ick kom te dencken
Dat ick jet levendighs hem soude konnen schencken
Iet daermen sijnen aerdt sou kunnen inne sien
Soo, als hy is bekent, by letter-rijcke lien.
Ick treck my achter-waerts, mijn aderen vervriesen,
En stollen tot een ys, ten sy sy hun verliesen
In hunnen eersten standt, soo word' ick roere loos
En alle mijn bestaen is oft heel rot oft voos.
Maer houdt; ick raecker door hy die t'al af kon maelen
Liet in sijn maelerey den omtreck van sijn straelen
En wesentheydt sijns gheest, soo levend' als hy is,
Sulckx dat ick hem dit schenck, tot een ghedenckenis.
Gheen douwen naer de Kunst, als die ghy self kunt gheven
En kunnen t'Taefereel, van uwen gheest, doen leven.
Hy die dit wonder hem wil hebben voor gheset
Gae d'eerdichten voor by, en lees u Cabinet.

Vovebat Amico suo speciali
Claudius de Grieck Procor.
Causarum Fiscalium Curiæ
Metrop. Mechliniensis.

AEN.

AENDEN VROMEN VVeet-lievenden ende Rijm-minnenden HEER ANTHONI VAN LEYEN.

ALs jemandt dickwils meynt op t'hoochst te sijn gheseten
Wordt op den leeghsten grondt van d'arremoy gesmeten.
Wanneer men siet den mensch heel dick en swangher gaen
Van sotte hooverdy, eersucht en ydel waen,
Soo sal hy anders niet, als schandt en onneer braken
Iae onder t'sprocke rat der wree fortuyn gheraken:
Dat is, die hem verheft, wordt meestendeel verneert,
Die hem het sterckste kent is dickwils eerst verteert.
Als *Phaeton* eens sou den sonnen waghen voeren — Ovid. lib. 2.
En door de hooghe locht lancx de Planeten toeren
Brocht sich, en d'aerd' in brandt, om dat hy quam te by
Sijn Vaders heet Paleys, uyt enckel hooverdy.
Ghelijck als *Dedalus* sijn selven vondt bedroghen
Om dat hy al te hooch was by de Son ghevloghen
Die hem in't diepste smeet van *Thetis* natten schoot — Ovid. lib. 8.
En stirf door hooverdy een grouwelijcke doot.
Is niet den rijcken Vreck door sijn hooveerdich mallen
In't diepste vande hel voor eeuwich neer ghevallen;
Heeft niet de hooverdy uyt t'hemelsche plaisier
Den trotsen Lucifer ghedreven naer het vier?
Dit leert ons d'oude spraeck: die hem tot t'hoochst wilt poogen
Licht valt, en die hem neert, die sietmen meest verhoogen
Den handel vanden AL, den alghemeynen tucht
Is t'gen'men schout, ons volcht, en t'gen'men volcht ons vlucht
Om het oprecht bediet van desen sin te raecken
Men hoeft maer in te sien den plicht van alle saecken:
Dat is hoe dat de Eer volght stadich naer de deught
Die t'ciersel en den glans is vande jonghe jeught.

 De

De Eer volght die haer vlucht, uyt een oytmoedich leven
Sy vlucht die tot haer wort door hooverdy ghedreven,
Ghelijck een schaduwe, die wandelt op den padt
Van hem, daer sy het beldt van sijnen lommer vat.
Ist dat den mensch die volght, sy sal stets voor hem vlieden.
Ist dat den mensch die vlucht, sy sal hem naervolgh bieden,
En schoon hy dapper vliet en neerstich henen spoet
Sy blijft hem even naer en hanght hem aenden voet.
My dunckt ick t'selve aen *Van Leyen* sien ghebeuren
Daer gheene schaduw' maer de Eere naer compt speuren,
Waermed' hy desen Boeck belommert en beschaeyt
En door sijn deught alleen met alle Eer verfrayt.
Tis waer hy socht des' Eer met soeticheyt t'ontsegghen
En haren nieuwen keus met vlijt te wederlegghen,
D'oytmoedicheyt die was in hem soo diep gheplaetst
Dat hy des' nieuwe Eer eerst lanck had afghecaetst,
Maer neen het was om niet hy cost de eer niet hind'ren
Oft haren jever door de weygheringh vermind'ren
Sy was te vast ghebouwt uyt een verplichte jonst
Op hem, die is oprecht Bescherm-heer vande Const.
De liefde vondt daer in haer uyterste behaghen
Om d'eere van dit werck *Van Leyen* op te draghen
Van Leyen die de cracht van haren sin verstaet
En best is onderricht hoe 't met de Const al gaet.
Hoe compt dan weerden Vrint, dat ghy socht af te weeren
Het wit van mijnen wensch en t'eenich herts begheeren;
Des' eer die volght u naer al vlucht ghy noch soo seer,
Die uyt oytmoedicheyt sijt vyandt van de eer.
Nochtans en cunt ghy niet den glans van d'eere schouwen
Al ist dat ghy haer vlucht sy can u teghen houwen
Ter wijlen dat u deught al meerder eer vereyst
Den lommer vande eer noot van u deught en deyst.

Waerom

Waerom dan dit ontſeyt en vlijtichlijck ontſpronghen
Jae uyt oytmoedicheyt op anders hals ghedronghen
Die eelder is van ſtam, oft heeft meer wetenſchap,
Die grooter is van ſtaet, oft ſit op hoogher trap.
Ick bid u ſijt hier in in't minſten niet verbolghen
De hoochſte weerdicheyt die can u noch al volghen
Midts dat ghy ſijt verrijckt met een ſoo cloeck verſtandt
Als jemant hebben can in't heele Nederlandt.
Waer door ghy ſijt bequaem om ſteden te beſtieren
Door uwen wijſen raet en gheeſtighe manieren
Wat reden heeft de eer om u te laeten dan?
Te loopen buyten wet naer eenich ander man.
Die (ſchoon hy was begaeft met d' hoochſte eer der ſtaten)
Waer vyant van *Pictur* en quam haer Conſt te haten,
Daer d'eer van deſen Boeck beldt uwe ſchaduw' af
Den oorſpronck dat ſy haer voor u ten beſten gaf:
Die al de crachten kent die jemant uyt can legghen
Van d'edel Schilder-conſt, oft haren lof wilt ſegghen:
Want al het gen' Pinceel, de pen, oft cool vermach
Dat is by u te ſien, dat brenght ghy voor den dach.
En kent de Conſtenaers elck aen ſijn vaſte trecken
Die ſy met cool en pen, oft met Pinceel ontdecken,
Daer van gheeft uwen ſchat der Conſt ghetuyghenis
Die in u Cabinet ſeer overvloedich is.
En wijſt my aen de Eer die uwen gheeſt belommert
Die uwe deughden volght, en mijn ghemoet becommert
Hoe dat ick naer den eyſch u Eer beſchrijven ſou
Op dat ick uwen vrint en dienaer blijven ſou.
Want die den glans van d'Eer gaet neerſtich overweghen
Moet lijden dat haer cracht is inde deught gheleghen.
De deught is Voeſter-vrouw van hare edelheyt
En heeft den eerſten ſteen op haren gront gheleyt;

De

De Eer wort door de deught, de deught van d'eer ghekoestert
De deucht beschermpt de eer, van d'eer wort deucht gevoestert
  De Eer aen d'edel deught altijt trouhertich blijst
  De deught als d'oli oock ghestadich boven drijft.
Ten is gheen rechte deught tot deught te sijn gheneghen
Maer t'is een vaste deught de suyver deught te pleghen
  Ghelijck de liefde crijght haer voetsel door t'ghesicht
  Soo wort de eerbaerheyt oock vande deught verlicht.
Het gen' ick speuren can en clarelijck bewijsen
Aen die de waere deught op 't hoochsten sullen prijsen
  En selfs ondeughdich sijn, maer die de deught bemint
  Is deughdich alsmen oock de deughden in hem vint.
Des' reden stel ick in de schael van menich oordeel
Het gen' my dienen can tot baet en wonder voordeel,
  Wanneer ick al den dach van d'alghemeyne Faem
  Verbreyden hoor den lof van d'Heer *Van Leyens* Naem.
Hoe dat den grooten Al hem mild'lijck heeft ghegheven
De grati' om met rust in rijcken staet te leven
  Den welcken is ghemenght met de oytmoedicheyt
  Vervrempt van hooverdy wat dienter meer gheseyt.
De hooverdy nochtans die sietmen selden wijcken
Van menschen die fortuyn met rijckdom compt verrijcken,
  Van menschen die naer wensch ghenieten s'werelts lust
  Die vyant is van deught en moortster vande rust.
D'oytmoedicheyt besit den hoochsten throon der deughden
D'oytmoedicheyt die baent den wegh des hemels vreughden
  Die in *Van Leyen* sweeft en aen ons allen leert
  Met hoe veel deughden meer hy daghelijckx verkeert.
Hoe cost my het gheluck dan meerder voordeel brenghen
Als dese Poësy met sijne deught te menghen
  Te menghen met sijn jonst die haer beschermen sal
  Dat *Momus* noyt daer op can spouwen bitter gal.

En

En schoon d'ootmoedicheyt des' Eer niet wou ontfanghen
Den jever bleef altijt aen sijne deughden hanghen
En heeft ghedurichlijck hem met ghewelt bestreên
Ghevolght als eene schay niet sonder groote reên.
Sehoon dat *Van Leyen* socht haer vanden pad te leyen
Sy wou van haeren man noot sonder reden scheyen
De eer die bleef hem by uyt een ghetrouwe jonst
Midts hy recht kender is van d'edel Schilder-const.
Sal jemant een robijn gaen aende Boeren veylen
Wilt jemant (die is blint) op zee gaen leeren seylen
Wilt jemant d'oorloghs volck in oorden leeren staen
Die noyt en heeft gehoort trompet oft trommel slaen.
O' neen het is om niet van Schilder-const te praten
Aen die haer niet en kent, jae die haer deughden haten
En daerom weerden vrindt, de eere van dit werck
Die heeft al lanck gehadt op u haer oogh-gemerck.
Om dit beschrijf der Const uyt jonst u op te dragen
Midts dat ghy in *Pictur* schept d'uyterste behagen
Wiens weerdicheyt is weert met meerder eer gheloont
Door al den jever die ghy tot de Const bethoont.
Die al *Picturas* cracht en haer verholentheden
Verstaet, en geeft daer van een uytghemunte reden.
Wie isser die op d'oogh *Van Leyen* niet en bouwt
En op sijn oordeel niet ten vollen en betrouwt
Om eenich stuck van Const op sijn scherp oogh te coopen
Want sonder sulcken oogh men wel verdoolt can loopen
Om voor een Principael te coopen een Copy
T'gen' noyt gheschiet als is *Van Leyens* oogh daer by.
Dit blijckt aen al de Const die hy ons voor can setten
En brenghen voor den dach uyt sijn Const Cabinetten
In overvloedicheyt, soo datter niet een man
Ervaren was in Const, oft hy en heefter van.

Gaet

Gaet naer sijn vreughdich Hof, daer veel fonteynen springen
En siet wat wonderheyt hy sal ten voorschijn bringen:
Twee stucken daermen op can sien een groot gewoel
Van beesten, ende fruyt, ghemaeckt van *Peeter Boel.*
Die daer soo crachtich staen en schijnen hun te rueren
Waer in *Quellinus* heeft geschildert twee figueren,
Seer aerdich uyt-gewerckt, seer los en wel ghedaen
Die schijnen door de Const schier vanden doeck te staen.
Daer sietmen noch al meer Const-rijck vermaerde stucken
Die schijnen door pinceel het leven af te drucken,
Waer med' van *Leyen* is seer rijckelijck bejonst,
En daer by is sijn huys vol van *Picturas* Const,
Die weerdich is befaemt en door de pen te prijsen,
Daer hy Schildry en print, jae Teeckeningh can wijsen,
Van *Iulio Romdin*, *Lanfanck* en *Titiaen*
Van *Michiel Angelo' Georgo Mantuaen*,
Van *Testa*, *Spaniolet*, van *Paulo Pherrinato*
Andreas Schauion, *Francisco Saluiato*
Van *Paulo Veronees*, *Bassan* en *Castilion*
Dominiquin, *Carats*, van *Franco* en *Corton*
Van *Bacci Bandinel*, *Barots Perin del Vago*
DaVinci Tinturet, *Parmensis* en *Canjago*,
Van *Theadeo* en oock *Rosso Florentien*
Van *Campegnola* en van *Raphael Vrbien*
Camillo Procassin, *Pordenon*, *Guido Rheni*
Francisco Primatris, *Ventura Salimbeni*
Van *Rubbens* en *van Dyck* soo Printen als Schildry
En veel al oude Const van eel Boetseerdery,
In Coper Hout en Steen gesneden naer het leven
Verlicht op Parcquement, en in het Gout gedreven,
De wercken van *Tempeest*, van *Holbeen* en *Calot*
Van *Alborduer*, *La Bel*, *Focquier*, *Lorain*, en *Bot.*

Van

Van *Israel* en *Bril*, van *Swanevelt* en *Bouwer*.
Van *Breughel*, *Sadeleer*, en noch veel Const van *Brouwer*,
Van *Peeters* en van *Bobl*, van *Snyers* en *Quellien*
Ghelijck op't lustich Hof *van Leyen* is te sien.
Veel meer als Musa hier naer Const in Rijm can singen
Veel meer als mijne pen u hier in't licht can bringen,
'T Ghetal dat is te groot, my sou gebreken stof
Om eens ten vollen uyt te spreken al den lof.
Die sijne Const verdient, waer uyt men sou bethoonen
Dat hy geen geldt en spaert om d'Edel Const te loonen.
Die noyt del' Const en heeft by Constenaers geleert
Is met de wetenschap der hoochste Const vereert.
Die naer veel Schilders doodt, thoont t'leven in haer wercken
Daer hy al menichmael can d'ooghen med' verstercken
En openen 't verstant aen die del' Const besiet
Midts sy door haere cracht en wijckt schier 't leven niet.
Mijn Musa staet verstelt, Sy wilter uyt gaen scheyen
Want al de wetenschap van haeren Heer *van Leyen*
Die maeckt haer bot en stom, midts dat *Picturas* geest
Soo wel (ghelijck van hem) noyt is doorsien geweest.
Een Man die haet en nijt can door sijn deught bedwelmen
Die de rechtsinnicheyt met reden can behelmen
Want sijn genegentheydt geeft aen *Pictur* een spoor
Te worden heel vernaemt de ganse wereldt door.
Die ons bethoonen can den wegh van goede reden
Door wijse Raetsaemheydt en fray geregeltheden
Die de gheveynstheydt vlucht en boose ontrou haet
Begeerich tot de deught, af-keerich tot het quaet,
Leeft dan *Apelles* vriendt, die door u Const vermogen
Schijnt lanck *Picturas* borst te hebben uyt-gesogen
Op dat u liefd' altijdt mach groyen meer en meer
Met jever inde Const tot Musas grooter eer.

U. Eerw. verplichten Dienaer C. DE BIE. *Waerheyt baert nijt.*

Mengel-

Mengelrije op de verſcheydentheydt der Schilder-Conſt.

Lief-hebbers van PICTVR' die haer pinceel beminnen
En die haer eer bewijſt met op-ghetoghen ſinnen,
Jck wil u voor het leſt noch brenghen voor den dach
Dat u nieuſgirich hert tot vreughden trecken mach.
Daerom ben aenghelockt om noch wat meer te ſegghen
En om deſ' wetenſchap ten vollen uyt te legghen,
want al het gen' ghy ſiet in Conſtighe Schildry
Js ſonder ſiel en lijf, maer ſtomme Poëſy,
Die menichmael de pen der Dichters can doen ſpreken
En leyt u conſtich uyt wat daer aen compt t'ontbreken.
Soo heeft van nieuws den luſt my virich aengheport
Soo ſeer dat mijne pen daer toe gheneghen wordt.
Om dat haer eel Pallet der Conſt niet ſou verdrooghen
Soo moet ick even-wel my noch tot dichten pooghen
En brenghen op't Tonneel de Schilders van dit Landt
De Schilders van ons Eeuw, ervaren in verſtant.
En ſegghen dat de Faem voor eeuwichlijck ſal dueren
Van RVBBENS en van DYCK fraey Schilders in Figueren
Van CRAEYER en QVELLIN, JORDAENS en LANGEN Jan
Van WILLEBORTS en SCHVT, van FLORIS en BASSAN.
En in Batalien oft vremde Vechterijen
Leeft PALAMEDESSEN, en SNAYERS wonder ſtrijen,
Sijn Ordonnanti Rijck, daer by oock MOLENEER
VERMEVLEN en noch meer, verdienen groote eer,
Jn Beeſten BOEL en FYT, in ſatte Boeren, BROVWER
En in Verlichtery, FRVYTIERS, van DYNEN, BOVWER
Van DELEN en COLON ſeer net in Metſelry
MALTEES en SNELLINCX oock in ſchoon Tapecery.
Siet SNYERS inde jacht met op-gheſpannen netten
De HEEM, van ES, van SON in aerdighe bancketten:
ARTOYS en oock de WIT in Landtſchap ſeer plaiſant
BRONCKHORST, GERBIER, van HEYL ſeer aerdich inden brant.
De DVYTS, en WOVTERS in het naeckt ſeer cloeck van gheeſte
Van KESSEL, SAVBRI in cleyn cruypende beeſte,

BECK,

Beck, Tysens en Gonsael seer gheestich in pourtret
Verbrvgghen en Qvellin, die snijden wonder net
De Keyser, Nievwelant seer fray in Architecten
Saft Leven, keucken goet, De Vries in schoon Prospecten.
Jn't snijden op de plaet, de Hondt, Label, de Both
Bosboom, de Cort en Wirckx, de Jod' en Jaeck Calot:
Niemant in Zee-const can aen Peeters Const ghecomen
Van Thielen en van Neck, en Zeghers inde bloemen.
Dat dan Pictvra leeft in't vredsaem Nederlant
Nu sy haer vint verlost uyt Martis wreede handt
Die haer soo langhen tijt heeft trachten te verjaghen
Door sijnen oorloghs brandt en veel-der-hande plaghen
Die haer soo langhen tijt benomen heeft den lust
Door al het krijghs ramoer ghestoort in haere rust.
Poësis soete Const gheen voetsel cost becomen
Uyt t'silver claer Cristal der Hypocrene stroomen
De boosheyt was te groot, wat cost daer teghen staen
De liefde was verjaeght, men trock gheen Consten aen.
De werelt was vol nijdt door t'weedrachts Voesterlinghen
Men hoorden gheenen rijm meer vande Musen singhen,
Het dulle moort trompet verdoofden hun gheluyt
En 't schrickelijck ramoer van t' schroomich dondercruyt
Verjoegh de liefde wegh, den nijdt besat haer stede
Het gen' nu is verkeert door eenen vasten vrede
Ghesproten uyt de trouw, die heeft ghebaert den peys
Die ons ghesonden is uyt t'Goddelijck Paleys.
Appollo stelt sijn herp en menght sijn lauwerieren
Met groen olijven loof om d'edel breyn te cieren
Van onse vry Pictver (soo langhen tijt verjaeght
Verstooten door den krijch en met onlust gheplaeght,
Die nu eens leven sal en haere deught bethoonen
Aen die haer weerde Const naer reden wilt beloonen
Die nu bragheren sal, in pan en sacht flauweel
Door al de Edelheyt van haer bisaert Pinceel.

FINIS.

Aenmerckinghe op den Peys,

Dienende tot jnleydinghe van dit volghende

DEEL.

ALsoo ick hier voor claerelijck heb bewesen dat jemandt (meynende te sitten op den hoochsten trap van eer ende glorie) dickwils het leeghste valt. Sy worden menich mael om hooch ghetrocken op datse eenen swaerderen val souden vallen. Tolluntur in altum vt lapsu graviori ruant: naer t'segghen van Claudianus. Soo en hebbe niet connen voor by gaen het teghendeel oft de wederproef vanden voorsz. sin hier oock voor ooghen te stellen/ dat is wanneer den mensch meynende te wesen in sijnen grootsten noot hem alsdan naeckt het meeste gheluck. Dit bevintmen seer wel in ons Nederlandt het welck soo langhen tijt met het Rou-cleedt van oorlogh is ghecleedt gheweest/ om dat den bloet-dorstighen Mars al te seer haer paelen besat/ niet door haer eyghen schult maer door het misdaet van haer jnwoonders/ dat is/ de sonde. De sonde vanden mensch was d'oorsaeck dat Zodoma en Gomorrha in vlam en vier sijn vergaen/ ende de sonde is den oorspronck dat de Landen van Belgica door bloedighe crakeelen sijn ghecomen tot groote armoede/ die te vooren door de groote weelde van vruchtbaerheyt en over-vloet de menschen brochten tot hooverdy/ overdaet/ wellust ende alle soorten van boosheden/ die de grondt steenen gheweest sijn dat Belgica ontrooft wert van rust en voorspoet/ ende dat de verweerde twist clancken verdoofden den glans vande rechtveerdicheyt/ de staet-giericheyt verstiet de liefde en eendracht. Soo dat Nederlandt was verdroncken in een rasende zee van oorlogh/ die niet anders uyt en spoogh als schuym van alle boosheden/ die niet anders voortsbracht/ als een modder van bedrieghelijckheyt ende rooverye: het scheen dat een nieuw Megera was opghestaen om het Landt te overloopen met den vloet van grouwelijcke ongheluccken/ bloeckerye/ brandtsticht/ ghewelt ende onrecht. De Son die scheen te duycken en haer te verborghen inde wolcken door allen het gheruys/ gedommel/ ghesmoor/ ghetier en ghedonder/ van Martis verbaerelijck kanon/ ende door den stanck van alle de doode lichaemen daer de aerdt alle daghen mede werdt bedeckt. Het vier van dien onmenschelijcken oorlogh sloegh over al haer heete vlammen: de wraeck was soo ontvonckt datse niet te blussen en scheen te wesen/ ende sijnde alsoo ghestelt inde grootste benautheden om seffens in grondt te gaen is in haeren meesten druck ghecomen tot haer grootste gheluck. Als wanneer den al sienden Heere de ooghen van sijn oneyndelijcke bermhertigheyt heeft gheopent ende het Landt beseghent met eenen peys ende vrede/ die niet alleen in ons Nederlandt/ maer in veel andere ghewesten des werelts op corten tijt ghecomen is/ eenen vrede die met de liefde begost heeft en hopende dat hy met liefde sal eynden op dese werelt ende in het eeuwich leven/ sonder eyndt naer dit leven beginnen. De liefde heeft Godt onsen Heere verweckt tot bermhertigheyt/

Claudian.

Gen. 19.

hertigheyt / ende de bermhertigheyt heeft overwonnen sijne gramschap ende het Landt vergunt een lanck ghewenste rust.

Quo magis jnteritum sibi quisquam instare putabit,
Hoc magis accedit prosperitatis opus.

Die meynt dat hem de doodt naeckt door veel pijn en druck,
Crijght dickwils inden noot een onverwacht gheluck.

De liefde / die door Godts schickinghe haer woonplaets heeft gaen nemen in het hert vanden aldercristelijcksten Koninck van Vranckrijck / ende d'Edelste Princesse Royael jnfante van Spanien / heeft het sweert van straf (daer den mensch om sijn boos leven mede ghedreyght wert) doen opsteken ende het Landt doen beseghenen met vrede. Als den Koninck Assuerus (sijnde op het jodts gheslacht door de valse oorblaesinghe van dien hooverdighen Aman, ten Ester 3. uytersten vergramt) op den hals verboden hadde / niemant onder sijn ooghen 4. 5. 7. te comen sonder dat hy gheroepen werdt oft de gulde roede tot teecken van cap. goedertierentheyt tot hem uytghesteken sach / om alsoo de wraeck den vollen toom te gheven tot verderbinghe der joden / is nochtans door sijn Echte Koninghinne Esther (die sonder gheroepen te sijn) by den Koninck is verschenen met vrees vande doodt te moeten onderstaen volghens sijn ghebodt / versoent / als sy het leven van haren Oom ende Behoeder Mardocheus ende het heel jodts gheslacht trachte te verbidden / ghelijck sy oock heeft ghedaen. Soo is oock door de liefde van die twee machtichste Monarchen des werelts / te weten / Spanien ende Vranckrijck den peys ende vrede aen Nederlandt ende meer andere plaetsen vergunt: als die uytmuntende ende deught-rijcke Infante van Spaignien als een tweede Esther door haer weder-liefde tot Vranckrijck den vergramden Heere onsen Salichmaker heeft versoent / het bedruckt hert van Nederlandt met vrede versterckt ende haer jnwoonders door den vrede / van meerder straf verbeden / die door den wreeden oorlogh gheschapen waren tot hun uyterste verderbinghe ende ruine te comen.

Tempora qui reputat sua tristi plena dolore,
Gaudia multa loco sæpe doloris habet.

Die meynt dat sijnen tijdt is op het leste endt,
Crijght d'aldergrootste vreught, die d'eynt is van allent.

Als den Heylighen Petrus Apostel met onsen Salichmaecker ende andere Apostelen op zee schipbreuck leden / (drijvende op de onghestadighe baeren van den vreeselijcken springh-vloet) met vreese van te gront te gaen / werdt Petrus met sijn mede Discipels inden meesten noodt van het onweer verlost / ende raeckt in sijn grootste vreught / want ongetwijffelt en can den mensch gheen meerder vreught hebben als verlost te worden uyt een verbaerelijck ongheluck

 dat

dat hem met de doodt is dreyghende / soo heeft Nederlant oock ghedreven in de zee van oorlogh met vrees van te gront te gaen / en is door den vrede vande grootste miserie ghecomen tot haer hoochste gheluck.

In maxima miseria,
Recepit summa gaudia.

Daniel sittende inden diepen kuyl der Leeuwen met vrees van alle ooghenblicken verslonden te worden werdt in sijnen meesten noodt ende perijckel des
Daniel 14. doodts van Habacuc (die eenen Propheet in Judeen was) door hulpe vanden Enghel des Heeren ghespijst / vande honghcrighe Leeuwen ghestreelt sonder hem te hinderen / ende door Godts hulpe verlost. Nederlandt ghestelt zijnde inden kuyl van alle droefheyt / inden put van alle miserie onder de wreede ende Barbarische Leeuwen van oorlogh ende dieren tijt om verslonden ende haer Roomsche Religie vande ketterije verdruckt te worden / krijght inden meesten noodt door Godts schickinghe den blijden peys ende vrede.

Quo magis interitum sibi quisquam instare putabit
Hoc magis accedit prosperitatis opus,

Die t'naeste meynt te sijn by d'onverwachte doot
De meeste welvaert crijght in sijnen grootsten noot.

Als de dry jodtse Mannen Sidrach, Mysach ende Abdenago ghestelt waeren
Daniel 3. in het brandende Fournays door bevel van den Coninck Nabuchedonosor, om dat sy de gulden Statue niet en hadden willen aenbidden sijn in het meeste perijckel des doodts van het vier door de hulpe vanden waerachtighen Godt bevrijdt ghewor den ende verlost. Ghelijck Nederlant (inden brandenden Oven vanden lanckdurighen krijgh ghestelt zijnde) is door de hulpe Godts (inden meesten druck) ghecomen tot haer grootste gheluck van peys ende vrede.

Tempora qui reputat sua tristi plena dolore
Gaudea multa loco sæpe doloris habet.

De kinderen van Israel vanden hertneckighen ende bloetdorstighen Pharao vervolght zijnde / sijn in hunnen meesten druck ende vreese des doots door Godts hulpe verlost alswanneer de Zee haer selven heeft gheopent / ende aende
Exod. 14. kinderen van Isarael drooghen doorganck verleent / en wederom toesloot als Pharao met alle sijn oorloghs volck daerinne zijnde verdronck. Nederlandt vanden wreeden Pharao des oorloghs vervolght sijnde / heeft haer de verwaerlijcke Zee der tribulatien ghescheyden die den oorlogh heeft verdroncken ende door peys en vrede Naderlant verlost.

Nederlandt is ghecomen tot haer grootste gheluck ende hoochste vreught door den vrede. Want aenden mensch niet gheluckigher / beter / nutter en saligher

gher en can overcomen als op dese wereldt vrede te hebben / om naemaels oock den eeuwighen vrede te ghenieten. Waerop wel te pas comen de woorden vanden Heylighen Augustinus / sprekende aldus : *Tale bonum est pacis vt in rebus beatis nil solent audiri gratiosius, nil delectabilius concupisci & nil vtilius poßideri :* dat is : Den peys is sulcken grooten goet, dat in ghelucksalighe saecken niet gratieuser en can ghehoort worden, niet liefelijcker begheert oft niet profijtelijcker en can beseten worden. Waer op den Heylighen Coninck David singht aldus tot Psalm. 119. Godt : Grooten vrede hebben sy Heere / die uwen vrede lief hebben. En voorwaer die den vrede heeft met de werelt en niet met Godt / waer beter altijt gheperst / verstooten / berooft en ghebannen vanden krijgh ofte tijdelijcke oorlogh als hier op dese aerde rust ende vrede te hebben en naemaels de eeuwighe oorlogh van verdoemenis. Daerom behooren de menschen door hooverdye wellust en ongheroomde sonden den vrede niet te misbruycken op dat den Heere (die ons den vrede gheeft) ons niet besoeckt met dieren tijdt / pestilentie ende andere plaghen / ghelijck hy ghedaen heeft aen het volck van Zenacherib alswanneer op eenen nacht soo veel duysent menschen werden uyt de wereldt gheruckt om dat sy ghesondicht hadden. Ist dat wy zijnen vrede lief hebben ende niet en d'waelen uyt de spore van sijn gheboden / soo sal hy ons in rust en vrede laeten volherden ende ghebenedijden / soo sal hy ons gheven een lanck durich leven ende saligh sterven. Soo sullen de vruchtbaer ackers eens met rust doorploeght worden ende van overvloedighe vruchten swangher gaen / soo sullen de Schepen door de onbekende baeren der Zee moghen seylen en met rijcke schatten gheladen wederkeeren : soo sal den Heer over het vee ende vruchten sijn benedictie seynden ende besonderlijck de vrij Consten laten in achtinghe comen / soo sullen de Schilders van alle Const-minnende Heeren eenen onsterffelijcken lof crijghen ist dat sy Godts dienst ende de neersticheyt lief hebben / en sullen sy hun Consten ten hooghsten ghewerdeert sien ter wijlen alle de Landen op eenen corten tijdt door Godts bestieringhe in vrede ende rust zijn gheraeckt. Ick segghe op corten tijt / uyt redenen op den 18. dach van Meert 1660. den vrede tusschen Hispanien ende Vranckrijck in Nederlandt werdt ghepubliceert. Op den Sesden van Iunij werdt het houwelijck van Spanien en Vranckrijck gheconsummeert / ende den 7. Iunij inden selven jaere werdt den vrede tussen de twee Croonen van Denemarcken ende Sweeden met alle vreught vercondicht. Op den 8. der selver Maendt heeft Iacobus Stuaert Coninck van Enghelandt zijn incomste ghedaen binnen Londen, alwaer hy met groote blijschap vande inwoonders is inghehaelt.

Wanneer ons NeerLant stont VersLagen Door VeeL DrVCk
BroCht haer een soete troVW een onVerWaCht gheLVCk.

MEn seyt door een spreeck woort datter selden gheluck oft ongheluck alleen compt / soo canmen bewijsen dat niet alleen Nederlandt door het gheluck van het houwelijck en is begaeft ghewordden met den peys ende vrede / maer oock de voor verhaelde Landen / die andersints door hun twisten ende bloedighe crakeelen Nederlandt grooten afbreuck inde Coopmanschap ende dier-

dierghelijcke welvaert souden verweckt hebben. De Vrou alleen is d'oorsaeck dat alle Consten sullen opghetrocken ende ten hoochsten ghesocht worden / ter wijlen de machtighe Coninghen in plaets van hun Steden en de upterste palen met oorloghs volck ende chrijghs ghetuygh te versien / hun Paleysen / de Gheestelijckheyt hun Kercken / den Edelman en Coopman hun Saletten / ende den Borgher zijn huysen sullen vercieren met den costelijcken Schat van Pictura's Const / met de Const die de naervolghende vermaerste Gheesten met eenen gherusten lust sullen afmaelen en ten voorschijn brenghen. Daerom ghy Const-barende verstanden en laet u niet meer voorstaen om vanden rasenden bloedt hondt Mars overvallen te worden / oft door den soberen tijt tot armoy te comen ist dat uwen Gheest de neerstichept lief heeft om de gaven van u verstant op doeck oft paneel af te belden. De neerstichept moet wesen uwen eenighen schicht om te schieten naer het wit vande onsterffelijcke Eer / men can sien hoe veel de neerstichept vermach soo men de vremde wercken (die den Natuer voorts brenght) aenmerckt. Siet de water druppelen die op de herte steenen vallen / ende door den sleet uphollen. Het yser en coper verslijt door het ghedurich handelen vanden mensch. Die de keest soeckt moet de note craken / dat is die de Eer soeckt en moet gheenen arbeyt sparen maer de neerstichept beminnen ende de ledicheyt versoyen: want die altijt ledich ende doenieten zijn (niet anders doende als den adem upt en in den mondt laten gaen) ghelijck de beesten / sijn misbruyckers vanden costelijcken tijdt. De Leegh-ganghers die te luy te wercken waeren ende de gaven (die Godt hun hadde verleent) misbruyckten werden eertijts door Dracus Weth-gheuer van Athenen ter doodt verwesen. De peerden soo die van jonghs af met arbeydt ghewent zijn / worden den mensch ghehoorsaem / en soo men hun niet en teemt soo wassen sy soo wilt op datter gheen nut oft dienst af en can comen. De Poëten segghen dat Pallas de Goddinne van wijsheyt gheen behaeghen inden mensch en hadde / om dat hy schoon / rijck oft sterck was / maer om dat hy wijs / rechtveerdich en neerstich was. Daerom behoorden eenen Schilder de neerstichept meest te beminnen om dat hy daer door de meeste Eer soo in zijn leven als naer zijn doodt can becomen / alswanneer upt zijn menichvuldighe constighe wercken naer de doodt ghesien can worden met wat een cloeck verstant / neerstich opsicht ende diepsinnighe gheestichept hy de selve heeft uptghebelt / hoe vast dat zijn Figuren gheteeckent staen / hoe mals dat sy gheschildert zijn / hoe fray verlicht / hoe net verdreven / gheschaept / ghehoocht en uptghediept / hoe los en aerdich dat alles is op sijn plaets ghestelt / welcke Const als dan in meerder achtinghe ende bewaernisse sal ghehouden worden als oft hy noch leefden / midts de doodt het beletsel is van niet meer sulcken wonderbaren Const van zijn handen te becomen. Waer upt compt anders desen onsterffelijcken lof voorts als door neerstichept de welcke den grootsten dienst aen het verstant vanden Schilder doen can. Ende ghelijck de beste vruchten vanden wijngaert menichmael onder de tacken ende bladers verborghen zijn jnvoeghen datmen die niet en siet / soo sijnder oock inde lessen ende reghels vande Schilder-const veel nutte / verholen / en noodighe waerschouwinghen die eenen Schilder van zijn selven niet bespeuren en can / maer moet die door neerstichept soecken om de upterste volmaecktheyt van het

leven

leven te vinden ende naer te volghen / noot daer af wijckende maer volstandich blijvende in alle dienstighe secreten met neerstichept te vinden / ende zijn selven alle daghen meer en meer te verbeteren / want noot en can den Schilder in sijn werck volmaeckt wesen / uyt reden dat hy alle daghen meer en meer nieuwer volmaecktheyt can vinden ende daerom is Pictura by ons ghenoempt een vrye Const. Wilt jemant de neerstichept sich laten verdrieten meynende dat dese verstandighe Const hem al droomende ende met ledich te zijn / sal aencomen is inder waerheyt al veer verdoolt. Pictura is ghelijck een Vrijster die uyter maten schoon is hebbende veel Vrijers om haer volmaecktheyt te connen ghenieten die sy aende swaermoedighe en traghe Gheesten niet mede en deylt / maer schenckt aen de ghene die gheen moyt oft arbeyt en sparen om haer ten lesten in't verstant te vatten. Men leest dat Iacob Laban seven jaeren ghedient hadde / om dat hy de schoone Rachael tot sijn vrouw soude crijghen / en om dat hem naer den dienst van seven jaeren Lia wert ghegheven / hem noch eens seven jaeren in Labans dienst heeft verbonden om dat hy Rachel sou connen winnen. Gaet jemant seven jaer de edel Schilder-const hanteren ende Picturas volmaecktheyt tracht te ghenieten / en scheedende van sijnen Meester eer hy de selve oprecht verstaet oft de volmaeckte schoonheyt van Pictura can winnen / en can zijn leven maer een Martelaer der Consten blijven / die qualijck aenden soberen cost sal connen gheraecken om dat hem de neerstichept van voorder ondersoeck ende studie heeft verdroten ende niet en heeft volhert / om tot de diepste verholentheyt van Pictura te gheraecken ten sy hy door de grootste neerstichept gheenen dobbelen dienst en ontsiet om de beste vruchten der Consten op 't lest te vatten. Leert dan ghy edel Schilders de neerstichept lief hebben ende de ledichept haten soo lanck den goeden Heer u verleent verstant / sterckheyt ende ghesontheydt / want het leven is cort ende als den ouderdom compt verlvieght de wetenschap ende den lust vergaet / ter wijlen het Landt nu ghestelt is in peys ende vrede / soo cont ghy door Const veel schatten vergaeren die inden ouderdom u sullen dienstich wesen / ende sult boven dien achterlaten een oneyndelijcke Faem. Daniel Arts Bisschop van Ments ende Keurvorst des rijckx had met sijn eyghen handt in sijn ghebede boeckxken ghescreven dese woorden: het leven is cort / de schoonheyt bedrieghelijck / het gelt vervlieght / de heersingh is hatelijck / d'overwinningh onseker / den ouderdom allendich / de doodt ghelucksaligh / de Faem van wijsheyt ghedurich. Datter veel dese les in het boeckxken van hun memorie prenten sy en souden gheen moeyt oft neerstichept sparen om hunnen costelijcken tijt beter over te brenghen die sy door ledichept soo licht voor by laten loopen / daer sy op het eynde van hun cort leven sullen moeten rekeningh af gheven / sy en souden hun sinnen op de schoon en ydel wellusten des werelts (die soo bedrieghelijck is) soo vast niet stellen / sy souden meer de gaben (die Godt hun verleent heeft) uytwercken ende daer door eenen onsterffelijcken naem crijghen als ghedurich trachtende naer hooghen staet om (jevers een kleyn ghebiedt hebbende) ledich te gaen ende met hunnen tijt geen profijt te doen / niet eens peysende dat alle heersinghen schadelijck ende hatelijck sijn. Niemant en valt oock den ouderdom soo swaer en allendich die in sijn jonckheyt alle neerstichept heeft ghedaen om sijnen tijt met eenighe vermaeckelijcke Gen. 29.

ende

ende hoogh begaefde Consten over te brenghen / als die niet en heeft uytghewracht ende door ledicheyt altijt gaen steenen treden. Wiens doodt als dan terstont is vergheten / maer de doodt van een clouck verstant die t'selve door neerstic-heyt altijt heeft doorploeght ende ghebruyckt achterlatende veel vruchten van zijn neerstichheyt / laet achter een gheduerighe Faem om altijt inde ghedachten der menschen te leven. Hier mede wil ick dalen op de cracht der verwen daer de Const-barende Schilders mirakels vanden Natuer schijnen door voorts te brenghen / dienende t'eenen weghen tot een lesse voor de leergirighe jeught om eenigh onderwijs te vinden hoe sy de selve verwen ende coleuren sal ghebruycken / ende met neerstichheyt verdeylen.

Op den Natuer oft Cracht der Verven.

AL t'ghene datmen vindt oft op de aert can speuren
Heeft sijn besonder cracht, verscheyden van coleuren
Tot voetsel van 't ghesicht dat Godt gaf aenden mensch
Om dat hy hebben sou sijn vollen herten wensch.
T'ghesicht verlicht t'verstant, wanneer het lust mach rapen
Uyt menich aerdich dinck van Godt den Heer gheschapen.
Als jemandt overleyt wat dat de vruchtbaer aert
Uyt haren swerten schoot al wonderheden baert,
T'is buyten ons vernuft, vervremt van ons ghedachten
Hoe dat het aerts ghewas ghestelt is in sijn crachten,
Ghelijck voor eerst de verff met haer coleur beduyt
Waermed' een Schilders handt werckt groote Consten uyt.
Waermed' een Schilders handt can aende menschen gheven
En thoonen op den doeck, een schets van't s'menschen leven,
Dat menich edel oogh versaeyt en gans vernoeght
Midts alles door de Const is op sijn plaets ghevoeght.
Nempt op u plat Palet van alderhande verven
Goet en gheringh van aert die nimmermeer versterven,
Met olie ghemenght, als root oft fermilioen
Wat omber, masticot, wat oker, heylsaem groen.

Lack,

Lack, ſchetgheel, en ſeruys, oulter marin en ſmalten
Aſuer en menie, loot-wit en oock aſpalten,
En noch veel verven meer die ons den Schepper gheeft
Waerin dat jeder een verſcheyde crachten heeft.
Sult vinden dat daer in ſijn aenghenaeme jonſten
Die dienen tot een beldt en hulp der Schilder-conſten,
Laet ons wat voorder ſien waer ſy toe dienen mach
En wat de edel verf noch meer brenght voor den dach.
De verf ciert oock de ſtof, de ſijd' en t'wolle laken
Sy can het coopmans goet daer door ſeer vendtbaer maecken,
Den Eelman oft Herhoult daermed' ſijn wapens menght
En thoont wat jeder ſtaet daer door ten voorſchijn brenght.
Voor eerſt het gheele goudt ſchijnt eeldom uyt te belden
En de gherechticheyt door wit en ſilvere velden,
Het blau de wetenſchap, het root den hooghen moet
T'purper oytmoedicheyt, jonſt en den overvloet.
Het ſwert by ſimpelheyt, by t'groen de ſchoonicheden
De goetheyt en de vreught de ſterckheyt en de reden,
Den Minnaer die een Maeght uyt groote liefde vrijt
En om haer lieve ſchoont wel duyſent ſorghen lijt.
Die doet tot haer vermaeck veel nacht baletten ſpelen
En tot haer meerder eer veel nieuw' gheſanghen quelen,
En ſchenckt haer een adres van alderley coleur
Om dat hy winnen ſou ten leſten haer faveur.
Om dat hy ſijn Meeſters ten vollen ſou behaghen
Door t'root certijnen lint ſijn liefde op gaet draghen,
En met het edel groen de hop' van ſijn gheluck
Met blau de jeloſy, met t'ſwert ſijn vrees en druck.
Gaet ſomtijts oock ſijn pen' een gheeſtich rijm-dicht ſchrijven
Tot teecken dat hy haer wilt onderdanich blijven,
Sal hy de *Poëſy* gaen menghen met ſijn min
En al het gen' hy doet dat heeft verſcheyden ſin.

Soo can de edel verf oock t'Schilders gheest verstercken
Op t'menghen van t'coleur in sijn lof-rijcke wercken,
Wanneer hy kent de cracht van haere Edelheyt
Die hy met alle vlijt naer reden onderscheyt.
Om dan met goet verstant tot d' eel *Pictur'* te comen
Soo dient de Schilder-const wel vlijtich waer ghenomen.
Nempt aenden lincken duym u platte fijn Palet
Hout u Carnati schoon en u Pinceelen net,
En wilt de naecktheyt oock met enckel wit niet hooghen
Want anders sou u werck mishaghen aende ooghen.
Menght oker met het wit, en weynich fermilioen
Maer geenen mastecot om alles wel te doen:
Stelt purper by het geel en t'geel by blou assuren
Het wit met lack ghemenght, verciert oock heel Figuren,
Het blou by t'suyver wit dat belght *Pictura* noot
Het groen by t'wit en geil, en t'blou oock by het root.
Mijdt lamswert als de pest, want sy de Const doet sterven
Te veel spaens groen can oock de eel Schildry bederven,
Soo sult ghy op het lest gheraecken eens het wit
Van d'edel Schilder-const daer uwen gheest op schit.
Siet hoe het blom-ghewas sijn selven can schokieren
Dat door sijn soet coleur heel Hoven compt vercieren,
Als een tapijtich cleedt van Godt den Heer bereyt
Daer hy med' naer de Const de swerte aert bespreyt.
Soo moet de Schilder-jeught met gheest del' Const dan vatten
Eer sy recht vinden can *Picturas* rijcke schatten,
T'verdeylen vande verf *Picturas* Const verfraeyt
Als elck is op sijn plaets, en gheestich uyt gheschaeyt.
En wilt met geele gout u stucken noot bekladden
Midts t'gout de Const onteert, daer Constenaers op smadden,
Maer vry u werck verciert met Leysten heel vergult
Want een volcomen leyst de eer der Const vervult.

Naer

Naer dat de Conſt vereyſt, want ſchoon en lichte ſtucken
Die ſou een gulde leyſt verdooven en verdrucken,
  Maer aen een bruyn Schildry een gulde leyſt gheſtelt
  En een ſwert ebben leyſt dient aen een lichte belt.
Soo ſal den Schilder aen de Conſt het leven gheven
Soo ſal de eel *Pictur'* op t'hoochſten ſijn verheven,
  Den reghel vande Conſt wijſt ſelf haer eel beleyt
  En voeght haer met Natuer wat dienter meer gheſeyt.

FINIS.

DANIEL SEGHERS
Onder het ghefelfchap vanden H. Naem Iefus.

Conftich Blom-Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1590.

ALs ick *Picturas* Hof met vreughden had doorwandelt
Al waer de fchoon Pinceel der Schilders wort ghehandelt,
En dat mijn liefde had haer Conften verghefelt
Door d'aenlock der Schildry en menich deftich belt.
Den gheeft verhonghert bleef om noch wat meer t'aenfchouwen
Midts mijn Conft-gierich hert van *Flora* wert weerhouwen,
Die daer de gulde poort van haren hof ontfloot
Waer *Gloris* al t'gheblompt met water ftaegh begoot.
Dat fy aen een Fonteyn met filvre gieters haelde
Om dat het fonnen licht t'ghewas te feer beftraelde,
Den fchoot der vruchtbaer aert was heel ghecoloriert
Met alderley coleur gheverft en opgheciert.
De roofen ftonden daer als gloyende robijnen,
Die t'glanfich hemels licht feer conftich quam befchijnen,
Alwaer dat *Zeghers* fat in *Floras* luft Prieel
En boetften aerdich naer t'gheblompt met fijn Pinceel.
Vol fchoon vermenght coleur heeft hy de Conft ghedreven
Al oftfe had gheweeft in't bloefem van haer leven,
Want hy wift door den gheeft te maelen alles af
Dat hy een jeders oogh haer volle voetfel gaf.
Sijn Animonien, Pinceen, Tullipanten,
Renonckels en Garnaet, jefminen en Tillanten,
Harffouwen, Collebloms, jenoffels en jenet
Picenen Lelien, Acqleyen en Filet.
Lisblommen Winter-roos, Narciffen, Hiacinten
Doorweven met groen veil en helle fije linten,
Trompons, en Ridderfpoor, Violen Maternael
Regatten en Ionckils Croonen jmperiael.

Sijn

DANIÉL SEGERS FRERE IESUITE

Un de premiers painctres de nostre temps, en fleurs natureles: il a faict ſon aprentiſſage chez Iean Breugel. l'on trouve de ſes chefs d'œuvres dans les courts des grandes ſeigneurs, l'Empereur d'Almaigne, et l'Archiduc Leopolde Guilleline ont beaucoup de ſes pieces. S. A. le Prince d'Oraigne Henri Frederico luy a faict deux preſents pour deux pieces de ſa main, une diamme et une crois d'or maſſif, toutes deux de grande valeur. il teint maintenant ſa reſidence en Anvers dans la maiſon de proffeſſe des Peres Ieſuites.

I. Livens pinxit. I. Meyſſens excudit.

Sijn Casſidonien, Maeghdlieven Affricanen
Eul-blommen, Simbolins, Felieren en Pavanen,
Staen altemael ſoo ſoet en aerdich afghemaelt
Soo gheeſtieh, mals en net, jae grondich uytghehaelt.
Soo fraey ghecoloriert dat t'leven ſchier doet wijcken
Door d'edelheyt der Conſt, die t'leven ſchijnt te gh'lijcken,
Vol cloecke ſachticheyt ſeer aenghenaem en ſoet
Dat *Breughel* vol van gheeſt daer voor noch wijcken moet.
De ſnel ghewiechte Faem met lof ſijn Conſt beperelt
En maeckt Freer *Zeghers* naem ſeer kenbaer al de werelt,
Het edel Hollants Hof dat gheeft ghetuyghenis
Hoe t'Princen Cabinet daer med' behanghen is.
Henricus Frederick ſijn jonſt oock wilde thoonen
Aen deſe ſuyver Conſt als hy haer quam verſchoonen,
Met menich ſchoon juweel van lauter gout gheſmet
Als hy aen *Daniël* gaf een aerdich fraey Palet.
Een Thientien met een Cruys en twelf Pinceele ſtecken
Waer med' hy *Zeghers* Conſt quam tot nieu' luſten wecken
Een Maelſtock van fijn gout, dat d'eel Princers hem gaf
Daer op een doots hooft ſtaet, tot teecken van ſijn graf.
Tot een velt teecken dat het leven vande menſchen
Moet als een weecke bloem in corten tijt verſlenſen,
Iſt wonder cloecken gheeſt terwijl ghy al t'gheblompt
Met veel vervich coleur ſoo by het leven compt.
U weerdicheyt is weert naer alle recht en reden
Met grooter lof en prijs of ghiften aenghebeden,
Ghy hoogh begaeft verſtandt van Princen weert bejonſt
Seer mildelijck verrijckt van t'margh der Schilder-conſt.
Uyt muntende vernuft, u hooch verheven ſinnen
Doen u door deſe Conſt de grootſte eer verwinnen,
Ghelijck de blom verſoet de locht door haren geur
Soo is oock u Pinceel in haren hoochſten fleur.

Soo

Soo ciert oock u Schildry des Coninckx Cabinetten
Voor d' aenghenaemſt juweel dat jemandt voor can ſetten,
T'ghevoelen en den reuck ghebrecken maer daer in
Het leefden anders al naer jeders hert en ſin.
De biekens ſouden ſtrackx naar hun volcomen luſten
Met groote vreught daerop in volle ſoetheyt ruſten,
Want ſchoon den levens aert in ſijn Schildry ontbreckt
T'is meerder als de Conſt dat in ſijn blommen ſteckt.
De Conſt en can ons maer een levens ſchijnſel geven
Maer die ſijn blommen ſiet die ſietſe aen voor t'leven,
Die gheenen worm oft mol in't minſt beſchaden can
Want ſy is afghepluckt, de wortel iſſer van.
En ſonder wortel wort gheſaeyt op ſijn Paneelen
De wortels moeten dan ſijn *Zeghers* eel Pinceelen,
Dat is den rechten gront, ſijn doode verf bethoont
Dat door Freer *Zeghers* Conſt het leven in haer woont.

Tot een teecken dat den ſoeten aert der blommen die door deſen godtvruchtighen ende Conſt-barenden Appelles **theel Nederlandt door verbreyt jae in verſcheyde Coninck-rijcken bekent is ſoo en heeft den gheleerden ende vermaerden** Poeët **wonende tot** Amſtelredam **in Hollant by naeme** Joos van Vondel **niet qualijck tot lof van** Zeghers **uyt de pen laten vallen deſe veerſen luydende in corten ſin aldus:**

DEn gheeſt van ZEGHERS is de By
Waerop de Neerlanders roemen
Sy ſuyght haer honingh lackerny
En geur uyt alderhande bloemen.
Een Bie quam op ſijn Schildery
En geur en kleuren aenghevloghen
En riep Natuer verghevet my
Dat Blom-pinceel heeft my bedroghen.

Waer teghen de Nederlanders oock met volle recht tot ſijnen lof moghen ſegghen ende ſinghen aldus.

Arte ſua haud ſimiles Flores pinxiſſet Apelles,
Quos toto acceptos Daniel *Orbe dedit.*

IOAN-

IOANNES DE HEEM

Fruyt-Schilder van Vytrecht.

GHy vroukens gaende groot en wilt ſoo ſeer niet kijcken
Op het gheſchildert fruyt dat t'leven ſchijnt te g'lijcken,
Op dat u malle oogh u herte niet en quelt
En voor u teere vrucht een ſchets daer van en ſtelt.
Want t'aenlock van deſ' Conſt ſal ſtrackx den luſt beroeren
Als ghy de wercken gaet van *Ian de Heem* beloeren.
Die hy afmaelen can ſoo ſoet op effen bert
Dat ſy een ſwangher Vrou beroeren t'luſtich hert.
T'is wonder dat hy weet met ſulcken wonder trecken
Het leven ſoo het blijckt in vruchten te ontdecken,
Sijn Kriecken ſtaen ſoo ſoet, ſoo rijp de Muſcadel
Garnaed, Pers, Abricock en alles ſtaet ſoo wel.
En ſoo natuerelijck al oft het waer ghewaſſen
Soo wel doet hy des' Conſt op d'eyghen leven paſſen.
Den Gouverneur van t'Landt, en Hertoch hoogh van macht
Die houden deſe Conſt in groote eer en acht.
Sijn werck is meeſtendeel een glas vol wijn gheſchoncken
Waer in dat leyt de ſchel van een Lamoen gheſoncken,
Daer by een Ceteroen, Oragni, Druyf, Granaet
En alderhande Fruyt dat naer het leven ſtaet.
Veel ſchoone ſilver werck gheſtelt wel in ſijn oorden
Een taefelcleet van pan met louter goude booden,
En daer by oock een Luyt beſtrickt en wel gheſtelt
Op eenen bruynen grondt in d'ooghen vlijtich ſpelt.
Des' Conſt wort ſoo gheacht en wonderlijck ghepreſen
Om haren cloecken aert en liefelijck net weſen,
Die door haer malſicheyt Natura niet en wijckt
Ghelijck aen haer Pinceel en edel wercken blijckt.

Dat

Dat wie haer vruchten siet moet sich daer in vernoeghen
Midts datter niet soo wel can by het leven voeghen,
By t'leven van het fruyt oft eenich blomghewas
Des' Const brenght alles op het leven wel te pas.
Men siet ghemeynelijck, dat jemant (naer het sterven
Van sijnen naesten vrint) wel swerelts goet can erven,
Maer noot de gaven van de diepe wetentheyt
Die jemant crijghen moet door groote neersticheyt.
Ghelijck de *Heem* nochtans doet in sijn gheestich leven
Die heeft aen sijnen Soon veel wetenschap ghegheven,
Van d'edel Schilder-const, en menich fraey secreet
Vol soete aerdicheyt het gen' den Soon oock weet.
Hier leven twee door Const, den Sone en den Vader
Die niemant can soo by in't leven comen nader,
Waer door oock mijnen gheest is virich aengheport
Om dat de werelt door hun Const verheven wort.
Den Soon doorploeght soo wel, soo suyver en soo wacker
(Ghelijck den Vader doet) *Picturas* vruchtbaer Acker,
Waer op ons Nederlant nempt daghelijckx ghemerck
Op d'edelheyt van gheest in al hun Constich werck.
Die t'werck van Vaer en Soon ghestelt siet by malcand'ren
Can geensints speuren dat sy in Pinceel verand'ren,
De blommen, silver-werck en sijde drappery
Iae Lantschap, vis en vlees en alle fruyt daer by.
Seer net gheordonneert op doecken en paneelen
En aerdich uytghewerckt met hunne fijn Pinceelen,
Sijn weerder als het gout, midts al de edelheyt
Van Const, die met veel cracht in hunne vruchten leyt.

Men leest dat de oude Meesters vremt van conditien waren en daer by wonder van verstant om dat sy gheen naeturelijcke dinghen en hebben naer-ghevoelst oft elck heeft sijn besonder Misterie ghehadt. Den grooten Schilder Giotto schilderde inde afwesentheyt van sijn Meester een vlieghe op den neus

 van

van een Figure / soo natuerlijck / datse den Meester wilde afvaghen / meynende dat het leven was maer vondt sich bedroghen. Hier mede wilden hy uytbelden dat eenen mensch in syn wetenschap sich niet en mach verhooverdighen en hem niet laten voorstaen datter niemant het leven soo naer en can comen als hy. Ende ghelijck de Schilder-const soo allenskens is opgheclommen tot de volcomentheyt ende verheven door vlijtighe Oeffenaers / soo canmen sien dat Joannes de Heem sich niet alleen en heeft vernoeght / om te wesen den opperste Phenix van alle fruyten af te belden / maer de selve Const aen sijnen Sone Cornelis de Heem soo ingheStort dat hy naest sijnen Vader daerinne niemant in Nederlandt en behoeft te wijcken: want den Vader heeft hem met levende lijf daermede begift / welcke gift alle giften te boven gaet want t'is een gift die hem niemant en can nemen als de doodt / een gift die hem ontsterffelijck sal maecken / schoon dat hy de selve door t'sterven sal verlaten. Eenen Francisco Monsignori Schilder van Veronen wist soo natuerlijck te schilderen dat hy eenen Torckxen hont die aenden Marquis van Mantua vanden grooten Torck voor een seldsaem gift was vereert / had ghecontersept teghen eenen muer op eenen gheschilderden steen / ende was soo wel ghedaen dat eenen anderen levenden hondt die op den torcksen hondt seer vyandich was / en by het voorsz. belt ghelept sijnde / ontrock sijn selven los / en is met een furie naer de voorsz. schilderye gheloopen meynende dat hy leefden om hem te verscheuren / maer wert selver verplet met het hooft teghen den muer. T'is te beduchten waert datmen eens teghen den muer door de handt van die vermaerde Schilders de Heem, liet schilderen eenen wijngaert met haer rijpe muscadellen ghelijck ten tijde van Parasius, ende Zeuxis, oft de voghels oock hun niet en souden bedroghen vinden meynende dat het leven waer. Den voorsz. Francisco Monsignori had op eenen anderen tijt gheschildert een Marien belt daer het Kindeken den arm om hooch heeft om sijn Moeder te omhelsen waer by dat een seker Jofvrou quam by haer hebbende haer cleyn Soontien die op een cruckxken had een voghelken dat ter handt quam / ende t'selve onredelijck voghelken siende het Marien Beldt vloogh naer den arm van het Kindeken / meynende dat het oock leefde / ende dat meer is tot drij reysen toe. Eenen Joannes van Udine had in Italien teghen den muer van een gaelderye gheschildert een tapijt soo natuerelijck dat (den Paus inde selve gaelderije comende) een van sijn Palpheniers voor liep om het Tapijt-cleedt op te heffen op dat den Paus soude daer door passeren / doch vondt hem bedroghen / en meer andere soodanighe gheschiedenissen soumen connen by brenghen / waer door te speuren is dat de Schilder-const groote cracht heeft. Ende aenghesien datter menighe swangher Vrouw siende een aerdich fruyt-stuck / oft afbeldende eenich ghevoghelt t'sy Patrijsen / Vincken / Quackels / Sneppen oft ander aenghenaem eedtbaer ghediert door lusten wordt gheneghen om t'leven daer van te ghenieten / welcke Const / schijnende te leven / haer voor t'leven niet en can dienen: oft haer lusten versaden / en haer vrucht ter wereldt comende / daer van een merckelijck teecken sal draghen / ghelijck menichmael door de natuerelijcke Const van de Heem ghebeurt / ick segghe natuerelijck uyt dien sy door den Natuer niet en wijckt en daerom passen dese Carmina seer wel op sijn Const. Segghende

D'Heem

D'Heem *pingit; Natura stupet sua posse potenter*
Vinci, & fallaces prævaluisse dolos.
Æmula dextra Midæ lentò dominatur in auro:
Artificem dextram, quis variare potest?

Waer van men den sin aldus can uyt legghen ende in onse tael tot sijnen Lof ende Eer segghen. De Heem is soodanich schilderende dat den Natuer stom staet midts sijn Fruyten door Pinceel het leven schier overtreffen.

Wie canmen dan meer lof op dese werelt schencken
Als daer de snelle Faem ons lanck doet af ghedencken,
Die singht gedurichlijck met een seer soete stem
De gantse werelt door alleenlijck vande *Heem*
Alleen om sijn vernuft, de neghen sangh Goddinnen
De *Heem* (om sijne Const) meer als *Apollo* minnen.
D'jnwoonders alghelijck van t'louwer-Rijck ghebergt
Die worden aenghelockt en door sijn Const gheterght
Die met hun hel gheclanck der soete instrumenten
Met groote vreucht en eer verlaten al hun tenten.
Om oock tot sijnen lof te maken een gheluyt
Alleen om dat den gheest soo werckt sijn Consten uyt
Soo dat ick segghen mach de *Heem* met sijnen Sone
Verdienen alle twee een groene lauwer Croone.
Om dat hun edel Const soo op het leven treckt
Die menich mensch tot lust en oock tot smaeck verweckt.

 PEETER

PEETER SNAYERS

Batali-Schilder van Antwerpen, oudt 68. jaeren.

DIe noyt vier spouwen sach uyt d'oorloghs wree Canonnen
Oft in ghelitten staen des vyants Schaderonnen,
Daer den verwoeden *Mars* niet eet als menschen vlees
En menich anxtich hert bevanght, met naere vrees.
Daer heele velden sijn besaeyt met doode peerden
Met menschen vers ontsielt, en gans bebloeyde sweerden,
Die noyt een Crijghs-man oock, sach houwen over t'hoot
Oft vallen achter-rugh door eenich hitsich loot.
Weet *Snayers* met Pinceel nochtans soo af te belden
Al had hy stadichlijck verkeert met d'oorloghs Helden,
Waert dat hy met *Bellon* (in plaets van sijn Palet)
Ghedraeghen had altijt een Sweert oft Hellemet.
Soo cost hy door de Const niet beter afghemalen
Den handel vanden crijgh, die jemandt can verhalen,
Soo cost hy door de Const van d'edele *Pictuer*
Niet beter volghen naer het wesen van Natuer.
T'is *Snayers* die noyt sach een open ader leken
Noyt Man sach schieten doot oft met t'rapier doorsteken,
Die noyt en is gheweest met wapens in het velt
Al waer men plondert en vermoorde menschen telt.
En daer soo menich Vorst (door t'treffen vande ballen
(In't scheut vry stael ghecleet) moet vande peerden vallen,
Daer Waghen noch Caros half dood' soldaten mijt
Maer sonder om te sien op hun lichaemen rijt.
Daer veel ghejammer is en crachteloos ghespertel
Sielbraeckingh en gheschrey, veel droefheyt en ghemertel,
Veel suchten en ghekerm, ghekreun, en bangh gheween
Soo dat schier bersten sou een hert al waert van steen.

Hier

PETRVS [illegible] YERS

[illegible] *Cardinal Infante d'Espagne et des plus autres Princes &c. demeurant a Bruxelles.*

D. van Heil pinxit. *Corn. Coukercken fecit.*

Hier leyt een Edelman ghequetst en half ghestorven
Met eenen arm oft been mismaeckt en heel bedorven,
Daer jemant soo ghetreft dat hy sijn jnghewant
Voelt sincken uyt het lijf en tast met sijne handt.
Hier eenen soo gheraeckt doorschoten en doorsteken
Dat hy niet anders wenscht als om sijn bicht te spreken,
En niet en rieckt als stanck, en niemant laes en hoort
Midts al die by hem sijn, sijn jamerlijck vermoort.
Daer sietmen jemant noch sijn bleecke lippen rueren
En swemmen in sijn bloet, vol vremde avonturen,
Hier leyt een cloeck Soldaet met handt en voet vermenckt
En sterft van pijn als hy op Vrou en Kinders denckt.
Het schijnt dat daer de doot heeft t'leven uytghebannen
Iae niet een sier ghemaeyt als onghevreesde mannen,
En die dit droef vertoogh wilt sien ghelijck het gaet
Dat hy maer eens sijn oogh op *Snayers* belden slaet.
Die schoon hy noyt en was ontrent de Legher tochten
Oft teghen het ghewelt des vyants heeft ghevochten,
Die sal u wijsen aen op doeck oft plat paneel
Hoe t'met den crijgh al gaet door Const van sijn Pinceel.
Die heel Velt-slaghen baert, Batalien, en Steden
Die vast beleghert sijn, en worden stets bestreden,
Bevochten en bestormt, begraven en berent
Met vreetheyt opgheheyst, beschoten sonder ent.
De peerden als verwilt, door t'brissen, slaghen, crabblen
En daermen d'Helden siet in't vyants wonden dabblen,
Daer t'al is op de been te voet en oock te peert
Daer jeder sijnen moet bejevert met den sweert.
Daer al den dicken roock schier Son en Maen verduystert
Daer al het dul ramoer naer weth noch oorden luystert,
T'Canon gheduerich niet en baert als vier en loot
En is van t'poyer strackx beswanghert even groot.

T'schijnt

T'ſchijnt dat aertbevingh is van boven en van onder
Door t'vlammen van t'gheſchut als blixemen en donder,
T'is t'voorborgh vande hel, oft droef oordeels ghevaer
Daer ſy malcanderen ſijn gheclift vaſt in het haer.
De furi noyt vermoeyt, de moort is uytghelaten
De ſtraf is los ghebraeckt, ſiet hoe de vree Soldaten,
Daer vechten handt aen handt, al waer het roode bloet
Vergoten wort ghelijck een ſtroomend' water vloet.
Daer ſy malcanderen ſien knerſſen op de tanden
Verſtooten uyt de ſael en brenghen t'al tot ſchanden,
De wreetheyt noyt en ſlaept, ſoo dat ick ſchrijven mach
Al t'gen' in crijgh gheſchiet, brenght *Snayers* voor den dach.
Weet *Snayers* door de Conſt ſoo grooten cracht te geven
Dat al ſijn wercken ſtaen ghelijck het eenich leven,
Dit wiſt *Albertus* wel Artshertoch van het Landt
En Prince Cardinael, die *Snayers* eel verſtant.
Om ſijn diep-gheeſticheyt en wel volmaeckte Conſten
Met Princelijcke Eer begaefden en bejonſten,
Iae creegh ſoo grooten Faem en weert verdienden lof
Dat hy den Schilder wert en Domeſtiq van t'Hof.
O dat den Cardinael noch eens uyt t'graf mocht rijſen.
Hoe ſou hy *Snayers* nu in ſijnen handel prijſen,
Wanneer hy quam te ſien met eenen nieuwen moet
Een ſtuck van hem ghemaeckt, lanck meer als viertich voet.
Daer hy met d'eel Pinceel weet aerdich te ontdecken
Hoe dat de France Macht naer *Valencijn* gaet trecken,
Daer ſy haer Tenten ſlaet in't midden van het velt.
En meynt dees ſtercke Stadt te dwinghen met ghewelt:
Daer ſegh ick t'France Heyr leyt onder aende wallen
Begraven en verſterckt om ons te overvallen,
Van alles wel verſien van Bommen en Garnaet
Soo dat het Landt ſchier hongh aen eenen ſijden draet.

Daer

Daer onsen Prins *Don Ian* gaet sijne proef bethoonen
En wilt de stoutheyt van den Frans met slach beloonen,
Wanneer hy met *Condé* hun macht gheheel verplet
En des' benoude stadt van dit belegh ontset.
Daer sietmen een ghewoel van moedighe soldaten
Die door de Spaense Macht des' edel stadt verlaten,
Die swemmen door het nat van menich water-plas
En loopen tot den hals door vrees in't wack moras.
Hier sietmen Prins *Condé* vermoeyt door t'houwen kerven
Die menich Frans Cap'teyn van onghenucht doet sterven,
Het geen u *Snayers* thoont seer aerdich afghebelt
Seer ordonnanti-rijck, seer fray en wel ghestelt.
Seer soet in sijn verschiet, meer als ick can beschrijven
Waer door hy by den mensch ontsterffelijck sal blijven,
Want *Snayers* thoont daer in door sijnen cloecken gheest
Hoe naer dat *Valencijn* heeft t'vyants buyt gheweest.
Die dese Const bewaert tot spieghel van haer lijden
Tot een ghedachtenis van die haer quam bevrijden,
Ick laet nu *Valencijn* en wil eens voorder gaen
In't Princen Cabinet daer *Snayers* stucken staen.
Ey siet eens op't portael wat fray en nette dinghen
Dat ons sijn cloeck Pinceel hier compt ten voorschijn bringhen,
In een verheven belt daer t'gildt den voghel schiet
En daer den Hertoch self een groote vreught gheniet.
Als hy behaelt de eer, niet door een anders gunste
(In't schieten met den pijl) maer door sijn eyghen cunste,
Want die den voghel treft en drijft van boven neer
Moet vast gaen inde Const, de Const gheeft hem de eer.
Siet eens het groot ghewoel van menichte der menschen
Die *Leopoldus* daer gheluck en voorspoet wenschen,
En grabbelen naer t'gelt dat hy ten besten gheeft
En worpt daer onder t'volck, dat in veel vreughden leeft.

Den

Den hoop ontelbaer schijnt van die hun rollen spelen
Van die sijn afghemaelt door *Snayers* eel Pinceelen,
Noch veerder loopt sijn Const en brenght ons voor den dach
Al t'gen' de vry *Pictur* met haer Pinceel vermach,
Dat is den soeten aert die sy ons laet ghenieten
In Lantschap oft landau verciert met veer verschieten,
In rotsen en gheberght *Modern'* en oock *Aloudt*
Waer in dat *Snayers* gheest soo crachtich sich verstout.
Dat al het gen' hy maeckt en moet Natuer niet wijcken
Die hem met dese Const op t'hoochsten compt verrijcken,
Soo dat ick niet ghenoch sijn Const afpaelen can
Want d'edel *Brussels* Hof, bewaert den roem daer van.
Men siet noch daghelijckx sijn wetenschap vermeeren
En is ghecomen op den hoochsten bergh van eeren
Daer hem het soete vocht van Hypocreen besproyt
Daer *Themis Snayers* selfs aen hare borsten voyt.
Die *Pallas* stadich compt met hare wijsheyt laeven
Om sijn welspreckentheyt, het wit van alle gaven,
Soo dat sijn groote deught gheen lof-trompet behoeft
Midts dat sy door de Faem wort daghelijckx beproeft.
Die lanck naer sijne doot sijn deught noch op sal halen
En sijnen weerden lof in eeuwicheyt doen pralen,
Hier med' wensch ick hem vred' gheluck en salicheyt
Soo jet vergheten is vergheeft mijn botticheyt.

IACOB VAN ES

Fruyt-Schilder van Antwerpen.

HEt fruyt van *Iacq' van Es* oft een bisaert banckct
Dat staet soo wonder fray, soo aenghenaem en net,
Dat al het gen' ghy siet is puer het tweede leven
Iae can licht aenden mensch een watermontien geven.
Den Creft, Garnaed en Crab die schildert hy soo raer
Dat jeder segghen sou dat soo ghewassen waer,
Een schoon gheroockte tongh op groene wijngaert bladen
Moerbees in porseleyn, in doosen marbeladen.
En alderhande vrucht wort van hem soo ghedaen
Dat menich siecken mensch tot smaeck sou locken aen,
Natuer staet self verstelt om dat sy door Pinceelen
Soo aerdich wort ghevat in al haer masse deelen.
Om dat haer rondicheyt tot op de kern' en steen
Soo diep wort uytghehaelt en compt wel overeen,
Met al haer rijpicheyt, want siet de muscadellen
Hoe levendich sy staen, men sou haer kernen tellen:
Soo gheestich can de Const haer voeghen naer den eys
Als sy de vrucht ontdeckt en alderhande spijs.
Al die belust sijt op *Pomonas* horen-schatten
En soeckt daer uyt een vrucht nae uwen sin te vatten.
Om jemant een vermaeck door dese gift te doen
En om daermed' den lust van jemants oogh te voen,
Coopt maer een stuck vol fruyt van *Iaecq' van Es* gemalen
Daer u Const-girich oogh veel lusten uyt can halen.
Veel lusten sonder smaeck die jemants tonghe proeft
Maer geeft den vollen smaeck soo veel als d'oogh behoeft.
Leeft dan geest-rijck vernuft van *Pallas* soch gevoestert
Picturas eyghen Soon van *Ceres* op-ghekoestert,

Pomona

IACOBVS VAN ES

Peinctre Excellent en fruicts poissons oiseaux et fleurs, les quelles il faict extremement bien au naturel il demeure a Anuers y estant ne,

Ioannes Meyssens pinxit et excudit, W. Hollar fecit

Pomona vlecht een crans van Palm en Roosmarijn
Orani en Olijf voor u verstandich Breyn.
Ops opent haeren schoot en schenckt u al haer vruchten
Om dat ghy daer in schept u uyterste ghenuchten,
Om dat ghy t'leven brenght in onse vry *Pictuer'*
En oock daerin ontdeckt de deughden van Natuer'.

ADRIAEN STALBEMPT

Schilder van Antwerpen, oudt 80. jaeren.

DE edele Schilder-const is ghelijck een schoon jonghe Dochter die over haer Vrijers seer jelours is / want wie haer niet neerstich en soeckt die en sal haer niet vinden / en die haer ghetrouwt heeft en niet en oeffent / noch en bemint / verliestse: maer die haer lief heeft ende ghetrouw blijft aen die sal sy haer ghewillich over gheven ende haer gaven laten ghenieten. Sy is teer daerom wilse soetelijck ghehandelt wesen / ghelijck een christelijnen glas / dat is met rijpe ende ghestadighe sinnen / met verduldicheyt ende neerstich opsicht. Ende ghelijckmen ghemeynelijck aen sijn Bruyt opdraeght een juweel-coffer het welck is verciert en opghepronckt met verscheyde schoonheyt van costelijcke juweelen / die de Bruydt / naer het volcomen houwelijck tot ghedachtenis van haren Bruydegom is draghende: soo ist dat Pictura (die de Bruydt wort met een Const-minnende verstant het welck als eenen Bruydegom haer deughden ende verholen Consten tracht te ghenieten ende daer inne met liefde te volherden) vanden selven moet begaeft worden met een juweel-kist waer in geen costelijcke schatten en moghen ontbrcken en soo wanneer sijn Bruydt (dat is Pictura) (daer jemant hem wettelijck heeft aen verbonden om tot het eynde des levens sich daer in altijt te oeffenen) een van dese gaven compt te verliesen / soo verflouwt de liefde / de deughden ende verholen wetenschappen vergaen. De juwelen van van Pictura sijn eyghentlijck dese: suyverheyt / neerstichheyt / stantvastichheyt / verduldicheyt / goetwillicheyt / met liefde / jever / ghenucht en sonder verdriet. Met dese gaven is van jonckx af altijt verciert ghewéest Adriaen Stalbempt constich Schilder van Antwerpen ghebooren in't jaer 1580. op den 12. Junij daer hy teghenwoordich noch is woonende ende dese heerelijcke Const oeffenende / daer hy soo fraey / gheestich en net in is dat selden Constenaer hem inde Const soo naer het leven comen can / besonderlijck in Landtschap ende cleyn Figuerkens die soo aerdich en levendich staen / dat den Coninck van Enghelandt hem heeft versocht ghehadt om te comen naer Londen, alwaer hy wonder dinghen heeft met Pinceel uytghewerckt / die onweerdeerelijck sijn door de groote Consten ende snelle aerdicheden diemen daer in can sien.

Natuer staet selfs verbaest en voor sijn Conste schroompt
Midts *Stalbempt* net Pinceel soo by haer leven compt.

LUCAS

LUCAS ENDE CORNELIS DE VVAEL

Ghebroeders ende Schilders van Antwerpen.

LUcas de Wael heeft in sijn jonckheyt gheleert by den vermaerden Schilder Jan Breugel, daer hy soo heeft aenghenomen ende sy selven soo beneerstight om de uyterste cracht der Schilder-const te vatten / dat hy in zijnen jonghen tijt Vranckerijck ende Italien heeft doorreyst / alwaer hy veel fraey Landtschappen in Fresco als oock in Olie-verf heeft ghemaeckt / die by de Lief-hebbers seer ghesocht ende ghewerdeert worden om hunnen lossen aert ende soete verschieten die sy hebben / zijn rotsen ende gheberghten met hunne bewassen schouwen / en fraey water-vallen / sterke voorgronden / en nette ghetemperde lochten / sonne schijnen en weerlichten / en connen niet verbetert worden midts sy met groote studie ende vlijtighe opmerckinghe van hem gheschildert sijn ende noch daghelijckx worden ghehanteert binnen Antwerpen plaetse van zijn wooninghe / zijnde nu oudt 69. jaren.

Sijnen Broeder Cornelis de Wael is oock een vermaert Schilder wiens / beyder Vader is gheweest Jan de Waele, die in't jaer 1633. is ghestorven oudt 75. jaren daer ick in het eerste deel af hebbe ghechreven. Desen Cornelis is eenen uytstekenden gheest en Const-rijck Schilder in cleyn Histozien / Batalien soo te water als te landt / en besonder in opbrekinghen van Leghers / in refressen der Soldaten en dierghelijcke actien / die seer grooten welstandt hebben en wel uytghehaelt sijn met het Pinceel sijnder Consten / het welck Hispanien ende oock heel Italien tuyghen can daer sijn wercken in groote achtinghe ende voor selsaem ghehouden worden / alwaer hy veel gheschildert heeft / namentlijck voor sijne Majesteyt van Spanien Philippus den III. als oock voor den Hertogh van Aerschot doen ter tijt in Spaignien wesende: is noch in't leven ende woont te Roomen oudt 68. jaren.

Wie can mijn ghesicht bedrieghen
T'waer door Const van toovery
D'oogh en can nochtans niet lieghen
T'gen' men siet in d'eel schildry
Die de Wael ons compt verthooghen
Daermen op een cleyn Panneel
Siet verschijnen voor de ooghen
Wonder wercken van t'Pinceel

Crijghs ghewoel vol vremde strijen
Daermen niet als dooden telt
Oft des Leghers pesterijen
Die eerst comen uyt het velt
Daermen t'oorloghs volck siet trecken
Naer den slach oft guarnisoen
Dat can ons de Wael ontdecken
Dat can sijn Pinceel al doen.

ADRIAEN DE BIE

Schilder van Lyer, oudt 68. jaeren.

DEsen Adriaen de Bie den Vader des Autheurs van dit teghenwoordich werck / is ghesproten uyt een eerelijck gheslacht binnen de Stadt Lyer, alwaer hy noch is woonende ende de edel Schilder-const hanterende / wiens Vader was een Coopman / rijpsinnich ende goet van leven / die noyt en is ghebooren maer uyt sijns Moeders lichaem ghesneden gheweest ende mirakeleuselijck in't leven ghebleven / stervende in redelijcken ouderdom / oudt ontrent 80. jaren. En om dat selden Schilder tot hooghen naem compt oft de Schilder-const oprecht can vatten die Roomen (als sijnde de eerste Academie van Pictura) niet en heeft ghesien / soo is Adriaen de Bie van zijn achthien jaeren ghetrocken naer Parijs, alwaer hy by eenen Rudolphus Schoof Const-rijck Schilder vanden Coninck van Vranckrijck 2. jaren heeft ghewoont ende dese Const met groote neerstichept gheoeffent ende van daer ghetrocken nae Roomen daer hy sesse jaren heeft sijnen tijt bestedt inde uyterste cracht van dese treffelijcke wetenschap te ondersoecken / hy heeft op den tijt van neghen jaeren alle de vernaempste plaetsen van Italien besien ende veel fray dinghen in't cleyn soo op goude als silvere platen / mede op Porphier / jaspis ende andere costelijcke steenen voor Cardinalen ende Camerlinghen vanden Paus gheschildert die daer in groot behaghen hadden om de suyverhept / nettichept ende cloecken aert die de Bie daer in heeft bewesen / hy is in't jaer 1623. naer Brabandt weder ghekeert / alwaer hy veel fray Contersfeytsels / Tafcreelen en andere cloecke ordonnantien soo voor Steden als Dorpen heeft ghemaeckt. Gemerckt dat dese volghende veersen niet qualijck en passen op sijne Const tot meerder lof ende eer van sijnen Naem ende Familie.

Dat *Cypres* soo derft op *Aristomachus* roemen
En *Tatien Philuscus* een aerdich Bieman noemen
Is om dat dese twee gheen moeyt hebben ontsien
Om te bespieden het huys-houden vande Bien:
Want sy vermoeyden dat den Schepper der natueren
Iet seldsaems had ghestort in des' cleyn creaturen,
Als sy aenmerckten met wat aerdicheyt en Const
Dit cleyn ghewormte hun Architectur begonst,
Sy maeckten korven van seer dun en claren horen
Waer door sy kosten hun Gouvernement besporen,
En saghen niet alleen in dese Republijck
Een opper heerschappy en statich Coninckrijck:

Maer

ADRIANVS DE BIE

Paintre bien estimé en grandes figures et aultres ordonnances, Pere de l'Auctheur de ce liure, qu'il at demeuré long temps en Italie etc.ª né dans la ville de Liere en l'an 1594.

Petrus Meert pinxit. Lucas Vorsterman iunior sculpsit.

Maer oock goed' policy en borgherlijcke wetten
Waer door een jeder moest op sijn ampt vlijtich letten.
T'is vremt om sien met wat een onderdanicheyt
Ider volbrenght t'ghebodt van sijne Majesteyt:
Dees bouwen het Paleys, en woonplaets voor den Coninck,
En ander oock hun huys de schatkist vanden honinck:
Dat altesaemen wordt soo constichlijck ghedaen
Dat het kloeckste vernuft daer op verstelt moet staen.
Daer sietmen aen de poort de schiltwacht inde wapen.
Om niet betrapt te sijn door roovers, als sy slapen,
Daer vlieght een machtich Heyr te velt op cruyt en blom
En swaer gheladen keert met honich wederom,
En soo daer jemant wordt ledich oft traegh bevonden.:
Wort uyt ghebannen en in ballinckschap ghesonden.
Oock is dit edel dier van sulck'nen suyv'ren aert
Dat het tot gheenen tijt met eenich mann'ken paert,
Maer broeyen uyt het wasch hun jonghs-kens al-te-gader.
Ist daerom denck ick dat *De Bie* oock sijnen Vader
Niet schijnt te kennen in sijn *Gulden Cabinet*
Daer hy elck Schilder heeft soo fraey ten thoon gheset
En d'edel Schilder-const soo hoogh'lijck heeft ghepresen
Oft en soud sijn Pinceel soo veel niet weerdich wesen,
Dat s'aen hem gheven can ghenoeghsaem re'en en stof
Om hier met eeren oock te dichten sijnen lof.
O neen; ick weet hy dit alleen heeft laten blijven
Op hop' dat jemant vremts soud' sijnen lof beschrijven
Hy wist wel dat den nijdt hem soud' begrijpen licht
Als hy sijn Vaders lof woud' stellen self in dicht.
Uyt dese reden quam my mijne *Musa* quellen
Dat ick tot sijne eer hier soud in rijmdicht stellen
Hoe dat hy eerstmael heeft by *VVouter Abts* gheleert
En by *Rudolphus Schooff* langh tot *Parijs* verkeert,

Die aldaer Schilder was van *Lovis* den derthienden
Wiens cloeck Pinceel men nu noch in sijn werck can vinden,
 In het achthiende jaer van sijnen ouderdom
 Trock naer Italien dees' soet Aprilsche blom,
Daer hy ginck sijnen tijt seer vlijtichlijck besteden,
Soo langh tot dat de Son had achtmael door ghereden
 Den grooten *Sodiac*, ses jaeren ghestudeert
 Tot *Roomen* en soo voort door al het Landt verkeert:
Daer hy seer constich werck tot lof heeft naer ghelaten
Gheschildert op panneel op goud' en kop're platen,
 Op jaspis, op Porphier, en Marber, dat al om
 Seer hoogh verheven wort by Prins en Edeldom,
Tot dat hy weder is van Italien vertrocken
Want hem sijn Vaderlandt seer soet begonst te locken
 Naer sijn gheboorte Stadt, Ouders, en vrienden, die
 Op't hooghst verlanghden naer de comste van *De Bie*,
Wiens naem de Faem aldaer terstont seer hooch verhefte
Om dat sijn cloeck Pinceel naer t'leven constich trefte:
 Soo in het cleyn als groot seer los en cloeck ghestelt
 Sijn Taeffereelen oock seer constich uyt ghebelt.
In Brabant ciert sijn Const veel Huysen, Camers, Kercken
Ghelijckmen can tot *Lyer* in *Sinte Gommaers* mercken
 Aen *Sint Eloys* Altaer, daer by de edel Guldt
 Den groyenden boom ghenaempt, is met sijn Const vervult
En noch veel plaetsen meer, soo dat ick wel mach mellen
Met reden sijnen lof, en sijnen Naem oock stellen
 In't *Gulden Cabinet*, en segghen voor ghewis
 Het werck bewijst altijt wat dat den Meester is.

H. de Pooter.

ADRIAEN VANDEN VENNE

Schilder van Delft, gheboren Anno 1589.

DE loffelijcke ervarentheyt van Adriaen vande Venne en heeft niet ghedooght achter te laten de vermaerde wetenschap der Schilder-const daer desen vanden Venne mede is verrijckt gheweest / die gheboren is inde vermaerde stadt van Delft hoe wel dat sijne Ouders (de welcke achtbare lieden en van vermoghen waren) ghesproten sijn uyt Brabant. Ende ghelijck de Latijnse studie grootelijckx dienstich is voor eenen Schilder / overmides daer door het verstant ghescherpt wort ende overvloediger ordonnantien can voortbrenghen als iemant die (tot de Const natuerelijck aenghewent sijnde) gheen studie en heeft / soo ist dat Adriaen vanden Venne met de Latijnse studie sijn verstandt heeft gaen scherpen ende is daer door ghevallen inden schoot van onse edele Pictura, waer van hem de fondamenten eerst aenghewesen zijn van eenen Sr. Simon de Valck, Goutsmidt ende Schilder tot Leyden. Alwaer hy eerst hem neerstelijck heeft gheoeffent met teeckenen ende verlichten ende daer naer de selve Schilder-const grootelijckx vervolghende en trachtende door een ander handelingh te sien wat vruchten ende verholen secreten in dese Const waren schuylende / begaf hem daer naer by eenen Jeronimus van Diest uytnemende fraey in het wit en swert te schilderen / ende naer dat hy hem daer by eenighen tijdt ghehouden hadde / heeft hem daer naer voorts gheoeffent by sijn selven sonder Meester / met neerstich ondersoeck van de uyterste crachten der edele Schilder-const door de hulpe van zijn wetenschap der Latijnse tael daer hy hem in't begin seer vlijtich had inghequeten. Om dan tot een proefstuck te comen van zijn groot verstant soo moet ick hier aenwijsen een vrucht die zijnen cloecken gheest ghebaert heeft waer uyt te bespeuren is een groot licht van wetenschap / te weten een afbeldinghe vande gheestelijcke visscherije der menschen sielen vol werck. Een tweeden met wit en swert gheschildert den heelen stam van het Huys van Nassou van den ouden Prins Willem, tot desen Prins toe / zijn Hoocheyt van Oraignien ghelijck te sien is inden Haeghe. Noch een memorie stuck dat vol werck ende seer aerdigh ghehandelt is / moet ick hier in't licht brenghen ende ruchtweerdich maecken dat hy voor sijne Coninckclijcke Majesteyt van Denemercken heeft ghemaeckt met rijckelijcke omstandicheyt / daer den vrede is uytghebelt met de Verhoutten / ende alle Potentaten van Christen-rijck dat seer fraey ende met groot verstant ghedaen is het welck inde Gulck Stadt te sien is. Hy heeft noch verscheyde stucken gheordonneert / versiert ende uytghewerckt voor andere Hooghmachtige Heeren / namentlijck oock een groot heerlijck stuck voor den Raedts-Heer Reynier Pauw ende meer andere van groote qualiteyt daer de Const verstandighe af ghetuyghen in verscheyde Landen en Steden. Onder andere is oock een stuck van sijn handt te sien binnen Antwerpen by den Heere Franciscus Enghelgraeff af-beldende den Trevis met veel cierlijcke uytbeldinghen en by wercken d'welck ghemaeckt is in't jaer 1616. wijders soo en heb ick niet connen voor by loopen een wonder fraey stuck van twalf ellen lanck daer in den slach van Vlaen-

deren

ADRIAEN VAN VENNE

Natieff de Delft en l'an 1599 a pris son Commencement aupres de Simon Valck a Leyden et de la chez Ieronimus van Diest Excellent Paintre en blanc et noyr quitant son Maistre, s'est exercé de telle facon en son estude quil a faict des Chefs d'oeuvres pour le Roy de Denemercq ausi Son Altesse le Prince d'Orange a des belles Charas de sa main et Beaucoup d'autres Princes, et grandes Seigneurs, mais ces plus belles oeuvres ont este en blancq et noyr il est bon poete ce qu'on trouue per ces liures qui il a faict il tient sa Residence a la Haye,

A. van Ven pinxit. W. Hollar fecit. I. Meyssens excudit.

deren by Nieupoort uytghedruckt is / daer alle de Nederlantsche steden seer net en [illegible] van het werck / het welck hy ghe-maeckt heeft door eyghen Poëtischen gheest / ende meer andere te lanck om hier te verhalen. Een is niet te verwonderen dat desen Adriaen vanden Venne, is een Konst-rijck Schilder ter wijlen dat de Poësie de Suster is van Pictura, en dat selden goedt Poëet een slecht Schilder is en selden slecht Schilder oft hy is door syn Poësie fraey int ordonneren schoon hy door Pinceel naer de oprechte Const de selve soo wel niet en can uytwercken als hy die can aenwijsen. Dese twee gaven spelen boven gheest van Adriaen vanden Venne seer wonderlijck / want boven syn uytstekende Schilder-const is hy seer aendachtich ende lieffelijck inde Poësie door rijmdichten en veersen by een te voeghen / in ghedenckweerdighe syne beelden te versieren daer syn wercken in Hollant ghetuyghenis van gheven inde boecken die van hem uytghegaen syn. Soo dat syn heerelijcke oeffeninghen ende vruchten van sinnen syn sullen leven inde ghedachten der Lief-hebbers vele jaeren naer syn doodt.

Wanneer Poesis Const haer voeght met d'eel Pinceel
Soo is *Pictura* noch wel thienmael meer soo eel,
Als wel te blijcken compt aen *Adriaen van Ven*
Die dese Const bewijst soo met Pinceel als Pen.

Dese onderschreven Weet-lievende Const-beminders hebben het gheluck om de Fackel van hun verstant te ontsteken aen het licht der diepsinnighe wetenschap van dien vermaerden ende roem-weerdighen Adriaen vande Venne die soo goeden Poëet als Schilder is / namentlijck twee van syn Sonen den oudtsten Heer ende den jonckesten Huybrecht vanden Venne, den oudtsten die is bysonder uytnemende fraey in blomkens te maecken conterfeytsen en ander heerlijcke inventien, ende den anderen die oeffent hem daghelijckx om te comen tot dese hooch beroemde ende ghewenste wetenschap om alsoo meer en meer den naem van vande Venne de werelt door te verbreyden ende de vruchten van hun gheslacht te saeyen door de Meesterlijcke wercken die sy alle daghen voortbrenghen.

PAULUS DE VOS.

Schilder van Hulst in Vlaenderen.

Paulus de Vos is oock een uytnement ende vermaert Schilder in beesten / jachten en crijgh-wapenen daer menich Cabinet der Princen ende Const-minnende Heeren ghetuyghenis van gheeft / overmidts de selve seer op het leven trecken ende met goet verstant syn uytghewerckt / rijck van ordonnantien ende vollijvich gheschildert: daer Spanien / Duytslandt en andere Coninckrijcken ghenoch af connen ghetuyghen / die voor syn Keyserlijcke Majesteyt ende voor den voorsz. Coninck van Spanien / oock voor den Hertogh van Aerschot

Aerschot heel Cabinetten met sijn Const heeft gheciert / sulckx dat hy eenen vande vermaerste ende grootste Meesters inde Schilder-const teghenwoordigh is.

Roempt vry Natura roemt op d'Edel Const Pinceel
Die u soo wel betreft op doeck oft glad pineel,
Dat daer niet aen ontbreckt als t'leven en de spraeck
In t'gen' de *Vos* uyt-beldt tot jeders oogh vermaeck.

SYMON DE VOS

Schilder van Antwerpen.

MEn behoeft gheen sonderlinghe proeve oft ghetuyghenis te leyden / om waer te maecken ende te bethoonen dat de oeffeninghe van het Pinceel soet ende lieffelijck is / om alsoo den jeder der jonckheyt daer op te doen verlieven / ghemerckt de selve niet van een aengheport verstandt maer van Coninghen en Prinçen wort gheoeffent ende met een vermaeckelijck behaghen aenghesien. Dese Const is soo eel dat sy niet alleen van vermaerde Poëten, gheleerde Philosophen en andere brome verstanden en is ghehandelt ende haer cracht met de penne van gheleertheyt beschreven / maer vande hooghste Monarchen des werelts is verbreyt gheworden. Den Keyser Adrianus is in sijnen tijt een uytnemende Schilder gheweest / Marcus Anthonius Philosooph, den Keyser Nero, Valentinianus, ende Alexander Zeverus oock Keysers van Roomen hebben in dese loffelijcke Const oock groot behaghen ghehadt ende selver ghehanteert. Boven dien den Keyser Constantinus den VIII. van dien Naem / zijnde uyt het Keyser-rijck van Griecken verdreven in't jaer Neghenhondert achthien / heeft sijn selven met de oeffeninghe van d'edele vry Schilder-const onderhouden / en meer andere uytnemende ende ghedenckweerdighe sulckdanige voorvallen sou connen by brenghen waer door ghethoont can worden met wat eer de selve Const niet alleen by ghemeyn Persoonen / maer oock by sulcken Potentaten vermaeckt. Sulckx can oock waer maecken Symon de Vos die noch teghenwoordich binnen Antwerpen is woonende / ghebooren in't jaer 1603. ende de Const met goedt fondament ende cloecken aert is hanterende / soo in't groot als in't cleyn daer zijn wercken goede ghetuyghenis af connen gheven / midts de selve seer wel ghecoloriert / vast ghestelt en wel ghehandelt zijn: als te sien is aen verscheyde stucken die hy met groot verstandt en goeden gheest soo tot Antwerpen als andere plaetsen heeft ghemaeckt te lanck om de selve hier aen te wijsen.

Aurelius Victor. Ælius Spartianus. Ælius Lamprid. jul. capit. lin. tiraq de nobit. C. 3. 4. num. 3. sigisb. in Cronic. nu. 918. Plin. lib. 35. cap. 4.

IACQUES

IACQUES IORDAENS

Schilder van Antwerpen, gheboren den 19. Mey 1594.

Die aenvanght d'edel Const, sal alles wel doorgronden
Wanneer natuer en lust t'gheluck hebben ghevonden
Van neerstich onderwijs, verstandich, cloeck en vast
Daer meest de jonghe jeught seer jeverich op past:
Ghelijck het aen *Iordaens* ooghschijnlijck compt te blijcken
Die niemant in des' eeuw en sal in Consten wijcken,
Soo crachtich, eel, en cloeck is alle sijn schildry
Besonder inde Const van d'eel Poëtery;
Want d'eerste fondament heeft hem *Van Oort* ghegeven
Daer hy by heeft gheleert te schild'ren naer het leven.
Sijn liefde tot *Pictur*, heeft hem tot min ghepoort
En creegh door sijne Const, de Dochter van *Van Oort*.
Ist wonder naerdemael hy met sijn soete trecken
Can menich edel Prins door sijnen gheest verwecken
Ghelijck hy heeft bethoont in't rijcke Sweeden hof
Dat door sijn Const-ciraet *Iordaens* begaeft met lof.
En t'Hollants eel Palleys mach op sijn eer wel roemen
En hem den derden gheest van dese eeuwe noemen:
Om dat hy is vernaempt door sijnen vasten aert
Die hy in't Princen Hof met cloeckheyt heeft ghebaert,
Die *Rubbens* niet en wijckt in fabels af te malen
Die d'edel handelingh *Van Dijck* can achterhalen,
Is crachtich in sijn werck, heel ordonnanti-rijck
Seer cloeck in drappery, in't naeckt oock lieffelijck,
En in historien naer t'leven uyt te drucken
Daer hy af heeft ghemaeckt veel fraey en seldtsaem stucken
En in devotie leeft oock sijn eel Pinceel
Waer door hy is gheraeckt op t'Schilders Const Toneel.

LUCAS

IAECQUES IORDAENS

Excellent peinctre en grande faict connoistre son esprit relevé par sa belle maniere de peindre, est inventif en toute sorte d'ordonnance, soit en poësie, histoires, devotion et d'autres, il a faict des belles choses a contentement pour le Roy de Suede, et plusieurs autres princes et seigneurs, est né a Anvers l'an 1594 le 19 de May, a faict son apprentissage chez son beaupere Adam van Oort, tenant sa demeure en la ville de sa naissance.

Ia. Iordaens pinxit. Pat. de Iode sculpsit. Io. Meyssens excudit.

LUCAS VAN UDEN

Schilder van Antwerpen, gheboren den 18. October 1595.

OM te bewijsen dat Lucas van Uden een vande vermaerste gheruchtbaerste ende weert befaemde Landtschap Schilders is van desen tijt / die niemant door sijn dommelachtighe ende soete handelinghe inden welstant van boomen / gronden / verschieten / lochten / en al het ghene daer toe versocht wordt / naer het leven met goeden aert ende verstant af te beelden / en hoeft te wijcken / den welcken teghenwoordich binnen de Stadt van Antwerpen sijn woonplaets is houdende / soo heb ick goet gedocht tot sijnen meerderen lof ende onuytsprekelijcke eer dit volghende rijm-schrift aenden Weet-lievenden en Const-soeckenden Leser voor ooghen te houden behelsende de uytghesonderste lessen oft reghels die een ervaren Landtschap-Schilder in sijn verstant behoorden aen te teeckenen ende sijn Const naer de maet der selver uyt te wercken ghelijck Lucas van Uden met eenen cloecken gheest is doende.

Die een Lantschap wilt gaen stichten
Moet het levens aert besichten
Moet gaen buyten naer het wouwt
Daer het groen gheloovert hout
By de blau en hooghe berghen
Can de oogh der Schilders terghen
En t'ghebeckt musijck daer by
Thoont daer sulcken melody.
Dat sy qualijck connen rusten
Door de aenghedreven lusten
Die hun gheeft den soeten tijdt
Midts hy t'Schilders gheest verblijdt.
Den blom-rijck cortnachtsten somer
(Vyandt vanden swaeren Droomer
Die de langhe slaeplust mint)
Js des Schilders besten vrint:
Die haer wesen af gaen belden
Jnde groen bewassen velden
Die vroegh met AURÓR opstaen
En naer ÆSTAS wooningh gaen,
Daer t'ghediert seer vrolijck huppelt
T'gras is vanden dau bedruppelt
Daer de claerheyt vande Son
Spieghelt haer in beeck en bron.
Daermen siet t'Palet bereyden
En de verven onderscheyden
Daermen schildert t'Wout soo claer
Oft een groene wereldt waer.
CERES met haer rijpe aren
OPS met al haer groene haeren
TELLUS oock soo vlijtich pronckt
En het Schilders oogh belonckt
Met haer onghebonden vlechten
Die des' Const hier op siet rechten
Thoont haer wesen al soo bly
Om te staen in d'eel Schildry.
Door t'vermindren en vercorten
Sietmen dese Const uytstorten
Door het soet en veer verschiet
Anders waer de Const al niet. (nen
T'voorwerck doet t'verschiet verdwij-
Schoon door helle sonne schijnen
En verciert oock boven al
Met Fonteyn oft water val
Somtijts door den reghen vochtich
Door het onweer donckerlochtich

Somtijts

Somtijts hitte ſomtijts kou
Somtijts ſoet en ſomtijts ſou
Somtijts aenghenaeme daghen
Somtijts droef door reghen-vlaghen
Somtijts ſmoor van dicken miſt
Alſmen Cabeljauwen viſt.
Sneeu en haghel, blixem, donder,
Hyſel, rijm, ten is geen wonder
Dat hun crachten der Natuer
Staen gheſchildert van PICTVER.
Die haer eel Pinceel ghelijcken
Rots en Bergh, oock Heuvels Dijcken
Huyſen, Steden oft Caſteel
Wort gheſchildert van Pinceel
Als van UDEN can bethoonen
En door ſijne Conſt verſchoonen
Want al t'gen' Natuer vermach
Brenght van VDEN voor den dach
Jn Landtſchappen en Waranden
Jn verſchieten, Berghen, Landen
Jnde Velden, Wout en Boſch
Wat hy doet t'ſtaet even los.

THEODOR VAN THULDEN

Schilder van s'Hertoghen Boſch.

HEt is weerdich te aenſchouwen en neerſtich in't ghemoedt te bedencken met wat ſchoon ſeghenteeckenen de vermaeckelijcke ende vernuftbarende Pictura verciert is / de welcke de edel Schilders door hun Conſt connen ghenieten ende de vruchten daer van achterlaten tot verwonderinghe van alle menſchen die de ſelve comen te aenſchouwen tot vreught van hunne naercomelinghen oft erffghenamen alswanneer ſy ſoo lanck naer de doodt van hun ouders oft naeſte vrinden (die Schilders ſijn gheweeſt) hooren ſpreken / het ſpreeckwoordt ſeyt *Melius eſt Nomen bonum quam divitiæ multæ*, Beter is eenen goeden Naem achtertelaten als veel rijckdommen: Deſe twee gaven can eenen Schilder achterlaten / dat is rijckdom die vergaet / ende d'eer van zijn Conſt die noyt en ſterft. Deſe eer can oock achterlaten Theodor van Thulden ſiende ſelfs voor ooghen den grooten lof die hem alreets van alle Conſt-beminders ghegeven wort / door de geeſtige wercken die hy heeft uytghevelt ende noch daghelijckx is oeffenende / de welcke nu in ſijn leven worden in groote weerde ghehouden hoe veel te meer ſullen ſy naer zijn doodt worden gheacht als de handt ſulckdanighe Conſten niet meer en ſal connen in't licht brenghen / gelijck te ſien is aen verſcheyde Altaerſtucken (die neerſtich ende met verſtandt gheordonneert en van hem ghemaeckt zijn) Als segh ick te bemercken is inde geeſtighe boetſeryen van Kerckmiſſen Boeren bruyloften en andere aerdighe inventien / als te aenſchouwen is aen den wijtvermaerden Arck Triumphael-boeck afbeldende de incomſte vanden Prince Cardinael, Jnfante van Spanien [illegible] eenen [illegible] allen de Princen (ſtaende in't ſelve boeck) naer de teeckeninghen van Petrus Paulus Rubbens van hem zijn gheetſt / alſmen oock ſiet den Uliſces van Primatiſco van Bolognien den welcken tot Parijs van hem is gheetſt ende ſeer wel ghedaen / deſen van Thulden hout zijn woonplaetſe nu teghenwoordich tot s'Hertoghenboſch daer hy om zijn Conſt in groot aenſien is.

IUSTUS SUSTERMANS

Schilder van Antwerpen.

IUstus Sustermans Schilder vanden Hertoch van Florencen is seer uytnemende fraey in konterfeyten ende andere ordonnantien / die hy soo gheluck-matich ende naer proportie weet uyt te belden dat den Hertogh van Florencen (als wesende een uytnemende groot Const-Beminder) den selven Sustermans meer in weerden hout als jemant van sijn Edel-lieden oft Mignions: wel wetende dat Coninghen Princen en Hertoghen wel Edel-lieden connen maecken maer gheen sulckdanighe ervaren oft andere ghemeyn Schilders / ghelijck Henricus Coninck van Enghelant antwoorde aen eenen edelen Graef die aen hem clachtich viel over seker affront dat des Coninckx Schilder by naeme Hans Holbeen hem hadde ghespeelt / en versoeckende daer over justitie oft arbitrale correctie ghedaen te worden / antwoorde dat hy sou verdudich zijn en liever had eenen Graeff te verliesen als soo eenen uytsteckenden Schilder ghelijck Holbeen was: overmidts hy wel Ridders cost slaen ende Graeven maecken maer gheen Schilders. Door de eer dan die desen Sustermans is ghenietende met te wesen den Domesticq. ende Schilder van den groot machtighen Hertoghe van Florencen is hy ghecomen tot den hoochsten trap van sijn gheluck / d'welck niet te verwonderen en is. Aenghemerckt desen Sustermans aen sijn ordonnantien geen nutte en omstandighe deelen des eyghentheyt van natuer en laet ontbreken / door de lossicheyt ende gratieuselijcke stellinghe die hy daer in uyt werckt / soo datter gheen swaere manieren / maer door de verscheyde werckinghen een leven schijnt in te schuylen / ende dat de ghelijckenis van het leven daer in te sien is / blijckt by zijn edele ende vleesachtighe Conterfeytsels die hy alle daghen is naerboetsende de reflectien / reverberatien / teghenschijnen oft weerglans in sijn Figuren / de drapperijen wel gheployt / de coleuren wel verdeylt / gheschickt en gheschockiert / vast gheteeckent ende ghestelt sijn / soo danich datter niemandt eenighe wedersprack teghen moveren en can / soo datmen segghen mach:

aerdighe antwoort vanden Coninck van Enghelant.

De vaste Schilder-const van *Iustus Sustermans*
Verdient een lauwer croon oft een olijven crans
Midts sijn vernuft oock is met Poësy bejonst
Die rechte Suster is van d'edel Schilder-const.

IOAN.

IOANNES LIEVENS,

Schilder van Leyden.

HEt is wonder dat de vry Pictura van sulcken cracht ende deught is dat sy niet alleen door de Const van haer Pinceelen en diepsinnighe wetenheyt ons en doet sien en voor ooghen houdt de avonturen en vremde ghevallen soo van historien / als ander gheschiedenissen die over duysent en meer jaren/ jae van het begin des werelts ghebeurt zijn / dat sy segh ick / (t'ghene u een pen neerstigh heeft beschreven) u t'selve in't wesen en ghelijck het leven doet sien. Maer noch meer ist te verwonderen dat dese Const van sulcknen aert is dat sy den mensch op plat paneel oft doeck soo doet verschijnen oft hy in't leven waer / ghelijck ick hier voor heb bewesen in veel exempels / hoe menige verstanden door de waerachtighe ghestelktenis sonder leven nochtans / door de Const bedroghen waren als sy haer voor het seker leven hebben aensien. Ist niet een fraey ghedachtenis voor de Kinders en het thienste lidt van hun Nacomelinghen / door de cracht van dese Const te connen sien het wesen / ghesteltenis / manier ende den aert van zijn voorouders oft andere vrome mannen die naer t'leven over veel jaren gheschildert zijn waer door niet alleen hun goet leven / deughden en handelinghe van doen / en worden inde ghedachten ghehouden (die door lanckheyt van tijdt uyt de memorie verdwijnen) maer gheduerich voor ooghen cont sien de schaduwe van hun leven oft sy in't leven noch waeren levende / wat een fraeye gheanologie oft waerachtighen boom ist te sien de Conterfeytselen van zijn gheslacht / ick laet staen de wapenen oft teeckenen die sy in hun cachetten ghevoert hebben / ick laet staen de naemen / die malcanderen naer ouderdom / en staet vervolghen / daer niet in te sien en is als de letters die u alleen bethoonen de manieren ende staet van hun leven ende niet het wesen van hun eyghen leven. Dit tuyght ons de edel Const van Joannes Lievens, de welcke soo in ordonnantien als conterfeyten seer excellent Schilder ende groot van gheest is / ghelijck menighe edel huysen in Hollant connen betuyghen die met zijn schildery verciert zijn / en in groote weerden worden ghehouden om de levende coloriringhe / en vleesachtighe soetichheyt die daer verborghen sijn.

SYMON VOVET

Schilder van Parys.

DIe vlijtich wilt de Const bemerckē
In al de eel en suyver wercken
Van SIMEON VOVET ghedaen
En moet niet seer verwondert staen
Dat hy door cracht van sijn Pinceelen
PICTVRA soo weet te verdeelen
Wanneer'men siet in sijn Schildry
Devoti en Poëtery.

De leughen can met deught verkeeren
Nochtans daer door geen sonden leerē
Als hy Poetery ontdeckt
En met sijn const veel deucht verweckt
Die hy weet sulcken cracht te gheven
Dat schijnt Natuer daer in te leven
Daer t'France Hof op roemen can
Midts hy den Schilder is daer van

GASPER DE CRAYER

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1585. *woonende tot Brussel.*

RAs op mijn Sangh-goddin en wilt de lusten drijven
Om hier tot *Craeyers* lof een gheestich rijm te schrijven:
Een rijm en soet ghedicht dat sijne Faeme raeckt
En hem in d'edel Const noch meerder ruchtbaer maeckt.
Want al het ghen' hy doet is lieffelijck ghedommelt
Seer swierich soet en mals, verdreven en gheschommelt
Die in devotie al menich ziel verweckt,
Om dat hy door sijn Const daer toe veel herten treckt.
Siet hoe dat sijnen gheest tot *Brussel* is verheven
En wort van jeder een den hoochsten lof ghegheven,
Om dat sijn lossicheyt is *Rubbens* wel ghelijck
Sijn stoutheyt in Pinceel treckt op de Const van *Dyck*.
Het blijckt dat menich gheest moet voor sijn Conste buyghen
Ghelijck het *Brussels* Hof can claerelijck ghetuyghen
Dat van sijn eel schildry is gheestich opgheciert,
Daer sietmen hoe sijn Const soet in malcand'ren swiert.
Den ouden *Raphael Coxi* quam met des' Conste
Sijn nieuwsgirich ghemoet van jonghs af aen bejonsten,
Waer by dat *Craeyer* heeft seer neerstichlijck gheleert
Die nu daer door den Naem oock van *Coxi* vermeert.
De groote Stadt van *Gent* roempt op sijn eel Pinceelen
Al waer hy heeft ghestelt veel schoone Taefereelen,
Seer net en cloeck ghedaen, ghelijck tot *Nazaret*
Gheleghen vast by *Lyer* daer hy oock heeft gheset
Al menich constich stuck, soo groot ghelijck het leven;
Waer door dat sijnen naem noch hoogher wort verheven,
Waer door sijn weerdicheyt is weerdigher beloont
Met meerder lof en eer als ick hier heb bethoont.

PEETER

GASPAR DE CRAYER

Natif d'Anuers en l'an 1585. a esté diciple de Raphael Coxcij demeurant a Brusselles, et at tellement surpassé son Maistre en l'art de Paincture, q'uil s'est rendu vn des milieurs maistres de nostre cieclе, dont ces chefs d'œures q'uon voict per tout en sont les tesmoins, principalement a Brusselles, ville de sa demeure, il a esté paintre de son Althest le Prince Cardinal Ferdinandus, a faict son Portraict, et aussi de beaucoup d'autre Princes, il est encor florisent en son estude faisant des belles œures.

Antonius van Dyck pinxit. Iacobus Neefs sculp. Ioannes Meyssens excudit.

PEETER SAENREDAM

Gheboren in't jaer 1597. den 9. dach van Iuny, binnen het Dorp van Aſſendelft in't Graefſchap van Hollandt.

DEſen Peeter Saenredam verloor vroegh zijnen Vader den welcken ſtirf den 6. April 1607. ende quaem daer naer in't jaer 1608. met zijn Moeder woonen binnen de Stadt Haerlem ende is aldaer gheraeckt by eenen Meeſter Frans Peeters de Grebber waer by hy heeft leeren teeckenen in't jaer 1612. op den 10. dach May / En voorts oock by den ſelven tot ſchilderen ghecomen ſijnde heeft hem daer in ſoo neerſtich gheoeffent tot het jaer 1622. dat hy gheen onderwijs meer van doen en hadde / ende ſcheydende van zijnen voorſchreven Meeſter heeft de Schilder-conſt by ſijn ſelven ſoo vlijtich waerghenomen dat hy in't jaer 1623. op den 24. dach vande maendt April als vry Meeſter in't Gulde Boeck is opgheſchreven / ende begaf hem eyndelijck ontrent den jaere 1628. gheheel tot ſchilderen van perſpectiven / kercken / ſaelen / galderijen / ghebouwen / en andere dinghen ſoo van buyten als van binnen ſoo naer het leven doende / dat het leven ende natuer gheen meerder volmaecktheydt en konnen vethoonen als hy met het Pinceel ſeer conſtich weet uyt te drucken: ghelijck de Stadt van Uytrecht can ghetuyghen alwaer hy den tijdt van twintigh weecken met grooten yver beſteedt heeft om deſe Conſt aldaer te voltrecken ghelijck aen ſijn teeckeninghe en ſchilderijen (afbeeldende ſeer ſchoone perſpectiven / Kercken / en Saelen) met verwonderinghe te ſien is / ende by alle kenders ſeer gheeſtimeert ende voor het curiuſte gheordeelt worden / waerom ick met volle recht ſou moghen ſegghen:

Wat hoeftmen pen oft inck op wit papier te ſetten
Om door de Cijffer-conſt vaſt op de maet te letten
Van eenich groot ghebou, wat dienter loot oft ry
Dat thoont ons *Zaenredam* ghenoch in ſijn ſchildry
Hoe lanck hoe hoogh en breedt dat ſtaen de Capeteelen
Van Kerck oft Perſpectif, dat wijſen ſijn Pinceelen
Dat thoont hy door de Conſt, ſijn Conſt die wijſt u aen
(Eer t'werck noch is begonſt) hoe dat het werck ſal ſtaen.

ABRA-

ABRAHAM WILLARTS

Schilder van Vytrecht.

IS een fraey Schilder ende Teeckenaer / ghebooren tot Uytrecht in't jaer 1613. Hy heeft sijn eerste fondamenten gheleert by sijnen Vader Adam Willarts, ende daer naer een jaer min oft meer by Jan Bijlert, ende reysende naer Vranckrijck heeft sijnen tijt neerstich waerghenomen by eenen Simon Vouet tot Parijs daer ick hier voor hebbe van gheschreven / ende wederom naer huys ghekeert zijnde is van zijn Excelentie Graeff Maurus in Bresel ontboden om aldaer alle vremdicheden te teeckenen ende te schilderen / den Graeff sondt hem met de Vloot naer Africa ende marcheerde beneffens de Soldaten naer de Stadt S. Paule in Angoola, daer hy eenighen tijt de vremde manieren van het Landt ende conditie der uytlantse menschen ghesien en leeren kennen heeft. Van daer wederom comende quam inden dienst vanden voorseyden Graeff / en wert veel aenghenamer ende willecommer by hem onthaelt als te vore / uyt reden dat sijn verstant door t'ghesicht der vremde plaetsen / al vry wat scherper ende cloecker gheworden was / hy heeft langhen tijt gheschildert te Amersfort onder het beleyt van de Heer van Campen ende de wetenschap der Const soo waerghenomen dat gheen Const-minnende Gheesten (de selve siende) sijn lossicheyt in Pinceel / cloecke ordonnantien en vaste teeckeninghen moeten lief hebben ende stellen onder het ghetal vande vermaerste en geruchtbaerste geesten des werelts. Hy is tegenwoordich noch woonachtich binnen Uytrecht daer hy de eel Pictura vlijtich waerneempt.

IAN THOMAS

Schilder van Ypren.

DE pen en heeft oock niet willen vergeten te beschrijven ende hier met reden mentie te maecken van Jan Thomas ghebooren tot Ypren die de edel Schilder-const gheleert heeft by den voorseyden Rubbens daer hy zijnen tijt soo waerghenomen ende daer naer in verscheyde Landen soo diep en veer ghesocht heeft dat hem de fortuyn het gheluck heeft ghejont om Schilder gheweest te hebben vanden Bisschop van Ments ende nu vanden Keyser Leopoldus, ick laet den Leser oordeelen oft sulcken Monarchen ende edel Potentaten sullen begaven met soodanighe eer ende gheluck eenighe Schilders van kleyne wetenschap / ter wylen hy hun geen schatten soo costelijck en zijn om de selve mede te deelen aen de beste Constenaers ghelijck desen Thomas eenen is / die voor gheen ervaren Meesters van d'edele Pinceel en moet wijcken / uyt reden sijn wercken soo in Italien / Spanien / Duytslandt als Nederlandt ghenoch aenwijsen wat costelijcke wetenschap daer in verborghen leyt. De Faem heeft my meer van sijn daden ende wercken voorghespelt als sijnen ouderdom my onbekent / die noch in't leven is en woont in't voorsz. Keysers Hof.

BAL-

BALTHAZAR GERBIER

Schilder van Antwerpen Anno 1592.

DE lanck veroude spreuck van over hondert jaeren
Schijnt weer een nieuwe proef in dese eeuw' te baeren
Hoe dat in ouden tijt *Picturas* Const Pinceel
Het hoochste wert gheacht in jeder s'werelts deel.
Van daer de Son oprijst met haer vergulde straelen
En daer sy wederom gaet in haer rust-plaets daelen:
Ten is niet wonderbaer, want niet in't ooghen spelt
Soo aenghenaem en soet, als een goet Schilders belt.
Dit is in *Balthazar Gerbier* ghenoch ghebleken,
Die inde Schilder-const heeft wonder uytghesteken,
Wanneer hy Schilder wert van t'Huys van *Bockingam*
Daer naer van t'Enghels Hof tot vreught van sijnen stam.
Al waer hy Meester wert der hoffse cermonien
Eelman des Coninckx huys, Baron in Normandien
Die oock ten tijde van den Prince Cardinael
Door sijne wetenschap van alderhande tael
In't edel *Brussels* Hof is wonder opghetoghen
Daer hy om sijne Const oock had een groot vermoghen.
Al dese hooghe eer vercreegh hy door *Pictur*:
Want hy oock Meester was in d'eel Architectur,
In Mathematica, en in Gheometrie,
Seer fraey in Perspectief, en oock Cosinographie:
En in Geographi een wonder jnseigneur
Iae in veel Consten meer een gheestich jnventeur.
Soo dat in't cort ghesyt sijn constighe manieren
Noch sullen t'hienste lit van sijn gheslacht vercieren
Om dat sy metten glans van Eeldom sijn ghemenght
Het gen' de suyver Const van d'eel *Pictur* med' brenght.

SALO-

BALTHASAR GERBIER

Il a faict merveille en illuminature, et a demeuré long temps en Italie, il fut paintre du Duc de Bocquingam et apres du Roy d'Angleterre le quel lui faisoit Chevalier, par sa vertu; et apres son Agent a Brusselles, en l'an 1630 et a Londres maistre de la cermonie. il est natif d'Anvers l'an 1592.

Ant. van Dyck pinxit. *Ioan. Meyssens excudit.*

SALOMON CONINGH

Schilder van Amstelredam.

Hy is ghebozen in't jaer 1609. wiens Vader was Peeter Coningh juwelier/ van Antwerpen ghebooztich de Schilder-const seer toeghedaen zijnde/ bestede hem Anno 1621. om syn begin inde Teecken-const te nemen by David Colijn, Schilder tot Amstelredam, ende inde Schilder-const ghecontinueert hebbende by Franchois Vernando en eyndelijck by Nicolaes Mooyaert, en voorts by sy-selven beginnende te pzactiseren is in Schilders Gild tot Amsterdam ghecomen Anno 1630. sijnen lust meest treckende tot het histoziael / benessens het contersepten naer het leven: van zijn handt is tot Haerlem by den Heer Lodewijck van Jaersveldt Balliu van Kennemerlandt een Histozie/ daer Pilatus den Phariseen ende Joden weygheret te herschzijven het opschzift des Cruys Christi. Tot Antwerpen by de Heer Taxis vermaert Liefhebber van Pictura en Flora is oock een oudt Vzouwen Beeltie / en eenen Student met boecken seer aerdigh gheschildert. By zijne Majesteyt van Denemarcken twee groote doecken vol wercks / den inhoudt zijnde oude zeeusche gheschiedenissen: tot Breda ten huyse van den Heer Theodorus Huyghens salligher ghedachte: (in zijn leven Commandeur aldaer) over de dertich Contersepsels van verscheyde Ritmeesters en Capiteynen. Tot Amsterdam tot den Heer Schepen Johan Huydecoper eenen tamelijcken doeck / zijnde eenen Tarquinius en Lucretia: tot Lodewijck van Ludick befaemt Liefhebber / onder verscheyden andere eenen David en Bersabea, welck stuck nu is in 's Graven Haghe in handen vanden Ambassadeur van Portugael: ten huyse van Ian Peetersen Bruyninghen is een stuck daer Iudas de dertich penninghen vooz des hooghe Pziesters voeten nederwerpt. Tot den Constkennenden Marten Cretser een Ceres by nacht haer Dochter Proserpina soeckende. Tot Heer Ian Tingnaghel, eenen Jeronymus in heremitagie soo groot als t'leven tot Sr. Anthoni de Brul een Danaë midtsgaders een Bersabe lesende eenen bzief. Tot Sr. Geraerd Luycke een stuck van redelijcke grootte / daer Salamon de Afgoden offert / ende eyndelijck in't jaer 1646. heeft hy vooz den Const-lievenden Sr. Joannes de Reynealmo ghemaeckt een stuck met kleyne beldtjens tamelijck vol wercken / den inhoudt / daer CHRISTUS Mattheus van den thol roept/ midtsgaders een MARIEN beldt / met eenen Ioseph en S. Anna levens grootte / ende noch vooz de Pzincers van Denemarcken in 's Graven-Haghe een stuck afbeldende eenen ouden man / alles soo fraey en cloeck ghedaen dat het leven daer in maer en schijnt te ontbzecken / woonende noch teghenwoozdich binnen de Stadt van Amsterdam tot groote vzeught van alle Liefhebbers die syne schildzy met groot behaghen daeghelijcks aenschouwen.

Stercker als de macht des CONINGHS
Soeter als den graet des honinghs
Js des CONINGHS eel Pinceel
Als sy maelt op het panneel

Die de CONINGHEN beminnen
Met hun hert en gansche sinnen
Midts dat vanden CONINGH compt
Daer des CONINGHS Faem op roempt.

IUSTUS D'EGMONT

Schilder van Leyden Anno 1602.

TEn is niet te verwonderen dat den Coninck van Vranck-rijck Lowis den XIII. desen Justus d'Egmont voor sijnen Schilder hiel ende in zijn Conste groot behaeghen hadde / aenghesien de selve was overloopende ghelijck een Bron van overvloedighe weetenschappen / de welcke in Picturas Cabinet verborghen zijn. Daer wert eertijts een mudde vol gout voor een stuck van Apelles bereyt: op eenen anderen tijt voor een schilderij die Timomachus gheschildert hadde / ghegheven tachghentich talenten ende meer sulcksdanighe giften zijn bereert aen verscheyde Constenaers. Soo ist dat d'Egmont oock in Vranck-rijck soo vanden Coninck als andere edele Heeren niet alleen met groote giften/maer mette hooghste eer ende princelijcke jonste (die alle rijckdommen te boven gaen) begift is / en ter wijlen Italien / Vranck-rijck / en andere plaetsen die met sijn Const verciert zijn / ghetuyghenis ghenoech gheven met wat lossen aert de selve door de edele Pinceelen van Egmont soo in't groot als cleyn is uytghewerckt/ soo dught my onnoodich ende om cortheyts wille des selff schildrijen naer den sin ende wesen hier aen te wijsen / den welcken om zijn ervarentheyt inde oeffeninghe der selver Const noch teghenwoordich is Schilder / ende Domestiq van het Franse-hof onder het ghebiet van Lowis den XIIII. alwaer hy daeghelijcks door verscheyde afbeeldinghen der historien en andere voorvallen den Edeldom tot nieuwen lust verweckt om sijn handelingh te beminnen.

CAROLUS CRETEN

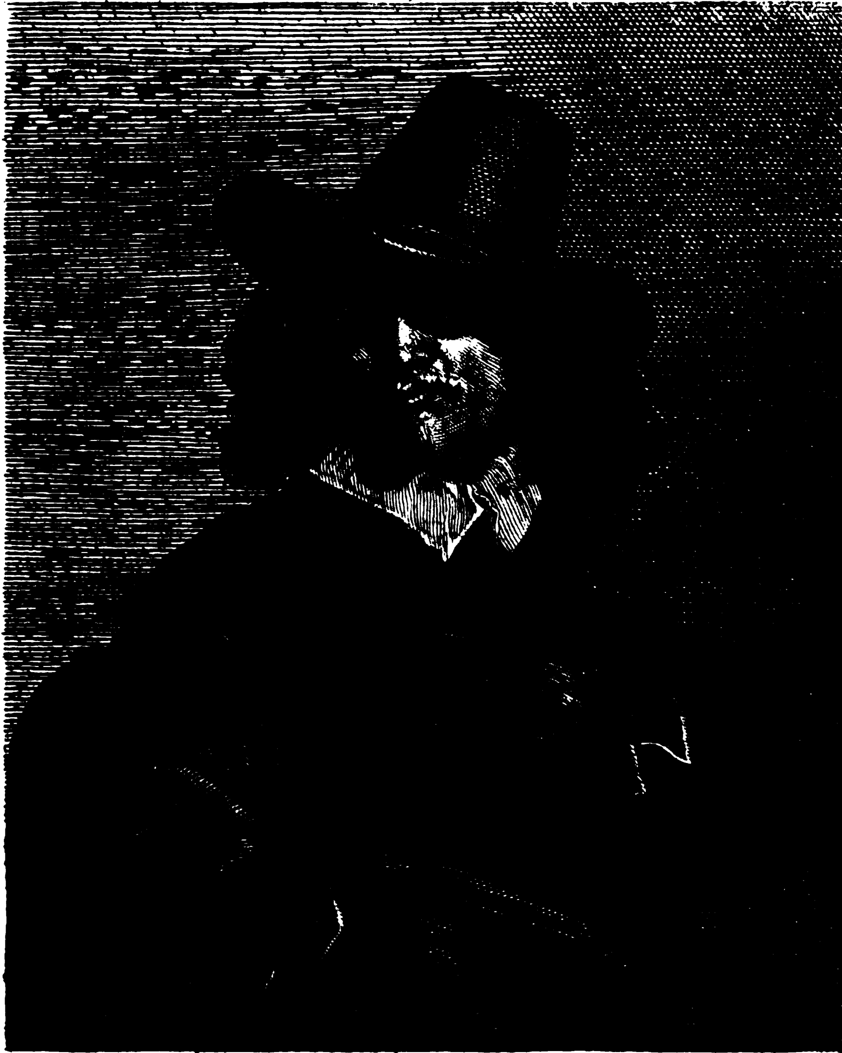
Van Prage.

TEn tijde van dien uytnemenden Schilder Willem Bouwer, die seer fraey ende aerdich in verlichterij was / ghelijck in't eerste deel is verhaelt/ heeft Carolus Creten met den selven Willem Bouwer ghewoont in Italien en creegh tot Roomen voor sijnen bendt-naem het Slach-sweert, den welcken seer fraey is in't schilderen / ordonnantien / conterfeyten soo groot als cleyn / dat sijn Const van veel Heeren des Landts werdt opghetrocken ende in groote weerden ghehouden woonende teghenwoordich tot Prage, daer hy in groot estime is ende dese vrij Schilder-konst noch daeghelijcks oeffent.

Die soeckt *Picturas* cracht en edelheyt te weten
Die sy den Schilder schenckt, en mildelijcken geeft
Ontdeckt, en siet maer aen de Const van *Carel Creten*
Die wel het meeste van *Picturs* volmaecktheyt heeft.

LEONARDUS BRAMER
Schilder van Delft Anno 1596.

GHelijck het ronde wiel verandert door het draeyen,
En oock den kouwen wint met stil en fel te waeyen,
Soo gaget dickwils oock met menich lossen mensch
Die sijn ghevoelen volght en uytwerckt sijnen wensch.
Dit compt ooghschijnelijck in BRAMER wel te blijcken,
Die heeft met groot vermaeck door-reyst veel Coninck-rijcken.
Daer hy de Schilder-const seer neerstich heeft gheleert,
Waer door hy over al van jeder werdt gheeert,
Als hem van achthien jaer den jever vlijtich porden
Om ROOM te gaen besien en uytlandich te worden.
Den wensch verlockt den gheest thienmael op eenen dach
Die menichmael veel meer als haeren wil vermach.
Hy had veel wetenschap in sijn vernuft ghecoffert,
Die hy brocht in het licht en heeft aen ROOM gheoffert.
Van ATRECHT in Artoys trock hy naer AMIENS
En om PARYS te sien dat was eerst sijnen wensch.
Js van MARSELLIEN te GENVA ghecomen
En te LIGORNEN oock, en soo tot binnen ROOMEN.
Daer hy gheteeckent heeft ruinen wonder net,
Daer naer oock menich belt op het panneel gheset
Als hy het Rooms ghebou en veel al oude wercken
Met een verwonderingh ginck neerstelijck bemercken,
Soo wert t'verstandt versterckt in Consten door t'ghesicht,
Dat menich Constenaer in sijn ghemoet verlicht.
Hy heeft voor eerst ghemaeckt een LAZARVS verweckingh
Heel ordonnanti-rijck, met wel ghestelde treckingh,
Oock eene loocheningh van PETRVS soo ghedaen
Dat aenghenaem beviel aen menich JTALIAEN;
Soo dat VENETIEN, FLORENS en MANTVA
SEINA, BOLOGNIEN, NAPELS, en PADVA,
En noch veel plaetsen meer vermaert in t'Duytslant
En oock het Hollants-hoff wel kennen sijn verstant.

LEONARD BRAMER

Natif de Delft, en l'an 1596. il a demeuré long temps en Italie dedans la Court du Prince Mario Fernese, ou il a faict beaucoup des ses œuvres en grand, et en petit. il a faict aussi quelques pieces pour le Cardinal Sohalie. d'Italie il est revenu a Delft, et il a faict quelques pieces a Rysewyc pour son Altese le Prince d'Orange Fredric Henri: et pour son Exc^ce Conte Maurice de Nasou, et autres Princes.

Leon. Bramer pinxit — Ant. vander Does sculpsit. — Io. Meyssens excud.

IAN VAN BOCKHORST

Ghenoempt Langen Ian, Schilder van Munster.

GHelijck noch veel jaeren inde memorie der menschen sal blijven het lanck ghewenscht gheluck dat ons de Stadt van Munster heeft ghebaert door den vasten ende onbrekelijcken vrede ghesloten tusschen de Machtighe Croon van Spanien ende Hollant / die in dese Princelijcke Stadt tot blijdschap van alle Borghers / tot welvaert van het Landt / tot meerder deughdt van alle geestelijckheyt / tot troost der benouwde en bedruckte herten / tot rust van het buyten volck / tot hulp der vremdelinghen / tot al-ghemeyn profijt ende tot nederlegghinghe van alle bloetstortinghen is opghereecht (daer wy de vruchten af ghenieten) den 5. Junij in't jaer 1648. ghelijck tot ghedachtenis niet qualijck daer op en past dit tijdt-schrift oft Chronicon.

Inter HIspanIæ RegeM & VnItas ProVInCIas
PaX [illegible]lta qVInta IVnII DenVntlata.

Soo ist dat de voorsz. edel Stadt van Munster oock wel roemen mach op haeren jngheboren Jan van Bockhorst van eerlijcke ende treffelijcke Ouders / midts redenen dat hy door zijn groote wetenschap inde handelinghe van Pictuer niemant in dese eeuw en hoeft te wijcken; want de netticheyt / suyverheyt ende vaste ghesteltenis (die de deughden der Schilder-const zijn) daer in te sien is. Daer menich Princelijck Cabinet ende loffelijcke Kercken soo tot Antwerpen als andere Provintien van versien en ten hooghsten opghepronckt zijn. Die niet alleen ervaren en is in treffelijcke ordonnantien / in costelijcke Taferelen uyt te wercken met soo grooten cracht ende stercke handelingh als van Dijck oft Rubbens oyt hebben connen doen / maer wort oock in conterfeyten ghehouden voor een vande alderbeste Meesters diemen teghenwoordich jevers te Landt can vinden / soo dat segh ick de handelingh van Langhen Ian, noch langh by de wereldt sal bemint ende om haer Const ghesocht worden die gheleert heeft by Jacques Jordaens.

Die thoont het gen' hy is door cracht van edel Consten
Die sietmen vande Faem verheffen en bejonsten
Die langh ghedenckt, schoon dat de Const al dickwils lieght
Ghelijck de doode verf het leven wel bedrieght.
Dit comt in *Langhen Ian* hier metter daet te blijcken
Die noot door sijne Const en schijnt Natuer te wijcken
Want niet soo crachtigh ons Natura thoonen can
Oft t'wort met doode asch verthoont door *Langhen Ian.*

FRAN.

FRANCHOIS EYCKENS
ENDE
IAN EYCKENS
Schilders tot Antwerpen.

ALs de Natuer aen jemandt goedertierelijck de handt reyckt ende behulpsaem is / soo can den Schilder met groot weldaet ende gaven vande Princen des Landts begift worden ende door zijn volmaecktheyt inde eel Pinceel te handelen achterlaten veel loffelijcke eer / ghelijck Franchois Eyckens, die in het fruyt / bloemen ende andere stilstaende dinghen een groote Faem heeft midts hy de selve daghelijcks tot groot behaghen van alle Kenders ooghen weet uyt te wercken. Niet min en is oock vernaempt den voorsz. Jan Eyckens, die eerst een Belthouwer is ghewéest / ende niet teghenstaende hy daer in groote Const bedreef en gheestich de selve Const wist uyt te wercken: soo heeft hem Pictura verlockt (als schijnende jelours te zijn op de edel Teecken-const die een Belthouwer moet verstaen en met de Schilder-const in't teeckenen over een comen) dat desen Jan Eyckens in't ordonneren ende collorieren van Pictura soo fraey is dat zijne dinghen vande Const-lievende grootelijcks wort gheacht.

PEETER VANDER BORGHT
Schilder van Brussel.

ALsoo desen Vander Borght sy-selven in't eerst langh heeft gheocffent in't schilderen der Figuren die hy met grooten welstant ende met geestighe manieren uytbelde / is ten lesten vervallen ende inden gheest door de natuerelijcke gheneghentheyt aenghedreven tot het Landtschap / daer hy seer fraey ende uytnemende in is ghelijckmen aen veel en menichvuldighe wercken (van hem ghedaen) can oordeelen.

Pictura scheen jalours oft belghsuchtich te wesen,
Dat *Peeter vander Borght*, ghestadich was voor desen
Vervallen op *Figuer*, daer t'leven schier voor weeck
Om dat sijn Schilder-const het leven gans gheleeck,
Daerom heeft sy den lust van hem soo aenghewackert,
T'verstant met Const doorploeght en wetenschap doorackert
Dat niet een verr' ghesicht in eenich Lantschap is,
Oft t'schuylt in sijn Pinceel en Consts ghesteltenis,

COR-

CORNELIS POULENBOURGH

Schilder van Vytrecht.

EEnen vande gheruchtichste van desen tijdt is Cornelis Poulenbourgh, ghebooren van Uytrecht, seer ervaren om met de Pinceel in't cleyn te schilderen soo figuren als beesten / en besonder naeckte kinderkens / soo bisaert en fraey offse eerst inde bakermat door de Poesters wel ghetroetelt ende ghevieert waren / soo mals / poeselachtich / swirich en los staen hun vollijvighe lichaemen / soo wel ghestelt en vleesachtich ghehandelt / dat de natuer geen volmaeckter schoonheydt in't leven en can voort brenghen als Poulenbourgh met zijn Pinceel weet aff te belden: hy is oock seer gheestich in ruinen / lantschappen en verschieten / die by alle Const-kenders in groote weerden ghehouden worden. Sijnen uytsteekenden gheest en was oock niet vernoeght / ende in rust ghestelt voor hy en had de school van alle Consten (dat is Roomen en meer vermaerde plaetsen van Italien) besocht daer hy langhen tijt dese treffelijcke Const gheoeffent heeft / ende van veel Cardinalen en edel Heeren wert besocht om de mirakelen vande Natuer door zijn Pinceel dadelijck te sien uyt belden. In't jaer 1637. heeft den Coninck van Enghelant (door zijn edel handelingh aengheloc kt zijnde) hem naer Londen ontboden / alwaer Poulenbourgh tot groot contentement van het heel Hoff veel Tafereelen ende andere nette wercken heeft ghemaeckt tot dat den lust hem dreef naer zijn voorschreven gheboort plaets / en woont noch teghenwoordich tot Uytrecht.

Ghelijck de waere deught verheft des menschen Naem,
Soo wordt de Schilder-const vervoordert door de Faem.
De Faem is rechte spor' om jemant aen te wack'ren
Die neerstich met Pinceel doorploeght *Picturas* ack'ren,
Ghelijck als *Poulenbourgh*, die soo de Const ontdeckt
Dat *Fama* noyt en swijght, maer van sijn wercken spreckt,
Van al sijn schoon landauw en beestjens wonder crachtich,
Van naeckte Kinderkens seer mals en pouselachtich
Vol cloecke aerdicheyt, soo dat Natuer niet geeft
Oft t'is daer in te sien, en schijnt dat t'leven heeft.
De stadt van *Roomen* heeft dit oock al langh gheweten,
Alwaer hy open vont den schat der Const-secreten
Die hy aen *Enghelant* oock heeft veropenbaert
En daeghelijcks bethoont noch sijnen cloecken aert.

OSTA-

CORNELIO POULENBOURGH

Natif d'Vtrecht, paintre tres perfaict, et admirable, en petites figures, et animaux: et les enfans nuds il les faict fort naturelles, ses ruines, paysages, et eslongements sont fort beaux. il a demeuré long temps en Italie; et en l'an 1637. il fut demande per le Roy d'Angleterre a Londres, ou il a faict pour le Roy, quelques tableaux, et la il s'est retiré a Vtrecht.

Cor Poulenbourgh delin. *Coen Waumans sculp.* *Io. Meyssens exc.*

OSTADI

Schilder van Haerlem.

T Is wonder dat des menschen gheest altijdt jevers toe gheneghen is en in het een meer sal uytsteken als in het ander / ghelijck inde nieuvindighe edel verstanden der Schilders te bemercken is / die door hunnen iever ende vlijt hun in eenighe deelen van nieuws met vremde en ongheméyne ghedaenten van werck Pictura vercieren ende haer cracht vermeerderen / ghelijck desen vermaerden Ostadi van Haerlem daghelijckx is doende door de uytnemende gratie die in sijnen gheest te vinden is / ende t'selve met Pinceelen soo uytwerckende / dat sijne Schilder-const by de Const-lievende gheesten om haeren vremden aert ende goede ghesteltenis grootelijckx ghesocht ende in weerden ghehouden wort. Sijn gheneghentheyt tot dese vry Const is meest vervallen op Boere kermissen / Boeren gheruygh / huysen / stallinghen ende andere snaeckerijen tot landtbouwery dienende / allen het welck hy soo aerdich ende aenghenaem weet te schilderen dat de selve niet te verbeteren en sijn oft naerder het leven en connen comen; waerom tot sijnen loff niet qualijck en past dit volghende veers.

Hoe neerstich slaet OSTADI ga
Het Boeren Nut, en boetst het na
Daer t'schaepken voetsaẽ graskens weyt
Oft daer een sneghe boersche Meyt
Haer vuyl becrosen ketels schuert,
Oft waer dat Fop de mestkair vuert
Oft brenght de peerden op het landt
Die hy daer inde ploeghe spant
Dat wijst OSTADI met Pinceel
Soo aerdich op het fijn panneel
Dat buyten schier niet can gheschien
Oft t'wort in sijn schild'ry ghesien.
Daermen hoort t'kermis veeltjen gaen
En op de trommel wort gheslaen:
En daermen met den standaert rijt
En hier wat danst en daer wat vrijt
Vol uytghelaten, heyl en vreught
Naer de manier der jonghe jeught.
Een jeder maeckt een groot gheschal,
Men is daer vrolijck over al
Daer jeder pap en eerten smeert
En daer den spaerpot wort verteert
En veel verwaende kueren doet
Met pluym en veeren op den hoet
En soo t'al inde kermis gaet
Hier wonderlijck gheschildert staet
En naer PICTVRAS Const ghestelt
Soo jemant siet OSTADIS belt
Dat noyt door Const en sal vergaen,
Maer door de Faem meer groyen aen.

HER.

HERMAN SWAENVELT

Ghenoemt den Heremijt tot Parijs.

HIer ruckt een nieuwe *Swaen* haer beste wiecken uyt,
Daer sy het sachtste hayr der beesten in besluyt;
Op dat door *Swaenevelt* ontdeckt sou worden t'leven
In't gen' den Somer-tijt can aende menschen geven,
Om dat sijn edel Const sou worden eens ontoompt
Om stets daer in te sien den aert van het gheboompt
En ander groen ghewas van t'Somers lichte daghen
Daer *Swaenevelt* door Const den mensch med' can behaghen,
Het gen' hy altemael seer werckelijcken stelt
En crachtelijck bethoont in sijn *Picturas* belt,
Hier eenen Heremijt met wortelen ghelaeyen
Daer eenen die het velt oft sijnen hof gaet spaeyen;
Hier eenen sich castijt, daer eenen inde Kerck;
Hier eenen sit en vist oft doet een ander werck.
Soo datter niet in't wout van Cluysneers wort bedreven
Die daer ten dienst van Godt in d'eensaem plaetsen leven,
Oft t'gen' men speuren can inősschen oft warandt,
Het wordt by hem verthoont door Const van sijn verstant.

HANS HARINGH

Schilder van Praegh.

HEeft *Praegh* wel oyt een gheest van beter Const-schildrijen
Uyt haeren schoot ghebaert, oft wel soo veer sy paelt
Als *Haringh* die den lof met sijn Pinceel behaelt?
De Const die *Zeuxis* plach in d'oud' verloopen tijen
Te brenghen in het licht die was seer wonder fraey
Naer t'segghen vande Faem, maer als ick gaen door-gronden
Dat d'oli-verf alsdoen noch niet en was ghevonden,
Soo is hun Const gheweest aen *Haringhs* Const een schaey.

ERASMUS QUELLINUS

Schilder van Antwerpen van het jaer 1607.

T'Is waer, *Pythagoras* beschrijft de deught der seden
Met een volmaeckt verstandt en wel gheraemde reden
Daer by d'onsterflijckheyt der zielen oock bewijst
En hoe den gheest van d'een in d'ander lijf verrijst,
Maer soo den rechten sin van sijn ghevoelen waer is,
Oft want sijn oordeels wit waerachtich en seer claer is,
Soo dunckt my dat den gheest van *Zeuxis* oft *Vrbien*
Ghemenght is met de ziel in't lichaem van *Quellien.*
Uyt reden dat sijn Const heeft sulcken crachts vermoghen
Oft hy het eerste soch had uyt *Pictur* ghesoghen,
Soo wonder schemer-ooght sijn Const op t'punct van d'eer
Die hy noch daghelijckx doet groeyen meer en meer,
In't cleyn en in het groot vol gheestighe manieren
Vast inde teeckeningh, en deftich in't versieren,
Waer van de waerheyt stets het oordeel gheven can
Wat dat *Quellinus* is voor een Const-barend' man,
Daer Griekenlandt voor swijght soo sy op Const wildt stouffen
En meynt de werelt door de Schilders t'overpouffen,
Om dat *Protogenes* in niet een Coninckrijck
(Soo 't scheen) in d'eel Pinceel had niemandt sijns ghelijck.
Maer neen, *Erasmus* can hun roem-lust stil doen swijghen
Wanneer men van sijn handt een proeff-stuck op siet stijghen.
Daer hy Natura's kracht soo werckelijck in thoont
Dat daer van noyt ghenoegh den eysch can sijn beloont,
Soo alsmen speuren magh en wesentlijck bemercken
Aen printen en schildry en noch meer ander wercken
Die van hem sijn ghedaen, en in het licht ghebrocht,
Die worden over al gheeert, en seer ghesocht.

Gheen

ERASMUS QUELLINIUS

Né d'Auwere l'an 1607, le 19 novembre. il at été discyple de Monſ.r P.P. Rubens, estant premierement devenu maiſtre dedans la Philoſophie, il et auſſi dans la Peinture devenu un maiſtre excellent ſi bien en grand que en petit: et il ſe entend fort bien a la perſpective, et il eſt un grand desſeignateur et Architecte.

Er. Quellinius delin. *Petr. de Iode ſculp.* *Io. Meyſſens excudit.*

Gheen Lie vol ieverſucht oft haetighe Momiſten,
Gheen Stouffers ſonder Conſt, onwetend' Zoiliſten
En connen noyt daer in bevinden eenich ſtoff
Om ſoo door fout der Conſt te hind'ren 's meeſters loff.
Den nijdt moet croppen in haer ſpijt, en ſtopt haer kaken,
Midts dat des' Conſt van nijdt haer eyghen ſchaey can maken:
In deſe Conſt verſchijnt het leven als het is
En blijft naer hondert jaer noch in ghedachtenis,
Die ons *Quellin* herbaert, en thoont ghelijck het leven
Waer in het leven gheen volmaecktheyt meer can geven
Als t'gen' men daer in ſiet, vol crachten der Natuer,
Vol gaeven vanden gheeſt die ſchuylen in *Pictuer*.
Sijn letter-rijck vernuft en meeſterlijcke toetſen
(Die hy weet op t'panneel met d'eel Pinceel te boetſen)
Die wijſen efter aen den Philoſophſchen aert
Die ſoo wordt door ſijn tongh als in't Pinceel ghebaert.
Midts dat ſy haere deught ſoo wijt en breedt laet blijcken
Tot in het Noort-quartier en Indiaenſche rijcken,
Alwaer de heete Son verkeert doet haeren loop
Daer ſietmen ſijne Conſt verheffen over hoop.
Daer wort ſijn eel Pinceel gheacht in ſulcken waerde
Als oyt de Conſt-Goddin tot lof der Schilders baerde,
En in Italien, daer hy noyt is gheweeſt,
Daer leeft oock inden Soon ſijn hoogh verheven gheeſt, Ioannes Eraſmus Quellinus Eraſmus ſoon oudt 27. jaeren.
Die t'leven door de Conſt ten voorſchijn ſchijnt te bringhen
Door al den aert van ſijn Schildry en Teeckeninghen
Die hy oock met Pinceel ontdeckt ſoo weſentlijck
Soo los als oyt ghedaen heeft *Rubbens* oft *van Dijck*.
Vol ſins en deſticheyt, vol onghemeyne vonden
Die hy al menichmael naer Neerlant heeft gheſonden,
Soo dat *Quellinus* naem ontſteffelijck blijven moet
Door al de groote Conſt die Soon en Vader doet.

Wanneer

Wanneer t'ramsalich spoock van tweedracht moest verdwijnen
Soo haest in *Belgica* den vrede quam verschijnen;
Doen sachmen oock des' Const voortbrenghen op panneel
De grausaemheyt van *Mars* gheschildert door Pinceel,
Die ons *Erasmus* wist soo aerdich voor te setten
Als uytghebiasen werdt den peys met veel trompetten
Daer sachmen *Martis* druck en uyterste allent
Het loon-recht van sijn quaet dat hem uyt Neerlant sent,
Daer sachmen inde Const sijn wreetheyt vast ghe̅ketent
En sonder meer crediet sijn dach-ghelt afgherekent.
Bellona sucht en steent en haere handen wringht
En meynt door kille vrees dat haer de siel ontspringht.
Hel brandich bloet compt uyt den neus en mondt ghedrigghelt
En t'siltich tranen vocht van spijt uyt d'ooghen bigghelt,
De Furi *Mars* noch eens met droefheyt wederooght
Die haeren schralen neck oock voor den vrede booght,
Hun lusten die vergaen, hun senuwen verstijven,
Midts *Venus* wicht hun compt met sijnen boogh verdrijven
En jaeght naer *Candien* en heete Moorenlandt,
Alwaer dat sonder eyndt het oorloghs fackel brandt
Tot troost van Nederlandt en haer welvaert besorghers;
Tot rust van t'buyten-volck, en veel benouwde Borghers,
Bellon is troosteloos, haer wanghen over weent
Om dat *Cupid'* op *Mars* blijft even hert versteent,
Wiens onghebreydelt quaet had soo veel moort vergadert
Soo menich arme Wees ont-Moedert en ont-Vadert
Om dat de dulle wraeck sijn tyghers hert besat
Die niet als bloet en dronck, en vleesch der menschen at,
Soo dat den hemel noyt ontwolckten vande plaghen
Die sijn trompets gheluyt verweckte om te slaghen
Die al de Landen had beremmelt en door-rotst,
Iae met vervloeckt ghedreygh schier jeder een ghetrotst,

Die

Die sonder vrees van t'recht vrou, weef en maeght ontschaeckte
En menich anders goet t'sijn onrechtveerdigh maeckte.
Door allen het ghehuyl en vreesselijck ghebas
Dat op des' droeve aerd' in *Martis* bloet-hondt was.
Dit sachmen altemael soo van *Quellien* ontdecken
Naer t'leven uytghewerckt door sijn Pinceele trecken
Dat niet op t'stuck en staet oft t'heeft verscheyden sin,
Het schijnt dat sijn *Pictuer* heeft *Martis* leven in,
Daer by hoe dat den peys compt Nederlant beermen
En haer jnwoonders t'saem van alle quaet beschermen,
En noch veel wonderheyt, seer vast naer Const ghestelt
Dat costmen op t'Tooneel sien in dit vredens belt.
Ist wonder, aenghesien *Quellini* Const ghedachten
Sijn overhoopt van gheest die sy ten voorschijn brachten
Van over dertich jaer als hy des' soete Const
Diepsinnich uyt den gheest heeft jeverich begonst,
By *Rubbens* voorts gheleert, ghelijck wel is te mercken
Aen d'overvloedigheyt van al sijn trotse wercken
Soo dat sijn edel Faem sal nimmermeer vergaen
Maer (schoon hy sterft) sal door den Soon noch groyen aen.

Ad Eundem.

Vos ô Castalides sacro descendite monte
Et tu Lauripotens Musarum Rector adesto,
Nec non Sicelides Nymphæ Driadesque *Puellæ*
Tollite in astra sonos, jucundo plaudite cantu,
Plectra movete lyræ, Cælo date munera laudum,
Laurifero vatis circumdate tempora serto,
Fert animus laudes artis celebrare decoræ,
Quam Pictura *parit penicillo semper abundans*
Et superans vitam coloribus ecce fluentem
Vix imitanda manu, vt magnus testatur Apelles

Quâ

Quâ Natura stupet profundens omnia sinu:
Nam Pictura *docet fallacis tempora vitæ*
Atque hominis mores qua vnquam doctrina per artes
Vt patet ex multis formis sculptoris ahenis
Et tabulis pictis Quellino *maximè fictis,*
Cuius honos nullo est vmquam periturus in Ævo,
Lactea qui semper hîc Palladis vbera pressit
Quo viget insignis sua stirps & Patria gaudet.

GLAUDE LORYN.

DE groot-dadighe en werckende Natuere inde jonghe jeught is den gheest allenskens ende ganschelijck voortdrijvende met sulcken cracht dat sy t'saedt (datse in sulckenen boesem heeft ghestort) naer ghelijcke miltheyt met wasdom ende vruchtbaerheyt doet voortcomen / en openbaerlijck beclijven. Met dese gaven ende gulde jonst is oock van jonckx verciert geweest Glaude Lorijn Italiaens Schilder/die noch de paelen van Italien met groot contentement is bewoonende/ sijnde verciert met uytnemende wetenschap in Picturas crachten te onderkennen/ ghelijck blijckt aen alle sijn fraep en cierelijcke Landtschappen die van sijn Pinceel voortcomen seer cloeck en Meesterlijck uytghewerckt / daer inne te sien is / al het ghene de Natuere / ofte het leven can gheven en voor ooghen stellen.

Ghelijckmen 's morghens vroegh den nevel siet verdwijnen:
Soo haest het gulden licht der Son begint te schijnen,
De kou vlucht voor de Lent, de wreckheyt voor de jonst
Soo ist dat hier den nijdt moet buyghen aende Const;
Moet buyghen haeren neck, voor d'eel Pinceele trecken
Die ons *Loryn* op doeck in't Lantschap can ontdecken,
Met sulcken gheesticheyt en dommelende cracht
Dat daer niet anders in als t'leven wort verwacht.

IOANNES COSSIERS

Schilder van Antwerpen van het jaer 1603.

AL die Schild'rijen mint en ſchept daer in ghenuchten,
Proeft hier met u verſtant de ſeldſaem rijpe vruchten
Die ons *Coßiers* ontdeckt door cracht van ſijn Pinceel
En brenght ons daeghelijckx op *Fama's* Conſt-Tooneel.
Hoe mals en wel gheſtelt, hoe ſterck vol fraey manieren
Seer cloeck gheordonneert, en ſoet in't colorieren
Staen al ſijn wercken niet, begaeft met groote Conſt
Die van veel Princen wort met loff en eer bejonſt?
Meeſt in devoti wort ſijn eel Pinceel verheven,
Om dat ſy ſchier bethoont in haere Conſt het leven;
Waerom oock ſijnen Naem ſal nimmermeer vergaen,
Maer neffens ſijne Conſt lanck op de werelt ſtaen.
Naer dat hy heeft ghereyſt in verr' en vremde Landen,
Is hy verheven van Conſt-minnende verſtanden
Die kennen al de deught die d'eel *Pictura* heeft,
Want die haer kennis draeght, daer van goet oordeel geeft.
Sijn Conſt is inden fleur, om door ſijn wetenſchappen
Op't rijck *Pictur's* Tooneel lanckx *Fama* gulde trappen
Te climmen, en aldaer te crijghen meer en meer
U'en naem die altijt leeft en ſwemt in loff en eer.
Men ſiet in't Hoff ſijn Conſt den Eeldom ſeer behaghen
Die hem van alle cant compt groote jonſt opdraghen,
Als hy oock heeft behaelt op't groot Begijnen-hoff
Tot *Mech'len* inde Kerck, daer roempt ſijn Conſt met loff.
En op veel plaetſen noch, wat dienter meer te ſchrijven?
Den naem van *Ian Coßiers* ſal oock onſterf'lijck blijven:
Die alles blijcken doet niet met den naem oft ſchijn,
Maer inde eyghen daet, geen ſchijn is ſonder ſijn.

Mercke-

IOANNES COSSIERS.

Peinctre, naturel d'Anuers, est neé l'an 1603. Il a eu au commencement de son art pour maistre Cornil. de Vos. Il est devenue fort excellent. Ce que tesmoignent aßez, ses peinctures quil a fait en plusieurs Eglise tant pour le Roy d'Espaigne, que pour le Prince Cardinal et pour l'Archiducq Leopolde Guiliame et plusieurs aultres Princes et. Seigneurs.

Ioannes Cossiers pinxit — Petrus de Iode sculpsit — Ioannes Meyssens exc.

Merckelijcke Aenwijsinghe

Vande Excellentie, Deughtsaemheydt, ende Weerdigheydt van PICTVRA.

Ghelijck den Dief doodelijcken is haetende het licht / soo benijdt oock de ledicheydt de exercitie / oeffeninghe en den arbeydt. De grootste sonde (daer alle sonden uyt comen spruyten) is de ledicheyt / *Otium pulvinar Diaboli*, Want de ledicheyt is het oorcussen vanden Duyvel, ende de grootste deught die Godt meest behaeght / is de exercitie oft eerlijcke oeffeninghe die met alle voorsichticheyt ende op sijnen tijt moet ghehanteert ende waerghenomen worden / dat is een bepaelinghe watter ghedaen oft ghelaten moet sijn. Zeno gheboren van Citta helt een weynich naer dit ghevoelen en seyt dat de voorsichticheyt de middelmaet moet wesen van alle dinghen / t'gen' den mensch soeckt uyt te wercken / die een jeder toedeelt dat hem toebehoort / en leert wanneer lijden en verdraghen moet / soo dat de voorsichticheyt ende eerlijcke oeffeninghe sijn de crachtighste ghestelteniss en vande voornaemste deelen des ghemoedts / 't welck de reden is als een leydt sterre van 's menschen gheneghentheden om alles wel te doen. Eenen mensch die sy selven oeffent in eenich handtwerck daer hy profijt ende deught can mede doen / moet sy-selven gheluckich achten / aenghesien datter veel menschen met hunnen arbeyt profijt ghenietende dickwils groote sonden verwecken tot quaet exempel van hunnen even naesten ende verdoemenis van hun eyghen selven. Ick lees inde sedighe wercken oft Moralia van Plutarchus, daer hy handelt vande sonde ende deught / datmen niet verwondert en moet sijn over de wercken der Timmerlieden / Landtbouwers / Smeders en dierghelijcke die deughdelijck volmaeckt en onberispbaer sijn / en als sy tot alle plicht en behoorlijckheyt gheschickt ghehouden worden / dat daer mede profijt voor het lichaem en voor de siele te winnen is / en in teghendeel als sy verduystert en vervalscht worden niet bedroch (even als een goede vrucht met het bijvoeghen van wilt voetsel ontstelt en bedorven wort, soo canmen daer door becomen een tijdelijcke schande voor het lichaem / ende een eeuwighe onrust voor de ziel. Hoe menich Constenaer die ervaren is in't schilderen can door devote afbeeldinghe menighe godtvruchtighe siel beweghen tot berouw van sonden en voor sy selven vercryghen groote verdiensten tot verlichtinghe synder siele / ghelijck hy oock met eenighe lichtveerdigheyt / onnutte wellusten oft naeckte oncuysheyt te schilderen / menigh suyver hert sal becruypsen en veel sielen doen vallen / uyt dien de menschen door hunne arme cranckheyt daer door verweckt werden tot sonden (daer den Schilder oorsaeck van is) en sy-selven daer door baent den helschen wegh van eeuwighe verdoemenis / soo dat eenen Schilder met het Pinceel sonde ende deught can doen. Ghelijck eenen sekeren Italiaen / die ick om reden niet en derf noemen / had in Italien gheschildert een schilderye van naeckte en oncuysche Mannen ende Vrouwen / uytbeeldende een onnut Bordeel daer hy soo veel sonden door verweckte aen alle de ghene die t'selve quamen te aenschouwen / dat den Paus (sulckx ter ooren ghecomen sijnde) t'selve stuck heeft doen verbranden: als den Schilder ghewaerschout was / ende aenmer-

kende

kende door de beroerte synder conscientie dat allen dese sonden hem naermaels souden toe-gerekent worden/ heeft wederom een ander gaen schilderen/ maer gans verschillende aen het eerst/ in welck stuck hy heeft afghebelt een seer devote ende droeve mysterie der Passie Christi. D'welck soo wonderlijck ende uytnemende druckelijck gheschildert was/ datter niet een versteent hert in eenen sondighen mensch ghevonden en cost worden oft het moest sich beweghen/ soo wanneer jemant t'selve werde verthoont: waermede desen Schilder soo veel deughden verweckte als hy te voren met het eerste had menschen tot sonden verleydt. Sulcken verschil isser te vinden in sulckdanighe hanteringhen der Consten als oock inde beeltsnijderije/ en sulckdanighe can uytghewerckt worden/ daer in het derde deel breeder van ghetracteert wordt. Sekeren Franciscus Cardinael van Veronen, die van een heylich leven was en vyandt van alle quaet/ heeft in zijnen tijt een groot Liefhebber gheweest vande edele Pictura, die hy mede hanteerde ende in't Pinceel seer ervaren was/ doch en wilde noyt eenighe lichtveerdicheyt/ oft wereltlijcke dinghen uytbelden/ schoon hy menichmael daer toe van groote Potentaten en wereltsche Heeren is versocht gheweest. Hy hadde eenen Broeder ghenoempt Jeronymus Predicheer oock verbreemt van alle aertsche dinghen ende eenvoudigh van leven/ die van ghelijcken een vermaert Schilder is gheweest. Eyndelijck en can ick niet voor-by gaen eenen Innocentius van Imola, Joannes Anthonius Sogliani, ende den Eerweerdighen Heere Don Bartholomeus Abt van Sinte Clemens, van Aresso, de welcke waeren van eerlijck ende deughdelijck leven/ ende vermaerde Schilders/ die noyt eenighe ydelheyt des wereldts en hebben gheschildert/ maer wel veele beelden van godtvruchticheyt/ om daer door den mensch tot Godt te trecken ende in't aensien der selver te doen beweghen ende daer uyt de deught te leeren. Weerdich is te noteren ende neerstich insicht te nemen op de vermaerde ende alderedelste Schilder-const van Petrus Cavallinus Roomschen Schilder die oock van een heylich ende godtvruchtigh leven is gheweest/ den welcken ghemaeckt heeft het Crucifix in Sinte Paulus Kercke tot Roomen het welck teghen de heylighe Brigitta ghesproken heeft/ ghelijck in haer leven is te vinden. *Nelle vite de Santi del ordine de Predic. F. Seraf. Razzi.*

Waer uyt te mercken is dat den Oppersten Heere Onsen Salighmaecker Jesvs Christus dese Const moet aenghenaem wesen/ aenghesien dat syn Goddelijcke Majesteyt ende Opperste Goedtheyt gheliefst heeft in sulcken Beldt syn Mirakel te thoonen ende daer door sijnen heylighen Gheest te openbaeren/ hoe wel dat de dwalende Ketters sulckdanighe gheschiedenissen niet en ghelooven/ laetende hun voorstaen dat wy de Belden aenbidden en alsoo afgoderye ghebruycken/ d'welck nochtans verre verschilt aen hun obstinate opinie/ die vals ende onwaerachtigh is/ ghevende te kennen door sulcken verdoemde laetdunckentheyt dat sy onsen Godts dienst met verkeerde en dobbelhertighe Judas ooghen aenschouwen/ ende den uyterlijcken noch inwendighen lof ende eer van Godt niet en connen lijden/ aenghesien hun met gheen reden van verstant en is wijs te maecken dat wy de selve Belden maer en ghebruycken tot ghedachtenis van Godts Passie ende zijn heylich leven/ daer sy hun voorouders Belden en Contrefeytselen nochtans oock tot een memorie voor hunne kinderen in groote weerde sijn houdende/ en soo jemant dit verstont teghen te gaeuen/

en

en t'selve ghelijck voorsz. is / niet en ghelooft / blijvende even hertneckich in sijn opinie / die moet noodtsaeckelijck bekennen dat hy dickmaels buyten alle reden en door sijn cranckfinnicheyt behoorde ghestelt te worden in een dulhuys. Wilt jemant oock niet ghelooven datter door de Belden Mirakelen connen gheschieden / die moet notoirlijck niet weten dat Godt almachtigh is / uyt reden dat hy is teghensprekende den eersten articule van sijn gheloof. Aenghemerckt dan dat mijn werck niet en is in dese materie te verwerren en naerder solutie daer van te gheven ghelijck ontallijcke exempelen en bewijsinghen tot confusie der Ketters / van t'ghene voorsz is / door verscheyde schriftgheleerde Mannen is ghedaen / soo dient dese materie voor-by te gaen ende te dalen op het vervolgh van onse vrye Schilder-const / die oock wonderlijck uytnemende gheoeffent heeft den Godt-minnenden Broeder Ioannes Fiesole Enghelijcken Vader / den welcken / eer hy begost te schilderen / altijdt eerst sijn ghebedt storte / en noyt en maeckte eenich devoot Crucifix oft andere Mysterie vande heylighe Passie ons Salighmaeckers / oft hy bedouwde sijn wanghen met overvloet der traenen. Voorders eenen Broeder Bartholomeus ghebooren van Florentien niet min van een soo heyligh leven als den voorschr. Ioannes Fiesole, is gheweest een vermaert Schilder vande orden der Eerw. Paters Predickheeren / van ghelijcken Laurentius Lotto van Venetien, die excellent Schilder was in devotie / daer hy veel deughden mede heeft ghesaeyt onder de menschen die de Const besaghen / den welcken oock in't eynde van sijn leven sich teenemael Godt toe-eyghende ende is inden Heere saligh ghestorven. Waer mede ick wil bewijsen / dat dese Const bestaet in dry qualiteyten van Edeldom / dat is politicq / naturelijck / ende gheestelijck / ghelijck meerder in het eerste deel bewesen is / als willende met de voorsz. leste qualiteyt oock bethoonen dat de selve Const van gheestelijcke ende heylighe Persoonen is ghehanteert / soo ende ghelijck de selve oock van Edel-lieden ende wijse Philosophen eertijts gheoeffent werdt. Ende comende voorders naer onse eeuw soo heeft mijn Musa my aenghepoort om hier te beschrijven de weert befaemde Const die David Bally Schilder van Leyden daeghelijcks is uytwerckende in het conterfeyten seer aenghenaem ende wonder om sien / soo seer te weerderen door den cloecken aert en suyvere ghestelteniss / als de nettigheyt die naer het leven daer inne verborghen is en voor het leven menighmael worden aenghesien / waerom ick wel magh segghen :

Georgio Vassari nelle vite loro.

Ist wonder dat den mensch sijn wesen af doet belden
Om lanck naer sijne doodt van sijn gheslacht te melden,
Soo alsmen inde Const van *David Bally* vint
Die door den levens aert de hooghste eer verdient,
Midts hy den mensch soo naer het leven doet ghelijcken,
Dat wie het staegh bemerckt, voor t'leven sou bekijcken.
Het wesen vanden mensch gheschildert op panneel
Is een memori-stuck en loffelijck juweel,

Het

DAVID BALLII

At eu son origine a Leyden ou il tient encor sa residence. il est un fort bon peintre en pourtraicts, et en vie coye: estant fort en la desseinne a la plume etc.

David Bally pinxit. *Coenr. Waumans sculp.* *Io. Meyssens exc.*

Het gen' men laeten can aen sijn Erffghenaemen
Om noch naer hondert jaer hun leven te besaemen,
  Wat cander fraeyder sijn tot een ghedachtenis
  Als daer een rijck salet seer schoon behanghen is
Met alderhande soort van eel tapisserijen
En conterfeytsels in verheven schilderijen?
  Waer uyt een teere kindt onnoosel speuren can
  Wie sijn voor-Vader was, en thoont een schets daer van
Die t'wesen en ghedaent can kennen van sijn vrinden
Dat lanck, naer hunne doodt is in schild'ry te vinden,
  Als *David Bally* can bethoonen inde Const
  Die om haer edelheyt ghesocht wort en bejonst.

Betrachtinghe.

DE onmetelijcke liefde die ick ben draghende tot dese hooch-weerdighe Schilder-const/ en heeft niet willen ghedooghen langher te swijghen om te vertoonen tot confusie vande Const-hatende Zoilisten/ dat de schilderye niet alleen voorts en compt tot voldoeninghe van s'menschen ghesicht ende sinnelijcken appetijt/ maer om haer nutticheyt ende profijt die sy is baerende/ verdient gheacht ende bemint te worden/ ghelijck ick hier sal bewijsen/ ick [illegible] lustighen ende [illegible] levenden [illegible] bethoonen ende [illegible] met ghegronde redenen/ dat de schilderye is ten dienst van Godt/ profijtelijck voor sijn eyghen selven/ ende vruchtbaer voor sijnen even-naesten/ [illegible] alle dyt inde cracht vande oprechte liefde.

Om dit claerder te ontdecken soo dient gheweten dat den helschen vyandt (benijdende altijt [illegible] het menschelijck gheslacht ende behatende onse salighheyt) selver is schouwende voor een devote schilderye/ [illegible] bekent is dat de selve groot profijt can doen aen een Christelijcke siele/ om daer door beweeght [illegible]/ compt tot berouw van sonden/ soo dat de selve schilderyen ten dienst van Godt seer wel [illegible] om den mensch [illegible] te trecken van veel [illegible] in 't aensien der selver beelden te doen overdencken de Mysterie die in 't selve stuck wort afghebeelt; waerom den helschen [illegible] menighmael heel Legioens heeft opghestockt ende de oogen [illegible] beeldstormers/ [illegible]/ en beldtschenderyen te bedrijven/ om den mensch alsoo te beletten sijn welvaert ende de salicheyt der sielen [illegible]; soo dat eenen Schilder nootsaeckelijck mede moet deelachtigh wesen vande verdiensten die sijnen even-naesten in't aensien van sijn werck can becomen/ ende de vruchten die hy tot profijt van sijn siel (als eenen somerschen Oogst) is verwachtende.

rende. Waermede overbloedichlijck ghenogh bewesen wordt dat de schildery nut voor de siel is / als de selve uytdruckt eeuwighen gheestelijcken sin / ende schadelijck is soo wanneer de selve uytbeelt onnutte oft wereldtsche ydelheyt / behaeghende d'een aenden Heere onsen Saligh-maecker / ende d'ander aenden duyvel.

PHILIPPUS CHAMPANI

Schilder van Brussel.

IS seer uytnemende in conterfeyten ende cloeck in't ordonneren en alles soo te schilderen uyt den gheest en naer het leven dat hem de Fortuyn soo gunstich is gheweest om Schilder te worden vanden Groot-machtighen ende Alder-cristelijckisten Coninck van Vranckrijck daer hy teghenwoordigh noch by is woonende.

Nu vintmen in des' eeuw sulck een Const-vroedich gheest
Als oyt in hondert jaer in Vranckrijck is gheweest
Soo als *Champani* door sijn cloeck verstant bethoont
Die in het Coninckx Hoff als Coninckx Schilder woont.
Wat dienter meer verhaelt oft met de pen' gheseyt
In sijn schildrijen schuylt Naturas gheesticheyt.

ALEXANDER ADRIAENSEN

Schilder van Antwerpen.

HOe mals en aenghenaem staen *Alexanders* dinghen
Die hy met t'Const Pinceel ten voorschijn weet te bringhen
Besonder inde vrucht en allder-hande fruyt
Daer in werckt sijn verstant Natuer en leven uyt
En meer stilstaende werck seer liefelijck voor d'ooghen
Can hy op plat panneel ghelijck het leven thooghen
Besonder inden vis en diergheliijcken aert
Daer in ist dat hy oock seer groote Consten baert.

Aenmerckinghe.

DEn oppersten Heere onsen Salichmaecker de eeuwighe waerheyt en wijsheyt siende dat sijn Cudde door de oeffeninghe van verscheyde constighe wercken was gheneghen tot liefde en deught die aen haer eyghen selven aenghenaem is / ghelijck hy in't oudt Testament Beleheel uyt dat gheslacht van Exodi. ca. Iuda Sone van Vrihuls, ende Ooliab uyt den gheslachte Dan met sijnen gheest 31. vervult hadde / om met verstant / wijsheyt ende kennisse in alderhande werck te verdencken alle dinghen diemen constelijck maecken mach / (in teecken dat hem de Const aenghenaem is) Soo ist oock gheheurt dat den Heere onsen Schepper op dese werelt wandelende ende siende de liefde tot de Schilder-const oock ontsteken inden Coninck Abagarus, die een vermaert Schilder was / ende onsen Heere had ontboden met eenen brief om in sijn Palleys te comen nemen zijn commoditeyt ende woonplaets met ghelofte van hem daer te bevrijden van het hertneckich vervolgh der joden / den Almoghenden Heer (die den Hert-kender is van alle menschen) siende de groote liefde vanden Coninck heeft hem verneder t te gaen logeren in het Paleys van Abagarus en wel wetende dat den selven groote liefde had tot de Schilder-const / heeft van hem versocht gheschildert te wesen / daer den Coninck sonder uytstel terstont toe bereet was / en bereyt hebbende eenen doeck / om dat Goddelijck blinckende Wesen naer te conterfeyten / heeft sijn uyterste vermoghen ghedaen om t'selve naer het leven Nicef. lib. wel te treffen / hoe wel dat hy het eeuwich leven dat door hem sijnt soo niet 1. Capit en cost naer boetsen als andere Schilders wel connen doen het verganckelijck 7. 10 Damasc. Lib. leven / tis gheheurt dat Abagarus (siende sulcken goddelijck licht en straelende ghedaente jae onuytsprekelijcke schoonheyt voor ooghen) onmoghelijck was 4. C. 17. t'selve naer te schilderen / door de volmaecktheyt die daer in te sijn was (alle volmaeckte schoonheyt te boven gaende) en heeft met sijn sterffelijcke handen Eusch lib en verganckelijcke wetenschap allen t'selve niet connen naer-bootsen / hoe wel 1. Capit. dat sijnen yever daer toe grooter als de cracht sijns verstandts vermoghende 25. was. Waer over onsen Saligh-maecker den doeck nam en den selven in zijn ghebenedijt Aensichijn druckte soo dat sijn heylich Wesen daer op stont / op de wijs ende manier als t'selve ghedruckt bleef staen inden Doeck van Veronica als den ghebenedijden Heere was draghende het Cruys ende pack van onse sonden / soo aenghenaem is de Schilder-const aen Godt ghweest dat hy selver die heeft op soodanighe manier als voorsz. is gheoeffent ende ons achterghelaten tot een eeuwighe ghedachtenis / waer uyt blijckt dat dese Const oock is verciert met gheestelijcken Edeldom die alle Edeldommen door de deughden te boven gaet. Hier mede wil ick eens aenwijsen ende tot vervolginghe van dit werck in't licht brenghen de uytnemende en vreemde manier van Pictura die Herman Herman Saftleven Schilder van Rotterdam noch daeghelijckx is voorts-brengende Saftlevé. met het Pinceel der uyterste wetenschap daer niet anders als het leven ende Natuer in en ghebreken soo aenghenaem staen alle sijne dinghen besonder in Boeren huysen / stallen / schaepen en ander vee / oock in Lantschap / plaisante verschieten ende sulckdanighe wercken daer hy in is uytstekende ende alle Meesters

HERMAN SAFTLEVEN

Natif de Rotterdam en l'an 1609 un bon paintre en paysages.
au commencement il faisoit paysans, paysanes, et granges
mais à present il a sa seule delectation en paysages sa residense
est en la ville d'Utrecht.

H. Saftleven pinx. — Corn. Waumans sculpsit — I. Meyssens excudit.

ters in sulckdanighen stijl overtreffende. Hy is gheboren in't jaer 1609. en hout sijn woonplaets teghenwoordich tot Uytrecht daer sijn Const in groote estiem ende weerde is.

Wat heeft *Pictur'* verholen weghen
Wat is daer in al moyt gheleghen
  Om haer paden in te gaen
  Als *Saftleven* heeft ghedaen
Die in Landtschap, Bosch, en Landouwen
Wort door Const seldsaem ghehouwen
  Die het leven overtreft
  En als t'leven sich verheft,
In bergh en rots in water-vallen
In alle Vee en Boeren stallen
  En t'gen' raeckt lantbouwery
  Thoont *Saftleven* in schildry,
Datmen t'schier sou voor t'leven achten
Door Const en d'eyghen levens crachten
  Die *Saftlevens* cloeck Pinceel
  Ons can thoonen op't panneel.

IACOB SANDRAET

Schilder van Amsterdam.

Desen Sandraet is noch teghenwoordigh Schilder vanden Hertogh van Beyeren / om den grooten welstant die in sijn handelingh van Pictura te sien is / soo in't ordonneren als conterfeyten daer den natuer en leven (door de verheven Const die daer in te sien is) schijnen in te woonen / sulckx dat niemandt inde werelt eenighe kennis van Consten draghende / en can ghebonden worden / oft hy moet belijden dat Sandraet een vande gheruchtbaerste Schilders van dese eeuw is / soo dat segh ick / den overvloet vande eer ende rijcke winst soo veel wint van ontsterffelijcken roem in't seyl vande Faem blaest dat het onmoghelijck is het Compas van sijn glorie te verliesen / die hy door dese edel vry Schilder-const daeghelijckx compt te winnen soo dat ick de volcomen suyverheyt ende volmaecktheyt die in zijn Pinceelen verborghen zijn soo seer niet en can naer den vollen eysch beschrijven / als sy verdienen.

GEE-

GEERAERD' DAU

Schilder van Hollandt.

WAt soet en leersaem vreught (vol lieffelijcke weelden)
Schept onse Schilder-jeught in d'aenghenaeme beelden
Ghetoetst van *Geeraerd' Dau*, door cracht van sijn Pinceel
Die daeghelijckx *Pictur'* brenght op het Const Tooneel,
Die al de donckerheyt van het verstant ontwarren
En voeren s'menschen gheest schier hoogher als de starren,
Soo maer de oogh besiet sijn Const seer weert besaemt
Midts dat sy door haer deught schier den Natuer beschaemt.
Door d'ooghen leeft den gheest in't 's menschen teere leden
Soo en ghelijck oock wel wist den Agent van Sweden,
Die duysent guldens s'jaers gaff aen *Gerardus Dau*
Om dat hy d'eerste oogh van sijn Const hebben sou.

IAN VVEENINCX

Schilder van Vytrecht.

GHeen Landtschap oft perspect, gheen Arcken triumphalen
Gheen metselrijen van Palleysen, Kercken, Saelen,
Oft ander schoon ghebouw', gheen beesten oft Figuer
Al t'gen' dat worden can bewesen van *Pictur*:
T'sy water, vier, oft locht, de vruchten vander aerde
Goudt, silver, en ghesteent, van cleyn oft groote waerde
Al t'gene dat bestaet in eenich werelts deel
Dat wort ons voort-ghebrocht door *VVeenincx* op panneel
Dat can sijn cloeck verstant ons wesentlijck ontdecken
In d'eelheyt vande Const met sijn Pinceele trecken,
Wat dienter meer ghesseyt, sijn Const soo veel bethoont
Dat in sijn Const (soo t'blijckt) het tweede leven woont.

IAN

IAN VAN BRONCKHORST

Schilder van Vytrecht van het jaer 1603.

Als desen Jan van Bronckhorst elff jaeren oudt was soo is hy besteedt by een goet Glaes-schrijver gheheeten Jan Verburgh om te leeren teeckenen/ midts dat de Teecken-const den eersten gront-steen is van Pictura, alwaer hy sijn jonghe jeught met groote neerstichcheyt den tijt van een jaer en halff heeft gheoeffent en van daer by twee andere ghemeyn Glaes-schrijvers soo lanck tot dat hy in't jaer 1620. hem bequaem vondt om naer Vranckrijck te reysen/ alwaer hy over Brabant meynde te comen / doch is by gheval onder weghen ghebleven te weten tot Atrecht, alwaer hy by eenen Peeter Mathijs excellendt Glaes-schrijver / oock ontrent een jaer en half heeft ghelеert / ende veel fraey dinghen (in't glas schrijven) naer de Const uytghewerckt ? den voorderen lust van dese treffelijcke wetenschap trock hem naer Parijs daer hy oock by eenen goeden Meester is gheraeckt ghenoempt Chamu ende van daer wederom naer Hollandt ghecomen te weten tot Uytrecht, alwaer hy met grooten jever de Const van glas schrijven heeft beylijticht. Ende ter wijlen zijn vaste Teecken-const hem den lust soo aendreef ende den gheest vermeerderde om voorder wetenschappen te ondersoecken / waer toe hem grootelijckx dienstich was de treffelijcke conversatie van Cornelis Poulenbourgh, soo ist dat de handelingh van schilderen (die desen Poulenbourgh hadde) zijn ghemoet heeft ghetrocken om de selve Const te oeffenen ghelijck hy heeft ghedaen/ eerst verscheyde dinghen etsende totter tijt toe dat Sr. Poulenbourgh naer Enghelant trock / in't jaer 1637. ondertusschen hanterende noch het glas schrijven/ ende resolveerde eyndelijck het schilderen / ghelijck hy in't jaer 1639. met eenen oprechten jever heeft begost te doen by sijn selven sonder eenich onderwijs van Meester / soo dat hy teghenwoordigh anders niet en is doende / blijckende aen verscheyde groote stucken die hy ghemaeckt heeft ende noch daghelijckx is uytwerckende met sulcken verstant / en goet opsicht dat sijn Figuren en andere stilstaende by-wercken door hun volmaeckte ghestelteniss geen perfectie vanden Natuer oft leven en wijcken. Sijn groote neerstichheyt is eenen spieghel aende jonckheyt/ om de edel Schilder-const met neerstichheyt en vlijtighen jever naer te volghen. Ende al ist dat hy noot in zijn leven een volmaeckt en uytstekende Meester en heeft ghehadt / soo weet hy met Pinceel soo te handelen / dat alwaert hem het gheluck van het cloeckste verstant inde onderwijsinghe / had moghen ghebeuren niet beter inde uyterste wetenschap van Pictura en sou connen sijn ervaren. Hy is teghenwoordigh oudt ontrent de 58. jaeren.

T'gen' aende Teecken-const bestaet in eenich deel
Dat wort terstont ghemeyn en vrindt van d'eel Pinceel
Ist in Geometri, Borduren, Glas te schrijven
Oft eenich ander werck, men siet de lusten drijven
Ten lesten tot *Pictuer* die sy terstont volmaeckt
Als hier aen *Bronckhorst* blijckt die haere vruchten smaeckt.

GOO-

IEAN VAN BRONCHORST

Natif de la ville de Vtrecht en l'an 1603. aijant apriz chez paintres en verre, mais des petites maistres, sans quelque bone instruction, par sa grande diligence est devenu un tres bon paintre en figures. il est bon desseigneur comme on peut voire par ces oeuvres.

Io. van Bronchorst delin. *Pet. Balliu sculp.* *Io. Meyssens excudit.*

GOOVAERT FLINCK

Schilder van Cleeff, Anno 1615.

TEr wijl dat u Pinceel ſoeckt t'leven in laurieren
Soo moet mijn ſwacke pen oock haeren glans vercieren
Door jever van mijn jonſt in u af weſentheyt
Die door u edel Conſt ſoo menich gheeſt verleyt.
Het ſtopſel van u eer, wil ick dan hier ontſluyten
En t'oordeel van u werck tot u gheluck wenſch uyten,
Op dat ghy leven mooght, op dat tot voor de poort
Van *t'Hollants* Cabinet dit loff-dicht wort ghehoort.
Want d'ordonnantien van al u eel figueren
Veel die de Conſt verſtaen in hunnen gheeſt berueren
Om al u cloeckicheyt en fraey gheſteltenis
Waer van dat jeder-een al even werck'lijck is.
Sulckx dat ghy trotſt den Nijdt die noyt en can verdraghen
Dat jemant inde Conſt ſchept vreught oft groot behaeghen
Die altijt is vol ſpijts, en door den haet gheperſt
Als t'duyvels broodt op t'veldt daer menich menſch af berſt.

PETRO DE CORTONO

Italiaenſchen Schilder.

HOe menich cloeck verſtant en ſtaet niet ſteke-blint
Soo haeſt het maer de Conſt eens van *Cortono* vint
Soo haeſt het maer de cracht van ſijn Pinceel beooght
Daer al de wetenſchap der menſchen ſchier voor booght,
Om dat ſijn handelingh heeſt ſulcken ſoetheyt in
Ghedachten wonder fraey en vol verſcheyden ſin,
Sulckx dat Italien op hem wel roemen mach
Door al de wonderheyt die hy brenght voor den dach.

DIRICK

DIRICK VAN DELEN

Schilder van Heusden.

OM de ghedacht oft Memorie-camer der wijt-beruchte Faem voor eeuwich te vercieren met Picturas Consten op dat haere deught / suyvere tracht ende weert besaemde eer nimmermeer en moghen vanden tijt versleten worden. Soo heeft my den iever seer vlijtich aenghepoort om ernstelijck in't licht te bringhen de ervaren Const van Dirick van Delen, die teghenwoordich noch een uytnemende Constenaer ende Schilder is / soo seer te weerderen door zijn gheleertheyt als om zijn handelingh inde edel Pinceel / woonende noch teghenwoordigh tot Armuyden in Zeelandt / daer hy Borghemeester af is gheweest / die seer excellent ende ervaren is in't schilderen van Perspecktiven / Metselryen / Architecturen ende sulckdanighe wercken / sulckx dat ick niet en mach vergheten mijn best te doen om den selven met de rechtsinnighe ende naeckte waerheyt ende naer de maetlijckheyt inde Const te verheffen ende naer sijn verdiensten te prijsen. En by aldien ick my ergheus naer jemants oordeel (soo in't verheffen van desen uytstekenden Gheest als het loven van meer andere Const-hanteerders) verloope ende niet en blijve inde spore vande maticheyt door te grooten overvloedt van eer ende lof die ick elck in't besonder toeschrijf: dat sal my vergheven moeten worden ende niemandt als mijn goede gunst / cleen kennisse der vrienden / ende groote liefde die ick hen draghe / moeten verweten worden / verhopende dat mijn verheffende pen niemandt oneedelijck ende boven maten opstijghen en sal / ter wijlen de minste Const Oeffenaers van soo edelen Ampt meer verdienen als ick hun can toeschrijven. Aenghesien oock hun eer ontsterffelijck is ende noyt en can vergaen. De dry rasende Furien Tisiphone, Phano en Alecto, die ghelogheert zijn by den stinckenden Stix als sijnde ghelijck een Achter-camer des herten / en sullen vanden magheren ende hert-knaghenden schralen Nyt soo seer niet opghestockt connen worden om inden poel der vergheetentheyt de Faem der Constenaers te dolven / die Wetten moghen ghenoempt worden der quader ghedachten / en die veel listen en bedrogh inde Const-haetende menschen uyt wercken / daer veele menschen mede beseten zijn / want Tisis is te segghen naer de Grice-tael Wraeck, Phanos moort / Megera benijden / dat is benijden de Const / vermoorden den Loff ende wraeck te nemen over die door hun Pictura al te seer by hoochmoghende Personagien / Coninghen en Princen / verheven ende opghetoghen worden / ghelijck al dickwils gheschiet / hopende dat al de ghene die den inhouden mijns schrijven sullen lesen vande voorss. haetelijcke ende verbloeckte ghebreken sullen vervreempt sijn ende met my oock helpen prijsen de edel Const die Philippus Wouwerman Schilder van Haerlem daeghelijckx voor den dach brenght ende tot groot vermaeck van alle Const-kenders is uytwerckende in peerdekens refresscheringhe oft peysteringhe van Soldaten / bataillien en sulckdanighe wercken / soo aenghenaem net en naer het leven datter inden Natuer gheen meerder volmaecktheyt in't leven en can vertoont oft bewesen worde / oft t'is daer in door d'eelheyt van sijn Pinceel al te sien. Hy heeft gheleert by Franchois Hals

Philippus Wouwerman.

Franch. Hals.

Mm oock

oock noch in't leven ende tot Haerlem woonachtich is die wonder uytsteckt in't schilderen van Pourtretten oft Contrefeyten / staet seer rou en cloeck / vlijtigh ghetoetst en wel ghestelt / plaisant en gheestich om van veer aen te sien daer niet als het leven en schijnt in te ontbreken / oock soo heeft de voorsz. Const-baerende Stadt van Haerlem oock voortghebrocht eenen vermaerden en seer uytnemenden Schilder by naeme C. van Berchom seer wonder ende excellent in het

C. van Berchom schilderen van Beesten soo geyten / lammeren / koyen / ossen / peerden ende alle andere soorten van vier-voetich ghediert soo fraey ende bisaert dat hy daer in niemant in Nederlandt en moet wijcken om den cloecken welstandt die daer in te sien is seer overvloedich in inventie ghelijckmen aen sijn printen ghenoch sien can daer eenighe van uyt comen / die by hem gheetst zijn / sulckx dat het groot ghewin / t'ghene om de uytnemende Const (die inde schildrijen vande voorverhaelde Meesters te sien is) ende niet groot ghenoch sijnde / hun niet sulckenen iever aenwackert ende daeghelijckx meerder volmaecktheyt aenwijst / dat het onmoghelijck is noch 100. jaeren naer hun doodt de eer te verliesen die de Faem altijt ontsterffelijck sal houden ende uytblaesen elck naer sijn verdiensten.

Soo lanck de werelt sal door Godts ghenade staen
Soo en sal noot den loff van d'eel *Pictur* vergaen.

FRANCISCO MALTEES

Tapyt-Schilder van Malta.

DEn Roomsen Paus sou gaen een Schilders huys besichten,
En sijnde aen een schoon beschilderde gaeldry,
Wou sijnen Hovelingh een Torckx tapijt oplichten,
Die sich bedroghen vondt midts dat het was schildry.
Soo als oock *Zeuxis* wou gaen schuyven de gordijnen
Die hem *Parasius* soo wesentlijck bewees;
Maer siet den cloecken aert van drappery verschijnen
Uut de Pinceelen die ons thoonen can *Máltees*
Soo schijnt dat haer Natuer niet meer en can verheffen
In wesen oft ghedaent, spijt Wevers eel ghetou,
Om dat sijn Schilder-const schijnt t'leven t'overtreffen:
Wat dienter veel gheseyt oft ick meer segghen wou.

BAR.

BARTHOLOMEUS VANDER ELST

Schilder van Haerlem, Anno 1613.

HOe maeckt de rasse Faem nu soo veel hel gheschreeuw,
En roempt op al de Const des Vredens gulden eeuw
Als *Vander Elst* beleeft, die door sijn wetentheyt
De crachten van *Pictuer* door sijnen gheest verbreyt:
Die met sijn levens schijn (soo langh de werelt staet
Schier maecken can door Const dat noyt den mensch vergaet
Uyt t'menschelijck ghedacht, wanneer hy op paneel
In't leven schijnt te sijn door cloeckheyt van Pinceel.
Waermed' dat *Vander Elst* sijn Faem beglori-rijckt
Soo als ghenochsaem aen sijn edel wercken blijckt
Die menich Princen oogh geest vlammich locken can
Soo dat sijn weerdicheyt is kenbaer alle man.

IEAN FRANCISCO DATSENT

Italiaenschen Schilder van Gent.

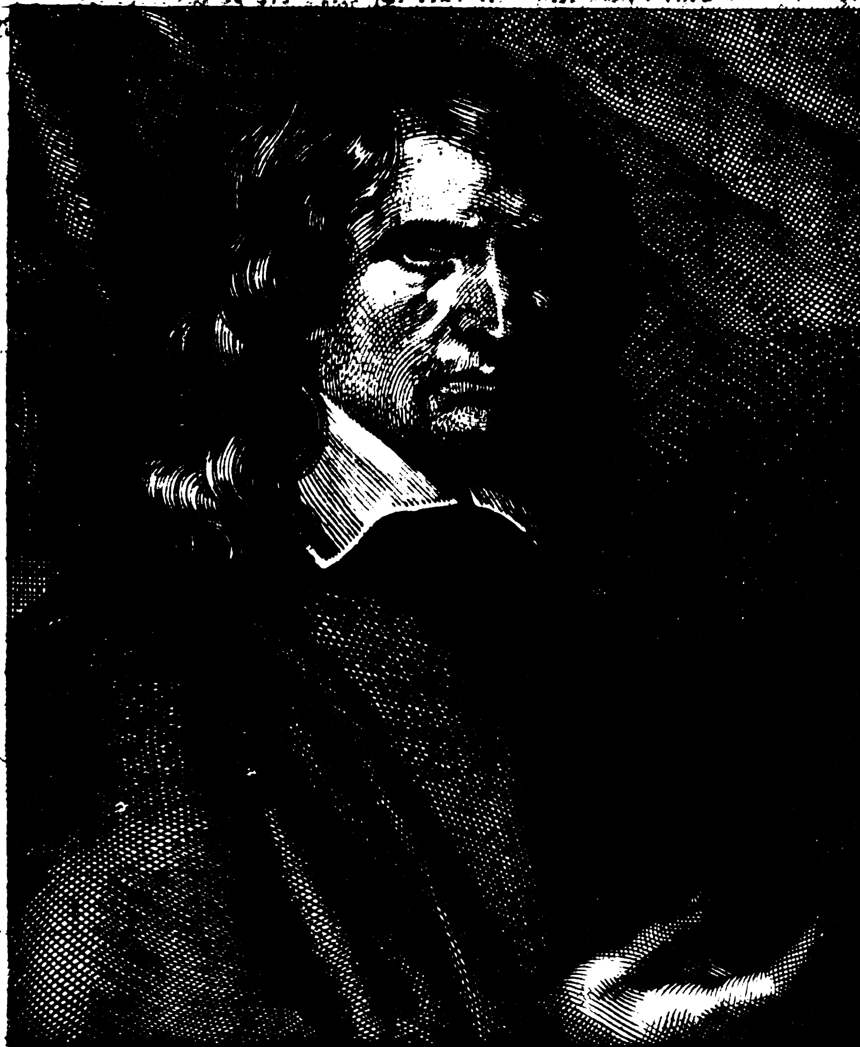
HEt is van oudts bekent dat Schilders sijn vercoren,
Van jonckx af uyt den aert en met de Const gheboren,
En niet door Const ghevoedt oft daer van op ghequeckt
Soo geen volmaecktheyt in hun diepe Const ontbreckt:
Besonder als in't werck compt van *Datsent* te blijcken
T'gen' geen Hanteerders van des' suyver Const moet wijcken.
Uyt reden dat de cracht van haer ghesteltenis
Bethoont dat t'leven schier daer in verborghen is:
Niet dat hy t'levens vier gaet uyt de hemels haelen
Om soo daermed' sijn Const ten vollen te bestraelen.
Tot spijt van al de Goôn, ô neen, al wat hy doet
Wort door Pinceel en gheest van hem alleen ghevoet.

ABRAHAM A DIEPENBEECK

Van 's Hertoghen Bosch.

MEn seyt voor een Maxiem, dat die de glasen maecken
Doorluchtich sijn van aert in al hun claere saecken
Om dat hun wercken sijn doorluchtich en seer licht
Die *Titan* daghelijckx doorschijnt met sijn ghesicht.
Dit ampt maeckt menich eel, ghelijck hier wort bevonden
In *Abram Diepenbeeck* schatkist der Schilders gronden.
Die eerst met suyver glas seer groote Const bedreeff
Als hy met sijn Pinceel daer op seer aerdich schreeff
En is daer door gheraeckt op d'eel *Pictura's* trappen
Die van haer heeft gheleert de diepste wetenschappen
In't hand'len met Pinceel, en meest met crijt en cool
Al oft hy waer ghevoedt van jonghs in't Schilders school,
Seer gheestich, soet en net staen alle sijne dinghen
Soo datmen over al van hem hoort lofsanck singhen.
In de inventien van teeck'nen aldermeest
Wort hy in Nederlant ghenoempt den cloeckxten gheest:
Heel mals in't schilderen, seer los en poeselachtich,
Al t'gene dat hy maeckt, het staet al even crachtich
Sijn Meester *Rubbens* was daer hy heeft by gheleert
Waer by hy met dees Const ten hoochsten wert vereert.
De oeffeningh daer van hem daeghlijckx compt verwecken
Om meerder wetenschap met iever te ontdecken
Ghelijckmen speuren can aen al sijn edel werck
Waer med' dat hy verciert soo menich huys en Kerck.
De Gheesten die op plaet seer aerdich connen snijden
Die moeten altemael, en wel met recht belijden
Dat *Diepenbeeck* alleen den jersten is van t'Lande
In d'edel Teecken-const, door sijn fin rijck verstandt.

Ghelijck

ABRAHAM VAN DIEPENBEKE

Est né a Boisleducq, ayant cy devant exercé pour quelque temps l'art de peindre sur les vitres, en quoy il surpasse tous ceux de son temps, mais a present s'est addonné a peindre toute sorte de peincture mesmes aux desseins tres curieusement, ayant eu pour maistre Pierre Paul Rubbens, tient sa residence a Anvers.

Abr. a diepenbek pinxit. *Paul. Pontius sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

Ghelijck alle dinghen (uyt een cleyn begin voortcomende) ten lesten sulcken volmaecktheyt aenneemt dat de Faem noyt vermoyt en wordt om t'selve tot verwonderinghe van alle menschen met lof ende eer te vercieren. Soo ist dat de edel Const van Pictura oock allenskens met een cleyn begin door de ghedurighe oeffeninghe ende aenghedreven gheest compt tot den hoochsten trem van glorie die ontsterffelijck blijft en noyt en sal vergaen / ghelijck de wetenschap van glas schrijven den voorghenoemden Abraham van Diepenbeeck oock ghebrocht heeft tot den hoochsten trap vande volmaecktheyt die in Picturas verholen Consten te vinden zijn waer door de eer hem altijdt is volghende ende haer soo rijckelijck en opgheproncht van alle secreten wetenschappen der Consten aende Faem is verthoonende dat nimmermeer (emmers soo lanck daer Liefhebbers der Consten inde werelt sullen te vinden zijn) den lof van Diepenbeeck en sal vergaen / al ist dat sijnen gheest eens door het scheyden van het lichaem sal verdwijnen door den roem die de Faem nu daeghelijckx daer van is uytblasende ende verheffen sal sonder oyt te sterven. Waerom dat den hoochgheleerden Joos van Vondel uytghemunt Poeët van Hollant sijn penne niet en heeft connen bedwinghen om t'selve ghelijck voorsz. is tot meerder lof van Diepenbeeck te bekennen: sprekende aldus.

Dus teeckende *Abraham* sich selven naer het leven
　Wy kennen handt en gheest aen ommetreck en streeck
　Sy vloyen even rijck, ghelijck een *Diepenbeeck*
T'wel schicken van Natuer aen weynighen ghegheven
　Ist velt waer in hy weydt met sijn begaeft Pinceel
De vondt van 's mans vernuft ontsiet gheen sonne straelen
Noch selff *Apelles* oogh in Kercken en in Saelen
　Laet tuyghen print en doeck, en koor-glas en panneel.

FRANCISCO ROMANELLI

Figuer-Schilder tot Roomen.

SPringh-ader vande Const, die soo naer d'eere streeft
　Beaesempt doch met jonst des' mijn onrijpe schriften
　Op dat tot meerder eer daer in u Faeme leeft
　Die niet als gheest daer uyt tot uwen lof sal siften,
Ghemerckt u eel Pinceel soo veel in Const vermach
Dat mijne sneghe pen haer roem wel voorts can bringhen
　Door al de seldsaemheyt die sy brenght voor den dach:
　Ontfanght het proefstuck dan van *Musas* leerelinghen.

ANDREAS VACAR
Schilder van Roomen.

PIctur al menichmael bestrijt t'verstant van binnen,
Als jemandt haere Const met onghetoomde sinnen
Wilt onderschoren, en haer edelheyt verstaen:
Daer hy naer reycken wilt als by de bleecke Maen.
Want de verborghentheyt van al haer wetenschappen
Heeft soo veel ommeganghs en smal verheven trappen,
Dat meest de menschen die haer niet en sijn ghewent,
Oft haer verholen aert in eenich deel bekent.
Noot moghen door hun bot vernuft *Pictura* stooren
Om niet als *Midas* eens te crijghen Esels ooren.
Want die de Const wilt sien die ons *Vacar* uytwerckt
Moet wel een Kender sijn en met oordeel versterckt:
Midts al het gen' hy doet met groote cloeckicheden
Is t'leven gans ghelijck vol deughts begaefde seden,
In ordonnantien seer wonderlijck en vrempt
Sulckx dat sijn werck door Const, de Const-behaters tempt.

NICOLAES POSSIN
Schilder van Vranckrijck.

T'Gen' is met schoont begaeft wort altijt meest ghesocht
En vanden mensch bemint, besonder d'eel schildrijen
Die worden van Pinceel naer t'leven voorts ghebrocht
Al menichmael het hert van Coninghen bestrijen.
Dit blijckt wel aen *Possin* die door sijn edel Const
Den *Paus* en *Cardinaels* jae *Princen* can behaeghen
Daer hy al menichmael wort rijck'lijck van bejonst
Jae oock met volle recht den roem daer op mach draghen.

PEE-

PEETER DANCKERSE DE RY

Schilder van Amsterdam, Anno 1605.

O Wijt befaemde Conſt die menich Rijck doorwandelt
Als ghy u eel Pinceel wel naer het leven handelt
Ghelijck in't Polſche-Hoff heeft menichmael ghedaen
De Ry, daer van ſijn handt veel edel ſtucken ſtaen.
Daer ſijne Majeſteyt was tot ſijn Conſt gheneghen
Om dat ſijn handelingh in d'eel *Pictur* te pleghen
Is aenghenaem en ſoet, jae hem ſoo wel beviel
Dat hy *De Ry* al langh voor ſijnen Schilder hiel.
Ghelijck den Sweedtſchen Vorſt hem groote eer toedraeghde
Om dat ſijn eel Pinceel op t'hoochſt hem oock behaeghde.
Want ſijn begaeft verſtant in Conſte van *Pictuer*
Compt ſeer wel over een met t'leven en Natuer
Daer ick in letter-druck niet veel en moet van ſpreken
Midts dat ſijn eyghen ſtrael compt als een Son uytbreken,
Die heden-daeghs verciert al menich Cabinet
Waer onder eenich werck is van ſijn handt gheſet,
Want al het geen hy doet is als het enckel leven
Beſonder in Pourtret, wiens Conſt moet ſijn verheven
Tot aen het Firmament, al waer *Latonas* Soon
Sijn peerden alle vier te toomen is ghewoon,
Soo lanck de Sonne ſtraelt, en dat het vier ſal barren
Soo lanck den *Sodiac* verciert is met de ſtarren
Soo lanck de bleecke Maen verlichten ſal den nacht
Soo ſal de edel Conſt der *Schilders* ſijn gheacht,
Soo ſal de ſoete pen hun groote eer uyt vueren
Soo lanck ſal d'edel Faem van *Danckers* blijven dueren,
Schoon dat *Aragne* ſpouwt haer ſwadder met veel ſpijt
Op d'edel Schilder-conſt uyt ingheboren Nijdt.

De

PIERRE DANCKERSE DE RY,
*Natifs à Amsterdam l'an 1605. Peintre en pourtraict de Sa Maj.te
Vladislaus IV. du nom Roÿ de Pologne, et Swede, etc.*

Petr. Danckerse de Rÿ pinxit. Ioan Meyssens excud.

De Gheeſten van des' eeuw die ſullen haer doen leven
En door de Conſt Goddin een helder weerlicht gheven,
Waer in de groote cracht der vry *Picturas* Cunſt
Soo diep is ingheſcherpt in Natuers milde gunſt.
Dat *Momus* noyt en can uyt haet hun ruſt verſtooren
Om dat hy is becroont met *Midas* Eſels ooren
Want die de Conſten haet en daer op ſpouwt fenijn
Die moet met volle recht van Eſels afcomſt ſijn.

RYNBRANT VAN RYN

Schilder tot Amſterdam.

NAtura ſtaet beſchaempt root-vervich in haer weſen
Om dat ſy noyt ſoo wel bekent en was voor deſen
By eenich Conſtenaer, oft Conſt verrijckt verſtant,
(Daer t'vier der wetenſchap ſtaegh inde herſens brant)
Als wel by d'eel Vernuft van *Rynbrant* (die haer ſchoonheyt
Soo gheeſtich met Pinceel ons daeghelijckx ten thoon leyt
Soo aerdich uytghewerckt, ſoo ſuyver, net en reyn
Dat ſijn Pinceel al veer vervrempt is van t'ghemeyn.
Mijn pen ſtaet roereloos, ſoo ick eens gaen beſichten
Sijn ordonnantien, die jeders gheeſt verlichten,
Sijn Conterfeytſels die naer t'leven ſijn ghedaen
En door de vaſte Conſt ghelijck het leven ſtaen,
Iae tot de proeven toe die *Rynbrant* weet te ſchetſen
En op de copre plaet met groot verſtant te etſen
Bewijſen wie hy is, ſoo als het werck bethoont
Daer niet als levens gheeſt van binnen in en woont.

PEETER VAN AELST

Schilder van Hollandt.

AL t'gen' Natura can uyt haeren boesem dringhen
(By onse Constenaers ghenoempt stilstaende dinghen)
Waer in een leven schuylt dat gheen ghevoelen heeft
Een leven sonder siel, doch in sijn selven leeft:
Als in d'aerts vruchten is te sien met open ooghen
Dat can een Schilders handt met haer Pinceel verthooghen.
Ist silver oft fijn gout, ist yser ofte stael
En eenich ander stof, van op ghemaeckt metael.
Daer sich de Const in thoont, ghewrocht van menschen handen
Dat maeckt *Van Aelst* bekent, in veer gheleghen Landen
Door Const van sijn Pinceel die t'leven gans ontdeckt
Die sonder leven is en op het leven treckt.

ALBAEN

Schilder van Boloignien.

WAt heeft *Boloignien* niet sedert vijftich jaeren
Al gheesten op ghequickt, die sijn in Const ervaren,
Daer al de wercken van ghelijck mirakels staen
Soo als te sien is in de Conste van *Albaen*:
Die al de eyghentheyt van t'gen seldsaem mach heeten
Weet wonder met Pinceel en door Const af te meten.
Sulckx datter niet en wort in d'eel Natuer ghesien
Oft t'wort seer wesentlijck in sijn *Pictuer* ghesien,
Mals, suyver, net en schoon en wel ghestelt naer t'leven
Al wat de wetenschap can aende menschen gheven.
Hoe can dan oyt vergaen den luyster van Pinceel
Ter wijl haer eelheyt groeyt ghedurich op paneel.

DANIEL VAN HEIL

Schilder van Brussel, Anno 1604.

T'Schijnt *Troyen* wordt noch eens verniele door gloende tanden
Van t'onghenadich vier, men siet haer torens branden
Verbrijselen t'ghebouw, vergaen in drooghe asch
T'schijnt *Troyen* noch ghevoelt de vlam ghelijck 't eens was.
En aenden and'ren cant sien ick *Gomorra* roocken
En *Sodoma* vergaen, door t'vlammich solpher smoocken
Ghemenght met Godes straf, daer t'vier den mensch versenght
En al wat datter is tot cool en assen brenght.
Soo grouwelijck om sien dat (wie t'aenschouwt) moet beven
T'gen' ons *van Heyl* bethoont en schildert als het leven,
Soo veel ist dat de Const in sijn Pinceel vermach
Dat *Phenix* maer de vlam in sijn schildrijen sach.
Hy sou ghewis daer op sijn lichaem laeten daelen
Om sijne doodt uyt Const (in schijn) van vier te haelen.
Soo wonder haer de Const in plaets van vier ontdeckt
Dat daer in (soo het schijnt) de hitte maer ontbreckt.
Hier leeft sijn eel Pinceel als eenen Salamander
Ghedurich inde vlam, en dan weer op een ander
In't lieffelijck ghewas van t'groen gheloofr gheboompt
T'gen' sy oock door de Const het naest by t'leven compt.
Daer sietmen seldsaem groen, en omghedraeyde weghen
Die schijnen door t'verschiet heel uren veer gheleghen
T'gheberght van achter flauw, den voorgront uyt ghewerckt
Waer in men eene Const van grooten gheest bemerckt,
Daer somtijts *Sephyr* blaest, en maeckt een groene coelte
Somtijts een soete locht die gheeft een somer soelte
Daer somtijts *Phebus* door de swerte wolcken lonckt
En t'onghetempert weer tot natten reghen pronckt.

Soo

DANIEL VAN HEIL

est né de Brusselles lan 1604, est bon peinctre en paisages, travaille bien au vif de mesme les maisons et villes bruslantes, ce qui se peult cognaistre par beaucoup de tableaux quil a faict.

Iean Bapt. van Heil pinxit. Fredric Bottats sculpsit. Iean Meyssens excudit.

Soo dat sijn wercken al staen door de Const seer crachtich
Somtijts niet als in't bruyn, bosch ende heuvelachtich
En somtijts suer oft soet, licht, leelijck ofte fraey
T'sy op den morghen-stont oft savonts doncker spaey.
Oft daer de gulde Son (den schoonen Dach-verlengher
Verjagher van't ghestarnt, en heeten Somer-brengher)
Verlicht den *Orisont* en treckt de dampen op
Die tot een spieghel dient van *Ops* bewassen Cop.
Soo dat al t'gen men siet in't somers daghen bloyen
Dat doet *van Heyl* door Const in sijn Pinceelen groyen
Soo datter niet een plaets oft wonder fraey ghesicht
Is buytens huys te sien oft t'wort ghebrocht in't licht.
Op doecken oft panneel door Const seer net verheven
Van *Daniel van Heyl*, ghelijck het enckel leven,
Vol rijpe gheesticheyt is't al het geen hy maeckt
Waer door oock sijn Pinceel in hooghen naem gheraeckt.

CAVAILLER CALABRES

Italiaenschen Figuer-Schilder in't groot.

Die selfs Natuer braveert sou vyandt moeten wesen
Van t'gen Natura baert en mildelijcken schenckt
Soo reden plaets besadt; als menichmael voor desen
In Schilders is ghesien dat t'leven wort ghecrenckt
(Soo t'schijnt) door hunne Const, en als hier compt te blijcken
In *Calabres*, die op den doeck oft sijn pannéel
Naturs volmaecktheyt soo doet aen sijn Const ghelijcken,
Dat sy als een copy staet neven sijn Pinceel.
Den soet en lossen aert die m' in schildry siet schuylen
Het leven schier verdooft, jae wesen en Natuer
Die daer by staen ghelijck verslenste blommen tuylen
Soo alsmen can ghesien in *Calabres Pictuer*.

GIAR.

GIARDINO DI FIORI
Alias Mario de Fiori
Blom-Schilder van Roomen.

EEn roeckeloose handt can licht een bloem bederven
Door t'trecken vandẽ struyck die hare schoonheyt draeght:
Een wormken, mol, oft muys die canse oock doen sterven
Als jemant van des' dry eens haeren wortel cnaeght.
Maer hier in teghendeel ist wonder dat de wercken
Die *Mari de Fior* soo fraey te saemen paert,
Den mist, noch kouden vorst en connen oyt ontstercken
Om dat de Const alleen hun crachten staegh bewaert.
Dat sijn de bloemen die hier vloeyen uyt Pinseelen,
Daer een cleyn honingh *Bie* al dickwils teghen sweeft,
En meynt daer uyt haer aes en lacker soet te steken,
Dan valt bedroghen midts de Const gheen leven heeft.
Iae schoon t'geen leven is t'gen sich verthoont als t'leven
(Dat is de suyver Const die op het leven treckt
En t'leven naest bestaet) soo staet sy daer beneven
Veel meerder als de Const, die t'leven gans ontdeckt.

GASPAR DU QUE
Tapyt-Schilder van Roomen.

HEt leven wordt soo seer van Schilders handt vercracht,
Dat niet op d'aert en schuylt soo schoon om naer te speuren
Oft t'wordt al van *Pictur* naer t'leven voorts ghebracht,
Soo alsmen aen *Du Qué* siet hedensdaeghs ghebeuren.
Die t'levens schijn soo fraey door Const brenght op't Toneel,
Dat ick wel segghen mach den luyster van sijn jaeren
Bestraelt sijn wijs vernuft, en schuylt in sijn Pinceel
Die ons *Picturas* gheeft compt daeghlijckx openbaeren.

ANDRE-

ANDREAS SACK

Figuer-Schilder tot Roomen.

PIctuer die wort ghenaempt de ſchoonſte Conſtens bloem
Des Schilders hoochſte eer en hertens glori roem.
Mach wel met d'eelheyts glans en luyſter ſijn beperck
Midts ſy alleen is de croon-voerſter vande werelt.
Want aenghesien den menſch (gheſchapen naer Godts belt)
Iſt eelſte datter oyt is op de aert gheſtelt,
Soo moet de Mael-conſt van des Schilders ſuyver wercken
Wel ſijn van groote cracht, die t'weſen can bemercken
Van al het gen' den menſch in eenich litmaet heeft
Daer u den Schilder ſtaegh een volle ſchets van gheeft,
En voeght die ſoo by een, en ſamen by malcand'ren
Dat t'leven en des' Conſt by een niet en verand'ren.
T'gen *Sack* tot *Room* bethoont met eenen grooten aert
In ſijne Schilder-conſt, dat ſijn verſtant ons baert.

BIBIANO

Perſpectief-Schilder van Napels.

HEt Rijck van *Napels* dat een voedſter is van Conſt
Heeft *Bibiano* oock met groot verſtant bejonſt:
Want ſchoon dat *Napels* is op't rijckelijckxt verſien
Van trotſe metſelry, en blijfſels van ruien
Al oude wercken, die by naer ſchier ſijn vergaen,
En daer veel ſeldſaemheyt van ſchoon Paleyſen ſtaen.
Soo can ſijn Conſt-pinceel ons brenghen voor den dach,
Al wat oyt menſchen oogh in *Napels* bouwen ſach:
Wat netten Architeckt, Perſpect oft gaeldery
Can worden op ghebouwt, bethoont ons ſijn ſchildry.

MICHIEL

MICHIEL ANGELO DE BATAILLI

Italiaenschen Schilder.

Die liever hoort t'verhael van vremde oorlooghs strijen
Als wel de daet te sien des crijghs volckx vechterijen
En moet maer sijn ghesicht op *Angels* stucken slaen
Waer op men siet dat niet als legher tochten staen.
Het gen' den mondt verhaelt oft jemants pen can schrijven
Van Ridders vromicheyt, die inde slaghen blijven
Oft ander ongheval t'gen' inden crijgh ghe schiet
Dat wordt ons door t'Pinseel van *Angelo* bediet,
Dat wordt ons door de Const van *Angel* af ghemalen
Dat Tjetmen sijn *Pictuer* naer t'leven soo verhalen
Dat geene furi oyt haer cracht soo thoonen can
Oft sijne Const-schildry is daer de weergae van.
Siet eens hoe menich Helt met opgheslaghen armen
Bejevert sijnen moet om t'Vaerlandt te beschermen
Daer schijnt dat elck soldaet een *Alexander* is
Beswanghert met gheen vrees oft herts beswarenis.
T'schijnt datter *Etna* scheurt door al het solver smooren
Door al t'ghedommel dat het swaer Canon laet hooren
Daer oock elck peert sich draeght als eenen *Bucephal*
Om dat de wraeck alleen is Meester boven al.
Hoe fraey en vast ghestelt is alles hier te mercken
Door Const van d'eel Pinceel in *Angels* cloecke wercken
Dat jeder segghen sou t'is t'leven en Natuer
Den strijdt die wort bethoont in *Angelos Pictuer*.

Oo COR-

CORNELIS IANSSENS

Schilder tot Amsterdam.

NU *Mars Pictura* siet op 't sop van d'glori climmen
En met den glans van eer haer edel Const beglimmen
Ontsteckt met jammer clacht al sijn moort-dorstich bloet
En dondert met sijn stem uyt een vergramt ghemoet,
Om dat den blijden Peys heeft schildt en sweert ghebroken
En teghen sijnen danck haer onghelijck ghewroken,
Hoe wel dat al t'gheraes van sijn wraeckgiricheyt
Hem helpt ghelijck het vier dat in een wonde leyt.
Den Peys laet hem nu voor haer doove deuren cloppen
En al sijn eyghen smert en raserny op croppen,
Die d'eel *Pictuer* verheft en haer Pinceel soo mint
Dat sy (al die haer Const met vlijtich wesen dient)
Sal schencken alle jonst en nimmermeer van wijcken
Soo als hier wel te recht aen *Ianssens* compt te blijcken
Die oock (al t'gen' ons van Natura wort ontdeckt)
Can thoonen dat haer cracht in sijn Pinceelen steckt.
Seer ordonnanti-rijck in groot en cleyne stucken
In't t'conterfeyten meest, weet t'leven uyt te drucken
Daer sijn gheboorte plaets wel vry op roemen mach
Want t'gen ons *Ianssens* weet te brenghen voor den dach
Is vol van gheest en lust, jae als het eyghen leven
Soo veel als t'leven selfs can van haer selven gheven,
Als Vranck-rijck, Enghelandt, Italien Nederlant
Ghetuyghen moeten dat sijn Const is vol verstant.

IAC.

CORNELIUS IANSSENS

Paintre tres excellent en grandes, et petites ordonances: mais une lustre de põrtraicts avecq un admirable entendement. la ville d'Amstelredam at le bonheur de iouir de sa persone. il a demouré long temps en Angleterre, ou il a faict plusieurs belles et admirables pieces, pour le Roij et plusieurs autres grandes Seigneurs.

Corn. Ianssens pinxit. *Coenr. Waumans sculp.* *Io. Meyssens exc.*

IACQUES D'ARTOIS

Schilder van Brussel, in't jaer 1613.

HOe praelt de Schilder-conſt op't puyck van al de ſtucken
Die ons *d'Artois* weet naer het leven uyt te drucken
Daer wel een Kenders oogh van bijts op loeren mach
Om al de ſeldſaemheyt die hy brenght voor den dach.
T'is reden dat den gheeſt van *Muſa* wordt ghedreven
Om ſulcken Conſtenaer een hoogher lof te gheven
Die wonder fraey bemaelt, de boſſchen, wey, en veldt
Het gen men *Landtſchap* noempt, ſeer aerdich net gheſtelt.
Den eerſten van ons eeuw in wijt ghetackte boomen
Daer niemant hem ſoo naer in't leven can ghecomen,
Die ſijn Pinceelen ſoo bejevert met verſtant
Dat hy den eerſten is in Landtſchap en Warant:
Sijn cloecke handelingh haer nievers en laet belghen
Als ſy haer jeughdich loof van al de ſwacke telghen
Laet glijen naer de aert, en ſwierich climmen op
Iae dringht haer groene cruyn om hoogh naer t'hemels top.
T'aſurich veer verſchiet deyſt ſchier uyt 's menſchen ooghen
Die ſich ſteirſichtich wil naer ſijn ſchildrijen pooghen.
De loſsicheyt die hy oock in't gheboompt ghebruyckt
Is ſwirich ront, en los, om hooch niet toegheluyckt.
Seer wel op ſijnen dach, beſchorſt en fraey ghedommelt
Becnockelt en bemoſt, en lieffelijck door-ſchommelt,
Beplaeſtert en beveylt, ſeer aerdich uyt ghewerckt
Den voorgront hert ghediept, die al de Conſt verſterckt.
En *Phæbus* ſtralen licht is rontom licht en lackich
Een blou-lijvighe locht, de wolcken purperachtich
Die inden vroeghtijt ſchiet uyt ſijnen heeten vaeck
En gunt de ooghen van de menſchen hun vermaeck.

Soo

IACQVES D'ARTHOIS,

Nasquit en Bruxelles l'an 1613. ou il tien sa residence, ses paysages en grande et petite forme sont tenuz entre les plus plaisans de Flandres.

Ioan. Meyssens pinxit et excud. — *Petr. de Iode sculpsit*

Soo als oock inde Const is (van *d'Artois*) te vinden
In sijn ghelooft gheboompt van eyck oft hooghe linden
Daer t'helle Sonnen-licht van alle cant op daelt
En d'ongheboomde vlack, van sijn *Pictuer* bestraelt.
Daer *Pan* hem spieg'len gaet in *Thetis* water-cruycken
En waer dat *Ceres* oock haer terff ghewas doet stuycken.
De beeckxkens wel belist en liefelijck becruyt
Vol aenghenaemen geur door menich somer spruyt;
De aert heel bloemen rijck, en fraey in haer verschieten
Al wat *d'Artois* bemaelt doet groote vreught ghenieten
D'welck alles soo bisaert ghetoetst wort van Pinceel
En gheestich af-ghebelt op doeck oft plat panneel
Al waer hy op ghevoet in bosschen oft in canten
Niet beter sou Natuer daer in het leven planten.
Want t'wesen en den aert oft naeste eyghentheyt
Van t'leven, in sijn Const op t'hoochst verborghen leyt
Iae alles staet soo soet oft t'waer het tweede leven
Soo wel gheordonneert en naer de Const verdreven,
Dat hy in't Princen Hoff de grootste eer ontfanght
Om dat soo menich Heer naer sijn Pinceel verlanght.
Sijn dreven van gheboompt en crom-draeyende weghen
Daer sich een Dorp verthoont veer uyt t'ghesicht gheleghen
Sijn ackers, vruchtbaer velt, landou, en t'dichte bos
Al wat *d'Artois* stets maeckt het werckt al even los
Sijn esmaraldich groen, saphirich, soet en deughdich
Beschaempt schier den Natuer, soo aenghenaem en jeughdich
Staet al het gen' hy doet, dat *Momus* noyt vint stoff
Om eens door haet en nijdt te krencken 's Meesters loff.
Hier sietmen *Celadon* by sijn ghewolde schapen
Daer sietmen *Coridon* by *Amarillis* slapen
Hier wort het landt gheploeght ontrent een Boers ghehucht
Daer maeytmen t'coren aff en alderhande vrucht

Hier

Hier blaestmen op de jacht de tromp oft jaghers horen
Daer sietmen windt en brack t'hert en conijn naer sporen
D'een Herderken daer sit op sijne fluyt en speelt
Ontrent sijn geyten koey, daer sijn Meesters op queelt
Hier gaet een boerse Meyt die t'pijps gheruys naer luystert,
En drijft haer vee naer huys om dat de Son verduystert.
Vol schoone vindinghen ist al wat hy bemaelt
Soo dat *d'Artois* daer in de grootste eer behaelt,
Om al den blijden aert die sijn Pinceele trecken
Seer gheestich weten in de Schilder-const t'ontdecken
Die noyt vergaen en sal uyt t'menschelijck ghedacht
Soo lanck sijn vrije Const behoudt haer levens cracht
Sulckx dat hy leven sal naer t'sterven langhe eeuwen
Om dat de Faem altijt sal sijnen loff uyt schreeuwen
Leeft dan op dat ghy leeft en u hier naer verheught
Niet door het 's werelts eer maer door een suyver deught.

SALVATOR ROSE

Schilder van Florentien in Batalien ende Landtschap.

SOo seer verliefelijckt *Salvators* Lantschap, als
Sijn crijghs gevecht verschrickt, t'gen' schijnt door Const te leven,
Ia niet als schroom en vrees can dringhen op den hals
Soo aerdich staet den crijgh in sijn schildry ghedreven.
Die t'nijdich harrenas van *Mars* soo blincken doet
In't vechtende ghewoel van sijne Oorelogheu,
Daer jeders korsselheyt ghethoont wort heel verwoet,
En niet als vlam en vier wort t'alle cant ghespoghen.
Dit sietmen altemael als in een spieghel-glas
Verschijnen op den doeck door *Rosas* edel trecken
Hoe't inden crijgh al gaet en hoe't oock eertijts was
Dat weet sijn cloeck Pinceel ons aerdich te ontdecken.

DE

DE COLONNEN

Ghebroeders in Italien.

EEn ront verheven glas, van cleyn begrijp nochtans
Heeft ſomwijl groote cracht, als jemant ſich wil pooghen
Om eens de vreemde deught van haeren lichten glans
Met een verwonderingh van by te gaen beooghen.
Die ſiet daer in ſijn belt als *Goliats* Poſtuer
Oft dobbel reuſen hooft, ſeer cluchtich t'achterhalen:
T'gen' door ſijn rondicheyt en oorſpronck van natuer
Can boven t'leven veer ſtets alle dinck afmalen.
Maer t'gen' noch vremder ſchijnt in 's menſchen oogh-ghemerk
(Als dickwils door de Conſt ghethoont wordt met Pinceelen)
Dat is een Perſpectiff oft ghepileerde Kerck,
Die ſchijnen uren veer, en t'ſijn al maer panneelen.
Het glas gheeft luyſter door ſijn helle claericheyt,
D'welck niet gemaeckt en wort van eenich menſchen handen:
Pictura die de oogh (als ſchijnt) ſoo veer verleyt
Die wort ons voorts ghebrocht van Schilders fraey verſtanden.
Als *de Colonnen* die in d'eelheyt der ſchildry
In Conſten oft vernuft malcand'ren niet en wijcken,
In Perſpectiven, oft in ander metſelry
Maer doen hun eel *Pictuer* met t'leven wel ghelijcken.
Sulckx datter niet en wort ghebouwen ſoo galant:
Van Hoven, Salen, oft Gaeldrijen, en Palleyſen
Het ſtaet in hunne Conſt als t'leven ſoo plaiſant
Soo g'lijck hy ſien can die eens wilt naer Roomen reyſen.

IAN

IAN BENEDETTI CASTILION

Schilder van Genua, soo in Figuren, Landtschap als in Beesten.

DIe tot d'eel Schilder-const in sonder sijn gheneghen
En willen als in schael haer krachten overweghen
Tot voord'ringh van haer deught: en moeten d'oogh maer slaen
Op *Castilions* schildry, soo sy de Const verstaen.
Want al t'gen' *Roomen* can voor seld'saem ons bethoonen
In haer Const-camer (daer *Picturas* Vooghden woonen
(Als voedster van t'Pinceel, en woonplaets vande Faem)
Waer sonder luyster soo daer by ontbrack den Naem
Van *Benedetti*, die het leven naer can maelen
En al het levens aert uyt doode verwen haelen,
Die met een grooten lust, al wat verborghen is
In't wesen van Natuer oft haer ghesteltenis,
Can brenghen aen den dach en met Pinceel bewijsen:
Waer uyt men daeghelijckx Natuer schier siet verrijsen:
Sijn eer is sonder eyndt, ontelbaer, onbepaelt,
Door al de groote Faem en lof die hy behaelt.

H O S C O F

Schilder van Duyts-Landt

DIe *Hoscofs* rijcke Kunst wilt sien in sijn schildry
Moet wel met scherp vernuft op haere Eelheyt letten,
Een Const die uytbelt veel stilstaende snaeckery:
Waer op men can den lust, verstant en sinnen wetten.
Midts den Natuer schier wort van *Hoscof* overtreft
Waer op het Duytse-landt wel roemen mach veel jaeren
Soo langh de oli-verf *Picturas* cracht verheft
En can haer door de Const als t'leven openbaeren.

PEETER VAN LINT

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1609.

Soo noch in dese eeuw *Candaules* waer in't leven
  Hy sou (dat is ghewis) meer gout ghessaghen gelt
Voor een schildry uyt jonst aen desen Meester gheven
  Als hy oyt heeft ghedaen voor t'cloeck *Bularchi* belt.
Het gen' hy teghen t'gout in schalen op ded' weghen
  En schonck t'gewicht van t'gout voor t'stuck gelijck het woegh.
Soo was des Coninckx jonst tot Constenaers gheneghen
  Dat hy meer liefde tot de Const als rijckdom droegh.
Doch waerom niet, want schoon het gout is dier om crijghen
  Noch dierder is de Const om haer verheven cracht
Sy doet den stouten roem der Goudt-vergaders swijghen
  Want t'gene gout is weert, wort boven t'gout gheacht.
Des' edel Const en moet op geen Nacht-dieven passen
  Midts sy onsichtbaer is by die haer schatten heeft
Die niemant als de doodt alleen en can verrassen
  Soo langh sy inden mensch in volle vrijheyt leeft.
Van *Lindt* die wert bemint in d'jtaliaensche Landen
  Daer hy was op den throon van d'eel *Pictuer* gheraeckt
Maer sijne Faem soo t'scheen, die wou noch verder stranden
  Op dat de werelt door sijn eer sou sijn volmaeckt.
T'Const-gierich Nederlandt heeft hem van daer ghetrocken
  Om met de vruchten van sijn diepe wetentheyt
De gir'ghe Constenaers tot sijn Pinceel te locken
  Daer niet (door haere cracht) als t'leven in en leyt.
Die menich Kerck, Autaer oft Hoven can vercieren
  Door haere aerdicheyt en wetenschap alleen
Door den verholen gheest en levens fraey manieren
  Die in van *Lints* vernuft te saemen sijn by een.

DAVID

PIERRE VAN LINT.

Travaille en grand et en petit aux pourtraitures, en Histoires tant spirituelles que profanes. Il a servi de Peintre au Cardinal Geuasius, Doyen, et Euesque d'Ostie, par l'espace de sept ans, comme aussy a d'aultres grands Seigneurs. Il peinct a l'huile et a la détrempe, selon qu'il a faict en la Chapelle de Sainte Croix en l'Eglise de la Madona del Popolo a Rome. Il at aussy fait trois tables d'autel a Ostie. Il sert a present de ses pieces le Roy de Dannemarc. Il naquit l'an 1609. Commençea son stil l'an 1629. en Anvers, lieu de sa naissance, ou il reside a present.

P. van Lint pinx. P. de Iode sculpsit. Ioannes Meyssens exc.

DAVID RYCKAERT

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1615.

OP Susters van *Parnas*; laet eens u stemmen klincken
In d'ooren vande Faem en in ons boesems sincken
Tot lof van *Rijckaerts* Const en sijnen rijcken aert,
Die hy ons met Pinceel seer gheestich openbaert,
Op dat sy wort bekent van die hun lusten setten
Op Teecken-const en verf, Pinceelen, en Paletten
En achten voor gheluck te sitten op den trap
Van d'eel *Picturas* jonst en diepe wetenschap.
Die *Rijckaerts* handelingh soo aerdich weet te volghen
Al oft hy uyt Natuer hun cracht had in gheswolghen:
Soo vrempt en onghemeyn staet t'werck van sijn Pinceel
Het gen sy ons verthoont op doecken oft panneel.
Vol ordonnantien en vast ghestelde trecken
Die seldsaemheyt ghenoch in sijn schildry ontdecken,
Midts t'rechtsnoer van t'vernuft daer in verborghen is
Door haeren cloecken aert en fraey ghesteltenis.
T'gen' jeders gheest verweckt en can t'verstant verlichten
Als jemant dese Const met smaeck eens gaet besichten
Die oock belijden moet, tot alle Haters spijt:
Dat daer in schuylt den gheest van overvloedicheyt.
Die nimmermeer beswaert t'ghemoet van jemants sinnen
Door al den nieuwen aert die daer stets schuylt van binnen
Want schoon men vyftich jaer des' Const gheploghen had
Soo vintmen daeghelijckx daer in een nieuwen schat.
T'is met des' Const ghestelt als met *Medeas* saecken Ovid. lib. 7.
Oft haere toovery, die *Grijsaerts* jonck cost maecken
In haeren pot op t'vier, wast beest oft ouden mensch
Sy stackse af de keel en werden jongh naer wensch.

Soo

DAVID RYCKAERT

Prit sa naissance en Anvers lan 1613 il at apris chez son pere David Ryckaert est grand maistre en petites figures principalement en escuries et semblable edifices certes illustre aux ordonnances rustiques, ainsi que son Altesse Imperiale L'Archiduc Leopold, Le trouve ses pieces dignes de son cabinet comme aussi autres Princes mais il est sur touts autres excellent en peinture de la lumiere de chandelle.

David Ryckaert pinxit. — *Frederick Bouttats sculpsit* — *Io. Meyssens excudit.*

Soo gaeghet met *Pictuer* in haere Conſt ſchildrijen
Als met *Medeas* pot en al haer tooverijen,
Want ſchoon een Schilders hant door ouderdom wort ſtijf
Soo brenght hem deſe Conſt een jongher hert in't lijf.
Een jongher ſiel (ſoo t'ſchijnt) die wort in hem gheboren
Als hem een nieuwe Cònſt met luſten compt te voren,
Waer uyt hy nieuwen aert van handelingh can ſien
Soo alſmen menichmael en dickwils ſiet gheſchien.
Soo alſmen in het werck van *Rijckaert* can bemercken
Hoe eel en rijckelijck dat ſtaen ſijn trotſe wercken,
Waer in te vinden is de Keeſt van alle Conſt
Die weerdich is met eer en hooghen lof bejonſt.
Siet eens hoe hy Natuer van alderley ghewaſſen
En alle keucken goet op ſijn Pinceel doet paſſen
En in hun ſtil gheheym des levens aert bethoont
Sulckx dat den gheeſt is weert met louwer-groen becroont.
Laet roepen eens by een *Pictuers* ghevoeghde ſtemmen
Om den bevroſen gheeſt en ſteeghen wil te temmen
Van *Momus*, die daer in altijt te vinden ſchijnt
Tot *Rijckaerts* achterdeel jet dat ſijn roem verclijnt,
Ter wijlen geen Figuer van hem wort afghemalen
Oft ſy en is begaeft met tweede levens ſtraelen,
Met de volmaeckt heyt die Natura gheven can
Soo als de daet bewijſt en gheeft daer reden van.
Noch een beſonderheyt moet ick in't licht hier brenghen
En met ſijn ander Conſt in des' ghedichten menghen,
Dat is het vrempt ghewoel van alle ſnæckery
Die hy ſeer aerdich weet te thoonen in ſchildry.
Dat is t'wanſchapen ſpoock des afgronts wree gheſichten
T'gen' quelden *Sint Anthoon*, met helſe wederlichten
Vol furi, vier en vlam, vol vreeſelijck ghedruys
T'gen ſomwijl ſijne deught ded' vluchten door het Cruys.

Voorts

Voorts ander toovery en vremde aventuren,
Weet sijne wetenschap soo constich uyt te vueren,
Dat niet van hem en compt, oft t'heeft besonder deught
En t'levens crachten in tot leeringh vande jeught.
Die niet en is vernoeght om selfs des Const te pleghen
Maer is oock boven al tot d'eel Pinceel gheneghen
Van ander Meesters die hy heeft in overvloet,
Waer op hy somtijts scherpt sijn lusten en ghemoet.
Daer hy de schatten van sijn rijck begaefde sinnen
Tot ciersel van sijn Faem, een hooghen naem doet winnen,
Want noyt en brenght hy in het licht een constich belt
De gaven van den gheest die sijnder inghestelt.

MONSIEUR HANS, BERNAR, EN PATEL

Schilders van Parijs.

DE edel suyverheyt der wonderbaer schildry
Die *Hans* en *Bernar* door de vry Pinceel bethoonen,
Met lijm oft water verf ghenoempt verlichtery
En is met t'fijnste gout oft silver niet te loonen
Soo aenghenaem en los doen sy hun Consten staen.
Patel daer by in't groot soo Lantschap als Figuren
Met oli-verf ghemenght, die nimmer uyt en gaen
En veele eeuwen lanck schier onverganck'lijck dueren,
Gheeft aende Faem soo veel materi ofte stoff
Om te verbreyden d'eer der France Constenaren
Dat sy met haer trompet can qualijck al den loff
Der France Schilders hier ghenochsaem openbaren.

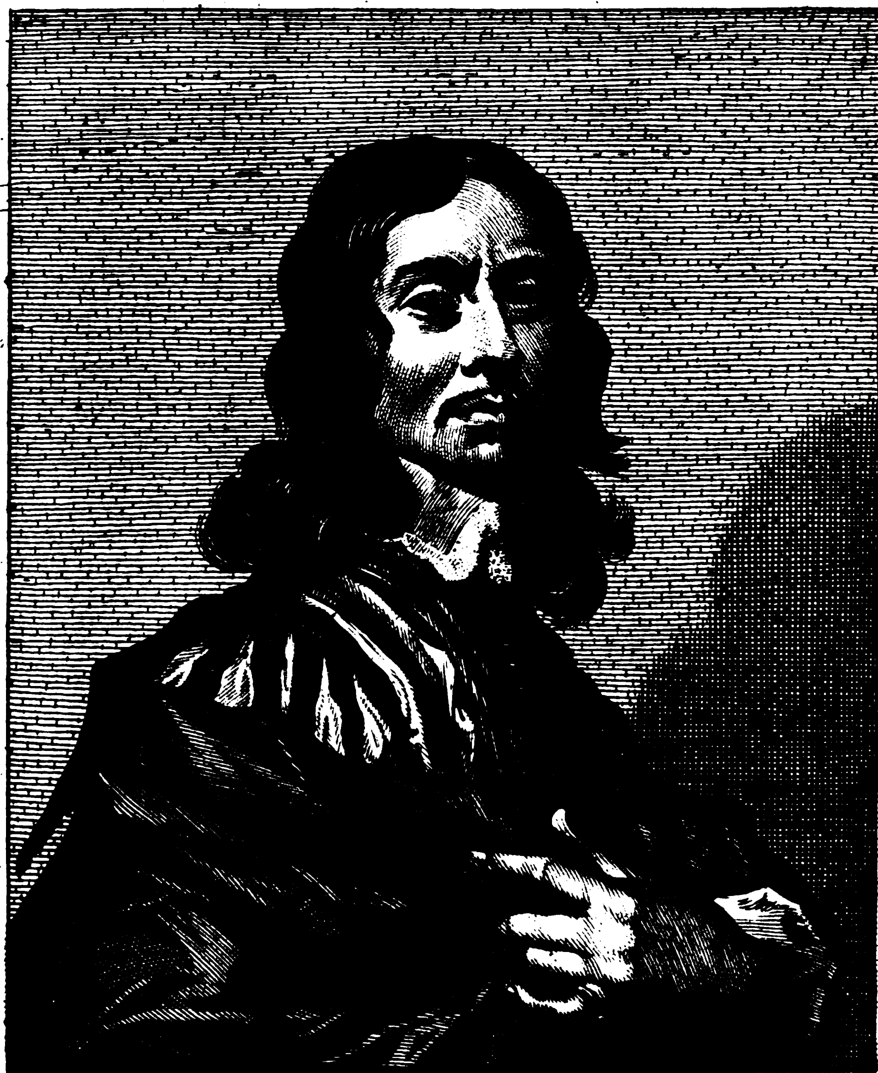
NICO

NICOLAES DE HELT STOCADE

Schilder van Nieuwneghen, gheboren Anno 1614.

SEght *Musa* met wat lof sal ick de *Helt* begroeten
En met wat rijm-ghedicht wil ick sijn Const versoeten,
Gheeft my Poësy pen op dat ick die bestier
En schrijven mach sijn eer op wit vergult papier.
Ter wijl de snelle Faem my compt ghedurich quellen
Om sijnen weerden Naem naer reën in rijm te stellen
Die heeft van jonghs af aen met d'eel *Pictuer* verkeert
Die hem het innich mergh der Consten heeft gheleert.
T'is waer dat *Miereveelt* was inde Const ervaren
Pourbus en ander meer van over langhe jaeren,
De *Helt* nochtans in't minst hun handelingh niet wijckt
Soo als oock inder daet aen al sijn wercken blijckt.
Italien, Vranckerijck, en noch meer ander Landen
Ghetuyghen dat hy is het licht van veel verstanden,
Hooghvlieghende van gheest en schrander van ghemoet
Door al de wercken die sijn cloecke handt al doet
Seer lieflijck in't Pinceel, heel aenghenaem en crachtich
In sijn Figuren vast seer mals en pousselachtich
Sulckx datter niet ontbreckt als 't leven en den aert
In alle d'eel Schildry die hy door Consten baert.
Het moet wel edel sijn, het gen' men siet beminnen
Van t'nieusgirgh Vrouwen-volck, besonder Coninginnen
Als naementlijck in't Hof van Vranckerijck wel schijnt,
Daer sijne wetenschap gheacht wort sonder eynt,
Wat wilt de jonst al meer aen sulcken gheesten schencken
Om hun ontsterflijckheyt veel jaeren te ghedencken
Soo als de *Helt* begint te crijghen door sijn Const
Die Faem en rijckdom crijght en boven al de jonst.

CAREL

NICOLAS DE HELT STOCADE

Prit sa naissance a Nieumagen en l'an 1614, il a demeure quelque temps a Rome et a Venise et de la il est venu prendre sa residence en France ou il a faict des si belles œuvres qu'il at esté estimé digne d'estre receu Peintre de Sa Maieste Tres-christiene

Nicolas de Helt Stocade pinxit. Petr. de Iode sculpsit. Io. Meyssens excudit.

CAREL VAN MANDER

Konstich Figuer-Schilder van Hollandt, in't groot en cleyn.

JSt wonder dat het Rijck van t'strijtbaer Denemercken
Vindt groot behaghen in de hooch verheven wercken
Ghesproten uyt t'Pinceel van *Manders* kloeck ghemoedt
Die is van jonghs af in de Konsten op-ghevoedt.
Ter wijl sijn Vader was de gen' die meest de krachten
Heeft van *Pictuer* ghekent en schier al de gheslachten
Van haere afcomst soo beschreven en verbreyt,
Dat daer door wert ghevat *Picturas* eyghenheyt.
Daer sijn cloeck *Schilderboeck* af gheeft een waer ghetuyghen
Midts onse Constenaers daer uyt veel leeringh suyghen
Die soo wel met de pen, des' Konst heeft ondersocht
Als hy met d'eel Pinceel haer deught ten voorschijn brocht.
Bekent de wereldt door, sulckx dat hy naer het sterven
Liet aende Faem sijn eer en weerden naem beerven,
Daer niet alleen den boeck en is de proeve van
Maer t'blijckt oock inden Son' die t'selve thoonen kan,
Door sijne wetenschap en cloeckheyt der Pinseelen
Waer in men daeghelijckx van *Manders* gheest siet spelen.
Van *Mander* hout den naem van sijnen Vader staen
N'en naem die door de Konst oft pen noyt sal vergaen.
N'en naem die soo t'gheslacht der Schilders can versterckcn
(Om dat de Faem en d'Eer sijn *Manders* bolle-wercken,)
Dat (soo lanck als de Const van jemandt wordt bemindt)
Van *Mander* wesen sal *Picturas* besten vrindt.
Daer *Denemarck* op roempt, besonder *Coppenhaghen*
Al waer men noyt en siet de oeffeningh vertraghen,
Die *Mander* in het Hof des Coninckx daer hanteert
En wort om sijne Const als eenen Prins gheeert.

Een Conſt die t'leven ſchijnt in haere eel figuren
Te brenghen op panneel, en ſchijnen hun te rueren
Soo vremt gheordonneert en wonder uytghebelt
Staet al het gen is in van *Manders* werck gheſtelt.

DOMINIQUIN

Schilder van Boloignien.

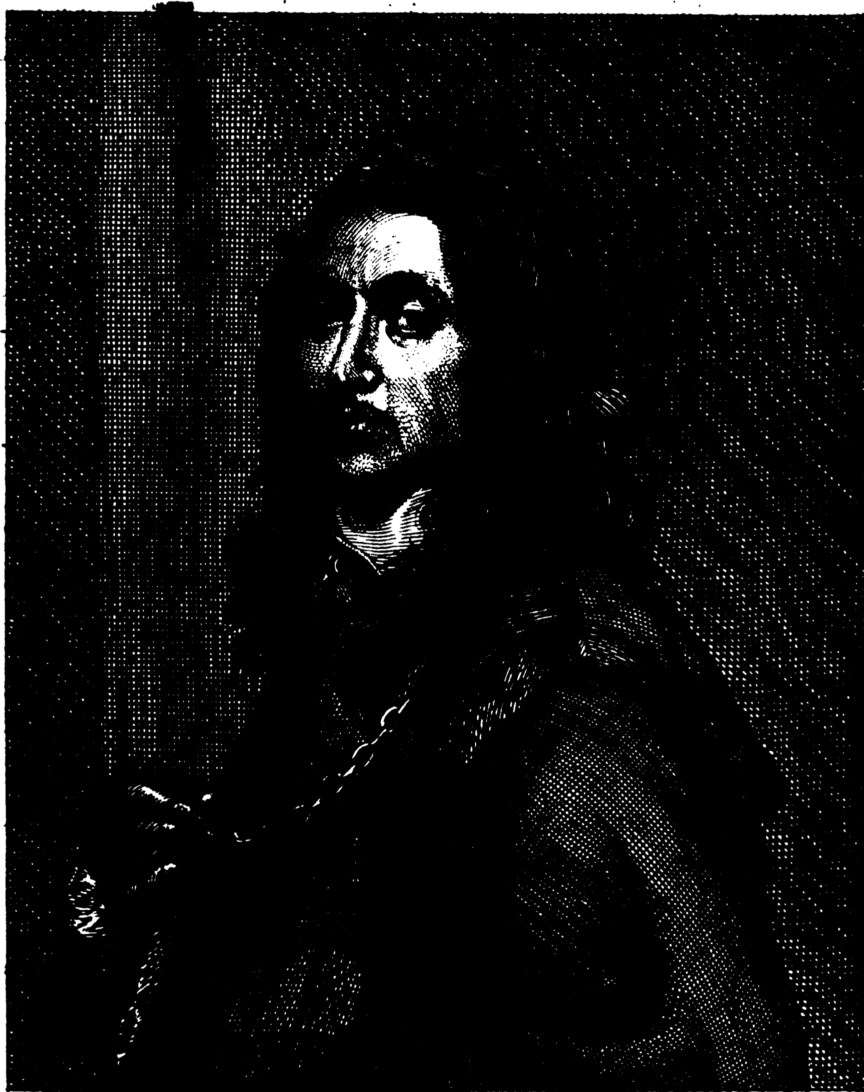
HIer ſien ick weer een gheeſt op Faems vergulden waeghen
Met lauwer groen omringht en daer een croon van dragen,
Jae rent de werelt door tot daer de Son op gaet
Om dat ſchier over al ſijn Conſt verheven ſtaet.
Een Conſt die uyt t'Pinceel met wijsheyt is gheſproten
En wort van d'eeuwicheyt met *Hebes* dau begoten
Die op gheen *Nydt* en paſt, die haer can doen vergaen
Soo lanck haer compt te hulp de dochter vande Swaen.
Dat is de ſneghe pen (in't ſchrijven wel ervaren)
Die d'eel *Pictura* can doen leven duyſent jaeren
Waer door het comſtich eeuw veel dienſt en vruchtbaerheyt
Sal vinden in het werck t'gen hier de pen verbreyt.
Dat is de Schilder-conſt vol meeſterlijcke trecken
Die ons *Dominiquin* can weſentlijck ontdecken
En maelen aerdich af, vol gheeſt en levens aert,
Net, ſeldſaem, cloeck en mals, als Faem ons openbaert.
Al watter wort ghebouwt het moet al eens verdueren
Hoe ſtercken ſtadt oft veſt, Caſteelen, tor'ns oft mueren
Maer t'gen de eel Pinceel treckt uyt een wijs verſtant
Blijft inder eeuwicheyt in het ghedacht gheplant.

GONZALO COQUES

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1618.

WAt wilt de ruchtbaer Faem soo op *Apelles* roemen
En hem alleen den Prins van alle Schilders noemen,
Die sijn Benijders had verraden door sijn Const
Jn hun afwesentheyt, en creegh des Keysers jonst. Leest dit boeck folio 54. en 55.
Jae schoon een rouwen doeck cost Coninghen verlocken
Als die *Protogenes* een weynich had betrocken,
En wert veel meer gheacht als al den rijcken schat
Die *Cæsar* in sijn Hof by een vergadert hadt.
Soo dunckt my dat naer recht en vast ghegronde reden
Des oude Schilders roem wordt in des' eeuw vertreden
Door ander handelingh die ons *Gonsael* bethoont
Waer in een nieuw fatsoen van hoogher gheesten woont.
Laet Enghelandt al vry op haeren *Holbeen* stouffen
En Neerlandt op van *Dyck* die t'al schijnt t'overpouffen
Soo als t'waraechtich is in't groot, maer in het cleen
Daer in behoudt *Gonsael* den hoochsten lof alleen.
Daer al den stouten toets van *Dyck* is in te mercken
Jae *Holbeens* suyverheyt, en *Rubbens* vaste wercken
Vol vremde vindinghen en schoon ghesteltenis.
Soo dat het leven schier daer in verborghen is:
D'Aenschouwer is verbaest als hy *Gonsaels* pourtretten
Siet brenghen voor den dach en hem voor ooghen setten
Om al de malsicheyt den cloeck en lossen aert
Die sijn Pinceel daer in soo fraey als t'leven baert.
Den Hertoch *Leopold*, Don *Ian* en ander Heeren
Die in het Princen Hof met grooten staet verkeeren
Beminnen sijn schildry om haere edelheyt
Vol diep verholen Const die daer van binnen leyt.

T'Huys

GONZALO COQVES.

Ne' en Anuers, lan 1618. at apriz son Art Cez le Vieur David Rÿckaert son beau Pere, ou il a tellement auancé son estude que le Roÿ d Angleterre C'at Emploÿe pour auoir de ses pieces. le duc de Brandenborg sen delectoit fort et le prince Dorange en faisoit grand Cas; ses ordonances sont excellentes, et ses pourtraicts en petit, admirables.

gonzalo Coques pinxit. *paulus pontius schalpsit* *Ioannes meyssens excud*

T'Huys van *Oraignien* heeft dit oock wel gheweten
Als haeren Prins hem schonck een dobbel goude keten
 Voor al de seldsaemheyt van sijne Const-Pinceel
 Doen hy t'*Nassous* gheslacht ghebrocht had op Paneel.
T'*Hantwerpen* d'Heer *van Eyck*, Aelmoesenier, en Schepen
Had sijn verstant oock soo op dese Const gheslepen,
 Dat sijnen lust noyt was in volle rust ghestelt
 Oft sijn afcomst moest oock van *Cocq* sijn afghebelt.
D'Heer *Bax* tot *Brusselen* (een van *Picturas* vrinden
Waer by veel edel Const is van *Gonsael* te vinden,
 Van Conversatien en andere, die hy
 Naer t'leven thoonen can in *Cocques* puyck schildry.
Wat wil ick verder gaen; om d'eere te verclaren
Van desen *Phidias*, en oock te openbaren
 Den overvloet van sijn *Picturas* edelheyt
 Die Faem aen jeder een onsterffelijck toeseyt.
Ist wonder! aenghesien hy met de verf laet blijcken
Hoe menich edel Maeght hy door de Const doet g'lijcken,
 Die als een leydt-ster staet in d'ooghen vande mans
 En schijnt door Const te sijn de schoont des schoonheyts glans,
Daer sich in spieg'len can den dert'len Minnen-stoker
En schijnt daer in te sien sijn pijlen, boogh, en koker
 Daer hy een Minnaerts hert somwijlen med' bestraelt
 En uyt soo cleyn begrijp al groote lusten haelt,
Door al den suyv'ren aert die daer in leyt ghecoffert
En wort door d'eel Pinceel op 't plat panneel gheoffert:
 Natu'rs volmaeckte deught ghesien wort in des' Const
 En wort daerom op 't hoochst van Coninghen bejonst.
Dat dan den Meester leeft, veel eeuwen naer het sterven
Die meerder gheest vergaert als jemant goet can erven
 Die door sijn Const alleen sich soo gheruchtbaer maeckt
 Dat wie t'Pinceel bemint naer sijn Schildrijen haeckt.

En

En waerom niet; ter wijl hy door sijn wetentheden
Schijnt te besielen al sijn verf met bloet en seden,
Die nemen can de schets van jeders schoon ghelaet
Het gen soo wesentlijck ghelijck het leven staet.
Sou dan de Faem hem niet een eeuwich luyster geven?
Om altijt by den mensch te blijven in het leven?
De deur van sijn verstant sal altijt open staen
Dat is sijn eel Pinceel die noyt en can vergaen.

CAVAILLER MASSIMO

Schilder van Napels in groote Figuren.

Wie isser die soo by Natura can vernaed'ren
En al haer crachten soo in eenen hoop vergad'ren
Als *Maßimo* die door sijn swangher rijp vernuft
Al menich sterck ghedacht van Schilders maeckt versuft:
Om dat sijn Const soo veel Lief-hebbers staegh aenprickelt
Die in't aenlocksel van *Pictura* sijn ghewickelt,
Besonder als sy maer hun ooghen eens en slaen
Op sijn Figuren, daer veel Gheesten stom voor staen.

DE BRUYN

Schilder van Parijs.

Roeme-ruchtbaer Voesterlingh van d'overschoon *Pictuer*,
Die met u eel Pinceel verr' overtreft Natuer
(Soo t'schijnt) wanneer den mensch u Kunst aenschouwen mach
Door al de wonderheyt die ghy brenght voor den dach:
Besonder in Figuer naer t'leven wel ghestelt,
Want t'gen ons t'leven thoont dat sietmen in u belt:
U Konst gheen Konst en wijckt oft vreest de belghsucht niet
Die teghen u opstaet en wint niet als verdriet.

LUIS

LUIS PRIMO
Ghenoempt JENTIEL
Schilder van Brussel, gheboren Anno 1606.

DIe naer den weerclanck hoort van Famas hel trompetten,
Sal vinden metter daet dat sy het meeste roempt
Op d'eelheyt vande verf, Pinceelen en paletten,
Daer sulcken wonder Const en rijcken schat af coempt:
Die door haer weerdicheyt is t'puyck schier vander eerden
Waer op van over langh soo menich Prins verviel,
Om dat haer groote deught gaet buyten alle weerden,
Als *Primo* ons bethoont, door Const ghenoempt *Ientiel.*
Tot *Roomen* best bekent, daer hy wel dertich jaeren
Ghewoont heeft, en t'Pinceel ghehandelt naer den eys:
Daer sich de wercken van ghenochsaem openbaren
Jn menich edel huys en t'Pauselijck Paleys.
En waerom niet? ter wijl sy vol vernuftheyt steken
En niet ghemeens en sijn, maer over al verbreyt,
Jae moghen wel van bijts beooght sijn en bekeken
Om hunnen levens aert en gheests jentilicheyt.
Soo in het cleyn als groot, besonderlijck Figuren,
Al t'gen' sijn cloeck verstant ons afmaelt in het beldt
Can d'Over-weghers van *Pictuurs* Pinceel berueren
Om dat sy niet en heeft oft t'wort daer in ghemelt.
Oft t'wort daer in ghesien, als U de daet can segghen
En blijcken doet met reën by d'al ghemeyne Faem:
Jn sijn besette verf is niet te wederlegghen,
Sulckx dat de Const sich voeght naer den vercreghen Naem,
Den *Nijdt* moet haeren trots en boosen haet in swelghen
Die uyt een jeversucht des Meesters roem versoyt,
Want sijn *Ientiel* Pinceel haer nievers en laet belghen
Jae daeghelijckx noch meer in haer volmaecktheyt groyt.

Cluchtighe

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

Ast ubi multiplicis sese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

Cluchtighe en Leersame
Aenmerckinghe
Dienende tot een toemaetjen van desen handel.

GHelijck den Natuer niet gerne altijt verplicht en blijft aen een en het selfde onderwerp / maer liever door veranderinghe haer somwijlen eens vermaeckt ende heirvat : soo ist oock ghestelt met de hanteringhe vande Schilder-const/ die ghedurichlijck by den mensch niet en can gheploghen worden / sonder de sinnen ondertusschen te laeten swieren op het voornemen van andere uytwerckinghen der Consten. Het lichaem sou walghen / waert dat het selve altijdt met eenderley spijse moest ghevoedt worden / soo en can den mensch (die in eenich ampt van Const ervaren is) niet altijt inde ghedachten becommert zijn / sonder sijn sinnen ondertussen eens te verweeren en te laeten vallen op eenich ander voorstel / tot tijdt verdrijf ende vermaeck vanden gheest.

Die sijnen stillen gheest stets met een dinghen voedt,
Bevoordert sijn bedrijf niet als met swaeren moedt,
Ten sy hy t'hert ghewent te buyghen naer den tijdt:
Dat 's somwijl wroet in't werck, en somtijts mal met vlijdt.
Met somtijts hier en daer eens wandelen te gaen
En naer den eysch een clucht oft quackjen uyt te slaen.

Selden vrolijck is ghesont,
Altijdt vrolijck t'lichaem wondt.

Corte mallicheydt is fraey,
En te veel is dickwils schaey.

Asscavoir

Les plus courtes foillies, sont tousiours les meilleurs.

En ghelijck jemandt (die sich oeffent in eenighe studie / sonder sijnen gheest somtijts eens te vermaecken) lichtelijck de sinnen sou krencken / soo cannen bevinden dat de ghene die daeghelijckx sijn selven beneerstight inde vry Schilder-const / en tracht de eyghentheyt van het leven over al door het Pinceel te ontdecken / oock van noode heeft de veranderinghe: dat is het vermaeck ende tijdt verdrijf / die de ghedachten matighen / de begeerten temmen / ende den gheest tot alle dinghen bequaem maecken connen.

Die somtijts sijn vermaeck, en tijdt verdrijffs ghenuchten
Vindt inde spreucken van ghenoeghelijcke kluchten,
Versoet den arrebeydt en sterckt verstant en sin:
T'vermaeck de hersens laeft, en dringhter voedtsel in.

Non semper Arcum tendit Apollo.

Aenghesien dan dat de vermaeckelijckheyt somtijts nutticheyt en profijt baert voor den mensch / soo en hebbe ick gheen moyt oft arbeyt ontsien om by een te vergaderen de inwendighe overlegghinghen der werckende ghedachten ende uytwendighe spreucken / hanteringhen / en manieren / die veele subtyle gheesten der Const-Oeffenaers hebben uytghewerckt: waer in te speuren is eenen volmaeckten aert van wetenschap / voor de ghene die Weet-lievich ende Constgierich sijn / d'welck niet te verwonderen en is / overmidts de grootste verstanden en diepsinnichste gheesten meer wetens weerdighe dinghen ten voorschijn brenghen als andere ongheoeffende en niet wetende menschen. Ende ter wijlen dat den gheest soo wel te speuren is in boetserijen en aerdighe kluchten te bedrijven / als in konstighe gheleertheyt oft wetenschap achter te laten / waer in te sien is eenen spieghel van vernuftheyt / en datmen soo wel (met des menschen ghebreken naer te boetsen) de deught can leeren als andersins / want eenen mensch siende sijn eyghen fouten in sulckdanighe manier aen een ander misstaen / sal de selve eer laeten / als sonder spieghel van een ander dierghelijcke ghebreken te beteren / dat oock beter is een ander t'zy cluchtis ghewijs oft met straffen woort te berispen als (t'selve niet doende) den Even-naesten daer in te voeden. *Negligere cum possis perturbare perversos nihil aliud est quam fovere. Cassiod. in Psalmis* 38. Soo wil ick dan eens voor ooghen stellen de vreemde hanteringhen die sommighe Schilders tot hen vermaeck (in't berispen van de ghebreken huns naesten) verscheyde reysen hebben uytghewerckt / niet alleenlijck dienende om jemandt tot lagghen te verwecken / maer daer door de feylen (daer den mensch mede besmet is) te beteren. Dus dient voor het eerst hier voorghestelt (tot bewijs dat selden mensch sonder op ghebiasen hoovaerdy ende ydel glorie oft sulckdanich ghebreck) op dese wereldt te vinden is / besonder by die inde wellusten des wereltsche saecken verdroncken sijn / een aerdich deuntjen dat sekeren Schilder spelden / niet met woorden maer met de Pinceelen aen eenen hoovaerdighen Jonghman / alswanneer hy van den Schilder versochte gheschildert te hebben een stuck afbeldende de Justitie, want aenghesien (seyde hy) dat sijn Vader gheweest was het Hooft der Justitie, soo wilde hy de Justitie, op eenen grooten doeck uytghedruckt hebben naer sijn beste goetduncken en t'selve ghedaen sijnde / hem daer by in Figuer te stellen / tot bewijs dat hy ten respeckt van sijnen Vader oock vande Justitie eenen besonderen vriendt ende Liefhebber was. Den Schilder t'selve aennemende te doen maeckte op den voorseyden doeck (naer het vertreck vanden selven Jonghman) een dobbel galghe / sich inbeldende / ende twee oft dry dagen daer naer aenden Jonghman segghende dat hy de Justitie op gheen beter en kennelijcker manier en hadde connen afbelden als met dese

dobbel galghe / en den selven Jonghman seer toornich wordende / vraeghden den Schilder op wat plaets hy nu ghelieftde gheschildert te syn: waer door hy noch veel grammer en vinnigher in thooren uytbarstende / bevondt syn hooverdy ghestraft te wesen. Alsoo daer gheen ander plaets en was op den doeck als gheschildert te moeten staen onder de galghe.

De slaghen maecken wijs, en wat den mensch verseert
Met schade oft met schandt, hem goede lessen leert.

Quæ nocent sæpe docent, post mala prudentior.

Wanneer den Esel valt, en sich heeft wee ghedaen
Die sal de tweede reys wat beter leeren gaen.

Te docuit lapsus magis vt vestigia firmes.
sic mala non raro causa fuere boni.

Wie hoogher climpt als t'hem betaemt,
Die valt wat leegher als hy raemt.

Een statighe Mevrouw binnen Parijs siende eenen Schilder besich / om te volmaecken een naeckte Venus die hy voor den Coninck van Vranckerijck in't werck hadde / en op alle de litmaeten en ghedaente vande Figuer rijpelijck ghelet hebbende begost daer over naer haer dunckens een oordeel te strijcken / segghende dat het stuck hadde een volcomen schoonheyt / doch dat sy daer in sach een cleyne fout die lichtelijck te verbeteren was / te weten dat den appel van d'een oogh volghens de ander wat te cleyn was / waer op den Meester met een vriendelijck wesen antwoorde en seyde aldus: Mevrouw sal ghelieven te weten waert saecken dat aen Eva de eerste vrouw des werelts den appel soo groot niet en had ghewesst: wy en waren in dese slaverny niet ghelijck wy teghenwoordich sijn: waer op wel past dese spreuck: *Nihil tam inimicum consilijs quam celeritas.*

Niet worter soo veracht en inden Raedt weerleyt
Als t'gene dat gheschiet met rappe haesticheyt.

Ex vitio alterius Sapiens emendat suum.

Den Wijsen seyt aldus: U selven wel bedenckt
En betert in U eerst, het gen' een ander krenckt.

Welcken Sin niet qualijck en ontlijckt dit ontleent Spaens Spreeck-woordt:
Ante que Cases Mira lo que hazes: Oft, eer ghy begint eerst wel versint,
Eer ghy jet-leght eerst overleght. *Noveris quod amare velis.*

Die

Die op een anders feyl met scherpe ooghen let
Js met de selve feyl al menichmael besmet.

Ne carpas alia vel ede tua. Id est: eyce primo trabem ex oculo tuo.

Die de ghebreken van een ander gaede slaet
Moet eerst sijn selven wel besien wat hem mistaet.

Soo oock den aert der Konsten kent
Eer ghy haer schoone deughden schent;

Straft te voren u eyghen selven eer ghy een ander oordeelt (Sirach. 18. 20.)
Waer op Cats wel spreckt:

Woegh jemandt maer sijn eyghen schult,
Hy sach noyt op sijn buermans bult.

Op eenen anderen tijdt soo hoorden eenen Italiaenschen Schilder (sijnde inde Herberghe) sijn Mede-ghesellen grootelijckx claeghen over den Vasten / den Eenen seyde dat hy den visch niet wel en cost verdraeghen / om dat hy van naturen phlematicq was / den Anderen dat den Paus den selven moest vercorten om dat hy te langh duerde om vleesch te derven. En soo een jeghelijck het sijn seyde om dat sy s'avonts naer ouder ghewoonte met den op-ghecropten buyck niet en mochten te bedde gaen: gaf den voorseyden Italiaenschen Schilder hun een aerdighe remedie segghende: dat sy moesten sien gelt op wissel-brieven te crijghen met ghelofte van de selve te Paesschen te voldoen als wanneer hun den Vasten soo cort sou vallen om te moeten hun ghelofte quyten / dat sy liever hadden dat den Vasten al langher waer om niet te betaelen / waer over dese ghe[illegible]he spreucke haeren oorsprunck heeft aldus: *Chi vuol la Quaresima corta, fa [illegible] di pagar a Pasqua*, dat is:

Wie eenen Vasten soeckt die cort van daghen is
En moet van jemandt maer gelt op een wissel haelen:
Den vasten sal hem noch te cort sijn, t'is ghewis,
Als hy sijn schult belooft te Paesschen te betalen.

Als sekeren Schilder besich was om een oude joffvrou te conterfeyten (die haer liet voorstaen datse jonck en schoon was / en soeckende den Schilder te beweghen om van hem in haer afbeldinghe gheflateert te sijn) seyde dat sy over thien jaeren van eenen anderen Schilder noch eens uytghetrocken was / maer dat den selven als doen haer soo gunstich had gheweest van haer af te belden inde ghedaente van Juno die de opperste Goddin des Hemels is. Waer op den Schilder als doen antwoorde dat hy haer noch gunstigher wilde wesen en ghelooofde haer te schilderen / en te doen ghelijcken aende Figuere van Jupiter

die

die den eersten Godt is vanden Hemel. Komende in een vrouwen ghedaente by Pomona, is te bemercken dat Jupiter by Pomona quam inde ghedaente van een oude Coppelersse naer t'schryven van Ovidius. *Sic ars deluditur arte.*

Die met laetdunckentheyt ten hooghsten sijn beseten
Bevintmen inder daet dat die het minste weten.

SENECA: *Nullum ingenium magnum sine mixtura dementiæ.*

Al maecken d'eerten groot gheraes
Die sijn besloten in een blaes
Soo vintmen niet als enckel windt
Als jemandt maer de blaes ontbindt.
Een ydel vat bompt aldermeest,
Aen t'roemen kentm' een dommen gheest
Die sich hooveerdicht achtmen geck
Want ydel waen is groot ghebreck,
Hoe ouder wiel, hoe meer het tiert
Hoe slimmer wijf, hoe meer gheciert.

Spes est melior de stulto quam de sapiente in oculis suis.

Een schoon maer hooverdighe Joffvrouw wordende gheconterfeyt van eenen Schilder (waer op hy verliefde/ doch te vergheefs/ midts dat sy sijn versoeck ontseyde en haer tot wederliefde niet en wilde booghen) soo versocht sy vanden selven Schilder dat hy achter haer Conterfeytsel yet soude willen schilderen dat haer talent ofte volmaeckte Natuer uytbelde/ ghelijck de Tronie bewees haer schoonheyt: den Schilder (die seer gheestich ende rijp van verstant was) om hem te wreken van sijn afgheslaghen jonst ende liefde schilderde haer tusschen twee Berghen te weten Etna ende den anderen Caucasus, waer van den eenen ghedurich brandt ende den anderen altijt bevrosen is: segghende dat het een was den Natuer oft Talent van haer ooghen en het ander van haer herte.

Schoon dat de ooghen sijn de Leydtsmans vande min
Soo dringhter somtijts uyt het hert verkeerden sin.
Den lust begint in d'oogh, maer wort in't hert ghevoedt
Soo een van beyden mist, is liefde selden goet.

Ex aspectu nascitur amor, oculi in amore duces.

Aimer sans amour est amer.

Die

Die sonder weder-liefde mindt
De Min niet als vol gal en vindt.

Cupidos pijlen sijn elck van besonder kracht
Waermed' hy menich mensch brenght onder sijne macht.
Den eenen is ghemenght met lust en vrolijck mal
Den anderen met vrees, met druck en ongheval,
Den eenen brenght den mensch de min met blijschap aen,
Den anderen doet weer de liefde strackx vergaen,
Den eenen is vol vreught, den anderen vol wee,
En scheyden menichmael des Minnaerts hop' in twee.

Nihil magis amorem incendit quam carendi metus.

De vrees van diemen mint, altijt te moeten derven
Verweckt de meeste liefd' en t'hert by naer doet sterven,
Den aengheboden dienst is onweert en misacht:
Sulckx dat de liefde is van vremden aert en cracht.

LA HIERE

Schilder van Parys, in Figuren en Landtschap,

Hier blindt-doeckt d'eel *Pictuer* (al die haer Const bestrijen)
Met schaem-root, en s'ontdeckt hun botheyt altemael,
Midts sonder kennis niemandt haeren mach schildrijen
Oft t'oordeel datmen gheeft, is vol van leughentael.
Want alsmen siet het werck van de *La Hiers* Pinceelen
Soo rijck van Const als gheest, om haere seldsaemheyt,
Soo schijnt dat haere kracht een jeders lust sal steelen
Die gheenen loon verwacht als de ontsterff'lijckheyt.

PEETER

PEETER TYSENS

Schilder van Antwerpen.

MAeckt *Tijsens* man noch mensch, waerom doet hy't soo blijcken?
Men seyt: thoont dat ghy sijt oft sijt ghelijck ghy thoont;
Neen, blijcken sonder daet is dat de Schilders croont.
Dat best Natuer ghelijckt, dat moet schildry ontlijcken,
Schijn sonder sijn (beken ick) heetmen leughen, maer
Als het Pinceel soo lieght, dat seyt het meeste waer.

M. B. Wie ghelijck Gelt.

Antwoort vanden Autheur, op den selven trant.

Gaet *Tijsens* inde Son, hy doet sijn schaduw' blijcken,
Een schaduw' die de cracht van't menschen leven thoont
En sijnen naem door Const met lof en eer becroont,
Die t'leven naest bestaet en schijnt Natuer t'ontlijcken
Om dat een ydel schijn is sonder lichaem, maer
De vruchten van Pinceel sijn schijn, en segghen waer.

Als jemants gheest vervalt op't schild'ren van pourtret
Hoort over sijne Const verscheyden oordeel gheven,
Hoe aenghenaem en fraey, hoe suyver, cloeck en net
Dat sy haer wesen draeght en thoont ghelijck het leven,
Soo weetmen noch al iet te segghen op het belt
By die het minst verstaen van haer verholentheden,
Want schoon het op sijn maet en reghel is ghestelt
Noch wort al even wel haer edelheyt bestreden.
Het gen' *Pictuer* weerstaet van *Tijsens* door de cracht
Des levens schoont die schuylt in sijne verf-Pinceelen,
Waer van het bloedich vlees (soo t'schijnt) wort voorts gebracht
Soo gheestich weten sy des levens aert te teelen.

Wat

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica ſuit:

Aſt ubi multiplicis ſeſe dedit Artis alumnam,
Celſa Triumphatrix ſe ſuper aſtra tulit.

Wat dienter meer ghesеyt, t'is *Tysens* die bethoont
Dat niemant eenich eer aen sijn Pinceel can weyg'ren
Jn wiens Const niet als besielde verf en woont
Die haer weet boven cracht van't leven schier te steyg'ren,
Sulckx dat hy daeghelijckx d'onsterflijckheyt naer streeft
Om in het levens boeck van Fama eens te comen,
Want t'gen' sijn eel Pinceel maer eens ghetoetst en heeft
Schijnt t'leven oft natuer te hebben aenghenomen.

LANFRANCK

Schilder van Parma.

ALs jemandt in sijn tijt can lof en eer vercrijghen
Daer af en sal de Faem oock naer de doodt niet swijghen,
Besonder vande Const die jemandt achterlaet
Die alle wetenschap des ampts te boven gaet.
Soo als daer wordt ghesien in d'edele schildrijen
Gheschildert van *Lanfranck*, vol schoon Poeterijen,
En fraey Historien, seer cloeck en wel ghestelt:
T'gen' menich pen beschrijft thoont hier *Picturas* belt.

Aen-

Aenmerckinghe.

Cupiditas unius oritur ex fine alterius: dit voortreffelijck spreeck-woordt als te weten: d'een begheerlijckheyt spruyt uyt het eynde van het ander, heeft mijn ghedachten (in't overlegghen en doorsoecken den grondt van Pictura) ghedurich soo becommert / dat het my onmoghelijck is gheweest met korte woorden oft redenen haeren glans uyt te drucken / aenghesien ick ondervonden heb dat ick als in eenen oneyndelijcken dool-hof gheraeckt was / ende dat het eynde van d'een begheerte ghedurich is gheweest het begin van eenen nieuwen lust ende wensch / dat is: soo menichmael ick meyn de uyterste volmaecktheyt / edelheyt / weerdicheyt / oudtheyt, en verscheyden aert van Pictura naer mijn best ghevoelen verbreyt te hebben soo ist dat de overvloedighe verstanden van nieuwe Leerlinghen en Constgierighe Oeffenaers door verscheyde vindinghen my soo aenlocken / dat het den Leser niet en sal doen verwonderen over de langhe omweghen die ick in mijn beschrijf aenwijs / hoe wel dat ick my niet bastant en kenne om alles te ontdecken t'ghene de van Schilder-const inden boesem verborghen draeght. Ick heb hier voor in het eerste en dit teghenwoordich tweede voorwerpsel eenichsins aenghewesen den ouderdom ende edelheyt van Pictura, wijders oock hoe menighe Princen en Coninghen / jae heylighe Mannen de selve ghehanteert ende gheoeffent hebben / en voorts hoe hooch de Schilder-const in ouden tydt gheacht is gheweest. Maer om oock eens voor ooghen te stellen wat profijt datter uyt de schilderye tot behoudenis vande siel can ghetrocken worden / soo dient hier een ghedenckweerdich voorval ontdeckt / gheschiet aen een Florentinsche Dochter / die de wellusten des werelts en besonder de hooveerdy soo inghesoghen hadde / dat sy heel daghen overbrocht om haer voor den spieghel te palleren ende op te cieren / dit eenen sekeren devoten Priester ghemerckt hebbende heeft haer maer eens vertoont het Beldt van onsen Salichmaecker in de Figure van *Ecce Homo*, 't welck voortreffelijck ende seer beweeghelijck gheschildert was / sulckx dat sy van stonden aen daer door soo is bevrucht gheworden / dat sy als een tweede Magdalena haer selven heeft ghewassen in overvloedighe traenen van leedtwesen / en die te voren was een Slavin vanden Duyvel / door de sonde / is gheworden eenen spieghel vande deught ende een uytvercoren kindt van Godt / door het aenschouwen van een schildery. Soo en ist niet te verwonderen dat de Schilder-const vanden mensch bemint wordt / aenghemerckt sy sulcken en dierghelijcke bekeeringhen inden mensch heeft voorts ghebracht. Godt selver den Oppersten Salichmaecker heeft dese nutte Const ten hooghsten bemindt / en is hem aenghenaem gheweest / ghelijck ick hier voor breeder hebbe bewesen. En heeft hy aen Ezechiel in sijn vierde Capittel niet belast / om sijn volck tot bekeeringh te roepen ende van het ongheluck dat boven haer hooft hanght te waerschouwen / dat hy op een Tichel-steen soude bewerpen de Stadt Jerusalem om alsoo een beleghheringhe teghen haer te maecken en teghen haer stercktie te bouwen / op dat door soo danighe schrickelijcke afteeckeninghe de kinderen van Israel bevreest synde / haer tot Godt souden bekeeren / uyt welcke voorschreven gheschiedenissen te speuren is dat de schilderyen niet alleen en dienen

om Palleysen en Puysen mede te verfraeyen / maer oock om deughden mede te saeyen. Dese Const heeft sulcken kracht dat sy niet alleen nieusgirighe ende Const-lievende Gheesten en verlockt maer wel de grootste Sondaers / en Barbarisch herten / jae onnatuerelijcke en hertnockighe Tyrannen kan beweghen / lichtveerdighe tonghen toomen / eyghen Opinie-volghers beschamen en bloetdorstighe oft wraeckgierighe menschen versoenen. Tot het eerste proefstuck / soo wil ick verhalen hoe dat int jaer 1527. seker Schilder by naem Francisco Mazzoly. binnen de Stadt Roomen seer gheruststelijck op den hoeck van een straet sat en schilderde / en sijn invallende ghedachten sonder verbaestheyt uytwerckte ter wijlen dat de Soldaten besich waren met de selve stadt te plunderen / te strooopen/ te moorden ende te branden / jae in sulcken furie waren uytghelaten dat qualijck een innocent Kindt vry was van hun tirannie te sterven / en comende als rasende Tyghers ontrent desen Schilder / en siende de wonder uytwerckinghe van sijn Const / hebben den selven het leven gheschoncken en van de doodt bevrijdt. Daer sachmen de Leeuwen herten veranderen in Schapen sachtmoedicheyt alleen door kracht van onse Pictura. Seker Schilder op de van Barbarische Roovers overweldight ende tot buyt van dese tyrannen ghevallen zijnde / is voor een slaeff mede ghenomen / en in alle onghemack / pijn en miserie vele Maenden ghesopt en uytghehonghert gheseten hebbende heeft eens den Provoost (die hem met meer andere slaven in bewaerenis hiel) met een swerte kole op den muer ghecontrefeyt en soo natuerelijck doen verghelijcken / dat den Barbaer niet anders en meynde oft het was toovery oft onmenschelijck doen / uyt dien datmen aldaer in die Landen van gheen Schilder-const en wist oft en sach: en 't selve aen de Meesters aenghedient sijnde / die 't selve oock ghesien hebbende/ noch meer verwondert waeren / en niet sonder reden / *Cum ignorantia sit admirationis Mater*, Aenghesien de onwetentheyt de Mudder is van alle verwonderinghe. Soo ist ghebeurt dat hy door de selve Const sijn vryheyt heeft ghecreghen naer dat hy vele Barbaren had uyt ghecontrefeyt / die meynden dat hy meer eenen Godt als eenen mensch om sijn Conste was. Als den Coninck Demetrius de Stadt Rhodos beleghert hadde / om dat de Rhodianen met sijn vyanden in verbonde waren en om meer andere verraders stucken die sy hem bewesen hadden / had voor hem ghenomen de selve stadt te sweert en te vier te doen vernielen / maer alsoo den vyandt van hem versocht (eer hy synen thoren op hem sou laeten uyt breken) dat den Coninck voor den ondergangh van Rhodes sou willen eerst uyt de stadt laten voeren en bewaeren een schoon schilderye die Protogenes gheschildert en noch niet volmaeckt en hadde / welcke schilderye Demetrius ghesien hebbende/ wert tot de Const soo seer ontsteken / ende tot sulcken bermherticheyt beweeght dat hy de Stadt heeft verlaten ende sijn vyanden vrydom ghegheven. Een mottich en ondelicaten man sijnde ghetrouwt met een mismaeckte en leelijcke Vrou-persoon als sijnde naer het kommeken oft scheel naer het pottehen / verwekten samen seer gheestighe en wel beschreven sue uytnemende schoon kinderen/ sulcx dat al de werelt verwondert was en qualijck en wilden ghelooven dat den man vader van soo aenghename en soet wesentlijcke kinderen kost wesen/ met opinie ende vast ghevoelen dat de vrouw den man moest hoorens setten en haer ved laeten scheiden van een ander / maer bevindende in hun huys een seer

aenghe-

aenghenaeme Figuer afbeldende een kindeken dat seer konstigh en lieffelijck ghesneden was / daer de vrou daeghelijckx haer ooghen moest op slaen werdt ghelooft (tot toesluytinghe van veel clappende monden en tonghen) dat het wesen van hun schoon kinderen uyt het ghesicht van t'selve Beldt als een merckelijck teecken / haren aert ghenomen hadde. Van welcke gheschiedenis den Edelen Heer Cats in sijn wercken van het houwelijck / op rijm oock mentie maeckt. En voorwaer t'selve en is niet te verwonderen aenghesien al menichmael ghesien wordt dat swanghere vrouwen (hun ooghen maer eens met verschrickinge op misschapen / monstreuse / oft ghestropieerde onvolmaeckte menschen slaende) dierghelijcke vruchten sullen voorts brenghen. Met welcke voorverhaelde gheschiedenissen is bewesen / dat de Schilder-const van vremden aert en ghestelteniss is / soo wel dienende om deught mede te leeren / als lichtveerdicheydt door te verwecken: waermede ick eens wil veranderen van begeerte / om te beschrijven den lof en weerdt verdiende eer van onsen vernuftighen en verstandighen David Teniers die door sijn Const ende welsprekentheyt niet alleen van die de Const verstaen oft selfs hanteren / om sijnen grooten gheest en wordt verheven maer door de ghemeyne Faem soo vermaert ghemaeckt / dat haer gulden trompet is ghehoort by verscheyde Hertoghen en Princen / die hem hebben ghecosen om te sijn den Schilder van het Hof en boven dien ghegunt te wesen den Kamerdiender van haere Doorluchtighste Hoocheden den Arts-Hertogh Leopoldus, ende Don Juan d'Austria &c. waerom ick niet en heb connen voorby gaen met de volghende Poesie sijnen Naem naer ghelegentheyt en verdienste van sijn verstant breeder te ontdecken.

BORDON

Schilder van Parys.

HEt vonnis vande Const moet daed'lijck t'werck uyt spreken
En t'werck behoort de daedt van t'gen' men prijsen kan
De daedt schuylt inde proef, de proef can't vonnis breken
Wanneer de waerheyt is ghetuyghenis daer van.
Hier gheeft de waerheyt van de Const oprecht ghetuyghen
Die d'eel Pinseel afmaelt van onsen gheest *Bordon*
Die al de gheesten schier van heel *Parys* doet buyghen
Daer hy de eer af is en't Vaar'landts Glori-son.

DAVID TENIERS

Schilder van Antwerpen, gheboren Anno 1610.

IN't-Landt *Beotien* (vol Berghen ende Bronnen,
Daer t'Monster *Python* van *Apollo* werdt verwonnen)
De klaere Water-beeck *Castalia* stets vloeyt
Dicht aen *Parnassi* voet, daer *Pegasus* op groeyt.
Een Beeck, soo wie daer uyt eens drinckt can nimmer sterven
Maer eenen hooghen Naem ontstervelijck beerven:
Als jemandt t'soete nat heeft van des' bron ghesmaeckt
Al waer hy doodt, sy hem nochtans weer levend' maeckt.
Een edel Bron waer by de *Musen* alle neghen,
Op't *Heliconse* top haer vrije Consten pleghen,
Als *Clio* die ons leert de mannelijcke deught
Melpom'ne t'treur-ghedicht, *Erato* d'aertse vreught,
En de *Pierische Vrania* t'ghewemel
Van allen het ghesternt, en omloop vanden Hemel,
Polijmni en *Euterp'* de herp en luyts gheclanck
Calliope de reën, en *Thalia* den sanck.
Daer elck een fijne keel laet neghen-stemmich beven
En aen die Konst bemint, haer Konst ten besten gheven,
Besonder aen *Teniers*, die hunne woonplaets kent
En als *Apollo* van des' susterlijcke bendt
Gheeert wordt, en bemindt door cracht van sijn Pinceelen,
Die al Naturas schoont afhandighen en steelen,
Die Landtschap en Figuer seer gheestich wel ghestelt
Verthoonen even net in elck besonder beldt
Wijens gheest heeft dickwils uyt *Castali* Beeck ghedroncken
Waer uyt de Faem hem heeft d'onsterf'lijckheyt gheschoncken
En sijn Pinceelen in haer *Nectars* vloedt ghedopt
Die hebben d'eeuwicheyt oock van sijn eer ontstopt.

Om

DAVID TENIERS

Un tres excellent Peintre en petites figures et paysages, il a faict des remarquables pieces tant pour le Roy d'Espagne que pour autres Roys; de mesme pour l'Archi-duc Leopolde Guillaume, l'Evesque de Gand, et le Prince d'Orange Guillame et plusieurs autres Princes, Seigneurs, et Amateurs de l'art ont beaucoup de ses oeuvres. il est ne d'Anvers l'an. 1610. ayant eu son pere pour maistre.

Dav. Teniers pinxit — Pet. de Iode sculpsit — Io. Meyssens excudit

Om datmen in hun Kunst en loffelijcke wercken
Sou eenen hooghen naem van eeuwicheyt bemercken,
Soo als *Teniers* bewijst met een oprecht verstandt
Jn al de stucken die ghemaeckt sijn van sijn handt,
Jst Boersche keucken goet, oft ander aperijen
Fruyt, Beesten, oft ghespoock van helsche rasernijen
Batali oft ghevecht, besonder in het cleyn
Het werckt al even eel, en't staet al even reyn.
Natuer en brenght niet voort dat aenghenaem mach wesen
Oft t'compt als t'leven uyt *Teniers* Pinceel gheresen,
Sulckx datmen spreken sal van sijn ervarentheyt
Soo langh op *Helicon* den *Henxt* sijn vleughels spreyt.
Sijn herdt-stelende Konst can jeders lust becoren
Om dat het leven schijnt in sijne Konst heirboren,
Want den volmaeckten gheest van d'edele *Pictuer*
Vloeyt als *Castali* Beeck in wesen en Natuer.
Die nimmer uyt en drooght, en noot en can verdwijnen
Soo lanck den gheest in Konst sal op des' aert verschijnen:
En die haer achterhaelt en vatse met den haer
Sal leven, schoon hy van de doodt doorschoten waer,
Sal leven naer sijn doodt op doeck, plaet, en panneelen,
Sal leven door de kracht alleen van sijn Pinceelen.
De Kunst is menichmael de oorsaeck vanden lof
Die jemandt crijghen can in eenich Coninckx Hof.
Die dickwils t'Ridderschap en hoochsten throon van eeren
Besitten sal, om soo haer krachten te vermeeren
De krachten van *Pictuer* die hebben soo veel in
Dat sy Besitters sijn van menich Koninckx sin
Om soo in d'eeuwicheyt van Faem altijt te leven
T'gen' wetenschap en Kunst meest aende menschen gheven
Soo als aen *David* blijckt, die om sijn cloeck verstant
Gheruchtbaer wordt ghemaeckt door t'heele *Nederlant*.

T'Pinceel

T'Pinceel weet sijnen gheest, sijn deught, en fraey manieren
Door de eerbiedicheyt seer loslijck te bestieren
Die Camerdiender is van *Leopold* ghemaeckt
En by *Don Ian* daer naer tot t'selve ampt gheraeckt.
Met dien doorluchten staet is hy door s'Hertoghs jonsten
Seer mildelijck begaeft om sijne deught en Konsten,
Ist dat de Const eens mans soo grooten eer behaelt
Soo dient dan op *Pictuer* met open hert ghepraelt.
T'vernuft, Const ende deught, die quamen dan berennen
De baene vande Eer, om soo T*eniers* te kennen,
Die door welsprekentheyt des Haters tongh verslijt
En met sijn Const weerstaet den Anghel vande *Nijdt.*
Sijn groote weerdicheyt sal Faem al lanck ghedencken
Daer Princen self aen hem den naem en lof af schencken,
Sulckx dat ick naer den eysch my niet bequaem en ken
Om sijnen lof ghenoch te schrijven met de pen,
Hoe wel dat ick het mergh van alle mijn ghedachten
Ghestort heb op papier om sijne Const te achten,
Om sijn beroemde deught te brenghen aenden dach
Die soo veel in het Hof by Hertoghen vermach.
Het waer een dom verstandt, een aensicht sonder ooghen
Een lichaem sonder gheest die d'eer niet cost ghedooghen
Die nu *Teniers* besit die is *Picturas* vrindt
Die door sijn wonder deught vry meerder eer verdient.
Die leven sal soo lanck men vande Const sal spreken
Die Belghsucht noyt en can door haet in stucken breken,
Oft gheenen ouderdom van tijt verslijten can
Om dat de hofsche eer te lief heeft haeren man.
Al wat den Hemel weet van boven af te paelen
Oft t'gen' de Sonne mach beschijnen met haer straelen
Het moet al eens vergaen, t'is waer oock d'eel schildry,
Maer Fama hout den gheest van't sterven altijt vry

Den cloecken gheest alleen in Consten wel ervaren
Js Meester vanden tijdt, en leeft ontelbaer jaeren
Die nimmermeer en wijckt, oft door den tijdt en sterft
Den gheest, daer 't al af compt, de eeuwicheyt beerft.

Hier uyt blijckt hoe lief-talich / en vriendelijck de vry Pictura spelt inde ooghen van Coninghen en Princen / die niet alleen de constighe Meesters oft Pinceel Hanteerders en vercieren met groote eer en onsterffelijcken lof / maer selver met een ghemeynsaeme liefde en toegheneghen vrintschap omhelsen / den gherucht-baren Constenaer Tiziaen werdt in sijn leven ghegunt de hooghe ende edele eer van te wesen Cavailler del Habito door sijn vermaerde wetenschap van schilderen. Desen David Teniers en is niet alleen Camerdiender van haer voorschreven doorluchtighste Hoocheden ghemaeckt / maer is in sulcken aensien by den Coninck van Spanien door sijn vermaerde Const / dat sijne Majesteyt particulierelijck heeft doen maecken in sijn Hof een gaeldry waer in hy tot contentement van sijn ghesicht gheen ander Const en bewaert als alleen de schildry van David Teniers, sijne Const is aende Coningin van Sweden soo behaeghelijck ghevallen dat sy hem heeft begift met een goude keten ende een goude madalie daer haer Conterfeytsel in staet ghegoten / van ghelijck is hem vereert een goude keten ende madalie van sijne Hoocheyt den Aerts-Hertoch Leopoldus, aenden welcken hy heeft toegheeyghent dien wijt vermaerden boeck / inhoudende over de dry hondert printen / representerende alle de seldsaeme italiaensche stucken die sijn voornoemde Hoocheyt is hebbende in sijn Cabinetten / welcke stucken den voorschreven David Teniers tot een toe / seer vlijtich ghecopieert heeft ende daer nae de selve tot grooten cost doen snijden ende in't licht ghebrocht / ick laet staen alle andere anticque ende modernige soo Hoochduytse Nederlantsche als Fransche Stucken daer sijne voorsz. Hoocheyt van versien is. Siet wat een toegheneghentheyt tot de Const in Hertoghen / en Princen is te vinden / die gheenen cost en sparen om soo danighe wercken van Constenaers op te coopen ende soo wonderbaer te verheffen / den Graeff Fon Soldani heeft desen David Teniers expressellijck ghesonden naer Enghelant om voor hem alle de italiaensche stucken op te coopen die hy sou connen vinden / den welcken hem oock vereert heeft een goude keten / jae sulcken liefde can dese aenlockende Const inde herten van Coninghen en Princen verwecken / dat sijne Hoocheyt Don Juan d'Austria, die in dese Const oock wonder wel ervaren is / hem niet en heeft ontsien selver uyt te trecken den Sone van onsen Constvarenden David Teniers, sulcken vrintschap ende liefde was hy draghende tot de Const-oeffenaers / jae dat meer is heeft al menichmael versocht om van Teniers inde selve Const gheinstrueert te worden / sulcke en diergheliјcke voorvallen van eer en vrintschap sou connen by brenghen waert dat den Leser niet te lastich en waer om t'selve te overloopen / eynde-lijck machmen van desen weert befaemden Phidias wel segghen dese veersen / de welcke hem toe ghedediceert sijn op het beldt van sijn Conterfeytsel ghe-schildert vanden wijt vermaerden Peeter Tijsens daer hier voor is mentie van ghemaeckt:

Herous

Herous faciles aditus in limina regum
Sanguis habet, faciles fecit oliva tibi,
Artificesque oleo, ducti, fecere Colores
Nec tamen in dubio, stat tua fama loco
Sors metuenda alijs, olea pax gaudet amica
Pax oleo semper gaudeat illa tuo.

IOANNES FYT

Beest-Schilder gheboren tot Antwerpen.

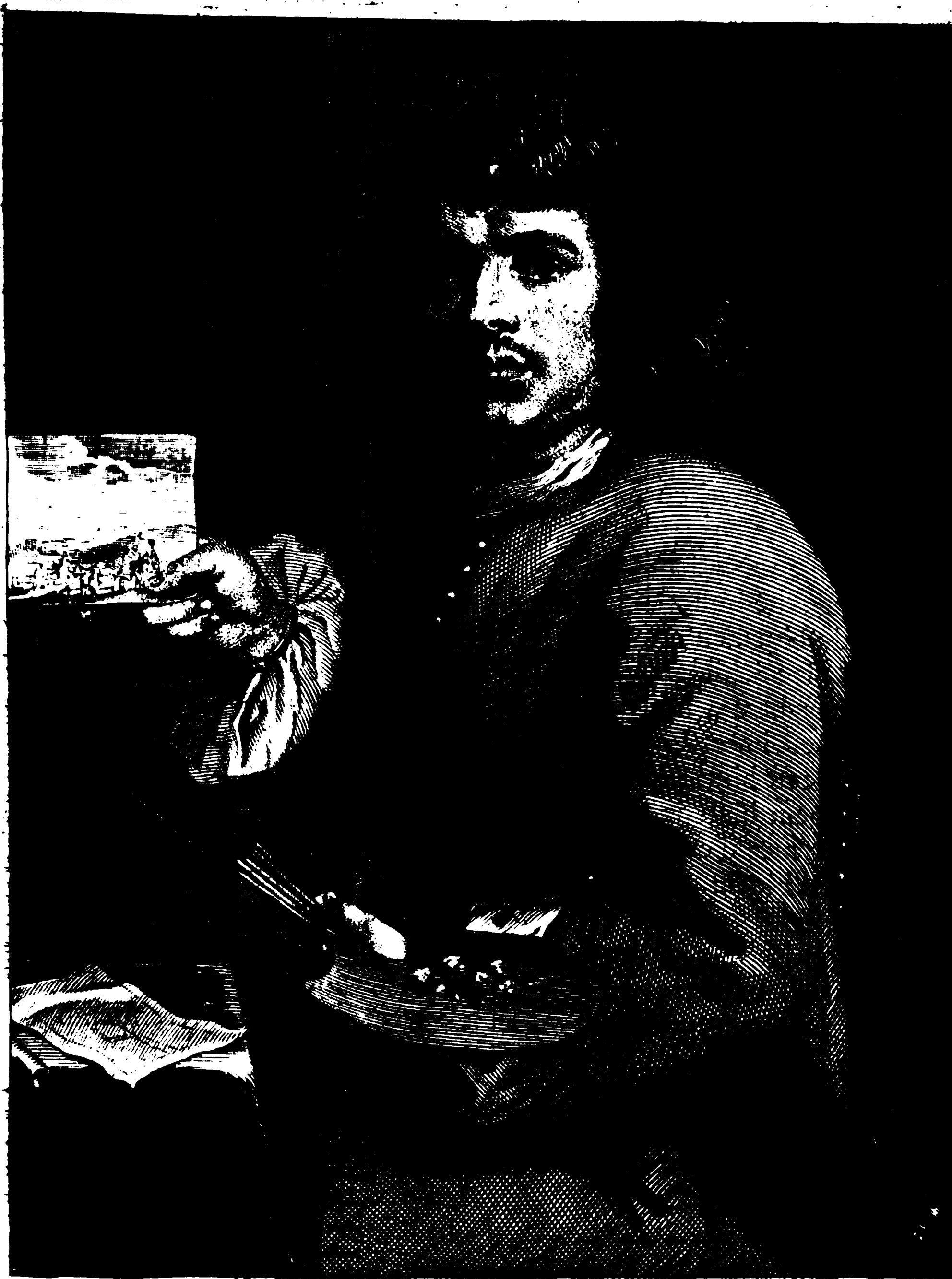
Hier en sietmen niet verschijnen
Als den haes, hondt en conijnen
Als den luypaert, leeuw, en stier
Als den eghel, das en gier,
Als de bracken, snelle winden
Als de herten, reën en hinden
Als de pauw en schoon phesant
Die daer swieren t'alle cant
Niet en vlieghter door de wolcken
Noch en duyckter in d'aerts kolcken
Oft het compt hier al by een
Soo ghelijck't voor Noe verscheen:
T'schijnt men gaet de Arck weer bouwẽ
Om t'ghediert daer in te stouwen,
T'schijnt men vreest weer tegenspoet
Van des waters overvloet.
Soo naer t'leven staen de dieren
En hier op panneelen swieren:
Die van Fyt ghescbildert sijn
Jeder thoont een levens schijn.
Niet meer connen ons de stucken
Van Bassan Natuer uyt drucken
Die soo op het leven treckt
Als t'Pinceel van Fyt ontdeckt
Die can spelen met t'Pinseele
Als een Orpheus op sijn veele
Voor het spraeckeloos ghediert
Dat door Const op doecken swiert,
Dat ons Fyt door sijne trecken
Weet als t'leven soo t'ontdecken
Door den onghemeynen aert
Die sijn jever-drift ons baert,
En ons claerlijck stelt voor ooghen
Wat sijn Consten al vermoghen
Dat hy noot en can vergaen
Soo langh als sijn vruchten staen:
Soo langh als de Faem sal leven
En oock door de werelt streven
Sal sijn wijt befaemde Kunst
Worden met veel lof begunst.
Sijnen roem en grooten gheeste
Wort bethoont in stomme beesten
Die van Fyt sijn afghebelt
En in sijn schildry ghestelt.
Sijnen gheest sal noot verslenschen
By de Const-minnende menschen
Door sijn wetenschap, en hier
Altijdt leven op papier.

ROBERT VAN HOECK

Schilder van Antwerpen.

Seldsaem en veel, al even eel
Veel en cleyn, eel en reyn.

ROemdraghende *Pictuer*, nu wordt mijn gheest ontsteken
Om boven mijne macht u deughden uyt te spreken
Ter wijl dat u Pinseel is vol aertsinnicheyt
Die menichmael de oogh schier uyt haer paelen leyt:
Door t'lockaes vande Kunst vol uytghemunte leeringh
En jngheboesent drift van't cloeck verstandts vereeringh,
Die uwe mildtheyt schenckt aen die de kracht bemindt
Van uwe wetenschap, en haer met arbeyt dient.
Daer ons *Van Hoeck* ghenoch ghetuyghen af can gheven
Met een seer cleyne proef, die haer verthoont als t'leven:
Een proef van kleyn begrijp, doch wel van grooten sin,
Die schier onsichtbaer is en heeft veel krachten in.
Dat is wanneer t'Pinseel weet aerdich voor te stellen
Een stuck vol krijghs ghewoel, dat qualijck is te tellen
Soo seldsaem, snel, en cleyn, is sijn Const-maelery
Die hy met grooten gheest can thoonen in schildry.
Jst in Batalien, oft ander Legher-tochten
Oft pestery in't velt, al waer cloeck wordt ghevochten,
Daer de Soldaten schier in dusenden bestaen,
En teghen t'Vyants Heir verwoet ten oorlogh gaen,
Met waghens wel versien, vol voor-raet, vrou, en kind'ren
En achter naer t'gheschut om t'vyandts macht te hind'ren.
Al t'geen men speuren can in sijn Pinceels verthoogh
Js vrempt ten aensien van't verstants beschouwich oogh.
Midts datter niet en can aen d'ooghen soo behaghen
En t'gen is d'uyterste dat hun ghesicht can draghen,
Als ons *Van Hoeck* door Kunst brengt daeglijckx voor den dach
Soo cleyn en eel als oyt een menschen oogh besach.

ROBERTVS VAN HORCK,

Controleur des fortifications pour le service de sa Maj.te en Flandre etc. peitre extreordinaire en petites figures, tres-bien estimez des amateurs et grands Seig.rs pour leur rareté né dans la ville d'Anvers.

G. Coques pinxit. *C. Caukereken sculpsit*

Jae soo ick al sijn werck ten vollen wou beschrijven
Mijn pen sou sonder eyndt verdoolt in't schrijven blijven,
Want hoe ick d'eel *Pictuer* al naerder ondersoeck
Soo vind' ick noyt geen eyndt in d'wercken van *Van Hoeck.*

IAN BABTISTE VAN HEIL

Schilder van Brussel, oudt 52. jaren 1661.

GElijck DE BIE geen honingh maeckt
Oft sy heeft eerst de bloē gesmaeckt
Oft sy heeft in haer snelle vlucht
Daer uyt versamelt soete vrucht,
Voor haren wasschen honingh-raet
Die in haer stroyen huysken staet.
Soo ist oock met de Const ghestelt
(Die wordt ghesien in't Schilders belt)
Als met een BIE, die honingh suypt
En uyt en in de bloemen cruypt,
Soo als een BIE is t'Schilders handt
Die honingh suyght uyt het verstant
En uyt den gheest haer voetsel treckt
Hoe wel den gheest blijft onbevleckt,
Ghelijck de bloem blijft in't gheheel
Soo gaget oock met d'eel Pinceel,
Want schoon de bloem wort aengetast
Van biekens sonder overlast.
Sy lijdt daerom in't minst geen schaey
Maer blijft in wesen even fraey
Tot dat den ouderdom van tijdt
Haer schoont en soeten geur verslijt.
Voorwaer wat wonder oogh-gemerck
En schuylter niet in't Schilders werck,
Wat heeft'et niet bedencken in
Vol lessen van verscheyden sin,
Het gen' van HEIL ons tuyghen can
Een constich en verstandich Man
Jn d'eel Pinceel seer mals en net
Jn ordonnanti en pourtret,
Met groote wetenschap verrijckt
Als aen sijn cloecke stucken blijckt,
Die sijn Pinceel brenght voor den dach
Sulckx dat ick aen hem segghen mach:
Begaefden gheest en wijs verstandt
Een ciersel van u Vaderlandt,
Die door u Const vol wonder deught
Al menich Constenaer verheught.
U Broeders, LEO en DANIEL
Oock beyd' ervaren in Pinceel
En wijckt ghy niet door al de Konst
Daer u PICTVER is med' bejonst.
Jae soo veer ken ick haere kracht
Dat my den keus wert toeghebracht
(Soo als aen PARIS werdt ghedaen)
Die voor hem sach dry vrouwen staen
Om uyt te spreken sonder gunst
Wie van u uytsteckt inde Kunst,
Wie van u samen alle dry
Js Meester inde eel Schildry:
Jck weet dat mijne wetenschap
Daer over wesen sou te slap,
Want in u wercken cort ghesеyt
Js gheest van overvloedicheyt,
Al even seldsaem, eel en groot,
Hoe can dan licht de schrale doot
Van HEILENS gheesten doen vergaen
Die in dry levens noch bestaen,
Wiens hoogen weert beroemden naem
Sal altijt leven door de Faem.

IEAN BAPTISTE VAN HEIL

bon poinctre, inventif en ordonances de devotion, poësie et d'autres, faict bien un pourtraict, ce qu'on poult veoir a Brusselles dont il est né lan 1609. et frere de Daniel et Leo van Heil; touts trois encor en vie.

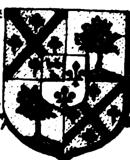
Io. Bapt. van Heil pinxit. *Fred. Bouttats sculpsit.* *Io. Meyssens exc.*

IAN PHILIP VAN THIELEN

Schilder van Mechelen, oudt 43. jaeren.

Hier tred' ick in een hof vol aenghenaeme bloemen
Daer *Flora* wel met reën ten hoochsten op mach roemen
Om dat haer jeughdich groen op rijm noch mist en past
Oft van gheen Roovers handt can lijden overlast.
Daer t'schendich hof fenijn gheen voetsel uyt can haelen
Dat gheenen vorst en vreest oft heete sonne-straelen,
T'gen' nimmermeer en wort ghelaeft van t'hemels vocht
Dat sonder wortel groyt en leeft oock sonder locht.
Jae schoon dat jeder bloem op sijn saisoen moet passen
En al ghelijck met een niet samen connen wassen
Maer houden hunne beurt ghelijckt in't smeden gaet
Daer d'een voor, d'ander naer op't gloeyend' yser slaet,
Soo is dit teer ghewas nochtans van vremder leven
T'gen' can op eenen tijt verscheyden bloysel gheven.
Dat sijn de bloemen die hier op panneelen staen
En door *van Thielens* Const ons wijsen t'leven aen.
Soo maer een waere bloem gheplucket is, sal verdwijnen
Des' bloemen sijn gheplucket, en altijt levent schijnen.
Soo maer een hofsche bloem haer eerste doodt eens sterft
Sy wacht een jaer eer sy haer wesen weer beerft,
Een Schilders bloem die can uyt doode verf verrijsen
Haer eyghen doodt can ons oock stadich t'leven wijsen:
En die dit niet en vat en soeckt een proef daer van
Moet by *van Thielen* gaen die u dit tuyghen can.
Die u door sijn Pinceel sal wesentlijck doen mercken
Wat leven datter schuylt in sijn lof-rijcke wercken
Hoe by dat hy den aert van *Floras* bloemen compt
Daer tot in Spanien de rasse Faem op roempt.

Die

IEAN PHILIPPE VAN THIELEN

Seigneur de Couwenberch, etc. il est né a Malines, l'an 1618. a esté disciple du trés-fameux peintre F. Daniel Zegers de la Compagnie de Iesus, aupres lequelle il est deuenu peintre tres estimé en fleurs, dont ses tablaux en rendét les tesmoinages.

Erasmus Quellinus pinxit — Richard Collin sculpsit

Die *Zeghers* snellen gheest, en suyver nette trecken
Wel neven *Zeghers* werck derft in sijn Const ontdecken:
Die t'Hans by *Zeghers* heeft gheoeffent sijnen gheest
En d'eerste Leerelingh van *Zeghers* is gheweest.
Sijn Const munt boven Const, en groyt hoe lanckx hoe liever
Door de bevoorderingh van sijnen cloecken iever,
Wat dienter meer gheroempt op soo een eel Pinceel
Die ons het leven can verthoonen op panneel:
Midts in *van Thielens* Const het leven schijnt te schuylen,
Trots al de meykens van *Glijceras* blommen tuylen:
Die was een Veldt-Goddin van hooch begaeft vernuft
Daer *Pausias* al menichmael voor stondt versuft.
Als hy den lossen aert van haer doorvlochte bloemen
Met sijn Pinceelen socht in't leven-by te comen,
T'gen ons *van Thielen* can bethoonen in schildry
(Daer *Pausias* voor wijckt en al de tuylery,
Van dese Veldt-Goddin) om dat sijn suyver stucken
Schier boven t'leven gaen, in't leven uyt te drucken:
Sulckx dat sijn blom-ghewas can worden noot verdort
Soo langh sy op den doeck van d'oogh besichticht wordt,
Die noyt vergaen en sal om haer groot krachts vermoghen
Soo langh des' Mael-const van *van Thielen* wordt gheploghen,
Den gheest die door de Const in sijn schildrijen leyt,
Voor hem, en sijn ghemael d'onsterf'lijckheyt bereyt.

MARIA

MARIA THERESIA, ANNA MARIA ENDE FRANCHOISE CATHARINA VAN THIELEN.

TOt een ghedenckweerdich verhael soo heeft my den iever niet sonder reden aengheloct om hier oock by te voeghen den onberispelijcken lof die met volle recht verdient de Const-rijcke ende Deughtsaeme Joffvrouw MARIA THERESIA van Thielen ghebooren Anno 1640. op den 17. Meert / door de ervarentheyt ende gheestighe handelingh die sy is hebbende inde oeffeningh van de bloem-rijcke Pictura, ende is daer beneven ten hooghsten te prijsen de cloeckheyt van haere voorschreven twee eyghen Susters / oock niet min uytstekende in dese lofbaer ende eerlijcke Const / ende alsoo alle dry in blomschilderen soo merckelijck aencomende datter niet door den Natuer in alderley schoonheydt van blom-ghewas en wordt ghestort / oft het selve can daer in op panneel door de afmalinghe van hun Consten wesentlijck ghespeurt worden / de voorschreven ANNA MARIA van Thielen is ghebooren in't jaer 1641. ende FRANCHOISE CATHARINA van Thielen in't jaer 1645. ende ghelijck den tijdt van ouderdom aen malcanderen niet veel en verschilt / soo verschilt noch min hun Pinceel inde vry Schilder-const ende handelingh soo van d'een als d'ander die sy naer proportie / reden / ende natuer weten te ontdecken. Ten is niet vreemt, ten opsicht dat den Natuer meest gheneghen is tot het ghene daer den Natuer af voorts compt / want ghelijck den Natuer ons het naest is bestaende ende den gheest oft het verstant stercker dwinghen en trecken can als duysent-derley vremde gheesten / die daer in eenighe nieuwe Const oft wetenschap soecken in te dringhen / soo wordt hier seer oogh-merckelijck bewesen dat den Natuer der voorschreven gheest-rijcke jonghe Aencomelinghen ende teere Leerlinghen van Pictura, (die uyt den Natuer behoorden gheneghen te wesen tot vrouwelijck handt-werck / als tot soo een mannelijcke wetenschap) meer treckt tot dese vaderlijcke Const als anderssints / overmidts den verniftighen en wijt befaemden Jean Philips van Thielen hunnen Vader (inde selve Const ende stijl ervaren sijnde) en siende hun gheneghentheyt (meer uyt den ingheboren Natuer / als aenghedronghen onderwijsinghe op wassen) sijn voornoemde Dochters de selve Const met lust ende iever is inplantende / de welcke daer in soo ervaren worden dat men daer van hopt groote mirakels vande edele Pinceel metter tijdt te sien. Redenen dan sijn dese / dat ick wel mach segghen tot hun meerder eer ende lof: op het spreeck-woordt van den gheleerden Horatius: Fortuna non mutat genus.

Fortuyn is van soo wonder-cracht,
Dat sy manier, stam oft gheslacht,
Noot sal verand'ren hoe het gaet
Maer houdt altijt in eenen staet
Jn eenen en ghelijcken stant
Waer van Natuer houdt d'overhant.

Soo d'Ekster huppelt in het groen
Soo sietmen oock haer jonghen doen,
Soo voor soo naer, voeght sich Natuer
Om dat sy is ons naest ghebuer.
Des menschen ingheboren aert
Manier ghestadich openbaert

Het

Het eerste wesen blijft altijdt
En wort ghevoestert vanden tijdt.
Dit leert van THIELEN ons seer fracy
Jn een ghecolorierde schacy
Die in haer selven niet en is
Maer wonder van ghesteltenis,
Dat is de Const van d'eel PICTVER
Die t'wesen vat uyt den Natuer:
Midts dat t'Pinceel niet doen en can
Oft sy heeft daer haer voetsel van.
Soo als sijn suyver eel Pinceel
Ons can bethoonen op panneel
Besonder inden blommen aert
Oft hy van Flora waer ghebaert,
Die (schoon de doot hem had ontsielt)
Sijn Const en waer noch niet vernielt
Die daegh'lijckx in sijn kinders wast
En op gheen doots ghedreygh en past,
Midts sy ontsterffelijck sal staen
Al waer sijn heel gheslacht vergaen.
De Faem den Roem altijt bevrijt
Van HAET en NYDTS verganckklijckheyt,
Daer THRESI ons een proef van thoont
Wiens Const is weert met gout beloont.
Haer Susters ANN' en CATHARIEN
Die laeten hunnen gheest oock sien
N'en gheest die wonderlijcken spelt
Jn menich fracy en destich belt
Dat van hun stets wort afghemaeckt
En daer de Faem al ree op praeckt
Al even gheestich, cloeck en reyn
Al even net en onghemeyn
Sulckx dat de ras en vlugghe Faem
Oock moet verheffen hunnen Naem.

IOANNES COEPERS

Schilder van Enghelandt.

T'Is even oft ick t'sout en water weer ginck draghen
Naer t'diep der woeste Zee, als ick *Ian Coepers* Kunst
Jn rijm verheffen wil, midts d'eelheyt en behaghen
Van al sijn werck en passen op gheen lof en gunst,
Die jemandt tot sijn eer aen Fama wilt vertellen,
Midts dat de daet bewijst den uyterlijcken lof
Die jemandt van *Pictuer* in dicht oft rijm wilt stellen
Van *Coepers* sonderlingh bekent in't Enghels Hof,
Den soeten weder-galm van Famas hel trompetten
Wort over al ghehoort tot roem van sijn verstandt
Die ick wel op't tonneel van ons' *Pictuer* mach setten
Midts dat gheluck en jonst hem vatten met de handt
En gunnen hem de eer die hem vermaert can maecken
Om t'levens nutticheyt die hy door Konst ontdeckt
Daer jeders oogh seer licht haer voetsel uyt can smaecken
En menich hert tot lust, en vreught, en jever treckt.

FRANCISCUS DE NEVE

Schilder van Antwerpen.

VEranderlijck gheluck, hoe spelt ghy met de menschen;
Die daeghelijckx u jonst en hoochste voordeel wenschen
Op't s'werelts ront toneel, want die u vat', en dient
Niet als een overvloet van weelden by u vindt.
De Neve vol van gheest en gingh u niet beneven
Als ghy hem hebt ghewinckt om hem u handt te gheven,
Maer namse vlijtich aen van in sijn groene jeught.
Midts sy de Leydt-sterr' was van neersticheyt en deught.
Midts sy was d'eerste die gingh sijn Fortuyn bereyen
En vanden ondeughts pad wou naer de deughden leyen:
Soo als oock is ghescheit, want t'vleughel-rijck ghedacht
Van sijnen jonghen gheest heeft hem soo veer ghebracht,
Door d'oeffeningh der Const in d'eel Pinceel te pleghen,
Dat wie haer wercken siet wort tot de Const ghenegen.
Om al den wond'ren aert, van fraey ghesteltenis
Die met aendachticheyt daer in verborghen is,
Die al de lusten van een Kenders oogh verovert
Jae de begheerlijckheyt der Consten soo betovert,
Dat Roomen self ghetuyght, in lanck verloopen tijt
En wasser niemant die met neerstichevt en vlijt
Soo naer quam den Natuer in't t'leven af te maken
Daer m' heel Italien hoort hedendaeghs van praten.
T'is wonderlijck om sien op d'Heer van Leyens hoff
Wat Const hy achter liet, tot sijnen weerden loff,
Eer Nev' naer Roomen trock, in sijn onrijpe jaeren
En eer hy noch oprecht was inde Const ervaeren,
Soo alsmen waerelijck can teghenwoordich sien,
Waer in dat schuylt een gheest van Rubbens en Urbien,
Sijn werck de daet bethoont, schoon Momus dit benede
En uyt een jeversucht dit rijm ghesschrift bestrede
Waer van de snelle Faem noyt worden can verdort
Oft sijnen hooghen lof in't minste deel verCort.

PEETER

PEETER MEERT

Schilder van Brussel, oudt 42. jaren.

Ghelijck de Consteenaers verplicht sijn danckbaer te wesen hunnen Heer ende Godt over de gratie ende gheluck dat hy hun (tot verwonderinghe van de wereldt) heeft ingheStort, soo behooren wy oock hun Schuldenaers te sijn om de selve te eeren en naer reden te achten, siende de seldsaeme en nutte wercken die sy ten voorschijn brenghen, en daermede de wereldt vercieren: niet alleen de wereldt, maer oock Godts Kercken, om (ten aensien vande selve) alle deught ende godtvruchtigheyt te verwecken. Sy worden meer als gheluckich gheacht die vanden Hemel door de gabe Godts tot soo uytnemende Konst gheleyt worden, welcke Const d'eenighe oorsaeck is datse over al ghesien en bemindt sijn, jae van de treffelijckste en roemruchtichste Schrijvers en Poeten des wereldts onsterffelijck ghemaeckt, en soo danich dat hun eyghen wercken (schoon de selve noch soo voorsichtich van ongheluck bevrijdt ende bewaert worden) eer sullen verslijten, als de ghedachtenis der menschen (sterffende van d'een op d'ander) door d'onverganckelijcke beschrijf-pen sal vergaen. Den hooch-gheleerden Poeet Petrarcha heeft sommighe Schilders over soo veel jaeren door sijn woordt in sijn gulde veersen (als Simon van Siena en meer andere) glorie verleent, ende hunnen lof soo uyt ghebeelt, dat de selve eeuwich hunnen gheest tot op den dach van heden tot onsterffelijcke ghedachtenis, daer sijne noch worden ghesien, en wilde sonderlingh den voorsz. Simon van Siena gunstich wesen om dat hy maer eens sijn vriendinne Laura ghecontrefeyt hadde, sulcx dat Petrarcha hem door sijn edel pen meer lof, eer en gunst bethoonde, dan oft hy den selven met de grootste rijckdommen des wereldts begift hadde, die als roock vergaen, en eenen beschreven lof blijft onverganckelijck. Waerom ick wel mach segghen:

> Wat baetet 's werelts pracht oft rijckdommen te hebben,
> Die niet als bobbels sijn oft weecke spinne webben,
> En lichtelijck vergaen, maer eenen Naem die blijft
> Soo man met een cloecke pen daer van de deught beschrijft.

Men leest van sekeren Leonardo da Vinci (synde een seer cloeck Schilder van Florentien) vier jaeren besich was om een Contrefeytsel van een schoon Vrouw-persoon naer t'leven te treffen, en met sulchen opsicht alle de deelen des lichaems, besonder inde tronie ende handen soo vlijtich had aengheteeckent, ende naer den natuer uyt ghebeelt dat het leven schier maer een schaduwe by dese schilderye scheen te wesen, en om dat de Vrou-persoon by naem Mona Lisa niet verdrietich en sou worden om (soo langhen tijdt gheduerende) stil te sitten voor desen vermaerden Schilder te sitten, dede hy tot haer vermaeck altijt op verscheyde Instrumenten spelen en lieffelijcke stemmen hooren, om alsoo sijn voornemen inde uytwerckinghe van soo danich stuck schildery te volbrenghen, alleen om eenen onsterffelijcken naem achter te laeten. De edele ende machtighe Stadt van Brussel mach oock haeren roem wel draeghen op de weert befaemde Schilder-const die daghe-

lijckx

PETRVS MEERTE
Pictor Brucellensis

C. Caukercken fecit.

lijckx is ten voorſchijn brenghender haeren ingheboren Peeter Meert, den welcken niet alleen met ervarentheyt groote en wrckelijcke ordonnantien door het Pinceel naer t'leven af en maeckt / maer beſonder in het conterfeyten ſulcken cracht ende volmaecktheyt aenwijſt / dat ſijn veerdicheyt en cloecke handelingh veel meer (als den grooten arbeyt en langhe tijdt-quiſterij van onſe oude Conſtenaers) te achten is / ende ghelijck ſeker vooꝛtreffelijck juweel-ſtuck ſijnde gheſchildert van onſen conſtighen Phenix Anthonio van Dijck, afbeldende veel Conterfeytſels vande oude Magiſtraet van Bruſſel (op de Staten-Camer op het Stadts-Huys tot Bruſſel teghenwoordigh hanghende) ſchijnt te weſen een mirakel des wercelts door den levens aert en gheeſticheyt diemen daer in ſpeuren can. Soo wordt den Conſt-lievenden en nieusgierighen Schilderij-beminder oock aengheweſen al menich memorie-juweel / afbeldende verſcheyde Pourtretten oft Conterfetſels die ghedaen ende met groot verſtandt uytghewerckt ſijn van deſen conſtighen Oeffenaer Peeter Meert, als te ſien ſijn op verſcheyde Gulde ende Ambachts Kamers binnen Bruſſel, oock in diverſche Edel-huyſen / en Kercken can ooghſchijnelijck ghetoont worden / wat wonderheyt dedele Pinceel in haer wercken ten voorſchijn brenght / waerom niet qualijck en paſt tot ſijnen loff ende ontſterffelijcke Faem dit volghende Rijm-ſchrift.

Die t'weſen en ghedaent, jae ſchier het eyghen leven
Van ſijnen vrindt wilt ſien, en d'edel Kunſt daer by
Soo veel als den Natuer aen jemandt ſelf can gheven
Die moet ſijn ooghen maer ſlaen op een eel ſchildry
Van *Peeter Meert* ghetoetſt, die d'ooghen can verſtercken
Beſonder oock die van haer crachten kennis draeght,
Om datmen niet en can in ſijn lof-rijcke wercken
Bevinden, t'gen aen d'oogh in eenich deel mishaeght.
Vol vaſte teeckeningh, en wel verdeelde verven
Een loſſe handelingh, daer by den ſoeten aert
Van hoochſel ende ſchaey, die nimmer en verſterven
Jae alles ſoo gheſtelt, en vlijtich uyt ghespaert.
Dat (wie eens compt te ſien de vruchten der Pinceelen)
Die ſtaen op plat panneel, ghewrocht van *Peeter Meert*,
Moet lijden datter gheen aerts-ſchatten oft juweelen
Te vinden ſijn, oft d'eel *Pictuer* is meerder weert.
Sijn Conſt heeft ſulcken cracht beſonder in Pourtretten
Oft Conterfeytſelen, daer t'weſen en Natuer
Behalen d'hoochſte eer, naer alle Schilders wetten
Midts t'levens eyghendom ſchuylt inde vry *Pictuer*.

LOF-

LOF-SCHRIFT
Op de uytnemende Konst, achter-ghelaeten by den Deughtminnenden Broeder
ANTHONIUS ROCKA
In sijn leven Minnebroeder ende Constigh Schilder ghestorven tot Roomen.

ALs Faem lest overdocht in haere vry ghepeysen
Den kostelijcken schat en rijckdom der Palleysen,
Die menich Potentaet en machtich Prins besit
En daer de Schilder-const oock d'eerste plaets gheniet
Om haere weerdicheydt en seldsaem edelheden.
Die met de grootste gift en eer wordt aenghebeden
Jae naulijckx crijghbaer is als met een machtich gelt,
Soo stont de Faem terstont in haer ghemoet verstelt
Als sy eens quam te sien tot Brussel op d'Altaeren
Jn't Minne-broeders Kerck, en aen de sy Pillaeren
De wonderlijcke Kunst die daer ten thoone staet
Jae alle handelingh van Const te boven gaet,
Die Rocka met verstant heeft weten voorts te brenghen
En soo den lof der Const veel eeuwen te verlenghen:
Veel eeuwen naer sijn doodt, die noyt en sal vergaen
Maer om haer edelheyt ontsterf'lijck groeyen aen,
Soo is sy metter haest de werelt door gaen streven
Om dese achtbaer Const noch meerder roem te gheven,
Te gheven sulcken eer dat sy naer dusent jaer
De heele wereldt door mach wesen openbaer:
Waer in de wetenschap is van Van Dyck te mercken
Een Konst die niet en wijckt aen Rubbens edel wercken,
Soo fraey en gheestich is daer alles uyt ghevuert
Jae schijnt dat elck Figuer sich eyghentlijcken ruert.
En had eylaes de doodt den voorganck niet beneden
En sijnen jever door het sterven af ghesneden,
Misschien had Roomen self, (die t'hans wilt d'overhant
Behouden inde Konst). gheweken voor t'verstant
Van Rocka die Natuer wist soo naer by te comen
Dat niet en is van hem uyt d'eel Pinceel ghecomen,
Oft t'schijnt dat t'leven is, en sonder leven leeft,
Het gen' aen sijne siel de deught ghegheven heeft.

IAN PEETERS

Vermaerden Zee-Schilder van Antwerpen, oudt 26. jaeren. Anno 1661.

DEn grijsen *Proteus*, Voorsegger van *Neptuyn*
En d'*Oceaensen* Soon' ginck daer sijn waghen mennen
Lanckxt t'vlack der woeste zee verby t'*Carpatze* duyn
Met sijn Lief *Egemael* en door de golven rennen,
Waer over groote vreught is op ghestaen in't diep
Des waters, onder de soet-singhende *Sirenen*,
De wijl dat *Peleus* noch by sijn *Thetis* sliep
Die oock op het gheluyt der *Tritons* is verschenen.
De Zeesche Stroom-Goddin (ghehuls met groene lis
Wert daer van jederlgen vereert met maet-ghesanghen
En van haer Maeghden die half mensch sijn en half vis
Met schelpen op ghecíert en perlemoer behanghen,
Het Kieck-hornich gheblaes en lieffelijck onthael
Der bly *Nereides* (die d'heele Zee beruyeren
Het was al op de been met overvloet van prael
Om *Protei* triumph op't cierlijckxt uyt te vueren.
Doen sachmen t'zee-bancket van oesters en garnaet
Door *Glaucus* rechten op aen die daer vrolijck waeren
Men brocht ghedrooghden vis in plaets van wilt-ghebraet
Noyt sachmen sulcken Heyl op zee veropenbaeren,
En soo daer een *Sireën* uyt t'water boven brocht,
Een croon vol schoon ghesteent vercíert met fijn vergulsel
Die sy seer aerdichlijck en gheestich had ghewrocht
Van cruyt, lis en corael voor het gheperelt hulsel.
Van d'eel *P'samanthea*, sprack *Proteus* op't lest
En seyd' dat desen crans wel dienden op ghedraghen
Aen eenich cloeck *Matroos* bekent in't Noordt en West
Die gheenen storm ontsiet van *Eols* winter vlaeghen,

Die

IOANNES PEETERS

Tres-bon Peintre de Mers, calmes, et tempestes batailles
sur mer, Galeres, Villes, et Chateaux etc.
fort rares, et bien estimées par tous pays, principalement
des amateurs et grands Seigneurs, demeurant en Anvers
Ville de sa naissance, né l'an 1624.

Die daeghelijckx beseylt het Landt van *Mexico*,
Ja compt tot in *Peru* met sijne Coopmans waeren
Jn't pratte *Mantua*, de *Zond* en op *del Po*
Die t'machtich *Asien* en *China* heeft bevaeren.
Dit vontmen eersten goet, maer als den Zee-Godt sweegh
Quam daer een Meremin uyt *Thetis* schoot ghedoken,
En soo sy kennis van des' vremde croone creegh
Heeft haer ghevoelen oock met soetheyt uyt ghesproken:
T'is reden dat hem eer en lof wordt aenghedaen
Die al den dach becruyst ons onghebaende weghen
En gheenen *Tartar* vreest oft swerten *Indiaen*
Jae tis hem groote vreught den vyandt te verteghen.
En t'leven duysentmael te stellen in ghevaer
Van al sijn wacker volck en rappe Oorloghs-gasten
Men vreester gheen ghewelt van stormen, wint, oft baer
Als hy het Torckx-ghebroet eens naer de siel mach tasten.
Waer op den Duyckeler van *Glaucus* antwoordt gaff
En scheen door sijnen raedt d'heel zeesche *Rey* te stooren
Om dat hy seffens sloegh d'eerste ghesintheydt aff
En liet sijn oordeel dus oock op dit voor recht hooren,
Dat niemandt toe en quam des' weert befaemde croon
Als die op visschery moet onderhouden t'leven
En is te vreden voor al sijnen arbeyts loon
Met t'voordeel en profijt dat hem de zee wilt gheven.
Hier op begost *Neptuyn* te sprecken met verstandt
Wat; salmen soo een crans gaen aen Matroosen veylen?
Die op t'bewaetert vlack bekent sijn t'alle cant
En daeghelijckx den stroom van onse zee beseylen;
Met rijcke coopmanschap, daer t'vyandts oogh op loert
Het gen' sy brenghen uyt den Noorden en het Westen
Waer door den *Oceaen* is menichmael beroert
Men geeft aen sulcken volck des' croon soo niet ten besten.

Veel

Veel min den Zee-Helt, die ons baeren dickwils stoort
Verdient begift te sijn met sulcken prijsbaer looningh
Want soo sijn donderbus wort boven t'diep ghehoort
Van't soute pekel nat verschrickt ons heele wooningh,
En wat den Visscher raeckt die onse paelen kent
Jae dammit de waters af met dicht ghebreyde netten
En woont op zee als in sijn eyghen Element
Die moetmen oock den lof van desen crans beletten.
Maer die de Croon verdient, en stoorden noot de zee
Dat is een vrempt verstant, nochtans can zee en baeren,
En die de golven van *Neptuyn* noot sned' in twee
Oft zeesche stormen sach, is inde zee ervaren.
Die al den zeeschen aert, ghelijck sy is ghestelt
T'sy stilte oft tempeest weet gheestich te ontdecken
Door sijn verheven Const in een gheschildert belt
En door de wonder cracht van sijn Pinceele trecken.
Wie onsen handel kent en als het leven thoont
Behoortmen desen prijs met blijschap toe te stueren
Behoort met dit juweel naer recht te sijn ghecroont
Die sonder zee te sien in zee soeckt aventueren.
T'is *Peeters* tweede lit der zeesche Constenaers
Midts d'jerste was sijn Broer die t'leven is ontweken
Was 't calmt, vloet, ebb' oft storm vol vreeselijck ghevaers
Noot beter is de zee als in hun Const ghebleken,
Daer d'een verholen klipp' schier teghen d'ander woedt
Daer d'Oost strijt tegen t'West, den Noorden tegen t'Suyen
En t'schuymende ghehuyl van den verbolghen vloedt
Vecht teghen het ghedres van al des onweers buyen,
Hier is de Coop-vaerdy met Schip-breuck overlast
Dat naer Compas oft Roer noch droef gheschrey en luystert
Den draey-stroom treck'et neer door 't breken vanden mast
Hier leyt de wackerheyt der Schippers gans verduystert,

Een-

Een ander Oorloghs-schip (daer t'water teghen bruyst)
Siet *Boreas* met cracht in sijne seylen spelen,
Men schreeuwt, soo 't Schip maer eens teghen de clippen ruyst,
D'een pompt en d'ander treckt met cracht de hennep seelen,
En wat men woelt oft werckt t'is niet als ongheluck
Soo lanck de stormen sijn in wreetheyt uyt ghelaten,
Het leven hanghter in de weeghschael van veel druck
Gheen kermen oft ghewéen (als Godts ghenaed') can baten,
En hoeter gaet oft niet, ist schoon oft stormich weer
Al watter op de zee uyt d'Hemels wort ghesonden,
Dat vintmen inde Const van *Peeters* tot sijn eer,
Dat wort tot sijnen lof in d'eel Pinceel ghevonden.
Ist oorlogh ofte strijdt, die op de zee gheschiet
Weet *Peeters* door de Const te thoonen in schildrijen
Sulckx dat hun edelheyt en wijckt het leven niet.
Waer over ieder een begost sich te verblijen,
En gunden hem de Croon met vriendelijck ghelaet
Die vande Faem soo wort de werelt door verheven.
En sal verheven sijn soo lanck sijn Conste staet
En door sijn eel Pinceel onsterffelijcken leven.
Ter wijl *Neptunus* selfs hem, winnen doet den crans
En door sijn cloeck vernuft den Schilder-prijs behalen,
Om datter niemant soo den silv'ren water-glans
Oft woonsted' van *Neptuyn*, als *Peeters* af can maelen.

Op den onsterffelijcken naem vanden voorghemelden Ian Peeters.

Locht, water, vier en aerd, dat ded' *Ian Peeters* leven
En *Peeters* maeckten haer, die hem sijn voetsel gheven
Want t'water gaf hem spijs, aert, vier, en locht den wijn,
Sijn handt die maeckten dan die sijne Voesters sijn,

Maeckt

Maeckt hy sijn Voesters selfs die sijne eere spijsen
Dat sijne faem noyt eyndt, can ick daer door bewijsen
Want die staegh Voesters maeckt en vande selve leeft
Dat is een ronde O die noyt gheen eyndt en heeft.

B. P. M.

Antwoordt des Autheurs.

Verthoont haer *Peeters* Const voor het waerachtich leven
Soo moet sijn eel Pinceel hem niet als water gheven
Want d'oli vyandt is van water ende wijn
Die met sijn waerde Konst nochtans ghemenght moet sijn,
Hy weet de verwen met de oli soo te spijsen
Dat hy daer in den aert van t'water can bewijsen
Waer in het Element des waters schijnt dat leeft
En in sijn selven niet als Const en gheest en heeft.

Aenspraeck.

MEn seyt ghemeynelijck voor een spreeck-woordt: Ex aspectu nascitur Amor, dat uyt het ghesicht wordt de Liefde ghebooren / ende ghelijck de Liefde vreemdt van aert is / soo is noch veel vreemder van Natuer de Schilder-const de welcke wel overeen komt met de Liefde / overmidts sy meestendeel haeren oorsprongh heeft uyt het ghesicht / het ghesicht maeckt den gheest verheught jae treckt den selven tot veel-der-hande lusten ende veranderlijcke ghedachten. Om dit te doen verstaen soo dient hier bewesen dat als wanneer eenen oprechten kender sijn ooghen laet vallen op een aerdich beldt wordt terstont aengheporkt ende inden gheest verblijdt dat hy noyt sijn lusten daer af en sal trecken oft de selve hebben eerst daer uyt den vollen smaeck van contentement ghehadt / niet alleen voorsien hebbende de clacke handelingh / lieflijck wesen ende vaste ghestelteniſſe vande schildry: maer oock de historie oft den sin die de selve schildry uyt druckt ende bewijst; hoortmen van jemant een waerachtighe Historie oft ghesingheerde Fabel verhaelen / het versterckt de memorie / ende in een beldt de selve uytghewerckt siende / crijghtmen niet alleen een versterckinghe inde memorie maer oock een volle vermaeck voor het ghesicht. Hoe wel dat jemant (schoon hy inde wetenschap van alle historien ervaren waer / en daer by sijnde gheen Kender van Pictura) in een Histori-beldt soo grooten behaeghen niet en sal vinden als eenen oprechten Kender vande Const / die (eenichsints den sin maer en verstaende van het afbeltsel der selver historie) sal speuren de wercklijcke ghedachten ende natuerelijcke eyghenschappen die den Meester daer in

heeft

heeft achterghelaten. Soo dient dan Const-lievenden Leser een goet Schilder te wesen een oprecht kennisse-dragher der historien om door te comen de misverstanden die andersins in't uyt belden der historien connen ghevonden worden / ende dient boven dien daer hy de selve historien soo vast in sijn memorie te hebben ende d'Effecten daer van te verstaen / dat hy niet alleen met Pinceel uyt en druckt de ghedaente maer oock het eyghen leven / ick segghe het eyghen leven / om reden dat niet alleen ghenoch en is door het Pinceel te doen verstaen de gheleghentheyt en leven vande historie / maer oock het wesen van blijschap oft droefheyt die daer in naer den sin der selver te sien is: ghelijck by exempel de uytbeldinghe vande Fabel van Pliches een Coninckx Dochter / waer op de Goddinne Venus, om haer uytnemende schoonheyt seer jeloers was / ende niet connende onderstennen haer gramschap heeft den verkeken Cupido haeren Sone opghestockt ende bevolen dat hy den armsten ende catijvichsten Mensch des werelts tot liefde met dese schoon Pliches soude vereenighen door de behaeghelijcke hitte van sijn pijlen. Welcken sin den Constighen Raphael d'Urbien soo uytnemende gheestich heeft afghebelt datmen daer in can sien de gramschap en droefheyt die Venus in't bidden van haeren Soon heeft ghehadt (schoon jemant den selven sin oft historie niet en verstondt) soo groote cracht heeft de Schilder-const. Voorts wederom daermen den Vader van Pliches siet overpeysen den haedt der Goden teghen sijne Dochter / gaende naer de stadt Mile om d'Orakel van Apollo te besoecken / eensamentlijck de droefheyt ende ongheluckt die Pliches hadde / midts haer schoonheyt van Coninghen oft Princen niet gheacht en werde / allen het welck den voorseyden Raphael niet alleen in schildery te kennen gheeft naer de manieren ende leven / maer eyghentlijck daer in uyt druckt de inwendighe droefheyt ende ghevoelen vande werckende ghedachten des voorseyden Coninckx ende sijn Dochter. Wijders is oock te sien in een wonder fraey beldt vanden edelen Heer Petrus Paulus Rubbens daer Pliches als een druckelijcke Bruydt ghelept wordt naer de Rots van eenen hooghen bergh / daer sy alleen verlaten schde van haer ouders en alle vrienden / verwachtende haeren Bruydegom (dat eenen draeck ende wreeden Tyran soude wesen) soo d'Orakel voorseyt hadde om daer van verslonden te worden. Dese droefheyt ende lijdende allendt die in Pliches te sien waren / worden inde Const soo ontdeckt dat niet in't leven selfs en can soo wesentlijck uyt ghewerckt worden t'ghene aen dese Const sou overtreffen. Dalende voorts tot de waerachtighe historien / soo dient neerstich opsicht ghenomen op een aerdich beldt waer in den Schilder te kennen gheeft de groote drooghte / schralen tijdt / ende onvruchtbaer aert / die eertijts ghesien costen worden ten tijde van Elias, die gheseyt hadde: Soo waerachtich als de Heere de Godt van Jsarael leeft voor wiens aensicht ick staen, soo en salt binnen desen jaren noch dau noch reghen sijn, het welck alsoo gheschiede: leest maer de Schriftuer in't 3. Boeck der Coninghen in't 17. Capittel. Soo dat Elias vluchte door 't bevel Godts naer de beke Carith, de welcke afcompt van't gheberghte Ephraims tot inde Jordaen, om aldaer vande Raven ghespijst ende vande beke ghelaeft te worden / in dese Const sietmen den schralen tijdt / oock den benouwden dorst en hongher des menschen uyt ghedruckt / dat schoon jemant gheen kennis der historie en hadde sou altijdt connen

sien

sien watter gheslaghen waer. Iemandt die oock sijn ghesicht slaet op een Samsons bruyloft die uyt ghebelt heeft dien grooten Meester by naem Rembrant van Rijn, ghelijck ghelesen can worden by Judicum in't 14. Cap. waer in te mercken is den wonderen geest ende cloecke ghedachten vanden mensch die desen Schilder eyghentlijck naer den sin ende uytlegghen der historie vlytich heeft waerghenomen / want om onderschept te maecken tusschen dese ende andere bruylosten soo had hy Samson op de voorgrondt ghestelt met lanck hair tot bewijs datter noyt scheer-mes op sijn hooft gheweest en hadde / ten anderen was Samson voorworpende aende Gasten eenighe raetsels d'welck men sien conde aen sijn handen midts dien dat hy met den rechten duym en middelste vingher den slincken middel-vingher vast hielt / met sulcken natuerlijcke actie datmen can speuren watmen aen iemandt met reden wil voorstellen / en ghelijck alle de Gasten des bruylofts tot dese raetsels te hooren niet gheneghen en waeren / soo sachmen den eenen sitten discoreren / den anderen met glas om hooch oft by een ghesontheyt in stelde / en soo voorts een jeder dede sijn natuerelijcke actie / waer uyt te sien is de gheoorloofde vryheyt ende kennis der historien / die groote Constenaers soo wesentlijck uyt wercken. Wederom in een stuck van van Dijck afghebelt / alwaer hy uyt druckt de verwonderingh van sekeren Keyser van Roomen die de Goden had offerhande ghedaen ende hem door het Orakel voorsept wert den aenstaenden slach teghen sijn vyanden te winnen maer selver te blijven / d'welck hy daer naer aen sijn crijghs Overste te kennen gheeft / doende aen de selve een oratie / om hun tot meerder couragie ende vroomheyt te verwecken / oock een stuck van eenen Jan van Eyck uytbeldende een Cecilia spelende op de Orghel / waer op van een party Enghelen wordt een musyck ghehouden / alles soo uytnemende fraey ende wonderlijck ghedaen / dat uyt de actien ende manieren van singhen aen elcken Enghel by goede Musicanten can inde schildry ghespeurt worden wie den Bas / Tenor Altus en Superius in't selve accort is houdende / ende uyt menichvuldighe dierghelijcke Historien ende afbeeldselen connen de actituden ende werckelijcke manieren / t'sy blydschap oft droefheydt / wreetheydt oft gramschap / sachtmoedicheydt ende tiranny ghesien worden. Met soo grooten deught ende verholen wetenschap is onse edel Pictura opghepronckt / waer mede ick (om een eyndt in mijn beschryf te vinden) wil vervolghen de groote Consten die de naerbeschreven Gheesten uyt wercken / tot meerder roem van Pictura.

Want niet en wort er van een Schilder voorts ghebracht
Oft elck thoont even cloeck sijn werckelijcke cracht.

PEETER BOEL

Beest-Schilder van Antwerpen, oudt 36. jaren Anno 1661.

T'Ghediert compt hier den Naem van *Peeter Boel* verconden
T'wijst spraeckeloos den gheest, die in hem wort ghevonden,
Dat soo hy maer en roert sijn aerdighe Pinseel
Die deel is van t'ghediert, maeckt hy t'ghedierte heel:
Maeckt hy van t'deel een heel wat naem sou hem dan passen
Die vruchten, bloem en cruyt en watter is doet wassen
T'gout, silver, porseleyn, en alderhande stof
Die gheven sijnen naem onsterffelijcken lof.
Leeuw Beir en Tygher stil, haelt duyfkens; lauwerieren
Ghevoghelt swiert en singht, verheught u alle dieren
U Meester gheeft ons oogh een Paradijs ghevoel
Dat *Adam* ons verloor, heircrijghen wy door *Boel*.

B. V. M.

VVaer op den Auteur aldus spreeckt op den selven trant.

SOo wie de cracht oft deught wilt aende Faem verconden,
Die inde eelheyt vande Consten wordt ghevonden,
En moet niet veerder gaen als tot pen, oft Pinseel
Want t'gen' daer aen ghebreckt, dat maecken sy gheheel,
Ten eersten soo de pen begint eens op te passen
En maekt de wercken af die inde hersens wassen,
Dat is wanneer de Const haer gheeft soo rijcken stof
Om te beschrijven al den weert befaemden lof
Van d'eel *Pictuer* (die weert becroont is met laurieren)
Soo vintmen dat sy is een deel der vlugghe dieren,
Ghelijck de Const-pinseel van eenderley ghevoel
Daer ons de daedt af thoont de Const van *Peeter Boel*.

Anders

PETRVS BOEL,

Paintre tres-bien estimé en animaux, fleurs fruicts etc. nasquit Anvers.

E. Quellinus pinxit. *Con. Lauwers sculpsit.*

Anders: op de Const van Peeter Boel.

DE Const baert hooghen roem door cracht van d'eel Pinceelen,
En t'gen aen d'eer ontbreeckt dat can de pen licht heelen
De eer die volght de Const altijt blijhertich naer
En maecktse door de pen ontsterf'lijck menich jaer;
T'Pinseel is spraeckeloos en thoont nochtans het leven
Seer wesentlijck en fraey, t'gen oock de pen can gheven,
Dat is wanneer men eens besiet met rijp verstandt
Wat wonderheyt ghemaeckt wordt van een Schilders handt,
Soo als ons Boel bewijst in't schild'ren vande dieren
Die als in't Paradijs door Const op doecken swieren
Seer aenghenaem om sien daer aen niet en onbreeckt
Want t'schijnt dat in des' Const een tweede leven steckt.
Siet t'grijnsen vanden Beir en t'Luypaerts knarsse tanden
T'vier spouwen vanden Draeck en t'Tighers ooghen branden,
Het huylen vanden Wolf, het loeyen vanden Stier,
En t'brissen van het Peert, het schijnt dat elleck dier
Hier op schildry bewijst sijn werckelijcke crachten
Soo hooch is d'eel Pinceel van Peeter Boel te achten,
Om dat hy weet door gheest te wijsen hunnen aert
En als het leven self in Konsten openbaert.
Hert, Haes, Ree en Wildt-swijn, en oock de rappe Winden
Barack, Dogh en Spilioen, die alle wildt verslinden,
Daer by het pluym-ghediert dat door de wolcken sweeft
Het schijnt dat sijne Konst Natuer en leven heeft:
Soo wel in bloem als fruyt, oft edel silver wercken
Al t'gen hy ons verthoont, daer in is niet te mercken
Als overvloet van gheest, aendachtich voort ghebrocht,
Die d'heele wereldt door bemindt wordt en ghesocht.
De groote Stadt van Room en by gheleghen Steden
Heeft hy al menich jaer doorreyst en wel betreden,
En alle seldsaemheyt van dieren bloem en fruyt
Met neersticheyt en cloeck verstandt gheschildert uyt.
D'eer crijghelheyt wou hem met meerder lof bejonsten
Om die in Nederlandt te vinden inde Consten
T'gen daeghelijckx gheschiet, en groyt noch meer en meer
Jae boven t'groot ghewin, soo volght hem lof en eer.

IOANNES VANDEN HECKE

Paintre tres-renommez en grandes et petites figures fleurs, fruicts, animaux et aultres ordonnances bien Estimez pour leur rarite, quil a demeuré plusieurs ans en Italie et, a esté paintre de Ducq: de Bracciaen etc.ª demeurant en Anvers.

Coenr. Waumans sculpsit.

IOANNES VAN HECK

Gheboren tot Quaremonde buyten Audenaerde.

DE vruchtbaer *Ceres* (die in haeren groenen waeghen
Twee rappe slanghen voert, tot teecken datmen moet
Met groote neersticheyt, en wijsheyt toesicht draeghen
Op dat de Landtbou wordt gheoeffent en ghevoet)
Sach eens met jeversucht *Picturas* hals om vatten
Van *Iasion* haer Lief, maer als sy naerder quam,
Soo was't een overvloet van vrucht en horen schatten
Ghefchildert op paneel daer hy vermaeck in nam:
Hier over stont sy seer verstelt (midts sy te voren
Had voor hem eene wraeck en grausaam moort bedacht)
Ter wijl dat des' *Pictuer* was uyt t'Pinseel gheboren
En door de edel Const seer gheestich voorts ghebracht.
Die t'rechtelijck beduydt van desen sin wilt weten,
Sal vinden dat *Pictuer* ghelijck de Landt-bou is,
Oft *Ceres*, die haer voedt naer t'schrijven der Poëten,
Seer vrempt en wonder in haer eel ghesteltenis.
En g'lijck voorsichticheyt wordt uyt ghebelt met slanghen
Die alle Schilder-jeught met cloeckheyt volghen moet,
Dat is de neersticheyt en jever aen te vanghen
Want sonder dese twee haer Const is selden goet.
Soo sal des' wetenschap den Schilder soo veer leyden
Dat m' al (het gen' van sijn Pinseelen wordt ghebaert)
Sal qualijck connen uyt het leven onderscheyden:
Van sulcken grooten deught en wonderlijcken aert
Js onse vry *Pictuer*, soo als wel is te mercken
Aen het verstandt *van Heck* die sulcken cracht bethoont
Met d'edel Const-pinceel in al sijn vrome wercken
Daer niet als levens cracht en grooten gheest in woont.

Jst Landtschap oft Figuer, ghediert, bloem, ende fruyten
Jst silver goudt, christael oft essen porseleyn
Al wat de wereldt mach in haer begrijp besluyten
Sijn handelingh is in het schild'ren soo ghemeyn,
Dat niet van haer en compt oft tis ghelijck het leven,
Seer gheestich uyt ghewerckt en trots gheordonneert
Soo veel als den natuer der Consten can ghegheven
Tot *Roomen* wel bekent daer hy lanck heeft verkeert.

GASPAR VAN EYCK

Zee-Schilder van Antwerpen.

DEn loop der woeste zee is ebben en weer vloeyen
Js stilte en tempeest die door de winden groeyen
Ghesmeten herrewaerts en derrewaerts, tot schrick
Van die op zee vergaen op eenen ooghenblick.
Al waermen niet en siet als water locht en wolcken
En somtijts Schepen wel versien van Torckse volcken
Daer menich crijghs Helt is verballast met veel pijn
Soo maer de winden tot sijns vyandts voordeel sijn.
Hier siet men een ghewoel van Torreckse galleyen
Met wapens opghetoest, en kraken tusschen beyen
Seer vreeselijck om sien als't op een vechten gaet
Het gen' soo aerdich van *van Eyck* gheschidert staet
Dat uyt sijn Const alleen is menichmael te speuren
Den handel die m' in zee somwijlen siet ghebeuren.
Seer gheestich uytghewerckt naer reden en Natuer
Want t'gen in zee gheschiet dat wijst ons sijn *Pictuer*.
Siet wat t'Pinceel vermach die veel en langhe eeuwen
Door Konst ghedencken doet den aert van diepe seeuwen,
Want die bevreest is om te sien haer fel tempeest
En d'onghestadicheyt van haere baeren vreest.

Die

Die moet t'perijckel van sijn doodt daer niet gaen soecken
En sich voor boots-ghesel naer t'west-quartier vercloecken,
    Maer stil sijn ooghen slaen op d'eelheydt van Pinseel
    Ghehandelt van *van Eyck*, die thoont ons dat gheheel
Die wijst ons *Ester* aen veel wonderbaer ghesichten
Daer t'storm en onweer is vol blicxems wederlichten
    Met straffen windt ghemenght, en somtijts calmt en stilt
    De Kunst bewijst altijt het gen' sy segghen wilt.
Met vremde aerdicheyt, ist oorlogh ofte strijen
Jst d'afcomst vande vloot vol rijcke coopvaerdijen,
    Sijn 't Visschers by de strandt oft ander handelingh
    Van Eyck bethoont daer in sulck een verwonderingh,
Dat *Nereus* Dochters al, den lof wel moghen singhen
Van sijn ervaeren Const, en op den waghen bringhen
    Van *Daulphin* die met vreught door *Thetis* golven vaert
    Waer op *Portunus* sit met sijnen groenen baert
Die m' in sijn armen siet *Salacia* ontfanghen
Wiens boesem is met vis en schellepen behanghen,
    En thoont de zee schildty die voor hun wordt ghevoert
    Waer door de Const alleen de heele zee beroert.

IAN MEEL

Figuer-Schilder vanden Hertoch van Savoyen, gheboren in Vlaenderen.

MEEL thoont ons hier eē ware daet
Daer rijp'lijck op te letten staet
Door al den gheest van sijn PICTVER
Jnde volmaecktheyt van Natuer
Die hy door Const bewijsen can
En thoont een volle proef daer van
Waer af den hoochsten roem en lof
Behouwt het eel Savoysche Hof
Alwaer de vruchten van 't Pinceel
Ghesproten uyt t'verstant van MEEL
Verheffen hun soo aenghenaem
Dat noyt de ruchtbaer snelle Faem
Sal laeten slijten uyt t'ghedacht
Al t'gen' van hem wort voorts gebracht
Soo gheestich, mals en wel ghestelt
Jst t'gen' van MEEL wort uyt ghebelt.

COR-

CORNELIS DE HEEM

Schilder van Antwerpen.

GHy die den vremden aert van d'HEEMS Pinceele-treken
Siet op een effen doeck oft plat panneel ontdecken,
En van hun wonder cracht en weet de reden niet
Hoe by nochtans dat g'haer verholentheden siet,
Hoort watter onder schuylt, t'dient wel te sijn beschreven
Ten is niet als de Konst die haer verthoont als t'leven,
Ten is niet als de Konst ghesproten uyt den gheest
Die over t'gen ghy siet draeght haren roem het meest.
Waer in dat maer onbreckt een tastelijck ghevoelen
Met eenen vollen smaeck, om lusten te vercoelen,
Want t'gen' de gheesticheyt ons inde Konst bewijst
De appetijten van 't ghesicht ten vollen spijst.
Soo als de HEEM bethoont in alderhande fruyten
Die t'weede leven in haer eyghen selfs besluyten,
Jst oock in silverwerck, christal, bloem, porseleyn,
En sijde drappery, het staet al even reyn,
En wonder uytghewerckt, t'gen' hy weet af te maelen
Daer selden Constenaer hem weet in t'achterhaelen,
Als hy maer eens en loert op al de schoont en puyck
Van jeders eyghendom, en nempt tot sijn ghebruyck
Om door sijn wetenschap te schild'ren naer het leven
Die t'leven afronteert, als t'leven staet beneven
Sijn gheestighe schildry, soo aenghenaem en soet
Staet sijne handelingh in't ghene dat hy doet.
Seer los en lieffelijck, in al sijn edel wercken
Besonder soomen eens de rijpheyt gaet bemercken.
Der malsche muscadels, en suyverheyt daer by
Die ons de HEEM bethoont in sijne puyck schildry:
Dan sietmen wat PICTVER can uyt Pinceelen dringhen
Die niet als gheest en Const in verf ten voorschijn bringhen.
De verf het lichaem is, den gheest de ziel [illegible]en
Waer daer 't ghevoelen, soo waer Const en leven een.

IOANNES DE DUYTS

Schilder van Antwerpen, oudt 33. jaeren.

MEt de voorschreven soete ende rijpsinnighe bedenckingh is ten hooghsten begaeft den Const-barenden ende Veer-lustighen Joannes de Duyts vermaert Schilder der wijt-befaemde Stadt Antwerpen, den welcken door zijn oversoete ende lieffelijcke Const-Pinceel voortbrenght veel en menichvuldighe ordonnantien soo Goddelijcke als Poëtische ende Heydensche historien / blijckende aen verscheyde Altaer-stucken / Tafereelen als andere cloecke Belden die van hem in Nederlandt op verscheyde plaetsen te sien sijn ende notoirelijck veele aerdighe Poëterijen, uyt druckende somwijl een naeckte Diana haer wasschende in een Fonteyn-badt oft slapende Venus met naeckte kinderkens / ende sulckdanighe voorvallen daer inen de volmaecktheyt vanden Natuer in't s'menschen leven can speuren. Waer in sijn Pinceel soo groote gratie ende soete eelheydt naerlaet / dat niemandt (vande Konst kennis draghende) daer in eenighe hertichheyt can sien als alleen een groote welstandt van t'ghene de vrye Pictura is leerende / vol sekere en vaste teeckeningh vloeyende van gheest / aerdighe bedenckinghe / ende rijckelijckheyt / vol welschickinghe der daghen en schaduwen / daer by een cloecke waerneminghe der naturelijcke eyghenschappen / een wel gheoeffent verstandt inde Perspectiven / en boven al seer ervaren in't kennen der Historien / verghesel schapt met verre ende eyghentlijcke naer-ghedachten / spruytende uyt een stercke memorie die hem gheeft een goet ende licht begrijp der oude gheschiedenissen: waerom dat Musa wel singhen mach tot sijnen onsterffelijcken lof dese volghende veersen.

De pen en Const-pinceel de schrale doodt voorcomen
Schoon dat het leven van den mensch is wegh ghenomen
  Schoon segh ick dat de doodt baert de verghetentheyt
  Soo wort des Schilders roem noch naer de doodt verbreyt.
Pictura noyt en wilt, verghetentheydt ghehenghen,
Noch die met haere eer en hooghe eelheyt menghen;
  Om dat de pen haer al te heilsaem voedtsel gheeft
  Waer door de Schilder-const te grooten voordeel heeft,
Des suyver Const en laet soo licht haer niet verleyden
Van die niet anders als verganck'lijckheyt verbeyden,
  Maer liever van de gheen die haeren lof beschrijft
  Die lanck naer t'Schilders doodt inde ghedachten blijft.

Wat

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit: Martis amica fuit:

Aſt ubi multiplicis ſese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix ſe ſuper aſtra tulit.

Wat baetet in sijn tijdt veel lof en eer te crijghen,
Als naer de doodt de Faem de daden sal verswijghen,
En dat oock selden mensch eens naer den naeme vraeght
Jn teecken dat den roem daer van gheen luyster draeght.
Wat heeftmen niet bedocht van over veele jaeren
Om te behouden al den roem van die ervaren
Gheweest sijn in't Pinseel, oft ander groote Konst
Op dat tot hunnen lof den naem sou sijn bejonst.
Met de ontsterf'lijckheyt, alleen door d'edel pennen
Die alderbest den roem lanck naer de doodt doen kennen.
Eerst schreefmen op het houdt, op bladers, stof oft sy
Om te ghedencken al de Konsten der schildry,
T'gen' men nu op papier oft parquement siet vloeyen
En daeghlijckx meer en meer tot s'Schilders eere groeyen,
Besonder vande *Duyts* om sijn hooch gheesticheyt
Door wiens eel Pinceel schier t'leven wordt bereyt.
Door wiens cloeck vernuft en treffelijcke gaven
De Const-beminders naer sijn eel schildrijen draeven,
Om dat de malsicheyt van t'leven daer in steckt
En al wat t'leven gheeft daer in niet en ontbreckt:
Sulckx dat sijn hooghen naem van *Pallas* is verheven
En vande Faem oock in d'ontsterf'lijck-boeck ghetschreven,
Tot ciersel van t'ghestacht, dat ons *Pictura* dient
En die de handelingh van onsen *Duyts* bemindt.

IAN

IAN SIBRECHTS

Schilder van Antwerpen.

V*An Berchom* houtmen in des Hollants leegh ghewesten,
Beneffens *du Iardin* wel d'jerst, en voor den besten
Jn d'edel Schilder-const, soo veel als raeckt den stiel
Daer over langh den aert van sijn Pinseel in viel,
En weet die in Figuer en beestjens uyt te wercken
Soo aerdich alsmen oyt cost inde Const bemercken
Die jemandt brocht in't licht, ghelijck oock *Sibrechts* doet
En volcht *van Berchoms* stijl met gheest in overvloet.
Daer sietmen in schildry ghewoel van cleyn Figuren
Oft beestjens die door Const hun schijnen te verroeren
Soo fraey en wel ghestelt, dat sijne handelingh
Al om ghetrocken wordt, door de bevoorderingh
Van Konst die uyt den gheest van *Sibrechts* compt te spruyten
Daer sijn schildrijen ons het vonnis staegh van uyten
En thoonen oock de daedt van t'gen' hier *Musa* seyt
Waer over Faem hem schenckt d'eer van ontsterf'lijckheyt.

IORIS VAN SCHOOTEN

Schilder in Hollandt.

SOo wy rijpelijck insien de dierbaer weerdicheyt van Pictura, en hoe de selve van meest alle de voornaempste Princen des werelts is beloont gheworden ende noch beloont wordt / soo dient hier verhaelt de achtbare Schilder-const die den vermaerden Joris van Schooten daeghelijckx is hanterende in Hollandt die door de overvloedicheyt van sijnen gheest in rijcke ordonnantien en wel ghestelde soo groot als cleyn Historien / Conterfeytsels en stilstaende dinghen ghenoch bekent is / en gheestimeert wordt. Waerom dat Musa wel mach segghen:

Jnt s'wereldts wonder van de hooch gheachte Kunst
Van Schooten vindt alleen de grootste eer en gunst.

LUCAS FRANCHOIS

Schilder van Mechelen, oudt 45. jaren.

DIe wetenschap en Const besit, sal altijdt leven
En trotst den Haet en Nijdt door d'aenghebođen eer
Die de bevoorderingh van hunne deught hem gheven
Jae hoe 't de afgunst spijt, sy groeyen meer en meer,
Dit sietmen waerelijck als in een spieghel blijcken
Aen veele Oeffenaers van d'edel Konst schildry,
Dat die *Fortuna* sal met eer en goedt verrijcken
Als de uytnementheyt van gheest oock is daer by.
Om t'selve aende Faem met waerheyt te bewijsen
Wordt hier ghedachvaert den roemruchtighen *Franchois*
Van *Musa*, die sijn eer doet uyt de Konst verrijsen
En sijn ervaerentheyt singht met een stille vois.
Die tot in Vranckrijck ghehoordt wordt met ghenuchten
Jn't Coninckx machtich Hof daer menich Prins beooght
De eelheyt van sijn mals *Pictuers* volmaeckte vruchten
Seer wel ghecoloriert, ghediept en uyt ghehooght,
Soo als het Huys *Condé* in overvloedt can thoonen
Besonder d'eel Princers die hy gheschildert heeft
En veele Cavaillers die by den Prince woonen
Waer aen men speuren can dat jeder-een schier leeft,
Noch wijder stelt sijn Kunst haer leersaem Schilder-paelen
Om te doen kennen wat sijn Verf-pinceel vermach
Die al haer maelsel schijnt met leven te bestraelen
Soo aenghenaem, weet sy te brenghen voor den dach.
Naturas eyghendom, in schijn van enckel leven
Door den besielden gheest die sweeft op berdt en doeck,
Daer ons *Franchois* een proef can waerelijck af gheven
Door sijn ervaerentheyt in't neerstich ondersoeck.

Van

LVCAS FRANÇHOYS ·

Peintre tres expert et renommé en grandes ordonnances, et pourtraicts, née a Malines.

Lucas Franchoys pinxit. *Coenr. Waumans sculp.*

Van t'ghene can bestaen inde begaefde seden
Die eenich mensch besit, daer ons in Nederlandt
Den overvloedt van Const af thoont de rechte reden
Jn *Lucas* eelen gheest en hooch begaeft verstandt.
Soo alsmen eens beooght de rijcke Cabinetten
Van menich edel Heer, in Nederlandt ghestaen,
Die ons verthoonen veel schildrijen en Pourtretten
Die wonder naer de Const van *Lucas* sijn ghedaen,
Daer sietmen al het gen' de Const-pinseel can maelen
Naer t'leven uyt ghewerckt met uyt ghelesen gheest:
Daer sietmen t'levens aert van *Lucas* achterhaelen
Wiens Meester langhen tijdt d'Heer *Rubbens* is gheweest,
Het gen' hy oock ghenoch doet blijcken in schildrijen,
Die van hem met verstandt staen cloeck gheordonneert
Soo in devotie als in Poëterijen:
Daer menich Kerck en Hof is mede ghestoffeert.
De ordonnantien van veele Kerck-altaeren
En cloecke defticheyt van menich Taefereel
En vaste Teeckeningh, ghenochsaem openbaeren
De groote vloeyentheyt van sijn seer eel Pinseel,
Daer sietmen in Figuer een tweede leven swieren
Een losse drappery fraey op haer maet ghestelt
De verven wel ghemenght, vol aerdighe manieren
Wat dienter meer te sijn in eenich Schilders beldt
Soo als *Franchois* bethoont, die (om den toom te gheven)
Aen sijne neersticheyt, en eensaeme practijck
Vindt vreught, om buyten Echt in vryicheyt te leven
Wiens naem oock is bekent in menich Coninckrijck.

CAROLUS

CAROLUS DU IARDIN

Schilder, woonende tot Amsterdam.

Die d'edel Schilder-const (om haer seer hoogh vermoghen)
Hanteert, en staegh beschermpt als d'appels van sijn ooghen,
Den roem van d'eeuwicheyt door sijn Pinceelen saeyt
Daer, naer des Meesters doodt den tijdt de vrucht af maeyt.
Jae schoon den krijghs Godt Mars verwoest had al de landen
Van rust en lust ontrooft des Konstenaers verstanden
En dat de arremoy oft een onvruchtbaer jaer
De menschen had ghebrocht in't uyterste ghevaer,
Soo sou noch everwel Pictvras eer ontwolcken
Van haet en teghenspoet door veel Konst-gierghe volcken,
Die d'eer Ophouders sijn van haere edelheyt
Vermaerde wetenschap, en vremde gheesticheyt.
Daer Dv Jardin met recht wel vlijtich op mach praelen
Door al de Konst die hy weet wonder aff te maelen
Daer gheene netticheyt oft gheest in en ontbreckt
Midts dat daer in (soo t'schijnt) den aert van t'leven steckt.
Besonder als hy thoont in't werck van sijn Pinceelen
Een scherpe suyverheyt (daer d'ooghen langh op speelen)
Eer sy ten vollen de volmaecktheyt van't ghediert
Bespeuren konnen, dat in't cleyn op plaeten swiert
Op doecken oft panneel, en naer-venant Figueren
Landtschappen, bloem, en vrucht schier boven de Nature,
Soo wonder aenghenaem ist t'ghene dat hy maeckt
Die d'uyterst' eyghentheyt van t'leven naest gheraeckt.
Jae niemandt in des' eeuw in sijn lof-rijcke wercken
Can eenich misverstandt oft onvolmaecktheyt mercken,
Die sijn berispers licht can houden in bedwangh
Wiens Konst is oorsaeck van veel Haeters onderganck.
Daer heel Jtalien en Hollandt stets op roemen
En houden Dv Jardin een vande luyster bloemen
Der vrije Schilder-const, bekent van stadt tot stadt,
Wiens loff de Faem bespeurt en onvermoeyt bespadt.

CAREL VAN SAVOYEN

Schilder van Antwerpen, Anno 1619.

DIe sijn oogh-merck laet vaelen op de nuttichheyt die ten dienst van onse Pictura oft wy Schilder-const en voortplantinghe van des selfs eer / ghedurich voorts compt / sal vinden inde uytnemende Const-pinceel van Carel van Savoyen eenen soo grooten lust en behaeghen dat hy niet anders en sal wenschen als om de selve te moghen te weerderen ende te achten boven alle Const. Want jemandt die oprechte kennis draeght van Pictura, en sijnde versterckt met een ghesondt oordeel / en can in sijn handelingh niet anders vinden als de uyterste volmaeckthehyt van het leven / besonder voor hebbende een wel gheteeckent ende volvervich stuck / dat afbeldt eenighe naeckte lidtmaeten / die soo soetelijck van hem uyt ghewerckt ende aerdigh voltrocken worden dat ick niet anders van den selven Carel van Savoyen en magh segghen als t'naervolghende in corten sin aldus.

Groot-achtbaer Constenaer die met u eel Pinceelen
Uyt weynich asch oft stof cont brenghen op panneelen
T'gen' t'leven soo ghelijckt al oft in't leven waer
Al dat ghy uyt den gheest seer vlijtich schildert naer.
Cunt ghy het leven doen aen uwe Const ghelijcken
Soo moeter in U gheest jet Goddelijckx dan blijcken
Want die iet levens can voortbrenghen uyt dood' asch
Waer in te voren noyt een schijn van leven was,
Moet boven menschen cracht, een godd'lijck Schepsel wesen
T'gen nimmer als van Godt, oyt is ghesien voor desen.
O neen weet-lieve jeught; soo daer t'ghepeys op spelt
Denckt dat t'alsoo is met de Schilder-const ghestelt,
Die U voor t'leven can al menich mael bedrieghen
Jae t'levens schijn bethoont, in Consten (sonder lieghen)
Want leughen wort ghetast soo blijckt het teghendeel,
Van t'ghene wort verhaelt, maer hier wijst het Pinseel
Seer onveranderlijck, het gen ghelijckt het leven,
Jae oft het leven waer aen haere Const ghegheven,
Dat is de Gaeve-Godts ghestort in eenen mensch
Die maelen can door Const, al t'gen is sijnen wensch.

Die

CAROLVS VAN SAVOYEN,
Paintre extraordinaire en petites figures princepalement en nues grandement estimez Nasquit dans la Ville d'Anvers demeurant en Hollande.

C. van Savoyen fecit aqua forti.

Die inde Const bethoont veel aenghenaeme dinghen
Soo als *Savoyen* weet met gheest in't licht te brenghen,
Dat jeder tuyghen sou (die sien can sijn schildry)
Ten is gheen Const alleen, maer t'leven isser by.

PEETER VAN BREDAEL,

Schilder van Antwerpen, oudt 32. jaren.

HOort hoe de snelle Faem met overvloedt van prael
Roempt op de Schilder-cunst van *Peeter van Bredael*,
Door al de vindinghen die hy in't ordonneren
Brenght daeghelijckx voor den dach met Landtschap te stofferen
Seer aenghenaem aen d'oogh van die de Konst bemint
Om al de wonderheyt die m' in sijn stucken vindt.
De vremde handelingh (die hy weet voor te stellen)
Gheeft stof en reên ghenoch om d'eere uyt te bellen
Die sijn Pinseel verdient, door d'aerdicheyt, die sy
Thoont wesentlijck en fraey in jeder Konst-schildry.
Voor eerst alsmen den aert van Landtschap oft landtdouwen
Prieel, Hof, en Ruwien, en oud' Romeynsche bouwen
Van hem siet afghemaelt soo vindtmen den Natuer
En t'levens wesen in *Bredaels* verrijckt *Pictuer*.
Het leven in't gheboompt, en al de eyghentheden
Jn cleyne Beestjens met verstandt en waere reden
Soo uyterlijck ghevat dat niet soo wel can staen
Jn alle Kenders oogh, die met de Const om gaen,
Als t'gen' ons *van Bredael* weet gheestich aen te wijsen
Jn d'edel wercken die uyt sijn Pinseelen rijsen.
Daer de ghesteltenis oock van des menschen aert
Staet inde Kunst vercleynt en van Pinseel ghebaert:
Soo eel, net, suyver, en volmaeckt ghelijck het leven
Dat selver den Natuer gheen gaven meer can gheven
Oft t'wordt daer in ghesien in overvloedicheyt
Het werck bethoont de daet, wat dienter meer gheseyt.

HENRICK

PETRVS VAN BREDAEL, Né dans la ville d'Anvers en l'an 1630. Paintre fort plaisant et rare, il at demeure quelque temps en Espaigne, et aultres provinces.

Abbé delineavit. Coenr. Lauwers sculpsit.

HENRICK VANDER BORGHT

Schilder van Franckendael.

HIer sietmen wederom als met herschapen ooghen
Een nieuw verborghen Const van grooten gheests vermoghen
Van sulcken vremden cracht en vast ghestelden aert
Als noyt PICTVRA heeft uyt haeren schoot ghebaert.
Soo ghy maer t'kleedt-cieraet ontdeckt van d'eel schildrijen
Die VANDER BORGHT afmaelt en U can doen belijen
Dat van Natura noyt can worden jet gheteelt
Uytwendich, oft het schuylt in sijn ontsterf'lijck beelt,
De reden tot bewijs is nood'loos t'openbaeren
Ter wijl dat sijnen gheest soo is in Const ervaeren,
Dat t'werck tot ons vermaeck ghenochsaem tuyghen can
Wat rijck begaefdt vernuft schuylt inden weerden Man
Daer t'hooghe Duytsche-Landt met recht wel op mach pralen
Om al de suyver Const die hy daer heeft ghemalen:
T'rijck FRANCKFORT, FRANCKENDAEL en d'Jtaliaensche landt
Beminnen sijne Konst en kennen sijn verstandt.
Den Graef van ARONDEL, een van PICTVRAS vooghden
Soo haest hy eens t'Pinceel van VANDER BORGHT beooghden
Had sulcken wonderheyt van deught daer in bemerckt.
Om t'leven t'gen' daer in was gheestich uyt ghewerckt,
Dat hy hem met veel gunst en rijckelijcke winsten
Begaeft heeft naer den eysch en naer Pinceels verdiensten,
Om dat sijn edel Konst niet als met deughr verkeert
Om datmen uyt sijn Konst niet als de deught en leert,
Die door lichtveerdicheyt gheen siel en sal ontrusten
Oft door onkuyschen aert bestrijden met vuyl lusten,
Midts dat sijn suyver werck niet als op deughden treckt
Op t'lijden vanden Heer t'gen' niet als deught verweckt.
Godt die de Kunsten gheeft en wordt oock niet vergheten
By VANDER BORGHT die stets Godts leven af can meten
Door wetenschap en gheest die in sijn hersens leyt
Jn't cort hy baent den wegh van veel godtvruchticheyt.

PEETER

HENRY VAN DER BORCHT PEINCTRE.

Ne à Franckendael au Palatinat, et a cause de la Guerre venu a Franckfort, en l'an 1636 passant le Comte d'Arondell Voyagant vers l'Empereur l'emmena et de la l'envoya en Italie Chez Mr. Peti le quel amassa l'Art Pour le dit Comte, de la Passant avec l'art en Angleterre il l'a gardé Jusques au decede du Comte il est Serviteur du Prince de Galles.

Johann: Meyssens pinxit et excudit. *W. Hollar fecit, 1648.*

PEETER TENTENIER, CASTELEYN, ende GYSBRECHT DE HONDECOTEN.

DE aerdich vercierende rijckelijckheyt van Pictura brenght de kunst sulckenen luyster ende glans aen dat het onmoghelijck is den selven te verliesen als wanneer den Schilder niet en laet vertraghen sijnen yver ende lust om de selve te hanteren ende daer door eenen eeuwighen naem achter te laeten. Daerom wort de neerstichheyt ende vlijtighen iever nootsaeckelijck in een goet aencomende Schilder vereyst om daer door de gheneghentheyt van een gheestighe Natuer in het ghemoedt wacker te maecken ende soo alleenskens de voorbelden van het verstandt uyt te wercken ghelijck sekeren Peeter Tentenier, Casteleyn ende Gijsbrecht Hondecoten Constighe Oeffenaers van Pictura over al in hun Const doen blijcken / daer de Faem met alle recht en reden wel op roemen mach.

Faem mach op *Tentenier* vry haeren roem wel bouwen
Die sijnen cloecken gheest in Konst noyt laet verflouwen,
Maer brenght ons daghelijckx seer aerdich voor den dach
Al wat in groot oft cleyn *Picturs* Pinceel vermach,
En *Casteleyn* daer by en dient oock niet versweghen
Die soo van jonghs-af-aen was tot de Const gheneghen
Door jngheboren gheest dat hy noyt was gherust
Oft hy en had volbrocht het voorbelt vanden lust
Die hem al menich mael tot op den dach van heden
Met groote neersticheyt en iever heeft bestreden,
Om d'uyterste der Konst te vatten in't ghemoedt
Tot ciersel vanden naem die sijne eere voedt.
Soo als oock uyt t'verstandt van *Gijsbrecht Hondecoten*
Ghespeurt can worden wat gheest-rijcken Const besloten
Jn sijne hersens leyt, met grooten gheest ghemenght,
Die *Gysbrecht* op 't Toneel van lof en eere brenght.
En waerom sou sy niet, want sijne oli verven
Sijn d'oorsaeck dat sijn Faem oft Naem noyt sullen sterven;
Dat heeft *Pictura* in, hoe dat het gaet oft niet
Sy heeft door haere cracht de Faem in haer ghebiet.

LILLY

LILLY alias LELIO

Schilder van Londen in Enghelandt.

HEt gherucht wilt qualijck laeten verswijghen den Constighen Lilly oft Lelio Schilder van Enghelandt / den welcken in't groot jae boven het eyghen leven door sijn vaste en veerdighe manieren van teeckenen ende schilderen egheen Nederlanders en hoeft te wijcken / jae mach met volle recht den tweeden Rubbens inde losse Pinceel ende cloecke inventien gheheeten worden / daer de Faem meer lof van spreeckt als ick hier can beschrijven / ende om cortheyt wil ghenoodtsaeckt ben achter te laeten / als ghenoch sijnde / dat ick vanden selven mentie maecke hopende ende vast betrouwende dat sijn wercken hun selven meer befaempt maecken als ick met mijn flouwe pen can bewijsen sluytende alleenlijck tot sijnen roem ende ghedachtenis met te segghen aldus.

Soo als een *Lelie*, die onder doorens bloeyt
Can haer de eel. *Pictuer* oock onghehindert draghen
Jn oproer en crakeel, die in haer Consten groeyt
En vreest geen onghemack in spijt van d'oorloghs plaghen.

CORNELIS VAN BERCHOM

Konstich Schilder van Haerlem.

HEeft Hollandt niet met recht op *Berrechom* te stouffen,
Die weet door Konst en deught, t'ondeughdich t'overpouffen
Jn eene handelingh vrempt van ghesteltenis
Daer t'mergh van ons *Pictuer* vast in ghesloten is.
Jae schoon den droeven Nijdt dit gheensints can verdraghen
Die d'eyghen hert daerom schijnt stadich op te cnaghen
Soo moet sy selver (als t'ondeughdich) tuyghen dat
Noot beter den Natuer is met t'Pinseel ghevat.
Als *Berchom* ons verthoont, soo in stilstaende dinghen
Als Landtschap, Beestjens en Figuerkens voort te bringhen
Daer t'puyck der wetenschap niet hoogher vlieghen can
Om te verheffen al de deughdt van eenich Man.

IOANNES MEYSENS

Schilder van Brussel.

DE ervarentheyt inde kennis van Picturas konsten (daer den voorschreven Meysens mede begaeft is) en heeft niet ghedooght om den selven hier te vergheten / die ghebooren is tot Brussel in't jaer 1612. op den 17. May / ende de edel Schilder-const gheleert heeft by den vermaerden Anthonio van Opstal, mede noch by sekeren Nicolaes vander Horst, daer hy by synen tydt soo yverich heeft waerghenomen dat hy voor syn Excellentie Graeff Hendrick van Nassu verscheyde fraey stucken heeft gheschildert eensamentlijck den selven met de Gravinne / verscheyde reysen naer t'leven heeft ghecontersfeyt / boven dien noch de Gravinne van Stirom, den Grave van Bentom, diversche Colonels voor den Commandeur Lichtenbergh, als oock den selven Commandeur syn Huysvrou ende alle hunne Kinderen / daer niet anders als het leven in en ghebreckt / met sulcken goede en vaste opmerckinghe is alles door den voornoemden Meysens daer in met het Pinceel uyt ghevoert / ghelijck oock compt te blijcken binnen Antwerpen (daer hy teghenwoordich is woonende) aen veele ende menichvuldighe Contersfeytsels die hy daer ghemaeckt heeft / oock met eenen blijdighen iever naer d'Originelen van van Dijck ghecopieert / dat de selve menighmael voor Originelen oft Principalen worden aenghesien / soo veel vermoghen heeft hem de wetenschap van Pictura inghestort dat men boven t'ghene voorschreven staet wel mach segghen:

Den jever wordt altijt ghehandthaeft vande jonst
Die d'eel *Pictuer* besit door haer verheven Const,
En lockt de neerstichevt om de seldsaemste dinghen
Die jemant uyt den gheest, door Const in't licht can bringhen,
Soo als ons *Meysens* weet te thoonen met Pinseel
Vol levens aert en cracht op doecken en panneel.

Teghenwoordigh is de eenighe exercitie ende negotie vanden voorschreven Meysens, de handelingh van alle seldsaeme Printen soo van antique als modernighe Meesters uyt ghegaen ende by de cloeckste Plaetsnijders ghesneden / soo ende ghelijck by hem te vinden syn ontallijcke raere drucken van Lucas van Leyen, Alborduer, Italiaensche ordinnantien ende veel wonderbaere Printen ghesneden van Sadeler, Nantuel, ende andere fameuse Plaetsnijders, die hy door sijn groote kennis ende ervarentheyt can doen blijcken ende ten voorschijn brenghen. Wiens Sone by naem Cornelis Meysens oock is een fraey opcomende Meester in't plaetsnijden ghelijck aen verscheyde Pourtretten en de Tytel-plaet van desen Boeck te sien is. Oudt 21. jaren.

Uyt

IEAN MEYSSENS,

Peinctre natif de Bruxelles l'an 1612. le 17. de May, tient a present sa residence en la ville d'Anvers, ou pardessus l'exercice du pinceau particulier en pourtraits, il fait profession de vendre des printes, en la cognoissance desquetes il est singulierẽtverse.

Iean. Meyssens pinxit. *Cornelis Meyssens sculp.*

Uyt ſwert beinckte Print ghedruckt op wit papier
Wordt Konſt en gheeſt ghekent, ſoo wel als in ſchildry
Al waer de Teeckeningh is Meeſter van 't beſtier
Die d'eel volmaecktheyt van de wetenſchap hout vry.

NICOLAES VAN EYCK

Schilder van Antwerpen.

JSt wonder dat de Eer heeft ſelden connen ruſten
Voor dat ſy ſach ghepaeyt den wenſch van haere luſten
En had *Niclaes van Eyck* met volle recht ghebracht
Tot d'Ampt van Capiteyn der Borgherlijcke wacht,
Om ſijnen cloecken aert en gheeſtighe manieren
Die door de hulp van deught ſijn heel gheſlacht vercieren
Om ſijn trouherticheyt en jever tot Godts wett'
En ander deughden meer, daer d'Eere meeſt op lett'
Om jemandt tot t'gheluck van haren ſtaet te brenghen
En Faem, en Naem, en Stam daermede te verlenghen,
Soo als is uyt ghewerckt door liefde buyten gunſt
Om dat compt over een dit Ampt met ſijne Kunſt,
Om dat (ſegh ick noch eens) ſijn aerdighe Pinſeelen
Niet anders als t'ghebruyck van krijghs handel en teelen
Ghelijck Batalien, en dierghelijcken ſtaedt,
Optreckingh, peſtery, ſoo 't in den Legher gaet.
Weet ons van *Eyck* door gheeſt als t'leven te vertooghen
En als het leven ſelf te ſtellen voor de ooghen
Van die de Konſt verſtaen, midts den volmaeckten aert
Het leven en Natuer daer in veropenbaert.

P H.

PHILIPPVS FRUYTIERS

Schilder van Antwerpen.

DE vrome sterckheyt baert prijs, lof, en groote eer
En t'Schilders oeffeningh verheft haer cracht noch meer,
T'gen' veel weet-lievende Vernuften overweghen
Door al de seldsaemheyt die daer in is gheleghen,
De Cloeckaerts staen verbaest, verwondert en verstompt
De Wijse twijfelen oft t'leven daer in compt:
Om dat des' handelingh soo grooten deught can teelen
Als sy het leven thoont in't werck van d'eel Pinseelen
Vol vruchtbaer wetenschap, die over al den prijs
Behalen, door hun cracht en levendich bewijs:
Daer ons *Fruytiers* van thoont een proef ghelijck het leven,
Die dient in't licht ghebracht en om haer Konst beschreven,
Om dat sijn handelingh werckt soo veel deughden uyt
Dat sijne vry *Pictuer* in haer niet en besluyt.
Als d'uyterste dat in de eelheyt der Natueren
Can worden naer ghemaeckt, besonder in Figueren,
Seer vast gheteeckent en naer t'leven wel ghestelt
Vol vremde vindinghen, heel gheestich uyt ghebelt.
En boven dat en hoeft hy niemandt oock te mijen
Jn eene oeffeningh die voortbrenght schoon schildrijen
By onse Constenaers mineatuer ghedoopt:
Die oock van levens aert en gheest is overhoopt,
Daer wonder netticheyt en Konst is in te speuren
Door al de suyverheyt van haere schoon coleuren,
Daer niemant als *Fruytiers* den hoochsten naem van draeght,
En metter daedt bewijst, t'gen Kenders oogh behaeght.

ANTHO.

ANTONIUS GOEBOUVV

Schilder van Antwerpen.

HEt is een vrempt ghewoel, dat meestendeel de menschen
Soo naer de aertsche vreught, en eer, en rijckdom wenschen,
Sijn besich dach en nacht om t'lichaem op te voen
Jn ydel ydelheydt, en selden goedt te doen.
Daer sy in scheppen al hun wellust en behaghen
Schoon dat sy op het lest veel min als niet bejaghen,
Want ismen cloeck van gheest en geene vruchten baert
Jn uyt te wercken t'gen' den ingheboren aert,
Door wetenschap besit, soo sijn't maer s'werelts slaven
Niet weerdich datse sijn verciert met hemels gaven.
Maer die sijn wetenschap doet blijcken t'alle kant
Wordt als een Landt-juweel bemint om sijn verstandt.
Wordt over al gheeerdt om dedele manieren
Die sijnen weerden naem en leven staegh vercieren,
Daer de memori van den mensch langh af onthouwt
En daer de Faem met roem haer woonplaets staegh op bouwt.
Wie leeft in rijcken staet, wordt licht beanckt met sorghen
Verliest sijn vryicheyt, en heeft veel vrees verborghen
Jn't hert, om s'werelts goedt dat hem hier geeft wat vreught
Met lust en rust ghemenght, maer geen oprechte deught.
De deught nochtans die is het ciersel vande menschen
Die uytsteckt boven al t'gen' jemandt hier can wenschen,
Het loot en waterpas daer jeder een op rust
Die d'achterdencken van't onsalich sterven blust,
Hoe menich dertel quant en siet men daer niet woelen
Jn d'aertsche gaeven om de lusten te verkoelen
En wroeten al den dach in't s'werelts dreck en slijck
En niet eens dencken op de deught oft hemel-rijck.

Dit

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

Ast ubi multiplicis sese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

Dit heeft van jonghs-af-aen *Goebou* al gaen bemercken
Als hem den seghen Godts quam met verstandt versteercken,
Als hy eens overdocht dat eenen goeden naem
Meer wordt ghepresen by de al ghemeyne Faem
Als wellust, staet, oft pracht, die lichtelijck verdwijnen
Schoon datse wonderlijck in jemandts ooghen schijnen.
Goebou sach boven dien dat ons de wereldt niet
En geeft als cleyne vreught vol naersmaeck van verdriet
De reden dat hy in te gaen socht ander weghen
Daer niet als lof en deught en vreught is in gheleghen,
Het gen' de snelle Faem noch naer de doodt verbreyt
En teeckent inden boeck van haere eeuwigheyt.
Den lof can noyt vergaen van die hun self vercloecken
Jn Consten door de deught met jever t'ondersoecken
Om dat de vruchten (die voorts comen vande Kunst)
Tot vreught der Konstenaers met eer worden begunst.
Soo als de neerstigheyt quam aen *Goebouw* vereeren
Eer dat hy noch ginck in Jtalien verkeeren
En t'gen' daer aen ghebrack, op heden wordt volmaeckt
Door al sijn groote Kunst daer menigh geest naer haeckt.
Men hoort niet vande Faem als losfsangh van hem singhen
Tot vreught van sijn geslacht, door de seldsame dinghen,
Die sijn Pinseel bewijst, die in haer selven leeft
Om dat sy den natuer (soo t'schijnt) verborgen heeft
Jn al haer wercken, die *Goebou* weet af te belden
Die niemandt om haer kracht ghenoch en can verghelden.
T'Handtwerpen inde Kerck vande Societeyt
Staet sijnen naem ghenoch in d'eel *Pictuer* verbreyt:
Jn Hollandt, Vranckerijck, en noch meer ander rijcken
Daer compt de edelheyt van sijne Const te blijcken,
Soo dat onnoodigh is meer lof te brenghen uyt
Die sijne daet ghenoch in d'eel *Pictuer* besluyt.

PEETER

PEETER DE VVIT

Landtschap-Schilder van Antwerpen.

SOo maer des winters daeghs t'ghevoghelt sach de stucken
Gheschildert van *de VVit* die het gheboompt uyt drucken
De Konst sou hunnen aert ontsteken met jolijt
Soo als in't midden van den heeten Somers-tijt.
Den soeten Nachtegael sou nieu ghenuchten scheppen
Den Oyevaer waer oock terstont weer aen het cleppen
De Lijster aen t'ghefluyt en t'Quackeltjen aen t'slaen
De Musch aen t'nestelen, en t'Krekeltjen aen t'gaen,
Soo levendich door Konst can ons *de VVit* doen blijcken
De groene boomen die het leven niet en wijcken
Soo aenghenaem thoont hy de ooghen hun vermaeck
Dat hy die licht verweckt uyt eenen swaeren vaeck.
Als maer sijn cloecke handt een Landtschap gaet bereyen
Dat menich Kenders oogh door lusten can verleyen
Soo liefelijck verschiet t'asurich achter-werck
Tot welstandt vande Const, soo crachtich cloeck en sterck
Den voorgront uyt ghehaelt, dat gheen bosch oft waranden
Gheen weghen wel beplant schoon ende vruchtbaer landen
En sijn in't leven soo plaisant naer d'oogh ghestelt
Oft worden door *de VVit* verthoont en afghebelt.

GASPAR DE VVIT

Landtschap-Schilder van Antwerpen.

ALs compt de gulde Son TELLVRIS schoot beschijnen
Soo sietmen dat den Vorst allenskens sal verdwijnen
Die t'groen tapijtich cleedt van FLORA had berooft
Des menschen lust verflauwt, en al t'ghewas ontlooft.
MATVTA melckt haer borst en door haer dauws besproeyse
Besapt sy al het hout en brenght tot geurich groeysel:
Soo dat al watter leeft ghelijck verresen is
Soo haest de werme Lent in haer oudt wesen is.
Dit sien ick inde Const soo danich oock ghesschieden
Daer MOMVS en den NYDT (als vande pest) af vlieden
Schoon dat door hunnen haet de Const al dickwils lijt
Noyt wordt sy evenwel haer glans en luyster quijt,
Jae schoon haer edelheyt wordt somtijts eens bestreden
En van niet wetende Laet-dunckenaers vertreden:
Haer krachten sijn soo groot dat sy daer op noyt past
En acht den Nijdt niet meer als eenen hondt die bast.
Dit wordt ons door DE WIT oogh-schijnelijck bewesen
Die inde Schilder-const ten hoochsten wordt ghepresen,
Daer hy sijn cloeck verstandt in't Landtschap blijcken doe
Dat menichmael verlicht den gheest en swaren moet.
Als hy de gulde Son, en aenghenaemen reghen
Van sijnen gheest door hulp van Godes milden seghen
Laet daelen op panneel, op doeck oft copre plaet
Waer op hy t'Landtschap maelt, dat als het leven staet.
Hier sietmen t'loof-rijck groen, aen alle canten wassen
Den malsen dons en lis weerschijnen inde plassen
De struyckxkens veil bemost als t'leven en Natuer,
Ghedommelt met Pinseel in d'eelheyt van PICTVER.
Jae dat den Satir PAN SIRINGH saegh uyt ghetrocken
In't Landtschap vande WIT, sy sou hem weer verlocken.
Hy wert (dat is ghewis) weer op haer schoont verhit
Jae saegh voor t'leven aen, het Landtschap vande WIT

Betrach-

GASPAR DE WITTE,
Peintre extreordinaire en grand et petit paysages et ruynes, tant en huyle comme en detrempe, grandement estimé pour leur rareté, aupres des grands Seig.rs et Amateurs de l'arte, il ast demeuré long temps en Italie et France, etc. residant en Anvers ville de sa naisance.

A. Goubau pinxit. — Richard Collin sculpsit 1662.

Betrachtinghe.

DAtter vreemde bedenckinghen / eyghenschappen / middelen en inbeeldinghen / jae werckende lusten inde liefde verborghen sijn (ghelijck de daeghelijcksche ervarentheyt ghenoch leert) can hier oock in't beschrijven vande Const-rijcke Pictura ghenoch bewesen worden / de welcke met de liefde wel over een comt en het naest aende liefde schijnt te bestaen / ghelijck ick hier voren noch wijder heb gheschreven. Het selve blijckt claer ghenoch aende overschoone Stratonica, de welcke de volmaeckste en cierelijckste Maeght was diemen in heel Corinthen eertijdts cost vinden / waer op sekeren Coninck (haer maer eens ghesien hebbende) soo verliefd was / dat hy sijnen Schilder Apelles daer over had van Athenen ghesonden naer Corinthen om de selve aldaer te conterfeyten / ghelijck hy oock op't versoeck vanden Coninck inden Tempel van Diana heeft ghedaen / en wederkeerende over zee met het volmaeckt stuck / ist ghebeurt / dat Apelles met alle de Pilooten door het stormich weer en onstuymich tempeest meynden te verdrincken / worpende alle de packen en coopmanschappen over boordt om hen te verlichten vanden swaren last : en Apelles vreesende dat hy sijn opgherolde schildry (daer het afbeeldtsel van Stratonica op stondt) oock sou hebben moeten over boordt werpen / heeft t'selve ontrolt ende aende Gasten ghethoont segghende : dattet de Goddinne Diana was / ghelijck oock ghelooft werdt door de schoonheydt en levenden aert die een jeder daer in door het waerachtich leven quam te sien / jae t'is soo verre ghecomen datmen het beldt voor de Goddin Diana aenbadt en het tempeest door hun vast betrouwen oock ghestilt is. Apelles met het beldt ghecomen sijnde tot Athenen ende t'selve aenden Coninck ghelevert hebbende werdt hem daer voor vereert over de hondert talenten goudt / alsoo dit was een van sijn uytnemenste / besonderste en seldsaemste wercken die hy oyt ghemaeckt hadde / het welck niet te verwonderen en is / nademael dat Apelles niemandt ghelijck en hadde om de eyghentschap van het leven inde Const naerder uyt te belden : jae dat meer is / den ghelcerden Schrijver Apion ghetuyght : dat de Waerseggers / oft Gheluck-gheraders uyt de volmaecktheyt van sijn gheschilderde tronien costen oordeelen de voorleden en toecomende gheschiedenissen die den mensch gheheurt waren en noch gheheuren souden. Des voorschreven Coninckx Sone (die rijp van jaren was) het gheschildert beldt vande voornoemde Stratonica oock ghesien hebbende / werdt daer op soo seer verliefd als sijnen Vader / niet teghenstaende dat hy nochtans het leven noyt (ghelijck sijnen Vader) ghesien en hadde / de welcke op het beldt soo wonder volmaeckt verscheen ghelijck het leven. Middeler tijdt heeft den Coninck door sijnen Ambassadeur Stratonicam ten houwelijck doen versoecken voor sijn Coninginne / de welcke hy oock becomen heeft ende daermede ghetrouwt zijnde / is de liefde vanden Sone soo aenghegropt / dat hy noch dach noch nacht en cost rusten / te meer / alsoo hy wel wist dat het onmoghelijck was met sijn Stief-moeder te comen tot sijn begheerte. Sijn liefde had haeren oorspronck uyt de schildry door het ghesicht vande Const / en bemerckende dat de Const met het leven soo over een quam / meynde van liefde te sterven / midts de selve meer een Goddin was ghelijckende als eenen mensch / midts dien oock dat de schildry in het ghe-

ghesicht van het leven niet en weeck / welck leven alleen het verottelijck ghewesen meer hadde als de Const. Den Sone dan sich berooft vindende van sijn hoope en troost / is ghevallen in een swaere sieckte / de welcke soo aennaem dat hy van gheen Medecijnen en cost gheholpen worden : segghende teghen den Coninck ronde uyt / dat sijnen Sone moest sterven / ten waer hy gheholpen werdt van Stratonica, die de eenighe oorsaeck was van sijn sieckte. Den Coninck met verwonderingh / ende niet sonder teghenstrijdt van sijn eyghen liefde ende minnen lust t'selve overlegghende / boven dien gheenen naerderen erfghenaem als sijnen verliefden Sone hebbende / heeft sijn eyghen lusten ghebroken ende Stratonicam aen sijnen Sone voor een Princersse ghesghoncken / de welcke nach de oorsaeck was van sijn subite ghesondtheydt ghelijck sy te voren had gheweest den oorspronck van sijn quaelen. Wie isser die (den inhouden van dese heydensche Historie aenmerckende) niet en sal verwondert staen / dat uyt het ghesicht van een gheschildert beldt Coninghen en Princen beweeght en verlieft connen worden tot den persoon die t'selve beldt uyt druckt. De vraegh is / wie hier meerder cracht heeft : oft het leven / oft de Const / de Const was hier de oorsaeck ende eerste fondament / dat des Coninckx Sone tot liefde werdt ghedreven tot het leven dat hy noyt ghesien hadde / en schoon den Vader maer eens het ghesicht van't leven ghehadt en hadde / waer door hy de volmaeckte schoonheyt van Stratonica in haer afwesentheyt inde Const noch meerder trachte te sien / sonder gheneghentheyt om daer mede te trouwen / ghelijck hy door het ghesicht vande Konst daer naer is willich gheweest en ghe schiet is / soo compt hier te blijcken dat de Konst alleen is gheweest den eersten oorspronck van liefde en trou ; dat de Konst alleen (door het valsch gheloof der Heydenen) de zee heeft ghestilt / ende den Coninck tot liefde verweckt en wederom van liefde berooft om meerder liefde daer door in sijnen Sone te voeden. T'is wel waer dat de liefde een vier is wiens vlamme langh can verholen blijven / eer de selve haer openbaert / haer eyghenschappen en sijn niet sonder merckelijcke teeckenen oft uytwendighe werckinghen die een Minnaer in sijn vrhagie langhen tijdt door de versterckinghe van een goede hope can verdraghen / maer hier blijckt dat de Const den lust van eenen Coningh ende Prince niet en heeft connen in balans houden / sonder den wil ende wensch (van t'ghene de liefde baert) volbracht te sien / sulcken vremden cracht ende deught can de Const inde ghedachten van Minnaren uyt wercken. Wie en sou dan gheen stantvastighe verheffinghe behoorden aen het wit van soo vanighe wetenschap te gheraken als desen Apelles (Prince van alle Schilders) in sijn leven heeft ghedaen / om sulcken goeden ende oprechte Pinceel-vruchten voorts te brenghen oft met een openhertighe gheneghentheyt te leeren ; en ghelijck de liefde op gheen verdiensten en siet maer wel op ghetrouwe wederliefde / door de welcke de liefde moet voldaen worden / soo en siet ons Pictura niet op de weerderingh van haer wetenschap / maer wel op den iever en gheest door de welcke sy moet voorts comen. Dit blijckt opentlijck in onsen tweeden Apelles Gonsalo Cocques, daer hier voor breeder van verhaelt is / den welcken in sijn Schilder-const sulckenen gheest en wetenschap laet blijcken dat ick twijffel / oft eenighe Coninghen en Princen sijnde de volmaeckte schoonheyt van een gheschilderde Brabantsche Nimph in Gonzalo Cocques

sijn

sijn beldt uyt ghewerckt) daer op niet en soude verlieven / en lust crijghen om het leven te sien van soo danich uytdruckſel / sulcken vermoghen heeft sijn cloecke handelingh in't hanteren van het Pinceel. Hier van gheven ghetuyghenisse verscheyde Pourtretten en aenghename ordonnantien die hy gheschildert heeft voor veele Princen en Edellieden / daer alle de eyghenschappen ende volmaecktheden van het leven in verborghen sijn / daermen in can sien de suyverheyt van Holbeen en Joost van Cleeff ghenoempt Sotten Cleeff, de vleeschachtighe manier en levenden toets van van Dijck, de losse ghestelteniss van den edelen Petrus Paulus Rubbens, de malsigheyt van Titiaen, ende de lieffelijckheyt van Raphael d'Urbin. Ghelijck onder andere van sijn wercken ghesien can worden in een uytnemende fraey Converſatie die hy gheschildert heeft op copere plaet voor den Eersamen en seer Const-lievenden Sr. Jacob le Merchier Coopman binnen de Rijcke-stadt van Antwerpen, afbeldende sijn eyghen Figuer met sijn Huysvrouwe ende alle de kinderen / waer by Gonſael sijn selven aen een tafel sittende heeft gheconterfeyt van ter zijden oft in porphiel als koutende met den voorsz. Sr. Le Merchier, sijnde van ghelijcken in een discourerende actie / alles soo uyt ghebeldt elck vertoonende sijn werckelijck leven van volmaecktheyt datter niet meerder inde Const en can ghevonden worden dat dese schildry sou connen overtreffen: want oock merckelijck gheconsidereert dat iemandt sijn selven uytbeldende / daer toe noodigh heeft eenen spieghel uyt welcken spieghel men sijn selven maer en can sien van veer / en niet van ter sijden om uyt te trecken sijn eyghen wesen / oft het sou moeten ghedaen worden door een ander remedie / de welcke onsen besaemden Gonſael soo heeft weten te vinden dat beneffens de ander Pourtretten van des voorsz. Le Merchier ende zijn Familie niet levender oft ghelijckformigher en can uyt ghewerckt worden als t'ghene Gonſael in sijn eyghen Pourtret van ter sijden oft in porphiel sittende op't voorsz. stuck heeft ghethoont. Als mede oock te sien is in een Converſatie die hy ghemaeckt heeft voor den Heer Nassoingni woonende binnen Brussel, afbeldende dessels Familie d'welck soo aenghenaem en crachtich is uyt ghevoert / dat den voornoemden Gonſael selver belijdt t'voorsz. stuck te wesen een van sijn beste huyck-schilderijen die hy oyt ghemaeckt heeft. Daer sietmen alle de lessen en regulen in gheobserveert en aenghewesen / die verscheyde Schrijvers van Pictura hebben gheleert / om te comen tot de uyterste perfectie: niet alleen Schrijvers en Poëten, die gheen Schilders en sijn / maer Schilders selver die verscheyde boecken op de reghels ende fundamenten van Pictura hebben gheschreven / ghelijck oock niemandt beter daer van en can schrijven als perfecte ende ervaren Schilders / die de selve fundamenten in hun eyghen wercken laeten blijcken / ghelijck sy met de pen connen leeren. Als namentlijck den wonderen Albert Durer, Carel van Mander, Georgio Vassari, Leo Babtista, Alberti, ende meer andere modernighe Schrijvers van de Schilder-const / ghelijck oock Seneca, Plinius, Quintilianus, Isidorus, Proclus, Tullius, S. Grisostimus, Socrates, Plato, Columella, Fulgentius, Strabo, Homerus Philostratus, Cassiodorus, Livius, Cicero, Ovidius, Varro, Epitetus, Dionisius, Longinus, Lucianus, Vitruvius, Plutarchus, Horatius, Tertulianus, Statius, S. Basilius Nazarius, Boetius, Gallenus, Zeno, ende menighe andere antique en hedendaeghsche ghelerde Mannen. Want naer t'schrijven van sommighe der voornoemde

Schrij-

Schrijvers / soo schijnt de volmaecktheyt van Pictura te bestaen in acht puncten / dat is den inhoudt der historien: ghelijck maticheyt / het colorict / het leven / d'ordonnantie / de gratie / d'invoudicheyt / de ghedachten / de seeghbaerheyt ende ghestelteniß / uyt welcke samen-voeginghe volght de schoonheydt / edelheydt / grootsicheyt ende deughdelijckheyt: als hebbende hunnen oorspronck uyt de Perspectief / Architectuer / Geometrie en Aritmetica; ghelijck hier voor ten deele is aengheweesen ende bethoont. En alsoo de schildry oock het meest bestaet inde actituden / ordonnantien ende afbeldsel der eyghenschappen diemen kan bespeuren inde ruerende ende onruerende dinghen / daer een levende oogh haer vollen behaghen ende contentement in can vinden / soo bestaet de nytwerckinghe der selver inden gheest ghelijck ons voor ooghen stelt ende met sijn Const doet blijcken Franciscus du Chatel Schilder van Brussel, die op de manier vanden voorsz. Gonsael ten deele sijn Schilder-const uytbeldt in cleyn Conversatien en Contersteytsels met grooten gheest en verstandt waerghenomen. Oock sietmen in andere ordonnantien afbeldende Boere-kerremissen / Wacht-huysen en soo danighe op de manier van Adriaen Brouwer, en andere hier voor verhaelt / allen het welck met een goedt oordeel ende manier sonder confusie van overhoopt werck / en sonder achterdeel van luttel werck can in sijn schildry worden ghespeurt midts dien de selve is overloopende van gratie ende lieffelijcke ghedachten. Wijders soo heeft de Faem niet toeghelaten om te vergheten dien uytnemenden Meester Egidius van Tilborgh Schilder van Brussel, door de wondere fraey actien ende werckelijcke manieren die hy in Boere-kerremissen / Wacht-huysen en andere Conversatien als den voorseyden Franciscus du Chatel is voortbrenghende met het Pinceel van sijn verstant daer niet anders in te sien en is als de naervolghende handelingh van Brouwers, en sulckdanighe meer andere fameuse Meesters. Weervich is oock ghenoteert de treffelijcke Const van Franciscus vander Meulen oock Schilder van Brussel, den welcken gheleerdt heeft by den vermaerden Peeter Snayers, den welcken een ervaren Constenaer is in Batalien / Vesteringhen / optreckende Leghers / en soo danighe meer andere daer den Natuer en leven schijnen in te schuylen. Wederom eenen Lucas Achtschellinckx Schilder van Brussel, is een uytnemende Landtschap-Schilder op de manier van Lowis de Vadder, die sijnen Meester heeft ghweest / en is door sijn veerdighe en losse handelingh een vande eerste Meesters van het Landt: besonder in voorgronden berghen / bewassen / en afghetalmde canten / veer verschieten / en cloecke voorgronden / daer hy niemandt in dese eeuw in en hoeft te wijcken: ghelijck over al by de Const-Liefhebbers te sien is. En ghelijck de Poësi is een sprekende leeringhe / ende de Schilder-const een stomme leeringh / die in veele dinghen met malcanderen over een comen: soo vintmen oock dat veele Discipels met de handelingh in't Pinceel over een comen ende oock ghelijck sijn in manieren aen hun Meesters / ghelijck Cralbeeck inde Const over een compt met de handelingh van Brouwers, quam oock over een inde manieren van leven daer veel levende historien by de Faem van verhaelt worden. Selden Discipel oft hy voeght hem aende manieren vanden Meester / soo compt desen weert besaemden Achtschellinckx oock over een inde Const met de handelingh van Vadder, en hoe danich in manieren van leven is my onbekent. Naerkende de Poësi die een werckende leeringh

du Chatel

Tilborch

Franciscus vander Meulen

Achtschellinckx

leeringh is / de selve compt dickwils en meestendeel over een met de Schilder-
const; Leonardo da Vinci quam over een met de manieren vanden Poeet Home-
rus. Polidoor beweees in syn Const de grootsicheyt van Virgilius, Michiel Angel
de diepsinnicheyt van Dantes, Raphael Vrbien de gratieuselyckheyt van Petrarcha
Andreas Mantegna met de wysheyt van Samazaro, ende Tisiaen de veranderinghe
van Ariosta. Ist dan datmen uyt de veranderlycke ende werckende ghedachten
(diemen inde Schilder-const als in eenen spieghel sien can) bemerckt dat de
natuer ende over-een-cominghe van het wesen / leven / en manier soo van d'een
als d'ander / soo worden inde uytbeldinghe der historien oft andere ordonnan-
tien oock ghespeurt de passie / liefde / begheerlyckheyt / vreught / devotie / ghe-
trouwigheyt / rechtveerdicheyt / mildtheyt / wreeckheyt / lydtsaemheyt / oot-
moedicheyt / ghehoorsaemheyt / eelheyt / en bermhertichheyt / sterckte / sonnig-
heyt / furie / gramschap / wreetheyt / giericheyt / beschaemtheydt / smert / en
droefheyt / nydicheyt / vreese / traegheyt / en wackerheyt / becommeringhe / cuset /
achterdencken en diergelycke meer andere die den mensch in syn ghemoedt be-
Iacob Sandraet sloten heeft / ghelyck Jacobus Sandraet Schilder van Amsterdam, in syn ordonnan-
tien weet uyt te belden / besonder in syn vermaerde Conterfeytselen / daer niet
als de natuerelyckheyt van het leven in ghesien en worden / door de volmaeckt-
heyt die daer in verborghen leydt / de welcke opentlyck in haer selven leert dat
de uytbeldinghe sonder de Kunst egheen volmaecktheyt en can scheppen midts
de volmaecktheyt in syn Kunst haer soo opdraeght dat niemandt naerder vol-
maecktheyt in het leven aen en can wysen / door den grooten gheest die met de
Const hier over-een compt / uyt reden dat de ghelyckenis van het leven in wesen
en ghedaente in syn Const naer den natuer over een compt mals en vleesachtich /
wel gheroloreert en hooch uyt ghevoert daer niet tot naedeel van syn Const in't
minst op te segghen en valt. Wie en sou dan niet begheerich syn om sulcken Const
te leeren en te beminnen / wie en sou dan in dese begheerte niet nemen de grootste
gheneucht en liefde / welcke gheneucht en liefde alle melanckolycke gheesten doen
vlytich leven ende volherden om de Const te beminnen / dan sal de wetenschap
voortbrenghen het ghene datmen in het ghedacht bepeyst / dan salmen het beste
kiesen datmen ghevonden heeft om uyt te wercken / waer toe een ryp oordeel
noodigh is ghelyck den voorschreven Jacob Sandraet ghedaen heeft / die Schilder
Peeter van Bredael is gheweest vanden Hertogh van Beyeren. Ende ghelyck den vermaerden Peeter
van Bredael oock levewyst in de edel Schilder-const daer de overvloedighe ordon-
nantien die hy met een diepsinnich bedencken en vaste ghestelthenis uyt beldt /
d'welck te sien is in het ghewoel van overvloedighe Figuren / die hy in syn
wercken voortbrenght / seer verscheyden van cleedingh en ghestelthenis vol wer-
kende actien en manieren naer gheleghentheyt vande plaetsen die de selve be-
wysen / den welcken door gheenen aengheporden gheest oft bedwonghen incli-
natie / maer alleen door de cracht der liefde tot de hoochste volmaecktheyt van
dese uytsteekende Const gheraeckt is. Want ter wylen syn liefde meer cracht
hadde als alle belghsuchtighe Benyders ende haet-draghende Vyanden die hem
waren benydende door syn eerste onervarentheyt inde Const / welcke liefde hem
tot sulcken iever-lusten heeft aengheddreven dat (niet teghenstaende shaen bande
van houwelyck ghebonden was) hem heeft begheven naer Spaignien / alwaer
hy

Hy op den tijdt van een jaer sulcken neerstichheyt heeft gheploghen dat hy (weder om comende) sijn selven bequaem vondt sijn Const te stellen op het Conneel van alle overtreffende Geesten des Landts / daer sijn handelingh in't minst niemandt en moet wijcken / waer door de voorighe vyanden en sijn benijders / hunnen haet vertreden vonden vanden-roem daer de Const van Peeter van Bredael mede begaeft is. Beneffens den selven en wilt de veerdighe en losse handelingh inde Schilder-const van Joannes van Heck niet toe laeten / om t'ghene hier voor in sijn leven tot sijnen ontsterffelijcken lof vergeten is / noch te verhaelen en te vueghen hoe seer sijn schildry verscheyde Prineen en Edelieden tot liefde door het aensien van de selve verweckt heeft / als namentlijck in Italien den Hertoch Bractiaen, den Marquis Angelelle, en den Marquis Pepel. Boven dien in Vranckrijck den Marquis van S. Schaumon, den Marquis de Sordi; ende in Duytslandt den Graef van Lijninghen, van alle de welcke hy Schilder en meestendeel Domesticq is ghewcest om het groot behaghen dat de selve in sijn wercken waren vindende. Beneffens den selven en mach oock niet vergeten worden den uytmuntenden ende Const-rijcken Peeter van Halen een groot Meester in verstringhen / bindinghen oft ordonnantien in't kleyn / verciert met aenghenaeme Landtschappen / en ghestoffeert met vremde Historien en Poeteryen / daer niet volmaeckter neven en can comen als desen vernuftighen en welsprekenden Constenaer uyt werckt / den welcken om sijn cloeck Pinceel de heel wereldt door ghenoch bekent is. Ghebooren binnen Antwerpen daer hy teghenwoordich noch is woonende. Daer by en dient niet verswegen maer wel met alle reden in't licht ghebrocht den ervaren Jan Thielens in sijn leven Landtschap-Schilder van Antwerpen, den welcken om sijn groote manier en stouten toets in gheloofde boomen en stercke gronden / ten uytersten werdt ghepresen en bemindt vanden voornoempden Heere Anthonius van Dijck, die hem oock gheconterfeyt heeft / en sou wel moghen segghen van dessels Const die hy heeft achterghelaeten tot sijn ontsterffelijcke eer dese corte veersen:

Joannes vanden Heck.

Peeter van Halen

Jan Thilens

De deughtsaemheyt van Kunst compt over al te blijcken,
In vast te stellen, en oprecht te doen ghelijcken,
  Het gen' men met t'Pinseel wilt vlijtich boetsen uyt,
Want t'heeft geen goet begin oft eyndelijck besluyt
  Soo eenich misverstant compt inde Const t'ontbreken:
T'gen' *Thielens* oock wel wist, en heeft altijt gheweken
  T'ghebreck dat aende oogh der Kenders mocht mistaen,
  Om in sijn Landtschap noyt verkeerden wegh te gaen.

IORIS VAN SON

Schilder van Antwerpen, oudt 39. jaer.

V*An Son* en Aerde compt (dat moeten wy belijden)
Al t'ghene ons hier can ghenoeghen oft verblijden.
Van Son ghelijckt de Son en sijn Const-rijcke handt
Een Acker wel ghebouwt, en vet ghemergelt landt
Waer in een rijsken bloeyt, welck om sijn naem te gheven
Segh dat een sy-scheut is van dien boom des leven,
Die m'inden lust-hof vol van bloem en vruchten vindt
Dat is den stock waer aen als griffi staet ghejnt
Sijn Pinceel, hier door is sijn handt en Konst soo vruchtbaer
Dat maeckt sijn roem soo ruym, en sijnen naem soo ruchtbaer,
Als al t'gheboomt staet dor, en vrucht en bladeloos.
Dan pronckt noch dit Pinceel met abricock en roos
En can een lecker tongh dit rijpe oist niet smaecken
T'can oock in buyck oft maegh geen worm, oft krimsel maken:
En soo het door geen sapp' hongher, noch dorst verslaet
In spijt van vorst oft maey oock altijdt jeughdich staet.
Sijn vruchten wecken lust in jongh-bevruchte vrouwen
Die veel van weeck ghewas, en snoeperijkens houwen:
Want inde oogh ist aerdt, maer inde handt bedroch
En schoon dat sy vat mis, soo watermondt sy noch
En jeucktant te vergheefs, die Schilders t'naest bevlieghen
De Son van eyghendom, die oogh en handt bedrieghen.
Van Son is Soon *Van Son*, sijn Moeder self den aert
Hy als hun Erfgenaem, haer naem en eer bewaert.

Wie ghelijck Godt!

VVaer op den Autheur.

BEdrieght somwijl de Konst des menschen oogh en handt,
Die selfs nochtans wordt van de handen voorts ghebracht:

Soo

GEORGIVS VAN SON

Peintre Excellent en Fruicts, Fleurs &c. qu'il demeure à Anuers ou fut nè en l'an 1622.

E. Quellinus pinxit. *Coenrard Lauwers sculpsit.*

Soo ſpruyt den miſlach uyt het menſchelijck verſtandt,
Waer door de handt vercrijght haer werckelijcke kracht;
T'gheſicht bedrieght de handt, jae menichmael t'vernuft,
Als maer een aerdich beldt door Konſt het fruyt ontdeckt
Gheſchildert met Pinceel, die d'ooghen maeckt verſuft:
Om dat de Konſt ſoo op Natuers volmaecktheyt treckt:
Daer ons *Van Son* een proef af thoont in ſijn ſchildry,
Soo jemandt maer beooght de vruchten die hy maelt,
Daer t'leven dickwils ſtaet ghelijck een ſchaduw by:
Als die *Van Son* maer heeft met ſijnen gheeſt beſtraelt.
Gheen vruchten ſonder Son en hebben goeden aert,
Soo oock niet ſonder Konſt de edel vry *Pictuer*,
Die ons *Van Son* door gheeſt uyt ſijn Pinſeelen baert:
Die t'hans maer ſchaduw, is, en overtreft Natuer.

FRANCISCUS MIERIS

Schilder van Leyden.

WAt eyſt ons *Mieris* Kunſt goudt, ſilver oft juweelen?
(Die ſoo natuer braveert, en troſt den grijſen tijdt)
Niet als een Schilder-croon van d'edelſte Pinſeelen,
Die d'eeuwicheyt beduydt, tot ſpijt van haet en *Nydt*.
Om al de ſuyverheyt en nette cloecke trecken
Die *Mieris* uyt den gheeſt in Landtſchap en Figuer
Weet aerdich met Pinſeel als t'leven te ontdecken
Waer in niet anders ſchuylt als t'voorbeldt van Natuer.
Die weynich is met ſorgh becommert oft verleghen
Om twee Figueren die van hem gheſchildert ſijn
(Geen heel handt-ſpanne groot) noch meerder te doen weghen
Als duyſent gulden gelts, midts t'leven inden ſchijn
Van t'leven ſich ſoo hooch door Kunſt weet op te draghen
Dat jemandt, wie het ſiet, voor t'werck van *Dou* beooght

Om

Om dat haer krachten aen de Kenders seer behaghen
Die weert sijn om haer deught met meerder lof verhooght.
Het werckende ghedacht van *Mieris* als een mier is
Dat inde Kunsten woelt om t'levens eyghentheyt
Te vatten inden gheest, als t'blijckt, want niet soo dier is
Om krijghen, als de Kunst die s'Meesters eer verbreyt.
Dus mach de snelle Faem wel op Pinseelen roemen
Ter wijl dat daer van compt n'en naem die eeuwich leeft,
N'en naem die vande doodt niet worden can benomen
Om dat noch naer de doodt des' Kunst het leven gheeft.

FRANCISCUS VERVVILT
Schilder van Rotterdam.

DEn gheest van *Poulenborgh* is in *Verwilt* ghedaelt
Door al de seldsaemheyt die sijn Pinseel bemaelt;
Want t'gen ons *Poulenborgh* in Const heeft naergheleaten
En daermen over al de Faem soo hoort van praten.
Dat sietmen als in glas van treck tot treck ghestelt
Jn de Figuren die *Verwilt* heeft afghebelt,
Waer uyt te speuren is dat hy heeft waerghenomen
Sijn Meesters leeringh om soo hooch in Const te comen.
Daer niet in is te sien als een volmaeckt verstandt
Vereenicht met natuer aen gheest en Const verpandt.
Dit tuyght ons *Rotterdam* en meer Hollantse steden
Die t'loffelijck Pinseel, manier, Konst ende seden
Beooghen daghelijckx van hunnen gheest *Verwilt*
Die door sijn wetenschap (soo t'schijnt) *Pictuer* besielt,
En met het leven menght den sin van sijn schildrijen
Die Princen, Coninghen, en Hertoghen verleyen,
Pictura is soo eel, soo aenghenaem en schoon
Dat sy op weghen can, jae schepter ende croon.

IAN

IAN BABTIST VAN DEYNUM

Schilder in verlichtery van Antwerpen.

Die boven eer en pracht van s'werelts dommen staet
De suyver deught bemint (die t'al te boven gaet)
Wordt vanden wijsen Man gheacht en hooch ghepresen
Midts datter noyt en was, oft is gheweest voor desen
T'gen' wordt bevonden in den mensch te sijn volmaeckt
Als dat d'oprechte deught en haere gaven raeckt.
Want jemandt die de eer wilt boven deughden voeghen
Vindt niet als naer-berouw vol onrust en misnoeghen,
Als hy eens rijpelijck aenmerckt het groot verschil
Dat ick hier tusschen deught en eer bepaelen wil.
De eersucht is ghemenght met ramp en ongheluckē
Die menichmael de siel ten lesten neder drucken
Door hulpe van de sond' die uyt de eersucht spruyt
Want sy noyt goedts en gheeft maer brenght vuyl weghen uyt.
En schoon dat jemandt had veel eeuwen ligghen droomen
Jn't uyterlijck ghewoel van eer en staet, sal schroomen
Als hy op d'eynde van het leven eens gheraeckt
Wanneer men niet als gal uyt s'werelts wellust smaeckt.
Die niemandt achterlaet een Faem om op te roemen
Maer haestigher verdwijnt als d'alderweeckste bloemen,
Den rijckdom blijft op d'aerd' en die t'besit wort stof
Dat haest verdwenen is, daer gheene eer oft lof
Van in memori blijft, als slechts dat men hoort praten:
Hy was seer rijck en heeft veel schatten naer ghelaeten,
Waer van dat lanck ghedenckt den naesten Erfghenaem
Maer haest vergeten is by d'al ghemeyne Faem.
En t'gen' in teghendeel de Faem langh doet onthouwen
Dat is de waere deught die sy noot laet verouwen

Maer

IEAN BAPTISTE VAN DEYNVM,

Est nè d'Anuers, en l'an 1620. fait extremement bien des petites pourtraits, paisages et autres figures en miniature, et Capitain d'vne Compagnie des bourgeois dans la ville d'Anvers, en l'an 1651.

I. B. van Deynum pinxit. Coenr. Waumans sculp.

Maer daegh'lijckx meer en meer vernieuwt in het ghemoet
Om dat haer krachten sijn lofweerdich, eel, en goet.
Soo danich vindtmen dat de Constenaers oock leven
Lanck (naer dat hun de siel heeft door de doodt begheven)
Jnde ghedachten van den mensch, die eens beooght,
Hun Const vol gheesticheyt die t'leven gans vertooght,
Soo als *van Deynum* oock can met t'Pinseel ontdecken
Vol nette aerdicheydt en vast ghestelde trecken
Jn suyver Water-verff oft eel Verlichtery
Daer sietmen sijn vernust soo leven in Schildry,
Dat niet soo aenghenaem in't s'Menschen oogh can speelen
Als t'gen' sijn Const bethoont met cool, pen en pinseelen
Op effen Parcquement, papier oft wit satijn
Vol ordonnantien die als het leven sijn.
Jae sijne neersticheydt heeft hem soo veer ghetrocken
En wist den lust soo met den jever te verlocken
Dat het behaghen van sijn lieffelijcke Kunst
Vertreden heeft de pracht van t'werelts eer en gunst.
Om buyten alle sorgh de eenicheyt te kiesen,
En door de vrijheyt noot den jever te verliesen,
Dat is wanneer hy van de Borgherlijcke wacht
Was Capiteyn ghemaeckt, doch heeft des' eer veracht
Om met soo danich ampt sich staegh niet te becomm'ren
En altijdt sijn ghemoet met sorghen te belomm'ren;
Maer liever sijn vermaeck by d'eel *Pictura* vindt
Als met soo grooten eer en lof te sijn ghedient,
Nu spelt den gheest in rust en stille eenicheden
Nu can het vry ghepeys de sinnen gaen besteden
Om jet besonders door t'Pinseel te brenghen voort
Dat Coninghen verlockt en hunnen gheest becoort.
Soo als ons Vranckerijck en Spanien can bewijsen
Al waermen sijne Const seer hoochelijck siet prijsen,

Jae

Iae in het Cabinet des Coninckx-hof ghestelt
Benessens ander werck van menich aerdich helt,
Sulckx dat den naeme van *van Deynum* lanck sal leven
Door sijn Pinceelen die hem grooten luyster gheven
Iae hoe hy s'werelts eer en onrust meerder streckt
Hoe dat de Schilder-const hem meer gheruchtbaer maeckt,
En daghelijckx vernieuwt haer kracht in sijne sinnen
Om dat hy naer de doodt een eeuwich eer sou winnen,
Een eer die noyt verslijt, oft uyt t'ghedacht en gaet
Soo lanck des' edel Const noch in haer wesen staet,
Gheen eersucht is soo sterck die Konstenaers can dwinghen
En uyt hun vry ghepeys de schilder-lusten dringhen
Soo als hier claerlijck aen *van Deynum* stadich blijckt
Die met de vruchten van *Pictura* is verrijckt
Door d'eelheyt van sijn Kunst in schoon verlichterijen
Die net en suyver sijn, daer ons sijn eel schildrijen
De proef van thoonen met een wonder gheestichheyt
Soo als de daet vereyst, wat dienter meer gheseyt.

IOANNES VAN KESSEL

Schilder van Antwerpen, oudt 35. jaeren.

Wist *Breugel* soo bisaert, en gheestich af te meten
Natuers volmaeckte deught, door onghemeyn secreten,
Daer menich cloeck vernuft op slaet sijn oogh-ghemerck
Om al de edelheyt en suyverheyt van t'werck,
Die uyt de Schilder-const door hem is voorts ghecomen
Besonder in de cleyn figuren, fruyt, en bloemen:
Van Kessel volght hem naer soo suyver, net en eel
Soo scherp, en los in't cleyn door t' toetsen van Pinseel,

Dat d'ooghen verder niet haer crachten connen draghen
Als t'gen sy in dit werck aenschouwen met behaghen.
  Waer van de Konst en gheest behouden d'overhandt
  En wijsen uyt de kracht *van Kessels* groot verstandt:
Den weerschijn van sijn verf can opentlijck bethoonen
Wat wetenschappen dat in desen Meester woonen,
  Soo jemandt het ghesicht maer op sijn belden slaet
  Waer in den blommen aert van hem gheschildert staet,
Die t'leven en Natuer soo weten uyt te drucken
(Ten waer dat Const bedrieght) men sou hun willen plucken,
  Soo gheestich, soet en mals staet elcke bloem by bloem.
  Coleurich uyt ghevoert en draeght *van Kessels* roem.
Het costelijck ghenoegh dat daer in wordt ghevonden
Heeft aen my soo veel stof en reden toe ghesonden,
  Dat ick my niet bequaem en ken, om d'edelheyt
  Te schrijven van t'Pinseel, die Faem ghenoch verbreyt.
Kipt alle Konsten uyt die van *Pictuer* oyt quamen
De snelheyt in het cleyn sou t'leven schier beschamen
  Die ons *van Kessel* weet te brenghen voor den dach
  Soo eel als jemandt oyt in Konst-schildrijen sach.
In beesten sonderlingh als onghepluymde dieren
Ghevoghelt cleyn en groot die by de wolcken swieren
  Gheschelpte zee-ghedroch dat onder t'water glijdt
  En t'voeteloos ghecruyp dat t'drooghe sandt door snijdt.
Wanschapen Schepsels en verscheyden vremde dinghen
Weet ons *van Kessel* als het leven voorts te bringhen,
  Daer niet (hoe cleyn dat is) in't minsten in en blijckt
  Oft door sijn Konst alleen aen't leven heel ghelijckt.

GYS.

IOANNES VAN KESSEL

Né dans la Ville d'Anvers en l'an 1626. paintre tres-renommé en fleurs, petites animaux etc. lesquelles sont fort e[illegible] pour leur Curieusité.

E. Quellinus pinxit. Alex. Voet iunior sculpsit.

GYSBRECHT THYS

Schilder van Antwerpen.

DEn liefelijcken aert die Gijsbrecht Thijs in sijn Schilder-const voortsbrenght
besonder in het naeckt / verdient met ontsterffelijcken lof begaeft te zijn/
den welcken soo in devotie als Poeterijen / mede oock in Landtschap seer ver-
maert is / om de plaisantie en gheestighe manieren die inde Konst verborghen
zijn / seer los en gheestich afghevoordert sonder veel tijdt - quisterp daer in te
connen vinden / welcke Kunst van veers eenen grooten welstandt inde ooghen
doet blijcken daer alle Liefhebbers seer toe gheneghen sijn/ want naerdemael
de wetenschap van Pictura niet alleen ghelegghen en is in een suyber nettichept/
maer oock in een rouwichept / die welcke dickwils de meeste cracht en stercktte
baert / soo ende ghelijck uyt de Pinceelen van den voornoemden Thijs te speuren
is woonende teghenwoordich tot Antwerpen. Wijders soo brenght sekeren grooten
Hadde-man. Meester en ervaren Schilder by naem Haddeman neven de handelingh van Thijs
een groote veranderingh van Const voor den dach / de welcke door haer over-
groote kracht het leven schier overtreft / welcke kracht bestaet in het Conter-
feyten naer het leven die het leven over al ghelijck het leven self is uytbeldende
snicken welstandt en grootsichept is daer in te sien daer menichvuldighe Con-
terfeytsels soo in Enghelandt / Hollandt als in Brabandt ghenochsaem ghe-
tuyghen af gheven / die veel voor van Dijck worden aenghesien / woonende te-
ghenwoordigh inden Haeghe in Hollandt / die te voren oock langhen tijdt in
Enghelandt ghewoont heeft. Beneffens den selven Haddeman, mach Hollant
Daniel Mijtens wel roemen op Daniel Mijtens haeren ingheboren Patriot-niet min ervaren in
conterfeyten als den selven Haddeman den welcken soo vleesachtighen handelingh
inde Const voortbrenght dat hy egeenen tijdt en behoeft te versuymen in ander
exercitie als daeghelijckx te conterfeyten en op doecken en panneelen te doen sien
verscheyde groote Personagien de welcke inde Const langh naer hunne doodt
Cornelis Saftleven connen ghekent worden. Voorts soo en can den roem van Cornelis Saftleven
Schilder van Rotterdam niet ghedooghen dat de Faem niet en sou op het we-
reldts Tonneel gheruchtbaer maecken sijn liefelijcke ende wel ghemanierde han-
delingh in stilstaende dinghen als keucken-goet / beestjens / fruydt / en alder-
hande spoockerijen op de manier van Herman Saftleven die sijnen Broeder was
daer alle Const-lievende Kenders en Lief-hebbers seer toegheneghen sijn om den
grooten welstandt en levens schijn die daer in te sien is. Daer teghen sou haer
Theodor van Lovinius. te belghen hebben de over-al vlieghende Faem van onsen uytnemenden Theodor
van Loon, daer ick in het eerste deel eenighe kennisse van heb ghegheven / doch
eer ick selver soo veel kennisse had van zijn hoogh gheachte ervarenthept als
ick naemaels wel heb connen ondervinden / ende aen sijn handelingh ghespeurt
heb daer niemandt in ons eeuw sich over ghebelght mach houden hoorende tot
sijnen lof en eer desen volghenden rijm in't cort aldus:

Heeft oyt *van Loon* door Konst Jtalien doen verwond'ren
Soo mach ons Nederlandt sich gheven wel ten ond'ren

Jn't

Jn't overweghen van de edel vry *Pictuer*
Midts niemant (soo het schijnt) en heeft soo nauw Natuer
Van alle kant doorsien als *Roomen* en *Florensen*
Besonder inde Kunst, tot aenlock vande menschen,
Wijns paelen *Theodoor* al lanck betreden heeft
Daer ons sijn wonder Kunst een waere proef van gheeft,
Om dat daer in den aert van d'Jtaliaensche trecken
Weet groote kracht van gheest naer t'leven te ontdecken,
Soo als te sien is aen van *Lonius* cloeck werck
Waer med' dat is verciert verscheyde Neerlandts Kerck.

T'is wonder dat meestendeel de jngheboren wetenschap der Schilder-konst versterft van d'een Lidt op het ander ghelijck blijckt aen David Rijckaert den ouden en David sijnen Sone / boven dien aen Marten Rijckaert sijnen Oom des Marten Rijckaert.
voorschz. Davidts Broeder / de welcke alle drij wonder inde Const uytsteken. Desen Marten Rijckaert was over een comende met de handelingh van Joos de Momper als te weten seer vermaert in Landtschap en Ruinen / gheberghten / water-vallen / veer verschieten en plasante valeyen en sulckdanighe meer andere te lanck om te verhalen. Boven den selven is oock een groot Meester inde Schilder-const Aertus Wolffaert Schilder van Antwerpen, soo seer te prijsen in Artus Wolffart.
de handelingh van devotie als Poeterye / fraey in ordonnantien en cloecke ghestelteniss tot welstandt vande Const. Eensamentlijck ben oock aenghelockt om hier voor te setten den gheruchtbarenden Geeraert van Hoochstadt Schilder van Geeraert van Hoochstadt.
Brussel seer uytnemende fraey in conterfeyten doch daer naer meer gheneghentheyt krijghende om te ordonneren eenighe fraey Misterien soo vande Passie oft leven van ons Heer / en voorts van verscheyde Heylighen / is vanden stijl der conterfeyten ghewecken ende heeft verscheyde Altaer-stucken ghemaeckt die vande Lief-hebbers seer gheacht worden om den goeden welstandt diemen daer in sien can / soo binnen als buyten de Stadt van Brussel. Midtsgaders blijckt inde Const van Guiliam de Vos oock ghenoechsaem wat vremde vindinghen en Guiliam de Vos.
aerdighe ghesteltenissen hy met de Pinseel uyt den gheest laet blijcken soo in figuren als andersints woonende binnen de Stadt Antwerpen plaetse van sijn gheboorte. En raeckende de edel handelingh van Marten Pepijn, daer van en Marten Pepijn.
heb ick niet meer connen achterhalen als dat hy den natuer en wetenschap van Pictura soo veer ondersocht hadde / dat hy eenen Over-vliegher was van alle de Meesters oft Constenaers die in sijnen tijdt in Italien costen ghevonden worden / ende was den eenighen Constenaer daer Petrus Paulus Rubbens voor vreesde dat hy hem sou hebben overtroffen / afcomende naer Nederlandt / dan tot sijn groote vreught hoorende dat hy vroegh ghehoudt was / seyde dese oft diergheliijcke woorden: nu Pepijn ghehoudt is / en vreese ick niemandt in dese eeuw om voor hum te wijcken inde Schilder-const: waer mede claer ghenoch

is

te verstaen wordt gheghheven dat Pepijn wel een groot Oeffenaer van Picture moest wesen ghelijck aen veele van sijn stucken compt te blijcken / die over al ghenoch te sien sijn en van de ghene (die de Konst verstaen) seer gheestimeert worden.

HENRICK BERCKMANS

Schilder van den Clunder by VVillem-Stadt.

IS seer fraey ende vermaert in't Conterfeyten / ghebooren in't jaer 1629. die eerst gheleert heeft by Philippus Wouwerman Batalie-Schilder tot Haerlem, ende daer naer by Thomas Willeborts ende Jacques Jordaens tot Antwerpen. Is den Schilder gheweest van sijn Excellentie Graef Henrick van Nassau Gouverneur van Hulst, ende heeft naer de doodt vanden selven Graeff Henrick zijn woonplaets ghenomen tot Middelborgh in Zeelandt alwaer hy ghetrouwt ende noch teghenwoordich residerende is. Sijn edel stucken die hy met Pinceel ten voorschijn brenght gheven een waer ghetuyghen met wat lof ende eer dat desen Const-rijcken Meester behoorde besaempt te worden/ want siende binnen Vlissinghen op het Handt-boogh doel verscheyde schilderijen oock tot Middelborgh op de Handt-boogh ende Bus-doelen veel seldsaeme Conterfeytsels ende voorders veel Pourtretten afbeldende verscheyde Heeren-Staeten van Hollandt / soo sullen alle Const-kenders moeten toestaen / dat den Natuer gheen meerder eyghenschappen oft volmaecktheden en can bewijsen als desen Berckmans met sijn Pinceelen uyt druckt / schoon dat jemandt door jelosy oft belghsucht de selve trachte te benijden / het Conterfeytsel vanden Admirael de Ruyter, Jan Evertsen, en van meer andere ghequalificeerde Persoonen / gheven in Hollandt een oprecht oordeel dat ick bij met meerderen Lof ende verdiende Eer den selven Henrick Berckmans schuldich blijf te vercieren als dese naervolghende veersen in't kort hier sijn ghestelt:

Can *Berckmans* met de verf af belden d'eyghen leven
  Jae t'wesen vanden mensch soo stellen op panneel
  Dat wy voor t'leven sien de trecken van Pinceel
Soo moet sijn eel *Pictuer* veel meer als Conste gheven
  Midts sy al menichmael voor t'leven wordt bemerckt
  Maer neen, het is den gheest die al de Konst versterckt.

Men-

HENRY BERCKMANS

Naquit en la villette de Clunder situeé proche de Willemstat. Il fut disciple de Philippe Wouerman Peintre extraordinaire en Batailles en la ville de Harlem. Puis apres il fit son apprentissage en Postures, ou Figures chez Thomas Willeborts et Iacques Iordaens en Anuers. Ses Pieces sont fort estimeés, particulierement ses Pourtraits. Il tient sa residence a Middelbourg en Zelande.

H. Berckmans pinxit. *C. Waumans sculp.* *I. Meyssens excudit.*

Mengelrije.

SOo ghelijck men d'hoffche bloemen
Selden over een ſiet comen
Met malcand'ren in coleur
Jn het weſen reuck oft geur,
D'een is root oft purperachtich
D'een ſtaet bleeck en d'ander crachtich
D'een is wit en d'ander grauw
D'een is geel, en d'ander blauw,
Sulckx bevintmen in een Schilder
Die veel rijcker ende milder
Als den and'ren is in Conſt
Daer Fortuyn hem med' bejonſt:
D'een in fraey ſtilſtaende dinghen,
D'ander weet oock voort te bringhen
Beeſten Landtſchap oft Figuer
Daer maer in ghebreckt Natuer.
D'een in't groot jae boven t'leven
Can door Conſt veel wonders gheven
D'ander in het cleyn bethoont
Al wat op de werelt woont.
D'een is mals in al ſijn wercken
Die den welſtant meeſt verſtercken,
D'ander gau en wonder cloeck
In het levens onderſoeck.
Wie weet beter af te maelen
Beeſten Landtſchap als van HAELEN
En SASTLEVEN, daer den aert
Van het leven wort ghebaert.
THYS in't naeckt, in cleeding SNELLINX
En in Lantſchap oock ACHTSCHELLINX
MYTENS, HADDEMAN, CHATEL
Conterfeyten wonder wel.
MERTEN RYCKAERTS ſoete berghen
Connen licht de luſten terghen,
En in Boeren kerremis
TILBORGH een groot Meeſter is.
JACOB SANDRAETS wonder vindingh
En van HOOCHSTADTS onder windingh
Jn het hand'len van Pinceel
Draeght haer oock ſeer vrempt en eel.
Sulckx dat Neerlant wel mach draghen
Haeren roem, door het behaghen
Dat ſy in haer Gheeſten vint
Die de Faem het meeſt bemint.

AEN-SPRAECK.

Omnia diligentiæ ſubyciuntur:

Al watter vanden menſch in Conſt wordt uyt ghewerckt
Moet met de neerſticheyt en jever ſijn verſterckt.

Diligence paſſe ſcience.

Want

De Conſt en crijght gheen gheeſticheyt
Soo haer ontbreckt de neerſtigheyt.

DJe van ſijnen nutten en koſtelijcken tijdt wilt beſteden om de vrye Schilder-conſt te hanteren / en de ſchilderdeughden in te ſwelghen / moet eerſt en voor al de neerſtichept ende den jever in ſijn ghedachten hechten ende noyt verdraghen

traghen om daer van te wijcken / andersints is alle sijnen handel te vergheefs / die noyt oprechte en rijpe vruchten en sal voortbrenghen / daerom dienden alle Schilders dit treffelijck spreeck-woordt inde memorie te printen:

Dat noyt een dach voor by mach gaen
Oft daer worde eenen treck ghedaen.

Als iemandt soeckt te achterhaelen de uyterste volmaecktheyt van Pictura, die moet hebben een oprecht goet verstandt ende oordeel / eenen vloyenden gheest / met een scherp bedencken der aenghenaeme wercken die hy voor heeft / eensamentlijck is hem nut de Teecken-const met een ervaeren kennis van Historien en Poeteryen / dienende soo tot versieringhe van rijcke ordonnantien als aenwijsinghe van oude gheschiedenissen. Hy behoorden oock eenichsints te wesen ervaeren inde Const van Mathematica ende verstaen de Anatomy, seer dienstigh tot de Persperktiven / de schaduwen / de daghen en nachten / het licht en het bruyn daer den Natuer meest mede aengheweesen can worden. Want die inde voorschreven deughden niet ghemeestereert en is / can qualijck iet volmaeckt uyt wercken / uyt reden dat d'een aen het ander vast is / en sonder malcanderen in eenighe manier moeten scheef gaen. Eenen vloeyenden gheest en is noyt beswaert om een ordonnantie oft samenschickinghe rijckelijck uyt te beelden / aenghesien eenen vruchtbaren gheest dusent-der-ley goede bedenckinghen en veranderlijcke ghedachten can in spannen om wat fraeyts en seldsaems te maecken / die den bevallijckhsten luyster aende kunst gheven. D'ervarentheyt in Historien en het wel schicken vande verven / verdeylen der schaduwen ende het stellen der Perspecktiven / sijn de sonderlijckste en kraghtighste hooft-banden van onse Pictura, die den welstandt aende Konst connen gheven: sulckx dat de voorseyde deughden zijn de principaelste lessen van dit vry ende loffelijck ampt / als een vast gheschakelde keten oft dicht ghebreyt net / d'welck soo daer een van te niet gaet / het ander stracx volght / en sonder malcanderen niet en konnen blijven dueren. Met welcke voorseyde gaven de Constenaers (die ick in dese voorgaende deelen beschreven heb) ten hooghsten sijn begrasit / en met volle recht de Eere-croon door mijn Musa hun toegheweesen moet worden. Want het sijn gaven die niemandt als de doodt hun can benemen / daerom mach de Konst wel boven alle rijckdom des werelts ghestelt worden / midts datmen de rijckdommen can verliesen ende nimmermeer de Konst als door de doodt.

De Kunst die is alleen van sulcken deught en kracht
Dat sy wordt boven t'goudt en rijckſten ſchat gheacht

Den wijsen Cats spreeckt hier op oock seer gheleerdelijck en seyt in een van sijn Boecken ghenoempt den Trou-rinck aldus:

Kunst is een schoon juweel, en boven alle schatten
Daer windt en vier, en zee niet op en connen vatten

Dat is:

Soo wanneer een rijck Coopman / op zee / oft door brandt / sterfte van vee / banckeroeten en soo danighe ongheluckken verliest sijn rijckdommen / can licht comen tot de upterste armoede / en jemandt die begaeft is met een besondere Konst ghelijck van Pictura, en can de selve niet verliesen als door de doodt. Schoon hy verloor alle sijn middelen van verstorven oft vercreghen goederen / soo lanck hy sijn Konst door t'leven mach behouden / soo blijft hem altijdt by den besten schat / daer hy alle schatten mede can winnen / eyndende hier mede / om te komen tot de achtbaere oeffeningh van Beldt-snijders / Architecten / Plaet-snijders / en sulckdanighe Hanteerders die inden eersten graed sijn bestaende ons bpp Pictura vande vaderlijcke sijde / dat is de Teecken-const die met de voorsz. handelingh ghemenght moet sijn als het principael grontstuck van sulcken wercken. Soo wil ick my voor het lest noch eens ontschuldighen en te bidden niet qualijck te nemen datter veele erbaren en uytnemende Constenaers oft Schilders in dit werck vergheten sijn die ick hope inden tweeden druck tot hun ontsterffelijcke eer te sien floreren / schoon ick de selve (midts dat sy tot noch toe aen my onbekent sijn) hebbe voor by ghegaen; hopende alsoo dat alles in danck en ten besten sal opghenomen worden / siende mijn onervarentheyt van verstant en blijvende evenwel als voor seer Goetwillighen Leser

V. E. Dienst-willighen Dienaer.
CORNELIS DE BIE.

VVaerbeydt baert Nydt.

EYNDE
Van het tvveede Deel.

HET

HET DERDE
DEEL.

Inhoudende den weert befaemden Lof der uytnemenſte ende wijt-vermaerſte

ARCHITECTEN, BELTHOUVVERS
ENDE
PLAETSNYDERS,

Van deſe Eeuw ſoo doodt als in't leven zijnde.

MIDTS-GADERS

Eenighe Ghedenck-waerdighe Voorbeelden op den Natuer der ſelver Conſten.

GHEMENGHT

Met Vermaeckelijcke en Gheſtichtighe Veerſen, dienende tot vermaeck van alle Rijm-lievende Poëten en Leer-girighe Jeught.

DOOR
CORNELIS DE BIE
Notaris tot Lyer.

VVaerheydt baert Nijdt.

OP HET
SCHILDER-BOECK
VAN Mr.
CORNELIS DE BIE.

VAn Mander in ſijn Naem, ontſterv'lijck door Penſeel
Was niet vernoeght, ſijn drift wou noch veel hoogher raecken
Sijn cloecke pen had luſt op s'werelts groot Tonneel
De Konſtenaers met hem ontſterfvelijck te maecken.

Nu leeft hy in ſijn Naem ſchoon t'leven is voorby
Met die, die naer de doodt hy heeft met hem doen leven.
Hier wordt des' deught ghevolght, een ander *Honingh-Bye*
Js op de eelſte bloem des Schilder-conſt aen't ſweven,

Sy ſuyght gheen honingh van verganckllijckheyt, ô neen,
Wat aerts is licht vergaet, wat gheeſtich is blijft dueren,
Des grooten *Zegers* bloem blijft, ſchoon de bloem verdween
Men ſiet gheen Hemel-dauw van *d'Heemens* druyf vervueren,

Verſlindt de doodt het Beldt van't ſtervelijck gheſlacht
Natuer met Conſt verſelt behoedent voor t'verderven,
Want wie des' *Bie* hier-ſaem ſoo jevrich heeft ghebracht
Sijn door Penſeel en pen ontſtervelijck naer t'ſterven,

Soo is des' Corf vervult, niet voor de graege ſmaeck
Maer tot een ſpieghel van de gir'ghe Conſtenaeren,
Den honingh is hier *gal, dats een verkeerde ſaeck, * *mck*
Leeft wond're *Bye* die gheeſt voor honingh cont vergaeren.

I. B. Lemmens.

LOF-

LOF-DICHT

Ten eeren vanden Soet-vloeyenden Poeët

CORNELIS DE BIE

Op het uyt-gheven van dit Const-rijck SCHILDER-BOECK.

COnst-minnende gheslacht; wat sult ghy gaen bedencken?
Om aen (die U heirbaert) jet costelijckx te schencken?
Al roept ghy tot behulp den rijcken *Indiaen*
Al hadt ghy uyt ghevist, het dieptst van *Oceaen*
Wat daer door schipbreuck bleef, al gaeft ghy Magneet clippen
Die ons de Noordt-poel baert, al waer u grondt en rippen
Van al het goudt gheberght, en dat ghy 't aen hem schonckt
Jae dat ghy aen sijn Lauwer-croon de perels honght
Die oyt *Neptunus* gaff, al d'Ambers en Momien
Die t'Rijck *Egypten* gheeft, wat waert al te bedien
Gheeft wat ghy gheven wilt, ten is gheen gift voor die,
Maer gheeft u eyghen selfs, gheeft Schilders aen de *Bie*
En denckt wy sijn een bloem, doch juyst geen tulp oft roose
Hy suyghter honingh uyt, hy sal U heel doen bloosen,
Daer is niet eene bloem hoe slecht van wat ghewas
D'ees soete *Honingh-Bie* brenght alles wel te pas,
Jae tot de slechte bloem die ick mijn selfs magh noemen
Daer weedt ons soete *Bie* oock al jets van te roemen.
Den honich barster uyt al wou hijdt selver niet
Het wordt hem over tuyght van die dit werck besiet.
Jck eyndt dan sonder eyndt, want om een eyndt te maecken
Van dat hy weerdich is, wie sou tot eyndt gheraecken
Al schreef ick eeuwen lanck, noydt en ghebrack my stof
Te schrijven Boecken vol van u, de *Bie*, ons lof.

JAN PEETERS
Wy leven om te sterven,
En wy sterven om te leven.

Aenden

Aenden VVijt-vermaerden Poëet
Mr. CORNELIO DE BIE
Auctheur van desen Const-rijcken
SCHILDER-BOECK.

SEer hooch-gheleerden vrint de Bie
Jck staen verwondert als ick sie
Dat uwe sneghe penne
De Schilders soo wel kenne.
Ja niet alleen en kent by Naem
Maer oock hun wel verdiende Faem
Soo aerdigh weet te treffen,
En heerelijck verheffen.
Al had ghy t'aller tijdt gheweest
Den gheest van jders Schilder gheest,
En hun verstandt ghemeten
Niet beter mocht ghy 't weten.
Ghy schrijft met sulck bequame stoff
Van s'Schilders noyt volpresen loff
Van jeder in't bysonder
Dat jeder seyt t'is wonder.
Ghy schrijft van hunne Schildery
Met sulcken schoon Poëtery,
Dat U Poëterijen
My schijnen Schilderijen.
U rijm is schildery die spreckt,
Waer uyt een jder t'leven treckt,
Van al t'ghschildert wesen
Gheschildert langh voor desen.
Ghy thoont te sijn een groot Poëet.
Die oock wel van het schild'ren weet,
Want noyt en sagh ick milder
Poëet en t'samen Schilder.
Ghy hebt ghetroffen t'rechte wit,
Van t'hooch vermaerde Schilders pit,
Met klarelijck te thoonen
Waer dat de Konsten woonen.

Ken meyn niet dat in s'werelts perck
Oyt jemant maeckte sulcken werck,
Dat by het u magh riecken,
Spijt Room Æthеen en Grieken.
Want k' lees van eenen Cardinael
Ghenoemt Fernees in Roomscher tael,
Dat hy ontboot een Schrijver
Van onverdroten yver.
Y goeden vrint (soo sprack Fernees)
Jck wou dat uwe pen eens wees
De Schilders al te saemen
Van seer doorluchte naemen.
Dat ghy dry eeuwen door en door
Doorliept en brocht my eens te voor
Hoe veel daer moghen wesen
Die waerdigh sijn ghepresen.
Eerst van Mabevs tot op van Dyck,
Wie daer-en-tusschen konstich-rijck
Gheweest sijn van de meeste
En uytghelesen Gheesten.
Jck soud' u loonen met den loon
Van diamanten eene Croon
Gheciert en fraey beperelt
De schoonste van de werelt.
Men Heer, sprack hy, weet dat ick ben
Bereyt, maer dat ick niet en ken
Van alle schildereyen
De verwen t'onderscheyen.
Pictver en gaf my noyt die jonst,
Om alle deelen van haer Const
Soo soetkens te vergaeren
En haeren lof te klaeren.

Al

Al is de Konste wonder eel
Jck mocht te luttel oft te veel
By brenghen tot haer voordeel,
En sekers met kleyn oordeel.
Maer jemant die de Const verstaet
Die hout oprechte middel-maet,
Die weet met goy manieren
Sijn penne te bestieren:
Met sulck en dierghelijck beschêet
Heeft sich ontschuldicht den Poëet,
En t'Cardinaels eel lusten
Die moesten daer berusten.
Maer ongheluckigh was voorwaer
Men Heer FERNEES dat voor oft naer
Niet eenen op en stonde,
Die t'stoute werck begonde.
Dat nu den Cardinael FERNEES
Eens weder van de doot verrees
Om s'Schilders boeck te lesen
Hy sou verwondert wesen.

Want ghy de BIE hebt desen boeck
Met sulcken neerstigh onder-soeck
Gheschreven en ghehandelt
Soo dat ghy schijnt ghewandelt
Te hebben met U eel verstant
Door heel het gansche Grieken-lant
Door ROOMEN en ATHENEN
Door al de Landen henen
En dat ghy daer een jders keest
Van het verstant door uwen gheest
Ghesien hebt in't aenmercken
Der groote Schilders wercken.
Jck bie DE BIE dan veel gheluck
Van weghen dit hooch roembaer stuck
K'ben bly dat eens volbrocht is
Het gen' soo langh ghesocht is.

F. GODIN

God dienen is regeren.

VIER

Vier-tallich Iaer-teecken.

1. aenDen VLoeII-Ighen rIICk-gheestIghen Meester
2. CorneLIVs De bIe
hIer Met sIIne poësIe (3.) VIIt-beLDenDe
DIe ConstIghe tresoIren In
4. pICtVras gVLDe kaMer.

WEl aen schoon BELGICA; — Com singht een ander liken;
T'is langh-genoech geweent Om MAVORS strenghe roe:
Jck speur een wonder saeck ——— Rechts als het HONICH-BIKEN
Dat van HIMETTVS quam —— Naer PLATOS' lippen toe: *
Ter-wijl' het wapen-tuygh ——— En haken en kanonnen,
(Door VENVS loos bedrijf) —— Leydt seffens neer-gheblust,
Heeft soetelijck DE BIE ——— In het kasket begonnen
Te storten honich-raet ——— (Voor PALLAS toe-gherust)
Het gene dat ick meên, ——— Siet hier (ten is gheen loghen)
En heeft dit CABINET ——— DE BIE niet overlaên
Met honich-vloyich dicht, ——— En is soo verr' ghetoghen
Dat sonder hem PICTVR' —— Bleef noch bestoven staen:
Diês hy den Lauwer-tack ——— In PLATOS wiegh' sal erven,
Wie dat de Const op-weckt ——— En laet de FAEM noyt sterven.

Omnia in Deo.
DOOR NICoLAVs oMAsVR.

* *Vide Valerium Max. lib. 1. cap. 6. de mirabilibus.*

Den Auctheur
Tot alle haet-draghende Momisten
ENDE
Belgh-suchtighe Benijders.

EEn Reden *Momus*; moet ick voor het lest u vraeghen;
Te weten, wat u mach in mijn ghedicht mishaeghen,
Dat altijdt uwe tongh soo dapper daer op schampt
En stadich op den spot van mijne fouten vlampt:
Waer bouwt ghy t'clappen op? als op de lasteringhen
Die bersten uyt u maegh om leughens voorts te bringhen
T'is altijt veel te lanck, te cort oft veel te breet
Te leelijck oft te schorst, te kout oft veel te heet,
Het gen' een ander doet in jemandts lof te schrijven
Daer moet by u een veir van hunne pluymen blijven
Van die de Poësy verbreyden naer de rêen
Hoe dat het gaet oft niet sy wordt van u vertrêen,
De Poësy nochtans (om haer soet taeligheden)
Js t'wilcomst by *Iupyn*, al wordt sy soo vertreden
Van u afgunsticheyt, en houdt daermed' den sot
Om te verdooven d'eer met schimp en plompen spot.
Fy onbeschoften Uyl; die teghen stroom wilt seylen
En meyndt hier wederom te braecken uyt u feylen
Soo als een vuyle padd' die niet als gift en spouwt
Die niet als quaet en denckt, en niet als gal en knouwt
Meynt ghy mijn pen vol roem met u gheclap te terghen?
En aen de snelle Faem het mondt-sluyten te verghen?
Treckt vry u horens in als een besouten sleck,
Want u ghekakel wordt veel min gheacht als dreck.

Schoon

Schoon dat de jelosy u weer meyndt op te stoken
Jck sien van nu af aen u opset al ghebroken
    Soo ick maer en bedenck, dat niemandt van verstandt
    De Kunst benijden sal, oft achten die voor schandt,
Maer Botteringhen wel, die hunnen tijdt besteden
Jn spot en sotterny, en onghetoomde reden,
    Die somtijts voeghen als een tangh op't morsich swijn
    En stadich uyt de Konst niet suyghen als fenijn.
Jck weet van buytens wel, ghy sult mijn dicht niet prijsen
Maer eer met schimp en spot belagghen en begrijsen,
    Om dat de Schilder-const hier wordt bekent ghemaeckt
    En elcken Konstenaer op *Famas* Throon gheraeckt,
Vol lof en waerde Eer, om eeuwelijck te leven
Die ick hun schuldich ben naer mijn verstandt te gheven:
    En soo maer hier oft daer mijn pen een mistred' doet
    Dan dunckt my dat ick sitt' in *Momus* hooch ghemoet,
Die daer op schreeuwen sal al oft hy waer beseten
Als maer (segh ick) mijn pen in't minst iet heeft vergheten.
    Doch want ick van ghebreck alleen niet vry en ben
    En tot soo grooten werck my niet bequaem en ken
Soo wil ick even-wel den Spijt ghewillich draeghen,
En die tot mijnen spot het aurechts bladt omslaeghen
    Beminnen, op dat sy verbeteren de fout,
    Die eenichsints den sin van mijnen rijm verflout.
Ey *Momus*; stilt u wat; en wilt gheen gal meer spouwen,
Oft t'gen' dat ghy hier leest, niet slicken sonder knouwen
    Houdt uwe tongh ghetoompt en spijckert wat den muyl
    Op dat ghy op het lest niet en behaelt de vuyl,
Want seker uwe tongh brenght voorts soo giftich broedtsel
Die in ghebreken van een ander vindt haer voedtsel,
    Het is soo vuylen naem, te sijn den Moordenaer
    Van de eendrachticheyt en tweedrachts Maeckelaer.

 T'sijn

T'sijn Schenders vande Eer, Tongh-schrabbers, Faem-beroovers
Op-stokers, Guyghelaers, Twist-maeckers, Naem-verdoovers
Die met den achterclap van *Momus* houden aen
Jae sonder eere sijn, waer datse gaen oft staen,
Die scheppen hun ghenucht in spot, crakeel, en kijven
Soo als de onbeleefde groen en Appel-wijven.
Seght *Momus* dan voor t'lest, seght valschen waerheyts dief
Seght lichten Kramer die sijt alle loghens lief
Mothouwer, Hoeren Son', Pluymstrijcker sonder kennis
Van d'edel Poësy, wat dwinght U tot de schennis
Van haere weerdicheyt, wat d'winght U noch daer-by
Te schelden ons *Pictuer*, oft d'eel Beldt-snijery.
Bedaert *Momus*. Bedaert, ghebruyckt rêen tussen beyen
En schreeuwt soo niet ghelijck de vuyle Straet-clappeyen,
K'en vraegh de reden maer wat dat in mijn ghedicht
Mach in U oogh mistaen, te swaer valt oft te licht,
Jst denck ick om dat hier den eenen wordt verheven
Meer als den anderen, oft dat ick heb gheschreven
Jet vrempts oft ongherijms dat gheenen sin en is?
Oft daer d'uyt-heymsche spraeck gheen duytsche tael en is?
Oft t'ghene teghen d'eer van jemants Faem sou strecken
Dat somwijl bellegh-sucht oft ergh-waen mocht verwecken.
Waer teghen tot besluyt ick des' ontschuldingh stel
Oft jemandt over-viel mijn dicht met naer-ghequel,
Dat (raeckende t'beschrijf) van dese Konstenaeren
Ghelijck mijn swacke pen heeft willen openbaeren,
Soo daer noch iet ontbreckt tot lof van jemandts naem
Jck t'self ghelaeten heb voor d'alghemeyne Faem,
De welcke noyt vermoeyt en wordt om t'achterhaelen
Een jeders deught en gheest en die oock te vertaelen,
T'ghen' de gheleghentheyt my niet en heeft ghejondt
Op dat een jeders lof te vollen waer vercondt,

De

De reden oock dat ick niet en heb connen laeten
T'ontleenen ander tael het gen' de Rijmers haeten
En was niet om dat *t'Duyts* niet rijck ghenoch en is
Om te beschrijven d'eel *Pictuers* ghesteltenis,
Maer aenghesien de Konst van haer Pinseel-Hanteerders
(Die den Natuer verstaen) Beschermers en Regheerders
Gheen ander eyghentheyt van woorden brenghen voort,
Als die den Leser hier somwijlen heeft ghehoort.
Te weten soomen seydt, *Proporti*, *Retoqueren*
Inventi, *Drappery*, *Bisaert*, en *inventeren*
En veele ander meer, die m' hier en daer vindt staen
Het welck onmoghelijck is om voor by te gaen:
Midts dat de eyghentheyt van dierghelijcke woorden
Door jngheboren drift noyt duytse tael en stoorden
Om dat oock inde Const ghemeyne sprencken sijn
Van Schilders, als in't recht, is d'Advocaets latijn,
Wat wilt hier *Momus* dan noch soo veel Nijdt-sucht swelghen
Om met den schimp en spot mijn schriften te verdelghen
Want gaen ick jevers scheef, het welck gheschieden can
T'is een ghebreck daer selden mensch is onvry van
Ey laet my dan in rust, in peys en vrede leven
En wilt soo herten knip niet op mijn seeren gheven.
„*T'is beter datmen t'feyl al swijghende bedeckt*
„*Als datmen jemandts eer al lieghende bevleckt.*
Ick ken mijn penne vry van spott' oft schimp te schrijven
En daerom mocht sy wel vry van U schimpen blijven:
Jst dat U wetenschap wat hoogher vlieghen wil
Betho[...] het metter daedt en hout u tonghsken stil
En wilt mijn pen soo niet met al u clappen ket'len
Oft sy sou U misschien op't lesten oock soo net'len
Dat ghy u rechte saus sout hebben voor u tongh
Soo *Musa* eens de wijs van al U lempen songh,

Jck

Jck weet ghy sout licht uyt een broeck dry cleeren snijen
Twee mantels uyt een tesch, jae soudt een stadt bestrijen
U wetentheyt (soo t'schijnt) in alles is volmaeckt,
Doch alsmen t'nauw besiet, noch tuyn noch staeck en raeckt.
Wat wil ick veerder gaen, en loopen uyt mijn paelen
K' laet *Momus* doen sijn best om my te achterhaelen
Ten is gheen Rechts-banck hier al waermen dinght oft pleyt
T'is reden dat mijn pen uyt des' verwarringh scheyt.
Want t'is den Moor ghe schuert met *Momus* veel te spreken
Al oft ick teghen een steen-rotse wou gaen preken
Ick laet sijn feylen daer en wensch hem alles goet
Soo blijf ick onghestoort in sinnen en ghemoet.
K'en mach in dit ghe schil soo seer niet blijven hanghen
En vals onganckbaer ghelt voor goede munt ontfanghen
Heeft jemant tot mijn schimp sijn tongh in gal ghedopt
Mijn rechte oor is doof, de slincke is ghestopt
Jck wil met spoet en vlijdt hun lasteringh ontloopen
En gheene leughenen voor goede waeren coopen.
T'is tijdt dan dat ick eynd' op dat den Leser niet
Jn't overlesen crijght vermoeytheyt oft verdriet,
Tot mijn onschuldingh wil ick maer een reden voeghen
Die aenden Leser in het minst niet can misnoeghen·
Tot eyndelijck besluyt, te weten om dat my
Van overlangh bespronghen heeft de jelosy
Door enckel haet en nijdt, doch sonder rëen te gheven
Wie haer tot vyantschap heeft teghen my ghedreven,
In't drucken van dit werck, t'gen' ick heb voor ghehadt
Hoe wel dat (naer mijn dunck) de reden is ghe[illegible]
En aen den Leser staet hier voor ghenoch te lesen
Soo niet sal even-wel in als verduldich wesen,
En segghen dat ick blijf den vrindt van jeder een
Soo wel van die my mint oft tredt op mijnen teen.

VVaerheydt baert Nydt.

VOOR-

VOOR-REDEN.

INdien den Mensch (die naer Godts eyghen beldt gheschapen ende met een ontsterffelijcke ziele begaeft is) sijnen Schepper hadde ghehoorsaem ghebleyen, hy soude buyten twijffel met meerder Eer en luyster sonder te sterven op dese wereldt gheleeft hebben: maer om dat hy met sijnen eyghen vrijen wil de valscheyt des duyvels gheloofde, en het Ghebodt Godts overtredde, is hy terstont alle droefheden, quellinghen ende smerten onderworpen gheworden, ende die te voren kennisse ende wetenschap van alle dinghen des wereldts hadde door de instortinghe van sijnen Heer ende Schepper, moet de selve nu met aerbeyt door sijn verstant gaen soecken, uyt dien dat het verstandt door de sonde van ADAM oock al verdooft en onduystert is. De sonde alleen is gheweest de oorsaeck vande doot, daerom seyt SENECA seer wel: *Omne peccatum actio est & omnis actio voluntaria, tam turpis quam honesta: Ergo omne peccatum est voluntarium.* Dat is: Het ghene sonde is, is een werck, ende alle wercken gheschieden met den wil, *Ergo* alle sonden gheschieden met vrijen wil, want niemant en sondicht teghen danck, het werck soo eerlijck als oneerelijck gheschiet metten wil, *Ergo* soo gheschiet de sonde oft uyt onachtsaemheyt oft quaedt voornemen. Waer uyt compt anders de sonde als uyt een quaede begheerte, de welcke is den moordtpriem ende bedeckten dootslach voor de siel, een schendinghe sijns naesten, en een overtredinghe van Godts Ghebodt: daerom gheeft den Almoghenden Godt aenden mensch sijnen vrijen wil, om sijn selven niet te ontschuldighen als hy (den wil misbruyckt hebbende) de straffe van sijn misdaet moet onderstaen. Den Mensch dan is ghescapen om Godts Wetten van sijn eerste jaeren tot den uytganck sijns levens te onderhouden, hem is ghegheven verstandt om het quaet en het goet te onder-

scheyden

ſcheyden t'ſamen om te kennen de cracht van ſijnen Schepper ende te leeren een ampt daer hy ſijnen coſt can mede winnen, gaet jemandt ſijnen gheeſt oeffenen om aen te vatten eenighe ſeldtſaeme ende prijs-weerde Konſten, ſijn verſtant (het welck als het landt moet doorploeght worden) ſal hem ten hooghſten dienſtich weſen, jae is het eerſte Fondament om de ſelve Conſten uyt te wercken, maer niet ſonder aerbeydt en groote neerſtigheyt te ghebruycken waer door alle Konſten en Wetenſchappen gheleerdt worden. Daer en is niet een Menſch inde wereldt oft elck in't beſonder wort tot een verſcheyde wellust ghetrocken ghelijck ghenoch blijckt: wantmen bevint dat een jeder menſch luſt ende ghenegentheyt heeft om d'een oft d'ander te weten en te leeren, tot t'gene daer ſijnen gheeſt en aert toegheneghen ſijn. Den eenen heeft vermaeck in uytnemende dinghen die de Natuer ſchijnen te overtreffen, den anderen in gheleertheyt oft wetenſchappen te onderſoecken, de welcke boven ſijn verſtandt gaen, ter wijlen het verſtandt door de ſonde en kranckheydt der Natueren verdooft is, allen het welck de menſchen nochtans met verwonderingh en ghenucht aenmercken, om de verghelijckinghe van hunnen gheeſt in weerden te houden, ende daer door te vercrijghen een ontſterffelijcke eer, de welcke is de Voeſter-vrouw van alle wetenſchappen. De Hiſtorien ghetuyghen dat de kloeckſte Perſoonen hun met de grootſte neerſticheyt ende aerbeydt oeffenden, om het wit der diepſte wetenſchap te raken, wel wetende dat de grootſte Eer hun als dan ſoude volghen, jae dat ſy daer door de rijckſte ſchatten des wereldts koſten becomen. Daerom en iſt niet te verwonderen dat eertijts de wetenſchap ſoo hooch geacht wirdt (daer wy op veelderley manieren de vruchten noch af ghenieten, ghelijck de ſoete locht de boomen vruchtbaer maeckt, ſoo groeyen oock de gheeſten inde Conſt door het minnelijck onthael vande Eer. Wie iſſer dan die ſich niet ghewillich aenden

arbeyt

arbeyt begheeft als hy soo grooten eer door de uytwerckinghe van sijn wetenschap ontfanght. Den Poeët CLAVDIANVS seydt hem te verwonderen over de mildtheydt van sommighe Coninghen en Princen die sy aende Gheleerde ende Constighe Gheesten bethoonden; naementlijck van ALEXANDER den Grooten die aen APELLES voor sijn Pourtret (dat hy ghesch il-dert hadde) gaf 80. duysent goude Croonen, hier dient wel te pas ghebracht het ghedenck-weerdich opschrift dat ghevonden is op eenen Marmer-steen, den welcken uyt d'aerde ghegraven werdt ontrent eenen Thoren dicht by de merckt van *Traianus* ghelijck MARLIANVS vande oude Romeynen verhaelt. *Potentissima dos in Principe liberalitas & clementia*, dat is: de mildtheyt en sachtmoedigheyt sijn de crachtighste gaven en verciersels van eenen Prins. En waer uyt spruyt anders de mildtheyt als door de aenlockinghe van eenighe seldtsame Const oft gheleertheyt, daer een Princen hert mede wordt overwonnen. Om t'selve breeder te bewijsen soo hebbe goet ghevonden door het ondersoeck van sommighe cloecke en sin-rijcke verstanden (die ervaren sijn in Plaetsnijery, Beldthouwen, als Architectur en andersints) in dit Boeck ten voorschijn te brenghen de groote eer die de selve door hun verstandt hebben ghenoten en alsoo eenen ontsterffelijcken Naem achter ghelaten.

Jnden eersten soo wil ick eens openen het Schat-coffer van onse voorschreven *Pictura*, waer in niet alleen den grondt der Schilder-const maer oock de wetenschap van Beltsnijden, Etsen, en Plaetsnijden ghesloten leyt waer over den Mensch sijn selven meer sal verwonderen als over de Conste der schilderijen, want siende uyt eenen rouwen en plompen steen ten lesten voordts comen een volmaeckte Figuer daer maer enckelijck het leven in en schijnt te ontbreken, sal meynen dat t'selve ongheloofelijck is d'welck nochtans de handt van een gheest-rijck vernuft daer uyt sal voorts doen comen: men leest in het eerste Boeck van

OVIDIUS hoe datter voor de Scheppinghe des wereldts was eenen wanschapen *Clomp* oft *Chaos* daer de vier Elementen den wint *Æurus* ten Oosten, *Sephirus* ten Westen, *Boreas* ten Noort, en *Enster* ten Suyden, den Nacht, den Dach, Somer en Winter, en d'andere deelen des Wereldts in een verweert laghen. De welcke JUPITER seer constich en voorsichtelijck wist van een te scheyden ende elck op sijn plaets te stellen. Soo canmen mercken aen het verhouwen van eenen plompen en groven steen dat de edel Schilder oft Teecken-const moet van groote cracht wesen, naedemael datmen daer uyt siet voorts comen een menschen statue soo soet, lieffelijck en suyver van lidtmaten oft eenighe andere Figuren datmen de selve niet anders en sou aensien als voor het leven: ghelijck *Zeuxis* een *Penelope* schilderde, soo volmaeckt en naturelijck dat hy hem selfs daer mede ghenoechde en schreef daer by een versken. *Het sal de ghene (die dit sien) veel lichter sijn te benijden als naer te maken.*

Jck lese dat tot *Macedonien* ten tijde van ALEXANDER op de merckt stont een statue ghesneden van witten marmersteen afbeldende een naeckte Vrou-persoon waer op sekeren Borgher soo verlieft was dat hy nacht noch dach en cost rusten sonder daer by ghedurich te wesen om sijn vervloeckte sinnelijckheyt van het ghesicht voedtsel te gheven, en om dat hem op lijfstraffinghe verboden werdt daer by te gaen om meerder quaet van sonden te behoeden, heeft hem verhanghen. Soo aenghenaem en levendigh speelden de Const vande voorschreven Figuer inde ooghen der menschen. Leest het leven van eenen *Michiel Angelo de Bonerotti*, van eenen uytnemenden *Phidias*, *Francisco Quinoy* ende meer andere antique modernighe Meesters en Constenaers inde Beldtsnijery daer suldy vinden wat wonder wercken de selve hebben achterghelaten die de weerde van alle costelijcke juweelen des wereldts te boven gaen. En heeft den Mensch sijnen Heer en Schepper dan niet ten uytersten te beloven

loven en te dancken over sulckdanighe weldaden van weten-schap en wijsheyt daer hy sich mede begaeft vindt, waer door hy can comen tot den hooghsten trap vande onsterffelijcke eer, en rijckdom, want de oprechte wijsheyt compt alleen van Godt en niet vande aertse dinghen.

VVijsheydt rijckdom staet en eer
Compt altemael van Godt den Heer.

Godt heeft den Mensch ghegheven een siele de welcke heeft dry werckelijcke crachten te weten : memorie, wil, en verstandt, om recht te oordeelen, wel te raden, en ghetrouw te handelen, om oock de teghenwoordighe te verstaen, de toecomende te voorsien en de voorleden dinghen te ghedencken, den mensch en heeft van sijn selven niet als ghebreck, maer daer sijnen gheest mede verciert en begrasit wordt, comt vanden Heer alleen : het ghene hy aen den mensch gheeft can hy nemen het ghene den mensch in Const afbeldt en schijnt een mirakel te wesen aen-den mensch dat is voorts ghebrocht uyt het verstandt vanden mensch, welck verstandt Godt alleen hem heeft ghegheven, want gaet hy jedt beginnen uyt te wercken, hy moet den wil daer toe bereet vinden, de memorie helpt om te bedencken de fondamenten die hem de wetenschap gheleert hebben, en hy leerdt verstaen t'ghene hy voornempt met voorsichtighe wijs-heyt : de welcke inde hersens gheboren is, ghelijck *Euripides* ghe-tuyght waer op wel over een comen dese veersen :

Om sijnen cloecken gheest te cieren naer de reden
Met meerder glans van eer en loffelijcker seden
Soo compt hier wel te pas de Fabel van *Vulcaen*
Als hy met sijne byl het voorhooft op ded' gaen
Van *Iupiter* den Godt, die met een vuyst te slaghen
Uyt gramschap op sijn hoodt, van stonden aen bleef draghen.

 Sijn

Sijn hersens ginghen groot en hebben oock ghebaert
Minerva sonder Moer, nochtans van vrouwen aert,
Ghewapent als *Bellon*, met speer en schildt in handen
Den helm oock op het hooft tot schrick van veele landen:
En daerom werdt haer wel den oorlogh toeghewijt
Midts sy ter wereldt quam ghelijckmen gaet ten strijt.
Maer alsmen naerder ginck des' dinghen overlegghen
Soo vontmen dat des' vrucht de wijsheyt was te segghen.
Om dat de wijsheydt in het menschen hersens leydt.
Die niemandt licht en crijght sonder veel arrebeydt.
Het blinckende helmet dat schijndt ons te verconden
Dat inde wijsheydt wordt een hellen glans ghevonden,
Scherpsinnicheyt des gheest oock inde pieck bestaet,
Den schilt beteeckent ons den rechten wijsen raet.
Voorwaer als jemandt gaet dit rijpelijck bemercken:
Sal vinden eenen smaeck in al sijn cloecke wercken,
Soo maer de neersticheyt hem heeft soo veer ghepoort
Dat hy naer groote moeyt wijs en verstandich wort.
Soo can hy al de cracht der Consten afghemalen,
Die uyt de Gaeve Godts haer eerste crachten halen:
Den gheest en wordt door raet des menschen niet vervuert
Maer al wat datter is wordt door den Heer bestuert.

Men vindt nochtans veele Menschen, die soo ondanckbaer leven datse door opgheblasen hooverdy over hun wetenschap den Almoghenden Heer (daer het al van compt) vergheten te dienen en te bedancken vande gaven die hy hun ghegheven en mildelijck gheschoncken heeft, niet eens aenmerckende dat hun de selve gaven niet aengheboren en sijn vanden Natuer, maer door besondere gratie van Godt de selve ontfanghen hebben, worter somtijts eenen uytstekenden gheest en verstant gevonden onder duysent arm catijvige Menschen die door sijn wetenschap

van

van alle de wereldt gheeert ende gheestimeert wordt, levende weeldich, rijck ende naer sijnen herten wensch, die sal somtijts door sijn ondanckbaerheyt den meesten vyandt van Godt sijn, schoon dat hy wordt aenghesien voor den grootsten vrindt van de Fortuyn, die niet eens bedenckt door sijn wellusten en overvloedigh leven van waer dat hem alle de weldaden comen: hem meer betrouwende op de wereldt als op Godt, en niet eens en overpeyst de waerachtighe sententie van SENECA *Fortuna nimium quem fovit stultum facit, & vitrea est quæ (dum splendit) frangit.* Dat is: de Fortuyn maeckt sot den ghenen die sy te seer voyt, en is van glas, de welcke (als sy blinckt) licht breckt. Hoe menighen gheest vol verstandt en vintmen niet, die sijn selven al te veel (voor laetende staen) hem op't lest bedroeghen vindt als Godt hem de wetenschap door de doot benempt, de welcke niet eer op Godt en denckt voor dat hy wordt ghestraft, ghelijck meestendeel de menschen door hun cranckheyt van conditie sijn, de welcke sijnde inde weelde op Godt niet en dencken ende gheen danckbaerheyt en bethoonen over de gratie die sy van Godt ontfanghen hebben, en niet eens bemercken dat de ondanckbaerheyt het grootste teecken van ondeught is, ghelijck QUINTILIANUS seyt: den mensch die ondanckbaer is vergeet sijnen Godt, daerom moeten wy leven naer het schrijven van HESIODUS, ghelijck de Aekers die meer uyt gheven als sy ontfangen, want wat isser inde wereld schroomelijcker monster voor den Heer als eenen ondanckbaeren Mensch, ghelijck den Poët seyt: *Ingrato homine nihil peius terra creat*: de aerdt en brenght gheen booser vrucht voort als eenen ondanckbaeren Mensch. De Rechts-gheleerden seggen dat de ondanckbaerheyt de snoodste grouwel is vande wereldt, om datter gheen sonde is die den mensch meer schade doet aende siel als de ondanckbaerheyt ghelijck SENECA *in libris de beneficijs* ghenoch bewijst. Ten is niet te verwonderen dat sekeren THIMON (die door

sijn

sijn groote wijsheyt was Borghemeester van *Athenen*) sijnde ghecomen tot de uyterste armoede om dat hy al te liberael hadde gheweest ten tijde dat hy sat op den hooghsten trap van alle wellust des wereldts, heeft sulckenen haedt ghecreghen teghen het menschelijck gheslacht dat hy gheen menschen meer en mocht sien oft daer van hooren spreken, jae dat meer is hy was verblijdt alsser eenen mensch was om hals ghebrocht oft sijn selven hadde verhanghen aen eenen boom die buyten *Athenen* stondt, daer veel Menschen hun selven uyt eenighe desperatie hadden omghebroght, hy droegh (segh ick) op de menschen sulcken vyandtschap dat (als wanneer desen boom soude afgecapt worden) hy inde Stadt van *Athenen* dede uytroepen ofter jemandt van sin was sijn selven aenden voorschreven boom te comen verhangen dat sy hun moesten haesten uyt dien hy moest ghevelt worden, welcken haedt (die THIMON op het menschelijck gheslacht droegh) alleenlijcken was ontstaen door de ondanckbaerheyt die de Menschen aen hem bewesen de wijl hy in sijn uyterste miserie ende armoede was sittende, gheconsidereert dat hy (sijnde in sijn weelde ende begaeft met den hoochsten rijckdom des werelts) open taefel hiel en liet soo arm als rijck daeghelijckx de vruchten van sijnen rijckdom ghenieten, jae was soo liberael dat hy alle sijn goederen gemeyn maeckte ende een jeder daer af mede deelde, oorsaeck dat hy quam tot groote armoede, en bevindende dat hy in zijn miserie by niemant troost en vondt oft geen danckbaerheyt vande menschen aen hem bewesen wert, heeft het menschelijck geslacht gelijck voorsz. is, vermaledijt ende vervloeckt. Men siet sulck danige proeven ende exempelen noch daegelijckx onder de Menschen die in hunne weelde ende rijcken staet taefel vrienden genoch crijghen die sy (gecomen sijnde tot armoede) verliesen en geen vrientschap af en genieten. Die dan begaeft is vanden Almogenden Heer met particuliere gratie van eenige wetenschap oft

Conste

Conste en daer by ondanckbaer die is eenen rechten Schender van Godts eer, want ter wijlen den mensch van sijn selven niet en heeft maer van Godt; en dat hy hem noch ondanckbaer thoont teghen Godt die en is Godt geen gratie schuldigh aenghesien Godt de gaven die hy geeft aenden Mensch hem niet schuldich en is, maer geeft de selve aen eenen onder duysent uytvercoren die sulcken gaven niet en hebben *Ergo* soo volght dat hy de selve gaven onrechtveerdich besit waer over hem toecompt de grootste straffe des wereldts. OVIDIVS beschrijft van eenen PROMOTHEVS Sone des ouden JAPETVS den welcken vande Goden soo begaeft was dat hy tot verwonderinghe van veele Menschen wist naer het leven te maecken en te boetsen soo aerdige Figuren uyt steen oft pot-aerde datse voor het leven werden aengesien, en niet tegenstaende dat hy vande Goden dese wetenschap en besondere gratie vercreghen hadde, dorst hem noch verstouten het vier des Hemels dieffelijck te stelen om daer mede sijn statuen te besielen en te doen leven. Jae den ouden Grixen-Poeët NICANDER seyt: de Menschen (die van sulcken gheest en verstandt niet en waren) hebben over de voorsz. dievery PROMOTHEVS verraden om alsoo *Iupiter* te behagen. Ende om dat PROMOTHEVS den oppersten Godt daer naer noch eens had bedrogen met twee koyen huyden de een met vleesch en d'ander met been gevult en *Iupiter* de keus hebbende had gecosen de huyt met het been, dede hem tot sijn eeuwige straf binden aenden Caucasus-bergh daer sijn lever des daeghs van eenen vreeselijcken Arent opghepickt werdt die des nachts wederom aenwies om alsoo geduerich met den dach herpickt te worden. Waer mede ooghschijnelijck bewesen wordt dat Godt altijt straft die sijn gheboden verachten, hem bedrieghen en teghen hem ondanckbaer leven willen. De straffe Godts is drij der-ley te weten: *Innerlyck*, *Naevolghende*, ende *Vytwendich*. *Interlyck* die het hert en het ghemoedt raeckt

ende

ende in het lichaem blijft, dat is benantheyt, berouw, vrees, ende cnaginghe der conscientie. *Naevolghende* die het ghemoet ende den gheest raeckt als de selve vry, ende van het lichaem ghescheyden sijn dat is de straffe, die naer de doot de siele raeckt. De *Vytwendighe* die de lichaemen raeckt: dat is droefheyt, ballinckschap, aermoede, sieckte, ende sterfte aldus proeft Godt de sijne in veel verscheyde teeckenen om te sien oft hun ghemoet niet eens en sal beweeght worden, want ist saken datmen ghevallen is men behoort op te staen want den wille Godts is de opperste rechtverdicheyt naer het segghen van SALVIANUS. Meynt jemandt de Hemelsche vieren te ghenaeken hy sal versmelten. Meynt jemandt de Stadt der Opperste voorsichticheyt te beclimmen hy sal vallen ghelijck de motten die savonts naer de kersse vlieghen tot dat sy verbranden. LANGIUS seyt seer wel dat de oorsaeck van alle oorsaecken den wille Godts is en die een ander soeckt die en kendt de kracht der Goddelijcker Natuer niet.

Godt, die het blixems vier can in sijn handen draghen
Daer hy op sijnen tijdt de menschen med' can plaghen
Wanneer hy sijn gheboôn versuymt en niet en acht
Godts onversiende straf des doodts hun licht vercracht,
Godt laet niet ongeloont den goeden can verblijden
Den droeven hy vertroost den quaden sal castijden.
Al swijght Godt tot het eynt, het eynt het droevich eynt
Leydt dan den swaersten last, het eynt wordt sijn allent:
Maer die de hooverdy door oytmoet wilt verdrijven
En danckbaer sijn aen Godt die sal Godts dienaer blijven.
Hy rijck op d'aerde leeft die hooverdy veracht
En hy het meeste heeft die naer het minste tracht.

Om dan op den wegh te comen van ons voorgenomen grontstuck raeckende de kracht der Conste van Beldtsnijery die door

arbeyt

arbeyt en kracht des verstandts moet ghe leert worden, soo en ontlijckt de voorschreven Fabel en haer uytlegginghe niet qualijck de gheesten der selver Consten alsmen overleyt en bedenckt dat des Menschen gheest en leden vanden arbeyt des daeghs vermoeyt, des nachts door de rust ververst en ghesterckt worden, ghelijck ons wordt bethoont van het op eten en groeyen van PROMOTHEVS lever, de lever is te ghelijcken by het verstant. Laet ons dan eens beginnen te overlegghen het leven vanden Const-vloyenden ende uytnemenden Belt-snijer *Francisco Quenoy* het welck ghemenght was met soo hooghe en diepe Const door aerdich boetseren in Pot-aerdt, en snijden in jvoor, Marmer en anderen steen, dat alle sijn wercken op dese werelde schijnen te wesen Mirakels, besonderlijck alsmen aenschouwt de wonderlijcke wercken die hy ghemaeckt heeft binnen de Stadt van *Roomen* en op andere plaetsen van Jtalien die de wercken van *Michiel Angelo* niet en moeten wijcken.

FRANCISCUS DE QUESNOY

Vytnemenden Beldt-snijer van Brussel, ghestorven binnen Livornen.

DAt den vlijtighen iver in het verstant vanden Mensch meerder kracht verweckt om alle wetenschap te begrijpen als wel de aengheporde neerstigheydt / canmen claerlijck bewijsen in het leven van den Weert-vermaerden en Roem-ruchtighen Franiscus Quesnoy ghebooren tot Brussel in't jaer 1592. oft daer ontrent / wiens Vader was oock een frap Beldt-snijder ende redelijck inde Const ervaren. Ende alsoo sijnen voorsz. Sone (vroegh verliesende sijn Moeder) dickwils door den stueren en scherpen aert van sijn Stief-moeder belet wert naer sijnen apetijt ende in-ghebooren gheneghentheydt dese groote Const van Teeckenen / Boetseren / en Belt-snijden te oeffenen / vondt een loose remedie om by nachten rust te moghen hebben in't hanteren van sijn handt-werck / wist sijn keersen oft lampe (daer de voorghenoemde Stief-moeder seer scherp op was) verborghen te laeten branden in eenen aerden pot / die hy daer toe gheprepareert ende ghemaeckt hadde sulcks dat hy savonts slaepen zijnde / van sijn Moeder dickwils werdt besocht om te sien oft hy sijn licht uyt ghedaen hadde / ende het heel Huysghesin in rust zijnde / broght hy heel nachten over om met de stille eenigheyt de hersenen van zijn verstandt te laeten uyt wercken de voorbelden van sijn ghepeysen.

Den jever siet niet aen noch onghemack noch moeyt
Die inden arrebeyt en quellingh stadich groeyt.

* *Facciate* is den Ghevel oft voorste vandé bouw.

Noch heel jonck zijnde maeckte hy de kinderkens die op de Facciate * zijn vande Kercke der Jesuiten binnen Brussel, hy maeckten oock eenen Sebastiaen van ynoor voor den Arts-Hertoch Albertus, het welck aenden Hertogh soo behaeghde dat hy Quesnoy dede versien van reysgheldt en andere noodicheden om naer Röomen te trecken ende aldaer naer de Antique oft al oude wercken te studeren / ghelijck hy oock heeft ghedaen : [illegible] tot Roomen heeft meest alle de aerdichste en seldsaemste Antiquen [illegible] / ende met sulcken opmerckinghe van gheest zijnen [illegible] waerghenomen dat hy oock eenighe fraey dinghen maeckte [illegible] onder andere eenen CHRISTVS hanghende aen sijn Cruys [illegible] voet / het welck aenden Paus Vrbanus gheschoncken wierde / om de [illegible] ghestelteuis en levenden aerdt die daer in te sien is / oock heeft hy [illegible] ghedenckweerdighe Histoorien ghemaeckt ende uytghebelt in *Basse relieve*, dat is te segghen : Half rondt ghesneden, soo van naeckte Kinderkens als andere Figuren soo cleyn als groot ghelijck hy ontallijcke sulckdanighe uytwerckinghen heeft volbrocht soo in marber als anderen steen ghesneden daer den Natuer van t'leven niet naerder (behalven het beweeghlijck leven) comen en can. Ghelijck veele Marbere ende steene Statuen van Conterfeytsels uytbeldende eenighe Cardinalen / Bisschoppen / Prelaten ende andere Edel-Heeren connen gheuyghen die tot Roomen en andere plaetsen daer ontrent in overvloet te sien zijn naementlijck (een vande seldsaemste

fatsoen) het Contrefeytsel vanden Doorluchtighen Cardinael van Savoyen, en meer andere. Hy heeft oock ghemaeckt ende ghesneden van Marber twee seer achtbaere Epitaphia oft Graef-Tomben inde Kercke vande *Madona dell' Anima* vande Nederlandtsche ende Hooghduytsche Natie tot Roomen; aen welcke Tomben oft Epitaphia sijn elck in't besonder twee Kinderkens die eenen doeck houden seer vreught en aenghenaem om sien/ boven dien dient oock verhaelt een aerdich Kindt van Marber dat hy ghemaeckt heeft met een doots-hooft daer by/ het welck bewaert wordt inde Kercke van *Campo Sancti* de welcke ghesticht is van S. Helena. Wijders is oock weerdigh in't licht ghebroght seker Marberen Beeldt verthoonende de Figuer van Sinte Andries, te sien inde Kercke van S. Peter en Pauwels tot Roomen, welck Beldt oft Statue schijnt te wesen een Mirakel vanden Natuer uyt dien dat het alle ander Beldtsnijerye te boven gaet diemen inde selve Kerck can vinden/ die nochtans verrijckt is met het mergh der Consten. Jae is van sulcken ghesteltenis ende ghedaente dat ick met recht beneffens de snelle Faem mach schrijven datter gheen Antiquiteyten oft vreemde handelingh van wercken binnen Roomen en sijn te vinden / die t'selve voorgheroerde Beldt moet wijcken. Jemandt sou moghen vraghen in maniere van berispinghe / oft ick t'selve oock hadde ghesien om dat ick daer op soo stoutelijck derf roemen / dan ter wijlen my eenighe wercken hier in Nederlandt met verwonderingh zijn aenghewesen die Quesnoy ghesneden ende gheboetseert heeft / de welcke (naer mijn verstandt ende voor soo veer als de vleughels van mijn kennisse ende wetenschap strecken) niet te verbeteren en zijn; dat oock alle Const-Kenders (die de selve Statue ghesien hebben) aende Faem soo veel stof en materie schencken van hunnen roem / dat mijn slappe pen het thiende deel van sijn verdiende eer niet en beschrijft ghelijck sy vereyst.

Als eertijts van *Apel*: werdt maer een treck ghegheven
Waer in men sach den aert der Konsten naer het leven,
Soo wistmen claer ghenoch te speuren dat t'begin
Van een seer cleyne daet, had meerder deughden in;
Een litmaet can ghenoch een heel volmaecktheyt wijsen
Schoon datmen niet en siet het gen' men meer hoort prijsen.

Ende tot vastichheyt van't voorverhaelde soo en mach ick oock niet vergheten de wijtvermaerde Kercke van onse Lieve Vrouwe van Loretten tot Roomen, waer in te sien is een Statue afbeldende de Heylighe Susanna Martelersse/ soo groot als het leven/ de welcke soo lieffelijck ende konstich ghehandelt is/ dat alle de Italiaenen (die in sulckdanighe Const willen de Over-vlieghers van alle Meesters sijn) moeten bekennen dat eenen Nederlander in dese onse eeuw ten voorschijn heeft ghebrocht de volmaeckste manier en wetenschap die oyt eenige Italiaenen oft in voorleden tijden de Griecken hebben doen blijcken daer de wercken over al de ooghschijnelijcke ghetuyghenissen ende waerachtighe teeckenen af zijn. Den Coninck van Vranckrijck hoorende over al soo grooten

 lof

lof segghen van desen voortreffelijcken Quesnoy, is in sijn [illegible] soo inde Const aenghenaeme gheworden dat hy (om den selven tot sijnen Dienst te crijghen) hem heeft toe ghesonden twelf hondert goude Croonen om sijn reyse daermede van Roomen naer Vranckrijck te doen / ende Quesnoy de selve Croonen noch ontfanghen hebbende / hadde een Figuere gheboetseert groot [illegible] wesende een Maeghdeken Martelaersse / die hy den Coninck oversenden met meyninghe om te volghen / ghelijck hy dede / hem tot dien eynde begheven hebbende op zee half sieck sijnde ende comende te Livornen is ghestorven ende aldaer begraven in't Minnebroeders Clooster.

Soo jemandt wenscht te sien mirakels der Naturen
En pooght sijn gretich oogh te paeyen naer den lust
Die moet niet verder gaen als tot *Quesnoys* Figuren
Waer in het uyterste vande volmaecktheyt rust.
Gheen edele party in s'menschen naeckte leden
Van muskels, aders, en soo danich ander meer
Sy staen als t'leven in jvoor oft steen ghesneden
Daer niet als Const en Gheest af erven d'hoochste eer.
Jtalien is selfs verballast van belgh-suchten
Als *Roomen* maer des' Const ontdeckt voor die haer kent
Jae d'Jtaliaensche Faem doet *Angels* roemen vluchten
Soo daer de handelingh compt van *Quesnoy* ontrent.
De suyver netticheyt en is niet af te maelen
Oft te begrijpen, die in marber oft jvoor
Quesnoy met groot verstandt heeft weten t'achterhaelen
En te verbreyden over al de wereldt door.
Jae schoon den boosen Nijdt des' Const scheen te benijden
En socht haer edelheyt te brenghen heel te niet
De handt weeck voor de doodt, die gheestich was in't snijden
Maer t'werck in't leven bleef, dat m'eeuwich leven siet.

CAVAIL-

CAVAILLER BERNIN

Italiaenschen Architect, Beldt-snijder ende Schilder vanden Paus.

T'Dry Constich-rijck verstandt van *Bernin* gans ontdeckt
Den Roomschen hoochsten roem in wetenschap besloten
Om dat hy Schilder is, Beldt-houder, Architect
Dry Consten die te saem in *Bernin* sijn ghegoten,
Volmaeckt in alle dry (soo datmen segghen mach)
Wie cost oyt aenden Paus een grooter gheest behaeghen
Als hy (die d'eelste van de Const brenght voor den dach)
Die weerdich is den naem van *Cavailler* te draeghen.
Een *Daphne* met *Apol* tot *Room* op seker Hof
Van eenen Cardinael, die gheven rechte reden
Dat *Bernin* desen naem verdient tot sijnen lof
Midts dien sy door Const soo levent sijn ghesneden.
En voor een wonderheyt des werelts wordt beooghe
Daer Faem noyt van en swijght in haere tongh te rueren
Om dat de schoonheyt van Natuer schier selver booght
Voor des volcomen twee seer eel en fraey Figuren.
D'Architectuer daer by in menich rijck Paleys
Gheeft oock ghetuyghen om van *Bernins* lof te melden
Want sy en thoont niet als volmaecktheyt naer den eys
En daer by sietmen oock den gheest in sijne Beelden.

CORNE-

CORNELIS DANCKERTS DE RY

Constich Architect van Amsterdam, ghestorven Anno 1634.

WIe was oyt ſoo vermaert in bouw en metſelry,
In cloecken Architect, ghelijck *Danckerts de Ry*;
Die binnen *Amſterdam* ghemaeckt heeft wonder wercken,
Te *Haerlem* fraey ghebouw van huyſen ende kercken;
Door ſijne vindinghen ſeer ordonnanti rijck
Naer reden uyt ghevuert gans onberiſpelijck.
Daer de verciersels van heel *Haerlem* af ghetuyghen,
Die voor gheen Steden in *Europa* moeten buyghen
In cloecke metſelry, oft aenghenaem ghebouw,
Wel op ſijn maet ghestelt, en in ſijn loot ghetrouw:
Schier onverganckelijck, door dicke fondamenten
En vast ghebondentheyt in ghevels, en in tenten,
Net in ſijn baſement, uytſpronckſels, capiteel
Daer gheen veranderingh den bouw thoont ongheheel.
Hier ſietmen t'man'lijck werck tot inde locht verheven,
T'gen' leeft in yeders oogh, en t'hans is ſonder leven,
Daer ſietmen t'stout vermeët van een volleert ghedacht
Als d'ordonnanti van het werck is ganſch volbracht,
Ghelijck *de Ry* naer wenſch aen Faem heeft naer-ghelaten
Om eeu'w'lijck van ſijn Kunst hier op des' aert te praten,
Soo als d'Haerlemſe *Bors* oock tot ghetuyghen dient.
Al waer men daeghelijckx veel rijcke Coopluy vindt,
Veel brugghen die op gheen ghetijd' van water paſſen
(Op ſpringh-vloet, ofte ſtroom ſin't afgaen oft heirwaſſen)
Sijn tot ghedachtenis van *Danckerts* rijck verſtandt
Om hunne Const ghenoch vermaert door t'heele Landt
Wat dienter naerder proef van ſijne Kunst ghepreſen
Oft wonderlijcker werck van Meesters aenghewesen

Als

CORNEILLE DANCKERTS DE RY

Fut ne a Amsterdam l'an [illegible] 1634 aagé de [illegible] environ 42 ans maistre maçon et Architecte de ceste tant renommée Ville [illegible] sous son Pere du [illegible] ou son pere [illegible] de la Ville. Dans ceste mesme charge il a faict une grande nombre de grands et singulers bastiments parce que l'aggrandissement de la Ville [illegible] la nouvelle porte de [illegible] les trois nouvelles Eglises, la Bourse des marchants et innumerables ouvrages appartenants à l'ornement de ceste Ville, il [illegible] par grande [illegible] de [illegible] de pierre sans restraindre le cours de l'eau sur des grandes Rivieres [illegible] il [illegible] le premier [illegible] par dessus la Riviere d'Amstel large de 280 pieds [illegible] 7 arches.

Pet. Danckerts de Rey pinx. *Pet. de Iode sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

Als noch daer by de brugh die seven boghen hout
En is tot *Amsterdam* uyt t'water op ghebouwt
Soo breedt als d'heel revier, wijt by twee hondert voeten
Daer storm en fel tempeest hun sterck ghewelt aen boeten,
Die menichmael t'belet oock van veel schipbreuck is
Om al haer vast ghebou en fraey ghesteltenis.
Wat wil ick verder gaen tot meer ghetrouwe wercken
Daer niet als edelheyt van Konst is in te mercken
Die naer veel jaeren tijdt noch sullen houden vry
Vande verganckliјckheyt, de Konst van onsen *Ry*.

IOANNES VAN MILDER

Beldt-snijder van Antwerpen.

AL valt den arbeyt swaer, den loon is meest te achten
Dat is een eeuwich eer, die Konstenaers verwachten
Naer dat sy uyt den gheest jet brochten voor den dach
Daer vry een Dichters pen met recht op roemen mach.
Want schoon den arbeyt is beloont met rijcke schatten
De Faem kan noch al langh daer naer den loon heir vatten
En maecken t'werck noch eens soo hooch gheacht en rijck
Door eer en lof die blijven onverganckelijck.
Soo als de Konst verdient in *Milders* cloecke wercken
Daer niet als wonderheyt en gheest is in te mercken
Soo maer sijn stoute handt brenght uyt een rouwen steen
Een Menschen statuw' voort, die heel compt over een
Met leven en Natuer, daer niet in schijnt te wesen
Als den besielden gheest, die compt uyt Konst gheresen,
Om dat den gheest daer in door Kunst als t'leven leeft
En sonder leven is, waer *Milder* d'eer van heeft.

HUY.

HUYBRECHT VANDEN EYNDEN

Beldt snijder van Antwerpen.

AEnghesien de uytnemende Gheesten altijdt willen Naer-volghers wesen vanden Natuer / ende sijn seer weet-gierich om het vermoghen te doen blijcken / dat door de toegheneghentheyt der Planeten in hun sinnen ende humeuren ghestort ende ingheboren is / dat is: als wanneer sy hun ghedachten ghedurich becommeren om naer te boetsen de edelheyt van het Menschen leven / welcke wetenschap eerst ghevonden is inde Teecken-const / ghelijck hier voor breeder staet te lesen / soo ist dat de Beldt-snijders (inde selve Teecken-const ten hoochsten ervaeren sijnde) het wesen en ghedaente van den Mensch ten vollen soo uytbelden dat de selve dickwils door het waerachtich leven wordt aenghesien / welcke ghedaente niet alleen van voor / maer oock van alle partijen des lichaems can ghesien en ghevoelt worden. Sulckx dat den Beldt-snijder niet vernoeght en te vreden en mach wesen in het bewijs der volmaecktheyt des Menschen ghedaente van voor / maer oock van alle sijden waer in de proportie van het waerachtich leven te vinden is. Ghelijck Huybrecht vanden Eynden menichmael heeft bethoont met een groot verstandt en opmerckinghe van Const. Sijn ervarentheyt can t'selve ghetuyghen in verscheyde Apostelen die hy van steen veer boven het leven ghesneden heeft / daermen een vaste ghesteltenis en cloecken standt in mercken can / daer men oock eenen vlopenden gheest in siet van cleedingh / seer naturelijck gheplooyt ende ghevouwen / daer niet anders in en schuylt als de uyterste perfectie van het leven en Natuer. Eensamentlijck is oock te verwonderen door sijn soete handelingh in naeckte Kinderkens / en naeckte Posturen / soo ghesneden in Marber en yvoor / als gheboetseert in Pot-aerde / dat de wetenschap van Beldtsnijery niet veerder en can comen. De netticheyt van Marbele Cornissen / Basimenten / Pilaeren / Phries / Architraeff en sulck danighe partijen / die in dese Const worden uytghewerckt / connen met een groot behaghen van alle Kenders ooghen ghesien worden in verscheyde Marbere-Altaren die hy ghemaeckt heeft. Ende om kortheyt wille sluytende / soo is Musa schuldigh tot sijnen lof te singhen aldus:

Het leven oft een siel en compt hier maer t'ontbreken
Jn Beelden van wit steen, sy souden anders spreken
Want t'marber schijnt hier vel en recht vol-adert vlees
Soo wonder levendich als oyt Natuer bewees.

CORNELIS CORT

Constich Plaedt-snijder van Horne in Hollandt, gheboren in't jaer 1536. *ende ghestorven Anno* 1578.

DEsen Cornelis Cort is gheweest een fraey Plaedt-snijder gheboren tot Horne in Hollandt / den welcken langhe jaeren ghewoont heeft in Italien / ende om den lossen en cloecken aerdt die hy met het Graveer-yser op copere en houte Platen wist uyt te drucken / is dickwils gheemployeert gheweest van Raphael Urbien waer voor dat hy menichvuldighe Platen ghesneden heeft / oock voor den vermaerden en hooch-gheachten Titiaen, en meer ander de welcke by alle Lief-hebbers van Papiere-const in groote weerden worden ghehouden. Is binnen Roomen ghestorven in't jaer ghelijck voorsz. is. Reden dan dat ick niet en heb connen laeten boven t'ghene voorschreven is te segghen:

De vaste Teecken-const *Picturas* Voester is.
Het eenich fondament van haer ghesteltenis,
Want schoon *Pictura* leeft door alderhande verven
Die door de Teecken-const, de tweede eer beerven
Waermed' dat sy schildry seer wesentlijck verschoont
En door de ware Kunst schier d'eyghen leven thoont,
Nochtans moet jeder een belijden naer de reden
Dat al hun malsicheyt en wonder losicheden
Bestaen in Teeckeningh die ziel is van *Pictuer*
Den grondt-steen vanden gheest, oft af-beldt van Natuer,
Soo als *Cornelis Cort* heeft menichmael bewesen
Aen *Raphael d'Vrbien* en *Titiaen* voor desen,
Daer hy soo menich plaedt heeft aerdich voor gheetst
Ghesneden en ghestipt, naer t'gen' eerst was gheschetst
Oft van hun cloecke handt gheteeckent naer het leven.
Waer voor men heden-daeghs siet grooten rijckdom gheven.
Want schoon den omtreck van het levens schijn haer draeght
Ghelijck een swerte schaey, nochtans haer Const behaeght.

THEO

CORNEILLE CORT

Engraveur admirable natif de Hornes en Hollande en l'an 1536. il a demeuré long temps en Italie faisant beaucoup de ses œuvres pour Raphaël d'Vrbin Titian et plusieurs autres il mourut a Rome en l'an 1578.

Simon vanden Steen sculpsit. *I Meyssens excudit.*

THEODORUS GALLE

Constich Plaedt-snijder van Antwerpen.

De soetheyt vande Kunst wordt hier van *Gall'* ghebaert
Uyt eenen staelen schoot op herte cop're plaeten,
Jae schoon de soetigheyt is van soo vremden aert
Dat sy het bitter en het herdt behoordt te haeten,
Men siet ooghschijnelijck de daedt hier gaen verkeert
Dat is de wetenschap van wel ghestelde trecken
Die aende Schilder-jeught niet als volmaecktheyt leert
Soo als ons *Theodor* weet in sijn Kunst t'ontdecken:
Een Konst vol soeten gheest, nochtans met *Gal* ghemenght
Als vyandt van het soet, doch die het wilt bemercken
Sal vinden dat den naem van *Gall'* den lof verlenght
Soo die gheteeckent staet op de verheven wercken
Van *Theodorus Gall'* ghelijckmen tot zijn eer
Can speuren aende vast en cloeck ghetrocken belden
Die hy ghesneden heeft seer soet, eel, net en teer
Jn overvloedicheyt, daer Faem wel op mach melden.
Om dat het yser schier gheen cracht meer thoonen can
Als t'gen' ons *Theodor* heeft weten voorts te bringhen
Waer op wel roemen mach de Konste van *Stradan*:
Midts *Gall'* ghesneden heeft meest naer sijn teeckeninghen.
En naer veel ander meer sulckx dat zijn weerdigheyt
Op plaet bekent sal staen noch veel en langhe eeuwen
Door d'edel Kunst van *Gall'* vol-soete soetigheyt
Daer Faem met reden op de wereldt door mach schreeuwen.

LUCAS VORSTERMANS DEN OUDEN

Constich Plaedt-snyder van Antwerpen.

DE Voedtster van *Pictuer* is d'edel Teecken-conſt
Die ſonder haere kracht wordt ſelden wel begonſt,
Daer ons de daedt van t'werck bethoont de reden van
Beſonder met den gheeſt van *Lucas Vorſterman*.
Die d'eerſte plaets beſit in d'hooch *Picturas* ſchool
Als hy met pen en inck, graef-yſer, kryt en kool,
Bewijſen mach den aerdt, van ſijn volleert verſtandt
Die inde Teecken-conſt den *Phenix* is van t'Landt;
Jae ſulck' verwonderingh in jeder een verweckt
Dat m'over al van hem niet als lof-rijm en ſpreckt.
Om ſijn ervarentheyt in't ſnijden op de plaet,
Daer niet als levens ſchijn door gheeſt en Conſt in ſtaet,
Waer op ons vreedſaem eeuw mach roemen al den dach
Door al de wetentheyt die ſijn vernuft vermach.
Singht dan eenſtemmelijck ghy Heliconſche rey
Den lof van Neerlandts roem op Teeck'ningh en ſchildry
Daer *Vorſterman* van draeght den lauwer eeren-crans
Om dat in ſijne Kunſt ſchuylt ſulck'nen glori-glans,
Die het gheſicht verblindt van *Soil* en den Nijdt
Ter wijlen dat U faem is Meeſter vanden tijdt,
Ter wijlen dat de Faem U Konſte ſoo verbreydt
Die niet als eeuwicheyt voor haeren loon verbeydt
Sulckx dat gheen Lof-trompet voor U van nood' en is.
Om uyt te belden U *Picturs* gheſteltenis.

THEO.

THEODORUS CORENHERT

Plaedt-snijder van Amstelredam, gheboren Anno 1522. *ende ghestorven Anno* 1590.

HOe aenghenaem en fraey en is niet om t'aenschouwen
De nette Teeckeningh vol meesterlijcke douwen
En schoon ghesteltenis die *Corenhert* bewijst
Met eenen lossen aerdt, daer t'leven uyt verrijst
Soo t'schijnt, als jemandt gaet haer eelheyt overweghen
Waer in de meeste kracht van t'leven is gheleghen.
Want t'ghene datmen siet in een volmaeckte plaet
Waer op d'afbeldsel van een waer Histori staet
Heeft sijnen oorspronck uyt een wel ghestelde treckingh
De welcke is alleen des levens naeckt ontdeckingh,
Daer thoont een stoute handt met t'yser watse can
En niemandt als den gheest en draeght den roem daer van.
Ter wijlen gheenen treck mach loopen uyt sijn palen
Om dat een Kenders oogh die licht can achterhalen
Die niet alleenelijck de cop're plaedt bederft
Maer elck afdrucksel oock dit misverstandt beerft,
T'ghen' *Corenhert* naer wensch door sijne wetentheden
En vaste handelingh ghenochsaem heeft ghemeden,
Die niet en heeft ghemaeckt oft t'is soo wel ghestelt
Dat t'minste niet en compt t'ontbreken in het beldt.
Sulckx dat de Faem hem wel met lauwer mach becroonen
En met d'onsterflijckheyt voor sijnen loon beloonen
Want soo langh als de Konst sal op sijn plaeten staen
Soo en sal noyt den roem van sijnen gheest vergaen.

ANDRE

THEODOR CORENHERT

A. eté un tresexcellent graveur. il a mis en lumiere plusieurs œuvres de Martin Hemskercq, et plusieurs aultres. il etoit fort bon poëte, natif d'Amstelredam l'an 1522. et mourut à Dergoude, en l'an 1590.

Fr. vande Steen sculpsit. Hen Goltzius delin. I. Meyssens excudit.

ANDREAS COLYNS DE NOLE

Beldt-snijder.

NIemandt in PICTVRAS schole
Soo de Const ter herten nam
Als ANDRIES COLYNS DE NOLE
Soo hy die eerst leeren quam
Altijdt neerstich in het teeck'nen
Om te stellen naer de maet
En de lessen op te rek'nen
Soo t'al met des' Conste gaet
Waert naer printen oft schildrijen
Oft naer t'leven soo het was
Oft naer eel boetseerderijen
Hy brocht alles soo te pas
Dat in alle sijn Figueren
Niet en bleeck van jonghs-af-aen
Als het uyterst' der Natueren
Voor die d'edel Const verstaen.
Dit compt nu noch meer te blijcken
Jn sijn wercken wel ghestelt
Die schier voor gheen leven wijcken
Soo vrempt staen sy af-ghebeldt.
Jn volmaeckt en teere leden
Jn volslaghen drappery
Elck is om ter netst ghesneden
Cloeck van veers en eel van by,
Soo in marber als jvoore
Pot-aerdt, houdt en ander steen
Die de Faem de wereldt doore
Maeckt vermaert en soo ghemeen
Datmen van sijn Const sal mellen
Soo langh alser Kenders sijn
Die de Konst met eer vergellen
Door haer soeten levens schijn.
Jst dan wonder Konst-beminders;
Datmen Konstenaers verheft
Die de naest en eerste Vinders
Sijn, van t'gen naer t'leven treft.
En het leven tusschen beyden
Jn hun Kunst soo volghen naer
Dat is qualijck t'onderscheyden
Oft het Kunst oft leven waer.

CAROLUS DE MALLERI

Plaedt-snijder in't cleyn.

DEn snellen omme-treck van Konst in't cleyn begrepen
Bethoont hier hoe t'verstant, oft gheest moest sijn gheslepen
Van *Carel Malleri* met sulcken aerdigheydt
Te brenghen voor den dach, in overvloedigheydt,
Vol nette suyverheyt en wondere ardtseringh
Waer uyt ghesoghen wordt veel nieuw en vremde leeringh
Om dat al even reyn en vol volmaecktheyt steckt
Daer gheene Konst oft gheest in't minsten in ontbreckt.

Den

Den ed'len Heer *Calot*, heeft sulcken Konst doen blijcken
Dat niemant op de plaet en is by hem te g'lijcken,
Door al de cleynicheyt, t'gen, wijckt schier uyt t'ghesicht,
Dat hy seer wonder wist te brenghen in het licht,
Gheetst in taeyen wasch en daer naer door ghebeten
Van stercke wateren, die haestich sijn versleten,
Maer hier in teghendeel thoont *Malleri* de kracht
Van't yser, dat op plaedt sijn Konst maeckt hooch gheacht.

ROBERTUS VAN VOORS

Plaedt-snijder van Londen.

MEn hoeft aen een schildry gheen fijn vergulde lijst
Te stellen, als de Konst haer eyghen kracht bewijst
Soo oock aen gheene print oft ander Kunst-juweel
Te voeghen het coleur der verven door Pinseel
De wijl haer eelheydt in de Teeckeningh bestaet
Die t'menghen vande verf stets veer te boven gaet:
Dit heeft de wetenschap *van Voorst* al langh ghethoont
Wiens Konst is weerdt met lof en hooghe gunst beloont,
Want aenghesien sijn suyver losse handelingh
Bethoonen can den aerdt van cloecke Teeckeningh
Seer vast en net ghevoeght ghehooght en uyt ghediept
Gheploeyt en wel gheschaeyt en sachtelijck ghestipt
Daer veel afdrucksselen van Printen tuyghen van
Wat *Robert* was voor een seer groot ervaren man,
Die al de Musen van *Parnas* soo heeft verplicht
Dat sy ghenoodtsaeckt sijn te stellen in het dicht
Den Plaedt-roem die *van Voorst* tot *Londen* leven doet
Waer door al menich gheest in Konst wordt opghevoet
Om naer sijn handelingh het leer-jaerich begin
Van d'edele *Pictuer* te vatten inden sin.

HENRICK DE KEYSER

Architect van Amsterdam, ghestorven Anno 1621.

DE wonder toe-rustinghe van Perspectiven/ Theaters/ Schenen/ Palleysen en andere cloecke Bouwen / gheeft aenden gheest ende aende oogh sulcken volcomen voedtsel / dat het onmoghelijck is voor een Man van discretie en verstandt de achtbaere Konst van Architectuer niet te waerderen en te prijsen. Want aenghemerckt op een cleyn benepen plaets door de Konstige uytwerckingh van Timmeragie / Perspectiven als andersints / in Palleysen / Tempels oft ander Huysinghen can ghesien en ghemaeckt worden het ghene datmen niet schoonder en sou connen bepeysen oft bedencken van materiale dinghen in een ruyme en woeste plaets / soo is notoirelijck te oordeelen dat dese Konst van grooten naem en vremden aert moet wesen. Hier van gheeft claer gheuyghenis den Weert-befaemden en Roem-ruchtighen Henrick de Keyser, den welcken in sijnen tijdt tot Amsterdam veel wonder uytwerckinghen van Architecture heeft in't licht ghebracht / soo van Arcken Triumphael / Calumnen / Piramiden/ Obelisquen als andere Bouwen / verciert met ontallijcke lichten / de welcke de principaelste deelen sijn van sulckdanighe binnen wercken / ende van buyten de samen voeginghe der groote oft middelbare ghesteenten / ghelijck Diamanten in hun quadraedt / Robynen / Bas Relief / Saphirich / Smaragdich / Piacintich en op soo danighe manieren / als wesende het principaelste opprensel van edel bouwen. Want ghelijck de toebereydinghe der Comedien bestaet in drij deelen / als te weten in Comica, Tragica, en Satirica, soo bestaen oock de wercken van Architectuer in drij deelen te weten inde lichticheyt / netticheyt en vast ghebondentheyt. Rakende de Comedien: soo noemptmen Comica, een Comedie die jemandt door haer cluchtighe aventuren oft uytbeldingh tot lagghen verweckt / Tragica, de welcke uyt-beldt vreede oft amoreuse gheschiedenissen/ Satirica, die uyt-beldt eenighe Herders clachten oft eensaeme vrijagien onder de Buyten-lieden die vervremt sijn van Hoffse complimenten. Soo oock de lichticheyt / diemen van binnen in eenich ghebou can speuren is het principaelste hooft-stuck / van het welck de nederste deelen moeten afhanghen / welcke lichticheyt alderbest ghevonden wordt in't alderhoochste deel des wercks / om haer verspreydingh op alle plaetsen die daer van ghelicht connen worden / dit licht verweckt vreught ende gheneucht aenden mensch / en is de uyterste volmaecktheyt vanden bouw. Siet in eenen Tempel tot Roomen ghenoempt Onse Lieve Vrouwe de Ronde / oft de volmaeckte Ronde (die den Vinder oft Architect van desen Tempel / daer in heeft uyt ghewerckt) niet en is door haer licht het principaelste deel der verwonderingh want van binnen is soo veel hooghde als breede / de ses Capellen die binnen de dickte des muers daer in staen/ hebben elck haer volcomen licht door het toebrenghen van sommighe treckende vensters boven de ghenoemde Capelle / die hun tot het 2. licht begheven/ welcke lichten haeren oorspronck hebben van het bovenste gat soo datter niet soo cleynen dinck en is oft het heeft sijn deel van het bovenste licht. Van welcken Tempel Fondateur was Marcus Agrippa om te volbrengen den wil van Cesar Augustus.

HENRI DE KEYSER

Architecte de la ville d'Amstelredam, il etoit un de mellieurs sculpteurs d'Hollande, qu'on peult voire par le tombeau du prince d'Orange, qu'il a faict a Delft, et la maison de la ville, le iour de sa naissance fut en l'an 1565. le 15 de may, dans la ville de Utrecht: et il mourut a Amstelredam l'an 1621. le 15 de may.

I. Meyssens fecit excudit.

De nettichept bestaet inde schockiringhe en samen voeginghe van het ghesteent soo in't welffel als plaveysel naer de oorden van Composita en de vast ghebondentheyt inde fondamenten naer de oorden van Tuscana, om haer sterckheydt en vaste ghesteltenisse van welcke deelen hier naer noch breeder ghetracteert wordt / soo dat de nettichept over een compt met de wonderheyt der Tragise Comedien en de vaste ghesteltenis der bouwen met de Satirisse Comedien die wat vaster in haren handel sijn / als Tragisse gheschiedenissen. Reden dan sijn dese dat Poësis tot lof vanden groot achtbaren Henrick de Keyser om sijn vernuftheyt en ervaren wetenschap in de Architectuer sou moghen segghen dese veersen aldus:

Roempt *Amstel* vry met reën op al de wonder wercken
Die in het trots ghebouw van Huys, Paleys en Kercken
Te sien sijn, met vermaeck, vol aenghenaeme schoont
Die elck *Architectuer* in haer volmaecktheyt thoont.
Als U *de Keyser* heeft door Konste naerghelaeten
Daer noch al menich jaer U *Musa* van sal praten
Besonder op't Stadt-huys van *Delft*, en ander meer
Waer aen *de Keyser* heeft bethoont sijn hoochste eer
Een eer die door de Faem noch lanck sal blijven dueren
Soo langh jet overblijft van d'opghemetste mueren
Daer desen Architect den Jnventeur van is
En Vinder van't ghebouw vol eel ghesteltenis.
Van eel Beldthouwery ghesneden naer het leven
Die aen het werck de oogh en meest verciersel gheven
Dat sijn Figuren die ghelijck het leven staen
En schijnen jeder een door gheest te spreken aen,
T'sy heel oft bas relief, viercanten en ovaelen
Uytspronckfels, parcquement in't welffel vande saelen
En ander aerdicheyt van marmor, houdt, oft steen
Die vande *Keyser* oock seer wonder sijn ghesneen
En connen vande pen soo grooten lof niet krijghen
Soo als het werck verdient, daer *Soil'* voor moet swijghen
Die berst wanneer hy hoort verheffen t'*Keysers* Naem
Daer meerder als mijn pen van roempt d'Hollantsche Faem.

CORNE-

CORNELIS VISSCHER

Plaedt-snyder.

DIe uyt de leeringh van *Cornelis Visscher* vist
De wetenschap der Konst, en gheest, noyt faelt oft mist
Om (als de *Visscher* heeft ghedaen) een eer te krijghen
Daer noyt het *Faems* Trompet door glori van sal swijghen,
Maer altijdt roepen uyt den lof van d'edel Const
Daer soo een Konstenaer is konstich med' bejonst.
O wat verduldigheyt moet niet een *Visscher* lijden
Als hy half hopeloos een nooptjen gaet verbeyden
En wacht heel daghen lanck met stil en droef vermaeck,
Te krijghen eenich visch aen sijnen scherpen haeck.
Soo oock behoort de jeught de hersenen te breken
En met veel arrebeyt naer wetenschap te steken
Als *Visscher* heeft ghedaen, die in sijn printen leert
Hoe datmen in des' Const can worden eens volleert:
Hoe datmen stadichlijck moet visschen naer een naem
Die door de Const alleen verbreydt wordt vande Faem,
Het *Visschers* teecken is (waer in de eere leyt)
Daer eenich man aen t'water sit en vist altijdt.
Dit teecken leert ons al en gheeft ghenoch te kennen
Van wie des' wercken sijn, jae sonder schrift der pennen
Bewijst, dat *Visscher* overvloedigh is gheweest
In't ordonneren van het Landtschap aldermeest:
Daer sietmen wonderheyt van aerdighe ghesichten
Perspecten, boom-ghewas, en schoone Sonnen lichten,
Gheberghten steyl en hoogh soo dat Natuer niet meer
Kan storten in't verstandt tot *Visschers* hoochste eer.

IAN

IAN SADELER

Plaedt-snijder van Brussel, gheboren Anno 1550. ende ghestorven Anno 1600.

SOo wanneer jemandt vande Const-minnende Gheesten nieuwlustich is om te hooren het begin ende uytganck vande jngeboren Conste daer desen hoogh-vlieghenden Jan Sadeler in sijn leven mede begaeft was / die en moet sijn selven maer een weynich ontledighen om met een rijp verstandt desselfs leven hier een weynich te aenmercken. Jae by soo verre dat den Leser eenighe kennis draeght vande plaetsnijerye / die den selven Sadeler met groot opsicht heeft achterghelaten / en daer by eenichsints de selve ghesien hebbende / en sal niet alleen dit mijn beschrijf gheloof gheven maer verwondert staen dat ick met geen meerder neersticheyt daer van gheschreven heb als hy is meriterende: doch alsoo ick mijn onervaren pen niet ghenochsaem oft bestandt en kenne om t'selve naer volcomen eysch uyt te wercken soo hebbe evenwel niet willen naer laeten om daer van te schrijven soo veel als my de Faem heeft jngheblasen.

Desen Jan Sadeler is gheboren binnen de Stadt Brussel van eerelijcke Ouders wiens Vader daer naer met sijn heel Huysghesin is comen woonen tot Antwerpen hem gheneirende met Damasquineren in yser als andersints daer den voorsz. Sone in zijn groene jaeren oock seer ervaren in was / maer alsoo hy meer gheneghen werdt om in coper te snijden als het voorschreven Ampt te volbrenghen is t'selve van sijnen Vader belet / den welcken meer om het proffijt van dese oeffeningh te ghenieten als de welvaert van zijnen Soon te soecken hem t'selve was belettende / sulckx dat hy (staende onder de ghehoorsaemheyt van zijne Ouders) ghenootsaeckt was het voorverhaelt Damasquineren te volbrenghen tot ontrent het jaer 1573. alswanneer desen Jan Sadeler binnen Antwerpen is ghetrout. Sijnde nu sijnen eyghen Vooght ende Meester / heeft sijnen lust / yver / en jngheboren gheneghentheyt tot het Plaedt-snijden in't coper den vollen thoom ghegheven met sulcke neersticheyt dat hy (sonder te weten by wie hy oyt gheleerdt heeft) van stonden aen het Graver-yser heeft aenghevat ende naer de Teeckeninghe van Marten de Vos en andere Meesters veel plaeten ghesneden ende soo ghevoordert tot contentement vande Teeckenaers / dat een jeghelijck daer in groot behaghen heeft ghevonden. Hy was een Man groot van Posture bruyn van tronie / swert van hair ende cloeck in't arbeyden / boven dien seer veerdich van handelingh / sijne wercken al spelende met seer weynich becomeringhe afleggkhende: soo dat de Schilders oft Teeckenaers hem qualijck naer zijn contentement met ghenochsaeme teeckeninghe costen gherieven. Hy kregh door sijne neersticheyt op corten tijdt menichvuldighe schoone sorteringhe van printen daer hy grooten aftreck in hadde. Sijn Huys-vrouwe was van den morghen tot den avondt onledich om de Voor-coopers ofte Kramers van sijn printen te gherieven: onder andere vintmen eenighe printen die van hem ghesneden zijn de welcke afbelden verscheyde Musieck stuckxkens / niet alleen daer mede te kennen ghevende de ervarentheyt van sijn Kunst maer om dat hy

een

IEAN SADELER

Tres excellent engraveur, natif de Brusselles en Brabant l'an 1550. il at esté premierement damasquineur en fer, mais aijent l'esprit plus eleve, il s'ét addonne a la graveure, ou l'art luj a tribué la plus grande douceur et subtilite du burin: la quelle il at acquise par soij mesme par sa grande diligence, tesmoigne les pieces qu'il a faict pour Martin de Vos, et plusieurs autres. l'an 1588. il est allé demourer a Francfort, et de la a Munichen en Baviere, ou le Duc luj a faict present d'une chesne d'or avec une madaille, et en l'an 1595. il est allé prendre sa demeure a Venise ou il mourut de la chaude fiebre l'an 1600. Io. Meyssens exc.

een groot Lief-hebber en vast Meester was van Musijck soo heeft hem den iever aenghelockt niet alleen metter daedt van sanck maer inde selve kunst sijn experientie uyt te beelden. Ten lesten sijn selven gheheel vindende gheneghen om Italien te sien ter oorsaecken sijn wercken aldaer grooten treck hadden is met sijn heel Huysghesin in't jaer 1587. van Antwerpen ghetrocken naer Keulen ende alsoo op Franckfoort alwaer hy eenighen tijt heeft ghewoondt en is van daer vertrocken in Beyerlandt alwaer hy by den Hertoghe van Beyere seer willecom was / die hem om sijn Const begift heeft met een goude keten en Medalie. Hier woonde Jan Sadeler tot ontrent Augusti van het jaer 1595. en trock alsoo naer Verona in Italien, alwaer hy een volcomen jaer tot verwonderingh van alle Const-kennende Heeren ende Lief-hebbers sijn handelingh kenbaer heeft ghemaeckt / eyndelijck neergheslaghen sijnde tot Venetien met sijn heel Familie en aldaer vier jaer ghewoondt hebbende / is in't jaer 1600. alleen met Justus sijnen Sone naer Roomen ghetrocken om de seldsaemheyt van Landouwen ende Anticquiteyten aldaer te sien ende meest om aen sijn Heylicheyt iet van zijn kunst te presenteren / ghelijck hy heeft ghedaen doch met weynighe operatie van vergheldingh daer door te crijgen het welck hem grootelijcx heeft misnoeght. Ende naer dat hy met sijnen Sone aldaer eenighe daeghen de Stadt / de kunst / het Landtschap ende Ruynen besien hadde / prees meer de Landouwen van sijn Vaderlandt dan Roomen met alle de paleysen van Italien, reden dat hy wederom heeft ghekeert naer Venetien alwaer hy in't selve jaer 1600. inden Somer van een heete corts overleden is maeckende over sijnen voorschreven Sone ende dry Dochters voor Momboir ende Toesiender sijnen Broeder Raphael Sadeler. Een van sijne voorsz. Dochters is ghetrout tot Verona ende d'ander twee sijn gheestelijck ghewooden in een Clooster tot Venetien. Justus oft Joos Sadeler bleef sitten in sijn Vaders winckel tot Venetien, alwaer hy oock ghetrout is die in't jaer 1620. inde maendt van October opbreckende is mettten Ambassadeur van Venetien by occasie afghecomen naer Amsterdam om met de Winckeliers kennis te maecken / ende vertreckende van daer op Leyden, is corts daer naer van een stercke korts overvallen ende daer van overleden den welcken tot Leyden begraven is inde Choor vande Hooch-landtsche kerck. De wercken die Jan Sadeler door de Const heeft achterghelaeten (ghelijck aen menichvuldighe van sijn printen te sien is) gheven hier in Nederlandt en andere vremde plaetsen ghenochsaem ghetuyghenis wat een uytsteckende Meester den selven in sijn leven is gheweest.

RAPHAEL SADELER

Plaedt-snijder van Brussel gheboren Anno 1555.

DEsen Raphael was den Broeder vanden voornoemden Jan Sadeler by den welcken Raphael gheleert heeft dese wondere Const van plaetsnijden / en naer dat hy langhen tijdt daer in gheoeffent hadde in't licht brenghende seer aenghenaeme printen die op zijn uytnemende fraey plaeten ghedruckt waren / soo heeft hy eenich letsel aen het ghesicht ghecreghen d'welck d'oorsaeck was dat hy hem voor eenighen tijdt heeft begheven tot het schilderen daer hy oock een

RAPHAEL SADELER

Excellent engraveur natif de Brusselles en Brabant, lan 1555. il a esté premierement damasquineur en fer; et aprez il s'at addonné aussi a la gravure suivant l'exemple de son frer Iean, en la quelle il a si bien profité quil est parvenu a la plus haute degré de la delicatesse, come on peut voire en ses oeuvres, principalement les saincts de Baviere et quelque livres de Heremits qu'il a faict avec son frer Iean, avec qui il est venu demeurer a Munichen en Baviere, et de la a Venise ou il mourut. il at été pour quelqs temps pointre

Corn. Waumans sculp. *Io. Meyssens excudit.*

een erbaren Meester in sou ghewozden hebben hadde hem den lust tot plaet-snijden t'selve niet belet / sulckx dat hy (het ghesicht verbetert ende wederom versterckt vindende) heeft het plaedtsnijden wederom aenghevanghen / ende veel wondere dinghen voor den dach ghebracht / daer menichvuldighe wercken van zijn printen en teeckeninghen ghetuyghenis van gheven. Hy heeft ooc langhen tijdt ghewoont in Beyerlandt / te Venetien en andere Coninckliicke plaetsen daer hy dese Const met groot opsicht gheploghen heeft ghelijck ooc sonderlinghe te sien is aen verscheyde Boecken / soo van Eremijten als levens van Heylighen etc. Hy hadde eenen Neve daer hy Oom van was / te weten Gilis Sadeler die den Sone was van zijnen ende des voorsz. Jans overleden Broeder / aen welcken Gilis Sadeler den voorsz. Raphael ende Jan Sadeler (om hem voorts te helpen) dese Const met grooten iever gheleert hebben / ende wat voortganck den selven Gilis Sadeler daer in ghedaen heeft sal den Leser in desselfs leven hier naer breeder verthoont worden. Desen Raphael is tot Venetien ghestorven ende aldaer begraven niet connende segghen in wat jaer dat hy van dese wereldt ghescheyden is.

LYCK-DICHT
Op de Doodt ende Konst van
IAN en RAPHAEL SADELER.

NAer dat de *Sadelers* den lesten adem gaven
En dat den gheest verliet het huys van hun ghebeent
Soo heeft terstont de Faem op *Sadelers* twee graven
Elck een besonder Croon van eeuwicheyt verleent.
Jae schoon de schrale doodt hun krachten quam berooven
En sned' den webben-draet van't leven haestich af
Den glans van hunne Const en cost sy niet verdooven
Om dat d'onsterf'lijckheyt gheplandt staet op het graf.
Die d'heele wereldt door verspreyde haere tacken,
Als t'af-ghestorven deel ter aerden was bestelt,
Toen scheen oock eerst den roem naer d'eeuwicheyt te snacken
Ter wijlen dat den gheest bleef leven in het beldt.
Dat oyt van *Sadeler* seer constich is ghesneden
En aerdich uytghewerckt naer t'leven op de plaet,
Jae leeft noch over al tot op den dach van heden,
Daer niet als Konst en gheest in uyt-ghedruckt en staet.

Ghe-

Gheſchil tuſſchen PICTURA ende SCULPTURA Over de Edelheyt van hunne Conſten.

By manier van ſamen-ſpraeck.

PICTURA:

SOo als de Son elckx luſten treckt,
En jeder een tot vreught verweckt,
Soo wordt eenparelijck mijn Kunſt
Begunſticht met een jeders gunſt,
Soo word' ick vlijtich belauwriert
Doorlucht' ghemaeckt en opgheciert,
Niet van ghemeyne Ambachts-lien
Die ſelden ſeldſaem fraeyheyt ſien,
Maer meeſt de Princen in het Hoff
My ſchencken d'eelſte eer en loff:
Die jemandt door ſijn deught verdient,
Soo wordt mijn wetenſchap bemindt.
Die door de ſtraelen vande Son
Op deſe wereldt eerſt begon,
Waer uyt dat blijckt de claricheyt
Die my van jonghs is toe-gheſeyt.
Waer door gheen gifts ghedopte flits
Mijn roem can klieven overmidts,
Om dat mijn Kunſt in ſchijn beſtaet
Die t'leven ſchier te boven gaet.
Den ſchijn en lijdt gheen hindernis
Om datter gheen ghevoelen is,
Ghelijck een heete Sonne-ſtrael
Geen Nijdt-fuchts tegenſpoet oft quael,
Gheen vuylen damp oft water-plas,
Gheen dreck-got' ofte wack moras
En vreeſt, dat haer becruyſen can
Sy thoont dat ſy daer huyſen can,
En ſonder letſel ofte ſchaey
Blijft haeren luyſter even fraey.
Dit leer ick in mijn vry PICTVER
Als t'rechte voorbelt van Natuer
Die vande Son gheboren ben
En als een Son de Aerdt door ren:
En waer ick ben oft waer ick koem
Een jeder draeght op my ſijn roem,
Om dat mijn ſchoonheyt heeft dẽ crans
Van alle ſchoone ſchoonheyts glans,
Daer PALLAS ſelver eens voor weeck
Wanneer ſy haere Konſt gheleeck
By d'eelheyt van mijn eel ſchildry
Die by my ſtont ghelijck copy.
Haer Konſte die als t'leven ſcheen
Ghesneden in wit marber-ſteen
Soo ſeer noch niet ghepreſen werdt
Als dat gheſchildert ſtont op bert:
Daer U hier voor het eerſte Boeck
Van gheeft een breeder onderſoeck
En daer den Blinden t'vonnis wijſt
Die boven al PICTVRAM prijſt,
En PALLAS wel ghetroffen belt
Beneffens mijnen Eſel ſtelt.

SCULPTURA:

TE langh gheſwegen dickwils rout
En t'onghelijck de plaets behout,
Ey bout niet inde locht ſchoon Maeght
Wie iſt die U naer t'roemen vraeght?
Waer door ick innerlijck ghewoel
Van teghen-ſtrijdt in't herte voel
Vol jeloſy, die dit gheſchil
Eens tot U ſpijt heir-vatten wil,

En thoonen dat mijn waerde eer
Verduyſtr'en can U hooghe leer,
Schoon dat gy noch ſoo veel vermeught
By Prins en Coningh door u deught,
En ſtouft ſoo op een blinden taſt
De vraegh en is daer-aen niet vaſt.
Wie van ons twee meer crachten heeft
Oft weſentlijcker leven gheeft,
Ghelijck u ſeyd' den blinden Man
Wijns botheyt had geen weet daer van:
En daerom wordt de botticheyt
Beſchermpt vande onwetentheyt.
Dus waer dit beter niet beſtaen
Als ſulckx ſoo onbedacht ghedaen.
Want ſchoon gy roempt op uwe ſchaey
Js daerom uwe Konſt ſoo fraey?
Die niet als inde ooghen leeft
En taſten noch ghevoelen heeft,
Maer mijne Kunſt leeft inde oogh
En in't ghevoelen oock ſoo hooch,
En haer beginſel laet ick daer
Want over twee-mael-duyſent jaer,
Eer oyt Pictver op d'aert-rijck quam
Oft vande Son haer voetſel nam,
Oft eermen wiſt van ſchildery,
Soo ſachmen mijn beldtſnijery,
Soo ſachmen naer den vollen eys
Mijn Kunſt op menich rijck Paleys.
K'en ſoeck hier geenen blinden man.
Die rechts ghevoelt en taſten can,
Maer een onnooſel kindt dat ſiet
En rechts can ſpreken anders niet
Sal ſien en taſten wat het is
Ons edel rijck gheſteltenis.
En laet dan keeren de ſchildry,
Oock mijne ſwaer beldtſnijery
Laet ſien wat datet ſegghen ſal
Op ſoo een vraegh en vrempt ghevak;
Het antwoort d'een is doeck oft plact
Daer t'minſt niet op te ſien en ſtaet
Jn d'omghekeert ghesneden belt
Daer ſietet noch wat in-gheſtelt,
Daer ſietet voor en achter been
Met t'lichaem comen over een
Daer voeltet met ſijn teere handt
Volcomen leden t'alle kandt
Daer ſlaetet op den naeckten bil
En wijſt wat datet ſegghen wil.
Wat dient u dan Pictver voor wit
Daer ghy ſoo neerſtichlijck naer ſchit
Niet als een weſen plat van veur
En achter ſchijnet maer een leur
Soo dat den Beirtel noch ſoo eel
Js als U hooch beroempt Pinſeel.
Jn arbeyt, wetenſchap en ſin
Want daer ſchuylt de volmaecktheyt in.

Pictura:

Begaeſde Nymphey ſtilt U wat
Eer ghy my in mijn woorden vat
Eer ghy mijn eelheyt wilt vertreën
Hoort noch een weynich naer mijn reën
En houdt wat koelder middelmaet
Ter wijl dat hier om d'eere gaet.
Schoon dat ghy kunt van alle kant
Jn Konſt doen blijcken U verſtandt
Als ghy in Marber oft jvoor
Bewijſt van achter en van voor
Al de volmaeckte leden van
Een teere Vrou oft naeckte Man,
T'ſy in profiel oft bas relief.
Naer uwen wenſch en herts gherief
T'gen' oock niet ſonder wetentheyt
En wordt als t'leven toe-bereyt.
Doch want ghy ſelver lijden moet
Soo ghy U ooghen open doet
Dat al het gen' ghy oyt bedacht
Oock van t'Pinſeel wort voors gebracht

Jſt

Jst in Perspect oft Metselry
Mijn effen doeck ghenoempt Schildry
Verthoont ons sulckē vrempt verschiet
Dat d'oogh daer uren veer in siet
En menschen soo volmaeckt ghedaen
Die schijnen vanden doeck te staen
Daer soo het voor als achterdeel
(Soo t'schijnt) verthoont sich in Pinseel.

SCULPTURA:

DAt is maer schijn ghelijck ghy lijdt
En sonder sijn, t'gen tot U spijt
Te samen in mijn belden steckt
Waer in het leven maer ontbreeckt.
Den schijn van t'leven niet alleen
Kompt met de Konst hier over een.
Maer het ghevoelen thoon'et sijn
Want t'gen' men tast en is geen schijn
Ghelijck den schijn daer ghy op bouwt
En meer van schijn als t'wesen houwt.
Jae schoon dat meer als hondert jaer
Mijn Konst in d'aerdt begraven waer
Noch sou haer wesen gheestlich sijn
En over-treffen uwen schijn.
Die voor mijn edel Konsten buyght
Soo als ons ROOM ghenoch ghetuyght
Jn mijn al oudt verheven werck
Te sien in menich Hof en Kerck,
T'gen' boven alle schatten kijckt
En verder als PICTVRA reyckt,
T'gen' spreken can al is het stom.
Jn d'ooghen vanden Edeldom
Mijn Beelden sien al sijn sy blindt
En daerom sijn sy oock bemindt
Mits daer in wort de schoont bethoont
En wort met d'hoochsten loon beloont,
Wiens oudtheyt nimmermeer verslijt
Maer schakelt eeu by eeu altijt.
D'Accademi van heel EUROOP
En heeft van niemandt soo een loop
Die seldsaem Kunst beooghen wil
Als maer alleen om mijnen t'wil.
Wie isser die naer ROOMEN gaet
En niet op my sijn ooghen slaet
Eer hy Schildrijen sal besien
Van MICHIEL ANGEL oft d'URBIEN.
Men spreckt soo seer niet van Schildry
Als van mijn Beelden, en daer by
Van t'hooch ghebou, soo Kerck als Sael
Theaters, Arcken, Triumphael,
En dierghelijcke wercken meer
Die daer te sien sijn tot mijn eer.
Hier med' dunckt my ghenoch ghesent
Wat dienter meerder thoon gheleyt.

PICTURA:

WAt slaet ghy vremde reden uyt,
En redeloos U reden sluyt
T'is wonder van ghesteltenis
T'gen inder daedt soo niet en is
Ghelijck de Konste sich verheft
Die dickwils t'leven overtreft.
Maer t'gene is ghelijck t'ghelijckt
En heel ghelijck is, soo het blijckt.
En wort voor wonder niet besien
By alle Konst-kennende Lien.
Siet mijne stomme Poësy
Verthoonen sich in d'eel Schildry
Daer sietmen t'leven en Natuer
Sich roeren in mijn eel Figuer.
Oft is het bosch oft groen warandt
Een hooch gheberght, seer dicht beplant
Het is al oft-mer in sou gaen
Soo wel doen ick mijn boomen staen
Jst eel ghewas van voedtsaem cruyt
Pers, Abricock en ander fruyt.
Hun rijpheyt geeft sulck een vermaeck
Dat jeders mont tracht naer den smaeck.

Het

Het lief gheblompt vol schoon coleur
(T'hans sonder leven, reuck oft geur
T'gen staet als t'leven op Paneel
Gheschildert vande eel Pinseel
Jn Princen sulcken liefd' verweckt
En soo hun hert tot lusten treckt
Dat niet by hun en is soo weert
Oft t'wort noch voor mijn Const vereert
Dit blijckt aen SEGERS (die door Konst)
Vercreegh soo menich Princen jonst
Ghelijck U desen Boeck bewijst
Die sonderlingh sijn wercken prijst.
Doch want noch te bedencken staet
Dat alle gunst te boven gaet
Die eenich Schilder crijghen can
Js wel ghebleken in DON JAN
Die ZEGERS een Madali schonck
Die vol van Diamanten blonck,
Voorwaer een wonder grooten schat
Want soo veel jaren als hy hadt
Soo veel ghesteenten sachmen daer
Tot loon van onsen Konstenaer.
Noch aenghenamer gunst en sorgh
Droeg voor de Kunst dẽ BRANDENBORG
Als hy voor ZEGERS rijck Pinseel
Schonck d'alderweerdichste juweel
Dat op de wereldt wesen mach
Oft als oyt menschen ooghe sach
Dat boven alle weerde gaet
Midts t'self in heylicheyt bestaet.
T'gen d'hoochste gaef is voor dẽ mensch
Dat is den duym van S. LAURENS.
En voorsten vingher noch daer by
Siet wat can doen een Blom-schildry.
Jae dierghelijck Exempels meer
Can ick hier voeghen tot mijn eer.
Waer door ghenoch te blijcken compt
Dat ghy U te vergheefs beroempt.

SCULPTURA:

SOo ghy op de belooningh praelt
En stets met mijn triumph bepaelt
U eer, soo schiet ghy veer te cort
Midts niet soo seer beloont en wort
Als t'gen ick in mijn Konst bewijs
Die over al behaelt den prijs
Soo dat tot een besluyt claer blijckt
Dat mijne Kunst meer is verrijckt
Soo wel in wesen als Natuer
Als al den handel van PICTVER
Want t'gen een Blinden tasten moet
En wordt hier niet alleen ghevoedt
Van d'oogh ghelijck oock de Schildry
Maer het ghevoelen isser by.

Corte Aenmerckinghe.

HOe wel datet my niet gheoorloft en is tot decisie oft nederlegginghe der voorgheroerde questie oft gheschil eenich oordeel te gheven / om eghene belgh-sucht tusschen dese twee excellente Consten wacker te maecken / soo wil evenwel met den rijpsinnighen Beldt-houwer aenhouwen ende bekennen dat (ten aensien van zijn rijcke Konst) zijn wetenschap wat meer sins en aenmerckingh in heeft / als wel de Konst van Pictura, schoon dat Pictura inder daet meer is te verwonderẽ als d'edel Statuaria, maer alsoo de verwonderingh meer bedriegelijck is als waerachtich / soo moeten wy met volle recht aen de Beldt-houwers de eer gheven om dat sy van alle zijden in het snijden van Figuren meer moeten letten als eenen Schilder / den welcken van voor het leven verthoont en ooghschijnelijck als het leven is / tot verwonderingh van het ghesicht / doch vals naer het ghevoelen / hier over sal met reden eenen Schilder hem beclaeghen en

my

my willen impugneren segghende dat in dese verwonderinghe de Const gheleghen is en door dese verwonderingh den Mensch overwonnen wordt te maeken ghelooven dat de Schildry constigher is als het Beldthouwen / want t'ghene den mensch van alle canten siet / tast / en ghevoelt / soo seer niet en doet verwonderen oft ghelooven als t'ghene hy siet en meynt te sijn d'welck soo niet en is / maer alsoo dit argument bestaet in eckel schijn / welcken schijn heeft een gheloof aenden mensch welck ghcloof ten opsicht van een volmaeckt ghesneden Beldt onnoodich is / door dien niemant en moet ghelooven dat hy can sien en inder daedt tast en ghevoelt.

Qui videt & sentit quod credit esse non indiget fide.
Die met de handen voelt t'gen hy voor ooghen siet
Besonderlijck *Sculptuer* die en gheloost haer niet
Maer die voor hem siet staen *Picturs* ghesteltenis
Gheloost t'gen inder daedt (als't blijckt) soo niet en is.

Den fraey versierenden Poeët OVIDIVS en maeckt in gheen van alle sijn Fabel-boecken kenbaer dat oyt eenighe schildry besielt is met het leven ghelijck hy wel waer maeckt volghens sijn schrijven / vande schoone Pandora die Vulcanus door het ghebodt van Jupiter den oppersten Godt des Hemels ghemaeckt hadde van rouwe pot-aerde. Redenen sijn dese dat Pictura zijnde in haer selven niet meer als een schaduwe ende onghevoelijck / niet en can besielt worden ghelijck een ghesneden Statuwe die van alle kanten haer ghevoelen heeft. Dese pot-aerde Pandora viel inde ooghen van alle de Goden soo aenghenaem dat sy besielt ende met alle gaven van deught en ondeught verciert wordt / en werdt ghenoempt Pandora d'welck te segghen is Gaef van alle Goden. Pictura sal hier teghen misschien willen argueren en segghen dat dese Pandora oft Goden gaef door haer onghehoorsaemheyt de werelt bracht in d'uyterste quellingh en benauwtheyt als sy de doos (waer in deughden en ondeughden besloten waren) teghen het verbodt van Jupiter gheopent hadde / sulckx datter niet meer in en bleef als de hope / concluderende oft besluytende de voorsz. Pictura hier mede dat Pictura noyt in soo quaden reputatie ende haetelijcken naem by de Goden is gheweest als Sculptura die besloten was in Pandora, waer op jemandt sou moghen antwoorden dat om dit ghebreck de volmaecktheyt vande Konst niet te verlegghen en is (waer over hier maer ghedisputeert en wordt) want Eva ons eerste Moeder heeft noyt jemandt haers ghelijck ghehadt in schoonheydt en volmaecktheyt / die nochtans teghen de ghehoorsaemheyt en boven Godts ghebodt door t'appel byten alle menschen heeft ghebrocht in alle miserien / die niet eyndighen en sullen voor dat wy ons levens eyndt hebben af-ghesponnen anders niet behoudende als een goede hope van zalich te worden / soo wanneer wy Godts gheboden onderhouden / ons wachtende van sonden ende naer de leeringh vande Heylighe Roomsche Catholicque Kercke ghelooven. Waer mede my dunckt ghenochsaem ghesеyt te hebben / het restant om corthеyt wille achterlatende / dus wil ick wederom eens daelen op den Lof die de naervolghende Plaedt-snijders door haer Konst verdienen ende in het Boeck vande onsterffelijcke Faem gheschreven worden.

IACOBUS

IACOBUS DE BREUCK

Beldt-snijder ende Architect van S. Omer.

Wilt jemandt over Conſt een billick vonnis ſtrijcken
Besonder die *de Breuck* laet van sijn handen blijcken,
Soo in Beldthouwery, als kloecken Architect
Die menich Minnaer vande Konst tot lust verweckt:
Moet eens naer *Berghen* gaen en daer d'Hooch-sael beooghen
Jn Sint *Odoris* Kerck, wat wonder groot vermoghen
Dat U bewijst den bouw vast in sijn loot ghestelt
Verciert met edelheyt van menich schoone beldt.
Daer sal een Kender van de waerd' Architecture
Bevinden wat can doen een menschelijck Nature,
Daer sal een wijs verstandt schier blijven suf by staen
En segghen open uyt dat niet can hoogher gaen
Jn suyver netticheyt, ghestelteni[s], en voegingh
Om dat den Mensch daer in vindt d'uyterste vernoegingh
Het schijnt dat elck Figuer sal spreken, soo bisaert
Jst al naer t'leven uyt ghevoert met cloecken aert.
De Stadt Sint *Thomas* can oock daeghelijckx bewijsen
Hoe seer *de Breuck* noch is in sijne Konst te prijsen
Als jemandt eens besiet de fraey Verrijsenis
Van steen ghesneden die daer oock te vinden is,
Vast teghen de Hooch-sael der hooghe Kerck van binnen
Waer op dat dickwils oock veel Konst-lievende sinnen
Gaen spelen om den aert der lieffelijcke handt
Van *Breuck* vol gheesticheyt te vatten in't verstandt.
Daer t'Hof van *Bincxt* oock wel met reden op mach roemen
En *Breuck* een vande eerst des wereldts Meesters noemen
In't snijden op den steen, en daer by Architect
In wiens wercken maer het leven en ghebreckt.

IAN VVITDOECK

Plaedt snijder van Antwerpen.

C*Ornelis Schut* (die was een cloeck en aerdich Schilder)
Bemerckende dat sijn Discipel *VVitdoeck* vondt
Veel aenghenamer lust in't teeckenen, jae milder
Met pen was als Pinseel soo liet hy hem terstont
Naer d'ordonnantien van *Rubbens* plaeten snijen
Oock naer sijn eyghen werck met sulcken aerdicheyt
Dat jeder wie het sach begost des' Konst te vrijen
En hebben *VVitdoeckx* Faem soo over al verbreyt
Dat *VVitdoecks* wetenschap noch eeuwen sal verslijten
Soo langh den naem sal op sijn edel Plaeten staen
Seer meesterlijck ghesneën, oft door t'sterck water byten
Jn't taeye was gheetst, die niet licht uyt en gaen.

NICOLAES LAUVVERS

Plaedt-snijder van Antwerpen.

W Ie en sou *Lauwers* Konst met lauwer niet belouw'ren
Die noyt en can vergaen oft door den tijdt verouw'ren
Maer stadichlijck vernieuwt den lust van jeder een
Soo maer een lustich oogh sijn plaeten siet ghesneen.
Den *Ecce Homo* en t'dry Coninckx Offerhande
Naer *Rubbens* werck ghemaeckt, vol vruchten van verstande
Van *Lauwers* cloecke handt, die gheven stof ghenoegh
Te schrijven naer de Konst, hoe gheestich hy hem droegh.
Eer dat de bleecke doodt sijn lichaem trock in't duyster
En roofden sijnen gheest, sulckx dat bleef sonder luyster
Den lust, die *Lauwers* dreef ghedurich tot de Konst
Maer naer dit leven creegh de ziel des Hemels jonst.

IACOBUS MATHAM

Plaedt-snijder van Haerlem gheboren Anno 1631.

O *Haerlem!* vredsaem Stadt die sonder luyster waert
Van d'eel Plaedt-snijders Const vol aenghenaemen aert
Als M*atham* d'ooghen sloot, en had den gheest verlaeten
Daer men U *Musa* noch soo vlijtich hoort van praeten.
Treurt *Phæbe* treurt met recht nu t'weerlicht is vergaen
Van uwen hooghen roem, die noyt meer op sal staen
Hy leydt in't duffe graff, de Konste blijft in't leven
En can noch aenden mensch vermaeck en lusten gheven
Voor al die kennis draeght van Printen net ghesneën
Ghetecckent en ghestipt daer Hollandt wel naer reën
Op roemen mach met vlijt, midts *Mathams* suyver dinghen
Hun oorspronck hebben uyt de nette Teeckeninghen
Van *Henrick Goltzius* die sijn Schoon-vader was
Op wiens handelingh hy brocht sijn Konst te pas.
Vol lieffelijcke kracht, ghelijck wel is te mercken
Aen al de proeven van sijn loffelijcke wercken.
Roempt *Haerlem* vry met recht op soo een gheestich gheest
Die vry een Cieraet med' is van u Stadt gheweest,
Die soo veel Konstenaers van jonckx hebt op-ghekoestert
En met de borsten van U wetenschap ghevoestert,
'T jaer vierthien hondert vier en sestich noch daer by
Ghevonden werdt by U de edel druckery,
Al wast dat *Mars* met vrees U Borghery bevanghde
Ghy waert die stets U jonst de Konstenaers toe-langhde
Ghy stondt d'eel Konste voor, ghy hielt met *Mars* den aep
En achte sijn ghedreygh min als een haese-slaep,
Sulckx dat ghy sijt de bend' van seer veel Konste-vinders
De baeck en eerste haef van alle Konst-beminders,
Daer *Matham* een van is U ingheboren kindt
Die om sijn edel Konst van Faem noch wordt bemindt.

BOE.

IACOBUS MATHAM.

Beau fils de Henri Goltz fut né à Harlem l'an 1571. le 15 d'Octob. mourut 1631. le 20. Ianuier:

Ant. vander Does sculp. *P. Soutman pinx.* *I. Meyssens excud.*

BOETIUS ADAMS BOLSVVERT

Plaedt-snijder van Antwerpen, uyt Hollandt gheboren.

DEn gheest van *Bolswert* leeft en sal veel eeuwen leven
Soo langh de Copre-plaet sal haer afdrucksel gheven
Soo langh den swerten jnck bewijsen sal den Naem
Van *Bolswert* by het werck waer op de rasse Faem
Ghestadich roempt door al de Meester trecken
Die hy naer *Rubbens* Const heeft weten te ontdecken,
Daer niet een ommetreck is by misslach ontstelt
Maer die sijn platen siet, die siet d'Heer *Rubbens* beldt.
Jae schoon de aerde can sijn lichaem heel verslijten
Soo can hier t'weeck papier noch ziel noch gheest door-byten
Waer op de Konst des gheests blijft onghehindert staen
En wijst met swerten jnck, den gheest van *Bolswert* aen.
Het swert brenght droefheyt med' ghescheyden van coleuren
Die t'swert draeght is vol druck, het swert weckt tot het treuren
Maer t'swert van *Bolswert* hier den mensch tot lust becoort
Om dat t'swert door de plaet brenght *Bolswerts* Consten voort.

SCHELTE ADAMS BOLSVVERT

Constich Plaedt-snijder van Antwerpen, gheboren tot Bolswert in Hollandt.

VErscheyden Passie-stucken en andere Ordonnantien die desen Schelten Adams Bolswert Broeder vanden voorseyden Boetius, ghesneden heeft naer de teeckeningh van Petrus Paulus Rubbens gheven ghetuyghen wat een groote Konst hy met het Graeffeer-yser heeft uyt-ghewerckt. Als namentlijck de Triumf vande H. Kercke, S. Peeters Vissinghe, Paulus Bekeeringh, Leeuwe jacht, ende twee differente Hemelvaerden van MARIA en meer andere.

Oock is weert te noteren seker printen van Jordaens, als het Cruys CHRISTI, den Argos, Geytmelxter, De oude songhen soo pepen de jonghen en meer andere/ oock het Cruys, ende den Enghelen dans met Mari-belden, die hy ghesneden heeft op copere plaet naer de Const-rijcke ordonnantie van d'Heer Anthonius van Dijck en meer ander te langh om hier te verhaelen. Wie sou dan connen loochenen

dat

dat het Menschen verstandt oft ghedacht (d'welck eenichsints becommert is met aerdicheyt van Const-lust) door een sienelijck bewoorp van een afghedruckte plaet / soo gheopent wordt / dat uyt de selve afdrucksels connen ghespeurt worden de verholen concepten van Konstenaers / jae dat meer is / soo can een oprecht Kender van Pictura uyt de verscheyde ardtseringh oft stippingh in een prindt oft plaedt oordeelen wat coleuren daer door in drappery oft cleedingh der Figueren versocht worden / soo wanneer jemandt gheneghen is om een Stuck-schildry nae een onghecolorieerde swerte prindt te copieren. Daer Schelte Adams Bolswert sonderlinghe proeven van heeft naer-ghelaten aen die ervaren zijn sulck danighe Graveer-const te kennen.

De wonder handelingh van *Schelten* (weert te achten)
Brocht voort soo eelen werck vol gheests verholen krachten
  Dat *Rubbens* in sijn tijdt en vondt gheen meer vermaeck
  Als in dit yser (om dat t'leven maer ghebraeck)
Jn *Bolswerts* snijery vol soet en lichte schaeyen
Die in een copre plaedt de wetenschap verfraeyen,
  Soo als te vinden is in overvloedigheyt
  Jn *Bolswerts* printen die sijn over al verbreyt
Besonder by de ghen' die sijn Snij-yser kennen
Dat vry de wereldt door by Konst-minders mach rennen.
  Want soo hem t'self verthoont van jeder wordt bemindt
  Dat om sijn kloeckicheyt vry meerder lof verdint,
Wat dienter meer gheleyt laet *Soil* vry al raesen
Noyt sien ick noch vermoeyt de Faem, om uyt te blaesen
  Den weert beroemden lof die naer-volght sijnen gheest
  En thoont een jeghelijck wie *Schelten* is gheweest.

IOANNES BAPTISTA BARBE

Plaedt-snijder in't cleyn.

IN't cleyn thoont ons *Barbé* wat d'yser can bemaelen:
Door Konst op kop're plaet, om d'eer oock te behaelen
Die Fama stadich schenckt aen alle Constenaers
Waer van den lof en eer sijn rechte Schuldenaers.

Die

Die met de eeuwicheyt hun cloecke wercken croonen
En langh noch naer de doodt des Meeſters roem beloonen
Met eenen hooghen naem, als aen *Barbé* ſtets blijckt
Om dat ſijn handelingh is met den gheeſt verrijckt,
Daer Prindt en Teecken-conſt ghetuyghenis van gheven
Die in haer cleyn begrijp haer draghen als het leven,
Waer in te ſpeuren is een ſtom afbeldtſel, dat
Soo wel als in een boeck door t'leſen wordt ghevat.

IACQUES FRANCQUAERT

Architect en Schilder van Bruſſel.

DEn gheleerden Virgilius ſeyt ſeer wel dat een jeder is gheneghen tot ſijn eyghen welluſt / het welck ghenoch compt te blijcken in dien vermaerden en verſtandighen Francquaert, die in zijn leven tot Bruſſel heeft ghewoondt en is door zijn groote wetenſchap gheweeſt Architect van zijne Doorluchtighe Hoocheyt den Ardts-hertoch Albertus, ende ordinaris inſeigneur van de voorſz. Stadt Bruſſel, ten dienſt van zijne Conincklijcke Majeſteyt. Men bevindt dat jeder menſch door zijnen inghebooren luſt ende gheneghentheyt beneffens behoeffelijcke dinghen erghens ſoetelijck toe-ghedreven wordt / te weten tot ſulckx als ſijnen geeſt vereyſt. Die van ſuyveren en vernuften geeſt ſijn hebben hun vermaeck in uytnemende dinghen als in ſonderheyt in Conſtighe wercken daer onſen Jacques Francquaert eenen van is gheweeſt ghelijck uyt d'eer (by den voornoemden Hertoch aen hem bewesen) ghenoch compt te blijcken / den welcken door zijn ervaren wetenſchap is gheraeckt op den hoochſten trap van eer en onſterffelijcke Faem. Sijn volcomen kennis van Perſpectiven / Geometrie / Architectuer / Poetery en ſoo danighe ontallijcke gaben was d'eenige oorſaeck dat hy in't Hoff bemindt was die den wegh heeft ghebaent om noch hondert en hondert jaren naer zijn overlijden van ſijn verſtandt te roemen / daer de wercken van verſcheyde fortificatien / en andere bouwen (die deſen weerdt befaemden Francquaert gheinventeert ende doen uytvoeren had) tot op den dach van heden noch ghetuyghenis van gheven. Waerom iſt anders dat Coninghen en Princen hun kinderen van jonghs af hen doen oeffenen inde Teecken-conſt (de oorſpronck van alle Conſten) als om altijdt kennis te hebben van alle dinghen beſonder om inden Oorloghs-handel ervaren te worden dienende ſamen om alle ſterckten teghen hun vyanden te connen bouwen: ghelijck onſen voorſz. Francquaert met groot verſtandt ghedaen heeft.

Noch leeft hier FRANCQVAERTS gheeſt in hooch verheven bouwen
Jn Marber en Albaſt tot menich ſtadts cieraet
Seer wonder aenghenaem voor Coninghen t'aenſchouwen
Om datter niet als Kunſt in uyt-ghewerckt en ſtaet.

COR-

IACQVE VRANCQVART.

Atenus sa residence a Bruxelles et en son temps fut Archetecte du Serenissime Archiduc Albert d'Austrice et Ingenieur ordinaire de Bruxelles pour le service de sa Majesté.

Iodi. Meyssens exc.

CORNELIS GALLE Den Ouden

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

MEn acht op deſe Aerdt gheen wereldtſche juweelen
Soo ſeer als Konſtenaers, Paletten en Pinſeelen,
Graef-yſer, pen en kol', om al hun vremde kracht
Die door een konſtich handt van elck wordt voort ghebracht.
Daer *Gall'* een proef van is door de gheſneden belden
Die ſijnen weerden naem de wereldt door vermelden
Om datmen daer in ſiet ſulck een beſielden gheeſt
Als in Papiere-Konſt is oyt te ſien gheweeſt,
Voor wiens vroom ghemoedt al menich gheeſt moet buyghen
Soo als de wercken van ſijn handt ghenoch ghetuyghen
Te ſien de wereldt door by Kenders vande Kunſt
Wat dienter meer gheſeyt, de Cunſt en ſoeckt gheen gunſt.

CORNELIS GALLE Den Ionghen

Plaedt-ſnijder van Antwerpen.

HOe gheeſtich heeft den Soon op d'aenbeldt vanden raedt
Des Vaders, ſijn verſtandt gheſmeedt; om t'achterhalen
De wetenſchap die in het plaedtſnijden beſtaedt
Waer op men heden-daeghs oock ſijnen roem ſiet praelen:
De rechte weer-gae van zijn Vaders kloecken aerdt
Ghelijckheyt inden gheeſt, manier en ſoete ſeden
Die worden vanden Soon oock op de plaedt ghebaert
En van ſijn rappe handt naer t'leven ſoo gheſneden
Dat niet als t'leven ſelfs aen zijne Konſt ghelijckt
Wat canmen meerder lof van jemandts werck beſchrijven
Want t'ghen' dat over al ghenoch in printen blijckt
En mach by onſe Faem oock niet vergheten blijven

IEREMIAS

IEREMIAS VALCK

Plaedt-snyder gheboren in Polen ende woonachtich tot Dansick.

HIer jaeght de *Valck* het wilt van wetenschap, en vanght
Daer niemandt stets soo seer naer sulcken jacht verlanght
Als Vrinden die verstaen en kennen d'edel weghen
Waer in den handel vanden Jaegher is gheleghen
Die neerstich in't verschiet met open ooghen siet
Om te verkrijghen daer den kloecken gheest naer schiet,
De *Valck* vlieght recht om hooch en slingert sijn tay veeren
Jn spijt des Reyghers beck die hy licht af can weeren,
Schoon hy de maegh verlicht, en t'hooft voeght inden neck
De *Valck* weet door de Cunst te mijden zijnen beck,
Dat is den Haedt oft Nijdt die teghen recht en reden
De Cunst altijdt bestrijdt door zijn onwetentheden,
Want de vry wetenschap van *Valck* (te sien op plaet)
Is vol volmaeckte Cunst die t'al te boven gaet.

GLAVDE MELAN

Plaedt-snyder en Schilder van Parys.

NU laght den ouden tijdt dat schettert
Om dat hy siet den Nijdt verplettert,
Als eenen Reygher vande *Valck*
Die hem is over al te schalck:
Want dat de *Valck* sulckx niet ghedaen hadt
Hy had noch even-wel ontfaen g'hadt
Door hulpe van *Melan* sijn doodt
Want sijnen haedt die was te groot.
Nu leydt hy onder de Pinseelen
Pallet, Graef-yser, en Paneelen
•Begraeven, van *Glaude Melan*
Dat hy niet meer op-staen en can

Om ons *Pictura* te verdooven
En oock *Sculptura* te berooven
Van hunne eel ghesteltenis
Waer van *Melan* vry Meester is.

EGIDIUS SADELER

Constich Plaedt-snijder van Antwerpen.

DE uytnemende ende weert befaemde Konst (die aen alle Menschen verwonderlijck is) en magh om haer hooghe gheestigheydt niet verborghen blijven om naer recht en reden voor te houden aenden nieu-lustighen Leser, te weten de Konst die onsen vermaerden en hooch-beroemden Egidius Sadeler in't licht heeft ghebracht op de copere Plaedt ghelijck aen veele en menichvuldighe printen (die van hem ghesneden sijn) te sien is. Hy heeft dese Konst gheleert by Jan. ende Raphael Sadeler sijne Ooms/ waer by hy dese oeffeningh met groote neersticheydt soo waer ghenomen heeft dat hy (bevindende sijn selven eenichsints bequaem om daer mede door de wereldt te gheraecken,) is het Landt in ghereyst ende gheraeckt tot Praegh daer hy langhe jaeren ghewoont heeft/ ende is gheweest den Plaedt-snijder van dry Keysers om dat hy alle ander Meesters in't plaedtsnijden overtrefte/ te weten vanden Keyser Rudolphus, Machias ende Ferdinandus den II. van dien naem/ vande welcke elck in't besonder aen hem vereert is gheweest een goude keten met een goude magdalie tot belooningh van sijn gheestighe uytwerckinghe der Consten/ soo datmen magh segghen dat hy gheweest is een van de eerste Plaedt-snijders des wereldts in zijnen tijdt. Aen verscheyde Conterfeytselen (die hy ghesneden heeft/ als namentlijck van Gasper Kaplero, Christoffel Guarinonius, Arnoldus de Reygher ende meer ander by de Konst-kenders ghenoech bekent) is overvloedichlijck te sien met wat eenen gheest desen Egidius Sadeler begaeft is gheweest/ hy plach dickwils te segghen tot sijn Discipelen dat sijnen Oom Jan Sadeler een groot Meester in't plaedtsnijden was/ maer wy (vernederende sijn selven en sijn Discipelen) en sijn maer Hoeteleers by hem te voeghen wijsende altijdt de groote veerdicheyt en onbecommertheyt in sijn wercken/ hoe wel dat de Fortuyn en gheluck door Godts jngheestorte gaven hem soo gunstich sijn gheweest van op hoogheren trap van eer door dieper Kunst te gheraecken als sijn voorghemelde twee Ooms/ ghelijck Musa aenden Leser met de volghende veersen sal uyt brenghen. Hy is ghestorven tot Praegh in Bohemen Anno 1629.

Die luystert naer de Kunst (beschreven in dit Eer-dicht)
Sal vinden eenen schijn verschijnen als een weer-licht
Van *Gilis Sadeler*, die wel te kennen gheeft
Den gheest die hy op plaedt ons naer-ghelaeten heeft,

Die

ÆGIDIVS SADELER

Un de premiers engraveurs de tout le monde, il est ne en Anvers l'an 1570, il at apris son art chez ses oncles Jan, et Raphael Sadeler, mais il les at surmonté tous, ainsi qu'il fut requis digne d'estre tenu engraveur de trois Empereurs d'Allemagne de suite, a sçavoir Rudolphe, Matthias, et Ferdinande le second [illegible] de cette nom, [illegible] l'art de la graveure a tribue quelque faveur [illegible] autre [illegible] celuy [illegible] par dessus toutes les autres se trouvant capable non seulement à la plus haute grandesse du burin, mais a la plus grande subtilite et delicatesse aux ordonnances, et pourtraicts les [illegible] bien faict qu'il est impossible de les [illegible] avec son entendement: les quelles il a le plus souvent peint et dessigné au naturel devant les engraver, il demeuroit à Prage en Boheme ou il mourut l'an 1629.

Ægidius Sadeler pinxit. *Pet. de Iode sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

Die noyt en sal vergaen oft door den tijdt versterven
Soo langh de printen haer afdrucksels noch beerven,
Die door hun wonderheyt uyt-beelden s'Meesters loff
Tot roem en glori van het Keyserlijcke Hoff
Daer *Sadeler* de kracht der Consten soo liet blijcken
Dat al (wie in zijn eeu t'Graef-yser pleegh) moest wijcken
Voor d'edel netticheyt en suyverheyt daer by
Die m' in sijn printen siet soo kloeck als in schildry,
Daer d'onghesIepen jeught can haer verstandt op wetten
Om soo een wonder Const aen Princen voor te setten
Vol edelheyt van gheest, soo sy de stappen maer
Van onsen *Sadeler* wilt jevrich volghen naer:
Soo sal de Faem haer oock met lof en eer begaeven
En met de eeuwicheyt besprinckelen hun graeven
Ghelijck oock naer de doodt bewieroockt werdt het graf
Van *Sadeler* als hy zijn lesten aedem gaf.
De Sangh-goddin met haer soet snaren-spel, en pijpen
Sal noch al menich eeuw sijn groote Kunst doen rijpen
En houden inden fleur, midts sy als t'leven gloyt
En is ghelijck een Roos met Hemels dau besproyt,
Sijn uytvaerdt, graf en doodt, den Naem ghenoch verheffen
Door al de Const en gheest die t'sterven overtreffen
En vreesen gheene doodt oft levens ondergangh
Om dat hun Faeme duert ontelbaer eeuwen langh.
Hoe wel dat grooten druck was by den Duytsen Adel
Als sy dees' Conste sach verstooten uyt de Sadel
Van haeren hoochsten roem, daer selfs Natuer voor weeck
Midts dien dat de Konst van *Sadeler* gheleeck
Het levens eyghentheyt, want niet en is te mercken
Jn't leven, oftet schuylt oock in sijn roembaer wercken,
Sulckx dat een jeder door sijn Const in twijfel hingh
Oft hy oock sterflijck was, eer hy in stof vergingh.

COR.

CORNELIS BLOMMAERT

Vytnemenden Plaedt-snijder van Vytrecht.

HIer dient maer tot een proef van *Blommaerts* wonderheyt
Die m' in sijn plaeten siet, het Mari-beldt verbreyt
Ghesneden naer *Carats* (bekent by Prindt-Beminders)
Daer niemandt, van die sijn t'Graef-ysers Onder-winders
Al verder comen kan, soo net en wonder eel
Verthoont sich dese print, al oft sy van t'Pinseel
Ghehoocht waer en ghediept, wat can ick meerder segghen
De weerdicheyt der Const en is niet uyt te legghen,
Room sijne woonplaets gheeft meer vast ghegronder reën
Wat printen *Blommaert* heeft seer geestich-rijck ghesneën
Als namentlijck het Cruys vol Meesterlijcke trecken
Het Beldt van *Sint Margriet*, die sulcken lust verwecken
Ten insicht vande Const dat Hollandt niemandt meer
Aenwijsen can die in't plaedtsnijden crijght des' eer.

MATHEUS MEREAEN

Plaedt-snijder van Francfort ende aldaer ghestorven.

WAt lust is uyt de Konst van *Mereaen* te raepen
Daer veel Konst-kenders hun licht souden aen vergaepen
Soo sy den Const-boeck van sijn printen open doen
Die door hun rijcken gheest ghedacht en sinnen voen
T'vermaeck'lijck tijdt verdrijf (van veel bedruckte blaaren
Te sien) en can gheen gheest bedroeven oft beswaaren
Maer wel in teghendeel verlichten hert en sin
Als blijckt door *Mereaen* daer steken hersens in.

HENRI

HENRICUS HONDIUS

Plaedt-snyder gheboren tot Duffel in Brabandt.

IN 't jaer 1573. op den 9. Junij is gheboren den vermaerden en hooch-ghe-achten Henricus Hondius, wiens Vader was Guiliam Hondius, een seer gheleert Man in talen en eel van afcomst. Hy is naer Mechelen gaen woonen als de wreede en tirannighe Oorlogh begost in haer furie te komen / al waer desen Henrick Hondius seer werdt op ghetrocken om zijnen kloecken en gheestighen aerdt van leven / die hy in zijn jonckheyt was hebbende / boven dien in zijn teere jaeren seer toenemende in te leeren lesen en schrijven / die altijt den eersten vande Schole was / door de volmaeckte letter die syn penne voort brocht / en comende door t'verlies van zijnen voornoemden Vader met zijn Moeder binnen Antwerpen woonen / heeft zijn selven met grooten yever en vlijt altijt gheoeffent in wel te leeren / menghende zijn schriften onder tusschen met cleyne mannekens ende peerdekens te maecken / ghelijck meest de jeught daer toe inde Scholen altijdt gheneghen is door speculatie vanden gheest sulckx dat in Henrick Hondius van zijn onbejaertheyt af altijdt te sien was een drift en gheneghentheyt tot de Schilder oft Plaedt-snijders konst. 'Tis dan gheheurt dat zijn Moeder was herhoudwelijckt met eenen Borgher van Antwerpen, ende is Hondius ten lesten besteedt om te leeren conterfeyten / eyndelijck comende daer naer by den Goudt-smidt vanden Hertoch van Parma tot Brussel, by den welcken hy eenighen tijdt het goudtsmeden heeft gheleerdt / doch ghedurich door nieuwen lust tot volmaeckter wetenschap aen ghepryckelt zijnde werdt van den selven Goudt-smidt (by naem Godefroy van Gelder een treffelijck Man) besteedt by Joannes Wirickx daer hy de Teecken-const by leerde / de welcke hy in corten tijdt soo vatte door de aenporende neerstichept, die hy hadde dat hy soo in't goudtsmeden als teeckenen boven andere ghepresen werdt: maer de sinnen altijdt vallende op het plaedtsnijden en heeft gheen rust ghehadt voor hy en quaem tot zijn begheerte om t'selve te leeren ende daer in volkomen voortganck crijghende dat hy van zijn 24. jaren in't s'Graven-Haghe is ghetrouwt met een seer eerlijcke ende deughtsaeme Dochter / ghebortich van Breda van oude treffelijck ende eerelijck gheslacht / daer hy seer curieus van is om den lof ende eerelijcke afcomst en zijn voorsaten te kennen. Hy heeft boven zijn ervarentheyt in't plaedtsnijden en teeckenen by goede gheleghentheyt hem seer beneerstricht inde Konst van Mathematica, Geometrie, Perspective, Architecture, ende Fortificatien te leeren / hebbende tot zijn Meesters inde Perspective den ouden Jan Vredeman Vriese, ooch in de selve ende andere Konsten den uytnemenden Samuel Marolois daer hy alles seer grondelijck by gheleert heeft / soo dat verscheyde Boecken van die materie by hem ghemaeckt ende in druck uyt ghegaen zijn.

De Druck-pers gheeft de stof aen letters, om te croonen
Met de onsterflijckheyt de Schrijvers; die bethoonen
De vruchten van den tijdt met wetenschap verrijckt
Waer in dat naer de doodt hun Const aen jeder blijckt.

HENRICVS HONDIVS

Engraveur, et tres bon Deseyneateur Natif de Duffel en Brabant l'an 1573. de Noble Origine il at apris a desseyner chez Ioannes Wierex, il exercoit aussi en Orpherie, mais il fut tout iour plus incliné à la gravure, il at aussi apris la Mathematique, la Geometrie, Perspectiue, Architecture, et Fortification. chez le Vieux Ieaan Vredeman Vrise, et aupres Samuel Marelois homme sans pareil, ou il a tout bien experimentez monstrant par les œutres, q'on voit de luy en estampes, maintenant il demeure en la Haye.

Henricus Hondius delineauit. Fredricus Bouttats fecit. Ioan. Meyssens excud.

Nu alsoo Henrick Hondius naer dese voorverhaelde wercken sich wederom aen t'teeckenen had begheven snijdende ondertusschen seer nette ende curieuse Landtschappen en andere sin-rijcke beelden / zijn selven bevindende door de daeghelijckse oeffeningh ende ervarentheyt allenxkens vaster en grondigher te verstaen de Perspective ende andere wetenschappen / is ten lesten by Coninghen groote Princen en Vorsten in sulcken aensien ghecomen / dat hy voor verscheyde Potentaten veel fraey dinghen ghesneden heeft / jae zijn nette teeckeninghen (die hy met de pen heeft ghedaen) en hebben in't minst niet te wijcken aen het Graeff-yser waer van ick den Lezer laet zijn eyghen oordeel gheven. Welcke Konst hy noch tot op den dach van heden is met alle vlijdt ende neerstigheyt oeffenende / jae soo subtijl net en aenghenaem als hy opt voor desen in zijn jeught ghedaen heeft / hy is een groot Lief-hebber ende Vrindt vande neerstigheyt ende eenen Benijder vande luyheyt oft vande ghene die met onnuchtigh leven by de Konst haren tijdt doorbrenghen / segghende dickwils dat de Konst te eel is om in een vuyl vat te herberghen. Raeckende zijn reysen uyt het Landt daer en weet ick niet meer van te schrijven als dat hy in zijn jonckheyt heeft ghewoont tot Keulen by den grooten ende bekenden Lief-hebber Quintijn vander Gracht, die seer veel Konst van schilderijen / printen en teeckeninghen by hem hadde / is van daer wederom tot Antwerpen gaen woonen ende soo voordt in Enghelandt binnen de Coninckliijcke Stadt van Londen. Heeft oock tot Parijs gheweest ende aldaer besocht veel schoon Konst-kamers en Schadt-cabinetten by verscheyde Princen en Heeren / ende besonder de aloude oft anticque beelden inde Loevere daer hy uytnemende vermaeck in hadde sulckx dat de Faem uyt rust en sal hebben om zijnen lof uyt te roepen ende de heel werelt door kenbaer te maecken / waer mede heb goedt ghedacht eens op te rechten een ander spijs in mijn Gulde Schadt-camer der Consten die door Musa wat soeter inde ooren van Rijm-minnende Lief-hebbers sal klincken als het voorverhaelde / want ter wijlen den smaeck van verscheyde spijsen nieuwen lust en vreught verweckt aenden Mensch soo docht my niet qualijck te passen ondertusschen mijn Musa te verlichten met eenich ongherijmt verhael (d'welck men in't Latijn Prosa noemt) tusschen beyden voor te dienen / ghelijck in mijn beschrijf te vinden is.

Menghelrije.

MYn *Musa* wordt schier hees in soo veel lof te singhen
Van d'edele *Pictuer*, en voor den dach te bringhen
Jn overvloedicheyt haer vrome Konstenaers
Die gheenen teghen-strijdt ontsien van ramps ghevaers,
Daer somwijl *Soilus* door ergh-waen med' te dooven
Tracht hunne edelheyt, en oock den roem te rooven.
Haer vleughel-rijck ghedacht dat is soo veer verspreyt
Dat niemandt wie t'oock is haer eenich rust ontseyt,

Haer

Haer ſaet dat groyt ſoo aen dat gheen eyndt is te raecken
Al ſchreefmen eeuwen langh men ſou geen eyndt ghenaecken.
Want ſoo daer jemandt ſterft daer groyter ſeven aen
Daer mijne *Muſa* ſchier blijft in verſlaghen ſtaen:
Jae ſoo ſy heeft den lof van eenen gheeſt gheſonghen
Daer compt een ander uyt *Picturas* ſchoot ghedronghen,
Als *Herc'les* ſtondt verſtelt voor t'ſeven-hoofdich dier
(Dat *Naſo Hydra* noempt) t'gen' op hem niet een ſier
En paſte, ſchoon hy d'een hooft naer het ander kapte
Het Monſter fel en kloeck ſijn wackerheyt ontſnapte,
Soo gaeget met de Konſt die op gheen doodt-pijl paſt
Oft van gheen wreede handt kan worden aen ghetaſt.
Dus dient tot een beſluyt haer edelheyt ghepreſen
Als ons * *Fathorne* heeft al menichmael beweſen
Op plaedt in Enghelandt, daer hy ſoo menich Heer
Verthoont heeft door de Conſt tot ſijn ontſterf'lijck Eer
Als *Farrefax*, *Stanley*, *Horneus*, *Bayjefelde*,
Die ſchijnen altemael te leven in hun Beelden
* En *Ian Morin* daer by die naer de teeckeningh
Van *Phlips Champani* ſnijdt tot een verwonderingh.
Van die ſijn plaeten ſiet door al d'omſtandicheden
Die m' in de printen ſpeurt, met aerdicheyt gheſneden
En ſnel ghetrocken, dat haer ſchoon gheſteltenis,
Vol ſins en deſticheyt en beld-rijck weſen is.
Sijn Conſt die is ſoo groot, dat *Muſa* hem moet gheven
Den hoochſten lof en eer, om dat ſy naer het leven
Ghelijck het leven is, en *Carel Audran* med'
Oock blijcken doet ſijn gheeſt door ſulcken ſuyver ſned'
Als oyt een Conſtenaer heeft weten af te malen
T'is *Audran* die daer in haer kracht weet t'achterhalen.
* *Renatus Lochon* en *Regneſſon* wel bekendt
Die ſietmen oock in d'edel Konſtenaeren bendt

Van Prins en Coninck om hun hooch vernuft verheffen
Om dat sy hunne eer op plaedt oock soo betreffen,
Wat dienter meer ghesеyt, my dunckt het is ghenoegh
Want hoe ick langher schreef de Const al swaerder woegh.
Al die sijn yser laet aen Fama sien, en kennen
Die wordt onsterffelijck en raeckt in't spor' der pennen
Om eeuwich naer sijn doodt te leven by de gheen
Die Konst beminnen, en daer d'ergh-waen voor verdween.

Guiliam * Fathorne, Plaedt-snijder van Londen.
Nicolaes Regnesson.
Carel Audran.
* Renatus Lochon ende Jan * Morin.
Plaedt-snijders van Parijs.

EGIDIUS ROUSSELET

Plaedt-snijder van Parijs.

HOe wordt de edel Const gheaf-godt en gheviert
Bemindt en op ghesеt, beloont en rijck verciert
Daer t'jachtich herdt van eenen Konstenaer naer jaeght
Om dat haer wetenschap soo grooten luyster draeght,
En wordt soo grooten lof en edelheyt vergunt
Om dat haer rijcken aerdt soo schoon is uyt ghemunt,
En straelt als eene Son in d'oogh van die haer kent
Besonder van die haer te sien is onghewent,
Dit can hy sien die maer sijn ooghen eens en slaet
Op t'wit papier t'gen inde pers heeft d'edel plaet
Van *Rousselet* ghetoetst daer sietmen t'ysers kracht
Vol cloecke teeckeningh als t'leven voorts ghebracht,
Daer heele Boecken vol ghetuyghenis van zijn
Daer niet in is te sien oft t'is al even reyn.

ROBERT

ROBERT NANTUEL
Constich Plaedt-snyder tot Parys.

Kander soeter yser wesen
Onder duysent uyt-ghelesen
Als ROBERT NANTVEL bethoont
Daer niet als de Konst in woont,
Gheen schoon lieffelijcker trecken
Kost ons SADELER ontdecken
Als NANTVEL wijst op de plaet
Die het al te boven gaet,
Aenghenamer, fraeyder, helder
Vrindelijcker, cloecker, eelder
Can noyt worden uyt ghedruckt
Voor die seldsaem dinghen sueckt.
Als PARYS in dese eeuwe
Aenwijst, daer wel op mach schreuwen
D'over al vlieghende Faem
Die verbreydt NANTVELENS naem.
Siet hoe aenghenaem naer t'leven
Heeft hy t'leven niet ghegheven
Aen de Sweedtse Coninghin
Op de plaet, vol Konst en sin
Gheestich, suyver en manirich
Levendich en wonder swirich
Die in groote achtingh is
Door haer eel ghesteltenis.

Jae meer Princen ende Heeren
Heeft hy soo door sijn graveren
Op papier en plaedt ghestelt
Datter niet een druck oft beldt
Js te crijghen door de schoonheyt
Die door seldsaemheyt ten thoon leyt
Jn elck een, daer gheest in steckt
En op d'eyghen leven treckt.
Roempt den Franschen Const-beminder
Op NANTVEL, die is den Vinder
Vande hoochste edelheyt
Die in het graveren leyt.
Hoort sijn lof en eer eens singhen
Vande hoffche Hovelinghen
Met een soet en stille wijs
Tot verwondringh van PARYS,
Tot verwondringh van die achten
T'Schilders Const, en stadich trachten
Om te sien het groot bestier
Van NANTVEL op wit papier
Leeft dan Puyck der Constenaren
Naer U doodt noch duysent jaren
Die sult nimmermeer vergaen
Soo langh als U Const sal staen.

NICOLAES LOYER Constich Schilder.

Heeft *Musa* hier gheen reën om d'eelheyt te verstroyen
Van *Loyers* vry *Pictuer* die sonder weer-gae is
Jck hoor de snelle Faem als eenen Stier stets *Loyen*
Om dat in't eerste Boeck de fraey ghesteltenis
Van *Loyers* rijcke Konst niet staet in rijm beschreven
Die sulcken luyster heeft door haeren kloecken swier
Vol nuts en leeringhen, dat sy thoont als het leven
Den gheest leeft in schildry en hier op wit papier.

PEETER DE IODE Den Ouden

Plaedt-snijder van Antwerpen.

DE Gheesten die den aerdt der hoochste Konsten soecken
Sijn Schilders oft Poeëts vermaert in veele boecken
Beldt-houwers in Albast, in Marber oft in steen
En Plaedt-snijders die saem deylen des' Konst met een.
Wat dat een Schilder maeckt in gheestighe Schildrijen
Sijn stom Historien oft schoon Poëterijen,
T'gen' den Plaedt-snijder in sijn werck niet af en maeldt
Met verven oft Pinseel, dat doet hy met de naeldt
Waer door hy Schilders selfs can locken en verwecken
Die dese wercken dan noch soecken naer te trecken,
Om d'ordonnantien en teeckeningh daer by
(Die hunne zielen sijn) t'ontdecken in schildry.
Soo als *De Iode* heeft al menichmael doen blijcken
Jn sijne wercken die *Picturam* heel verrijcken
Als naer sijn teeckeningh *Pictuer* gheschildert heeft
Die aende verven meest den grootsten luyster gheeft
Als naer sijn teeckeningh in wel ghesneden plaeten
Een Schilder heeft ghemaelt waer af men Faem hoort praten
Om al de nettigheyt, ghesteltenis en sin
Die door de teeckeningh daer brenghen t'leven in.
Italien alleen can dit veel klaerder segghen
En al den handel van de Schilder-const uyt legghen
Om dat sy Voester-vrou is van haer wetenschap
En stelt des' weerde Konst op Famas hoochsten trap
Daer sy *De Iode* oock tot op den dach van heden
Ontsterflijck heeft ghemaeckt, om dat hy heeft ghesneden
Soo aerdich op de plaedt als jemandt in sijn tijdt
Daer t'loflijck werck van tuyght, t'gen' nimmermeer verslijt.

IAN

PETRUS DE IODE

A esté tres bon engraveur, et dessigneur tres illustre: il a faict plusieurs chefs des oeuvres il a long temps demeuré a Rome, et en l'an 1601. retournoit en Anvers, ville de sa naissance. aijant eu pour maistre Henri Goltz. il mourut l'an 1634. le 9. d'aoust.

M. Ferdinand pinxit — P. de Iode Iunior sculpsit. — Io. Meyssens excudit.

IAN CARDON

Constich Beldt-snyder van Antwerpen.

WAt can d'alscheppende Natuer niet gaven schencken
Aen jemandt, om van haer veel eeuwen te ghedencken
Daer t'hongh'rich hert naer snackt dat d'edel Const bemindt
En niet als edelheyt in haere eelheydt vindt.
Dit heeft van jonghs af in *Cardon* ghenoch ghebleken
Die sijne Const soo aen het leven heeft gheleken,
Dat niet soo aenghenaem in't leven schuylen can
Oft sijne beelden draeghen haeren roem daer van:
Daer de ghesteltenis der teeckeningh van d'eer heeft
En zijne wetenschap aen Const alleen de eer gheeft.
Die noyt en sal vergaen uyt de ghedachtenis
Van Fama, die altijdt de rechte Voedtster is
Van alle Konstenaers, door milde segheninghen
Die sy weet inden gheest met haeren roem te dringhen,
Want als de snelle Faem de Const van jemandt prijst
Soo ist dat neersticheyt door de gelori rijst
Jn't hert der Constenaers, om meerder Const te pleghen
Daer de volmaecktheyt van de Const is in gheleghen.
De nersticheyt moet zijn de spoor om wetenschap
Te vatten in't verstandt, en op *Sculpturas* trap
Te klimmen als *Cardon*, die door sijn Const-secreten
Het herdt van menich Prins heeft met veel lof beseten.
O; datmen zijnen gheest op d'aerdt eens weder saegh
En dat hy eens verrees van t'doodts pijl neder-laegh,
Soo fris en soo vol moedts ghelijck hy was voor t'scheyden
Wat sou hy Princen en Konst-minnaers stets verleyden,
Soo sy den wond'ren aerdt in menich marb'ren beldt
Eens saghen wederom van hem daer in ghestelt.

Wat

Wat foumen noch al lof hem schencken tot belooningh
Van zijne wetenschap, die schuylt inde verthooningh
Van des' besielde Cunst, aen t'leven seer ghelijck,
Bekent de wereldt door in jeder Coninck-rijck.
De Const (die uyt de schaey haer jerste wesen haelde,
Als by den Herder eens *Apollos* weerschijn straelde)
Spelt inde wercken van *Cordon* met sulcken deught
Dat sy weerschijnsels zijn van t'leven aende jeught.

Graf-schrift.

BEdruppelt met ghetraen het graff van die in beelden
Door sijn verheven Const (soo t'scheen) het leven stelde
Als teghenwoordich noch te sien is naer sijn doodt
Sulckx dat niet beter uyt *Sculptuers* Const-rijcken schoot
Can worden voorts ghebrocht als ons *Cardon* boetseerde
En met den beirtel in jvoor en Marbel leerde
Groothertich in zijn doen, en mannelijck in't werck,
T'gen' vol volmaecktheyt is in jeders oogh ghemerck.

IEAN LE POTRE

Constich Plaedt-snijder van Parijs.

D'Architectur' en Metselry
En can ons in geen Konst-schildry
Soo worden uyt den gheest ontdeckt
Als JAN LE POTRES yser treckt.
Daer niet alleen den BOVWER can
Door worden een ervaren Man,
Om jet te maken wonder fraey
Dat leert hy uyt LE POTRES schaey,
Die hy met inck in Const bethoont
Daer niet als t'leven in en woont:
Soo net gheestst en wel ghedaen
Dat niemant oyt voor hem sach staen
Soo danich vremde teeckeningh
Als hy tot een verwonderingh,
Ons daegelijckx brenght voor den dach
Daer Vranckerijck op roemen mach.
Waer uyt van Drijvers in het gout
Van Snijders in wit steen en hout
Van Silver-smeden, en noch meer
Gheleert wort sulcken nieuwe leer
Dat wie het siet verslaghen is
Door d'aerdighe ghesteltenis.

PAU-

PAULUS DU PONT

Plaedt snyder van Antwerpen.

DIe *Voorst* is by Natuer in't plaedtsnijden ghecomen
Was *Paulus Pontius*, om dat hy had ghenomen
By *Vorstermans* t'begin van dese oeffeningh
Want soo den Meester was soo scheen den Leerelingh.
Te weten inder daedt van Konsten te ontdecken
Vol nette suyverheyt en Meesterlijcke trecken
'T was *Lucas Vorstermans* die d'eerst graf-yser gaff
Aen *Pontius* om t'leven soo te drucken aff
Dat t'vleughel-rijck ghedacht boven t'ghemeyn sou vlieghen
En door de teeckeningh het leven te bedrieghen.
Heeft *Gilis Sadeler* niet door sijn rijcken gheest
Den *Phenix* van ons eeu in't plaedtsnijden gheweest?
Daer niemandt heeft soo by ghecomen met t'soet yser
Als *Pontius*, midts *Vorstermans* was sijnen Wijser
En Meester lanck gheweest, soo dat ick segghen mach
Al t'gen' des' Konste leert van jonghs men in hem sach.
Daer *Rubbens* en *Van Dyck* hun hert en sin op stelden
En lieten menichmael van *Pont* hun cloecke belden
Af-trecken op de plaedt tot jeders groot plaisier
Soo als noch is te sien in druck op wit papier.
Veel Ordonnantien gheschildert als het leven
En Conterfeytselen die t'levens schijnsel gheven
Bethoonen claer ghenoch de cloeckheyt van *Du Pont*
Daer de gheruchtbaer Faem hem d'hoochste eer van jont.

IOAN.

PAULUS DU PONT

Graveur admirable en taille douce, natif d'Anvers l'an 1603. il a faict son aprentissage chez Lucas Vostermans, et at demeuré aupres Monsr. Rubens, ou il a faict quantité de chefs d'œuvres; aussi pour Monsr. van Dyck, comme on voit par ses œuvres.

I. Livens pinxit. P. de Iode sculpsit.

IOANNES SAENREDAM

Plaedt-snijder van Saerdam.

SAerdam (alwaer hy gheboren is in't jaer 1565.) is een Dorp by Amsterdam in Hollandt gheleghen: al waer Saenredam sijne Ouders van zijn neghen jaren verloor / die in't Dorp-graght begraven ligghen / ende quam te woonen by zijns Vaders halven Broeder ghenaempt Peeter de Jongh, die in't Dorp van Assendelft by de 44. jaren is Schouth gheweest. Desen Oom besteden Jan Saenredam eerst om te leeren korf en manden maecken en daer toe rou Boeren werck te doen / boven dien te leeren lesen en schrijven / en inde oeffeningh van lesen en schrijven eenichsints ervaren zijnde / verdroot hem het swaer Boeren werck langher te pleghen / doch somwijlen eenighen overschot van tijdt vindende naer dat hy sijn werck voldaen hadde / en heeft noyt vertraeght om zijn harts lusten met teeckenen te versaden / zijnde gheduerich besich om naer te teeckenen eenighe beestjens / ende vogheltjens etc. die hy altijt te pas bracht by sijn schriften ghelijck ghetuyght een Thien Gheboden verciert met cluchtighe om-wercken vol vogheltjens en andere loofrancken staende noch teghenwoordich op't huys van Assum voor dedele Heer van Assendelft ende sulckdanighe andere meer / waer in te sien was een groote hope van wonder Const diemen van desen Saenredam van zijn jonckheyt af ghehadt heeft / hy is dan allenskens op ghecommen om tot den hooghsten trap van eeren te comen door zijn ervaren Const die haeren oorspronck uyt een cleyn begin heeft op ghenomen snijdende eerst eenighe Landt-Caerten / als daer van ghetuyght de Kaert van het Graefschap van Hollant ghesneden in't jaer 1589. de welcke veel tijdts in't Stede-boeck van Guicciar-dijn ghesien wordt. Ende aldus in dese oeffeningh continuerende / soo ist ghebeurt dat sekeren Advocaet by naem Spoorwater tot Assendelft dese Const somwijlen quam besien; en oordeelende datmen desen Jonghman sulcke neerstighe oeffeningh niet en behoorde te beletten om de selve Const wijder te ondersoecken/ heeft zijnen voorsz. Oom de Schouteth beweeght dat hy uyt de slaverny van t'Boertigh werck is ghetrocken ende gheraeckte by den wijt-vermaerden Mr. Henrick Goltzius binnen Haerlem, by den welcken hy leerde teeckenen / en sijn selven met grooten iever inde Const soo vervoorderende tot den ouderdom van 24. jaeren heeft desen Saenredam beginnen een groot Meester te worden / d'welck nochtans hy hem niet en liet voorstaen / segghende teghen sijnen Meester oft hy gheraden vondt daer in te volherden waer op Goltzius antwoorde met een korsel ghemoedt: dat hy hem met de ander knechts altemael liever quyt waer als te houden / de reden was om dat hy den selven dach eenichsints door ghestoortheyt qualijck ghesint was. Hier over desen Saenredam (op zijnen ouderdom peysende) gansch bedroeft ende verslaghen van gheest was / hoe wel dat hy in zijn selven eenen strijdt vondt tusschen den iever tot de Const ende quaden moedt die hem ghegheven was van zijnen Meester / heeft even-wel den iever de overhandt behouden ende nemende een nieuwe courage nam sijn afscheyt van Goltzius en trock naer Amsteldam, alwaer hy noch twee jaeren sijnen gheest beneerstight heeft en is daer naer wederom ghecomen tot Assendelft daer hy ooch

ghe-

ghetrouwt is / ghedurich by sijn selven dese Const hanterende tot het eynde sijns leven. Sijnen eersten aenvangh was te snijden 12. Apostelen naer de teeckeningh van Carel van Mander. In't jaer 1592. heeft hy ghesneden de doodt en leven uytghebeeldt door eenen Jonghman met een bloem inde handt voor het leven ende met de gheraempte van eenen Mensch daer neven voor de doodt naer de teeckeningh van Goltzius die het selve wel aenstondt ende hem naer dien tijdt veel heeft laten snijden / beclaghende Goltzius sijn selven al menichmael dat hy Saenredam van in't begin sijnder aencomst soo had laeten gaen / door de wonderheyt die hy vanden selven sach voortsbrenghen. Hy heeft veel wercken ghesneden naer Abraham Blommaert, Cornelis Haerlemensis, Polidoor en sijn eyghen inventie ghelijckmen sien can aen de vyf Stucken vande Historie der wijse en dwaese Maeghden / en meer andere / sulckx dat alle sijn ghesneden plaeten comen te bedraghen het ghetal van over de 170. Stucken soo groot als cleyn / daer van de laetste volsneden plaedt is de Historie van Diana en Calisto, gheinventeerdt by Paulo Moreels in't jaer 1606. ghesneden: ende naer dien in handen nemende een groot Stuck van twee plaeten naer de inventie van Sprangher, zijnde een Revier-Godt vanden Tijbur die hy meest heeft ghesneden / en is nae-der-handt van Jacob Matham voltrocken. Hy heeft verscheyde Discipelen ghehadt / eyndelijck zijnde ghevallen in een swaer uytnemende sieckte ghenoempt Phthisis, is daer van ghestorven den 6. April in't jaer 1607. oudt zijnde 42. jaren / achterlaetende eenen Sone by naeme Peeter Saenredam, ende is in't selve Dorp van Assendelft op't Choor inde Kercke aldaer begraven in zijn voorsz. Ooms Graff-stede alwaer sijnen naem op den Serck noch bekent staet aldus:

Ioannis Saenredam Sculptoris celeberrimi.

LANFAN

Plaedt-snijder van Parys.

L*Anfan* sou hem naer recht en reden moghen belghen
Soo jemandt (die den treck der teeckeningh verstaet)
Uyt afgunstighen nijdt zijn Konsten wou verdelghen
Daer Fama over al de wereldt door van praet.
Iae schoon dat *Momus* selfs dit yser wou verlegghen
En brenghen heel te niet, wat sou het wesen toch
Hy soude moeten lof van *Lanfans* wercken segghen
Soo niet, de Faeme selfs die overtoogh hem noch.

LUCAS FAYDARBE

Constich Beldt-snijder van Mechelen.

* Lib. I. Mitholo-gæ.

DEn gheleerden Fulgentius * seyt seer fraey in desen oft diergheliicken sin dat de eertijdts noyt eenighe Poëten jedt aenvanghden om naer konst te beschrijven oft te dichten sonder eerst aen te roepen de hulpe vande neghen Musen, daer den gheleerden Heer Franciscus Junius in zijn Schilder-const oock van roert ende t'selve waermaeckt. Dese aenroepinghe der neghen Musen was alleen om dat hun voor-ghenomen werck ghemackelijck sou uyt vallen ende aen alle Konst-lievende Vrienden behaghen / ghevende den voorseyden Fulgentius oock te kennen in't uyt legghen vande neghen Musen, datmen als een Clio (dat is te segghen een goede Naem ende Faem) sou trachten naer de leeringh der Konsten om een goede Faem te becomen / datmen als Euterpe (de welcke beteeckent het vermaeck) inde oeffeningh der Konsten moet lust scheppen / datmen oock als Melpomene (dwelck te segghen is aendachtighe drift oft aendoeninge) ernstelijck moet bejaghen t'gen men lief heeft / datmen mede als Thalia (die het begrijp beteeckent) moet letten om alles wel te begrijpen en te verstaen. Datmen eensamentlijck als Polijmnia (dat is onthoudinghe) niet en vergeet watmen alreede verstaen en begrepen heeft. Midtsgaders datmen als Erato (die de versieringhe te segghen is) moet ordonneren en versieren t'gen met het begrijp over een compt. Datmen oock als Terpsichore (d'overpeysen beteeckenende) met goedt oordeel moet overlegghen en uyt wercken t'gen men versint. Datmen als Vrania (de welcke te segghen is hemels) het alderbequaemst moet verkiesen t'ghene uyt een goedt oordeel ghesift is / streckende tot profijt vande ziel / eyndelijck datmen als een Calliope (die beteeckent volmaeckte uytdruckinghe) volcomentlijck sal uytdrucken dwelck in't ghedacht voorghenomen is.

Dese voorseyde Konst-regulen hebben onsen Weerdt-beroemden en Natuer-barenden Lucas Faijdarbe van jonghs af soo aenghelevdt en toe-ghewinckt dat hy nimmer sijn selven inde oeffeningh van teeckenen / boetseren en beldtsnijden en heeft laeten vertraghen om te comen op den hooghsten trap van een onsterffelijcke Faem / want aenghemerckt hy altijdt met het grootste vermaeck ende lust des wereldts door neerstichheyt en gaben des verstandts heeft begrepen de volmaeckthheyt vanden Natuer / ende de selve door ervaeren Konst uyt ghewerckt / boven dien door zijn ordonnanti-rijcke versieringhen / en wesentlijcke uytdruckinghe van het leven / in een materie (die doot en sonder leven is) de uyterste perfectie van't leven heeft bewesen gelijck hy noch dagelijckx is doende / soo en moet den Leser niet verwondert staen dat ick hier aenwijs met mijn Poesie den lof die Lucas Faijdarbe by de Faem verdient daer veel en menighvuldighe Figuren soo tot Gendt, Mechelen, Brussel, Loven, Antwerpen en andere soo binnen als uytlandtsche Steden ghetuyghenis van gheven.

D'aenschouwen vande Konst in *Lucas* marb'ren beeldt
Heeft in my sulck een drift van rijm-gheschrijf gheteelt

Dat

LVCAS FAYDHERBE

Statuaire, et Architect tres-renommé pour son grand: esprit, il at esté disciple du Noble paintre Pier Paul Rubens, demeurant à Malines Ville de sa Naissance.

G. Coques pinxit. Pet. de Iode sculpsit.

Dat ick verſuft blijf ſtaen, en voel my onbequaem
Om naer den vollen eyſch *Faydherbes* eer en faem
Te ſtellen op papier, waer uyt men ſpeuren kan
Hoe hooghelijck de Kunſt draeght haeren roem daer van,
Pygmalion en ſach noyt ſulcken wonderheyt
Jn Menſchen en Ghediert (die hy had toe-bereyt
En werden noch beſielt om hunnen levens aert)
Als Konſt-bekenders ſien in't gen' *Faydherbe* baert,
Want in ſijn Statuen ſchuylt gheeſt in overvloet
Waer in dat maer ontbreckt een ſiel die leven doet,
Daer over hondert jaer de wiecken vande Swaen
Af ſchrijven ſullen en de proeven wijſen aen
Soo in *d'Architectuer* vol koſtelijck verthoogh
Als d'edele *Sculptuer*, ſeer aenghenaem aen d'oogh,
Door hem ghejnventeert met overvloet van prael
Waer van ghetuyghen ſal de Kerck van *Lelidael* *
En Andere, die hy heeft in hun loot gheſtelt
Gans onberiſpelijck, t'gen' niemandts oordeel quelt.
Jſt wonder! naerdemael ſijn Vader (die hem gaf
Het weſen vanden gheeſt, en druckte t'leven af)
Was Schilder en Poeët, die had *Parnaſſ* bewoont
Soo als hy in ſijn Rijm-ghedichten heeft ghethoont
Jn menich deftich Veers, Sonnet, Gheſangh, Blaſoen
Gheſloten inde *Schat-kiſt* vande eel *Peöen*,
Tot *Mechelen* bekent, het *Landt-juweel* ghenaempt
Daer vele Konſtenaers ſijn inde Konſt verſaempt,
Daer *Henderick Faydherb'* bethoont heeft grooten luſt
Tot d'edel *Poeſy*, die hem gaff *Selden Ruſt*
Soo als hy ſelfs ghetuyght, want onder al ſijn werck
Schreef altijt *Selden Ruſt* met een rijp oogh-ghemerck,
Des' *Selden Ruſt* ſweeft oock in *Lucas* ſijnen Soon
Tot voorderingh der Konſt, die hy ons brenght ten thoon.

*Lelien-dael tot Meche-len.

Henric Faydher-be ghe-ſtorven den 30. April 1619.

Da

Dat *Musa* mijne pen noyt onghequelt en laet
Voor dat sijn hooghe Faem hier oock beschreven staet,
Daer *Rubbens* self van roempt, en gheeft ghetuyghenis
Met d'onderschreven schrift wat Meester dat hy is,
Die door haer wonderheyt verdient vry meerder gunst.
Waer van den luyster draeght sijn hoogh gheachte Kunst.

Copije.

Ick onderschreven verclaere ende attestere midts desen waerachtich te wesen dat Monsieur Lucas Faijdarbe *over de dry jaeren by my ghewoont heeft, ende mijnen Discipel gheweest is, ende door de ghemeynschap die onse Consten van Schildry en Beldthouwery t'samen hebben met mijne instructien ende sijne neersticheyt ende goeden gheest, seer veel gheprofiteert heeft in sijne Conste, ende voor my ghemaeckt heeft diversche wercken van jvoor, seer loffelijck ende seer wel uyt ghevuert, ghelijck blijckt by de stucken, en boven al is considerabel de Figure van onse Lieve Vrouwe voor de Begijne Kerck tot* Mechelen *de welcke hy alleen tot mijnen huyse (sonder datter jemandt anders sijne handt heeft aenghesteken) soo uytnemende fraey heeft uyt ghewerckt dat ick niet meyne, datse door eenich Beldt-houwer in het gheheele Landt soude connen verbetert worden, soo dat my dunckt dat alle Heeren ende Magistraten van Steden hem behooren te savoriseren ende te animeren, met eere, vrijdom ende privilegien om sijn Domicilium by haer te nemen ende sijne wooningh met zijn wercken te vercieren. Dit hebbe ick ter goeder trouwen met mijn eyghen handt gheschreven ende onderteeckent tot* Antwerpen *den 5. April 1640. ende was onderteeckent* Pietro Paulo Rubens. *Collata cum Originali concordat quod attestor, ende was onderteeckent* C. De Bie *Notarius Publicus.*

Heeft Fama nu gheen reën te op'nen haer gordijnen
En laeten d'edel Const aen alle Man verschijnen
Die ons *Faijdarbe* maelt soo gheestich ende kloeck
Dat ick bedwelmpt blijf staen in't neerstich ondersoeck
Van sijnen grooten gheest die (als de eyghentheden,
Van t'rechte leven) staet in marber steen ghesneden:
Noch verder loopt t'verstandt schier boven den Natuer
Als oock volcomentlijck blijckt in d'Architectuer
Die sijn vernuften gheest soo diep heeft in ghesoghen
Dat sonder hem des' Const bleef buyten krachts vermoghen,
Soo als tot *Loven* in de nieuw *Iesuiten* Kerck
Ghebleken heeft door t'swaer en hooch verheven werck.

Dat

Dat door een misverstandt was schier uyt t'loot gheweken
Met vrees van alle stondt te vallen oft te breken,
  Daer gheenen *Architect* voor wist te vinden raedt
  Als *Lucas* maer alleen door wie de Kerck noch staet,
Door wiens kloeck verstandt het werck noch is ghebleven
In sijnen ouden stant, wat dienter meer gheschreven,
  Wat dienter meer gheseyt, de wonderheyt daer van
  Ghetuyghen moet wat dat *Faijdarb'* is voor een man.
Soo in *d'Architectuer* als t'snijden wel ervaren
Twee Konsten die hem sullen leven dusent jaren,
  Want schoon de bleecke doot sijn crachten brenght tot val
  De Konst behoedt den naem, die noyt vergaen en sal.

MICHIEL LANE

Plaedt-snijder van Parys.

Die een plaedt van *Michiel Lane*
  Heeft voor sijne ooghen staen,
Die siet weer een nieuwe baene
  Die de jeught wel in mach gaen,
Door de wondere secreten
  Diemen speurt in sijn eel werck,
Wie dan tracht dees' Konst te weten
  Nempt daer op vry oogh-ghemerck.
Iongh' en teere Leere-linghen
  Vande plaedt en etser Konst
Teeckent vry naer *Lane's* dinghen
  Want zy zijn met loff bejonst.

ALEXANDER DEL GARDE

Beldt-houwer van Bolognien.

De Konst van Beldthouwen is een stilswijghende werck / verthoonende altijdt den selven schijn tot dat een stoute handt t'selve breckt oft door een accidentael ongheluck vergaet. Dit stilswijghende werck oft schijn van leven dringht soo diep inde bewegringhe van het Menschen ghemoedt dat sy de cracht des verstands sch ijnt te boven te gaen / ick segghe de cracht des verstandts om dat het verstandt al menichmael versuft staet/ aenmerckende den levenden aerdt en natuerelijck wesen die de Konst in een steenen beldt can verthoonen/ d'welck menichmael het leven bedrieght / om dat het sijn selven als het leven draeght. En ghelijck de welsprekenthept is een deught van onverganckelijcke volmaeckthept / die het naeste bestaet aende wetenschap ende den luyster en vercierfel is vande spraeck / soo can ick bewijsen dat de Konst van beldthouwen soo de welsprekenthept als een diepsinnich verstandt excelleert oft te boven gaet/ schoon dat de welsprekenthept aen het verstandt vast is / want aenghesien dat een ghesneden beldt is een vergheleijckinge der sienelijcke dinghen naer het segghen vanden gheleerden Socrates, ende dat de ghelijckenis is een gheschilderde reden oft sprekende beldt / t'ghene nochtans niet en spreckt maer schijnt te spreken en te leven / d'welck den levenden mensch bedrieghen can door de wonder uytwerckinghe van Konst die daer in ghespeurt wordt / soo is waerschijnelijck dat dit stom ende doodt werck (die de Konst en gheest levent maecken) door het sienelijck wesen en aerdt van leven / alle Konsten passeert en door haer onverganckelijcke volmaeckthept de wetenschap vande gheleerde versuft maeckt/ die selden begrijpt de wonder perfectie van dese lof-rijcke Konst daer den hoochgheachten Alexander del Garde ghetuyghenis af gheeft om de aerdichept / suyverhept en volmaeckthept die in sijn beelden te sien sijn.

Bolognien en had noyt sulck een gheest ghebaert
Die hoogher vlieghen cost in wetenschap van snijden
Als *Alexander*, die (door jngheboren aerdt
Van gheest en Konst) het eyghen leven selfs besijden
Sijn edel Const doet staen, t'gen' niet ghenoch en is,
Midts dat sijn hooghen gheest loopt verder als het leven
T'gen' staet als een Copy by sijn ghelijckenis,
Van t'leven en Natuer, wat dienter meer gheschreven.

AERTUS

AERTUS QUELLINUS

Constich Beldt-snijder van Antwerpen.

WIe wordt naer sijne doodt begraven inde blaaren
Als rechte Constenaers; die t'leven drucken uyt
In houdt, jvoor oft steen, wijns gheest can grijse haaren
Verjonghen op papier, schoon t'graf hun kracht besluyt.
Den ouderdom en can gheen Konstenaers doen sterven
Jae schoon dat hun gebeent door-knaeght is van't ghewormt
Den gheest die blijft altijdt d'onstery'lijckheyt beerven,
Om dat de snelle Faem stets hunnen roem heirvormt,
Soo dickwils als hy laet den levens aerdt aenschouwen
Die men ghescheldert siet, oft staet in houdt oft steen
Seer gheestich naer de Konst als t'leven selfs ghehouwen,
En compt met den Natuer van t'leven over een.
De Faem wort noyt vermoyt om Const'naers te verheffen
En te verhalen d'eer en luyster van hun Cunst,
Die noch een Dichters pen in wesen overtreffen
Jae steken hoogher uyt als Famas lof en gunst.
Dit gheeft *Quellinus* ons tot *Amsteldam* te kennen
Op't nieu ghebout Stadt-huys vol van sijn Const en geest
Als eenen *Phidias* (ghelijck hem *Vondels* penne
Met recht en reden noempt, mits niemand' is gheweest
Jae selden in ons een wordt eenen gheest ghevonden
Die naerder d'eyghentheyt van den Natuere kompt,
Soo in het *Bas relief*, porphiel, vercort, en ronde
Daer mijn cleyn wetenschap voor staet ghelijck verstompt.
Om den verdienden lof van soo een Man te prijsen
Die nimmer sterven can, schoon dat de doot self wou
Ter wijlen datmen siet in overvloedt verrijsen
Veel gheesten van een naem *, waer van den minsten sou

* Aertus Quellinus, Erasmus, Franciscus en Aertus junior Quellinus.

Beletten

ARTVS QVELLINVS,
Natif d'Anvers Statuaire de la ville d'Amsterdam. e

Erasmus Quellinus pinxit. Qqq Richardus Collin sculpsit.

Beletten connen dat de doodt niet can berooven
  D'onsterffelijcke eer die door hun Consten leeft
Die *Iever-sucht*, noch *Nijdt*, noch haet en connen dooven
  Schoon dat den *Nijdt* daer op wat d'weers ghecakelt heeft.
Gaet in het Cabinet van al de Const juweelen
  En siet wie dat daer wordt belauwert vande Faem,
Soo om de wetenschap van snijden, en Pinseelen
  Oft niet het meest en is *Quellini* weerden Naem.
Quellinus wiens Const in Sweden, Denemercken
  En in Italien bekent is t'alle kant,
Om al de suyverheyt, die schuylt in sijne wercken
  Vol wesentlijcken aerdt door een volmaeckt verstandt.
Heeft Hollandt boven al sijn uyterste belooningh
  (Die hy haer heeft gheeyst) niet om *Quellinus* hals.
Een keten fijn van gout ghehanghen, tot betooningh
  Dat Hollandt Consten lieft, en acht die meerder als
Al de verganckijckheyt van ghelt en rijcke schatten?
  Daer een Const-minnend' hert gheen lusten in en vindt
Maer liever sou naer een schildry als borsse vatten
  Die t'hans een girich mensch oft vleyend' tafel-vrindt
Soo niet beminnen sal, jae liever haer verpletten,
  Dat is t'ghebreck dat inde wereldt is ghesaeyt
T'gen' d'een veracht dat sal den and'ren boven setten
  Ist niet de rechte spil daer s'wereldts macht op draeyt?
Leeft dan *Quellinus* leeft veel eeuwen naer het scheyden
  Uyt dit droef tranen dal, U werck gheeft soo veel stof
Aen Faem, dat sy een Croon met vleughels moet bereyden
  Om daer med' U vernuft te kroonen tot U lof.

MICHIEL.

MICHIEL NATALIS

Plaedt-snijder van Luyck.

ALs jemandt net en vast is in zijn werck te stellen
Die sietmen altijdt met den hoochsten loon verghellen,
Besonder als de Const aen t'leven wel ghelijckt
En de ghelijckenis van t'leven niet en wijckt.
Hier dient *Natalis* Const voor een oprechte proeve
Iae niet als een Pourtret des Keysers ick behoeve,
Om eens te thoonen oft de Const gheen leven is
Soo veer haer kracht verschilt aen haer ghelijckenis.
Den Keyser *Leopold'* staet soo op plaedt ghesneden,
Dat daer in zijn te sien den aerdt, manier en seden
Die schuylen in Natuer en thoonen hunne kracht
Soo gheestich wordt ons van *Natalis* voorts ghebracht
Al t'ghen' de oogh verheught in't menschelijck beschouwen
Natalis Const can gheest en lusten teghen-houwen:
Soo jemandt gretich is om eens de edelheyt
Te sien, van d'yser daer het mergh der Const in leyt.
Den lust beroert het herdt, en lockt de teer ghemoeden
Iae can door het ghesicht oock veel ghedachten voeden
Soo als de soetigheyt van eene Prindt-schildry
Can doen, wanneer *Natalis* gheest oock is daer by.

BERTHOLET FLEMAEL

Schilder van Luyck.

THien reghels connen licht de achtbaerheyt bevesten
Van *Bertholet* die is bekent in veel ghewesten,
En sonderlijck tot *Luyck* daer hy gheboren is:
Want t'werck geeft thienmael meer daer van ghetuyghenis,

Hoe grooten Teeckenaer en Ordonnanti-Vinder
Dat desen Meester is, daer ick den Konst-Beminder
Van t'vonnis ghieven laet, want niet naer mijnen sin
Can de volmaecktheyt meer daer dieper storten in.
Ten waer de Const besielt werdt met het eyghen leven
Noch sou sijn eel Pinseel al helder glans-licht gheven
Aen die de vromicheyt van haeren treck verstaet
Het schijnt dat sy het leven noch te boven gaet.
Mijn pen beswanghert was met veel-der-hande lusten
Om zijn veroude Faem van nieuws weer op te rusten,
Maer als het groot begin wou sien eens naer het eyndt
Soo werdt haer teere macht soo teghen danck vercleynt,
Dat sy bleef sonder hop' om uyt de Const te raecken
En haere weerdicheyt naer wensch vermaert te maecken,
Om dat sy soo veel stof sach in een edel beldt
Als oyt *Pictuer* te voor aen haer had voor-ghestelt,
Dus liet sy t'rijmen daer en peysde dat de stucken
Bewijsen grooter lof als sy cost uyt ghedrucken,
Waer op den Leser vry eerst mach sijn ooghen slaen
Die U van mijn gheschrijf de waerheyt wijsen aen.

ABRAHAM BOSSE

Plaedt-snijder ende Ordonnanti Etser.

De driften vanden gheest oft menschelijcke sinnen
Bethoonen sulcken kracht in elck besonder werck,
Dat wie het wesen siet haer Consten moet beminnen
Als jemandt daer op slaet sijn edel oogh-ghemerck;
Daer *Bosse* d'eer van heeft, om t'ysers edelheden
Die met de teeckeningh wel comen over een
Soo jemandt plaeten siet van sijne handt ghesneden
Die seldsaem sijn, en veer vervrempt van het ghemeen.

PERELLE

PERELLE

Landtschap Etser van Parys.

SOmerse tapijt ciraeten
Die de grijse winters haeten,
Dat is t'geurich schoon gheblompt
T'ghene inde Lenten compt,
Groene Hoven, Lust-prieelen
Daer de Nachtegaels in quelen
Gaelderijen heel plaisant
By een groen beboomt warant.
Veer gheleghen fraey ghesichten
Die den gheest in't sien verlichten
Bosch, Ruien en schoon valley
Oft een gras bewassen wey,
Daer de Lammeren en Schapen
Gaen hun voetsaem costjen rapen
Oft daer water-vyvers staen
En daer Herders visschen gaen
En meer dierghelijcke saecken
Daer men Landtschap af can maecken
Etst PERELLE op de plaet
T'gen' ghelijck het leven staet.
Soo bisaert, eel net en swirich
Suyver, krachtich en manirich
Datmen meynt het is schildry
En daer sijn gheen verven by.
Al de swerte omme-trecken
Op't papier hun soo ontdecken
Dat niet in Natuer en leeft
Oft sijn Konst daer deel van heeft.
Een verkeert verschil can baren
Sulckx dat onder Konstenaren
PEREL ghelijck een Perel is
Door sijne Konsts ghesteltenis.

GERARD VAN OPSTAL

Beldt-houwer.

HEt sekerste van al dat inde sinnen woelt
Js t'ghene dat den Mensch met sijne handen voelt,
En dedelste daer by dat is het claer ghesicht
T'gen herdt, sin en ghemoedt door t'wesen heel verlicht.
T'ghesicht mint de schildry, oock d'edele *Sculptuer*
Maer het ghevoelen is als vyandt van *Pictuer*.
Als het ghesicht de Konst *Van Opstal* eens beooght
(Die haer als t'leven selfs aen jeder een verthooght)
Soo gheeft sy aen het herdt van binnen groot vermaeck
Maer het ghevoelen vindt daer in noch meerder smaeck
Om dat haer levens aerdt (die d'oogh siet t'alle cant)
T'ghevoelen naer den wensch can tasten met haer handt.

PEETER

PEETER DE IODE Den Ionghen

Plaedt-snijder van Antwerpen.

ALs t'menschen cloecken gheest wordt jvrich aen-ghedreven
Om sich tot t'fondament der Consten te begheven,
Soo dient hem een ghemoedt vol rijpe raedtsaemheyt
Waer in het jnnich mergh van alle reden leyt.
De wetenschap die in't verstandt dan leyt verborghen
Die wordt gheopent door de neersticheyt en sorghen,
En slijpen soo den gheest dat al het gheen hy maelt
Besonder, inde Const, het leven achterhaelt.
Hier van gheeft ons een proef den aerdt der teeckeninghen
Die *Peeter Iode* op de plaet weet voorts te bringhen,
Daer niemandt in ons eeu hem naerder comen can
Want t'ghen' des Const vereyst daer heeft hy wete van,
Besonder in Figuer vol schoon omstandigheden
Want al dat t'leven gheeft, dat staet daer in ghesneden,
Die sijnen Vader soo volght in het yser naer
Dat jeder vraghen sou, oft vanden Vader waer,
Soo men sijn printen siet seer net en dommelachtich,
Soo rijckelijck gheciert, soo levendich en krachtich
Staet al het gen' hy maeckt vol cloecke aerdicheyt
Die menich Gheest verlockt en Kenders oogh verleyt.
Den Naeme vanden Soon oft vanden eyghen Vader
Sijn soo by Faem bekent, om dat hun niemandt nader
By de volmaecktheyt compt in dese eeu en tijdt
Den Naem is een, en thoont wie dat het beste snijdt.

SEBA.

PETRUS DE IODE

Le ieusne, natif d'Anvers en l'an 1606, le 22.me de novembre: il at apris chez son pere, et il est devenu un graveur fort delicat. il at esté avec son pere quelque temps a Paris; pour engraver quelques pieces pour Mons.r Bon enfant, et S.r L'Imago on trouve plusieurs de ses estampes en lumiere. il se tient en Anvers.

Tho. Willeborts pinxit. *Petr. de Iode sculpsit.* *Io. Meyssens excudit.*

SEBASTIAEN DE NEVE

Beldt-snijder van Antwerpen.

TOt *Brussel* is op't Hof ghetuyghenis te haelen
Soo ick beschuldich word' in desen lof te faelen
Dat *Neve* niet en sou een Over-vliegher sijn
In't eel beldtsnijery, daer sulcken aerdt en schijn
Van't eyghen leven, in te sien is dat k' mach schrijven:
Sijn Naem sal door de Const by Faem onsterv'lijck blijven.
Veel marbre Belden en Figuren van jvoor
Verbreyden sijn verstandt de heele wereldt door,
In menich Hof en Kerck daer sietmen vremde wercken
Daer niet als Const en Gheest is merck'lijck in te mercken,
Daer *Neve* d'eer van heeft om dat sijn rijp ghedacht
Met hulpe van't verstandt d'eel Const heeft voort ghebracht.

M. KOESEL

Plaedt-snijder in Duydts-Landt.

DUyts-landt heeft vry wel te roemen
Op den hooch en weerden Naem
Die Konst-kenders *Koesel* noemen
Waer van daegh'lijckx spreckt de Faem,
Om allen de wonderheden
Vande suyver netticheyt,
Als in plaeten staet ghesneden
Vol van cloecke aerdigheyt.
Die wilt *Koesel* overvlieghen
Can licht eenen misslach slaen
En zijn selven wel bedrieghen
Want niet verder canmen gaen.

AEN.

AENMERCKINGH
Op de Konst van Beldtsnijden ende Architectuer.

De Sierlijckheyt van het werck der Architecture bestaet inde schoonheyt der dicht-gheboeghde steenen / inde netticheyt van het plaveysel / de concicheyt van het welffel en de fraeyheyt van Diametre naer de oorden van Composita. Want dit woordt Composita is soo veel te segghen als een samen-settingh ofte te gader-voegingh van andere deelen des Architects. Dese Compositie oft samen-vergaderingh wordt ghedeylt in derthien deelen waer af dat de Stijlobate dry deelen hooghde heeft ende wordt ghedeelt in thien deelen / soo compt een deel te wesen de Cornice van boven / en van beneden de Basis, ende het Hellicht vande resterende deelen moet wesen de breede der Stijlobate. Dese aenwijsinghe can ghesien en ghebonden worden in een Pilaer oft Columme diemen Composita noempt / en om dat in eenen Tempel Palleys oft ander schoon Huysingh allen dese deelen connen samen ghespaert worden soo inde Phrisen, Cornisen, Pillaeren, Basimenten ende andersints (schoon datse aldaer ghesepareert zijn / en in een Pillaer te samen connen ghebonden worden) soo wordt sulckdanighen bouw ghenoempt Composita waer op wel past dit veers:

De-saem-vergaderingh van veel verscheyde stucken
Can lichtelijck door Kunst volmaeckt ghebou uyt-drucken.

De Columnen in't generael bestaen in vyf manieren naer t'schrijven van veel Architecten en Bouw-meesters die met malcanderen over een comen / te weten: Tuscana, Dorica, Jonica, Corinthia ende Composita.

Soo wie wel vast verstaet dit vyf-tallich secreet
Can tot verwonderingh uyt-wercken groot vermeet.

Tuscana heeft haeren Naem van eenen Reus ghenoempt Tuscana om dat Tuscana seer groot grof en lanck is / en wordt om haer stercktewil gheheeten Tuscana naer het schrijven van PLINIUS.

Jn't fondament bestaet de vasticheyt der bouwen
Die al de mueren stijft, en t' werck *Tuscaen* doet houwen.

Dorica heeft haeren Oorspronck van een Landts-heer ghenoempt DORUS die inde Stadt van Argos eenen Tempel ghebouwt hadde / welcke manier van bouwen daer uyt haren eersten oorspronck heeft: te weten Dorica. Als die van Athenen oorlogh voerden in Asia ende tot eenen Capiteyn hadden JONEM den Sone van RUTHUS, soo hebben sy t'Landt van Caria jngenomen ende het selve Landt gheheeten Jonica naer den Naem van hunnen Hooft-man JON, in welck Landt sy begosten Tempels te bouwen ter eeren van hun Afgoden. Ende om dat dese Columne haren Naem heeft naer DORUS soo wordt sy aldus ghenoempt midts dien oock dat de selve Columne heeft de dickte en lenghde van eenen Mans-Persoon.

Soo als een wacker Man can draghen grooten last
Soo is aen *Dorica* des Tempels sterckte vast.

De Columne dicmen noempt Jonica heeft haren Naem ghelijck voorseyt is naer den Hooft-man Jon, doch heeft haer dickte ende lenghde naer een Vrouwen statue by naer soo lanck als eenen Man ende naer-advenant haer dickte. Corinthia wordt ghemaeckt naer de ghelijckenis van een Maeghdelijcke statue/ om dat een Maeght van naturen teer / jonck en ranck is / en meest bequaem tot fraeyicheyt en aenghenaem ciraet / welcke Columne is eerst ghevonden in Corinthen, ende is van ghedaente net / fraey en rijckelijck gheciteert. Ende Composita, wesende de vijfde ende leste manier van Columnen / wordt ghecomponeert uyt de andere ghelijck hier voor breeder verhaelt is.

Een op-ghecierde Maeght seer eersaem in manieren
Can haeren handel door een vaste deught vercieren,
Soo oock een teer Pilaer die op haer wesen treckt,
Die niet als netticheyt aen groot ghebouw verweckt.

Den Eyghendom oft Proprieteyt van elck een der voor-verhaelde Columnen is wonder aen te mercken voor alle leer-lustighe Aencomelinghen de welcke beghinnen aen te vatten de diepsinnighe Const van Architectura oft Statuaria, want naer dat ick bevonden hebbe soo in het beschrijf van Plinius ende andere gheest-rijcke Aucteuren, soo bevinde dat de Columne Tuscana, die grof lanck en sterck is / wordt verdeylt in neghen deelen / waer aff dat de twee deelen maecken de Stijlobate ende de heel Base, welcke twee deelen wederom in ses deelen ghedeylt sijnde; soo wordt het een deel den Oppersten Cimatio ghegheven ende het ander den Ondersten Cimatio: ende de vier resterende describeren het quadraet oft volmaeckt viercant de welcke twee Diameters cruys-wijs deylen. Cimatium wordt oock Basis gheheeten. Ende om te doen verstaen waer uyt een oprechte Pilaer oft Columne ghecomponeert en ghemaeckt wordt / is te weten uyt het Capiteel, Architrabe, Cornice, Phrise oft Base ende Peeter-stale, dit zijn de besonderste wetenschappen van een goet Architect als de principaelste fondamenten daer alle bouwinghen uyt spruyten waerom dat ick wel segghen mach aldus:

Jn *d'Architraeb'*, *Cornies*, *Phries*, *Baes* en *Peeter-stael*
En *t'Capiteel* daer by, bestaet'et altemael.

De hoochde vande Columne Dorica wordt ghedeylt in acht deelen / waer af de twee deelen zijn de hooghde der Stijlobate, welcke twee deelen wederom ghedeylt worden in drij ander deelen / maer af d'een deel sal wesen de dickte van de Schacht oft Corpus / en seven deelen sullen wesen de hoochde met haer Cimatium ende Capiteel, zijnde aldus de Schacht met haer Stijlobate samen hooch thien deelen. De vierde Columne Corinthia is de voorgaende seer ghelijck uytghenomen de Stijlobate, maer schijnt veel vromer en stercker te wesen: de hoochde van dese Columne wordt ghedeylt in neghen deelen / en alsoo behouden de Stijlobate

bate twee deelen / en dese wederom ghedeylt in neghen deelen soo is een deel de Basis, d'ander deel de Cornice vande Stijlobate, en het ander deel wordt ghedeylt in vyf deelen / waer af de Stijlobate dry deelen inde breede heeft ende soo voorts. Jonica wesende de derde manier wordt ghedeylt in seven deelen / waer af dat een deel wordt ghedeylt in 22. deelen en dat is de heel breede vanden Plijnthus, blijvende op elcke zijde dry deelen staen om te maken de dickte van het Cimathium beneden. De resterende 16. deelen maecken de dickte der Columne; is oock te noteren dat de Stijlobate vande Columne Tuscana op de een sijde egheenen Cimathium en heeft om dat sy grof en sterck is en meestendeel wordt gheset in groote Edificien oft Bouwen / als Bolwercken / Artellerie Huysen etc. Want den Cimathium sou te veel plaets benemen.

1. Tuscana.

DEn grooten Reus *Tuscaen* (crijghs-girich door sijn sterckte)
En vondt gheen vaster rust als in het wapen-huys
Van *Martis* wree *Bellon'* t'ghen' *d'Architect* bemerckte,
Die daerom sijn Calumn' *Tuscaen* noempt, om t'ghedruys
Van donder, blixem, en het storms ghewelt te weeren,
Als hy die heeft ghestelt in't Oorloghs Maghesijn,
Daer selden om haer kracht can eenich quaet aen deeren
Van Bom, Garnaet, Canon, oft ondergraven Mijn.

2. Dorica.

IN Tempels daermen plach Schaep, Bock, en Stier te branden
Ten offer vande Goön (als *Dorus* heeft ghedaen)
Te *Argos* en in veel meer Steden ende Landen
Daer vondtmen niet als *Doricas* Pillaeren staen:
Sulckx dat den *Architect* gheraden vondt te stellen
Jn't sterck en hooch ghebouw de langhe *Dorica*,
Midts door haer vasticheyt de Tempels selden hellen
En maeckt een man'lijck werck ghelijck *Composita*.

3. Ionica.

OM dat de Eel Columnn' van *Ionica* is teerder
Als *Doric'* en *Tuscaen*, (soo als een Vrou-persoon
Jn wesen is ghestelt) heeft *d'Architect* veel eerder
Bedacht het gen' hy stelt in bouwery ten thoon,

 Van

Van lichter handelingh doch al veel aenghenamer
  (Tot voordeel vande bors) als d'ander twee Pilaers
Schoon dat sy tot grof werck sijn nutter en bequamer:
  Siet waer in dat bestaet de weedt der Konstenaers.

4. Corinthia.

De teere edelheyt van lieffelijcke Maeghden
  Die schoon sijn opgheciert, net, wesentlijck en ranck,
Aen *d'Architecten* in *Corinthen* soo behaeghden
  Dat de Columnen (die sy vonden niet te lanck
Te rouw oft niet te dick) by hun zijn vergheleken
  By Maeghden statuen, om haer ghesteltenis
Van teere netticheyt, doch lichter om te breken,
  Om dat haer maecksel van gheen swaer materi is.

5. Composita.

Hier sietmen saem by een al watter wordt ghevonden
  In *Doric'* en *Tuscaen*, oft d'edel *Ionica*,
De plompheyt wordt hier met de netticheyt ghebonden
  De stercke grootheyt met de teer *Corinthia*.
Hier sietmen in't gheheel veel groot en cleyne deelen
  Het gen' maer een en maeckt door Const van *d'Architect*:
De samen-voegingh van veel deelen can hy heelen
  Waer in de wetenschap van Tempels bouwen steckt.
Daer vintmen d'een Columnˮ op d'ander stadich rusten
  Naer eysch van't metsel-werck, dat constich is ghebouwt
Daer d'ooghen met vermaeck in scheppen hunne lusten
  Om dat d'een deel soo wonder d'ander teghen-houwt.

De wetenschap vande Columnen d'een op d'ander te setten is ghelegen in de manieren der selver te connen onderscheyden / want soo men de swaer en dicke wilt stellen op de lichte en teer Columnen / soo moet het maecken een onvolmaeckt ende verbrodt werck / en daerom wordt hier eenichsints aen ghewesen het onderschept der selver : daerom segh ick wordt hier verthoont waer in d'een en d'ander manier van Columnen oft Pilaeren bestaet / soo moet een goedt Architect de Columne Dorica stellen op de Columne oft Pilaer Tuscana, ende de

de Jonica op de Dorica, de Corinthia op de Jonica / ende de Composita op de Corinthia; redenen zijn dese om dat de Tuscana grover / dicker / en swaerder is als de Dorica, oock de Dorica stercker als de Jonica, want Dorica is mannelijcker en van meerder ghewicht als Jonica, de Ionica is grooter als de Corinthia, eyndelijck de Composita minder als de Corinthia: Hoe wel dat de Composita nochtans ghefozmeert ende ghemaeckt wordt uyt alle de voorgaende manieren / zijnde in haer selven (bestaende maer in een Pilaer) veel lichter als de ander / en bestaende in veel deelen die van malcanderen ghescheyden (nochtans in een werck begrepen zijn) als by exempel eenen heelen Tempel / sy is de swaerste van alle / want allen de Basen / Perpendiklen / Cierckels / Weisfels / Triangheels / Ovale Formen / Punten / Centers / Quadraten oft vierkanten onder-half viercanten oft sex-qui-altera (die de Tempels oft anders Bouwen uyt wijsen) met de Geometrique redenen en linien (die de Quadrangels bethoonen) den Center die door twee Diagonen oft twee hoecken (om een oogh oft ronde venster te maecken) ghevonden wort / zijn altemael begrepen in Composita, en ter wijlen dat mijn werck niet en is t'selve naerder te ontdecken / daer oock mijn wetenschap door onervarentheyt te slap en te teer toe is / soo sal den Nieu-Instighen Leser hem hier mede ghelieven te contenteren ende hem met dese 2. veersen vernoeght te houden.

Den welstant van't ghebou hanght aenden *Architect*
Die maecken can dat daer in't minst niet aen ontbreckt.

GUILIAM GABRON

Schilder van Antwerpen.

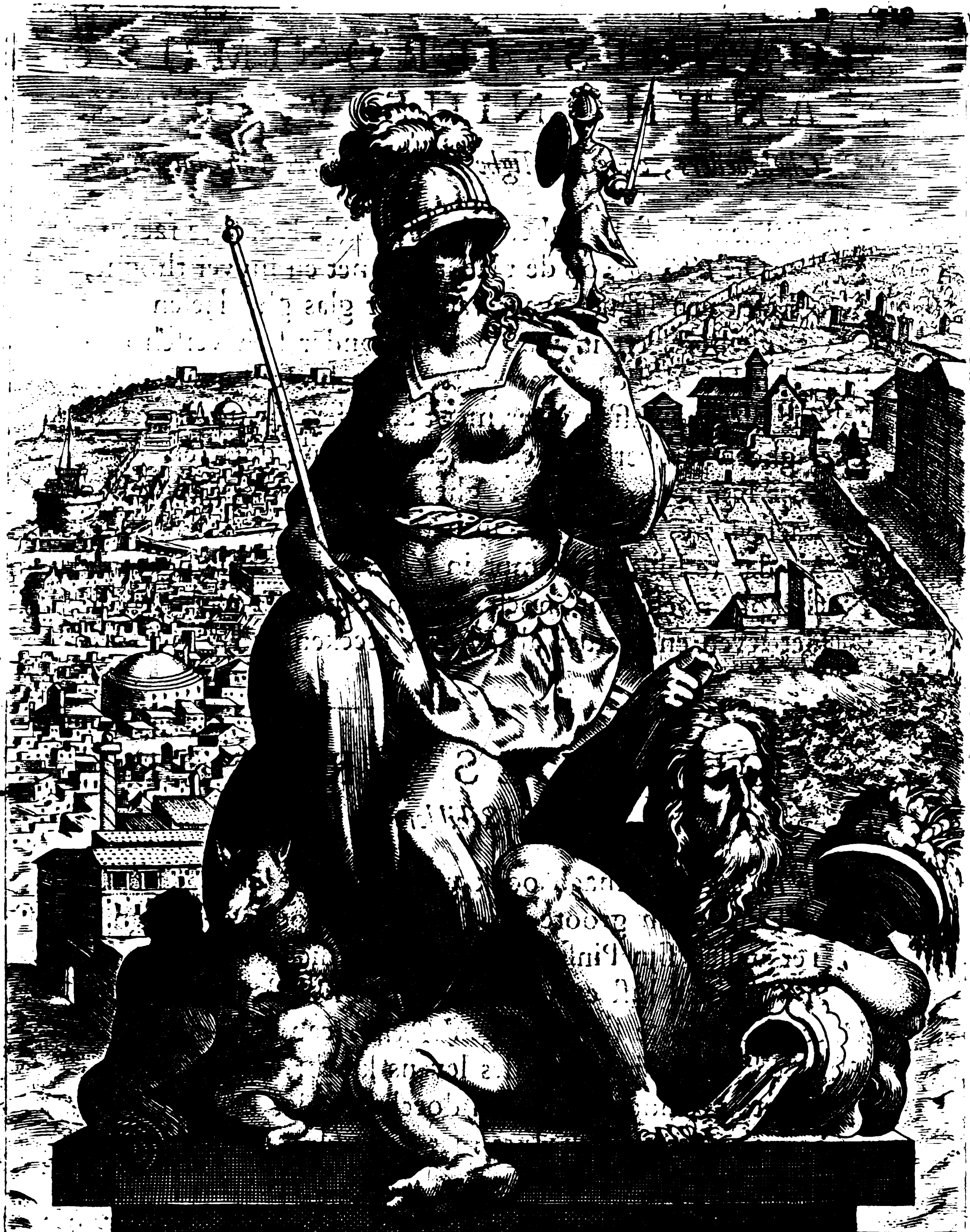
T'Gout, t'Silver, t'Porseleyn, t'gheblompt, t'Gediert en Fruyten
Die connen beter het waerachtich vonnis uyten
En segghen wat *Gabron* voor eenen Meester is
Als mijn *Poësi* pen, door de ghelijckenis
Van't leven, die hy weet t'ontdecken met Pinseelen,
En 'tis maer schijn daer van, die haer op de Panneelen
Als t'leven selver draeght, ist Beest, Mensch oft Figuer
Die hy in verf bethoont, met sulcken eel Natuer,
Elck heeft besonder kracht in zijn verscheyden vindingh
Sulckx dat *Gabrons* vernuft om zijn Consts onderwindingh
Is over al bekent, daer *Roomen* noch op peyst
Al waer hy heeft ghewoont, en haer heel Landt door-reyst.

CAREL

CAREL EMANUEL BISET

Schilder van Mechelen, oudt 27. jaren.

DIe met vermaeck en lust t'ghewoel van Mans en Vrouwen
(Soo als *Biset* bemaelt) is besich aen te schouwen,
Mach vry wel voorder gaen, en sien van soo naer by
Als hem den lust verleydt, de suyver eel Schildery,
Die over-loopt van gheest en thoont van veers haer krachten
Van by haer netticheyt, die weerdigh is te achten:
Vol vindingh soet van aerdt in't gretich oogh-ghemerck
Om d'overvloedigheyt van't wel ghestelde werck.
Daer siet men op sie Frans een groot ghetal Figuren
Oft op sie Nederlandts, die schijnen hun te rueren,
Soo wonder werckelijck verthoont sich op Panneel
Al t'gen' *Biset* verbeldt op doeck met zijn Pinseel.
De seker teeckeningh en ander aerdigheden
Die gheven tot vermaeck daer van de beste reden,
Hoe los en aenghenaem en wel ghecoloriert
Elck stuck haer wesen draeght met overvloet verciert
Van alle Actien, die den Natuer ontdecken
Der Schilders vry ghedacht, in verf en doecke trecken:
Besonder in het cleyn niet van ghestelt'nis
Waer in al t'gen' men siet om t'best en aerdichst is.
Daer Vranckerijck van can een waer gheтuyghen gheven
En acht *Bisets Pinceel* de weer-gae van het leven,
Daer hy soo langhen tijdt gheoeffent heeft den gheest
En is in't Hof altijdt in groote eer gheweest.
Soo als hy stadich noch sal blijven, om de krachten
Die sijn Pinseel bethoont in Konst-minnaers ghedachten:
Jae hier in Nederlandt en sal oock noyt de Faem
Vergheten om met lof te cieren zijnen Naem.

Orbis Roma caput bellorum turbine quondam
Obruta cur fremuit? Martis amica fuit:

Ast ubi multiplicis sese dedit Artis alumnam,
Celsa Triumphatrix se super astra tulit.

IOANNES, IERONIMUS en ANTHONIUS VVIERX

Ghebroeders, ende Constighe Plaedt-snijders van Antwerpen.

DE Faem heeft stof ghenoch om vande Konst te raesen
Die *VVierícx* op de plaedt eel, net en suyver thoont,
Al oft elck een Figuer waer van claer glas gheblaesen
Oft gheboetseert in wasch, soo wonder sich verschoont
Elck drucksel dat daer van ghecreghen heeft sijn wesen:
'Tis oft ghewassen waer met t'Schilders sacht Pinceel
Daer gheen Artseersel in en blijckt, soo uyt ghelesen
Staet hunne Konst oft sy ghemaelt waer op Panneel.
T'Graef-yser can sich noyt in netter Konst verheffen
Als dat te blijcken compt in *VVierix* handelingh,
Noch kol', noch loot, noch pen en connen naerder treffen
Het leven en Natuer als *VVierix* teeckeningh.

CHARLES ERPARD

Schilder.

R*Ethorica* die mach oock vry met volle monden
Den lof en groote eer van *Erpard* doen verconden
Ter wijlen sijn Pinseel vol levens aerdicheyt
Soo menich lust en gheest om hare Konst verleyt,
Daer niet in is te sien als t'gen' *Pictuer* can schencken
Aen Schilders, die altijdt des levens kracht bedencken,
Om te verthoonen op den doeck oft plat Panneel
Soo als *Erpard* oock doet met sijn volmaeckt Pinseel.

FRAN

FRANCHOIS en NICOLAES POLLY

Ghebroeders ende Plaedt-snyders van Parys.

SOo de soete aengenaemheyt in een print eenich vermaeck gheeft aen een Lief-hebbers ghesicht / die en moet sijn selven maer onledighen om te sien de suyver en nette wercken van Franchois en Nicolaes Polly, daer sulcken cracht en seldsaemen aerdt van leven in te vinden is / dat ick niet en meyn dat jemandt naerder het volmaeckt leven in de Const sou connen ontdecken / soo wonder teer en volslaghen zijn hun aerdiseersels uyt ghewurcht in't diepen / verhooghen / schaduwen en verlichten / dat (segh ick noch eens) den Natuer van't leven oft de aenghenaemheyt van gheschilderde Poëlie niet hoogher inde Konst en connen reycken / oft hun selven levender verthoonen / als de dinghen van dese twee Ghebroeders ghesneden staen. *Non plus ultra*, niet verder en can de Faem haer roem-paelen stellen / als de wetenschap van soet plaedtsnijden haer yser is verheffende. * Soo ende ghelijck den vermaerden Willem Delffius in't plaedtsnijden ervaren is / ghelijckmen in overvloedt aen veel van zijn gheetste en ghesneden printen speuren kan / daer de Print-lief-hebbers meerder lof van souden connen aenwijsen als ick hier weet te verhaelen. Waerom en hebbe niet connen naerlaeten tot hunnen lof te segghen: *Willem Delffius, Plaet-snijder.

Franchois Polly en can noyt uyt t'ghedacht verdwijnen
Van Fama, schoon de doodt hem had ghebrocht in't graff
Want soo lanck als sijn Const sal op de plaet verschijnen
En sijnen kloecken gheest als t'leven drucken aff,
Soo salmen over al in Coninckliicke Steden
Belauweren den Naem van desen Constenaer,
Die veele printen heeft gheteeckent en ghesneden
Waer van de minste is oft sy gheschildert waer.
Hoe can dan desen Naem naer dusent jaren sterven;
Die onderteeckent heeft soo menich edel prindt,
Daer niemandt als *Niclaes* de schatten af sal erven
Om dat hy neffens hem gheen meerder gheest en vindt.
O wat een wonderheyt wordt oock door Godes seghen
Van *VVillem Delffius* niet daegh'lijckx af ghebelt:
Sijn Const kan jeder een tot groote vreught beweghen
Daer niet als levens schijn en gheest is in ghestelt.

IACQUES CALLOT

Edel Plaedt-snijder van Nancy in Vrancke-rijck.

MEn schrijft dat jemandt eens soo cleen
Wist op een witten criecken steen
Te snijden hondert becke-neelen,
En aerdich oock daer op te teelen
T'gherijmpt des doots met bogh en pijl
Jae boven dat noch soo subtijl,
Daer by te stellen vyf Figuren
Schier buyten t'mogh'lijck der Naturen:
Soo men met reden segghen sou
T'gen' was ghesneden van een vrou.
Doch want dit moest de Const seer hind'ren
En de volmaecktheyt gans vermind'ren,
Te maelen op soo cleynen stof
Vyf menschen met een kercken-hof.
Dus wil van vremder dingen praten
Die ons CALOT heeft naer ghelaten,
En brenght in printen voor den dach
Soo cleyn als oyt een oogh besach
Soo cleyn, net, eel en uyt ghelesen
Als jet can in sijn selven wesen,
Waer van elck print een wereldt is
Om haer seer schoon ghesteltenis.
Jae die haer cracht wil ondersoecken
Moet met verstandt in alle hoecken
Bemercken d'edel aerdigheyt
Van sijne overvloedigheyt:
Die niemant en can achterhalen
Oft al de actien bepalen
Als elck besonder plaedt bethoont
Die d'eere van CALOT verschoont,
En doet de Faem ghedurich rasen
Met sijn vernuftheyt uyt te blasen.
Waer van sy wijst de waerheyt aen
T'gen niemant oyt soo heeft gedaen
Siet de wanschapen spookerijen
En ander schotse apertjen
In een vol-werckich wonder beldt
Daer Sint ANTHONI wort ghequelt,
De merct der schoone stadt FLORENCEN
Daer alle Coopmanschap der menschen
Ghehandelt wordt, en ander meer
Elck is al even reyn en teer,
Noch heeft hy t'krijghs miserien
En veel andere Misterien,
Naer t'uytlegh van het Fabel-boeck
Van NASO, met sulck ondersoeck
Op plaet gheetst, dat ick moet blijven
Schier heel verstelt in al mijn schrijven,
De overvloedicheyt van't werck
Soeckt sulcken rappen oogh-gemerck
Dat ick my voor laet staen te falen
Soo ick de cracht meyn t'achterhalen,
Ick laet dã Vranckerijck met vreught
Naer reden roemen op sijn deught
Want in het teeckenen en etsen
Geen Constenaer hem nae can schetsen
Op doeck oft plaet en glad Panneel
Met d'alderscherrepste Pinceel,
Iae schoon CALOT geen handelinghen
Had, om met verven voort te bringhen
Figuren, die als t'leven staen,
Dat heeft hy met de naeld' ghedaen

Bemerc-

IACQ CALLOT

Gentilhome lorrain, il fut né en la ville de Nancy, en l'an 1594, de son commencement estoit graveur, mais voyant qu'il ne sçauroit faire promptement cette science, il s'adonnoit a travailler a l'eau fort, en quelle il s'a rendu si extreme, qu'il est une merveille de le voir, on cognoit son grande esprit par ses œuvres, c'ome le grande marché de Florence, les miseres de la guerre, et quantité des autres. il mourut en sa ville de sa naissance, l'an 1635, le 27me de mars. Masne delin. Aernout sculpsit. I Meyssens excudit.

S ſſ 2

Bemerckinghe.

Ovidius Lib. 1. amorum.

OVIDIVS seydt met claere woorden aldus: Dat de kleederen vanden mensch verslijten, goudt, silver ende andere juweelen vergaen maer de Faem die eenen Poët vercrijght door sijn ervaeren Poësije sal eeuwigh dueren, want de memorie vande deught wordt door de Poësije verlenght / de Goden selver vande Poësije ghemaeckt / aenghesien de valsche Goden maer versiert en sijn. De vrye Schilder-const bestaet de Poësije inden jersten graedt: want het ghene door de Poësije met woorden wordt uyt ghedruckt / wordt van een Teeckenaer met kole oft penne op papier / van eenen Beldt-houwer metten beitel in houdt oft steen / ende van een Schilder met het Pinceel op doeck oft plaedt afghebeldt / waer

Franciscus Iunius Lib. I.

op Franciscus Junius in't jerste Boeck van zijn Schilder-const antwoordt ende seydt: dat de Schilder-const soo wel als de Poësije steunt op een sekere kraght der Phantasye. Plutarchus seydt dat de Poësije en Pictura maer en verschillen

Plutarchus.

inde materie en manier van imitatie / want sy hebben alle beyde t'selve ooghghemerck. Het ghene eenen Schrijver met de penne beschrijft wordt ons in manier met de teeckeningh voor ghedraeghen / want soo jemandt gaet vertellen eenighe Tragedische Historien / die schroomelijck oft vremt om hooren sijn / oft dat de selve naer den heysch der Natuer beschreven oft in een levende Comedie ghespelt worden / alles can een oprecht ervaren Teeckenaer / Beldt-houwer oft Schilder soo wesentlijck uyt drucken alsmen door de Poësije can beschrijven / verschillende alleenelijcken inde manier ende materie / doch over een komende met de gheschiedenisse. Den Mensch heeft door sijn menschelijck bedrijf van Konst sulcken kracht / dat hy de eyghenschappen van alle dinghen soo grondtleerich weet voor te stellen datmen daer uyt de actituden vande representatien der beelden waerschijnelijck can bemercken. Dat is de blijschap oft droefheyt / voorspoet oft teghenspoet / vrees oft rust en sulckdanighe andere die daer in te

*Willem Swanenborgh. Cornelis van Daelen. Cornelis ende Ian Visscher. Plaedtsnijders van Hollandt.

sien zijn / waer van claerder kennis gheven de uytnemende printen die ghesneden ende gheinventeert zijn van * Willem Swanenborgh, Cornelis van Daelen, ende Cornelis de Visscher waer in compt te blijcken sulcken opmerckinghe van gheest in elck besonder afbeldtsel dat de Natuer selver niet voorder en can comen. De effecten oft ken-teeckenen van eenighe afghebelde soo droeve als blijde Histo-rien bestaen inde weeldighe vrolickheydt der banckètten / de actheyt saeme / vermakelijckheyt der jacht / de bloedighe grouwelijckheyt der Oorloghen / den onvermijdelijcken angst van schipbreuck / de bleecke vrees vande doodt / de verlanghende hop' van verlossinghe en sulckdanighe andere / welcke effecten elck besonder Lief-hebber (sijn ooghen stiende op de Konst der voorseyde Plaedtsnijders) daer in sal connen sien. * Den Leser sal mijne fault (die ick door on-

* Nota.

wetentheyt in dit Boeck heb laeten sluppen) ghelieven te verbeteren die hy hier voor Folio 461. sal vinden / alwaer dat staet Cornelis de Visscher ende moet ghelesen worden Jan Claessen de Visscher alsoo den selven is een claeck Plaedt-snijder in Landtschap ghelijck aldaer vermelt is / ende desen voorsz. Cornelis de Visscher Plaedt-snijder in Figueren de welcke hy selver ordonneert / teeckent ende snijt / daer veel wonderheyt in te sien is / zijnde niet min inde selve Konst

* Israel Silvester.

ervaeren desselfs Broeder Ian Visscher: Ende wat aengaet * Israel Silvester,

Bolanger,

Bolanger, Huret, Daret ende Danoit, de selve zijn seer ervaren in het snijden van Figuren ende andere Ordonnantien / ende sonderlingh in het etsen van Landtschap / Architectuer, Ghesichten / Bouwen / Galerijen / vlacke velden Lustbaere Valeyen en Bemden / Hoven verleet met haer Somersche tapijt ghewaedt / Springh-fonteynen en Paeel-wercken / Wilt-jachten / Wijn-pluckinghen / opene wandel-plaetsen / Zee-haven / Ruinen ende andere plaisantien allen het welck van hun soo lieffelijck en net ghedaen is / dat het selve eenen iver / lust ende smaeck den Aenschouwer verweckt. Ende om niet in een materie te blijven doolen / soo heeft mijn penne niet willen vergheten de uytnemende Konst van Architectuer die d'Heer Iacob van Campen Heere van Randelbroeck, ons voorstelt binnen de Stadt Amsterdam, aen het wijt vermaert en befaemt Stadts-huys d'welck hy selver gheordonneert heeft / dat voor een wereldts wonder mach ghestelt worden in het Boeck der wonderheden om al de aenghename en cloecke wercken die daer in te sien zijn. Hy is oock gheweest den Vinder oft inventeur van het costelijck Epitaphium oft Graf-tombe vanden Admirael Tromp tot Delft.

Huret. Daret en Danoit. Plaedr-snijders vā parijs.

D'Heer Iacob vā Campen Architect.

Ten is niet dan te seker dat de beste Meesters (die ervaren zijn inde Rijckgheestighe Konst van Architectuer ofte oock in verscheyde manieren van bou-oeffeningh) uyt de edel Schilder-const eenighe grondt-leeringhen trecken / om hun wercken naer de fondamenten der selver op te richten; niet alleen om den ontreck van haer ghesteltenis in Figuren naer te volghen / maer om de Lichten / Balusters / Leysten / Boghen en andere nette ontwercken hun ghesteltenis te gheven. Dit heeft met een onsterffelijcke eer laten blijcken den grooten Architect die de wijt-befaemde Collegiale Kercke van S. Gommaer binnen de Stadt Lyer heeft gheordonneert ende ghebouwt / wiens naem uyt de memorie van alle Menschen verdwenen is / doch ter wijlen dat het loffelijck werck aen alle Boumeesters en Architecten (die desen schoonen Tempel aenschouwen) sulcken verwonderingh baert om haer nette proportie / lichtheyt ende wel ghemeughde hooghde en breede / verciert met de uyterste volmaecktheyt die in een werck te sien is / soo ben aenghelockt gheweest tot lof vanden onbekenden Architect mijn Musa te laten singhen aldus:

De Prochie kerc van S. Gomaer tot Lyer.

Laet vry heel *Belgica* op al haer Tempels stouffen,
Die van wit marber sijn, verciert met costlijckheyt,
Gheen die de Prochi-kerck van *Lier* kan overpouffen
Soo t'Kerck ghebou bestaet in't licht en netticheyt.
Den schoonen Omme-ganck vol invallende claerheyt.
Den Diameter en het binnen bouws-ciraet
Bewijsen van haer Faem alleen de rechte waerheyt
En t'ghene tot haer eer hier voor beschreven staet.

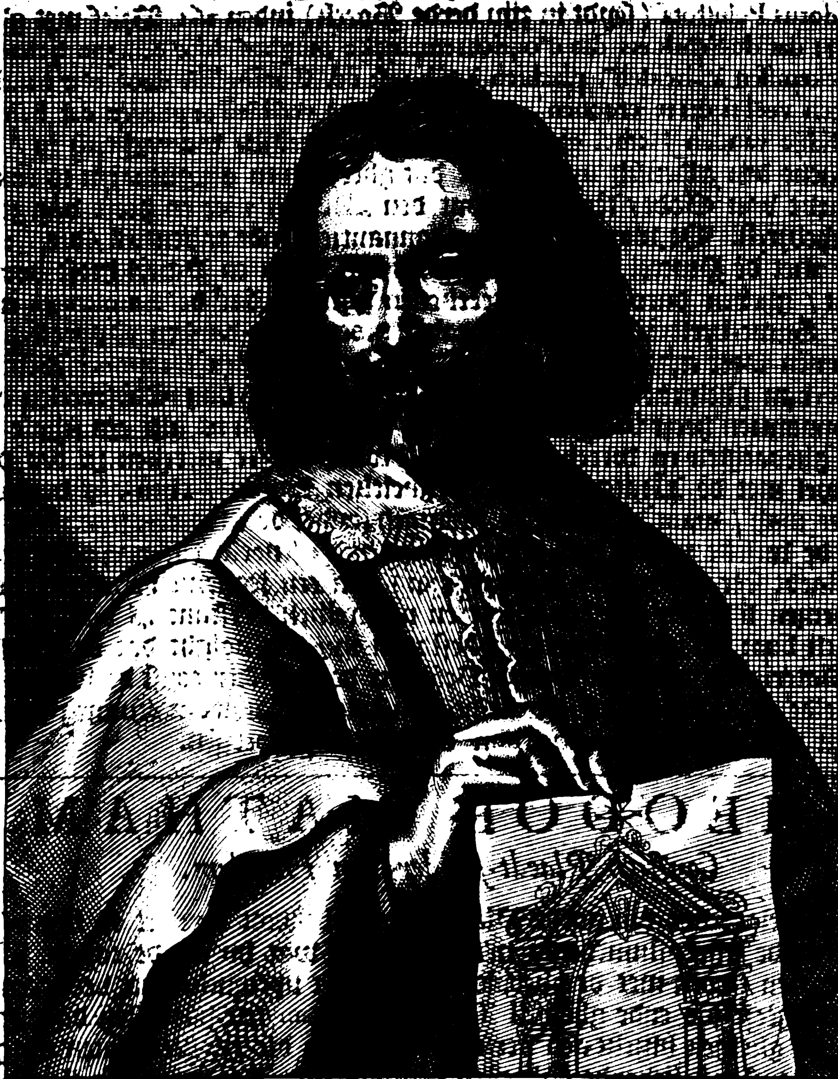
LEO

LEO VAN HEIL

Constich Architect van Brussel.

Als de natuerlijcke werck-lustighe verstanden door een stille toe-ghe-neghentheyt tot de Konst van Architectuer aengheleydt worden / soo en can het anders niet gheschieden oft het werck moet hun ghemackelijck vallen / want eenen goeden Architect oft Bouwmeester siende de vermaeckelijckheyt van sijn werck / dwelck cierlijck en eyckelijck inde ooghen speelt vanden Aenschouwer / en sal nimmermeer rusten sonder den grondt vande uyterste volmaecktheyt en eertijckheyt der Bou-kunst te achterhaelen / ghelijck onsen vlijt-gheestighen Leo van Heil gheboren tot Brussel / vaeghelijcker naer in bethoont / den welcken om sijn ervaren wetenschap ghecosen is gheweest den Architect van het Hof ende insignen der Stadt van Brussel. Hier van can ghetuyghen den Artz-hertoch Leopoldus voor den welcken hy verscheyde wercken gheinventeert ende namentlijck een Steenen-poort voor het Hof doen bouwen heeft naer sijn versieringh ende ordonnantie die den voornoemden Artz-hertoch soo aenghenaem beviel dat hy Leo van Heil tot zijnen onsterffelijcken roem naer gaf te wesen (een van de) rijghen Meesters dat hy rustschelden ofte noch in dese Nederlanden sijns ghelijck soude ghevonden worden. Den lof dienen van eenen Prins des Landts krijght vlieght soo hooch / en luydt inde ooren van alle Lief-hebbers soo prijslijck en aenghenaem: dat de Faem met reden sou jalours moghen wesen soo sy de eer en weerde verdienden loff van Leo van Heil in dit werck verghetem houdt / niet alleen aen hem toecomende den hooghsten roem om sijn Meesterlijcke en Mathematijcke wetenschap van Architectuer, maer oock om den soeten aerdt die hy met het Pinceel uytwerckt naer het leven / in verlichtertje van bloemen / beestjens en cleyn ghedierte soo eel / net en scherpsinnich als het eyghen leven.

Wanneer d'*Architectuer* met d'eel *Pictuer* verkoort,
En huysen beyd' te saem in een volmaeckt verstandt
Soo wordt uyt hunne Const twee dobbel deught gheleert
Waer van men niet en weet wie hout de overhandt.

LEO VAN HEIL

faict bien en illuminature des fleurs at mouches et autres petites animaux au naturel, s'entend fort bien en l'Architecture et batiments de maisons et en perspectives; est ne a Brusselles l'an 1605.

Le Bapt. van Heil pinxit *Fred. Bottats sculpsit* *Io. Meyssens excudit.*

LENAERT VAN ORLEY

Constich Schilder.

ISidorus Pelustota (seydt in zijn derde Boeck) inden 161. Brief met gheleerden sin: dat de Schilders die d'onlichaemelijcke dinghen door eenighe lichaemelijcke ghelijckenissen af-belden, plachten het hooft der Coninghen door een handt uyt de wolcken veel tijdts te croonen, om daer mede te verstaen te gheven dat hun opperste Vooghdije vanden Hemel ghegheven wordt. Ghelijck waerachtich is / want al het ghene den Mensch uyt-werckt dat gheestich en aenghenaem is compt door de gaeve van Godt / ter wijlen dat den Mensch niet en heeft van zijn selven als ghebreck. De wonder fraey ordonnantien ende inventien / die Lenaert van Orley met de Pinceel des verstandts op den doeck en Pinceel heeft voorts ghebracht / gheven daer van hen teeckenen ghenoech dat de Emblemata en andere rijcke Sinne-beelden particuliere gaven moeten sijn vanden Oppersten Al-ghever onsen Heer ende Salichmaker. Soo ende ghelijck Dammori Schilder van Luyck van ghelijcken aen verscheyde fraey stucken van Caesereelen en ander Ordonnantien heeft bewesen / daer niet in te sien en is als een schole vol leersaem ghedachten en werckende actien / waer uyt te mercken is dat den Natuer wel met de Materie mach vergheleken worden / even als de Konst met de Leeringh / want de Konst en vermach sonder de Materie niet. Uyt de schildery (de welcke is een deel ghemenghde en gheschockierde verven die op doeck oft plaedt seer natuerelijck verdeylt zijn) van een jeghelijck oordeelen den sin en voornemen d'welck uyt een levent en natuerelijck verstant is voorts ghebracht d'welck door de Konst daer in ghesloopen is / soo volght dat de Konst sonder de Materie weynich can doen. Besonder de Schilder-const de welcke de voorverhaelde Gheesten aende Faem hebben naergheläten om eeuwich daer van te roemen ende de memorie daer van verstant te verversschen.

Dammori.

THEODOR MATHAM

Constich Plaedt-snijder van Haerlem.

T'Is claer dat een goedt Plaedt-snijder behoort verciert en begaeft te sijn met de scherpsinnicheydt in't bedencken wat hy op de copere plaedt sal uytwercken / oock met de overvlaedigheyt in't uytdrucken en versieren t'ghene hy voor heeft soo ende ghelijck Theodor Matham ten hooghsten daer mede begaeft is / ghelijck blijckt aen verscheyde printen die hy heeft laten uytgaen die seer by de Const-lievende Gheesten bemindt sijn. Hy heeft dese Const gheleert by Jacobus Matham die sijnen Vader was / soo dat niet te verwonderen en is dat hy desselfs voetstappen daer in naer volght.

Als *Iacob Matham* had sijn leste ur' ghenoten
En weeck het leven af, soo werdt de deur ontsloten
Van *Theodors* verstandt, die door sijns Vaders leer
Beerfden vande Konst de wetenschap en eer.

PEETER

PEETER VANDER VVILLIGHE

Schilder van Berghen op Zoom.

DE stucken (die ons *vander VVillighe* bethoont)
Sijn met veel aenghenaem bedenckinghen verschoont,
Die aende menschen al een waerheyts spieghel gheven
Om daer in het begin en d'eyndt te sien van t'leven.
Men seydt dat de schildry een valsche waerheyt is
Om dat als t'leven staet haer eel ghelijckenis,
Om dat al menichmael haer afghebelde leeringh
Den mensch van sonden treckt, en brencht tot t'deuchts bekeeringh.
Daer *vander VVillighen* een naerder blijck van gheeft
Die af-belt met t'Pinceel hoe datmen sterft, en leeft.
Een stuck vol ydelheyt van Rijckdom, Const, en Schatten,
Oft daer t'onnoosel kindt wilt naer een bobbel vatten
En op een doodts-hooft steunt, dat wijst ons efter aen
Hoe alle dinghen eens moet metten tijdt vergaen.
Soo danich edel werck weet hy op doeck te voeghen
T'gen achterduchten baert, van sterven, en vernoeghen
In't levens ydelheyt, dat de ghedachten sterckt
Soo jemandt eens de Konst van sijn schildry bemerckt.
Daer niet als gheest in sweeft, vol voorsmaeck om te sterven
Bewegingh aende ziel om d'eeuwich rust te erven.
Als t'leven en de doodt sijn saem met een ghemenght
Van t'Constich-rijck Pinceel, d'Aenschouwer stets bedenckt
Wat dat het leven is, en hoe't weer moet verdwijnen
Als stof voor windt ghestelt, oft schaey in Sonne-schijnen:
Het eel stilstaende werck (dat *vander VVillighe* maelt)
Daer van den rechten kas ghenochsaem achterhaelt.
Als jemandt alle soort des wereldts ydel dinghen
Van hem seer aerdich siet op doeck ten voorschijn bringhen
Heel sin-rijck, t'gen men uyt de Konst begrijpen can
Daer jeder sijn verstant met vreught op slijpen can.

PEETER VERBRUGGEN

Beldt-houwer van Antwerpen.

EEn gauwsichtighe oogh weet haestich af te paelen
Waer de volmaecktheyt van de Konst is uyt te haelen,
Waer in den luyster steckt daer Faem op brallen mach
Soo haest als sy maer eens *Verbrugghens* wercken sach.
Want de volmaecktheyt van Natuer en eyghen leven
Kan eenen Kender sien in sijne beelden sweven,
Soo van wit-marber-steen, pot-aerdt, jvoor en houdt
Waer in sijn handt haer soo vervoordert en verstout,
Dat niet ghevonden wordt van meer volcomentheden
(T'gen' draeght sich naer de Konst) oft t'is van hem ghesneden,
Soo levendich en kloeck als jemandt snijden can.
Daer gheen schrijf-letters, maer de daeden roemen van.
Jae waert dat *Musa* selfs ghevleughelt had mijn dichten
Noch moesten sy te saem voor dese Consten swichten:
Die hoogher vlieghen als ick tot hun lof beschrijf
Om haer vermaerden Naem daer ick in hanghen blijf,
En sit ghelijck verstelt in't sporr' van mijne rijmen
Die aen sijn lauwer-lof door jonst en jever lijmen.
Als ick t'Hantwerpen gaen in d'een en d'ander kerck,
Daer men de wonderheyt siet van *Verbruggens* werck,
In houdt en witten steen, als Tuynen en Altaaren
Schoon Orghels, Statuwen aen Tomben en Pilaaren
En ander edelheyt die ons sijn Konste baert
Jae gheeft aen alle dinck haer cracht en eyghen aert,
Verbruggen ist die met sijn Beirtels en Siseelen
Het leven thoonen can g'lijck Schilders op Panneelen,
Sijn't naeckte kinderkens van hout oft marber-steen
Al t'ghen' hy snijdt het compt met t'leven over een,

Sijn't

PETRVS VERBRVGGHEN.
Sculpteur d'images tres-renomé demeurant en Anvers ville de sa naissance.
E. Quellinus pinxit. Coenr. Lauwers sculpsit.

Sijn't groote Statuen die boven t'leven kijcken
Becleedt en onbecleedt, hy doet sijn Const soo blijcken
    Als t'leven t'gen' hy compt van alle kant soo naer
    Dat jeder segghen sou t'leeft soo daer spraeck in waer.

NICOLAES ende IACOBUS PITAU Ghebroeders.

Plaedt-snijders van Antwerpen.

DIe d'ysers wonderheyt op platen wilt bemercken
En moet sijn oogh maer slaen op d'uytnemende wercken
    Die ons *Pitau* ontdeckt in printen soo volmaeckt
    Dat jeder naer hun Const met groot verlanghen haeckt.
Soo in het poesel naeckt, als wel gheployde vouwen
In sijde laeckenen, vol meesterlijcke douwen
    Soo veel de wetenschap van t'snijden leeren can
    Daer *Iacob* en *Niclaes Pitau* sijn Meesters van.

DEN EERW. PATER IOANNES VANDER BORGHT

Mennebroeder, Constich Teeckenaer ende Plaetsnijder.

DE deught en belght haer niet de Consten te verteghen
Midts haren luyster oock is in haer kracht gheleghen:
    T'is aen Godt aengenaem den overschot van tijdt
    Te oeffenen in Konst, die hert en gheest verblijdt
Dit blijckt in *vander Borght* die veele aerdigheden
Gheteeckent heeft met kol', en op de Plaet ghesneden
    Soo kloeck en wel ghedaen dat Musa noyt en sal
    Vermoyt sijn van sijn Const te roemen over al.

VILLA.

VILLAMENA

Plaedt-ſnijder van Roomen.

STaet op Conſt-minnich hert, waerom ſoo langh gheſwegen ?
Waerom ſoo langhen tijdt in dweers ghepeys gheleghen ?
Al wijſt ons *Roomen* aen ſoo menich deftich gheeſt
Daer ſy van ouder eeuw. is af verſien gheweeſt :
Noch ſou *d'Accademi* haer hebben aen te draghen,
Soo Fama *Villamen* hier niet en quam te daeghen
En riep in corten ſin, de wonderheden uyt
Die hy met d'yſer door de Conſt op plaedt beſluyt.
Soo als ſy daeghelijckx gaet over al verconden,
Wat edelheyt dat wordt oock inde print ghevonden
Die *Snyderhoef* op plaedt ſeer weſentlijck ontdeckt
Daer elck eens Kenders oogh veel luſt, en ſin uyt treckt. Ian Snijder Hoef.
Om d'ordonnantien van Landtſchap en Figuren
Die *Snyderhoef* weet met veel jever uyt te vuren,
Soo net als *Holſteyn* doet in Hollandt beſt bekent Peeter Holſteyn
Daer Fama op ſijn Cunſt ſal roemen ſonder endt,
Daer Fama noyt en ſal zijn lof en eer verlaten
Soo langh noch eenich print ghedruckt wort op ſijn platen :
D'eer is onſterffelijck die naer ghelaten wordt
Van vrome Conſtenaers wijns naeme noyt verdort.
Dit blijckt in *vande Pas* wat lof de Muſen ſinghen Chriſpiaē vande Pas.
In't dal van *Pegaſus*, van al de vremde dinghen,
Die hy oyt voor den dach ghebrocht heeft met de naelt
In't etſen op de plaedt, daer *Belgica* op praelt :
Soo gheeſtich uyt ghevuert, gheſtipt en kloeck gheſneden
Ghelijckmen noch can ſien tot op den dach van heden,
De proef bewijſt de daet van't werck tot s'Meeſters eer
Jae ſchoon de handt vergaet, den gheeſt ſterft nimmermeer.

Aen-

Aenmerckinghe op verſcheyde Pharſen oft Tijtsghenuchten die de Conſtenaers menighmael hebben uyt ghewerckt. Dienende tot leeringh vande ghene die met eenighe ghebreken van den quaden Natuer gheplaeght zijn. Om de ſelve daer door te beteren.

DIe in't Oordeel vande Alderwijſte / Edelſte ende Eerweerdichſte Mannen groote weerdicheyt verdienen om hun konſt oft ander wetenſchap / dat ſijn de ghene die hun werck van een ander laeten ſchatten en ſtemmen op deſſelfs oordeel. Tunc enim laudabilis Fama nutrit artes : Want als dan ſoo voedt de lofweerdighe Faem de kunſt. Maer al iſt dat meeſtendeel de Menſchen het beſte ghevoelen hebben van hun eyghen werck / en hun uytnemende fraey en aenghenaem ſchijnt te zijn dat ſy ſelver beſtiert ende ghemaeckt hebben / als willende volghen het ghemeyn ſpreeck-woordt : Amor incipit a ſe ipſo, de liefde begint van haer eyghen ſelven / ſoo is ter contrarien belacchelijck / dat ſekeren Schilder gheen het minſte vermaeck oft ghenucht en vondt in zijn eyghen werck / d'welck nochtans gheeſtich en ſeldſaem (om de Conſt) in aenſien was. Jae hy en was niet alleen vyandt van een eerſuchtich ghemoedt en te vreden met het oordeel dat jemandt anders van zijn wercken gaf / maer verſoeyde ſijn Conſt en ſtack de vraeck van t'ghene hy ſelver met t'Pinceel voortsbrocht / hy en coſt niet ghedooghen oft verdraghen dat jemandt ſijn wercken prees oft verhefte / want die in de ooghen van een ander volmaeckt en ſonder weergae ſcheenen achte hy min weerdt te ſijn als de doecken oft panneelen daer de Conſt ſigh in verthoonde. 'Tis dan gheheurt dat ſekeren Edelman hem had doen maken een ordonnantie / die hy oock ſeer gheeſtich had uyt ghewerckt. En den Edelman vraghende naer de weerde van het Stuck / andtwoorde den voorſeyden Schilder t'ſelve niet min te willen gheven als viertich guldens / den Edelman peyſende dat hy hem wat overgaepte / begoſt t'ſtuck te bedinghen en aen te bieden meer als de helft / den Schilder blijvende op zijn woordt ſegghende dat hy't niet een mijt min en wilde laten als hy t'ſelve ghelooft hadde / heeft den Edelman hem ghepreſenteert ſeſ-en-dertigh guldens / vueghende daer by deſe oft diergheliјcke woorden : dat'et daer voor wel mocht paſſeren / waer op den Schilder hem vraeghde waerom hy ſoo dom oft ſot was te bieden 36. guldens aengheſien het ſtuck ſoo veel niet weerdt en was / ende den Edelman gheantwoordt hebbende waerom dat hy hem t'ſelve als dan niet toe en ſloegh / ſeyde daer op den ſelven Schilder : dat hy hopte een grooter beeſt en eenen anderen ſoo danighen ſotten Coopman te crijghen die noch meer ſou gheven. In diergheliјcker vueghen hiel deſen Schilder den aep met ſijn eyghen werck / d'welck hem docht gheen geldt weerdt te weſen / en datſe ſot waren die daer voor eenich geldt preſenteerden.

Cicero.

De

De gaeve (die den mensch van Godt is inghestort,
Wordt menichmael misbruyckt en met den voet ghetreden
By die ondanckbaer is, jae doet sijn eer te kort
En leeft heel sorgheloos veer buyten goede seden.

Die gheenen goeden naem en acht
En sijn ghemack voor d'eere stelt.
Naer geen oprechte deught en tracht
Jae mint de traegheyt meer als gelt

Die sich onder den draf menght
Wordt vande swijnen gheten.
Qui despicit se ipsum
Non laudabitur per alium.

Eenen Schilder op sekeren Somerschen tydt [illegible]ten Stadt in een open veldt besich zijnde om eenighe ghesichten gheberghte en gheboompte te teeckenen / en dickwils om hooch siende naer het wolckdrijven des lochts / is by hem ghecomen eenen ghemeynen Huys-man die hem vraeghde oft hy eenen Steir-kijcker oft Waer-segghet was / waer op den Schilder (fiende zijn onnooselheydt) antwoordende dat jae / vraeghde den selven Huysman oft hy wel sou connen segghen hoe veel Horen-beesten (daer mede verstaende koyen) zijn Vrouwe daeghelijckx hadde te bestellen / waer op den Schilder antwoorde: Ses jonghe sonder de oude. Den Boer desen dobbelen sin niet begrijpende / en niet en wist dat'et op sijnen thoren ghebepaert was / seyde dat het waerachtigh was dat hy dat met den eersten slach wel ghetreft hadde / ende ghelooft dat hy van gheenen anderen Meester als van desen Schilder (die hy niet en kende) en sou zijn Almanacken coopen / wel verseckert zijnde dat hy eenen goeden Oost sou hebben / als hy hem dat voorseydt hadde. Hier quaem te blijcken dat de onnooselheydt vande archeydt (nochtans sonder schade oft hinder) overmeestert werdt / om dat elck in zijn ghemoedt vrij van gheyeysen bleef / d'een in archlisticheyt en d'ander in onnooselheyt want t'ghene dat eenen mensch niet en can sien dat is het ghemoedt van een ander / Homo non potest videre animum alterius. En daerom cam den eenen den anderen in sijn voornemen oft redenen achterhalen / vatten / en berispen / aenghesien den eenen mensch nimmermeer den grondt der gheyeysen van een ander en can voelen ten waer die metter daedt verthoont ende gheopent werdt. Ende om dat de archeyt vanden Schilder hier niet en werdt ontdeckt aenden voorseyden Boer soo bleef hy in zijn onnoosel gheloof / die andersints misschien tot gramschap sou verweckt gheweest hebben.

Ignorantia non parit fastidium Naturæ.

D'onwetentheyt can licht een mensch van quaet bevrijden
Maer brenght oock menich mensch in druck en bitter lijden,
En d'achterdencken van bedroch (vol vuylen aert).
Veel wallegingh en sorgh inde ghepeysen baert.

Qui ambulat innocenter
Ambulat confidenter.

Die in sijn doen onnoosel wandelt.
Ghemeynelijck trouhertich handelt.

Simpli-

Simplicitas digna favore fuit. Ovid. epist. 2.
Nil scire, vita tutissima est.

'Tis seker dat eenen Mensch (den welcken sonder weet van bedrogh met sijnen vrindt handelt) gheen achterdencken en sal hebben van bedroghen te worden/ om dat hy het ghemoedt oft intentie vanden anderen niet en can sien oft kennen sonder d'effecten vande selve te proeven. Soo ist oock aenmerckens weerdt hoe dat sekeren Schilder met naem Snaphaen, zijnde op zee/ en die om sijn uytteerende sieckte het leven ontseydt was/ versochte aenden Barbier van het Schip dat hy hem naer sijn doodt sou willen open snijden/ segghende dat hy curieus was/ om naer zijn doodt te weten oft af dat hy ghestorven mocht wesen. 'Tis oock ghebeurt dat Snaphaen quam te sterven/ en den Barbier hem open-ghesneden hebbende/ bevondt dat zijn lever begost te bederven/ doch om naerder wetenschap daer van te hebben heeft de lever ghesoden: om beter te connen sien den grondt der verdervinghe/ en boven op het schip ghestelt hebbende om te vercoelen werdt vande Boodts ghesellen onwetende op ghegeten/ men mach peysen hoe de selve daer naer ghestelt waren als sy quamen te weten dat het een menschen lever gheweest was die sy soo gretich en met sulcken smaeck hadden op-ghepeuselt.

Cibus ignotus dat naugea Naturæ.

Den hondt die gheren een ghestolen brockxken eet
Crijght licht wat op den neus eer dat hy t'selver weet.

Een Snoepers handt Valt haest in schandt,	De katt' die stelt Wordt licht ghevelt.

Men walght van gheene spijs die op is en verteert
Voor datmen kent haer vuyl, die dan licht weder keert.

Qui vin ne boit apres salade
Est en danger d'estre malade.

Die op't salaet dringht gheenen wijn Die sietmen dickwils qualijck sijn.	En gaet in sulcken water niet. Daer ghy den gront niet claer en siet.

Sekeren Schilder tot Roomen in't ghesselschap van eenen Hoop Bendt Voghels sittende/ crijght eenen vande heel Compaignie sonder reden op den hals/ die desen Schilder daeghde om te vechten/ jae was in sulcken furie uyt ghelaten dat hy hem in't volle ghelach wilden aenvallen. Den Schilder/ die gheen Lief-hebber van vechten en was/ eensdeels om de cleyn oorsaeck/ en anderdeels om dat hy uytteerde en gheen bloedt ghenoech hadde om de stouthepdt oft moedtwillichepdt vanden anderen te wederstaen/ die nochtans soo aendrongh en den Schilder niet willende verlaten/ begost hem tot den slach te vergenoeghen/ dan versocht te vechten met wapenen die hy sou verkiesen/ den anderen opsiender

en

en vailliant niet anders wenschende gaf aenden Schilder den keus / die t'selve waer nemende / sprongh hem soo dapper d'een stuypen voor en d'ander naer op den boesem / in't aensicht en het heel lichaem door / dat den anderen sijn selven niet en wist waer berghen / segghende dat hy t'selve soo niet ghemeynt hadde / en hoe hy langher protesteerde en op een ander manier socht te vechten / hoe den Schilder sijnen vyandt met stuypen (daer hy wel van versien was) dapper vorderde / en van het heel gheselschap uyt ghespot zijnde / vondt zijn gramschap ghekoelt ende sach gheen beter middel als om peys en vrede te maken.

In audaces non est audacia tuta. Ovid. 10. Meth.

Het schorffste Schaep bleyt aldermeest
Aen t'roemen kent m' een blooden gheest,
En die het leelijckxt is besnot
Wordt vande wereldt eerst bespot.

De gramschap heeft gheen redens cracht
En daerom wordt sy sot gheacht.

Iratus sensu cum ratione caret.

'Tis beter met sijn vrindt in goede accoort te staen
Als sonder hop' van eer een quaeden sprongh ghedaen.

Die oeffent sijn ghedult, en rust en vrede mindt
Sijn grootsten vyandt (die hy selver is) verwindt.

Qui vincit se ipsum hostem superat maximum.

Eenen Hollandtschen Edelman seer hoovveerdich van ghemoedt versocht naer de Roomsche manier inde Schilder-bende ghedoopt te zijn / en alsoo hy selden yet anders praette als vande Hollandtsche waghens daer sijn Vader in Hollandt wel van versien was en daeghelijckx mede ginck plaisieren / noemden en doopten sy hem den Wagheman, waer over uytermaten seer verstoort zijnde / en hertnekende voorstaen dat hy met desen naem onteert was / begost groot krakeel te maecken / doch siende dat sijn raserny en furie te vergheefs was / ghelooftde eyndelijck het heel ghelach te betaelen datmen hem soud herdoopen ende eenen anderen naem gheven die van meerder reputatie was als den Wagheman, twelck aenghenomen werdt te doen / en als den Oversten vande Bende (diemen aldaer den Senaet noempt) desen Wagheman sou gaen herdoopen / seyde naer veel Sermonien en Solemniteyten / diemen daer tot rijdts ghewoon is te ghebruycken / in dese oft diergheliicke woorden: aenghesien de milddheyt van onsen Mede-broeder soo groot is om tot eenen onsterffelijcken naem te comen die van grooter aensien is als den Wagheman soo salmen den Wagheman twee wielen uyt de poort trecken / en noemen hem den Keirman, waer over het heel ghe-

ghezelschap riep viva viva den Keirman, dan met kleyn contentement vanden Wagheman, den welcken peysende dat den Keirman van minder qualiteyt was als den Wagheman: hier sachmen de hooverdy schandelijck uyt jocken en cluchtich ghestraft tot spieghel van veel hooverdighe menschen.

Gheen meerder vyandt heeft de dwaſe hooverdy
Als datmen haren aert beriſpt met ſpotterny.

De hooverdy is het begin alles verderf. Tob. 4. 14.

Die met de hooverdy verkeert
T'begin van alle booſcheyt leert.

Luciferum pepulit de ſede ſuperbia Cæli.

Die by de Kreup'len woont leert manck-gaen ſonder kruck
En die de hooverdy bemindt gheraeckt in druck.

Hooghen moet, vallen doet.

Cum fex cumque fumus cum res turpiſſima ſimus
Vnde ſuperbimus, neſcimus quando perimus.

Eenen Beeldt-houwer op zijn reys naer Roomen vande Roovers gans berooft zijnde / vondt gheen middel om aen geldt te raecken / en hoorende datter eenen Cardinael tot Roomen woonende / die een groot Lief-hebber was van schoon peerden en sonderlingh van schilderye / beeldthouwerye en allerhande Const / heeft met hope van aen geldt te comen hem verstoudt by den selven Cardinael te gaen segghende: dat hy uyt Nederlandt ghebracht hadde het alderloeckste / schoonste en volmaeckste peerdt datmen oyt ter wereldt ghesien hadde / om aen syn Hoogheyt te schencken / maer dat het op den wegh tot Ferara in het ghebergte ghestorven was / en oversulckx hem als desperaet ghevenynsende / seyde dat hy gheen middel en wist om by te leven / waer op den Cardinael antwoorde / dat hy daer over niet en moest bedroeft syn / want waert saecken dat het selve peerdt hadde blijven leven / hy t'selve maer aen hem had connen schencken / maer nu cost hy het peert in sulckdanighe manier aen alle de wereldt presenteren / sulckx dat den Beeldt-houwer (meynende den Cardinael te bedrieghen) wierdt selfs bedroghen.

Die jemandt ſoeckt in ſlaep te wieghen
Met ſoet ghevley, en te bedrieghen
Trachtt ſijnen alderbeſten vrindt
Sich menſchmael bedroghen vindt.

De Muys die inde val voor haer het aes ſiet hanghen
Die vat'et, maer wordt ſelfs bedroghen en ghevanghen.

Fit

Fit spolians spolium.

Die pluckt de roosen met ghewelt
Wordt van haer dorens haest ghequelt.

Wanneer den valschen Vosch de Craene noot te gast
Soo is't ghemeynelijck dat een van beyden vast.

Sekeren Schilder hy een vergadert hebbende een goede somme geldts / en t'selve in sijn eyghen schaprap niet betrouwende / heeft het inden hof (sonder iemandts wete / begraven inde aerde / peysende dat'et daer niet en sou ghesocht oft ghevonden worden / doch steunende op de ghetrouwicheyt van een van sijn Discipels gaf hem t'selve te kennen / den Discipel aengheloct zijnde door een geldt-girighe begheerte / ende vergheetende sijn rechtveerdighe ghetrouwigheydt / heeft met den nacht het geldt ontgraven ende wegh ghenomen / ondertusschen den Schilder (wiens hert meer by den pot van zijn geldt was als op Godt oft andere affairen) heeft by gheval het gelt begost te misschen / jae t'selve hem ontstolen vindende / dacht dat niemandt anders als sijnen voorschreven Discipel t'selve moest ghestolen hebben / doch gheensints gheraden vindende den selven Discipel sonder volcomen preuve daer over te beschuldighen / heeft eenen loosen vondt ghepracktiseert / hy is by den Discipel sonder samblant te maecken van zijn geldt verloren te hebben / ghegaen en heeft gheseyt dat hy noch hondert ducaten ontfanghen hadde met intentie de selve den toecomenden nacht op de voorsz. plaets inden hof by zijn ander geldt te verberghen. Den Discipel peysende dat den Meester sijn dievery alsoo sou ghewaer worden / en van sonderlinghe giericheyt beseten zijnde / heeft het voorsz. ghestolen geldt op de voor-ghemelde plaets inden hof wederom gaen graven met hope dat hy daer by thien dobbelen interest sou profiteren als de 100. ducaten daer souden by zijn om met de rest te ontrooven / maer vondt sijn selven ten hoochsten bedroghen / want den Schilder (die gheen geldt meer en hadde) heeft den nest ontrooft en noyt eenich geldt meer ghegraven / waer door de giricheyt vanden Discipel ghestraft was / *Fide sed cui vide.*

Aurum probatur igne, Amicus tempore.

Stil swijghen is de Kunst om schatten te vergaren
En t'gen' ghewonnen is met wijsheyt te bewaren.
Want de Fortuyn altijt den mensch geen tweemael dient
Dus nempt d'occasi waer als ghy haer open vindt.

Veel betrouwt
Licht berouwt.

Die sijn secreet aen jemandt melt
Js stets in sorgh en anxt ghestelt

Te goet, te mildt en te ghetrouw
Brenght menich mensch tot naeberouw

Hoe datmen t'gelt en liefde sluyt
Het wil, het sal, het moeter uyt
Hoe beter vrindt hoe grooter spijt
Als eens de liefde keert in nijdt
De liefde selden keert in haet
Als meest om jemandts eyghen baet
Die geldt heeft inde bors dat blinckt
Moet maken dat'et niet en klinckt.

Amores, dolores, y dineros
Non pueden estar secredos.

Pecunia non satiat, sed irritat. Seneca.

Sekeren Coninck van Vranck-rijck / verstaen hebbende datter eenen Neder-landtschen Schilder tot Parijs was die hem soo natuerlijck in wesen en ghedaente gheleeck / datter veel Edellieden (hem te ghemoet comende) door bedroghen vielen om dat sy desen Schilder dickwils voor hunnen eyghen Coninck aensaghen / heeft desen Schilder willen sien en als hy hem gheroepen sijnde / vraeghde hem den Coninck oft sijn Moeder dickwils in't Hof gheweest was / waer op den Schilder antwoorde dat sijn Moeder de Stadt van Parijs noch het Hof noyt ghesien en hadde maer dat zijn Vader in't Hof dickwils plachte te verkeeren.

Die met de katten spelt, oft dreyght haer eens te smijten
Moet neerstich toesien, want sy crabben oft sy bijten;
Soo oock die gheenen spot oft jock en can verstaen
Mach nimmermeer met spot oft jocken omme-gaen.

Heeft jemandt seer op t'hooft hy mach den kam niet vreesen.
Soo can het een ghebreck het ander oock ghenesen.

Die jemandt in sijn spraeck oft woorden achterhaelt
Wordt met de selve munt al menichmael betaelt.

De Aepen sijn wel gauw, noch gauwer diese vat,
Die naer den water-back tournoyt wordt selver nat.

Die met Vossen heeft te doen
Moet wel letten op sijn hoen.

Ne carpas alia vel ede tua.
Mucho sabe la mona
Mais mas el que la toma.

Sekeren groot-machtighen Cavallier van Vrancke-rijck verstaen hebbende datter binnen Parijs eenen Schilder woonde die seer gheestich was in cluchtighe quinck-slaghen uyt te wercken / jae soo gauw om jemant op alle voor-woorden
van

haer propoosten te achterhalen en op elcke vraegh te antwoorden als wesende in manier van spreken tot elcke nadiis eenen wpaer te vinden; dat alle de weereldt trachte om in sijn gheselschap te zijn. Soo ist gheschiet dat desen Franschen Cavallier (die eenen grooten Lief-hebber van Peerden was) ooch seer nieuwsgierich werdt om desen Schilder te sien en te hooren spreken / ghelijck gheboren is / den Schilder ontboden zijnde / ende int Hof komende by desen curieusen Edelman staende in de sael aen een taeffel vraeght hem den selven Edelman in dese woorden: *Que difference est entre vn Gaillard & vn Railiard*, wat onderscheyt datter was tusschen eenen Bosson ende eenen Hoer-jagher: antwoorde den Schilder *Rien d'autre chose que la table* segghende: niet anders als de taeffel, alsoo tusschen den Schilder ende den Cavallier niet anders en stondt als een taeffel.

Die de ghebreken in een anders ooghen siet
Heeft dickwils meer ghebreck al en bekent hy't niet.

Vah tibi tu nigre dicebat cacabus ollæ.
Foy vuylen sot seyd' de ketel teghen den pot.

Op al te haesten vraegh een traghe antwoordt dient
Waer in den vragher selfs sijn eyghen fouten vindt.

Nimia familiaritas contemptum parit.

Al veel te vry
Is sotterny
Allemans vrint
Oock niet en dient
Want dit ghebreck
Maeckt menich geck.

De archlistighe Spreucken en subtijle Antwoorden de welcke duydelijck en stichtelijck bestraffen des Menschen ghebreken / sijn dickwils nut om de selve daer door te beteren. *Melior est manifesta correptio quam amor absconditus*, een openbaere onderwijsinghe oft berispinghe is beter als een verborghen liefde. * Want het ghebreck groyt en bloyt soo langh als het bedeckt wordt. Jemandt die zijn ghebreck verholen wilt houden / moet hem wachten met een ander te spotten oft daer teghen vyandtschap te verwecken / want door sulckdanighe occasien worden de verholen ghebreken ontdeckt. Proverb. 27. * Virgilius.

Soo jemandt compt tot staet en hoogh verheven eer
Sijn vyandt brengh'et uyt heeft hy het minste seer
Dus schouwt d'eergiricheyt, soo in U jet mistaet
De minste pleck van t'kleedt den man altijdt verraedt.

Dus

Dus heb voorghenomen met korte woorden de leeringhen (diemen uyt de voor-verhaelde tijdts ghewrichten en rappe antwoorden ſou connen trecken) hier noch eens te heirvatten / want tot onderſoeck van het eerſte punct / raeckende den menſch die zijn eyghen werck veracht en niet en can verdraghen dat t'ſelve van een ander gheprezen wordt / ſtrijdende teghens de natuerelijcke reden / overmidts dattet met den natuer ſoo gaet / dat jeder een ſijn eyghen wercken als eenen Aep ſijn jonghen / met een ſonderlinghe liefde omhelſt en bemindt / ſoo bevinde dat dit ghebreck beſtaet inde ondanckbaerheydt / ter wijlen dat den menſch behoorde aen Godt danckbaer te weſen over de gaven die hy aenden menſch verleent. *Nihil enim ſine gratia Dei homo poſſidet.* Want den menſch en heeft niet ſonder de gratie van Godt / tot betemiſſe van welck ghebreck wel dient ghenoteert.

De minſte grati die den Heer ſtort inde menſchen
Is weerder als het gen' d'aerdt, locht en zee beſluyt.
Wie iſſer die hier meer ſou op de wereldt wenſchen
Dan daer den overvloedt van alle goedt uyt ſpruyt.

Het tweede punct beſtaet in een waen-wijſe ſotterny om jemandt met eenen dobbel hertighen ſin te willen beſchuldighen daer hy onſchuldich in is / ghelijck den Boer die uyt de paelen vande reden niet en liep in't vraghen aenden Schilder oft hy eenen Waer-ſeggher was / ter wijlen den ſelven was Locht en Aerde uyt treckende op de manier ghelijck de Aſtrologanten oft Steir-kijckers hun meeſte ſtudie onder den blouwen Hemel zijn uyt werckende / op ſoo danighen manier ſou den verſtandighſten des wereldts connen een ſpell' op de mouw ghe- ſteken worden. Met ſulckdanighe coopmanſchappen wordt hedendaeghs meer ghehandelt als met deughdelijcke leeringhen daermen de ghebreken van zijnen even menſch door behoorde te beſtraffen.

Die ſotterny voor eer verkieſt
Sijn goeden Naem en Faem verlieſt.

Laudabilis Fama nutrit artes.

Een eerſuchtich ghemoedt is vyandt van veel ſpot
Want die den ſpot bemint wordt licht gheacht voor ſot.

Het derde punct bevinde ick te beſtaen in eenen gulſighen overdaet ghelijck in het eten van Snaphaens lever gheſpeurt wordt / jemandt ſou moghen ſegghen dat den hongerighen appetijt vande Boedts-gheſellen daer toe ghepordt werde / en overſulckx voor gheen ghebreck mach ghereckent worden / d'welck mijn werck niet en is om t'ſelve te onderſoecken dan om het Compas van mijn grondt-reden daer op te ſtellen / ſoo wordt al menichmael bevonden dat den Menſch door ingheboren aerdt ſoo tot de gulſicheyt gheneghen is / dat hy ghevoelende ſijn over-laeden maegh gans onluſtigh en onbequaem om daer ander ſpijs in te

crop-

croppen / de selve eer sal pooghen als te ontgaen eenighe gheleghentheyt van meerder spijs te connen ghenieten: luttel denckende dat t'selve de ziel en natuer can krencken.

Corporis atque animi mors est impletio ventris
Liberat a morbis sobrietas varijs. — Petrarcha.

T'gen ziel en lichaem krenckt dat is den overdaet
Die Moeder is van sond' en Voedtster van veel quaet.

Het vierde punct can ghetrocken worden op de gramschap die niet beter en can ghedempt worden als met spotterny ter wylen dat eenen grammen mensch gheenen den minsten spot oft ghenucht en can verdraghen / besonderlijck als jemandt syn eyghen ghevoelen wilt voorstaen / en een anders ghevoelen niet en wilt aennemen oft bekennen: in sulckdanighe arguatien / daer twee persoonen van contrarie opinie syn / en disputerende elck tracht boven te spannen / wordt een rasende gramschap verweckt / als wanneer een spotwyse reden daer tusschen dringht / die niet beter en can ghevlucht worden als syn passien te breken en spot te connen verdraghen sonder gram worden.

Homo iratus differt ab insano solo tempore
Ira enim est furor brævis, insaniæ initium
& irrationabilis impetus. — Horatius

Leert spot, spijt, schimp en geck altijdt verduldich lijden.
Soo sult ghy lichtelijck de sond' van gramschap mijden.

Leert t'onrecht drijven uyt den sin
En smaedt verdraghen met ghedult,
De gramschap heeft gheen reden in
Sy can ontdecken d'eyghen schult.

Het vyfde punct neempt syn opmerckinghe inde hooverdy / die niet beter en can eenen afkeer crijghen van haer eyghen selven dan als wanneer haere dwase op gheblasen laetdunckentheyt wordt uyt ghejockt en bespot. Die hooverdigh is / is meer sotheyt onderworpen als wijsheyt: want een wijs voorsightigh en verstandich Man sal oodtmoedich wesen en vyandt syn vande hooverdy / niet wetende sottericken sullen hun veel hooverdiger thoonen als wyse menschen / en daerom worden sy vande wyse verfoeyt. Seneca seyt seer wel: Daer souender veel tot de wijsheyt gheraecken, waert datse hun niet en lieten voorstaen wijs te sijn. Een koren aer die vol graen is sal naer de aerde omleegh hanghen / en een ydel Aer daer niet in en is sal haer hooft meer om hoogh steken als een die vol is. Die meynt dat hy jet is als hy niet en is die verleydt sijn selven. — Galat. 6.

Rijck-

Rijckdom en eelen staet den mensch hooverdich maecken
Die niet eens overdenckt dat t'sijn maer ydel saecken.

Nobilitas vera est virtus.

Den waeren Edeldom is de oodtmoedigheyt
Waer in het ciersel en de eer der deughden leyt.

Eenen vande oude Vaders seght: allen aerbeydt sonder ootmoedigheyt is ydel / want d'ootmoedicheyt is den voor-looper vande liefde / ende de hovaerdicheyt vanden mensch / die hooverdigh is en can gheen liefde hebben / want in hooverdighen mensch niemandt als sijn selven bemindt en verheft / benijdende dat een ander verheven wordt.

Het seste punct compt over een met de giricheyt die ghebetert can worden met bedrogh / want alsmen eenen girighen bedrieght op de manier ghelijck den Meester zijnen Discipel wist te bedrieghen en zijn giricheyt te straffen / so sal hem de giricheyt wachten van haeren eyghen sinnelijcken en girighen aert meer te betrouwen / waer door hy ten lesten compt te sien dat haeren handel haetelijck is om dat hy soo het lichaem als de ziel can krencken / de ziel om de sonde die doodelijck is / en het lichaem om de sorghe daer t'selve door ghepeyst wordt / overmidts dat eenen Girigaert selden rust heeft.

Die t'altemael vercrijght daer t'girich hert naer haeckt
Voor t'lichaem en de ziel sijn eyghen doodt-kist maeckt.

Eyndelijck soo is te bemercken dat uyt clachtighe quinck-slaghen veel leeringhen connen ghetrocken worden.

Cato. *Multorum disce exemplo, quæ facta sequaris*
Quæ fugias; nobis vita est aliena magistra.

D'exempel vande deught behoortmen naer te trachten
En t'gen gheen goedt en leert, ghedurich te verachten.

Uyt wijs en gek, uyt goedt en quaet
Daer canmen leeren wat mistaet.

Verghessen ben dat het onnoodich is hier in te blijven hanghen want soo men de ghebreken vande menschen naeuwsichtelijck wilde ondersoecken (daer ick selver niet vry van en ben) soo soumen [illegible] of en materie ghenoech vinden om daer van boecken vol te schrijven / d'welck [illegible] niet te pas en compt van alleenelijck ten deele wordt gheappliceert oft ghebrocht tot over-een-comminghe van sommighe Pharien oft klachtighe Quinck-slaghen die veel Const-beminde Gheesten hebben weten voort te brenghen om somwijlen niet alleen den mensch tot lagghen te verwecken /, maer leeringhen uyt te connen siften om de ghebreken die een ander mistaen / te verbeteren.

Want

Want ſoo veel ſanden alſer inde Zee vergad'ren
En alſer aen t'gheboompt te ſien ſijn groene blad'ren.

Soo veel ſonden zijnder te vinden in ons leven / ſoo veel tochten in ons ghemoedt en ſoo veel verſuymeniſſen in ons plicht / naer t'ſegghen vanden gheleerden Plutarchus. Den menſch ſal van jonghs af altijt meer gheneghen zijn tot quaet als tot goedt / den ouden Adam can ſelden uyt het hert ghedronghen worden / dit quaedt compt voort uyt nijdt / jaloſy / wreetheydt / gramſchap ofte wel ſulckdanighe andere / de welcke altemael niet anders en zijn als booſe ſonden / die het licht des verſtandts verduyſteren en de ziel inde eeuwighe duyſterniſſen ſijn brenghende / het menſchen ghemoet (dat altijt met deſe ghebreken becommert en bevochten wordt) is de deur die alle boosheden in laet / en ten zy dat de ſelve daer uyt ghedreven worden met een ghedurighe oeffeningh van de wetenſchappen daer den Almoghenden Heer den menſch mede begaeft / ende datmen de gheleghentheyt van ſulcke gaven niet en verſuymt / want een quade ghewoonheyt tot de luyheyt / traegheyt / ontucht / en ſulckdanighe vervloeckende ghebreken (die den menſch overvallen) ſoo en heeft hy naermaels gheen reden van ſich ſelven te ontſchuldighen / als hy het eeuwich leven compt te verlieſen / *Quid prodeſt homini bene vivere, qui non datur in æternum vivere.* Wat baet't hier wel te leven alſmen het eeuwich leven hier naer verlieſt. Daerom wacht eenen Conſtenaer die de gaven van een goede memorie wetenſchap en verſtant heeft / de deught wel beminnen / de neerſtigheyt lief hebben / de traegheyt haten en de ſonden verſoeyen / ſoo ſal hy hier crijghen gheluck / voorſpoet / eer / en rijckdom en naermaels den oneyndighen loon van ſaligheyt. S. Auguſtinus.

De neerſtigheyt vercrijght een eeuwigh Eeren-croon
En d'arremoede is alleen des Luyaerts loon.

Hier mede van daelende op mijn voorghenomen werck in't vervolgh vanden lof der vermaerde Beldt-ſnijders / Architecten / en Placdt-ſnijders / ſoo ben aenghelockt aenden Leſer voor ooghen te ſtellen de hoogh verheven Faem die ghedurich als een ſchaduwe op de hielen volght vanden weert-beroemden Simon Bosboom uytnemenden Beldt-ſnijder van Emden / niet anders ghedurich verſpreydende als de wonderheyt die hy in Conſt van beldthouwen is verthoonende daer den Hertoch van Brandenborch / het Princelijck Hof van Oraignien / ende heel Hollandt van connen ghetuyghenis gheven / waerom datmen wel segghen mach tot ſijn onſterffelijcken lof ende eer.

Jet ſeldſaems niet en baert als veel verwonderingh
T'gen' aenden Meeſter gheeft een Conſts bevoorderingh.
Die ſoo veer reycken ſal in't houwen vanden ſteen
Tot dat het leven en de Conſt compt over een.

SIMON BOSBOOM

Beldt-snyder, gheboren van Emden Anno 1614.

Ghelijck de grootste kracht der beeldt-rijcke imaginatie vande schilderijen bestaet inde cierelijcke inventie / soo is oock de upterste volmaecktheydt vande edel Sculptura gheleghen inde naerboetsinghe der eyghenschappen diemen in't roerelijck leven verneempt ende bespeurt / want een steenen statue die de cracht van eenich ernstich bedrijf in haer uyterlijcq ghebaer bewijst / wordt ghesept een goede actie te hebben die de rechte ziel der Const is / jae al ist dat de Const gheen roerich oft ghevoelijck leven en heeft ghelijck alle levende dinghen vertoonen / soo wordt daer in by een Const-kennende oogh soo veel ghesien als in het eyghen leven : men bespeurt daer in veel-derley bewegingthen des ghemoets / t'zy een lieffelijcke toelagginghe / een statelijcke fiericheyt / een aenghename vrolijckheyt / een stercke ghesetheyt en sulckdanighe andere actien / daer den Aenschouwer sich by naer toe verlust oft beweeght vindt. Daer den grooten Const-barenden Gheest Simon Bosboom een groote ghetuyghen van gheeft als te sien is aen alle zijn Beelden die van hem ghesneden ende aen het nieuw Stadts-huys van Amsterdam te vinden zijn / waer in uyt ghestort is allen de aengenaeme en uyterste volmaecktheydt die een Beldt-snijder in houdt oft steen can voort brenghen / den Edelen Heer Jacobus van Campen Heere van Randebroeck &c. ende groot Architect (die t'selve Stadts-huys gheordonneert heeft ghelijck hier voor breeder comt te blijcken) can hier van rechte grondt-reden gheven / met wat een cloecke neerstichept desen Bosboom den overvloedt van sijn wetenschap in de weert-befaemde ende hoogh beroemde wercken heeft laeten dalen / daer ick alle Const-minnende kenders laet van oordeelen die t'selve sullen comen te sien t'is waer dat Simon Bosboom niet alleen de eer en mach toe-gheschreven worden / van allen de Steenen-beelden / Parcquementen / Ovale Formen / Loof-werckjen / Phistonen / Balusters / Pillaren en sulck danighe ontallijcke by-wercken (die daer te sien sijn) ghemaeckt te hebben / daer den voorghemelden Aertus Quellinus met zijne Neven oock den lof en roem van draghen / alsoo aen elck-anders handelingh can gheoordeelt worden dat de Hooch-moghende Heeren Staten van Hollandt niet anders in hun Stadt-huys voor een euwigh werelts Mirakel en wilden uyt ghewerckt hebben / als van de alderbeste en voornaemste Meesters die in dese eeuw ter wereldt te vinden waren / daer Musa wel mach van segghen aldus :

Wat wonder wonderheyt en isser niet te sien
Aen *d'Amstels* schoon Stadt-huys, daer *Bosboons* en *Quellien*
De hoochste edelheyt van t'leven en Natuer
Bewesen hebben naer de Konst, door hun *Sculptuer*
In witten marber-steen, waer in niet en onbreckt
Als dat elck Beldt den sin van Const, niet uyt en spreckt,
Die jeder een bewijst, waer door het altemael
(Soo elleck leven had) schijnt eene Goden sael.
Wat cost Natura self aen *Bosboom* gheven meer
Als de onsterflijckheyt van d'hoochste lof en eer
Die *Fama* schencken can aen jemandt van verstandt
En maeckt den Gheest en Konst vermaert door t'heele Landt.

PEETER

SIMON BOSBOOM
Natif d'Emden en l'an 1614 fut bon Architect et tailleur de pierre
il at este employe au seruice du tresillustre Prince Electeur de Brandenburch

Niclaes de Helt Stocade pinxit. Petrus de Iode sculp. Ioan. Meyssens excudit.

PEETER VAN SCHUPPEN

Plaedt-snijder van Antwerpen.

DIe om de liefde vande Const hun soo vercloecken
Dat sy het Vader-landt verlaten, en besoecken
Een ander pael, ghelijck *van Schuppen* heeft ghedaen
Die sietmen haest op d'hoochsten trap van eeren staen.
Die sietmen in het Hof van Coninghen beminnen
En eenen waerden Naem by alle Heeren winnen,
Als hun den gheest bevalt in d'ooghen aenghenaem
En dat hy daer by wordt vervoordert vande Faem.
Van Schuppen, die eerst lust vondt inde Fransche wercken
(Betredende *Parys* en al haer hoffsche percken)
Begaf hem by *Nantuel* dijn weerdt-befaemden gheest
Die altijdt Meester van t'graef-yser is gheweest,
Soo als hy heden noch in Vranckrijck wordt verheven
En in't plaedtsnijden is de eerste plaets ghegheven,
Daer heeft *van Schuppen* soo sijn cloeck vernuft ghewett'
Dat hy nu vande Faem wordt boven al ghesett',
Dat hy in dese eeuw heeft niemand' meer te wijcken
Als daeghelijckx compt aen sijn Const ghenoch te blijcken
Want in het yser steckt het mergh van sijne deught
Daer Nederlandt op roempt met een volcomen vreught.
Is't in het teeckenen op wit francijne blaeders
Met kol', spaens-loot, oft penn', daer bortelt uyt de aders
Van zijne wetenschap soo grooten edelheyt
Dat ick (in corten sin) bevind' ghenoch ghesevt,
Dat niemandt hem en can in Consten achterhaelen
Noch aenghenamer zijne wercken af sal maelen.
Sijn Const vliedt gheenen Nijdt, die daer op spouwen can
De trecken op de plaedt sijn daer ghetuyghen van.

Vranck-

Vranckrijck en moet alleen op gheen plaedt-drucken schreeuwen
En die befaemen voor het wonderst' van des' eeuwen,
Antwerpen staet noch in het herdt van Nederlandt
Dat voort brenght menich gheest ervaren in verstandt:
Daer ons *van Schuppen* vry een proefken af can thoonen
Waer uyt te sien is wat vernusten datter woonen
Waer uyt te sien is dat hy al de Fransche kracht
Ontweldight heeft en naer sijn Vaderlandt ghebracht.

FRANCISCO FANELLI

Gheboren tot Florencen, Beldt-snijder vanden Coninck van Enghelandt.

P*ygmalion* en vondt noyt sulcken groot behaghen
In het schoon Vrouwen beldt, dat hy selfs had ghesneën
Van wit jvoor, soo eel als Menschen ooghen saghen
Om dat het leven en de Const maer schenen een.
Ghelijck nu Enghelandt vindt in *Fanelli* wercken
Ghesneden uyt albast oft eenich ander stof
Daer niet als gheest en Const is claerlijck in te mercken
Die al veel meer (als ick) befaemen s'Meesters lof.
Die al veel meerder eer en jonst wordt toe ghe schreven
De heele wereldt door, als het voorschreven beldt
T'gen had *Pygmalion* ghemaeckt, en scheen te leven Ovid. Lib. 10.
Jae was om haere Const als t'leven self ghestelt.
Fanellis werck en soeckt omhelsingh, gunst noch streelen
Veel min vercierfel van juweelen oft ghewaet
Sijn beelden connen door de Const de herten steken
Om dat de naeckte Const soo als het leven staet.

WENCESLAUS HOLLAR

Edel Plaedt-snyder van Praegh, gheboren Anno 1607.

Leent U ooren noch een weynich
Leser; vol nieuwsgiricheyt
En siet eens hoe wonder veylich
Dat HOLLARS graef-yser snijdt,
Daer niet in en schuylt als voordeel
Voor de teere Schilder-jeught
Om te leeren met goedt oordeel
De volmaecktheyt vande deught.
PRAEGH heeft dit al langh gheweten
Daer des' leeringh is begonst
En wat hooch beroempt vermeten
In d'uytwerckingh vande Const
HOLLAR op de plaet doet blijcken,
Niet alleen in't Duytsche-landt
Maer oock in veel Coninck-rijcken
Is bekent sijn cloeck verstandt.
Hoe seer hem den Nijdt belaeght heeft
Om sijn diepe wetenschap
Die niet eens daer naer gevraeght heeft
En bleef sitten op d'en trap
Van d'onsterffelijcke loonen
(Dat is lof, en weerdigheyt)
Die de Konsten eeuwich croonen
En beminnen gheestigheyt.
Daer den HAET heel bellegh-suchtich
Stadichlijck voor vreest en beeft
En is stets voor d'eere vluchtigh
Diemen aen Const-maelders gheeft.
HOLLAR heeft den NYDT vertreden
Vast ghemuyl-bandt en veracht
Die soo teghen recht en reden
Altijdt jeder een veracht.
HOLLAR heeft nu in ghedroncken
Eenen dranck van eeuwich lof
Die hem Fama heeft ghesconcken
Uyt CASTALI beeck, by t'Hof
Daer de neghen MUSEN singhen
En daer PHÆBUS roert sijn luyt,
Daer men PEGASUS siet springhen
En daer t'levens water spruyt.
Fama die en acht soo seer niet
Eeldom, Rijckdom ende Staet
Oft oock noyt op sulcken eer siet
Die in gheene deught bestaet:
Daer men niet en can door crijghen
Eyndeloose zaligheyt (ghen
Deught en Konst doen vroomheyt swij-
Die gheoeffent wordt in strijdt.
D'oogh-wit vande Konst en vlamt maer
Op den lof die sy verdient
En d'onsterflijckheyt besaempt haer
Die een Constenaer verwint.
Ydel glori op rijckdommen
Is den wegh van hooverdy
Die vergaet ghelijck de blommen
En is enckel sotterny:
Beter ist dit quaet te delven
En te steunen op de Konst,
T'zijn maer Slaven van hun selven
Die betrouwen jemandts jonst,
Om officien te krijghen
Daer men ledigh op magh gaen,
Const doet jeders gunste swijghen
Noch treckt jemandts voordeel aen.
Die den gheest en weete hebben
Van de deught die Konste baert
Achten min als spinne-webben
Rijckdom, die den gheest beswaert.

FRAN.

WENCESLAUS HOLLAR

Gentilhomme ne a Prage l'an 1607. a esté de nature fort inclin p^r l'art de meniature principalement pour esclaircir, mais beaucoup retardé par son pere, l'an 1627, il est party de Prage aijant demeuré en divers lieux en Allemaigne, il c'est addonné pour peu de temps a esclaircir et apliquer l'eau forte, estant party de Coloigne avec le Comte d'Arondel vers Vienne et d'illec par Prage vers l'Angleterre, ou aijant esté serviteur domestique du Duc de Iorck, il s'est retiré de la a cause de la guerre a Anvers ou il reside encores.

Io. Meyssens pinxit et excudit.

FRANCISCUS VANDER STEEN

Plaedt-snijder van sijne Keyserlijcke Majesteyt.

NAtuer verweckt in't hert veranderlijcke dinghen
De welcke den Mensch tot veel ghelucken bringhen,
Als een gheleerde vloet van wetenschap en Konst
Dringht uyt het eel verstandt, die stets den naem bejonst
Met groote weerdigheyt, jae naer de doodt can gheven
N'en Naem die altijdt in der eeuwigheyt sal leven.
Daer *vander Steen* naer wacht, en hem is toe gheseyt,
Voor wie in't huys van eer van Fama wordt bereyt
Den groenen Lauwer-crans die zijnen Naem sal croonen
En langh noch naer sijn doodt aen jeghelijck bethoonen.
Dat hy om sijn verstant, vry wetenschap, en gheest
Des Keysers Domesticq veel jaeren is gheweest,
Om al de wonderheyt der vol Constighe plaeten
Die hy ghesneden heeft, en die t'gheluck der staeten
Verwinnen meer en meer, en maecken groot gheacht
De gen' van wie de Const wordt stadich voorts ghebracht.
Niet valt soo aenghenaem in edel Princen ooghen
Als daer de kennis van verstant wordt uyt ghesooghen,
Als daer men door can sien wat inden boesem steckt
Van die den aert der Const op wit papier ontdeckt.
Veel teeckeninghen en fraey Conincklijcke beelden
Van *vander Steen* ghedaen, de eer noch breeder melden
Jn't hooghe Duytsche-landt besonder in het Hoff
Des Keysers, daer de Konst bewijst sijn weerden loff.
Waer dat Const-Minnaers sijn wordt alle Konst verheven
T'gen' Oeffenaers der Konst in groote vreught doet leven,
Jae weckt tot neerstigheyt en jever jeder een
Waer van ghetuyghen gheeft *Franciscus vander Steen.*

LUCAS

LUCAS VORSTERMANS Den Ionghen

Plaedt-snijder van Antwerpen.

T'Pinseel bewijst den aert en cracht van alle verven
Op doeck en glad panneel, t'graef-yser en de stift
Bethoonen op de plaedt den lof die Meesters erven
Uyt wiens kloeck verstandt wordt niet als Const ghesift.
Dit blijckt in *Vorstermans*, alleen niet in't graveren
En t'teeckenen daer by, maer oock in d'eel *Pictuer*
(By hem t'hans noyt gheleert) die op den throon van eeren
Brenght Constenaers, om dat sy t'wesen en Natuer
Van alle dinghen stets soo weten af te paelen
En over tuyghen ons dat Const haer soo verheft,
(Die t'leven aerdich weet soo levendich te maelen)
Dat niet soo eel en is als *Vorstermans* betreft.
Daer veel ghesneden, en seer net gheetste plaeten
Sijn waere proeven van, en thoonen wat'et is
In Const volleert te sijn, die niet als lof naer-laeten
Om hunne edelheyt en schoon ghesteltenis.

IACQUES NEEFS

Plaedt-snijder van Antwerpen.

VEel printen (die den gheest van *Iacques Neefs* bewijsen)
Ghetuyghen zijn wat aert in sijn graef-yser steckt
Wijns vaerdigheyt men hoort van jeder een soo prijsen
Dat *Musa* oock met recht hun edel Const ontdeckt,
En seydt met corten sin, al t'gen' het Stift can draghen
En thoonen op de plaedt, wordt constich af ghemaelt
Van *Neefs*, daer niemandt in can vinden sijn behaghen
Als die de Const verstaet en daer verstandt uyt haelt.

AERTUS QUELLINUS Den Ionghen

Constich Beldt-snijder van S. Truyen.

T'Schijnt dat een Hemels vier brandt in *Quellini* wercken
Uyt kley en steen ghemaeckt, daer niet is in te mercken
Als eene Goden kracht die houdt en steen besielt
En aende Menschen meer als Const verthoonen wilt.
De waerheyt gheeft hier licht aen die den gheest beschouwen
Die over al is in wit Marmer-steen ghehouwen,
In pot-aert gheboetseert, oft in jvoor ghesneën
Daer t'leven niet en schilt aen Konst in hout en steen.
Vulcaen den Godt des viers en brocht noyt eelder seden
In zijne schoon *Pandor'* soo alsmen siet ghesneden
In beelden van *Quellien* waer in dat maer ontbreckt
Een levendighe tongh die hun tot spraeck verweckt.
Promotheus en heeft noyt sulcken vier ghenomen
Tot *Iovis* bitter spijt uyt d'Hemels, om te comen
Jn zijne statuen, die hun het leven schonck
Dat een van al *Quellien* in Const te boven gonck.
Want al het gen' hem roert, sijn Goddelijcke dinghen
Daer niemandt als den Heer het leven in can bringhen
Maer t'gen ghemaeckt wordt van een menschelijcke handt
En sich als t'leven thoont, behoeft gheen vier oft brandt
T'waer anders Goddelijck, en buyten t's'mensch bedencken
Dat hy sou boven Const aen Const het leven schencken,
De wetenschap nochtans schroompt voor *Quellini* gheest
Om dat sy selden is soo nauw besien gheweest
Van jemandt dan van hem, als blijckt aen al de wercken
Tot *Amsterdam*, en oock *t'Antwerpen* in veel kercken
Daer sy den Naem ghenoch verheffen door de kracht
Die van *Quellinus* in de Const is voorts ghebracht.

AERTVS QVELLINVS IVNIOR

Natiff de St Trude en paÿs de Liege Architect et tailleur de Piere, Bois etc.^a très-bien estimé et renomé pour son gran esprit Demeurant et Anvers.

Ioan. Boeckhorst pinxit. Caspar Lauwers sculpsit.

Mijn pen ſtaet roereloos, jae can niet meerder ſchrijven
De Faem ſeydt haer ſoo veel dat ſy verſuft ſou blijven,
Soo ick wou voorder gaen, en ſegghen wat *Quellien*
Noch meerder heeft bemaelt, als blijckt aen die het ſien.

FRANCISCVS DU SART ghenoempt VVALONI

Beldt-ſnijder uyt Henegouw, gheſtorven tot Londen Anno 1661.

Hier heerſt Naturas kracht oock in *Du Sart'ens* beldt
Dat menich oogh en luſt in't aenſien can verleyen,
Soo t'ſelf ontrent het hert en inde ſinnen ſpelt
Daer t'leven uyt den ſteen is qualijck t'onderſcheyen.

Als t'Coninckljjcke oogh van Enghelandt beſach
Een proef van deſe Kunſt in Marremor gheſneden
Bevontmen datter niet als levens gheeſt in lach
Waer door t'verwonderen *Du Sart* heeft aenghebeden.

Te comen in het Hof, ſoo als oock is gheſchiet
Om ſtets te ſnijden en in pot-aert te boetſeren
Al waermen t'weſen van *Stuarts* gheſlacht in ſiet:
Niet beter als de Konſt Palleyſen can ſtofferen.

WEERT-BEFAEMDEN ROEM

Van verscheyde Nederlantsche JOFVROVWEN Haer selven oeffenende inde seer edele SCHILDER-CONST.

HIer overt noch een woordt daer al wat sins in steckt
T'gen' oock bedenckingh en verwonderingh verweckt
Aen de weet-lievende Const-Minnaers die dit lesen
En hoorende dat: die in Maeghden vrijheyt wesen
(Jn plaets van met de naeld' te volghen haeren naedt
Te vouwen eenen doeck, oft spinnen eenen draet)
Stets oeffenen t'verstandt in Mannelijcke wercken
En daeghelijckx de Kunst sijn besich aen te mercken.
Het leven en Natuer te comen seer nae by
Soo alsmen speuren can in d'eelheyt der schildry,
Die t'Neerlandts Vrouwen volck weet aerdich af te malen
Waer in sy wesentlijck *Apelles* achterhaelen,
En thoonen claerlijck dat in't Maeghdelijck verstandt
Huyst wetenschap en gheest', waer van ghetuyght de handt.
Cupid' den minnen Godt (die dringht sijn liefdens schichten
Jn al dat aedem voelt) die Coninghen doet swichten
Door zijnen brandt en onverbiddelijcke kracht,
Wordt hier ghebannen uyt *Picturas* vry ghedacht,
Daer *Anna Schuermans* med' verkeert en tracht te weten
De diep verholentheyt van haer Pinseels secreten.
Daer sy ghenucht en lust, en vreught en smaeck in schept
Waer door sy t'minnen mall' uyt haere sinnen rept.
Als Faem ghenoch verbreydt, niet sonder vaste reden
Midts uyt haer vloyt de bron van alle wetentheden.
Die den gheleerden *Cats* oock in sijn wercken noempt
En sonderlingh aldus op dese Jonck-vrouw roempt:

„VVie

„VVie oynt dit aerdich beldt sult comen aen te schouwen
„Hout vast dat ghy hier siet een roem voor alle vrouwen
„Van dat de wereldt stont tot heden op den dach
„Niet een die haer gheleeck, oft nu bereycken mach.
D'eer van dit Maeghden puyck wordt Hollandt toe ghefchreven
Daer fy gheboren is, en heeft haer t'licht ghegheven
Van alle wetenfchap in Taelen en in Cunft
Sulckx dat fy meer verdient als des' mijn cleyne gunft.
In Brabandt roemt de Faem oock op de fraey verftanden
Van't teere Vrouwen volck die haeren gheeft verpanden
Aen d'aenghenaem Pinfeel, daer S'in ervaren fijn
Als ons de Konft thoont van de Dochter van *Pepyn*,
Van *d'Egmont*, en van *Dyck*, foo fwirich, cloeck en crachtich
Volvervich wel gheftelt, en wonder Meefterachtich.
Als oock van *Vden* doet in't fchild'ren van Pourtret
Joufvrouw *Vergouwen* in het copieren net
Die haer niet en ontfiet groot ordonnanti ftucken
Van *Rubbens* en van *Dyck* als t'leven af te drucken
Te volghen naer den eyfch als t'recht Origineel
Soo wonder krachten baert haer hooch beroempt Pinfeel.
Cath'rina Peeters, (die door gheeft van wel te trecken
Can alle Aerdts ghewas van fruyt op doeck ontdecken)
Uyt een feer hooghe drift gheen ander liefde draeght
Als tot de wetenfchap der Konft die haer behaeght.
Elifabeth Neael uyt Enghelandt ghefproten
Is oock ten uyterften met jever overgoten,
Om de volmaecktheyt van den fchoonen blommen aert
Te maelen met Pinfeel, foo als fy openbaert,
En oeffent haer foo cloeck dat groot'lijckx is te hopen
Oft *Zeghers* gheeft compt noch in haer verftant ghefloopen.
Daer ons het blom-ghewas dat op panneelen ftaet,
En van haer is gheteelt, van wijfen fal de daet.

Wat

Wat lof verdienen niet sulckdanigh jonghe Vrouwen
Die meer van wetenschap en Konst als traegheyt houwen,
Als daeghelijckx lanckx straet wat wandelen te gaen
Oft uren langh in huys voor t'spieghel-glas te staen,
Als wel op iemandts scheef gaen, letsel ofte rampen
Te spouwen clapperny en daer med' stets te schampen,
Als inde Mane-schijn te loopen savonts laet
Sy weten dat een eerbaer Maeght dit al mistaet
Die meer naer d'oeffeningh van t'Schilders studi trachten
Als naer ghelooften van de vrijery te wachten
Sy weten wat in't hert de beste seden prent
En waer in dat t'vernuft wordt van een Maeght ghekent,
Sy weten wat de eer can voeden, en vercorten
En wat in eenen mensch can de volmaecktheyt storten,
Wie veel by menschen compt, die vinter spot oft spijt
Die sieter veel ghebreck, die worter licht benijdt,
Daer haestelijck een pleck is in sijn cleedt te haelen
En daermen lust, noch gheest, noch vreught en can bepaelen
Daer trots, en eyghen sin, verwijt en hooverdy
En de niet-wetentheyt besitten d'heerschappy.
T'huys eenen boeck in handt, oft d'esel aen te spreken
Sijn Leydtsmans vande deught, en plaesters voor ghebreken,
Die gheen ghebreken soeckt, te krijghen oft te sien,
Moet onbekenden aert van quaet ghefelschap vlien,
Besonder t'Vrouwen volck, die teer sijn om te kroken
Die lichtelijck misdoen, en schimp wordt naer ghesproken,
Daer vry van sijn die t'huys hun eenich tijdts ghenucht
Bevinden in't Pinseel, en soo haer edel vrucht
Stets weten uyt den gheest te koken en te pleghen
Dat jeder wiese siet, wordt tot haer kracht gheneghen
Daer d'over-vlugghe Faem een soete saus op maeckt
Van lof en waerde eer, die al de wereldt smaeckt.

Wel

Wel aen dan waerdigh puyck der Nederlandsche Maeghden
Ter wijl U anders niet als ons *Picturr* behaeghden,
Daer soo veel weet in schuylt voor die haer Const verstaen
Soo wensch ick anders niet dat noyt en mach vergaen
D'onsterffelijcke Faem van uw' Pinseel hanteringh;
Die altijdt leven sal en blijven in vereeringh,
Jae veel te meer om dat de wonder seldsaemheyt
Van U manhaftich werck, een Manlijck eer verbeydt.

STEPHANVS DE LA BELLE

Schilder en Plaedt-snyder van Florencen.

SOo ende ghelijck mijn voorgaende beschrijf den Leser eenichsints aenwijst ende volkomentlijck bericht dat het schijnsel vanden Schilder oft teecken-aert altijdt een seker vermenginghe des Perspectiefs ende licht vereyst / waer door d'Aenschouwer den grondt en kracht van het werck compt te bespeuren / so hebben wy noch voorder te letten op het ghene ons Plinius voorhoudt / dat niet alleen de lichten en perspecten / maer oock de schaduwen (die tusschen beyden loopen) de volmaecktheydt van alle Consten ontdecken. Waer van ons een claerder blijck gheeft den wonderen Inventeur en verstrenden Constenaer Stephanus de la Belle, den welcken in alle zijn gheetste Landtschappen / Palleysen / Ghesichten / Ruinen / en sulckdanighe Ordonnantien / sulcken wonderheyt van inventie / en ghestelenis des levens eyghentheydt verthoont / dat de selve voor het tweede leven worden aenghesien / jae zijn teeckeninghen / printen ende schilderijen verwecken de Menschen tot lust en tot vreughde die de selve beschouwen / om dat sy met eenen sonderlinghen luyster van Const overgoten zijn ende de volmaecktheyt van alle deughden in sich verthoonen / welck de oorsaeck is / dat onse sinnen door een soet en aenghenaem ghewelt daer toe ghetrocken worden. T'welck voor een Lief-hebber en Kennis-dragher van Pictura niet te verwonderen en is / ter wijlen datmen uyt een wel ghetrocken linie oft omtreck (die Meesterlijcke vouwen en volmaeckte ghestelenis heeft) sal connen sien een levendich roersel van t'Menschelijck bedrijf / datmen oock een sachten adem tocht in copere oft steene Beelden schijnt te vernemen / wijders in wel ghesneden oft gheetste placten (die eenich Landtschap verthoonen) eenen diepen inganck / wijdt verschiet / roerende loof / vlughende voghels / springende fonteynen en loopende rivieren oft water-vallen / met een aenghenaem verheuginghe sal connen sien / die den lust vanden Mensch soo veer verleyden dat hy dickwils wenscht op sulcken plaetsen zijn vermaeck te moghen nemen / daer de afbeldinghen van La Belle vol van zijn die thien-mael meer lof meriteert als Mu'a den Leser hier verthoont ende om cortheyt wille is segghende aldus:

Den

Steffano de la Belle natif de Florence en Italie, en l'an 1614 tres bon painctre en petit, aussi faict merueilles en l'eau fort d'vn grand esprit tres abondant en inuentions, a faict son comencement aupres Iacques Callot. on voit quantité de ses estampes par tout,

Stocade pinxit, *WHollar fecit.* *Ioannes Meyssens excudit.*

Den Naem des Constenaers, *La Bell'*, is weert t'aenmercken,
Om dat hy schoonheyt duydt, en compt wel over een
Met d'eel ghesteltenis van de verheven wercken
Die van hem sijn gheetst, gheschildert oft ghesneën.
Want niet soo wonder fraey, volmaeckt en hoogh verheven
Can worden nau besien besonder op de plaet,
Het gen' soo over een compt met het eyghen leven
Als dat sijn Const bethoont waer op t'aenschouwen staet,
Een aenghenaem ghesicht, van Landtschap, Metselrijen,
Palleysen, Hoven en Ruienen, oft Figuer
Soo suyver als t'Pinseel met verf thoont in Schildrijen
Daer d'eyghenschap in schuylt van t'leven en Natuer.
Leeft dan *La Belle* leeft, leeft altijdt sonder sterven
Want die soo ed'len Const op dese wereldt saeyt
Sal naer het sterven sonder sterven t'leven erven
Dat is een eeuwich eer, daer Faem den Naem med' fraeyt.

COENRARD' LAVVVERS

Plaedt-snyder van Antwerpen.

WAt heeft de Stadt *Parys* niet Gheesten op ghequeckt
Op eenen cleynen tijdt die haer woonplaets besochten
Als *Coenraerd' Lauwers*, wiens Const dat leeft en spreckt,
(Soo t'schijnt) die sy met vreught van daer naer Neerlant brochten.
Robert Nantuel, *Pollij* en noch veel ander meer
En hebben noyt soo vroom jet aerdighs af ghemaelen
Hoe suyver uyt ghedruckt hoe gheestich, net en teer,
Den ed'len Franschen aerdt van Const is t'achterhaelen
In *Lauwers* druckery, die op zijn plaeten compt,
Als blijckt aen d'handelingh vol krachtighe manieren,
Soo in het groot als cleyn, daer Faem ghenoch op roempt
Die noyt en is vermoyt met lof sijn Konst te cieren.

LOF

LOF VAN ALLE DE
PLAET-SNYDERS
De welcke met hun Conſt dit tegenwoordich
CABINET
verciert hebben.

ALs mijne *Muſa* van den Avondt tot den Morghen
Werdt jeverich ghequelt van veel-der-hande ſorghen
Om d'eelheyt van *Pictuer* te brenghen in het licht
En haere wetenſchap te ſtellen in het dicht.
Soo ſach ſy voor haer ſtaen veel Nijdtſuchts valſe laeghen
Waer mede dat den Haet haer naermaels ſoude plaeghen
T'gen' eerſt een af-keer gaf, ſulckx dat ſy langh ghenoegh
T'ghewicht van deſen laſt te vooren overwoegh,
Eer haeren jever werdt tot dit beſchrijf gheneghen
Oft eer s'een doorganck heeft in dit ſwaer werck ghecreghen,
Want ſiende dat *Pictuer* haer luyſter leenen quam
Aen *Muſas* Rijmery, en haer vereenen quam
Met t'uytlegh vande Conſt, begoſt ſy moedt te crijghen
En dacht: wou d'edel pen, *Pictuer* en ſou niet ſwijghen,
Om te bethoonen door haer wonder gheeſticheyt
Hoe menich gheeſtich Man haer Eelheyt heeft verbreyt.
Daer ons dit Schilder-boeck van thoont veel vaſte proeven
Naer t'leven af-ghebeldt, die weynich inck behoeven
Om waer te maecken wat een Eer elck een verdient
Door al de vremde Conſt die m' in hun wercken vindt.
Niet beter als het werck ghetuyghenis can gheven
Wat dat den Meeſter is, waer in de gaeven ſweven
Die Godt den Menſch verleent, daer *Muſa* hier van ſpreckt
En niet alleen de Conſt, maer t'weſen ſelfs ontdeckt.

Van die het Wesen en Natuer van alle dinghen
Als d'eyghen leven in schildry ten voorschijn bringhen.
De vry en eel *Pictuer* verthoont haer op de plaet
En beldt hier t'leven af, dat als het leven staet,
Tot ciersel van t'beschrijf der vrome Constenaeren
Die met het Yser en Pinseel veropenbaeren,
Den schijn van t'leven, op doeck, plaet, panneel en steen
Die in dit *Cabinet* vergadert zijn by een.
Daer de aenlocksels van de fraey ghesneden beelden
Soo wel de wercken als t'ghesicht van t'leven melden
Daer d'overvlugghe Faem noch lanck op brallen sal
En hoeden *Musas* pen van ramp en ongheval.
De Faem der Constenaers haer soo veel stof quam schencken
Dat t'was onmoghelijck om op haer niet te dencken,
Die haere liefd' altijdt ghehandt-haeft heeft met jonst
Om staegh te tasten naer de paelen vande Konst.
Soo als sy heeft ghedaen, doch soeckt van niemandt voordeel
Elck een is altijdt vry in sijn ghepeys en oordeel
Van t'gen' beschreven is te segghen wat hem lust
Den Schrijver soeckt gheen lof, maer wel ghewenste rust.
Hoe schelms en onbeleeft de Nijdt knerst op haer tanden
Om *t'Gulden Cabinet* te brenghen heel in schanden,
En daer med' t'aesen haer vuyl slingher-slangich hooft
Wijns tongh by volck van eer is altijdt ongheloooft,
Daer wordt niet op ghepast, men acht gheen spotternijen
Ter wijlen swangher gaet de Nijdt van guyterijen,
En knaeght haer eyghen herdt in't onder-aertse poel
Daer grouwelijcken krielt t'wanschepsels hels ghewoel.
Wat rest my dan noch meer tot jemandts lof te segghen
De Faem (die Taelman is van roemen uyt te legghen)
Heeft hondert-mael meer stof ghesoghen uyt t'verstandt
Der Gheesten, om hun eer te melden door het Landt.

Doch

Doch aenghesien de gunst van d'Edel Constenaeren
(Die in het snijden op de plaeten zijn ervaeren)
Mijn werck soo heeft begift met veel verscheyden aert
Der Konst, die d'oorsaeck van mijn schrijven openbaert,
Soo docht my goedt te sijn daer van in't cort te mellen
En hun verdiende Eer, den *Leser* voor te stellen,
Te segghen wat een kracht in HOLLARS plaeten steckt
Die t'wesen van *La Bell* en van *van Es* ontdeckt.
Elshamer, *vander Borght*, *Boon' Peeters* en *van Baelen*
En die daer by *van Venn'* heeft gheestich af-ghemaelen.
EGIDIVS RVCHEL, *Octavio*, *van Veen*
De Cort en *VVillarts* van FRANCISCVS VANDER STEEN.
DE JODE, die daer by compt dit beschrijf versterçken
Met veele aerdigheyt, daer gheest is in te mercken
Als t'wesen van *Iordaens*, *Niclaes de Helt*, *Teniers*,
Van *Seghers*, *VVouters* en *Du Pont*, *van Lint*, *Cossiers*.
Bosboom, *Honthorst*, *d'Artois*, *Cnupfer*, *Danckers de Rije*
En *Gilis Sadeler*, soo schoon als in Schildrije.
Door LOEMANS *Iacq. Callot*, *van Leyen* van COLIJN
De VVitt' van Thielen en den Beldt-snijder *Quellini*.
Van Dyck, *Cocq*, *Diepenbeeck* van PAVLVS PONTIVS
Van BOTTATS, *Rijckaert* en van *Heil* met *Hondius*,
Door MEYSEN'S *Nieuwelandt*, de *Keyser*, *Saveri*
Van LVCAS VORSTERMANS, *Thys*, *Peeters* en *De Bie*,
Van WOVMANS *Poulenborgh*, *Ian Both*, twee *Sadeleren*
Van *Vytrecht* en noch meer die oock dit Boeck vereeren,
Siet *David Beck* die is ghesneden van COYET,
Van LAVWERS *Boel*, *van Son*, *Verbrugghen* en *Biset*.
En voorts wat grooten gheest is wesentlijck te mercken
Jn SNYERS edel Const, en d'hooch-beroemde wercken
Van BAILLIV, VANDER DOES, COVKERCKEN, SOVTEMAN
En *Iacob Neefs*, daer gheest een claer ghetuyghen van

D'af-

D'af-beldtsel van noch meer vernufte Const-handteerders
(Die de Pronck-perels sijn, Gland-luysters en Vereerders,
Van t'GULDEN CABINET) bewijst de goede jonst
Waer med' beademt wordt mijn *Musas* rijme Const,
Bewijst hoe dat *Pictuer* compt jeverich vereenen
Met d'edel Poësi, en haer omtrecken leenen,
Waer uyt te speuren is den wesentlijcken aert
Van t'gen mijn *Musa* hier in rijm veropenbaert.

GRAF-SCHRIFT

Over de doodt vanden Godtvruchtighen Broeder *Daniel Zegers* der Societeyt JESV, *Ioannes Fyt*, ende *David Ryckaert*, in hun leven constige Schilders, die in't drucken van dit GVLDEN CABINET uyt dese wereldt ghescheyden sijn.

Mille modis morimur mortales, nascimur vno
Sunt hominum morbi mille sed vna salus.

NOynt sach ick d'eel ghelaet van ons *Pictura* droever
Als toen Broer *Zegers* door de doot t'Pinseel begaff,
De tranen bigghelden oock van haer ooghens oever
Wanneer sy *Fyt* en *Ryckaert* sincken sach in't graff.
T'was al in rouw becleedt, Pinseelen en Paletten
Om dat *Picturas* roem verslenscht werdt en verdort
De doodt en siet niet aen, jae kent gheen Konst oft Wetten
Als t'haer door Godes wil alsoo bevolen wordt.
Soo *Zegers* d'ooghen sloot en liet het soet becommer
Der vrije Schilder-const stondt *Flora* heel verstelt
Om dat den aert des bloms door gheest, in Son en lommer
Soo niet meer schijnen sal ghelijck in *Zegers* beldt.
Want nu den wortel van haer leven is bedorven
(T'gen was sijn cloecke handt, die t'leven quam heel by)
Is

Is oock de Const met hem begraven en ghestorven
Hoe wel dat sijnen gheest blijft leven in Schildry.

Wat rijcken schat verloor *Pictur* oock niet in't krencken
Van *Ryckaerts* eel verstandt, die t'al ghefchildert heeft
Wat m'in stilstaende werck cost peysen oft bedencken
Jae tot Figuren toe elck een schijnt dat'et leeft.

Diaen de Iacht-Goddin is mede heel verslaeghen
Midts den Beest-Schilder *Fyt* is als den roock vergaen,
Want als sy moe en mat was vanden Herdt te jaeghen
Soo sach sy met vermaeck sijn jacht-schildrijen aen.

Nu ligghen sy te saem in d'Aerdt om stof te worden
Wijns gheest d'onsterflijckheyt sal in *Faems* gordel gorden.

Besluyt van t'Werck.

OM met dese voor-verhaelde ende naer-volghende corte bedenckinghen tot het eynde van mijn wercks te comen / soo en heb ick niet onghevoeghlijck ghehouden het eenich aen-trecken vande grootste volmaeckt-heyt ende eerwerdicheyt der vry Konsten noch eens en voor het lest te herhalen en (ware niet de suspende) te segghen: dat de teeckeningh (daer ick in het eerste Boeck hier-over van heb gheschreven) het eenich fondament is daer de edelste Consten haeren oorspronck van hebben. Ick segghe de edelste Consten int Generael om datter twee-der-ley Consten zijn / die malcanderen verschillen inde qualiteyt ghelijck eenen Boer aen een Edelman. De een Const die van Natuer en Ghedaente eel is bestaet inde reden: ende de andere steunt op den lichaemelijcken arbeyt. De eerste / die inde reden en volmaeckheyt bestaet blijft ons by tot het eynde des levens / dat is gheleertheyt en wetenschap van Schilder-const / Beeldhouwen en andere hier voor ghemelt / ende de tweede Const die van grover ghedaente is / valt ons inden ouderdom af dat zijn slaeuende Ambachten de welcke (schoon de wetenschap daer van in ghedachten blijft) inden ouden dach niet meer en can ghepleghen worden / om dat de lichamelijcke krachten met den ouderdom vergaen en verslijten. De verborghen schatten van vermaeckelijckheyt en vernoeghen (die iemandt vande Lief-hebbers inde Konste siet / en waer door datmen zijnen on-versaedelijcken appetijt

appetijt af meten can) spannen uyt de teeckeningh. Gheen Architecten, Beelt-
houwers / Plaedt-snijders / Borduerders / Astrologanten / Schrijf-meesters /
Medecijnen oft Kruydt-kenders / Musicanten / Crijghs-oversten / Landt-me-
ters / Goudt oft Silver-smeden en soo danighe meer andere moeten inde Teec-
ken-const ervaren zijn / om de hoedanicheydt van hun voor-ghenomen wercken
door een af-gheschilderde Schetse oft teeckeningh gheboegheliicker voor te stellen
* Greg. ende te fatsoeneren. * D'Architecten sullen eerst hun bewerp van groote en mach-
Nicenus. tighe bouwen in een kleyn klompjen pot-eert voorbeelden / eer sy hunnen bou
in't groot sullen beginnen want de proportie die in't cleyn ghespeurt wordt be-
* Vitru- houdt de volle kracht in't groot. * Sy behelpen haer met een wasschen oft pot-
vius Lib. aerden Model daer sy hun werck in sullen bevormen eer de fondamenten vande
1.Cap.1. bouwinge ghelevt worden. (a) Het voorbeeldt vanden Tempel dien GODT wilde
(a)Chro. dat Salomon hem te Jerusalem sou bouwen naer t'voorschrift oft teeckeningh
28. d'welck hy met zijn eyghen handt ghemaeckt en aen David overghelevert hadde /
(b)Num. (b) Wijders het metalen Serpent dat achter volghens Godts bevel ghegoten
21. wierdt. (c) Den Patroon van het gansch werck der Arcke des verbondts / die
(c)Exod. Godt selver op den Bergh Sinai aen Moyses verthoont heeft. Eyndelijck de
25. af teeckeningh van Jerusalem op een Tichel-steen tot schrick der Israeliten, en
sulckdanighe meer ander wijsen ons inde H. Schrifture aen dat aen Godt dese
Const behaeght heeft en dat sonder voorgaende afteeckeningh selden goet werck
can voorts ghebrocht worden. Sulckx dat gheene Architecten, Plaedt-snijders /
oft Borduerders hun wercken sullen beginnen sonder eerst de selve in pot-eert
te boetseren / op papier te teeckenen oft met de naelde te patrooneren. Oock
gheen Crijghs-Overste en sullen hun vyanden bespringhen / onder-mijnen oft
daer teghen bolwercken sonder eerst de ghelegentheyt der plaetsen, af gheteeckent
te hebben / ghelijck oock de Beeldt-houwers gheen groote wercken van Verck-
ciraet / Statuen / oft ander Figuren en sullen beginnen sonder eerst de selve naer
een teeckeningh te beproeven. Jae de volmaecktheydt van dese Const is soo
groot datter al menichmael veel goede deught tot baet der zielen / en in teghen-
deel veel boose sonden tot verderbinghe der zielen wordt ghesoghen uyt steene
Statuen / die om hun volmaeckte schoonheydt naer ghelegentheyt der selver
de Menschen oft tot goet oft tot quaet connen verleyden / waer van de ma-
terie het lichaem ende de teeckeningh de siel is. Datter menichmael uyt het ghe-
sicht van steenen Beelden groot overspel en Afgoderijen zijn opghestaen om
den lieffelijcken aerdt ende aenghename schoonheydt die veel ongheloovighe en
Godt vergheten Menschen daer in saghen / can bewesen worden inden Co-
Francis- ninck Ptolemeus; den welcken eens van verscheyde Konstenaers in't verborghen
Junius had doen maecken een Steenen-beldt van Diana, sigh ghelatende al oft hy aende
uyt Isido- Konstenaers eenen rijcken loon en groote eer voor hunnen aerbeydt soude ghe-
rus pelu- ven / want als het werck volmaeckt was / heeft den voorseyden Coninck doen
siota lib. bereyden een heerelijcke maeltijdt voor dese Constenaers in een besonder Banc-
4. epist. ket-huys / dat van te voren seer bedrieghelijck onder-mijnt was / al waer dese
207. Constenaers door het invallen vanden vloer altemael den hals braecken / waer
naer den Coninck aen alle zijn volck wijs maeckte dat dit Beeldt uyt den
Hemel quam om hun alsoo te beter tot de verdoemde en duyvelse Afgoderije
te

te connen verwillighen / denckende dat niemandt alsoo en cost dit bedroch uyt brenghen. Wederom plachten die van Carthago te aenbidden de copere Statue van Saturnus, ende de Romeynen ten tijde vanden Keyser Julianus de Beelden van Jupiter, Mars en Mercurius. (d) Dedalus had een houte koe ghemaeckt om de beestelijcke en vervloeckte lusten vande rasende Pasiphae door die middel te boeten. (d) Als Medea socht dat Pelias sou ondergaen soo heeft sy daer toe een hol coperen beeldt ghebruyckt. Ontrent de Merckt van Constantinopelen placht te staen een coperen Ossen beeldt d'welck den oven gheweest is daer ten tijde des Keysers Theodosij veel menschen levendich in verbrandt zijn; hoe wel dat d'Exempelen van sulckdanighe onmenschelijcke tirannijen niet en dienen ghevueght te worden onder dese edele Consten / want de middel die (tot verdoordering van onse Pictura ende Sculptura in mijn beschrijf aenghewesen wordt) en bestaet gheensints in soo danighe Exempelen / maer uyt reden dat de noot-saeckelijckheyt deser volmaeckte Consten meer helt naer de deught om Godt te behaghen als de wereldt / soo en wordt hier maer voor ooghen ghestelt het quaet en het goedt dat daer uyt can ghevat worden / ghelijck een Bie en een Spin uyt een en de selve blomme connen honingh en fenijn suyghen soo can eenen Mensch inde Const verdriet / qualijck-vaert / en sonde / vermaeck / profijt en deught vinden. Men sal uyt een devoot ghesneden oft gheschildert beeldt dickwils meer leeren als t'ghene eenen Predicant jemandt met woorden sal connen onderwijsen. Wederom uyt een onkuysch beeldt oock meer quaet suyghen / als uyt het eyghen leven. Ende ghelijck de Consten van beldthouwen oft schildrijen (die de ghelijckenissen van het menschen leven af drucken) seer selden worden ghesien oft daer can deught oft ondeught / misnoeghen oft behaeghen in ghevonden worden / soo wil ick dan eens bethoonen dat hunne volcomentheden en gratien oock bestaen soo inde leelijckheydt als de schoonheyt: te weten dat de volmaecktheyt der Konst soo wel ghesien wordt in wanschapen en affsichtighe als in fraey en aenghename dinghen. Godt die de eenighe springh-ader en den oppersten Leer-meester is van alle Consten heeft Adam gheschapen / die de eerste bestelde Statue van slijm en aerde is gheweest / waer naer alle Beldt-houwers hun Const moeten volmaeckt maecken: dit Beldt is den eersten oorspronck daer alle Beldt-snijders in d'Accademien naer teeckenen / en uyt de teeckeningh hun wercken voleynden. Dese Konst heeft dickwils menich Mensch door bekeeringh van een quaet leven tot een goedt eyndt ghebrocht / oock door de natuerlijcke volmaecktheyt bedroghen. * Cicero seyt dat de schoonheyt des lichaems de ooghen vanden Mensch beweeght door de bequaeme samenschickinghe der leden en dat alle de deelen door een aenghenaeme lieffelijckheyt met malcanderen over een comen. De constighe naervoetsinghe deser schoonheyt heeft dickwils meerder kracht als het leven / want de Const (strijdende met den Natuer) can den Mensch door haer aenschouwinghe meer verlocken als het eyghen leven / om door bewechinghe der selver meer in lust te vallen en te sondighen als met het leven. Om voorders waer te maecken dat de Konst oock haeren roem en luyster draeght op de leelijckheyt als de selve volmaeckt is; niet teghenstaende dat leelijcke dinghen schroomich en af-sichtigh zijn / en nochtans soo grooten vermaeck in haer perfectie der Konst connen gheven als lieffelijcke en aenghenaeme

Diod. Siculus lib. 15.

(d) Higinus Fabula. 40.

* Cicero lib. 1. de officijs.

naeme dinghen. Het selve can ick bewijsen inde voorstellinghe van ghesneden oft gheschilderde Tyghers / Leeuwen / Draecken / Serpenten / Slanghen en Padden die schroomich en leelijck zijn / waerom de Konst haeren glans vande volmaecktheyt niet en compt te verliesen / jae haer aensien gheeft in teghendeel aenden Mensch groot behaghen vermaeck en ghenucht / en dat meer om de ghelijckenis als om de schoonheyt. Ende wat nochtans van het Pinceel / Beitel/ Graef-yser en andere instrumenten door de gheleertste / en overvlieghende verstanden wort voor-ghestelt / alles bestaet inde ervaeren teeckeningh die het wesen/ Natuer / perfectie / ghelijckenis / edelheyt en levenden aerdt aen alle de constichste wercken moet gheven / daer niemandt als Const-gheleerde ooghen de proeven en volmaecktheden in en sien door goede kennisse en oprecht oordeel/ maer Botterickken (die van oordeel berooft sijn en gheen oordeel en hebben) daer in niet meer en sien als vlieghende Nacht-uylen sonder bril. Sulckx dat de Teecken-const is de Voester en eerste Moeder van alle edel handt-werck die

* Ovidius lib. II. de arte Amandi.

dienstich is soo voor den oorlogh als vrede. * En heeft Eneas de belegeringh der Troyaensche Stadt op het versoeck vande verliefde Calypso met een rijsken in het sandt des Oevers niet afghebeldt ? de Medecijnen leeren de kruyden kennen siende de ghedaente der selver in verscheyde boecken af-gheteeckent. De Geographie wetenschap en can qualijck bestaen sonder teeckeningh: de Sterrkijckers en Landt-meters en connen gheen Caerten oft ghesternde Firmamenten met hun Planeten en Ken-teeckenen des Hemels sonder vaste teeckeningh afbeelden / de Teeckeningh is de bron die den eersten en lieffelijckxten smaeck van volmaecktheyt gheeft aen alle dinghen / uyt wiens wesen alle dinghen ghekent wordt. Uyt de Teeckeningh die op de Helm-toppen der Krijghs-lieden van Roomen placht te staen met de grijnsende Hoofden van eenighe verbaerelijcke Monsters in coper oft yser ghesneden / voorts uyt de af-teeckeningh van andere schroomelijckheden oft victorieuse daeden die inde Banieren / Standaerden/ Harnassen en Schilden te sien waeren / costmen eertijden speuren de gheleghentheyt van tijde in den handel van oorlogh oft victorie der cloecke Crijghs-helden.

(a) Q. Curtius Lib. III Cap. 3.

(a) De waghens vanden Coninck Darius waren seer vermaert toe-gherust ten aensien vande wonder cieraeten van goude oft silvere Beelden der Goden / die aen beyde sijden des waghens op ghestelt waren / eenighe fraey Coninckliicke drinckvaten (die Plinius Delphines noempt) plachten naer de ghedaente van Dolphijnen met aerdighe bewyndinghen door curieuse teeckeningh ghedreven ende ghesneden te zijn.

Homerus.

Oock costelijcke Triumph-waghens / Lampades oft seldsame tortsen verciert met silvere Belden die de jonghelinghen voor de Af-goden droeghen.

Ovidius de ponto eleg. 1.

Oppidorum Captorum Imagines, dat sijn af-beldtselen van veroverde en ghewonnen Steden/ *Sceptra eburnea* oft yvoore Schepters en meer andere sulckdanighe vreught teeckenen gaven eertijts een kennelijck bewijs van peys en vrede / die tusschen d'een en d'ander ghemaeckt was oft de overhandt / die de Heydenen in hun

Caius Suetonius.

bloedighe Batalien vercreghen hadden; soo en is't niet te verwonderen dat de aenghenaeme / edele en vrije Schilders en Beldt-houwers Const bemindt en ghesocht wordt / ter wijlen soo claer als den dach blijckt dat van over soo veel hondert jaeren de selve in oude tijden gheploghen is. Hebbe dan niet sonder merckelijcke reden aenghelockt gheweest met de Teecken-const dit mijn werck

te be-

te beginnen ende daer mede te eynden / naedemael sy den eenighen Steun-stock en Pilaer is daer alle de voorschreven soo levende als overlevene Constenaeren hun wercken den alder-tierelijckxsten luyster mede ghegheven hebben en noch daeghelijckx door ghegheven wordt. Wat overt my dan meer te segghen als den Almoghenden Heer mijnen Godt te bedancken dat ick met ghesontheydt tot zijn Eer en meerder Glorie dit werck heb ten eynde ghebracht / hopende dat den goedt-willighen / oft nausiftighen Leser daer uyt gheen ondeught / spot / schimp oft fenijn en sal suyghen overpeysende dat t'selve uyt een botte en onervaren pen ghedronghen is / waer van my gheen de minste eer toe en compt maer wel den Al-ghever onsen Heer ende Schepper des wereldts. Want de wetenschap oft Kunst die eenen Mensch is ingheslort en compt niet vanden Mensch maer van Godt / het menschelijck werck is ydelheyt behalven Godt te behaghen / lief te hebben en te beminnen. De menschelijcke reden neymt haren oorspronck uyt de goddelijcke reden. * Ghelijck de vlamme altijdt om hoogh treckt sonder om leegh ghedruckt te connen worden soo is het menschen ghemoedt in d'een oft d'ander altijdt levendich, en besich om opwaerts te peysen, van waer alle gaven moeten comen en door den milden Heer ons toe-ghesonden worden. De gaven die hy ons gheeft can hy wederom nemen / alle de menschelijcke schoonheyt / ghéleertheydt / welsprekentheydt / constighe wetenschap / kloeckheyt en wackerheyt zijn verganckelijcke dinghen en worden ons vande doodt ontrooft / die soo aen gheestelijck als werelijck / een recht Erfdeel is en een spore waer door wy ons selven behoorden te oeffenen inde deught om te becomen den oneyndighen wegh der opperste zalighheyt. Want Seneca seyt seer wel: Dat niemandt Godt soo en can behaghen dat hy verseker sy morghen te leven. De doodt gheeft den Mensch al menichmael achterdencken om wel te leven / t'is eenen wegh (seydt Salomon) die de Menschen rechtveerdigh maeckt / eenen spieghel om daer in te vinden den wegh ende passagie naer de eeuwigheyt / den Heylighen Jeronimus seyt: Men can vande weelde tot de blijschap niet gheraecken ende hier altijdt het lichaem vullen met ydelheyt en hier naer de ziel met salicheyt. Siet daer aen goedt-jonstighen en nieu-lustighen Leser mijnen iever ende liefde tot de Konst die ick niet en heb beschreven om mijn selven oft jemandt anders daer door tot eenighe ydel glorie te verwecken / maer om te thoonen dat ick de ledighe uren van mijnen tijdts overschot heb soecken waer te nemen in't ondersoecken der verholentheyt der menschelijcke wetenschappen inde weert-befaemde Schilder-const tot leeringh der iverighe jeught om t'goet en quaet te onderscheyden / tot vermaeckelijckheyt der Const-minnende Gheesten / om de kracht der Konst te kennen / ende eyndelijck tot meerder eer ende glorie vanden oppersten Heere Godt Almachtich ende syne heylighe ghebenedijde Moeder MARIA om aen my op dese bedroefde wereldt gratie te verleenen ende naermaels d'eeuwighe salicheyt / Amen.

* Seneca epist. 39.

Seneca.

Salomon.

Ierohl-mus.

E Y N D E.

VVaerbeydt baert Nijdt.

GHEBEDT.

DRij-eenich eeuwich Godt; fonteyn der soetigheden
Hert-Kender, Hemels licht, ontfanght mijn cleyn ghebeden
Die ons ghedachten weet, jae vanden Hemel siet
Den handel vanden Mensch en wat op d'Aert ghescbiet,
Soó in mijn slap beschrijf wordt ydelheyt ghevonden
En rekent dat ô Heer! my naermaels voor gheen sonden,
Jck ken dat in my niet als boose kranckheyt is
Die voor U neder-knielt en bidt vergiffenis.
Ach! als ick overdenck de wercken van mijn daghen
Waer in ick my soo slecht heb tot de deught ghedraghen,
Soo berst het tranen nat met suchten uyt mijn oogh
En sien met droef berou naer U ô Godt om hoogh.
Dat U bermhertigheyt my wilt ghenadigh wesen
En door U bitter doodt mijn quaelen eens ghenesen,
Op dat mijn arme ziel in dijen lesten dach
(Als sy uyt t'lichaem scheydt) U eens aenschouwen mach.
O eenich Sondaers troost, ô Goddelijcke waerheyt
Die alle duysterheyt verdrijft door Uwe claerheyt,
Door wie de gulde Son het Aerdterijck bestraelt
Gheeft JESV dat in my U grati neder-daelt,
Dan heb ick al veel meer als jemandt vande Menschen
Op d'Aerd' besitten can oft wat sy connen wenschen.
Vervremt ô Godt! mijn hert van ydel sotte waen
Dat ick door vrees van U gheen valscheyt toe en staen,
Oft laet gheen sondich quaet in mijn ghedachten dringhen
Die eeuwich mijne siel in't duyster mochten bringhen,
Jck eynd' dan inden Naem van U Almoghend' Heer
Al t'gen' ick heb ghedaen dat is tot Uwer Eer.

U noyt

U noyt volpresen Loff zy eeuwighlijck ghesonghen
Met soo veel Hemelsche en Werelijcke tonghen,
Als daer sijn druppelen en zanden inde Zee
Oft Voghels inde Locht, en alder-hande Vee,
En bladers op t'gheboompt, en granen inde velden
Want schoon men t'altemael by een te samen stelden
Jae noch soo veel daer by, ten waer al niet een sier
Want voor den Naem van Godt booght Hemel Aert en vier.
Die onse uren telt en d'eyndt weet van ons leven
Die t'sterf'lijck leven nempt en t'leven weer can gheven,
Versterckt my in't gheloof door Uwe segheningh
En laet haer kracht stets sijn mijn siels vertegheningh.
Op dat ick niet en mach als uwen *Naem* bedencken.
Wanneer de bleecke doodt mijn leven eens sal krencken
Dat mijn benouwde siel met kennis en verstandt
Den uyt-ganck wachten mach en valt in Uwe handt.
Want t'is soo soeten doodt in uwen Naem te sterven
En soeter noch de hop' van t'Hemel-rijck te erven,
VVaer mede tot besluyt ick Heer op U betrouw,
En wasch mijn sonden aff met tranen van berouw.

E Y N D E.

Fine Coronato Nobilitatur Opus.

Ad Maiorem Dei, Deiparæque Gloriam.

Fert odia verum.

C. DE BIE.

Op

Op t'Gulden Cabinet
VAN Mr. CORNELIS DE BIE
Auctеur.

Comt Vader van Apell', Regeerder van de Son:
Onthaelt dees groote Zee, van d'Aganipsche bron.
Reyckt hem u lauwer-krans, omheymt met 'schittrend goudt.
Neyght neer u gulde strael, die nijdigheyt verdout.
En weest niet meer betreurt, om't waerdigh hoogh gheslaght.
Laet nu u droeven glans, het is weer voort-ghebracht,
In dese onse Eeuw, alst leven van de Konst,
Vernieuwt wordt, en weer bloeyt door sijne goede gonst.
Soo datmen nu t'Pinceel, tot aen de sterren draeght.
Den Stierder van sijn steert, aen jder een behaeght:
En prijst sijn levend' breyn, dat staegh Natuer trotseert:
Bedrieght der menschen oogh: en s'Meesters eer vermeert.
Is hy dan niet den gheen, die Phæbi glans verlight?
En roemt sijn ouden stam, die eeuwigh blijft verplight.

THEODORVS VAN KESSEL
M. D.
Nil nobis proprium
quam velle & intelligere.

Tot

Tot Lof vanden selven Aucteur.

WIe isser, die de Konst bemindt:
Die van *Apelles* was besindt:
Die niet en traght, te sien den staet
Van sijn geslaght en haer ghelaet.
Maer nu ter wijl ons levens tijdt
Seer haest, en snel ten eynde glijdt:
Soo is dien lust noch noeyt voldaen,
Noch oock ghebluft, noch oock vergaen;
Voor dat de *Bie* des Neerlandts eer,
Volded' het Europeesch begeer:
En toonden, in het open veldt
Haer daden, sin, en eyghen beldt.
Hy is dan waert, te sijn ghekroont:
Met *Daphnes* loof, die ons verthoont
Het bloeysel, t'gheen *Apelles* stam,
Voor desen ded', eert hier toe quam.

DOor *Circes* wet, *De Bie*, uyt *Floras* schoot te suyghen
Een voetsel, naer wiens smaeck, de dieren al schier buyghen:
Maer hier, *De Bie* voortbrenght een *Flora*, op wiens glans
Europa sigh beroemt: en torst den lauwer-krans.
Apollo staet verbaest: *Minerva* schijnt te swichten,
Den wijsen *Estylus*, door schaemt verberght sijn dichten
Als hy dees blom beschout, in wiens soet ghelaet,
Apelles staet gheprent, met sijn gheslaght en staet.

Theod. van Kessel.

DER.

DER NEETSCHE BIE EER-GALM RVGHTIGH VERTHOONT
IN T'LOF-SAEM, DEFTIGH VVERCK VAN MEESTER CORNELIVS DE BIE, INVVOONDER DER COOP-STEDE LIER.

NOit *Bie* heeft gragher Honingh-douw ghegheven
Als ons de *Neet* werpt uyt haer golven op,
De *Liersche* strant die doet de Faem her-leven
Door *Helden-const* ghebroeyt in Honingh-drop.
Apolsche VVal ô *Lier* ghy toetst de snaeren
Die op de *Lier* van *Pæan* staen ghereckt,
Wat wonder ist dat gh'uyt u silv're baeren
Het Peerlemoer van Const hebt op-gheweckt;
Wie cond' de Const doch beter lof besaemen
Als *Lyra* d'eenich spel van Poësiê?
Die op haer kust *Apol' Apel'* te saemen
In *Blonten tijdt* brocht door een stercke *Bie*:
O schraend're *Bie* van schraend're gheest ghesproten!
U cloeckheyt glimt daer Wijsheyts-Moeder woont,
U leden zijn vol gheest'ghe Const ghegoten,
Soo jeder deel des lichaems ons bethoont;
U *Vleug'len* zijn *t'Pallet* met verf bevreven,
U *Pooten* zijn *Pinceelen* van *Pictur'*
Waer door ghy treft de *Constenaers* naer t'leven
Van over langh gheleeft tot deser ur',
Uw' *Angel* duyt de *Stift* van't eel Graveren
Die vaeck in Plaet van Coper oft Metael
De roembaer Const van Snijen ons heeft geren
Gheopent in u *Cabinets* ovael;

U *Hooft*

U *Hooft*, het hardst' van all' uw' ledemaeten,
  Beduyt *Schulptur'*, die uyt een harden steên
(Ghelijck Pigmaêl') schept wondere ghelaeten
  Van Mensch, en Dier, met haer volmaeckte leên.
O wond're *Bie!* ghy doet mijn ooren dreunen,
  Jck misch' in sangh, mijn stem wordt heesch en grof,
Wie sal mijn pen met lof-sangh onder-steunen?
  Dewijl' mijn gheest verswackt in uwen lof!
Noit heeft het *Iliaens-gheberght* ghedraeghen
  Soo cloeck ghes werm van swang're honingh-graet,
Als ghy *Ambivarit'* in print doet waeghen,
  Door u Homeêrsche pen in *Bie-ghewaet*:
Gheen *Onder-aertsche Roomen* comt ghy roemen,
  Ghemorselt, en ghebrisselt stuck op stuck;
Een beter sap uyt *Nederlandtsche bloemen*
  Ghesoghen, gheeft gh' *Advatica* in druck;
O swang're *Bie!* vol swang're gheest gheregent,
  Ghy vracht een werck, waer door u staelen Naem
(Door Goden-gunst onsterfelijck ghesegent)
  Blijft rollen op de wiecken vande *Faem*.

Menghel-Veersch
O P
t'Voorschreven Schilder-boeck.

Nu de		der	her-leeft soo		roem.		lof		re	
	schil	ij	.	vol		en		ge		gent
Js t'ver		der	s'ren Mars oock		com		lijck		se	

Leeft in vrede.
GERARDVS WOLSSCHATIVS.

TAFEL OFT REGISTER VAN DIT GULDEN CABINET.

Verdeylt in dry Hooft-stucken oft Deelen, waer in volghens de onder-gheteeckende Bladt-wijsers te vinden sijn veel schoone Aenmerckinghen ende jnvallende ghedachten van onse seer Edele ende Lof-rijcke

Pictura, Sculptura ende Architectura.

EENSAMENTLYCK

De Naemen van alle de ervaren *Schilders*, *Beldt-houwers*, *Plaedt-snijders* ende *Architecten* van onse eeuw, hier in begrepen.

A.

Aen-

Graf-

Ian

Peeter

EYNDE.

ERRATA OFT DRUCK-FEYLEN

In dit teghenwoordich *Schilder-Boeck* by misverstandt begrepen, de welcke den *Leser* sal ghelieven te verbeteren, ende aldus te lesen met de aenwijsinghe vande gheteeckende Folia oft Bladers, soo ende ghelijck hier volght.

Folio 58. ſtaet hy was van edel ſtam, leeſt hy was een Edelman.
Folio 69. ſtaet Fenenum, leeſt Venenū.
Folio 72. ſtaet extimavitque, leeſt extimuitque.
Folio 79. ſtaet effectjen, leeſt effecten.
Folio 80. ſtaet voor ſijn huys, leeſt voor hun huys.
Folio 94. ſtaet regula 4. eenen, leeſt eenich.
Folio 106. ſtaet ghenoeght, leeſt ghevoeght.
Folio 109. ſtaet Abram Brouwer, leeſt Adriaen Brouwer.
Folio 112. ſtaet inden 19. reghel haere deught te weten, leeſt haer af te meten.
Folio 118. ſtaet die noyt vergaen en ſal, leeſt die noyt vergaen ſal.
Folio 122. ſtaet iſt edel oft onedel, leeſt iſt edel oft oneel.
Folio 123. ſtaet nachts vermoghen, leeſt crachts vermoghen.
Folio 126. ſtaet ghecrulde baeren, leeſt hairen.
Folio 146. ſtaet: op den derden regel het leven ghelijckt, leeſt het leven wel ghelijckt.
Folio 169. ſtaet van Boets, leeſt Bamboets.
Folio 188. ſtaet: Nobile pando decus rei, leeſt Nobile pando rei decus an bene livor inique.
Folio 189. ſtaet: wiens penne groeyt als t'cruyt levend' water crois, leeſt oft levend' water crois.
Folio 190. ſtaet: ronnen, leeſt ramp.
Folio 193. ſtaet Dedalus, leeſt Icarus.
Folio 212. ſtaet Harſouwen, leeſt Carſauwen.
Folio 295. ſtaet Gaſper du Que Tapijt-Schilder, leeſt Landtſchap-Schilder.
Folio 427. ſtaet: op den vijfden regel Botteringhen, leeſt Bottericken.
Folio 461. ſtaet Cornelis Viſſer, leeſt Jan Claeſſen Viſſer.
Folio 532. ſtaet Mennebroeder, leeſt Minnebroeder.

F I N I S.

APPROBATIE.

DEsen Boeck (gheintituleert het GULDEN CABINET vande edel vry Schilder-const, inhoudende den lof vande Schilders, Architecten, Beldt-houwers ende Plaedtsnijders van dese eeuw, door den beroemden ende Reden-rijcken Poët CORNELIS DE BIE Notaris tot Lyer) sal tot luyster van allen Constbarende verstanden, tot liefde van allen Constminnende Gheesten, tot verweckinge ende profijt der jeverighe Schilder-jeught moghen ghedruckt, ende in't licht ghebrocht worden. In Antwerpen den 18. Februarij 1662.

GUILLELMUS VAN HAMME *Presbiter,*
Licentiaet in beyde de Rechten, Protonotaris Apostolijck Canoninck ende Scholaster der Cathedrale Kercke binnen Antwerpen.

GHEDRUCKT T'ANTWERPEN,
By Juliaen van Montfort, Boeck-drucker / ende Boeck-vercooper / woonende inde Hoogh-straet / teghen over de Hayze-straet / inden Wolsack.
ANNO 1662.

75 portraits. Avec celui de [illegible]

KA